Iulian Boldea
Cornel Sigmirean
(Editors)

SOCIAL SCIENCES

Arhipelag XXI Press
Targu Mures | 2025

Date: 17 May 2025

Location: “DIMITRIE CANTEMIR” University, Tîrgu Mureș

CULTURE, GLOBALISATION AND INTERCULTURAL PERSPECTIVES

Section: Literature

ISBN: 978-606-8624-23-5

Edited by: The Alpha Institute for Multicultural Studies

Moldovei Street, 8 540522, Tîrgu Mureș, România

Tel./fax: +40-744-511546

Published by: Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2025

Tîrgu Mureș, România Email: tehnoredactare.gidni@gmail.com

CONTENTS

ABOUT VICTIMOLOGY AND ITS ROLE 9

Lucreția Dogaru 9

Prof., PhD, UMFST "G. E. Palade" of Târgu Mureș 9

THE VICTIM FROM A LEGAL PERSPECTIVE AND THE CAUSES OF VICTIMIZATION 16

Lucreția Dogaru 16

Prof., PhD, UMFST "G. E. Palade" of Târgu Mureș 16

MANAGEMENT CHALLENGES AND STRATEGIES IN THE PUBLIC SECTOR 22

Elena Doval 22

Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Bucharest 22

CONVICTION FOR AN OFFENCE NOT PROVIDED FOR BY THE CRIMINAL LAW – CASE OF APPEAL IN CASSATION 29

Anca-Lelia Lorincz 29

Prof., PhD, "Dunarea de Jos" University of Galati 29

THE ROLE OF THE PRINCIPLES OF EU LAW IN THE BALANCE OF THE ENTIRE INSTITUTIONAL SYSTEM OF THE UNION. CASE LAW 37

Anca Ileana Dușcă 37

Prof., PhD, University of Craiova 37

TOWARDS A GREEN ECONOMY: A COMPARATIVE ANALYSIS OF ESG REPORTING IN THE ENERGY SECTOR IN ROMANIA AND GERMANY 49

Tatiana Dănescu 49

Prof., PhD, UMFST "G. E. Palade" of Târgu Mureș 49

Elena-Vasilica Popa 49

PhD Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia 49

Roxana Maria Stejerean 49

PhD, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia 49

FROM ETHNIC TO HYBRID: RECONFIGURING CULTURAL IDENTITY IN POSTMODERN SOCIETIES 59

Doina David 59

Assoc. Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș 59

A FIRST APPROACH TO THE VERTICAL DISTRIBUTION OF HYDROGRAPHIC PARAMETERS IN A FRESHWATER MARINE LAKE: A CASE STUDY OF LAKE SIUTGHIOL 65

Romeo Boşneagu 65

Assoc. Prof., PhD, Romanian Naval Academy „Mircea cel Bătrân" Constanţa 65

Andra-Teodora Nedelcu 65

PhD, Romanian Naval Academy „Mircea cel Bătrân" Constanţa 65

ADAPTING TRANSYLVANIAN COMMUNITIES TO CLIMATE CHANGE THROUGH CIRCULAR AND SUSTAINABLE STRATEGIES 72

Maria Oroian 72

Assoc. Prof., PhD, „Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș 72

A MODERN APPROACH TO CYBER SECURITY RISK MANAGEMENT ON BOARD A MARITIME VESSEL 77

Romeo Boşneagu 77

Assoc. Prof., PhD, Romanian Naval Academy „Mircea cel Bătrân" Constanţa 77

GREEN CLAUSES IN LEASE AGREEMENTS 87

Ingrid Ileana Nicolau 87

Assoc. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Bucharest 87

CONTROL OF THE NATIONAL AUTHORITY FOR CONSUMER PROTECTION IN HEALTH FACILITIES ... 92

George Coca 92

Lecturer., PhD, Andreea Doris Tomescu, Lawyer 92

POSITIVE ASPECTS OF STRATEGIC GAMES, GAME MASTER (GM). DEVELOPING LEADERSHIP, MANAGEMENT, ADMINISTRATION, PLANNING AND ORGANIZATIONAL SKILLS 101

Claudiu-Sebastian Ştefani 101

Lecturer, PhD, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia 101

Vasile R. Todoran, Master Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia 101

POWER: A TRIPARTITE APPROACH FROM A SOCIOLOGICAL, PSYCHOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL PERSPECTIVE 129

Ramona-Ştefana Petrovan 129

Lecturer, PhD, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia 129

Vasile R. Todoran 129

Master Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia 129

PRESERVING IDENTITY AND STRENGTHENING ADAPTABILITY IN TIMES OF CHANGE 141

Brînduşa Maria Popa 141

Lecturer, PhD, "Carol I" National Defence University, Bucharest 141

TAX AND ACCOUNTING CHANGES AT THE BEGINNING OF 2025 AND DIFFICULTIES IN APPLYING THEM AT COMPANY LEVEL 146

Florin Coman 146

Lecturer, PhD, "Artifex" University of Bucharest 146

THE STATUTE OF LIMITATIONS ON THE SULTA ENTERED IN THE LAND REGISTER 153

Roxana Elena Topor 153

Lecturer, PhD 153

CONSIDERATIONS REGARDING THE OBLIGATION OF ACTING IN GOOD FAITH IN THE EXERCISE OF RIGHTS AND THE PERFORMANCE OF CIVIL OBLIGATIONS 156

Marina Loredana Belu 156

Lecturer, PhD, University of Craiova 156

GLOBAL SUSTAINABLE POLICIES AND STRATEGIES IN ORGANIZATIONAL MANAGEMENT: A BRIEF ANALYSIS 162

Oriana Helena Negulescu 162

Lecturer, PhD, "Transilvania" University of Brașov 162

CONSIDERATIONS REGARDING THE PRINCIPLES OF CRIMINAL LAW 170

Aurelian Olimpiu Sabău Pop 170

Lecturer, PhD, UMFST "G. E. Palade" of Târgu Mureș 170

COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN THE NATIONAL STRATEGIC PLAN (NSP) AND THE NATIONAL PROGRAMME FOR RURAL DEVELOPMENT (NPRD) IN THE CONTEXT OF AGRICULTURAL POLICY IN ROMANIA 175

Simona Moise 175

Lecturer, PhD, "Spiru Haret" University of Bucharest 175

HUMAN PLIGHT IN WORK OF HERACLIT 185

Niadi-Corina Cernica 185

Assist. Prof., PhD, University „Ștefan cel Mare" of Suceava 185

THE SYMBOLISM AND RITUAL ROLE OF THE FIR TREE IN THE CUSTOMS OF LIFE CYCLE, IN OLTENIA 189

Anca Ceauşescu 189

3rd Degree Scientific Researcher, PhD, C. S. Nicolăescu-Plopşor - Institute for Research in Social Studies and Humanities form Craiova, Romanian Academy 189

THE STORY OF DRĂGĂȘANI WINE: SENSORIAL AND ADVERTISING IN THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY 198

Georgeta Ghionea 198

3rd Degree Scientific Researcher, PhD, C. S. Nicolăescu-Plopşor - Institute for Research in Social Studies and Humanities form Craiova, Romanian Academy 198

CLIMATE CHANGE AND RENEWABLE ENERGY: IMPACTS ON GHG EMISSIONS AND FUTURE PERSPECTIVES 209

Georgiana Chiţiga 209

Assist. Prof., Scientific Researcher, „Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Romanian Academy 209

VEGETABLE SYMBOLS WITH APOTROPAIC VALENCES FROM THE BIBLE 215

Loredana-Maria Ilin-Grozoiu 215
3rd Degree Scientific Researcher, PhD, "C. S. Nicolăescu-Plopşor" Institute for Research in Social Studies and Humanities from Craiova, Romanian Academy 215
GENDER INEQUALITIES IN ROMANIAN LABOR MARKET IN THE PERIOD 2019-2024 222
Nicoleta Mihăilă 222
Scientific Researcher III, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, Romanian Academy 222
BRIEF CONSIDERATIONS ON THE STATUTE OF LIMITATIONS FOR CRIMINAL LIABILITY IN THE CONTEXT OF THE DECISIONS OF THE ROMANIAN CONSTITUTIONAL COURT 297/2018 AND 358/2022 231
Versavia Brutaru 231
3rd Degree Scientific Researcher, PhD, Institute of Legal Research of the Romanian Academy ... 231
FOREIGN TRAVELERS THROUGH THE ROMANIAN COUNTRIES IN THE 18TH AND 19TH CENTURIES - HISTORY AND ETHNOLOGY IN ARGEȘ AND MUȘCEL 242
Ion Tiţa-Nicolescu 242
3rd Degree Scientific Researcher, PhD, Goleşti Museum 242
AN ANALYSIS OF SDG 7 INDICATORS FOR THE PERIOD 2010-2023 AT THE LEVEL OF THE EUROPEAN UNION 250
Alina Georgeta Ailincă 250
3rd Degree Scientific Researcher, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, Romanian Academy 250
ACHIEVING DECARBONIZATION AND ITS FINANCIAL IMPACT IN ROMANIA: CHALLENGES AND PROSPECTS UNTIL 2050 258
Gabriela-Cornelia Piciu 258
Senior Researcher, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, Romanian Academy 258
THE CONTRIBUTION OF DECARBONIZATION STRATEGIES IN THE TRANSITION TO CLIMATE NEUTRALITY AT EU LEVEL 269
Silvia Elena Isachi 269
Scientific Researcher, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, Romanian Academy 269
ALBANIA: NAVIGATING THE COMPLEXITIES OF EMIGRATION AND IMMIGRATION 277
Edlira Titini 277
PhD, University of Tirana 277
ARISTOTELIAN INFLUENCES IN PLUTARCH'S ETHICAL CONCEPTION 283
Alexandru-Lucian Voinea 283
Prf. PhD, "Mihai Eminescu" National College, Baia Mare 283

STUDENT DEMONSTRATIONS – LEGAL IMPACT 294
Andreea Constanţa Mihaela Nedelcu 294
PhD, University of Craiova 294
SOCIAL MEDIA AS A WEAPON OF MANIPULATION IN ELECTION CAMPAIGNS 304
Gheorghe Paul Szaniszlo 304
PhD, Technical University of Cluj Napoca 304
THE NEED FOR THEOSOPHY. PERSPECTIVES ON THEOSOPHICAL THINKING 312
Anca Bonto, ... 312
PhD, Technical University of Cluj Napoca 312
EMPLOYMENT OR USE OF MINORS IN BREACH OF THEIR LEGAL EMPLOYMENT REGIME 317
Ciprian Coadă 317
PhD, University of Craiova 317
THE IMPORTANCE OF THE ORGANIZATION FOR SECURITY AND COOPERATION IN EUROPE IN MAINTAINING PEACE AND PROTECTING HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS 331
Ioan-Ciprian Dospinoiu, ... 331
PhD Student, Free International University of Moldova 331
THE PERSONALITY OF THE GREAT RABBI ALEXANDRU ŞAFRAN, REFLECTED IN THE PRESS OF THE TIME 338
Sorin Benescu 338
PhD Student, University of Bucharest 338
THE PROTECTION OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF VULNERABLE PEOPLE ACCORDING TO UTILITARIAN THEORY 348
Alina-Georgiana Nedea (Pangrate) 348
PhD Student, University of Craiova 348
THE LEGAL REGIME OF WASTE IN THE EUROPEAN UNION 361
Ştefan-Ciprian Raicea 361
PhD Student, University of Craiova 361
THE RELEVANCE OF ACCOUNTING INFORMATION IN THE DECISION-MAKING PROCESS IN LOCAL PUBLIC ADMINISTRATION 378
Margareta Făgădar (Ghişa) 378
PhD Student, “1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia 378
TERMINATION OF THE BILATERAL PROMISE OF SALE-PURCHASE AND THE GRANTING OF LATE PAYMENT PENALTIES 384
Daniela-Isabela Scarlat 384
Lecturer, PhD, University of Craiova 384

THE SOCIAL INFLUENCE IN JUDICIAL DECISIONS 390

Cristina-Maria Florescu 390

PhD, Judge at the Bucharest Court of Appeal 390

SCHLEIERMACHER'S HERMENEUTICS: FROM TEXT INTERPRETATION TO UNDERSTANDING HUMAN EXISTENCE 399

Alina-Daiana Vaş 399

PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Center of Baia Mare 399

ABOUT VICTIMOLOGY AND ITS ROLE

Lucreția Dogaru
Prof., PhD, UMFST "G. E. Palade" of Târgu Mureș

Abstract: *It is a research object of the science of victimology, the complex phenomenon of observing and measuring the concrete behavior of the victim, of correlating their relationships with the offender and with the social environment. As a complex science that analyzes the activity and behavior that reveals the experiences of the victim-subject in his relationship with the aggressor or criminal, victimology has been assigned the most varied definitions over time.*

In this paper, after addressing some aspects regarding the concept of criminology, the meanings and the historical course of this field, we have tried to outline some particularities regarding the victim status, his role in committing the aggressive act and its consequences. We have also exposed some types of aggression and the involvement and role of criminal legislation in this field.

Keyword*s:victim, victimology, aggression, victimization, damages*

1. Câteva aspecte introductive

Faptele ilicite penale, cele îndreptate împotriva persoanelor şi a bunurilor acestora, sunt specifice colectivităţilor umane din toate timpurile şi sunt considerate ca atare de legislaţia penală, ca fapte vătămătoare atât pentru victimele directe şi periculoase pentru liniştea şi securitatea colectivă. Este motivul pentru care acestea au fost supuse din toate timpurile, reacţiilor defensive şi reacţiilor de constrângere, represive.

Sub aspect istoric, reacţiile victimelor la diverse agresivităţi au fost dintre cele mai diverse şi au îmbrăcat forme variate, pornind de la simpla răzbunare a victimei, a familiei acesteia sau a colectivităţii căreia îi aparţinea, ca primă formă a justiţiei sociale, până la intervenţia constrângerii statale, ca reacţie de coerciţie ce revine statului.

Ca reacţie de apărare şi de pedepsire, actul justiţiei private poartă asupra lui o serie de particularităţi. Amintim aici că, la popoarele străvechi, a celor aparţinând societăţilor primitive lipsite de orice tipuri de reglementări juridice, acest fenomen era caracterizat nu doar prin spontaneitate dar şi printr-un mare pericol de arbitrar, situaţii ce au generat foarte multe abuzuri şi nedreptăţi. Această formă agresivă a justiţiei private a persistat în timp şi în Evul Mediu, cu toate că a cunoscut o atenuare treptată în primul rând, datorită rolului exercitat de biserică, a prezenţei suveranilor dar mai ales, a regulilor penale scrise.

În perioada medievală, statul, în mod treptat îşi recapătă autoritatea şi în felul acesta, justiţia privată se atenuează şi apoi dispare în faţa justiţiei publice, a celei statale.

Se poate spune că, începutul justiţiei este legat de strigătul victimei, a persoanei căreia i-a fost lezat un drept al său printr-un act de agresiune criminală ilicită şi care suferă nu doar o violenţă fizică dar şi una psihică.

2. Parcurs istoric al ştiinţei victimologiei[1]

Relaţiile dintre victime şi agresorii lor au existat dintotdeauna şi ele au preocupat în decursul timpului pe specialiştii, teoreticienii şi practicienii dreptului penal, cercetători sociologi, psihologi şi criminologi.

Amintim aici un studiu efectual în decursul anului 1937, de către un reputat avocat român Beniamin Mendelson, cu referire la relaţia dintre infractor şi victima sa, context în care

[1] Sandra Walklate, *Advanced introduction to Victimology,* Edward Elgar Publishing, 2023, p. 17 şi urm.; Lucretia Dogaru, *Criminologie*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Ed. Pro Universitaria, 2019, p.234-238.

acesta a stabilit că reacţia victimei la agresiune este serios condiţionată de potenţialul de receptivitate a acesteia, care diferă de la o persoană la alta (după varii criterii, cum sunt cele legate de vârstă, de nivelul de cultură şi inteligenţă, de sex şi aspectul bio-psihic, de stabilitatea sau instabilitatea emoţională, de rezistenţa la agresiuni şi altele). Este o abordare cu puternice conotaţii umaniste, întrucât punctează nevoile dar şi trăirile victimelor. În studiul efectuat, autorul a purces şi la o clasificare a victimelor funcţie de varii criterii, precum şi sla tabilirea unor caracteristici. Referitor la obiectul de cercetare al ştiinţei victimologiei, acesta consideră că este reprezentat de complexul fenomen de observare şi de măsurare a conduitei concrete a victimei, de corelare a raporturilor acesteia cu infractorul şi cu mediul social.

Pe la mijlocul secolului al XX- lea, victimologia dobândeşte un caracter ştiinţific mai pronunţat, în primul rând, datorită apariţiei unor abordări metodologice cu caracter intens interdisciplinar şi complex totodată, dar și ca urmare a acceptării existenţei unor cauze multiple care generează delicte, cauze ce includ mai ales, personalitatea şi conduita victimei.

Arătăm aici, şi importanţa majoră a contribuţiilor aduse de reputatul penalist german, Hans von Hentig, cel care prin studiul său denumit „Remarcă privind interacţiunea infractorului cu victima", publicat în 1941, a subliniat caracteristici ale relaţiei victimă-agresor. Mai apoi, printr-o altă lucrare intitulată „Criminalul şi victima sa", autorul subliniază ideea că victima reprezintă de fapt, factorul ce influenţează apariţia infracţiunii, rolul său în derularea operaţiunii infracţionale fiind unul relevant, sens în care acesta şi propune anumite tipuri determinate de posibilităţile de interacţiuni dintre infractor şi victima sa. În plus, acest cercetător criminolog s-a ocupat şi de vulnerabilitatea ce poate fi atribuită unor categorii de persoane, sens în care a propus o altă clasificare a victimelor, stabilind şi o structură a acestora, pe baza rolului exercitat de factorii fiziologici şi a influenţei unor elemente situaţionale[2] în producerea victimizării.

Perioada anilor 1950, este dominată mai ales de Şcoala de la Mainz de criminologie, care s-a preocupat de studiul fenomenului victimologic, dezvoltând în acest scop caracteristicile victimale şi cele infracţionale, individualitatea victimală, conflictul agresional generat de acţiunile comunităţii precum şi de multe aspecte legate de nevoia reintegrării sociale a victimelor. Au urmat alte studii complexe, a căror preocupare constantă viza achestiuni de profilaxie victimală şi de capacitatea de recuperare individuală dimpreună cu reintegrarea socială a victimelor, precum şi legate de studiul categoriei de infractori ce pot deveni victime (ale unor factori multipli precum, sărăcia, discriminarea, abandonul şcolar, relaţiile familiale precare, şomajul şi alte forme de injustiţie socială.

În multe lucrări de specialitate sunt statuate, luând în considerare subiectul victimă, anumite tipuri de victimizare, cum este de pildă, victimizarea primară, cea secundară şi terţiară, astfel cum s-a reuşit a se distinge şi după gradul de participare al victimelor la comiterea delictelor si crimelor, dar şi acela de răspundere juridică a lor (între victime aflate ori nu în relaţii cu criminalul lor, victime provocatoare şi incitative, victime slabe sub aspect biologic şi social, victime politice, rasiale etc.).

Arătăm că, la nivel internaţional sunt organizate o serie de manifestări ştiinţifice pe tematică de victimologie (de pildă, în anul 1973 în Israel, iar în 1976 în SUA), unele dintre acestea fiind cu referire la obiectul şi rolul ştiinţei victimologiei, influenţele exercitate de criminologie, de psihanaliză şi psihologie asupra comportamentului victimelor, metodele de cercetare, investigare şi tratament aplicat victimelor precum şi cu referire la nevoia înfiinţării de centre de specialitate pentru tratarea victimelor diferitelor forme de abuzuri.

2 În funcţie de incidenţa factorilor fiziologici, autorul grupează victimele agresiunilor astfel: victime cu predispoziţie ereditară; victime recidiviste; false victime; victime imune şi victime disperate; victime minori şi majori; victime femei şi bărbaţi; victime din categoria minoritarilor şi emigranţilor; victime persoane cu handicap ori iresponsabile ori victime ce devin infractori. Iar după influenţa elementelor situaţionale, acesta distinge între: victime deprimate şi singuratice; alcoolici şi cu conduite deviante; victime tinere sau vârstnici; victime etnici şi imigranţi; victime nesupuse etc.

Se ajunge, graţie preocupărilor din domeniu, ca în mod treptat să se contureze ştiinţa victimologiei, ca ştiinţă autonomă, ca ştiinţă al cărei obiect de cercetare îl reprezintă conduita victimei în cadrul complexului proces agresional.

Aportul cercetătorilor români nu este de neglijat, constribuţia acestora fiind una semnificativă. Cu referire la studiul fenomenului victimologic îl vom aminti în acest context pe profesorul de drept penal, Vasile Stanciu cel care a publicat în 1985 la Paris, volumul intitulat „Les droites de la victime", precum şi lucrarea „Criminalitatea Parisului", publicată în 1987, două lucrări de referinţă în care acesta conturează principalii factori ce implică victima în procesul agresional. Mai târziu, în 1993, profesorul de drept penal şi criminologie Aurel Dinu, prin lucrarea intitulată „Bazele criminologiei", a stabilit rolul victimei în iniţierea actelor criminogene, în timp ce profesorul Ion Gh. Brădet, în volumul său de studii intitulat „Criminologia generală românească", apreciază că victimologia în calitatea sa de parte a criminalităţii este nevoie a fi cunoscută. Urmează mai apoi, studii ce aparţin altor reputaţi profesori de drept penal, psihologi şi criminologi români, amintindu-i aici pe, Iancu Tănăsescu, Gheorghe Nistoreanu şi Costică Păun, nume ce sunt relevante pentru studiul acestei ştiinţe desprinse din ştiinţa criminologiei, pentru conturarea comportamentului victimal, al raportului dintre victimă şi agresorul său precum şi al stabilirii factorilor de risc.

Un rol esenţial în statuarea importanţei victimologiei ca ştiinţă l-au avut şi asociaţiile, centrele şi institutele de victimologie ce s-au înfiinţat dar şi multe din manifestările internaţionale dedicate acestui domeniu. Vom aminti în acest context, Asociaţia Internaţională a Victimologilor înfiinţată în oraşul Münster din Germania în anul 1979, cu rol în a coordona activitatea specialiştilor în elaborarea de măsuri victimologice necesare în profilaxia criminalităţii, dar şi Congresul mondial de profilaxie victimologică a criminalităţii desfăşurat în anul 1980 la Washington, o manifestare importantă în domeniu în cadrul căreia s-a recunoscut pentru prima oară un aspect interesant, acela că victima poate fi un element esenţial în procesul apariţiei şi comiterii agresiunilor şi delictelor[3]. În mod treptat, dezbaterile privind drepturile victimelor se amplifică mai ales sub auspiciile ONU şi ele culminează cu adoptarea unui docuent semnificativ în luna noiembrie 1985 de către Adunarea Generală a ONU, Declaraţia privind principiile fundamentale ale justiţiei pentru victimele infracţiunilor şi ale abuzului de putere.

Ca urmare a faptului că în ultimele decenii s-au petrecut numeroase fenomene sociale cu impact crescut (amintim aici, catastrofe naturale, accidente colective grave, atentate teroriste), ce au dus la conştientizarea şocurilor post traumatice pe care le suportă victimele, şi pe cale de consecinţă au impus măsuri de protecţie medicală, psihologică şi juridică.

3. Aspecte de ordin terminologic. Accepţiuni ale victimologiei şi categorii de victime

Din punc de vedere etimologic, conceptul victimologie, provine de la latinescul „*victima*", care semnifică o persoană pătimită sau chinuită, şi de la cuvântul de origine greacă „*logos*", ce înseamnă ştiinţă. Prin reunirea celor două noţiuni, actualul concept al victimologiei a dobândit un loc individualizat la nivelul preocupărilor de natură sociologică, psihologică dar şi juridică. Este tot mai evidentă această disciplină ştiinţifică de sine-stătătoare, victimologia, care studiază complexul caracteristicilor psihologice ale victimelor înainte, în timpul şi după actul agresional.

Sunt aprecieri în temeiul cărora victimologia se poate defini ca fiind acea ştiinţă aparţinând categoriei ştiinţelor socio-juridice care studiază victima, adică ace persoană care a

[3] Privind conduitele dizarmonice cu rol în declanşarea şi derularea procesului victimal, a se vedea, Tudorel Butoi & colaboratori, *Victimologie şi psihologie victimală,* Ed. Phobos, Bucureşti, 2009.

suferit atât consecinţe morale sau emoţionale, cât şi consecinţe fizice sau financiare generate de un anumit tip de devianţă sau infracţiune[4].

Se poate considera că esenţa studiului victimologiei este statutul, condiţia şi trauma pe care o suferă victima la un moment dat în circumstanţe date. Desigur, studiul victimei se face în dinamică, cu stabilirea rolului pe care aceasta îl are în geneza actului agresional dar şi al relaţiilor stabilite cu agresorul său şi cu societatea, pe toată perioada etapelor procesului agresional. Astfel victimei îi revine rolul de ştiinţă socială interdisciplinară, ştiinţă care elaborează atât conceptele şi categoriile ce definesc relaţia dintre victimă şi agresorul său, cât şi raportul dintre agresiunea la care aceasta este supusă şi finalitatea ei.

Având calitatea de ştiinţă complexă care analizează activitatea şi conduita ce relevă trăirile subiectului-victimă în raportul său cu agresorul sau criminalul, victimologiei i s-au atribuit în decursul timpului definiţii dintre cele mai variate.

Sunt definiţii în baza cărora, victimologia desemnează un studiu aprofundat al victimei unei agresiuni, al personalităţii şi caracteristicilor sale, precum şi al relaţiilor pe care aceasta le are cu agresorul său. Potrivit altor formulări, victimologia este o ştiinţă ce analizează etapele procesului agresional (cele care includ geneza structura şi finalitatea sa), sau o ştiinţă al cărei obiect îl constituie comportamentul complex al victimei care este o persoană destabilizată social datorită unor agresiuni, a unor factori de risc generatori, dar şi a reacţiei societăţii căreia îi aparţine.

În calitatea sa de ştiinţă a victimei, victimologia a fost iniţial inclusă în cadrul ştiinţei criminologiei, având calitatea de ramură a acesteia din care s-a desprins treptat ca o disciplină ştiinţifică autonomă, de sine-stătătoare, ce studiază raportul dintre victimă şi agresorul său în cadrul complexului fenomen criminogen. Mult timp, victimologia a fost considerată ca subdomeniu al criminologiei, dealtfel, două domenii cu multe aspecte în comun. Dacă criminologia este studiul crimei şi al criminalului, victimologia este studiul victimelor, al etiologiei sau cauzelor victimizării, a consecințelor acesteia, a modului în care sistemul de justiție penală găzduiește și asistă victimele precum și a modului în care alte elemente ale societății (media, politicul etc.) se ocupă de victime.

Cu referire la noţiunea de victimă, aceasta derivă din cuvântul de origine sanscrită „viktra" care înseamnă bolnav sau schilod, o persoană jertfită. Astfel se poate defini victima ca fiind acea fiinţă umană ce este destinatara directă sau indirectă a consecinţelor unor fapte delincvente ori criminale, de natură a-i dăuna, a o îmbolnăvi fizic sau psihic, ori a-i cauza anumite pierderi materiale. Rezultă că are calitatea de victimă acea persoană împotriva căreia este îndreptată suferinţa ce îi determină multipe consecinţe dezagreabile.

Cu siguranţă, în virtutea unor perspective, definiţiile ce pot fi date victimei pot avea un grad de cuprindere mai extins sau dimpotrivă o sferă de cuprindere mai restrânsă, neexistând astfel o definiţie general acceptată a acestui concept.

Definiţiile doctrinare sunt dintre cele mai multe şi mai diverse, fiind regăsite de asemenea şi în legislaţie dar şi în planul unor documente internaţionale şi regionale relevante. Vom aminti aici, definiţia ce aparţinr Declaraţiei Naţiunilor Unite din anul 1985, în temeiul căreia are calitatea de victimă acea persoană care a suferita daune de natură materială şi morală, pierderi economice sau deteriorări vizibile ale drepturilor fundamentale prin acţiuni ilicite sau prin neglijenţă, fapte ce contravin legislaţiei penale naţionale[5]. De asemenea, articolul 2 al

[4]Definiţie similară regăsim la, Andrew Karmen, *Crime victims. An introduction to victimology,* 9th Edition, Nelson Education Ltd, Boston, 2016, p. 7; Adriana Stancu, *Victimologie,* Note de curs, Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2023, p. 12-22; Lucretia Dogaru, *Criminologie*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Ed. Pro Universitaria, 2019, p.240-241.

[5] General Assembly, A/RES/40/34/1985.

Directivei UE din 2012 privind drepturile victimelor[6], definește termenul de victimă în sens larg, desemnând acea persoană fizică care a suferit un prejudiciu, inclusiv o vătămare a integrității sale fizice, mentale sau emoționale, sau un prejudiciu economic, cauzate în mod direct de o infracțiune.

La nivel de literatură de specialitate în domeniu, pe lângă aspecte conceptuale, se poate distinge, luând în considerare anumite criterii, între mai multe tipuri sau categorii de victime.

Dacă se ia în considerare criteriul vizând persoanele care resimt suferinţele, se deosebeşte între suferinţe care pot fi resimţite de către victimele primare (acele categorii de persoane împotriva cărora este îndreptată trauma), suferinţe ale victimelor secundare (sunt cele care suportă indirect trauma victimizantă şi care sunt reprezentate de familie şi anturajul victimei primare), precum şi suferinţe îndurate de victimele terţiare (denumite şi victime generale pe considerent că reprezintă întreaga societate).

Apoi, dacă se are în vedere un alt aspect, anume, natura agresiunii suportate de către persoană, precum şi modul de acceptare sau nu a acesteia agresiuni, se poate distinge şi între următoarele trei categorii de victime, respectiv, categoria victimelor reale, a semivictimelor şi pseudovictimelor.

Are calitatea de victimă reală, acea persoană fizică cu statut de subiect pasiv imediat şi individualizat al agresiunii, aceea care suportă consecinţele unor traume heteroprovocate, consecinţe pe care nu le acceptă şi de care nu se poate apăra, ori consecinţe pe care contrar voinţei sale liber exprimate este obligată prin constrângere să le suporte. Rezultă *per a contrario*, că nu au calitatea de victime reale persoanele care consimt în deplină libertate de voinţă să se expună acţiunilor potenţial victimizante, din varii motive, curiozitate ori din necesitate (se pot include aici, turiştii ce se expun riscurilor ce pot fi provocate de moduri extreme de distracţie; persoanele ce practică jocuri sportive de risc etc.). Apoi, victima este reală, dacă are calitatea de persoană care datorită unei acţiuni-inacţiuni criminale ajunge să fie jertfită fără să îşi dorească acest lucru sau fără să îşi asume în mod conştient riscul, fiind excluse acele categorii de persoane care îşi asumă în mod conştient anumite riscuri pentru îndeplinirea obligaţiilor de serviciu (cum ar fi de pildă, medicii, poliţiştii, militarii, pompierii), precum şi persoanele care iniţiază acţiuni criminale sau suicidale[7]. Oricum, indiferent de natura prejudiciului sau a suferinţei pe care părţile vătămate le suportă, acordul lor prealabil le exclude din categoria victimelor reale. Cu siguranţă, felul în care victima unei agresiuni percepe, înţelege, acceptă sau respinge violenţa la care este supusă joacă un rol esenţial în stabilirea succesiunii cauzelor şi a efectelor întregului fenomen agresional.

În categoria semivictimelor se includ şi acele persoane responsabile, cum sunt persoanele din categoria celor care au discernământ ori capacitate psihică de a conştientiza riscurile sau consecinţele neplăcute la care se expun şi pe care şi le asumă, traume heteroprovocate, pe care le acceptă şi faţă de care nu se pot ocroti, ori traume pe care sunt obligate să le suporte contrar voinţei lor liber exprimate.

Distinct de grupa victimelor reale şi a semivictimelor, la care elementul generator al traumei este heteroprovocator, cea de a treia categorie de victime, acea reprezentată de pseudovictime, le include pe cele care suportă consecinţe negative autoprovocate. Sunt ataşate acestor categorii de victime, persoanele care suportă consecinţele traumelor sau agresivităţilor pe care şi le provoacă personal, indiferent dacă au sau nu discernământul faptelor lor, dacă sunt sau nu responsabile juridic. Lăsând de o parte toate aceste particularităţi, elementul comun al

[6]Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului.
[7]Referitor la implicaţiile acestor acţiuni, a se vedea, Tudorel Butoi & colectiv autori, *Sinuciderea un paradox. Consideraţii psihosociologice, biomedicale şi juridice*, Ed. Ştiinţelor medicale, Bucureşti, 2002.

celor trei categorii de victime prezentate supra, rămâne trauma sau suferinţa reală pe care acestea o îndură din partea agresorului lor[8].

Este o clasificare interesantă făcută victimelor de către criminologul şi sociologul maghiar Stephen Schafer, care distinge între următoarele tipologii victimale, luând în considerare gradul de participare şi de responsabilitate al victimelor în comiterea delictului, anume: victime lipsite de orice legătură anterioară cu agresorul şi lipsite de vină în comiterea actului agresional; victime provocatoare, cele care înainte de actul agresional comit anumite fapte faţă de agresorul lor; victime care prin conduita lor incită la declanşarea acţiunii criminale; victime slabe din punct de vedere biologic (fizic ori psihic); victime ce se autovictimizează precum şi victime ale convingerilor politice[9].

În considerarea sintezei factorilor de natură biologică, socială şi psihologică, criminologul şi psihologul german Hans von Henting, distinge între următoarele categorii: victimele tinere şi cele vârstnice; victimele femei şi victimile bărbaţi; victimele ca persoane achizitive; victimele consumatoare de alcool şi cele consumatoare de droguri; victime discriminate rasial sau religios; victime depresive şi singuratice; victime blocate în datorii şi credite; victime torturate de cei din jurul lor; victime care dispreţuiesc legea şi bunele moravuri, precum şi alte categorii.

Putem spune în concluzie că, termenul de victimă include acele persoane care nu doresc şi nu acceptă trauma victimizantă (este vorba de victimele reale), cele care nu doresc trauma dar cu toate acestea o acceptă (sunt semivictimele) şi persoanele care doresc şi acceptă trauma sau suferinţa agresională (categorie care reuneşte pseudovictimele).

4. În loc de concluzii

Am arătat că victimologia studiază științific relația dintre victimă, numită generic parte vătămată, și infractor sau agresor, prin examinarea cauzelor și a naturii suferinței ulterioare faptelor agresionale. Cu alte cuvinte, victimologia urmărește dacă făptuitorii agresori erau în raport de victimă prieteni, colegi, membri ai familiei ori străini, de ce și pentru ce a fost vizată aceasta. Din punct de vedere penal, victimizarea este starea ce poate cauza o serie de pierderi economice, financiare, vătămări fizice, psihologice şi emoţionale.

Ştiinţa victimologiei, deşi are statut de ştiinţă autonomă, ea se află în strânsă corelare şi dependenţă cu alte domenii de studiu care o îmbogăţesc şi o influenţează, cum este cel al psihologiei, sociologiei, economiei, științelor politice și a dreptului.

Dacă o serie de categorii de profesioniști precum avocații, notarii, consilierii ori profesioniștii medicali oferă servicii efective, concrete, victimologii studiază tipurile de ajutor necesare părților vătămate precum și eficiența eforturilor menite să le restituie integral pierderile financiare și emoționale suferite prin agresiune.

Ceretarea făcută în acest domeniu, a acordat mare atenţie victimelor crimei, celor ale abuzului conjugal, ale abuzului asupra copiilor şi bătrânilor, ale răpirii, violului şi traficului de persoane, ale furtului de identitate, atacurilor teroriste, dar şi a celor motivate de ură rasială, etnică sau religioasă[10].

Unele cercetări ale victimologiei s-au concentrat pe identificarea și măsurarea frecvenței unor tipuri de victimizări, în timp ce altele, s-au concentrat pe explicarea fluctuaţiei şi variaţiei riscurilor de victimizare violentă. Este de asemenea, un domeniu frecvent de preocupare pentru victimologi, modul în care sistemul juridic tratează victimele şi modul în care interesele și

[8]Tudorel B. Butoi, *Victima. Victimologie. Victimizare - abordarea cuplului penal victimă-agresor din perspectivă socio-psihologică, medico-legală şi juridică,* Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2023, p. 105-109.
[9]Stephen Schafer, *The Concept of the Political Criminal*, Journal of CRIMINOLOGY, L. & CRIMINOLOGY, No 62/380, 1972, p. 12-19.
[10]Sandra Walklate, *Handbook of Victims and Victimology,* Taylor & Francis Ltd, 2017, p. 32şi urm.

nevoile părților vătămate care au fost mult timp trecute cu vederea sunt abordate mai intens în prezent sub influența sistemului de justiție. La fel, legislația a permis victimelor să aibă o contribuție mai mare în procesul decizional care le rezolvă cazurile (cum sunt de pildă, cazurile de condamnare și de eliberare condiționată a agresorilor), la fel şi reacția socială la situația acestora din partea mass-media şi a grupurilor politice.

BIBLIOGRAPHY:

1. Adriana Stancu, *Victimologie,* Note de curs, Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2023;
2. Andrew Karmen, *Crime victims. An introduction to victimology,* 9th Edition, Nelson Education Ltd, Boston, 2016;
3. Lucretia Dogaru, *Criminologie*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2019;
4. Sandra Walklate, *Handbook of Victims and Victimology,* Taylor & Francis Ltd, 2017;
5. Sandra Walklate, *Advanced introduction to Victimology,* Edward Elgar Publishing, 2023;
6. Stephen Schafer, *The Concept of the Political Criminal*, Journal of Criminology, L. & Criminology, No 62/380, 1972;
7. Tudorel Butoi & colectiv autori, *Sinuciderea un paradox. Consideraţii psihosociologice, biomedicale şi juridice*, Ed. Ştiinţelor medicale, Bucureşti, 2002;
8. Tudorel Butoi & colaboratori, *Victimologie şi psihologie victimală,* Ed. Phobos, Bucureşti, 2009.
9. Tudorel Butoi, Mîndrilă Dănel, Ionescu Cristian, Butoi Ioana Teodora, Butoi Alexandru, *Compendium interdisciplinar de psihologie judiciară – Analiză comportamentală – Victimologie – Psihologie victimală – Criminalistică*, Ed. P.B.S., Bucureşti, 2019;
10. Tudorel B. Butoi, *Victima. Victimologie. Victimizare - abordarea cuplului penal victimă-agresor din perspectivă socio-psihologică, medico-legală şi juridică,* Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2023.

THE VICTIM FROM A LEGAL PERSPECTIVE AND THE CAUSES OF VICTIMIZATION

Lucreția Dogaru
Prof., PhD, UMFST "G. E. Palade" of Târgu Mureș

Abstract: *Whatever and however diverse the forms of victimization, from physical aggression, emotional abuse, and material and financial deprivation, they pose real challenges to a person's condition and to the well-being of society in general.*

In this paper, we have attempted to explore the causes of victimization, a phenomenon that most often stems from factors that correlate and condition each other. Thus, not only do socioeconomic disparities play an essential role in triggering crimes, but also the influence of the family and cultural environment, correlated with a set of individual causes, create environments favorable to victimization.

Being the consequence of economic, physical, psychological or emotional factors, victimization is a phenomenon that is usually unpredictable, an undesirable phenomenon that generates the most diverse effects, often long-term and difficult to overcome.

Keywords: *victim-aggressor,causes of victimization, effects of victimization*

1. Are victima agresiunii calitatea de subiect pasiv al infracţiunii?

Din perspectiva dreptului penal, infractorul şi victima acestuia sunt cele două subiecte ale infracţiunii, în calitatea lor de subiect activ (în persoana infractorului) şi aceea de subiect pasiv al infracţiunii (victima sau persoana vătămată).

Dacă abordăm calitatea de victimă sau de subiect pasiv al infracţiunii, aceasta implică atât întrunirea unor condiţii generale cât şi a unor condiţii speciale.

Pe de o parte, condiţiile generale se referă la faptul că, are calitatea de subiect pasiv al infracţiunii sau de victimă orice persoană (fizică sau juridică) care suferă ca urmare a unei fapte ilicite ce întruneşte condiţiile infracţiunii. Rezultă că această persoană, în calitatea ei de titulară a unei valori ocrotite juridiceşte, suferă o pagubă sau o vătămare efectivă ori o expunere la pericol a valorii ocrotite urmare a unei infracţiuni. Totuşi, există anumite categorii de fapte penale care impun subiectului pasiv îndeplinirea unor condiţii speciale în momentul comiterii faptei deviante sau al criei. Dacă luăm de pildă, infracţiunea de pruncucidere, pentru aceasta e nevoie ca victima să fie copilul nou-născut al autoarei, astfel cum şi pentru infracţiunea de ultraj este necesar ca subiectul pasiv să fie un funcţionar ce îndeplineşte o funcţie care implică exerciţiul autorităţii statale.

Abordată intens în plan doctrinar problematica raportului dintre cele două categorii de subiecte, se poate distinge între anumite categorii de persoane vătămate, de victime sau subiecţi pasivi ai infracţiunii, după varii criterii.

Luând în considerare rolul pe care cele două subilecte îl au în ocrotirea valorilor esenţiale ale societăţii împotriva infracţiunilor, se distinge între subiectul pasiv general şi subiectul pasiv special. Arătăm aici că are calitatea de subiect pasiv general şi mediat, statul în calitatea sa de ocrotitor al intereselor generale şi este subiect pasiv şi imediat persoana titulară a valorii sociale prejudiciate sau puse în pericol prin comiterea unei infracţiuni. Apoi, în calitatea sa de subiect pasiv general, statul este şi titularul acţiunii penale exercitate în numele societăţii şi cel care garantează apărarea intereselor subiectului pasiv al delictului sau crimei, adică a persoanei vătămate.

Criteriul ce vizează modul de ocrotire al valorii sociale, distinge între subiectul pasiv principal şi cel secundar sau subsidiar. Astfel, are calitatea de subiect pasiv principal, titularul valorii ocrotite în mod principal prin incriminarea şi pedepsirea unei anumite fapte, şi calitatea de subiect pasiv secundar, titularul valorii sociale ocrotite în mod secundar prin incriminarea

şi sancţionarea faptei deviante comise. De pildă, în cazul infracţiunii de atentat ce periclitează siguranţa statului, subiectul pasiv principal este statul în calitatea sa de titular al valorii sociale ocrotite în principal (aceea reprezentând siguranţa statală), iar calitatea de subiect pasiv secundar, persoana victimă a acelui atentat. O astfel de clasificare contribuie la o corectă calificare a delictului sau crimei şi la o justă evaluare a periculozităţii sale şipe cale de consecinţă, la aplicarea de măsuri corespunzătoare de protejare socială.

Nu în ultimul rând, în baza criteriului calităţii pe care o are subiectul pasiv în momentul comiterii agresiunii se poate distinge între subiectul circumstanţiat (denumit subiect calificat) şi subiectul pasiv necircumstanţiat (subiectul lipsit de o anume calitate).

2. Raportul victimă - agresor. Despre agresiune şi agresor[1]

Sunt mulţi sociologi şi criminologi dar şi specialişti în dreptul penal, care afirmă şi justifică faptul că personalitatea victimei este cea care determină comportamentul deviant de natură infracţională. Mai mult, clasicului cuplu infractor-victimă i s-a introdus şi un alt element, acela de societate, pe considerent că societatea este cea responsabilă nu doar în prevenirea agresiunilor dar şi în protejarea eventualelor victime. Este motivul pentru care, formula infractor-victimă a căpătat o formă complexă şi anume infractor - victimă - societate.

Agresiunea poate fi definită ca fiind acea formă de conduită umană deviantă, socialmente periculoasă ce este concretizată într-un atac asupra persoanelor sau bunurilor acestora, comisă cu scopul de lezare sau vătămare (fizică sau psihică), ori de degradare sau distrugere a bunurilor ce le aparţin. Aşadar, agresiunile au calitatea de fapte infracţionale îndreptate asupra persoanelor sau bunurilor lor (sub formă de furt, tâlhărie, înşelăciune etc.).

Cu referire la atitudinea de tip agresional, aceasta este caracterizată prin rapiditate, atât la nivelul conceperii cât şi la nivelul execuţiei, provocată fiind de anumite cauze complexe şi determinate (precum lăcomia, situaţia economică precară, educaţia deficitară, dorinţa de îmbogăţire şi altele).

Raportat la formele agresivităţii, arătăm că există forme de agresivitate majoră (vătămarea corporală ori suprimarea vieţii), şi forme de agresivitate minoră (de pildă, şicanarea, insulta, calomnia), la fel cum se poate distinge şi între tipul de agresivitate ocazională şi cel de agresivitate permanentă. Dacă abordăm agresivitatea din altă perspectivă, există persoane la care agresivitatea este o calitate înnăscută, ace se află într-o formă nediferenţiată în perioada de formare a personalităţii dar care se diferenţiază pe parcursul dezvoltării sale căpătând chiar şi trăsături de autoagresiune (cum ar fi de pildă, suicidul), precum şi de heteroagresiune. Iată cum rezultă că agresivitatea poate fi îndreptată deopotrivă asupra persoanelor din proximitate (agresiune reală), şi asupra propriei persoane (autoagresiune fizică sau psihică), la fel cum aceasta poate fi proiectată nu doar în spaţiul real ci şi în domeniul fantastic (sub forma halucinaţiilor). În prezent, ne confruntăm cu un tip nou de agresiune anume, agresiunea promovată şi desfăşurată în spaţiul virtual, denumită agresiune virtuală (sau cyberbullying), care presupune hărţuirea prin diferite metode a unei persoane pe calea internetului prin încălcarea în acest fel a dreptului la viaţă privată[2].

Desigur, există situaţii în care agresorii se transformă în victime iar victimele în agresori, cum e de pildă, cazul în care părintele agresor al copilului său devine la bătrâneţe victimă, copilul devenit adult fiind un agresor al său. La fel, există cazuri în care unii agresori se lasă victimizaţi cu scopul de a-şi motiva ulterior o formă de agresivitate mai feroce. Un lucru se impune a fi reţinut şi anume că, între agresor şi victima sa nu există sentimente, există numai interese şi beneficii (de natură materială, financiară morală sau sexuală).

---

[1] Lucretia Dogaru, *Criminologie*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2019, p.340-343.

[2] Sorin Rădulescu, Florentina Grecu, *Cauze culturale şi economice ale criminalităţii şi delincvenţei juvenile,* Revista Română de Sociologie, nr. 3-4, Bucureşti, 2002; Andrew Karmen, *Criminology*, Encyclopedia Britanica Editors, 2019, p. 21 şi urm.

Agresorul sau infractorul are calitatea de autor al agresiunii, al delictului sau faptei ilicite socialmente periculoase ce implică în final răspunderea penală şi sancţionarea penală.

Relativ la această categorie de persoane, la nivelul ştiinţei criminologiei s-au conturat teorii, unele dintre acestea privesc anormalitatea criminalilor, altele sunt teoriile tipologice care susţin corelaţia dintre conduita criminală şi biotip, teoriile referitoare la personalitatea criminalului ori cele de natură psihomorală ori psihiatrică. În scopul conturării portretului personalităţii criminale sunt relevante şi criteriile expuse în literatura de specialitate, de clasificare şi de grupare a acestora (precum, gradul de cunoaştere şi cel de control al conduitei criminale ori modul în care personalitatea infractorului îi afectează conduita sa deviantă).

Actele agresionale, generează efecte sau consecinţe dintre cele mai diverse (precum, precauţie, suspiciune sau teamă, panică, frică, izolare etc.). În plus. trauma fizică a victimelor este însoţită de cele mai multe ori şi de o traumă psihologică (sub formă de timiditate, stare de şoc, izolare, apatie, complex de vinovăţie, tulburări de personalitate şi altele).

3. Scurtă incursiune vizând cauzele victimizării[3]

Procesul complex al victimizării a devenit o caracteristică inevitabilă a vieţii sociale, reprezentând acel fenomen care presupune existenţa de raporturi interumane între cei doi subiecţi, agresor şi victima sa, raporturi ce se caracterizează prin conflictualitate.

Pentru delimitarea celor doi actori ai relaţiei conflictuale, în scopul stabilirii rolului pe care îl îndeplinesc, au fost elaborate unele clasificări foosind diverse criterii.

După rolul pe care fiecare element al cuplului penal îl îndeplineşte, se disting următoarele categorii de victime: victime total nevinovate; victime ce sunt mai puţin vinovate decât agresorul; victime a căror vinovăţie este egală cu cea a agresorului; victime mai vinovate decât agresorul; victime ce poartă toată vinovăţia declanşării conflictului şi aşa numitele victime false sau simulante. Apoi, dacă se ia în considerare rolul agresorului în comiterea delictului, se poate distinge între tipul de agresor activ, agresor semipasiv şi agresor pasiv (atunci când victima este activă).

În cadrul procedurii de calificare juridică a crimelor şi delictelor, un rol important îl are aprecierea sau măsurarea contribuţiei victimei la comiterea agresiunii (astfel, agresorul iniţial poate deveni în final victimă şi astfel poate beneficia de un alt statut juridic atunci când limitele legitimei apărări au fost depăşite).

Referitor la factorii sau cauzele care pot influenţa sau potenţa victimizarea, există grupe de cauze ce pot fi individuale, de natură socială, de mediu şi culturale[4].

3.1. Cauze individuale ale victimizării

Studiul tipologiilor criminale a preocupat de-a lungul timpului pe cercetătorii criminologi dar şi din alte domenii, în încercarea lor de a stabili o relaţie de cauzalitate certă între trăsăturile de personalitate ale individului şi riscul victimal.

Dacă luăm grupa teoriilor privind biotipurile criminale, acestea au încercat să raporteze conduita agresivă la caracteristicile fizice şi psihice ale omului, fundamentând teza potrivit căreia la baza conduitelor deviante se află constituţia anatomică a individului care, în condiţii de mediu date, contribuie la inadaptarea sa socială. Sunt teoriile care au conturat curentul biotipologic al cărui reprezentant de seamă a fost medicul psihiatru german Ernst Kretschmer,

---

[3] Sameer Hinduja, Justin Patchin, *Bullying beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying*, Second edition, Cyberbullying Research Center, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2015; Stepens Jones, *Criminology,* Publisher: Oxford University Press, 2021, p, 225-234

[4] Tudorel Butoi & colectiv autori, *Victimologie. Perspectivă juridică, socio-psihologică şi medico-legală asupra cuplului penal victimă-agresor,* Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2019, p. 108-114.

care a susţinut în lucrările sale că între structura corpului, trăsăturile fizice şi caracterul individului există o corelaţie. În considerarea criteriului constituţiei corporale, există mai multe tipuri constituţionale ale individului (tipul atletic, tipul astenic, tipul picnic şi cel displastic), în baza cărora autorul a făcut asociere cu delincvenţa. Nu doar acesta dar şi alţi cercetători au pus în lumină tipologii criminale utilizând de pildă, criteriul funcţionalităţii endocrine ori cel al gradului de socializare al indivizilor.

În aprecierea rolului pe care îl poate avea victima în procesul complex al victimizării, acestor caracteristici individuale li se pot adăuga şi alte cauze determinante care pot fi imputate într-o mai mare măsură victimei în raport cu agresorul său. Sunt astfel considerate a fi cauze determinante ale procesului de victimizare şi următoarele: sărăcia, alcoolismul şi consumul de droguri, adulterul, vârsta victimelor, lipsa de adaptare socială, starea materială precară a victimelor, starea psihică vulnerabilă, nivelul de inteligenţă scăzut, impulsivitatea, egocentrismul, emotivitatea, starea de anxietate dar şi anumite vicii ale individului.

3.2. Cauzele sociale ale victimizării

Se pot include în categoria cauzelor directe sau determinante ale victimizării, şi condiţiile mediului social care există la un moment dat şi într-un loc anume. Astfel, sunt avute în considerare în categoria acestor cauze, atât acţiunile victimizatoare cât şi perceperea de către individ şi societate a procesului victimizării. Se ştie că, atunci când sentimentul de siguranţă al oamenilor este ridicat, nivelul victimizării este unul redus, iar influenţe precum, dificultăţile economice, inechităţile, intoleranţa religioasă, rasismul, nivelul scăzut al educaţiei, destrămarea familiei, şomajul şi vagabondajul pot genera conflicte între membrii comunităţilor şi pot duce la o creştere semnificativă a ratei victimizării. De asemenea, victimizarea poate fi influenţată şi de alte cauze sociale speciale precum, stilul de viaţă, caracteristicile mediului de vecinătate, concubinajul ori prostituţia.

La grupa cauzelor individuale ale victimizării se pot adăuga şi alte cauze externe cu care acestea se corelează, cauze ce sunt de natură socială (inechitatea socială, siguranţa publică, dificultăţile economice, şomajul, rasismul şi intoleranţa religioasă, destrămarea relaţiilor de familie), precum şi cauze ce ţin de loc şi de timp ori chiar de gradul de urbanizare.

3.3. Rolul cauzelor de mediu în victimizare

Majoritatea rezultatelor studiilor privind cauzalitatea dintre mediul fizic şi victimizare au scos în evidenţă şi existenţa unor determinări semnificative ale mediului familial asupra procesului victimizării şi în mod implicit asupra psihologiei victimei. Mediul familial desemnează acea formaţiune complexă de natură socială şi psihologică ce cuprinde totalitatea atitudinilor şi relaţionărilor precum şi stările psihice şi emoţionale existente la un moment dat în grupul familial. Arătăm aici că, în cele mai multe cazuri în familii există relaţii de armonie şi de afectivitate, ceea ce influenţează pozitiv relaţia dintre membri acelui grup familial.Totuşi, prezenţa unor factori afectogeni negativi cum ar fi de pildă, lipsa de afectivitate, stresul familial, gelozia şi violenţele intrafamiliale (frecvente în familiile neglijente, în cele agresive şi instabile dar şi în familiile marginalizate), generează repercusiuni asupra membrilor familiei instalându-se în mod inevitabil şi stări de victimizare. Instalarea victimizării intrafamiliale este un proces gradual (ce poate evolua de la simple gesturi până la acte de violenţă extremă), situaţie care este specifică familiilor în care relaţiile sunt dizarmonice.

3.4. Influenţa cauzelor culturale asupra victimizării

Cauzele creşterii criminalităţii şi deopotrivă ale victimizării au o corelare şi condiţionare şi cu evoluţia factorilor culturali, ai mentalităţilor şi atitudinilor oamenilor, a schimbării modului şi stilului lor de viaţă. Aceste cauze presupun caracteristici aparţinând la un moment dat unor grupuri sociale (de natură etnică, religioasă, legate de civilizaţie, de mod de organizare

socială etc.), ce pot influenţa şi determina atât felul acţiunilor victimizante cât şi modul de percepere a fenomenului victimizării.

Sunt o serie de cercetări în domeniu care au demonstrat faptul că standardele culturale se schimbă şi se diversifică în mod constant iar conflictul cultural, cel care a fost potenţator continuă să fie un mare generator de crime şi delicte.

Tot mai mult în epoca contemporană au fost înregistrate ample schimbări în domeniul valorilor, modificări ce au determinat un mediu plin de valenţe criminogene în sensul că acestea au condus la o creştere acută a violenţei[5].

De asemenea, multe studii şi cercetări în materie, au arătat faptul că, în general, cauzele culturale indică caracteristicile ce sunt specifice unui anumit grup social la un moment concret (cum ar fi de pildă, organizarea socială, religia, gradul de civilizaţie etc.). Astfel de categorii de cauze pot determina felul acţiunilor victimizante şi modul de receptare individuală a fenomenului victimizant, precum şi calificarea ca acţiuni-inacţiuni victimizante a anumitor fapte umane.

4. În ce constau efectele victimizării[6]

Se ştie că faptele ilicite agresionale produc consecinţe multiple asupra destinatarilor acestora, oameni şi grupul social căruia îi aparţin, datorită relaţiei de interdependenţă în care se află. Tocmai pe acest considerent se distinge între două mari categorii de efecte şi anume, efectele individuale şi efectele sau consecinţele sociale[7].

Privitor la efectele individuale, victima agresiunii este cea care suportă un cumul de consecinţe de ordin psihic, biologic şi material, în calitatea sa de destinatară a efectelor agresiunii, supravieţuitoare ori decedată şi anturajul său(supravieţuitoare sau decedate).

De cele mai multe ori, victima supravieţuitoare a agresiunii, suportă multiple consecinţe, psihice şi fizice (teamă, panică, leziuni corporale, infirmităţi, disfuncţionalităţi organice, tulburări de limbaj etc.), deseori consecinţe materiale (sub formă de pagube sau prejudicii) şi de natură socială (izolarea socială).

Unul dintre efectele generale ale victimizării îl reprezintă intervenţiei statului, ce are loc atât în scopul reprimării agresiunii (care presupune identificarea şi pedepsirea agresorului precum şi recunoaşterea calităţii de victimă) cât şi pentru repararea pagubei cauzate.

În privinţa categoriei efectelor generate asupra anturajului victimei (fie decedate sau supravieţuitoare), pot fi incluse: pierderea sau degradarea poziţiei sociale şi familiale avută anterior victimizării, şi pierderea suportului material (în caz de deces sau infirmitate).

În general, efectele sociale ale victimizării sunt exprimate prin reacţiile (de aprobare sau dezaprobare) şi comportamentele sociale şi juridice atât cu privire la agresarea unui individ cât şi a societăţii în ansamblul său. Dacă în privinţa victimizării individului reacţiile sunt de cele mai multe ori imediate, agresarea societăţii nu declanşează o reacţie socială imediată tocmai pe considerent că această situaţie presupune efecte care se produc în timp asupra unor domenii ale vieţii sociale (economic, juridic ori cultural). Astfel de efecte c se corelează deoarece actele delincvente se pot produce în toate domeniile vieţii sociale.

Referitor la urmările de natură psihologică suportate de victimele agresiunilor, acestea desemnează o categorie distinctă şi importantă, fiind concretizate în traume psihice complexe sub formă de acţiuni deviante de la normal.

Consecinţele psihologice individuale sunt considerate a fi unele extrem de agresive[8].

---

[5] Detalii, Sorin Rădulescu, Florentina Grecu, *Cauze culturale şi economice ale criminalităţii şi delincvenţei juvenile,* Revista Română de Sociologie, nr. 3-4, Bucureşti, 2002, p.317.

[6] Andrei Daniel Matei, *Repere teoretice şi practice în problema binomului agresologie-victimologie,* Ed. Universul Juridic Premium, Bucureşti, 2023.

[7] Tudorel Butoi & colectiv autori, *op. cit.,* 2019, p. 115-118.

[8] Detalii, Tudorel Butoi & colectiv autori, *op. cit.,* 2019, p. 119-126; Tudorel Butoi & colectiv autori, *Tratat universitar de psihologie judiciară. Teorie şi practică,* Ed. Phobos, Bucureşti, 2004.

Arătăm aici că, victimele agresiunilor pot suferi în planul afectiv, intelectiv şi volitiv mutaţii ancorate fie în interiorul vieţii lor psihice fie exteriorizate comportamental. Amintim în categoria tulburărilor sau mutaţiilor psihologice ale victimizării pe care le resimte individul victimă, următoarele: tulburările de percepţie sau de orientare (sub formă de iluzii, halucinaţii, iritabilitate nervoasă, pasivitate); disfuncţiile sau tulburările de memorie (amnezia, hipermnezia sau hipomnezia, confabulaţia, scăderea capacităţii de concentrare; negarea faptelor); tulburările de gândire (sub forma obsesiilor, a delirului, a incoerenţei ideilor, a exprimării verbale greoaie şi sărace, a exacerbării ritmului gândirii); tulburările de comportament (includ, instabilitatea comportamentală, starea de susceptibilitate, sentimentele de ură şi dispreţ, irascibilitatea, starea de izolare socială);tulburări de voinţă (scăderea capacităţii de efort şi de iniţiativă, scăderea interesului ori instalarea pasivităţii comportamentale); tulburările afectivităţii (manifestate prin anxietate, depresie, psihoză maniacală, fobie, indiferenţă afectivă ori dimpotrivă, inversiunea afectivă); apariţia unor complexe (de culpabilitate, de superioritate sau de inferioritate); stări de hiperemotivitate, de autoanaliză excesivă şi altele.

Desigur că în multe situaţii astfel de probleme psihice provocate de actul victimizant pot şi sunt tratate şi astfel conduc spre o stare de normalitate în timp ce altele pot cauza o alterare severă a personalităţii individului.

Alături de consecinţele individuale strict psihologice, victimizarea mai antrenează şi o serie de consecinţe afectiv-atitudinale din partea societăţii care posedă psihologie colectivă.

Sunt dintre cele mai diverse, reacţiile sau răspunsurile societăţii la delictele şi crimele prin care se nesocotesc regulile de conduită impuse. În raport de victimizare, colectivităţile umane pot merge de la sentimentele de pericol şi nesiguranţă colectivă şi cele de neîncredere în autorităţile statale, până la manifestări de grijă şi compasiune la adresa victimelor însoţite frecvent de angajarea unor atitudini punitive faţă de agresori.

BIBLIOGRAPHY:

1. Andrei Daniel Matei, *Repere teoretice şi practice în problema binomului agresologie-victimologie,* Ed. Universul Juridic Premium, Bucureşti, 2023;
2. Andrew Karmen, *Criminology*, Encyclopedia Britanica Editors, 2019;
3. Lucretia Dogaru, *Criminologie*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2019;
4. Sameer Hinduja, Justin Patchin, *Bullying beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying*, Second edition, Cyberbullying Research Center, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2015;
5. Sorin Rădulescu, Florentina Grecu, *Cauze culturale şi economice ale criminalităţii şi delincvenţei juvenile,* Revista Română de Sociologie, nr. 3-4, Bucureşti, 2002;
6. Stepens Jones, *Criminology,* seven edition, Publisher: Oxford University Press, 2021;
7. Tudorel Butoi & colectiv autori, *Tratat universitar de psihologie judiciară. Teorie şi practică,* Ed. Phobos, Bucureşti, 2004.
8. Tudorel Butoi & colectiv autori, *Victimologie. Perspective juridică, socio-psihologică şi medico-legală asupra cuplului penal victimă-agresor,* Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2019.

MANAGEMENT CHALLENGES AND STRATEGIES IN THE PUBLIC SECTOR

Elena Doval
Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Bucharest

Abstract: Implementing the public administration reform strategy requires the recognition of the challenges faced by this sector, challenges that come from resistance to change, demotivation of civil servants, insufficient budgets, political influence, and others. As a result of this, a strategy adequate to the requirements of the European Union is necessary, through the development of a functional administration, which provides efficient public services, capable of fulfilling its functions and duties, to ensure economic, social, and organizational development in a particular space and a specific period. Based on these considerations, the paper aims to highlight the main challenges faced in the public sector, some strategies offered by the literature, and propose a strategic planning process model. The research uses secondary data from the literature, analysis, synthesis, own perception, and conceptualization.

Keywords: public sector, challenges, strategies, model of strategic planning process, performance

1. Introduction

Public institutions represent "the set of organized structures, which are created in society for the management of public affairs." In a bureaucratic sense, public institutions represent the only way of socio-economic organization of the state that can face new challenges such as: the size of the population, the diversity and complexity of human needs that must be satisfied (Marinescu, 2003). Therefore, the services provided by public institutions must respond to various needs of citizens (medical, public utilities, security, education, cultural) (Tănăsescu, 2008; Engle & Blackwell, 1982).

The public sector can be a challenge for those unfamiliar with it. It covers the services and facilities the government provides for the public and the public good. It involves national parks, public works, taxation, national health agencies, education, defence, and other government projects and agencies.

Unlike private companies, the purpose of the public sector is not to make money. Instead, they exist to serve the needs of citizens, who pay for the services through taxation. This important difference underlies many of the challenges facing the public sector.

The services provided by public institutions must respond to various citizens' needs (medical, public utilities, security, education, cultural) (Tănăsescu, 2008; Engle & Blackwell, 1982).

Currently, clients of public services are increasingly informed and aware of their role as supporters through the taxes and duties paid by public administrations. Consequently, their expectations are higher, increasing the pressure for the activity of public institutions to be more efficient in managing resources and more operative in providing quality public services (Moldoveanu and Dobrin, p. 257).

In this context, the paper highlights the main challenges facing the public sector and the strategies and managerial methods that can mitigate these challenges.

The research methodology is based on secondary data collected from the literature, on one's perceptions, and conceptualization. Finally, a model of the strategic planning process is proposed.

2. Challenges in the Public Sector

The public sector's very nature creates unique challenges for managers. Figure 1 presents some key issues facing the public sector.

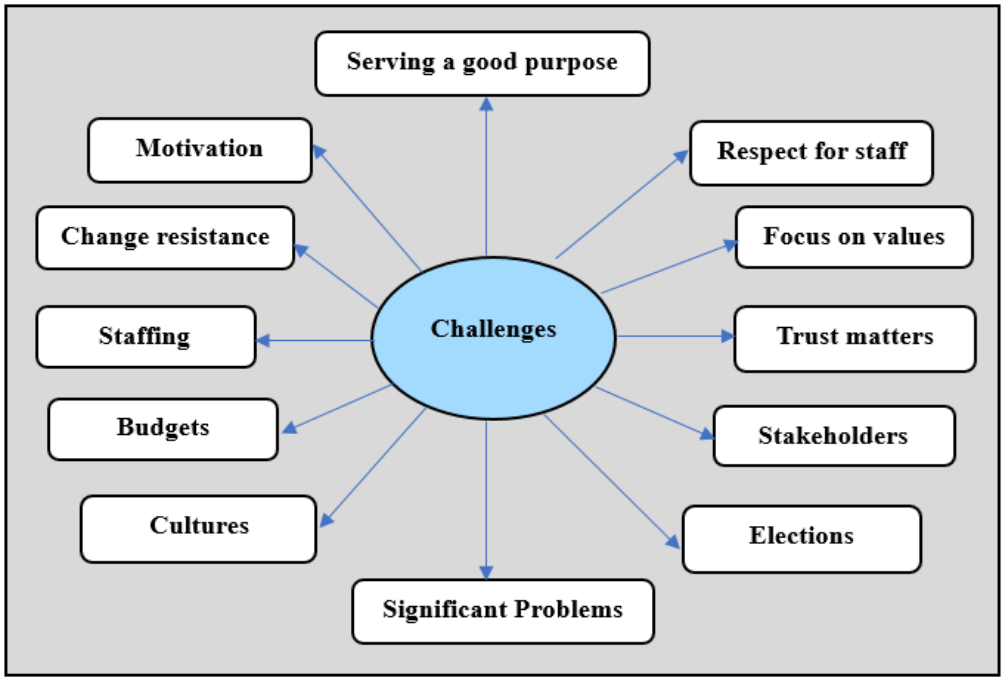

Fig. 1: Challenges for public sector managers
Source: Own conception using Mindtools content team, 2025.

- Motivation can be complex.

In the public sector, pay is often tied to the years a person has worked in an organization, not performance. This can sometimes lead to employees making the bare minimum while "working their hours" without caring about serving "customers" or doing their jobs well.

Also, because public sector jobs tend to be reasonably secure (it can be difficult to fire someone), staff can be less motivated to excel because they are not worried about losing their jobs if they perform poorly.

- Organizations can resist change

Because of their large size and layers of bureaucracy, it can take years to implement change in public agencies, even on a small scale. This slow progress can frustrate a forward-thinking manager. Also, because many agencies are so large, decisions often require approval from multiple directors or committees. This can stall initiatives or even stop them.

- Staffing is often inflexible

In the private sector, companies typically control how and when they hire and fire. For example, companies can create new jobs if they find bright people they want to hire. However, creating a new position in the public sector can take a year or more, and filling a job can take months. Some managers can overcome this by hiring temporary workers, but this can cause another set of problems with loyalty and salary growth. The fact that staff turnover is so low can further contribute to teams' resistance to change.

- Budgets are set well in advance

Because tax revenues fund the public sector, budgets are often created a year in advance and tend to be very tight. Getting approval for additional funds is difficult, and many departments are underfunded or understaffed.

Also, expenses are not tied to revenue, as is often the case in the private sector. For example, if a company's sales increase, it can hire more staff to meet demand, because the extra revenue

will pay for the extra salaries. But if a public agency's caseload suddenly increases, its fixed budget probably does not allow hiring more staff.

- Workplace cultures can be rigid and bureaucratic

Public sector cultures are often very bureaucratic, emphasizing following the rules. This can lead to a lack of flexibility when dealing with any unusual situation.

- Problems are often more significant

Problems addressed by the public sector, such as healthcare, the pension system, or education reform, can affect millions of people on a large scale. This can create overwhelming workloads and a feeling that there are never enough people—or hours in the day—to do everything.

- Elections often determine leaders

The public sector often has leaders who are elected or appointed. This means that the person at the top is not necessarily the most qualified or experienced for the job. On the positive side, this could lead to some creative innovation, as the person may have a new perspective or different experiences. On the negative side, the wrong person being appointed politically could lead to wasted time and resources and even costly mistakes.

- Stakeholder management is essential

Any public sector manager is expected to have expert stakeholder management skills. To do their job, public sector managers must build effective relationships with a wide range of external stakeholders – including the general public, voters, elected representatives, pressure groups, and unions. When someone new is elected to a senior role, the public sector manager must draw on their stakeholder management skills and experience to establish a new relationship.

- Trust matters

Many private sector managers rarely consider whether the public truly trusts their product. Also, expenses are not tied to revenue, as is often the case in the private sector. For example, if a company's sales increase, it can hire more staff to meet demand, because the extra revenue will pay for the extra salaries. But if a public agency's caseload suddenly increases, its fixed budget probably does not allow hiring more staff.

- Focus on values

People in the public sector often feel that they are part of something bigger than just the work they do as individuals, which can foster a strong culture of value within the organisation. They can identify the team's values and then base their rewards on them.

- Respect for staff

It is essential to consider the length of time that many public sector workers stay in their jobs. As a rule, public sector pay is often based on the years someone has been employed. Therefore, many people tend to stay with a public institution longer. As a result, they can pass on their significant experience and knowledge to newer team members.

- Serving a good purpose

Public services are meant to help people in some way. Therefore, the purpose of civil servants is to make citizens' lives easier.

Deming (1982) and Juran (1988) stated that weaknesses in organizational systems and bureaucracy cause at least 80% of quality problems and can only be remedied by management action. Very few problems encountered in this area can be attributed to personnel; usually, the systems and processes they work with are to blame.

3. Public Sector Management Strategies

New Public Management is a set of change strategies designed to increase public agencies' efficiency, accountability, customer service, and market orientation (Guerrero, 1998). It is

based on rational choice theory and market models developed by scholars such as Niskanen (1971) and popularized by Osborne and Gaebler (1992).
Overcoming common challenges in public sector management involves four strategies presented in Figure 2 (Wohok, 2025).

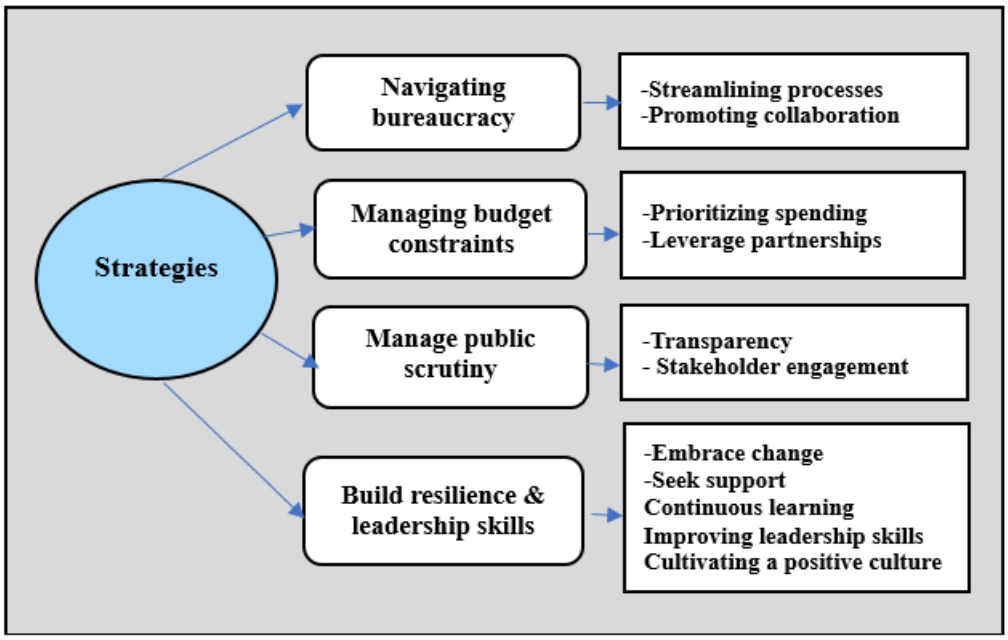

Fig. 2 Strategies for public sector management
Source: Own conception using Wohok, 2025.

1) Navigating bureaucracy

• Streamlining processes: identifying and eliminating unnecessary steps in approval processes. Using technology to automate repetitive tasks.

• Promoting collaboration: building strong relationships with key stakeholders to facilitate decision-making.

2) Managing budget constraints

• Prioritizing spending: focusing on high-impact projects and programs that provide the most significant benefits to the public.

• Leverage partnerships: Collaborate with private sector partners and non-profit organizations to supplement funding and resources.

3) Manage public scrutiny

• Transparency: Regularly communicate projects, progress, and challenges to the public. Build trust with honesty.

• Stakeholder engagement: Involve public stakeholders in decision-making to ensure their voices are heard and considered.

4) Build resilience and leadership skills

• Embrace change: The public sector is constantly evolving. Adaptability will help navigate new challenges and opportunities.

• Seek support: Build a network of mentors and peers to provide guidance and share experiences.

• Continuous learning: Stay current on industry trends, new regulations, and best practices through professional development courses and seminars.

• Improving leadership skills: Leading with a clear vision that inspires and motivates the team.

• Cultivating a positive culture: Promoting a culture of accountability, transparency, and continuous improvement.

The World Economic Forum outlines five concrete policy areas that governments can develop to build more inclusive, sustainable, and resilient societies (Mair et al., 2022): recognize and build new frameworks, create incentives for funding and investment, expand education and research, make public and private procurement channels more inclusive, and collect and make visible social impact data.

4. Strategic Planning in Public Institution Management

Public sector organizations face unique challenges in strategic planning compared to their private sector counterparts. These include complex stakeholder relationships, political considerations, and balancing multiple, sometimes conflicting, objectives. Addressing these challenges requires a customized approach considering the specific context of public sector operations (Public sector experts, 2025).

Experts emphasize that strategic planning in the public sector involves vital functions and careful execution. Proper implementation and ongoing monitoring are crucial for success. Key planning functions include:

• Setting clear goals and objectives
• Analysing the internal and external environment
• Identifying strategic issues
• Developing strategies to address challenges

They also state that strategic functions involve prioritizing initiatives and effectively allocating resources. Agencies must balance short-term demands with a long-term vision.
Strategic planning in public organizations requires top management to carry out the actions presented in the strategic planning process model (Fig. 3). This proposed process comprises three stages, with 16 steps.

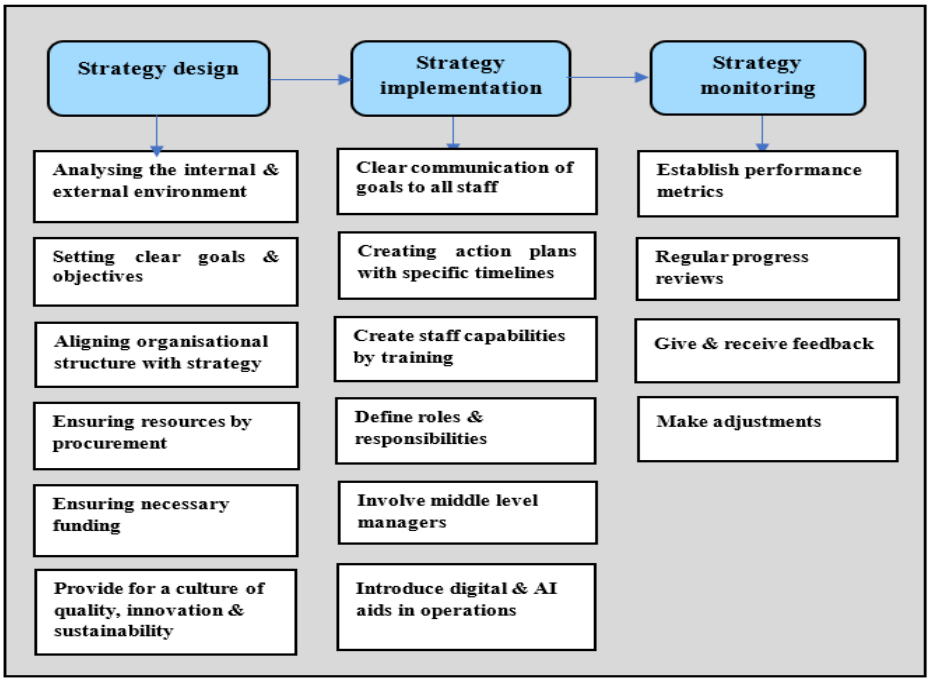
Strategy design
Strategy implementation
Strategy monitoring
Analysing the internal & external environment
Setting clear goals & objectives
Aligning organisational structure with strategy
Ensuring resources by procurement
Ensuring necessary funding
Provide for a culture of quality, innovation & sustainability
Clear communication of goals to all staff
Creating action plans with specific timelines
Create staff capabilities by training
Define roles & responsibilities
Involve middle level managers
Introduce digital & AI aids in operations
Establish performance metrics
Regular progress reviews
Give & receive feedback
Make adjustments

Fig. 3 Strategic planning process
Source: Own concept

Strategy design

Strategy design begins with analysing the internal and external environment using SWOT analysis to identify potential constraints, vulnerabilities, strengths, weaknesses, risks, and opportunities.

Of course, this is followed by identifying strategic elements and clearly defining strategic goals and objectives, including the organization's vision, mission, and values. The organizational structure must be aligned with the strategic objectives.

These objectives must be supported by ensuring the resources that must be procured, accompanied by the necessary and possible financing. The strategy must provide for a culture of quality, innovation, and sustainability.

Strategy implementation

The implementation of the strategy begins with clear communication of strategic goals to all staff. Then the action plan is created with specific deadlines. At the same time, the employee training plan is organized to develop the necessary capabilities. Roles and responsibilities are defined, involving middle-level managers in implementation, who link top management with operational teams and detail strategic objectives by workplace. An important place in this stage is represented by the introduction and/or development of digital operations and artificial intelligence to help civil servants increase the speed and quality of serving taxpayers and, of course, the organization's performance.

Strategy monitoring

The third stage begins with establishing performance metrics, which are necessary to compare the efficiency of the planned strategy with the results obtained. These actions are carried out through regular progress reviews, receiving feedback from employees and stakeholders, and providing feedback to all those involved, especially employees. Following the analyses, adjustments to the strategy and action plans are proposed, if necessary.

Conclusions

There are apparent differences between the private and public sectors. Private sector companies have complete control over their organizations; even the most prominent companies can usually make strategic decisions faster than public agencies.

The bureaucracy in public-sector organizations often makes progress painfully slow. The key to public-sector management is creativity, courage, and team motivation.

Effective leadership in the public sector is essential for addressing societal challenges and improving public services. New public sector managers can drive significant change and impact by understanding the unique landscape, overcoming common obstacles, and building resilience and leadership skills.

To this end, public sector decision-makers are invited to use the proposed strategic planning process model, which provides a valuable framework for the efforts necessary to effect effective change in today's conditions and demands.

BIBLIOGRPAHY:

1. Deming, W. E. (1982). *Out of The Crisis,* MIT Press.
2. Guerrero, J. P. (1998). Un Estudio de Caso de la Reforma Administrativa en México: Los Dilemas de la Instauración de un Servicio Civil a Nivel Federal [A case study on Mexican administrative modernization: Dilemmas of implementing a civil service career at the federal level]. Mexico City: CIDE.

3. Juran, J. M. (1988) Juran on Planning for Quality, Free Press.
4. Mair, J., Wong, J., Moloy-Modsepe, P., Bonnici, F. (2022) Five ways governments can unlock a more social economy, https://www.weforum.org/stories/2022/05/5-ways-governments-unlock-social-economy/.
5. Marinescu, P. (2003), Management of public institutions, University of Bucharest https://ebooks.unibuc.ro/StiinteADM/marinescu/2.htm.
6. Mindtools Content Team, Managing in Public Sector Organizations, accessed 16.03.2025, https://www.mindtools.com/a0qcwo3/managing-in-public-sector-organizations.
7. Moldoveanu G., Dobrin C., (2011). Managementul calităţii in sectorul public [online], p. 257, accessed 20.03.2025, http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=24&idb=8.
8. Niskanen, W. (1971). *Bureaucracy and representative government*. Chicago: Aldine-Atherton.
9. Osborne, D., & T. Gaebler. (1992). *Reinventing government*. New York: Addison Wesley.
10. Public sector experts, Strategic Planning in Public Sector: Key Insights for Effective Governance and Resource Allocation, accessed 24.04.2025, https://www.publicsectorexperts.com/blog/public-sector-news-insights-and-analysis-1/strategic-planning-in-public-sector-key-insights-for-effective-governance-and-resource-allocation-357.
11. Tănăsescu, D. (2008). Marketing public și optimul social, ASAB, București.
12. Wohok, C. (2025). Overcoming Common Challenges in Public Sector Leadership: A Guide for New Managers, https://www.linkedin.com/pulse/overcoming-common-challenges-public-sector-leadership-carolyn-wokoh-xyujf .

CONVICTION FOR AN OFFENCE NOT PROVIDED FOR BY THE CRIMINAL LAW – CASE OF APPEAL IN CASSATION

Anca-Lelia Lorincz
Prof., PhD, "Dunarea de Jos" University of Galati

Abstract:In the current Romanian Code of Criminal Procedure, the appeal in cassation is regulated as an extraordinary means of annulment, directed against the final decisions of the courts of appeal, in a small number of cases expressly provided for by law and which exclusively concern the legality of those decisions, by verifying their compliance with the applicable rules of law. Among the cases of cassation limitedly provided for by law is the one concerning the conviction of the defendant for an act not provided for by criminal law; this case has been the subject of several analyses and interpretations in the jurisprudence of the High Court of Cassation and Justice of Romania.
In this context, the present study addresses the issue of applying the provisions relating to the conviction for an act not provided for by the criminal law, by referring to several aspects of judicial practice retained by the supreme court when judging appeals in cassation. At the end of the paper, it is concluded that the High Court of Cassation and Justice, as the only court competent to judge the cassation appeal, can admit this appeal only after examining the legality of the appealed decision, without modifying the factual situation established by the court of appeal.

Keywords: criminal case; extraordinary appeal; cassation case; legality of the decision; jurisprudence of the High Court of Cassation and Justice.

1. Caracterul extraordinar al căii de atac a recursului în casație

Peisajul căilor extraordinare de atac care pot fi exercitate în cadrul procesului penal a fost reconfigurat, în urmă cu mai bine de un deceniu, prin introducerea în Codul de procedură penală român adoptat în 2010 (și intrat în vigoare la 1 februarie 2014)[1], a unor noi instituții față de reglementarea din codul anterior (Codul de la 1968): recursul în casație și redeschiderea procesului în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate.

De altfel, recursul în casație nu este o cale de atac nouă în legislația noastră[2], această instituție juridică regăsindu-se în primul cod de procedură penală[3] (Codicele de procedură criminală din 1864, care a avut ca model legislativ Codul de instrucție criminală francez din 1808). Astfel, în Capitolul II (”Cereri de casațiune”) din Titlul III (”Despre diferitele recursuri în contra decisiunilor și sentințelor”) al Cărții II (”Despre judecată”) din Codul de la 1864, existau dispoziții (art. 416-444) privind ”recursul de casațiune”, dispoziții din a căror interpretare reiese faptul că, raportat la natura hotărârii atacate (hotărâre definitivă), calea de atac avea caracter extraordinar[4].

Ulterior, în Codul de procedură penală adoptat în 1936[5] (inspirat după Codul de procedură penală italian din 1930), recursul a fost reglementat, alături de opoziție și apel, ca și

[1] Legea nr. 135/2010, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 486 din 15 iulie 2010 (intrată în vigoare la 1 februarie 2014), cu modificările și completările ulterioare.
[2] Grigore Gr. Theodoru și Ioan-Paul Chiș, *Tratat de Drept procesual penal*, ediția a 4-a, (București: Editura Hamangiu, 2020), 950.
[3] Codul de procedură penală (Codicele de procedură criminală) din 1864 al Principatelor Unite Române, publicat în Monitorul Oficial din 2 decembrie 1864.
[4] Potrivit art. 416 din codul de la 1864, ”recursul de casațiune, făcut în contra decisiunilor și sentințelor preparatorie și de instrucțiune, nu va fi deschis decât după darea celei definitive decisiuni sau sentințe...”.
[5] Codul de procedură penală român adoptat în 1936 (Codul de procedură penală Carol al II-lea), publicat în Monitorul Oficial al României nr. 66 din 19 martie 1936.

cale de atac ordinară (art. 471-495), în Capitolul II (”Căile de atac contra hotărârilor instanțelor de judecată”) din Titlul II (”Căile de atac ordinare”) al Cărții IV (”Căile de atac”).

Privind retrospectiv la evoluția reglementării recursului în legislația noastră procesuală penală[6] , constatăm că nu a existat o continuitate în ceea ce privește considerarea acestei căi de atac ca fiind o cale de atac ordinară sau extraordinară. De asemenea, din perspectiva altor criterii de clasificare, de-a lungul timpului au existat abordări diferite sub aspectul reglementării recursului, acesta evoluând de la cale de atac de drept la cale de atac atât de fapt cât și de drept, pentru ca ulterior să revină la trăsătura de cale de atac exclusiv de drept.
Astfel, potrivit Codurilor de procedură penală din 1864 și 1936, judecata în recurs era limitată la chestiuni de drept, în sensul în care se verifica respectarea de către instanța de fond a dispozițiilor referitoare la desfășurarea procedurii de judecată, precum și a dispozițiilor penale materiale.

În reglementarea Codului din 1864, competența de judecată în recurs revenea exclusiv Curții de Casație, rolul acestei instanțe fiind, în principal, acela de a asigura interpretarea unitară a legii.

Potrivit Codului din 1936, chiar dacă judecarea recursului nu mai era de competența exclusivă a instanței supreme, s-a menținut controlul instanței de recurs asupra chestiunilor de drept, fiind reglementată, cu caracter restrâns, și posibilitatea unei verificări asupra chestiunilor de fapt, dacă stabilirea lor greșită era o consecință a încălcării legii procesuale penale (spre exemplu, denaturarea vădită a probelor, care ducea la soluții neconforme adevărului, ca urmare a unui abuz al judecătorilor sau a lipsei lor de pregătire profesională).

În lumina ambelor coduri (cel din 1864 și cel din 1936), recursul era o cale de atac de anulare, întrucât scopul atacării hotărârii la instanța de casare era desființarea acelei hotărâri ca urmare a unei încălcări a legii care atrăgea nulitatea, competența rejudecării cauzei revenind instanței de fond.

În 1948, în contextul așa-numitei reforme judiciare (inițiate cu un an mai devreme), a fost eliminată calea de atac a apelului, astfel încât singura cale de atac ordinară a rămas recursul. Prin urmare, pentru a corecta eventualele erori ale instanței inferioare și pentru ”a asigura o judecată completă și dreaptă”, instanța de recurs a primit competența de a verifica nu numai soluționarea chestiunilor de drept, ci și a chestiunilor de fapt stabilite de instanța de fond. La acel moment, recursul s-a transformat dintr-o cale de atac de drept într-o cale de atac atât de fapt, cât și de drept.

Anul 1952 a adus, atât prin legea de organizare judecătorească, cât și prin modificarea Codului de procedură penală[7], o nouă concepție asupra temeiurilor de casare, prin prevederea expresă a faptului că, judecând recursul, instanța ”verifică legalitatea și temeinicia hotărârii atacate”.

Reglementarea temeiurilor de casare a cunoscut o nouă modificare în 1955, când criteriile care stăteau la baza verificării hotărârii atacate nu au mai fost restrictive și formale, cuprinzând și motive care nu se încadrau în nulitățile prevăzute în reglementarea anterioară, dar care afectau atât legalitatea, cât și temeinicia hotărârii atacate[8].

Și în 1957 au intervenit modificări importante în reglementarea procedurii de judecare a recursului: s-a acordat instanței de recurs competența de a da o nouă apreciere probelor administrate de instanța de fond, schimbând astfel ea însăși situația de fapt reținută de prima instanță, precum și competența de a rejudeca în fond, după casare, administrând ea însăși probe noi.

---

[6] Pentru o prezentare mai detaliată a evoluției reglementării recursului în sistemul nostru procesual penal – a se vedea, Anca-Lelia Lorincz, *Recursul în casație în noul Cod de procedură penală*, (București: Editura Universul Juridic, 2014), 56-65.
[7] Art. 400 C.proc.pen. din 1936.
[8] Grigore Gr. Theodoru, *Teoria și practica recursului penal*, (Iași: Editura Junimea, 2002), 47.

Codul de procedură penală adoptat în 1968 (și intrat în vigoare în 1969)[9] a reglementat recursul drept cale de atac ordinară (singura cale de atac ordinară, la acel moment), cu efect devolutiv integral, obiectul controlului judecătoresc efectuat de instanța de recurs constând în verificarea atât a legalității, cât și a temeiniciei hotărârii atacate.

În condițiile în care, în anul 1992, în sistemul de organizare judiciară din România a fost reintrodus apelul, ca și cale de atac ordinară, prin modificarea Codului de procedură penală[10], recursul a devenit cea de-a doua cale de atac ordinară și cel de-al treilea grad de jurisdicție. Întrucât, la acel moment, apelul a fost reglementat în materie penală ca o cale de atac de fapt și de drept, recursul s-a transformat în cale de atac exclusiv de drept.

Dacă modificarea din anul 1993 a Codului de procedură penală aplicabil la acel moment[11], a condus la posibilitatea parcurgerii a trei grade de jurisdicție (judecata în primă instanță, judecata în apel și judecata în recurs), adoptarea actualului Cod de procedură penală român (în 2010), a condus, în scopul asigurării celerității procedurii, la revenirea la doar două grade de jurisdicție (judecata în primă instanță și judecata în apel), ”recursul” transformându-se în ”recurs în casație” - cale extraordinară de atac, exclusiv de drept. De altfel, sistemul nostru procesual penal fundamentat pe regula triplului grad de jurisdicție depășea exigențele standardului european care presupune garantarea dreptului la două grade de jurisdicție în materie penală; în acest sens, în art. 2 paragraf 1 al Protocolului nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale[12] se prevede că ”orice persoană declarată vinovată de o infracțiune de către un tribunal are dreptul să ceară examinarea declarației de vinovăție sau a condamnării de către o jurisdicție superioară. Exercitarea acestui drept, inclusiv motivele pentru care acesta poate fi exercitat, sunt reglementate de lege”.

2. Aspecte jurisprudențiale privind cazul de casație prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 7 C.proc.pen.

Întrucât recursul în casație este, în prezent, o cale extraordinară de atac, cazurile în care se poate declara sunt expres și limitativ prevăzute de lege (în art. 438 C.proc.pen.[13]).

Spre deosebire de forma adoptată în 2010 a actualului Cod de procedură penală, prin Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a codului au fost aduse modificări substanțiale în privința cazurilor în care se poate declara recurs în casație. Așa cum se arată în Expunerea de motive la proiectul Legii pentru punerea în aplicare a noului Cod de procedură penală, pentru a se asigura specificul recursului în casație, acela de cale extraordinară de atac prin care Înalta Curte de Casație și Justiție își exercită rolul de unificare a practicii judiciare, s-a redus numărul de cazuri în care se poate declara această cale de atac, menținându-se în competența instanței supreme în principal cazurile de drept ce vizează aspecte de fond, în timp ce cazurile de drept ce vizează aspecte procedurale au fost transformate în cazuri de contestație în anulare, potrivit naturii acestei căi extraordinare de atac[14].

---

[9] Legea nr. 29/1968, republicată în Monitorul Oficial al României nr. 78 din 30 aprilie 1997, cu modificările și completările ulterioare.

[10] Legea nr. 45/1993 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală (publicată în Monitorul Oficial al României nr. 147 din 1 iulie 1993) a reintrodus și a reglementat instituția apelului, drept cale de atac ordinară în materie penală.

[11] Codul de procedură penală din 1968.

[12] Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, încheiată la 4 noiembrie 1950, cu modificările și completările ulterioare, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 135 din 31 mai 1994.

[13] Art. 438 C.proc.pen., așa cum a fost modificat prin Legea nr. 255/2013 (publicată în Monitorul Oficial al României nr. 515 din 14 august 2013).

[14] Expunerea de motive la proiectul Legii pentru punerea în aplicare a noului Cod de procedură penală, https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2011/05/EXPUNERE-DE-MOTIVE-LPA-CPP.doc, accesat la data de 10.04.2025.

Pe de altă parte, scopul recursului în casație fiind acela de a supune Înaltei Curți de Casație și Justiție judecarea conformității hotărârii definitive atacate cu regulile de drept aplicabile[15], aceste cazuri de casare vizează exclusiv legalitatea hotărârii.

Printre cazurile în care se poate face recurs în casație se numără și cel prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 7 C.proc.pen.: ”*inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală*”, caz care a făcut obiectul mai multor aprecieri în jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție[16].

Astfel, în practica judiciară a instanței supreme, la scurt timp după intrarea în vigoare a actualului Cod de procedură penală, s-a reținut că ”dispozițiile art. 438 alin. (1) pct. 7 C.proc.pen. exclud în totalitate din sfera de cenzură a Înaltei Curți de Casație și Justiție modificarea situației de fapt, în acest stadiu putându-se analiza doar dacă faptele, astfel cum au fost reținute de către instanța de apel, sunt prevăzute ca infracțiuni, dacă acestea corespund tiparului de incriminare ori întrunesc, din punct de vedere obiectiv, elementele constitutive ale infracțiunii reținute în sarcina inculpatului”[17].

Totodată, Înalta Curte a considerat că dispozițiile cuprinse în art. 438 alin. (1) pct. 7 C.proc.pen. ”nu permit o analiză a conținutului mijloacelor de probă, o nouă apreciere a materialului probator și stabilirea unei alte situații de fapt pe baza căreia să se concluzioneze că fapta nu este prevăzută de legea penală, examinarea hotărârii făcându-se exclusiv în drept, statuările în fapt neputând fi cenzurate în niciun fel. (...) verificările pe care instanța de recurs în casație le face din perspectiva noțiunii de faptă care nu este prevăzută de legea penală, vizează atât incriminarea abstractă, respectiv dacă conduita este prevăzută de vreo normă de incriminare, cât și condițiile de tipicitate obiectivă, respectiv identitatea dintre conduita propriu-zisă și elementele de conținut ale incriminării sub aspectul laturii obiective (nu însă și în ceea ce privește latura subiectivă, lipsa de tipicitate subiectivă constituind o teză distinctă prevăzută în art. 16 lit. b) și care nu a fost preluată de art. 438 alin. (1) pct. 7 C.proc.pen.)”[18].

În aceeași abordare conceptuală, instanța supremă a analizat comparativ cazul de recurs în casație prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 7 C.proc.pen. în vigoare și cazurile de recurs ordinar raportate la soluțiile de achitare prevăzute de Codul anterior (C.proc.pen. din 1968)[19], arătând că nu există o corespondență totală între acestea[20]. Astfel, Înalta Curte a statuat că actualele reglementări în materie penală ”stabilesc un nou concept de ilicit penal, deoarece nu se mai face deosebire între lipsa de prevedere în legea penală și situația în care nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii”, motivul pe care se întemeiază soluția de achitare raportată la art. 16 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. în vigoare fiind acela că ”fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege”. Prin urmare, sintagma ”fapta nu este prevăzută de legea penală” din art. 16 alin. (1) lit. b) teza I C.proc.pen. include atât lipsa incriminării (în sensul neprevederii faptei ca infracțiune sau al lipsei de tipicitate a acesteia întrucât nu corespunde modelului abstract de incriminare, fiind incident alt tip de răspundere decât cea penală, respectiv răspunderea civilă, contravențională, materială sau

---

[15] Potrivit art. 433 C.proc.pen.

[16] Pentru o analiză a unor consecințe ale jurisprudenței Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și ale jurisprudenței Curții Constituționale asupra instituției căilor extraordinare de atac în materie penală (în special asupra recursului în casație) – a se vedea Verșavia Brutaru, ”Influence of the Constitutional Court and High Court of Cassation and Justice Jurisprudence on Extraordinary Appeals (Appeal in Cassation)”, *Identity and Dialogue in the Era of Globalization* (editors: Iulian Boldea, Cornel Sigmirean), (Târgu-Mureș: Arhipelag XXI Press, 2019), 463-473.

[17] Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 350/RC/2015, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 11.04.2025.

[18] Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 78/RC/2015, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 11.04.2025.

[19] respectiv: art. 385^9 pct. 13 – ”când inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală”, prin raportare la art. 11 pct. 2 lit. a) raportat la art. 10 lit. b) – soluție de achitare pentru cazul în care „fapta nu este prevăzută de legea penală”; art. 385^9 pct. 12 teza I – ”când nu sunt întrunite elementele constitutive al unei infracțiuni”, prin raportare la art. 11 pct. 2 lit. a) raportat la art. 10 lit. d) – soluție de achitare pentru situația în care ”faptei îi lipsește unul din elementele constitutive ale infracțiunii”

[20] Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 164/RC/2018, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 11.04.2025.

disciplinară), cât și lipsa elementelor constitutive ale infracțiunii, altele decât cele referitoare la ”vinovăția prevăzută de lege”.

În concluzie, instanța supremă a apreciat că ”prevederile art. 438 pct. 7 C.proc.pen. corespund dispozițiilor art. 16 alin. (1) lit. b) teza I C.proc.pen. în vigoare și conferă instanței de recurs în casație posibilitatea de a examina în cadrul cazului de casare mai sus menționat, criticile prin care se invocă împrejurarea că fapta nu este prevăzută de legea penală și cele referitoare la lipsa elementelor constitutive ale infracțiunii, cu excepția celor care vizează vinovăția”.

Fiind o cale extraordinară de atac de anulare numai sub aspect legal, de drept, recursul în casație exclude rejudecarea unei cauze pentru a treia oară, pe fond, în condițiile în care a avut loc judecata în primă instanță și în apel. În consecință, starea de fapt reținută în cauză de către instanța de apel, precum și concordanța acesteia cu probele administrate nu mai pot constitui motive de reexaminare din partea instanței supreme pe calea recursului în casație[21].
Și în jurisprudența sa mai recentă[22], Înalta Curte a stabilit că, pentru a se verifica dacă inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală, se are în vedere situația de fapt reținută deja, cu caracter definitiv, de către instanța de apel, situație care nu mai poate fi schimbată. Însă, în ipoteza în care situația de fapt stabilită de instanța de apel nu se suprapune pe modelul tipic al infracțiunii, astfel cum aceasta este prevăzută de lege, pot deveni incidente dispozițiile art. 438 alin. (1) pct. 7 C.proc.pen.[23], recursul în casație fiind admis pe motivul condamnării pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală.

În același sens, instanța supremă a apreciat că, în temeiul cazului de casare prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 7 din C.proc.pen., poate analiza ”dacă faptele, astfel cum au fost reținute prin decizia recurată, corespund din punct de vedere obiectiv tiparului de incriminare a infracțiunii pentru care s-a dispus condamnarea inculpatului”[24], prin raportare exclusiv la starea de fapt stabilită cu titlu definitiv în decizia atacată, ”nefiind abilitată să reevalueze, în acest cadru procesual, temeinicia faptelor reținute ori suportul lor probatoriu”[25].

De asemenea, în practica recentă constantă[26] a Înaltei Curți s-a statuat că dispozițiile art. 438 alin. (1) pct. 7 C.proc.pen. vizează acele situații în care nu se realizează o corespondență deplină între fapta săvârșită și configurarea legală a tipului respectiv de infracțiune, fie din cauza împrejurării că fapta concretă pentru care s-a pronunțat soluția definitivă de condamnare nu întrunește elementele de tipicitate prevăzute de norma de incriminare, fie din cauza ignorării de către instanța de apel a unei norme care conține dispoziții de dezincriminare a faptei (indiferent dacă vizează vechea reglementare, în ansamblul său, ori doar modificarea unor elemente ale conținutului constitutiv, astfel încât nu se mai realizează concordanța între fapta săvârșită și noua configurare legală a infracțiunii respective).

3. Concluzii

În concluzie, motivele de casare formulate pentru invocarea cazului prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 7 C.proc.pen. (”*inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală*”), trebuie să se raporteze strict la situația de fapt și la aspectele care au circumstanțiat activitatea infracțională, așa cum au fost acestea stabilite de către instanța de apel pe baza mijloacelor de probă administrate în cauză, Înalta Curte neputând proceda la reaprecierea situației factuale și la reevaluarea materialului probator.

---

[21] Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 7/RC/2020, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 12.04.2025.
[22] Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 226/RC/2023, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 12.04.2025.
[23] Ibidem
[24] Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 381/RC/2024, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 13.04.2025.
[25] Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 347/RC/2024, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 13.04.2025.
[26] Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 420/RC/2024, Secția penală; Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 429/RC/2024, Secția penală; Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 441/RC/2024, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 13.04.2025.

Prin urmare, instanța supremă nu ar putea admite recursul în casație, cu menținerea soluției de achitare pronunțată de prima instanță, printr-o reevaluare a materialului probator administrat de instanța de apel, chiar dacă prima instanță a dat o altă apreciere acelorași mijloace de probă.
În schimb, dacă, în cauză, prima instanță a pronunțat achitarea pe motiv că fapta nu este prevăzută de legea penală, deoarece nu corespunde modelului abstract de incriminare, fiind incident alt tip de răspundere decât cea penală, recursul în casație poate fi admis, printr-o examinare exclusiv de legalitate, în urma invocării cazului prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 7 C.proc.pen.

BIBLIOGRAPHY:

1. Brutaru, Versavia. "Influence of the Constitutional Court and High Court of Cassation and Justice Jurisprudence on Extraordinary Appeals (Appeal in Cassation)", *Identity and Dialogue in the Era of Globalization* (editors: Iulian Boldea, Cornel Sigmirean). Târgu-Mureș: Arhipelag XXI Press, 2019.
2. Lorincz, Anca-Lelia. *Recursul în casație în noul Cod de procedură penală*. București: Editura Universul Juridic, 2014.
3. Theodoru, Grigore Gr., *Teoria și practica recursului penal*. Iași: Editura Junimea, 2002.
4. Theodoru, Grigore Gr., și Ioan-Paul Chiș. *Tratat de Drept procesual penal,* ediția a 4-a. București: Editura Hamangiu, 2020.
5. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, încheiată la 4 noiembrie 1950, cu modificările și completările ulterioare, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 135 din 31 mai 1994.
6. Codul de procedură penală (Codicele de procedură criminală) din 1864 al Principatelor Unite Române, publicat în Monitorul Oficial din 2 decembrie 1864.
7. Codul de procedură penală român adoptat în 1936 (Codul de procedură penală Carol al II-lea), publicat în Monitorul Oficial al României nr. 66 din 19 martie 1936.
8. Codul de procedură penală român adoptat în 1968 (prin Legea nr. 29/1968, republicată în Monitorul Oficial al României nr. 78 din 30 aprilie 1997), cu modificările și completările ulterioare.
9. Legea nr. 45/1993 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 147 din 1 iulie 1993.
10. Codul de procedură penală român adoptat în 2010 (prin Legea nr. 135/2010, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 486 din 15 iulie 2010), cu modificările și completările ulterioare.
11. Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Codului de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 515 din 14 august 2013.
12. Expunerea de motive la proiectul Legii pentru punerea în aplicare a noului Cod de procedură penală, https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2011/05/EXPUNERE-DE-MOTIVE-LPA-CPP.doc, accesat la data de 10.04.2025.
13. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 78/RC/2015, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 11.04.2025.
14. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 350/RC/2015, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 11.04.2025.
15. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 164/RC/2018, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 11.04.2025.
16. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 7/RC/2020, Secția penală, www.scj.ro,

accesat la data de 12.04.2025.
17. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 226/RC/2023, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 12.04.2025.
18. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 347/RC/2024, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 13.04.2025.
19. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 381/RC/2024, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 13.04.2025.
20. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 420/RC/2024, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 13.04.2025.
21. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 429/RC/2024, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 13.04.2025.
22. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 441/RC/2024, Secția penală, www.scj.ro, accesat la data de 13.04.2025.
23. Brutaru, Versavia. "Influence of the Constitutional Court and High Court of Cassation and Justice Jurisprudence on Extraordinary Appeals (Appeal in Cassation)", *Identity and Dialogue in the Era of Globalization* (editors: Iulian Boldea, Cornel Sigmirean). Târgu-Mureș: Arhipelag XXI Press, 2019.
24. Lorincz, Anca-Lelia. *Recursul în casație în noul Cod de procedură penală [Appeal in cassation in the new Criminal Procedure Code]*. Bucharest: Universul Juridic Publishing House, 2014.
25. Theodoru, Grigore Gr., *Teoria și practica recursului penal [Theory and practice of criminal appeal]*. Iași: Junimea Publishing House, 2002.
26. Theodoru, Grigore Gr., and Ioan-Paul Chiș. *Tratat de Drept procesual penal,* ediția a 4-a *[Treatise on Criminal Procedural Law,* 4th edition*]*. Bucharest: Hamangiu Publishing House, 2020.
27. The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, concluded on November 4, 1950, with subsequent amendments and additions, published in the Official Gazette of Romania no. 135 of May 31, 1994.
28. The Criminal Procedure Code (Codicele de procedură criminală) of 1864 of the United Romanian Principalities, published in the Official Gazette of December 2, 1864.
29. The Romanian Criminal Procedure Code adopted in 1936 (Carol II Criminal Procedure Code), published in the Official Gazette of Romania no. 66 of March 19, 1936.
30. The Romanian Criminal Procedure Code adopted in 1968 (by Law no. 29/1968, republished in the Official Gazette of Romania no. 78 of April 30, 1997), with subsequent amendments and completions.
31. Law no. 45/1993 amending and supplementing the Code of Criminal Procedure, published in the Official Gazette of Romania no. 147 of 1 July 1993.
32. The Romanian Criminal Procedure Code, adopted in 2010 (by Law no. 135/2010), published in the Official Gazette of Romania no. 486 of July 15, 2010, with subsequent amendments and additions.
33. Law no. 255/2013 for the implementation of the Criminal Procedure Code, published in the Official Gazette of Romania no. 515 of August 14, 2013.
34. Explanatory Memorandum to the Draft Law for the Implementation of the New Criminal Procedure Code, https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2011/05/EXPUNERE-DE-MOTIVE-LPA-CPP.doc (accessed on 10.04.2025).
35. Decision of the High Court of Cassation and Justice, no. 78/RC/2015, Criminal Section, www.scj.ro (accessed on 11.04.2025).
36. Decision of the High Court of Cassation and Justice, no. 350/RC/2015, Criminal Section, www.scj.ro (accessed on 11.04.2025).

37. Decision of the High Court of Cassation and Justice, no. 164/RC/2018, Criminal Section, www.scj.ro (accessed on 11.04.2025).
38. Decision of the High Court of Cassation and Justice, no. 7/RC/2020, Criminal Section, www.scj.ro (accessed on 12.04.2025).
39. Decision of the High Court of Cassation and Justice, no. 226/RC/2023, Criminal Section, www.scj.ro (accessed on 12.04.2025).
40. Decision of the High Court of Cassation and Justice, no. 347/RC/2024, Criminal Section, www.scj.ro (accessed on 13.04.2025).
41. Decision of the High Court of Cassation and Justice, no. 381/RC/2024, Criminal Section, www.scj.ro (accessed on 13.04.2025).
42. Decision of the High Court of Cassation and Justice, no. 420/RC/2024, Criminal Section, www.scj.ro (accessed on 13.04.2025).
43. Decision of the High Court of Cassation and Justice, no. 429/RC/2024, Criminal Section, www.scj.ro (accessed on 13.04.2025).
44. Decision of the High Court of Cassation and Justice, no. 441/RC/2024, Criminal Section, www.scj.ro (accessed on 13.04.2025).

THE ROLE OF THE PRINCIPLES OF EU LAW IN THE BALANCE OF THE ENTIRE INSTITUTIONAL SYSTEM OF THE UNION. CASE LAW

Anca Ileana Dușcă
Prof., PhD, University of Craiova

Abstract. In the doctrine it is often said that the legal system of the European Union has the quality of a legal order: representing an organized and structured set of legal norms having its own sources, equipped with bodies and procedures that make them capable of issuing them, interpreting them, as well as ascertaining and sanctioning, when appropriate, violations. It differs fundamentally both from national law, firstly by the fact that it regulates interstate relations and relations among others and, secondly, by the fact that European Union law is characterized by its supremacy in relation to national law and by its direct application in the Member States of the Union, and from the international legal order, because if it is founded on the idea of cooperation, the Union order has as its objective the achievement of an integration process, for the fulfillment of which the Member States have limited, in some areas, their sovereignty.

Keywords: the principle of the supremacy of EU law, principiul efectului direct al dreptului UE, principiul nediscriminării pe criterii de sex şi naţionalitate, principiul asigurării protecţiei drepturilor omului în Uniune, principiul răspunderii statelor membre faţă de naţionalii lor pentru încălcarea dispoziţiilor de drept al Uniunii

Sistemul juridic al Uniunii Europene

În doctrină[1] se spune deseori că sistemul juridic al Uniunii Europene are calitatea de ordine juridică: reprezentând un ansamblu organizat şi structurat de norme juridice având propriile sale izvoare, dotat cu organe şi proceduri care le fac apte să le emită, să le interpreteze, precum şi să constate şi să sancţioneze, atunci când este cazul, încălcările[2]. El se deosebeşte, în mod fundamental, atât de dreptul naţional o dată prin faptul că reglementează pe lângă alte raporturi şi raporturi interstatale şi, apoi, prin faptul că dreptul Uniunii Europene se caracterizează prin supremaţia sa în raport cu dreptul naţional şi prin aplicarea sa directă în statele membre ale Uniunii, cât şi de ordinea juridică internaţională, pentru că dacă aceasta este fondată pe ideea de cooperare, ordinea Uniunii are ca obiectiv realizarea unui proces de integrare, pentru îndeplinirea căreia statele membre şi-au limitat, în unele domenii, suveranitatea[3].

---

[1] N. Diaconu, *Sistemul instituţional al Uniunii Europene*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001, p.38; S. Fabbrini, Sergio (ed.), *Democracy and federalism in the European Union and the United States: exploring post-national governance*, London, 2005, p.205; M. Farell, S. Fella, M. Newman, *European integration in the 21st century: unity in diversity?*, London, 2002, p.290.

[2] În două celebre hotărâri ale CJCE se precizează: „Comunitatea constituie o *nouă ordine juridică de drept internaţional*, în favoarea căreia statele şi-au limitat drepturile suverane, chiar dacă într-un număr limitat de domenii, şi ale cărei subiecte sunt nu numai statele membre, ci şi resortisanţii acestora" (Hotărârea Curţii din 5 februarie 19631, în cauza 26/62, van Gend & Loos). „Spre deosebire de tratatele internaţionale obişnuite, Tratatul CEE a instituit o ordine juridică proprie, integrată în sistemul juridic al statelor membre în momentul intrării în vigoare a tratatului şi care este obligatorie pentru instanţele acestora; că, într-adevăr, prin instituirea unei Comunităţi cu o durată nelimitată, dotată cu instituţii proprii, cu personalitate, cu capacitate juridică, cu capacitate de reprezentare internaţională şi, în special, cu puteri reale derivate din limitarea competenţei sau din transferul atribuţiilor statelor către Comunitate, acestea din urmă au limitat, chiar dacă în domenii restrânse, drepturile lor suverane şi au creat astfel un corp de drept aplicabil resortisanţilor lor şi lor însele". (Hotărârea Curţii din 15 iulie 19641, în cauza 6/64, Costa c. ENEL).

[3] J. McCormick, *The European Union. Politics and Policies*, 4th ed., Philadelphia, Westview Press, 2008, p. 129; M.P. Luzteler, *Europa după Maastricht, perspective americane şi europene*, Ed. Institutul European, Iaşi, 2003; R. McAllister, *European Union. A historical and political survey*, 2nd ed., London, New York, Routledge, 2010; A. Groza, *Comunităţile europene şi cooperarea politică europeană. Emergenţa unei identităţi europene*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008.

Stabilitatea şi echilibrul întregului sistem instituţional al Uniunii, în variatele raporturi juridice stabilite fie între instituţii, fie între instituţii şi statele membre sunt asigurate prin aplicarea constantă a următoarelor principii: principiul supremaţiei dreptului UE, conform căruia dreptul Uniunii va fi aplicat cu prioritate faţă de normele naţionale, indiferent dacă acestea au devenit aplicabile înainte sau după intrarea în vigoare a tratatelor Uniunii; principiul efectului direct al dreptului UE, conform căruia normele de drept al Uniunii devin în mod direct aplicabile în momentul în care un stat devine membru al acesteia; principiul nediscriminării pe criterii de sex şi naţionalitate; principiul asigurării protecţiei drepturilor omului în Uniune; principiul răspunderii statelor membre faţă de naţionalii lor pentru încălcarea dispoziţiilor de drept al Uniunii, care presupune, conform Curţii Europene de Justiţie, îndeplinirea următoarelor condiţii: să existe o dispoziţie legală care să confere drepturi persoanelor fizice şi juridice din Uniune, iar încălcarea adusă de statele membre să afecteze aceste drepturi; persoanele afectate să fie în măsură să dovedească existenţa prejudiciului, precum şi relaţia de cauzalitate între încălcare şi prejudiciul propus.

În raport de funcţiile îndeplinite, de competenţele generale cu care au fost dotate, instituţiile formează aparatul decizional al Uniunii în cadrul căruia intră, conform art. 13 din TUE[4]: Parlamentul European, Consiliul European; Consiliul; Comisia; Curtea de Justiţie a Uniunii Europene; Banca Centrală Europeană; Curtea de Conturi. Este de observat din analiza statutului juridic al instituţiilor, adică rolul şi poziţia lor în construcţia Uniunii Europene, că ele sunt concepute potrivit regulilor de drept intern, după modelul şi potrivit principiilor dreptului public intern; aşa se face că, întocmai ca şi în dreptul intern, vom vorbi despre autorităţi răspunzătoare de elaborarea normelor juridice, şi de autorităţi răspunzătoare de executarea şi respectarea regulilor de drept. La această structurare s-a ajuns pornindu-se de la ideea că instituţiile, în cadrul organizaţiilor internaţionale, sunt pur interstatale şi nu dispun de puteri suficiente pentru a impune o aplicare unică şi omogenă a tratatelor, a căror executare rămâne supusă disponibilităţii semnatarilor, suveranitatea naţională fiind principala cauză a aşa-numitei „paralizii" a tratatelor[5]. Activitatea instituţiilor este guvernată de următoarele principii: principiul autonomiei de voinţă, conform căruia instituţiile au posibilitatea de a-şi elabora regulamente proprii de organizare şi funcţionare şi de a-şi numi funcţionari proprii[6]; principiul atribuirii de competenţe conform căruia instituţiile au doar acele atribuţii stabilite în mod expres de tratate[7]; principiul echilibrului instituţional care presupune atât separarea competenţelor instituţiilor europene, ceea ce înseamnă că delegarea de competenţe de la o instituţie la alta este imposibilă, cât şi colaborarea, cooperarea între instituţiile UE – există domenii în care, pentru atingerea obiectivelor propuse, se prevede colaborarea între instituţii în materie normativă.

Dreptul jurisprudenţial

Jurisprudenţa Curţii de Justiţie este un veritabil izvor de drept în sistemul de drept al Uniunii Europene. În general, jurisprudenţa nu este considerată sursă de drept, soluţiile fiind date în aplicarea normelor de drept scris al Uniunii; cu privire însă la precizarea principiilor generale şi a drepturilor fundamentale, statuările Curţii de Justiţie sunt izvoare de drept

---

[4] Titlul III (Dispoziţii privind Instituţiile).

[5] A se vedea: O. Manolache, *Drept comunitar. Instituţii comunitare*, ed. a I-a, Ed. All Beck, Bucureşti, 1999, p. 79; L. Marinaş (coord.), *Sistemul de guvernare al Uniunii Europene*, Ed. Luceafărul, Bucureşti, 2003; S.P. McGiffen, *The European Union: a critical guide*, London, 2001, p. 129; D. Michel, D. Renou, *Les institutions européennes*, Paris, 2003; P. Moreau Defarges, *Les institutions européennes*, 7e éd., Paris, 2005; B. Nelsen, A. Stubb, *The European Union: readings on the theory and practice of European integration*, Basingstoke, 2003.

[6] A se vedea: A. Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, Ed. Actami, Bucureşti, 2001, p. 58; J. Boulois, *Droit institutionnel de l'Union Européenne*, 5e éd., Montchrestien, Paris, 1995; Y. Doutriax, C. Lequesne, *Les institutions de l'Union Européenne*, La Documentation française, réflexe Europe, Paris, 1995; A. Carnelutti, *Le Traité d'Union Européenne, Gaz. eur.* 1992, no 7, p. 4.

[7] Art. 13 alin. (2) TUE: Fiecare instituţie acţionează în limitele atribuţiilor care îi sunt conferite prin tratate, în conformitate cu procedurile, condiţiile şi scopurile prevăzute de acestea. Instituţiile cooperează unele cu altele în mod loial.

nemijlocit. Curtea de Justiţie are şi importanta misiune de a interpreta dispoziţiile tratatelor şi de a preciza în raport de ansamblul normelor Uniunii, principiile generale şi drepturile fundamentale ce guvernează acest sistem de drept. În activitatea sa, Curtea de Justiţie a realizat şi acoperirea lacunelor dreptului construcţiei europene, situaţie ce se datorează împrejurării că tratatele au fost preocupate îndeosebi de elaborarea unor reglementări economice, ele acordând mai puţină atenţie principiilor şi regulilor de drept. Datorită integrării dreptului Uniunii Europene în ordinea juridică naţională a statelor membre, care trebuie să fie conformă cu normele Uniunii, dreptul european se bucură de o aplicare directă şi imediată tuturor situaţiilor pe care le are în vedere, având întâietate în raport cu dreptul naţional.

Aplicarea imediată este un principiu de drept, formulat ca atare de Curtea de Justiţie, prevăzut expres în izvoarele de drept al Uniunii şi constă în aceea că la data intrării în vigoare a actului, data publicării sau data prevăzută expres, dispoziţiile sale se aplică imediat, fiind obligatorii pentru subiectele avute în vedere[8]. Pe baza principiului efectului direct al dreptului Uniunii, normele acestuia vor putea fi invocate direct în faţa instanţelor naţionale de către părţile aflate în litigiu, căci în momentul în care un stat devine membru al Uniunii, sistemul de drept al Uniunii este înglobat în ordinea naţională de drept, devenind astfel direct aplicabil în sistemul respectiv[9].

Principiul aplicabilităţii imediate şi directe a dreptului comunitar generează problema raportului dintre dreptul intern şi cel al Uniunii în ordinea de drept naţională. Soluţia problemei este dată de un alt principiu general, acela al întâietăţii dreptului Uniunii Europene, care se traduce prin aceea că, ori de câte ori într-un anumit domeniu există atât norme naţionale, cât şi norme ale Uniunii, vor primi aplicare acestea din urmă, iar dreptul naţional se va aplica numai în situaţia şi măsura în care nu există o reglementare în domeniu. Acceptat cu greu de către statele membre, acest principiu, deseori repetat şi clarificat de Curtea Europeană de Justiţie, reprezintă însăşi baza procesului integraţionist al Uniunii.

Bazele juridice ale dreptului Uniunii Europene sunt aceleaşi ca şi bazele juridice fundamentale ale construcţiei europene: izvoare primare (tratatele institutive şi actele modificatoare subsecvente, care alcătuiesc dreptul convenţional al Uniunii), izvoare derivate (actele normative emise de instituţiile Uniunii Europene în limitele competenţelor care le-au fost atribuite, acestea alcătuind dreptul legiferat), izvoarele rezultând din acordurile internaţionale la care este parte Uniunea Europeană, izvoarele nescrise (principiile generale de drept al Uniunii Europene şi metodele de interpretare ce se degajă din jurisprudenţa Curţii de Justiţie)[10].

Socotite ca fiind expresia puterii normative a jurisprudenţei, principiile generale de drept sunt reguli de drept, în general nescrise, cărora judecătorul european le recunoaşte o valoare normativă generală şi, în consecinţă, le aplică chiar şi în absenţa unui text care să le

---

[8] Art. 288 (ex-art. 249 TCE): *Regulamentul* are aplicabilitate generală. Acesta *este obligatoriu în toate elementele sale* şi *se aplică direct în fiecare stat membru*. *Directiva este obligatorie pentru fiecare stat membru destinatar* cu privire la rezultatul care trebuie atins, lăsând autorităţilor naţionale competenţa în ceea ce priveşte forma şi mijloacele. *Decizia este obligatorie în toate elementele sale*. În cazul în care se indică destinatarii, decizia este obligatorie numai pentru aceştia.

9 L. Cartou, *Communauté Européennes,* 10e éd., Precis, Dalloz, Paris, 1991, pp. 67-86; O. Manolache, *Drept comunitar. Instituţii comunitare*, ed. a II-a, 1999, Ed. All Beck, Bucureşti, pp. 18-35; I.N. Militaru, *Dreptul Uniunii Europene*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2009; D.M. Şandru, *Drept comunitar. Integrarea europeană. Impactul asupra schimburilor comerciale europene şi mondiale*, Ed. Universitară, Bucureşti, 2007; A. Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, Ed. Actami, Bucureşti, 2000; A. Fuerea, *Drept comunitar. Partea generală*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2003; I. Jinga, A. Popescu, *Integrarea Europeană – Dicţionar de termeni comunitari*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2000; R. Munteanu, *Drept european: evoluţie, instituţii, ordine juridică,* Ed. Oscar Print, Bucureşti, 1996; T. Tudoroiu, *Tratatul Uniunii Europene*, Ed. Lucretius, Bucureşti, 1997; O. Ţinca, *Drept comunitar general*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1999.

10 A se vedea: R. Bercea, *Drept comunitar. Principii*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007, p. 1; G. Isaac, M. Blanquet, *Droit général de l'Union Européenne*, Sirey, Paris, 2006, pp. 197-259; C. Blumonu, L. Dubois, *Droit institutionnel de l'Union Européenne*, Litec, Paris, 2005, pp. 319-368; A. Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, ed. a IV-a, revăzută şi adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009), Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2010; B. Andreşan-Grigoriu, T. Ştefan, *Tratatele Uniunii Europene – actualizat 2010*, ed. a II-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010.

consacre[11]. Valoarea de „superlegalitate”[12] europeană este mereu repetată de Curtea de Justiţie; într-o deja celebră speţă în care, printre altele, se pune problema priorităţii dreptului internaţional, anume Carta Naţiunilor Unite şi rezoluţiile Consiliului de Securitate, asupra dreptului comunitar, Curtea de la Luxemburg precizează: „această prioritate a dreptului internaţional, pe planul dreptului comunitar, nu se extinde la dreptul primar şi în special la principiile generale din care fac parte drepturile fundamentale”[13]. Tocmai de aceea se poate spune că „*principiile* (protejării drepturilor fundamentale ale omului, egalităţii de tratament/nediscriminării, cetăţeniei Uniunii Europene, proporţionalităţii, subsidiarităţii, certitudinii raporturilor juridice, respectării dreptului la apărare etc.) constituie schema-cadru a oricărei hotărâri a Curţii de Justiţie a Comunităţilor Europene”[14]. În acelaşi timp, prin receptarea în tratate, ca rezultat al evoluţiei construcţiei europene ele au valoarea juridică a tratatelor care le includ[15].

Privire generală asupra principiilor dreptului Uniunii Europene

Pentru analiza dreptului Uniunii Europene se au în vedere particularităţile dreptului Uniunii în raport cu sistemele naţionale de drept date de: *principiul primordialităţii* dreptului Uniunii Europene în raport cu sistemele naţionale şi efectul direct al sistemului de drept al Uniunii Europene. Aplicarea directă a dreptului Uniunii Europene are în vedere efectul direct, pe verticală în raport cu statele membre, ceea ce înseamnă că norma europeană obligă autorităţile să i se subordoneze, dar şi pe orizontală în raport cu particularii şi agenţii economici, adică norma europeană reglementează direct conduita subiectelor de drept avute în vedere; *principiul subsidiarităţii* conform căruia Uniunea Europeană acţionează, în domeniile în care nu are competenţă exclusivă, doar în subsidiar, în secundar, doar dacă statele care se confruntă cu o problemă nu o pot soluţiona singure[16]. Cu alte cuvinte, statele îşi păstrează competenţa de reglementare, care rămâne concurentă cu cea a Comunităţii, iar aceasta va interveni doar în măsura în care realizarea scopului avut în vedere o impune; *principiul respectării drepturilor fundamentale* înseamnă că respectarea acestor drepturi formează o parte integrantă a principiilor generale de drept apărate de Curtea de justiţie de la Luxembourg; protecţia acestor drepturi, cât timp sunt inspirate de tradiţii constituţionale comune statelor membre, trebuie să fie asigurată în cadrul structurii şi obiectivelor Uniunii Europene; *principiul respectării dreptului la apărare* presupune nu doar asigurarea dreptului de asistenţă judiciară pe tot parcursul tuturor procedurilor care se pot finaliza prin aplicarea de sancţiuni, şi în faţa CJUE,

11 A se vedea: R. Bercea, op. cit., p. 2; G. Isaac, M. Blanguet, Droit general de l'Union Européenne, pp. 248-249 – autorii insistă pe faptul că „trebuie subliniat rolul extrem de activ al judecătorului comunitar în descoperirea sau inventarea acestor principii".

12 Idem.

13 Hotărârea Curţii (Marea Cameră) din 3 septembrie 2008 în cauzele conexate C-402/05 P şi C-415/05 P, având ca obiect două recursuri formulate de: Jassin Abdulach Kadi şi Al. Barakaat International Fundation. Prin recursurile formulate, domnul Kadi (C-402/05 P) şi Al Barakaat International Fundation (C-415/05 P) solicită anularea Hotărârilor TPI al Comunităţilor Europene prin care Tribunalul a respins acţiunile în anulare formulate de domnul Kadi şi Al Barakaat împotriva Regulamentului (CE) nr. 881/2002 al Consiliului din 27 mai 2002 de instituire a unor măsuri restrictive specifice împotriva anumitor persoane şi entităţi care au legătură cu Osama Ben Laden, cu reţeaua Al-Quaida şi cu talibani şi de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 467/2001 al Consiliului de interzicere a exportului anumitor mărfuri şi servicii către Afganistan, de întărire a interdicţiei de zbor şi de extindere a îngheţării fondurilor şi a altor resurse financiare în ceea ce-i priveşte pe talibanii din Afganistan.

14 A.I. Duşcă, R. Bischin, Schema-cadru a hotărârilor Curţii de Justiţie a Comunităţilor Europene. Discuţie pe marginea hotărârii CJCE în cauza Jipa, în RRDC nr. 1/2009, pp. 176-187.

15 Problema valorii juridice, egală sau diferită de a tratatelor, s-ar mai putea spune doar în cazul acelor principii încă neincluse în tratate: de exemplu, abuzul de drept – CJCE, Hotărârea din 19 septembrie 2006, cauza C-193/05, în RRDC nr. 2/2007, p. 107. A se vedea şi: S. Scăunaş, Uniunea Europeană. Construcţie. Reformă. Instituţii. Drept, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008, pp. 219-222; D.C. Dragoş, Uniunea Europeană. Instituţii. Mecanisme, ed. a III-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007, pp. 94-102.

16 Principiul subsidiarităţii a fost precizat de Tratatul de la Maastricht, care în art. 3 B dispunea: „În domeniile care nu privesc competenţa sa exclusivă, Comunitatea nu intervine, conform principiului subsidiarităţii, decât dacă şi în măsura în care obiectivele acţiunii avute în vedere nu pot fi realizate de o manieră satisfăcătoare de statele membre, având-se în vedere dimensiunile sau efectele acţiunii urmărite, care pot fi, astfel, realizate mai bine, la nivel comunitar". A se vedea: J. Cloos, G. Reinesh, D. Vignes, J. Weyland, *Le Traité de Maastricht, genèse, analyse, commentaires*, Bruylant, Bruxelles, 1993.

dar şi respectarea dreptul de a fi audiat în toate aceste proceduri şi în cele administrative[17]; *principiul certitudinii juridice* presupune că aplicarea legii la o situaţie specifică trebuie să fie previzibilă, autorităţile publice având obligaţia de a asigura ca legea să fie uşor de stabilit de către aceia cărora li se aplică şi ca aceştia să poată, nu fără temei, să prevadă existenţa ei, ca şi modul în care ea va fi aplicată şi interpretată[18]. Principiul că o măsură nu poate fi modificată odată ce ea a fost adoptată de autorităţile competente constituie, după cum a arătat Curtea de justiţie, un factor esenţial care contribuie la certitudinea juridică şi la stabilitatea situaţiilor juridice în ordinea juridică comunitară, atât pentru instituţiile comunitare, cât şi pentru persoanele a căror situaţie juridică şi de fapt este afectată printr-o decizie adoptată de aceste instituţii[19]; *principiul egalităţii* presupune un tratament egal al părţilor aflate în situaţii identice şi comparabile, sau, altfel spus, acest principiu statorniceşte excluderea discriminării, pe motive de naţionalitate, între femei şi bărbaţi şi, în general, în materia liberei circulaţii a mărfurilor, serviciilor, persoanelor şi capitalului[20]; *principiul proporţionalităţii* cere ca mijloacele folosite de autorităţi să fie proporţionale cu scopul lor; mai clar, principiul presupune ca legalitatea regulilor comunitare să fie supusă condiţiei ca mijloacele folosite să fie corespunzătoare obiectivului legitim urmărit de aceste reguli şi nu trebuie să depăşească, ceea ce este necesar pentru a-l atinge, iar, când există o posibilitate de alegere între măsuri corespunzătoare, în principiu, trebuie să fie aleasă cea mai puţin oneroasă; *principiul loialităţii sau solidarităţii*, consacrat de TCE şi promovat, de asemenea, de Curtea de justiţie, presupune, pentru statele membre obligaţia de a lua toate măsurile care se impun pentru a-şi îndeplini obligaţiile care rezultă din Tratat, care sunt impuse de îndeplinirea misiunii Comunităţii Europene şi de a se abţine de la orice măsură care ar periclita realizarea obiectivelor Tratatului.

Baza legală a principiilor dreptului Uniunii Europene o constituie mai multe texte din TUE, dintre care amintim: *Art. 4 TUE*[21] dispune: (1) În conformitate cu art. 5, orice competenţă care nu este atribuită Uniunii prin tratate aparţine statelor membre. ... (3) În temeiul *principiului cooperării loiale*, Uniunea şi statele membre se respectă şi se ajută reciproc în îndeplinirea misiunilor care decurg din tratate. Statele membre adoptă orice măsură generală sau specială pentru asigurarea îndeplinirii obligaţiilor care decurg din tratate sau care rezultă din actele instituţiilor Uniunii. Statele membre facilitează îndeplinirea de către Uniune a misiunii sale şi se abţin de la orice măsură care ar putea pune în pericol realizarea obiectivelor Uniunii. *Art. 5* (ex-art. 5 TCE) prevede: (1) Delimitarea competenţelor Uniunii este guvernată de principiul atribuirii. Exercitarea acestor competenţe este reglementată de principiile subsidiarităţii şi proporţionalităţii. (2) În temeiul *principiului atribuirii*, Uniunea acţionează numai în limitele competenţelor care i-au fost atribuite de statele membre prin tratate pentru realizarea obiectivelor stabilite prin aceste tratate. Orice competenţă care nu este atribuită Uniunii prin tratate aparţine statelor membre. (3) În temeiul *principiului subsidiarităţii*, în domeniile care

[17] A se vedea: D. Simon, *Le système juridique communautaire*, PUF, Paris, 1997, p. 19; J. Tillotson, *European Community Law*. Text Cases and Materials, 2nd ed., Cavendish Publishing Limited, London, 1996, pp. 7-10; W. Cairns, *Introduction to European Union Law*, Cavendish Publishing Limited, London-Sydney, 1997, p. 12.

[18] A. Charlesworth, H. Cullen, *European Community Law*, Pitman-Blackstone, London, 1994.

[19] În *Hotărârea Tribunalului (Camera a patra) din 22 ianuarie 1997 dată în cauza T-115/94*, în care *Opel Austria GmbH* a fost reclamantă, susţinută de *Republica Austria* intervenientă, împotriva *Consiliului Uniunii Europene*, la pct. 124 se arată: .... din jurisprudenţă rezultă că *legislaţia comunitară trebuie să fie certă, iar aplicarea sa previzibilă pentru justiţiabili. Principiul securităţii juridice impune ca orice act al instituţiilor care produce efecte juridice să fie clar, precis şi adus la cunoştinţa persoanei interesate, astfel încât aceasta să poată cunoaşte cu certitudine momentul de la care acest act există şi începe să producă efecte juridice. Această cerinţă de securitate juridică se impune cu o rigoare specială atunci când este vorba despre un act care poate avea consecinţe financiare, pentru a permite persoanelor interesate să cunoască cu exactitate întinderea obligaţiilor pe care actul le impune acestora* (Hotărârea Curţii din 9 iulie 1981, *Gondrand Frères şi Garancini*, 169/80, Rec., p. 1931, pct. 17, Hotărârea Curţii din 22 februarie 1984, *Kloppenburg*, 70/83, Rec., p. 1075, pct. 11, şi Hotărârea Curţii din 15 decembrie 1987, *Irlanda c. Comisiei*, 325/85, Rec., p. 5041, pct. 18, şi Hotărârea Tribunalului din 7 februarie 1991, *Tagaras c. Curtea de Justiţie*, T-18/89 şi T-24/89, Rec., p. II-53, pct. 40). A se vedea şi: D. Dănişor, *Interpretarea Codului civil Perspectivă jurilingvistică*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2015.

[20] A se vedea: L.J. Constantinesco, *La Constitution économique de la CEE*, în RTDE nr. II, 1977.

[21] Titlul I (Dispoziţii comune).

nu sunt de competenţa sa exclusivă, Uniunea intervine numai dacă şi în măsura în care obiectivele acţiunii preconizate nu pot fi realizate în mod satisfăcător de statele membre nici la nivel central, nici la nivel regional şi local, dar datorită dimensiunilor şi efectelor acţiunii preconizate, pot fi realizate mai bine la nivelul Uniunii. Instituţiile Uniunii aplică principiul subsidiarităţii în conformitate cu Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarităţii şi proporţionalităţii[22]. Parlamentele naţionale asigură respectarea principiului subsidiarităţii, în conformitate cu procedura prevăzută în respectivul protocol. (4) În temeiul *principiului proporţionalităţii*, acţiunea Uniunii, în conţinut şi formă, nu depăşeşte ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivelor tratatelor. Instituţiile Uniunii aplică principiul proporţionalităţii în conformitate cu Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarităţii şi proporţionalităţii. *Art. 6* (ex-art. 6 TUE) dispune: (1) Uniunea recunoaşte drepturile, libertăţile şi principiile prevăzute în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adaptată la 12 decembrie 2007, la Strasbourg, care are aceeaşi valoare juridică cu cea a tratatelor. (2) *Uniunea aderă la Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale*. Competenţele Uniunii, astfel cum sunt definite în tratate, nu sunt modificate de această aderare. (3) *Drepturile fundamentale*, astfel cum sunt garantate prin Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale şi astfel cum rezultă din tradiţiile constituţionale comune statelor membre, *constituie principii generale ale dreptului Uniunii*. Din principiile sumar analizate mai sus noi vom dezvolta doar principiile: primordialităţii şi subsidiarităţii.

Principiul primordialităţii

van Gend & Loos. Cu privire la problema primordialităţii dreptului Uniunii Europene asupra dreptului naţional, într-o serie de hotărâri celebre, Curtea a statuat mai multe reguli[23]. Astfel, în cauza *van Gend & Loos,* Curtea afirmă: *Dreptul comunitar primar are efect direct în dreptul intern, iar drepturile deduse în favoarea indivizilor, trebuie respectate de către instanţele naţionale*. În susţinerea acestei idei Curtea de la Luxembourg reaminteşte că *scopul Tratatului CEE* este crearea unei pieţe comune, iar funcţionarea acesteia îi afectează (priveşte) în mod direct pe toţi indivizii care aparţin Comunităţii; aceasta înseamnă că tratatul este mai mult decât o convenţie care prevede doar obligaţii reciproce ale statelor membre. Confirmarea acestei concepţii se regăseşte nu doar în preambulul tratatului, care se adresează nu numai guvernelor, ci şi popoarelor, dar şi în atribuţia care revine Curţii „de a garanta interpretarea unitară a tratatelor, ceea ce este o dovadă a faptului că statele au pornit de la ideea că cetăţenii

[22] Protocolul (Nr. 2) Privind aplicarea principiilor subsidiarităţii şi proporţionalităţii anexă la TUE şi TFUE.

[23] A se vedea: D. Nicolae, *Uniunea Europeană. Construcţie. Instituţii. Legislaţie. Politici comune. Dezvoltare*, Ed. Matrix Rom, Bucureşti, 2001; E.L. Catană, *Principiile bunei guvernări. Evoluţii europene şi studii comparative*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2009; C. Călinoiu, V. Duculescu, *Drept Constituţional European*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2008; I. Ciochină-Barbu, *Drept instituţional al Uniunii Europene*, Ed. Wolters Kluwer, Bucureşti, 2010; N. Diaconu, *Instrumente juridice fundamentale în Uniunea Europeană*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2003; N. Diaconu, *Dreptul Uniunii Europene. Partea specială. Politicile comunitare*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2007; N. Diaconu, *Dreptul Uniunii Europene. Partea generală*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2007; B.M.C. Predescu, A.I. Duşcă, *Dreptul comunitar al afacerilor*, Ed. Universitaria, Craiova, 2002. A se vedea şi: C. Stanciu, *Dreptul transporturilor. Contracte de transport de bunuri*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2015; C.Stanciu, *Dreptul transporturilor. Îndrumar practic*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2015; C. Stanciu, *Studiu asupra antecontractului văzut ca raport juridic adiacent raportului juridic născut din contract*, Ed. Universitaria, Craiova, 2013; C.Stanciu, *Dreptul transporturilor*, Ed.C.H. Beck, Bucureşti, 2008; C. Stanciu, *Dreptul transporturilor. Note de curs*, Ed. Universitaria, Craiova, 2006; D. I. Scarlat, *Dreptul asigurarilor. Caiet de seminar*, Ed. Sitech, Craiova, 2020; D.I. Scarlat, *Subrogaţia în drepturile creditorului prin plata creanţei*, (Subrogation in creditor's rights by debt payment) Journal of Romanian Literary Studies, nr.22/2020, Institutul de Studii Multiculturale Alpha; Ed. Arhipelag XXI; D.I. Scarlat, *Dreptul proprietăţii intelectuale. Note de curs şi aplicaţii pentru IFR,* Craiova, Ed.Sitech, 2021; D.I. Scarlat, *Dreptul asigurărilor: note de curs şi aplicaţii practice*, Ed.Sitech, Craiova 2021.

să poată invoca dreptul comunitar, în faţa instanţelor naţionale”[24]. În plus, Curtea afirma: „*Comunitatea reprezintă o ordine juridică nouă a dreptului internaţional public*, dreptul popoarelor sau naţiunilor, în favoarea căreia statele şi-au restrâns drepturile lor suverane, chiar dacă în mod limitat, o ordine ai căror subiecţi de drept nu sunt doar statele, ci şi indivizii”[25].

Costa c. ENEL. Prioritatea dreptului comunitar este reafirmată la puţin timp, într-o altă hotărâre celebră[26], dar, de această dată, folosindu-se un alt temei. Astfel, Curtea afirma: „Spre deosebire de tratatele internaţionale obişnuite, *TCEE a instituit o ordine juridică proprie***,** integrată în sistemul juridic al statelor membre în momentul intrării în vigoare a Tratatului, care este de aplicat de către instanţele judecătoreşti ale acestora”. „Această integrare în dreptul fiecărei ţări membre a dispoziţiilor de natură comunitară, precum şi, în general, sensul şi spiritul Tratatului, au drept rezultat faptul că statele nu pot impune, împotriva unei ordini juridice acceptate de către acestea pe bază de reciprocitate, o măsură unilaterală, care nu poate astfel să-i fie opozabilă”. *Dacă forţa executorie a dreptului comunitar ar varia de la un stat la altul în favoarea legislaţiilor interne ulterioare, s-ar pune în pericol realizarea scopurilor Tratatului stipulate în art. 5 alin. (2) şi ar contraveni interdicţiei de discriminare prevăzute de art. 7.*

Simmenthal SA. Aplicabilitatea directă presupune că normele dreptului comunitar trebuie să-şi producă totalitatea efectelor lor uniform în toate statele membre, de la data intrării lor în vigoare şi în cursul aplicării lor. Este ceea ce Curtea afirmă într-o altă consacrată hotărâre[27], în care se mai precizează: „aceste dispoziţii reprezintă un izvor de drepturi şi de obligaţii pentru toate subiectele de drept, indiferent dacă este vorba despre statele membre sau despre particularii care sunt părţi în raporturile juridice de drept comunitar. Acest efect se extinde asupra oricărei instanţe naţionale sesizate în cadrul competenţei sale, care, ca autoritate a unui stat membru, are ca misiune protecţia drepturilor conferite particularilor de dreptul comunitar”. Rezultă că: „Judecătorul naţional însărcinat să aplice în cadrul competenţei sale, dispoziţiile dreptului comunitar, are obligaţia de a asigura realizarea efectului deplin al acestor norme, lăsând la nevoie, din proprie iniţiativă, neaplicată orice dispoziţie contrară a legislaţiei naţionale, chiar ulterioară prin propria putere de decizie, fără a solicita sau a aştepta eliminarea prealabilă a acestuia pe cale legislativă sau prin orice alt procedeu constituţional”[28].

---

24 *Hotărârea CJCE din 5 februarie 1963, cauza C-26/1962, N.V. Algemene Transport – eu Expeditie Onderneming van Gend & Loos c. Administraţia financiară din Olanda* în S. Deleanu, G. Fabian, C.F. Costaş, B. Ioniţă, *Curtea de Justiţie Europeană. Hotărâri comentate*, Wolters Kluwer, 2007, p. 13.

25 *Idem*; I. Rusu, *Organizaţii şi relaţii internaţionale*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2002, pp. 152-157.

26 Hotărârea CJCE din 15 iulie 1964, cauza C-6/1964, *Flaminio Costa c. ENEL*, în S. Deleanu, G. Fabian, C.F. Costaş, B. Ioniţă, *Curtea de Justiţie Europeană* ..., p. 21; J. Boulouis, R.-M. Chevallier, *Grands arrêts de la Cour de Justice des Communautés Européennes*, tome 1, 6e éd., Dalloz, Paris, 1994; t. 2, 4e éd., Dalloz, Paris, 1997.

27 *Hotărârea CJE din 9 martie 1978, cauza C-106/1977. Administraţia Financiară de Stat c. Simmenthal Spa* _ S. Deleanu, G, Fabian, C.F. Costaş, D. Ioniţă, *op. cit*., p. 129; L.A.-M. Vrabie (coord.), *Jurisprudenţa istorică a instanţelor comunitare* – culegere de hotărâri integrale – vol. 1, Institutul European din România, Direcţia Coordonare Traduceri, Bucureşti, 2008; G. Tudor, D. Călin, *Jurisprudenţa CJCE*, vol. I, *Principiile dreptului comunitar. Concurenţa. Libera circulaţie a mărfurilor*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2006.

28 A se vedea: S. Deleanu, G, Fabian, C.F. Costaş, D. Ioniţă, *op. cit*., p. 131; G. Tudor, D. Călin, *Jurisprudenţa CJCE*, vol. I, *Principiile dreptului comunitar Concurenţa Libera circulaţie a mărfurilor*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2006; G. Tudor, D. Călin, *Jurisprudenţa CJCE*, vol. II, *Libertatea de a presta servicii. Libera circulaţie a persoanelor şi dreptul de stabilire. Politica socială. Jurisdicţia comunitară*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2006; J. Boulouis, R.-M. Chevallier, D. Fasquelle, M. Blanquet, *Les grands arrêts de la jurisprudence communautaire*, tome 2, *Droit communautaire des affaires Marché intérieur Politiques communautaires*, 5e éd., Dalloz, Paris, 2002; G. Olteanu, *Dreptul proprietăţii intelectuale*, ed. a I-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 25; D. I. Scarlat, *Dreptul proprietăţii intelectuale. Note de curs şi aplicaţii pentru IFR,* Ed. Sitech, Craiova, 2021; D. I. Scarlat, *The private copy and compensatory remuneration - present and future,* lucrare susţinută la Conferinţa internaţională *Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity*, Section: Social Sciences, organizată la Târgu-Mureş în perioada 25-26 mai 2019, ”Arhipelag XXI” Press, Tîrgu Mureş; D. I. Scarlat, *Brief considerations regarding national and european regulations in the matter of unfair terms in insurance contracts*, lucrare susţinută la Conferinţa internaţională *Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity*, Section: Social Sciences, organizată la Târgu-Mureş în perioada 25-26 mai 2019, ”Arhipelag XXI” Press, Tîrgu Mureş; D. I. Scarlat, *Notorietatea mărcii. Criterii de constatare*, lucrare susţinută la Conferinţa internaţională *Literature, Discourse and Multicultural Dialogue*, Section: Social Sciences, organizată la Târgu-

Pe scurt, trebuie să reţinem că principiul aplicării directe are ca efect, în cazul unei contradicţii între norma comunitară şi cea naţională, că *„în aplicarea normei comunitare se lasă neaplicată, norma naţională contrară”*. Cu toată noutatea şi ambiguitatea exprimării, considerăm că nu presupune că „norma naţională este abrogată de facto”[29] deoarece, dacă ar fi avut acest efect, Curtea ar fi putut să folosească expresia corespunzătoare. Că nu este vorba despre o abrogare rezultă şi din referirea strictă la dreptul comunitar, ceea ce înseamnă că norma naţională rămâne aplicabilă pentru situaţiile cu state terţe sau se realizează în cazul pierderii pe orice cale a valabilităţii normei juridice comunitare.

Ideea de mai sus este repetată de Curte şi în cauze mai recente, în care afirmă: *„în măsura în care dreptul comunitar se opune unor dispoziţii naţionale, supremaţia dreptului comunitar impune instanţei naţionale să aplice dreptul comunitar şi să înlăture aplicarea dispoziţiilor naţionale contrare, independent de hotărârea instanţei constituţionale naţionale care a decis amânarea pierderii forţei obligatorii a aceloraşi dispoziţii, considerate neconstituţionale”*[30]. Sau, subliniind un alt temei, o altă obligaţie, Curtea ajunge la aceeaşi concluzie: *„obligaţia statelor membre, în temeiul art. 10 CE şi 192 CEEA, de a adopta orice măsuri generale sau speciale care să poată asigura executarea obligaţiilor care decurg din dreptul comunitar se impune tuturor autorităţilor statelor membre, inclusiv, în cadrul competenţelor lor, autorităţilor judiciare. Astfel, instanţa naţională are obligaţia ca, în cea mai mare măsură posibilă, să interpreteze legea internă pe care trebuie să o aplice în conformitate cu cerinţele dreptului comunitar. În cazul în care o astfel de aplicare conformă nu este posibilă, instanţa naţională are obligaţia să aplice integral dreptul comunitar şi să protejeze drepturile conferite de acesta particularilor, înlăturând, dacă este nevoie, aplicarea oricărei dispoziţii în măsura în care, în împrejurările cauzei, aplicarea acesteia ar conduce la un rezultat contrar dreptului comunitar”*[31].

Principiul subsidiarităţii

TCE, în legătură cu principiul subsidiarităţii, prevedea în Art. 5: „Comunitatea acţionează în limitele competenţelor care îi sunt conferite şi ale obiectivelor care îi sunt atribuite prin prezentul tratat. În domeniile care nu sunt de competenţa sa exclusivă, Comunitatea nu intervine, în conformitate cu principiul subsidiarităţii, decât în cazul şi în măsura în care obiectivele acţiunii preconizate nu pot fi realizate într-un mod satisfăcător de către statele membre, însă pot fi realizate mai bine la nivel comunitar din cauza dimensiunilor sau efectelor acţiunii preconizate. Acţiunea Comunităţii nu depăşeşte ceea ce este necesar în vederea atingerii obiectivelor prezentului tratat”. Observăm că, de fapt, fiecare alineat al art. 5 TCE cuprindea un principiu. Astfel, alin. (1) instituia *principiul atribuirii de competenţă* conform căruia *limitele* în care acţionează Comunitatea sunt: 1) competenţele care îi sunt

---

Mureş în perioada 7-8 Decembrie 2019, ”Arhipelag XXI” Press, Tîrgu Mureş; D. I. Scarlat, *Some considerations and controversies over the assignation of the author`s patrimonial rights*, Journal of Romanian Literary Studies, Issue no.18/2019, JOURNAL OF ROMANIAN LITERARY STUDIES, Ed. Arhipelag XXI; D.I.Scarlat, *Asigurarea obligatorie a locuinţelor – între experienţă şi experiment*, Journal of Romanian Literary Studies, Issue no.19/2019, JOURNAL OF ROMANIAN LITERARY STUDIES, Ed. Arhipelag XXI.

[29] A se vedea: A. Groza, *Uniunea Europeană. Drept instituţional*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 384; C. Blumann, L. Dubois, *Droit institutionnel de l'Union Européenne*, Ed. Litec, Paris, 2005, p. 545; A. Bruno, S. Daziano, C. Garat, *Marile probleme europene*, Ed. Institutul European, Bucureşti, 2010; B. Andreşan-Grigoriu, T. Ştefan, *Drept comunitar*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007; B. Andreşan-Grigoriu, *Procedura hotărârilor preliminare*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010; B. Andreşan-Grigoriu, *Dreptul Uniunii Europene. Culegere de grile şi speţe*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2010.

[30] *Hotărârea Curţii (Camera a treia) 19 noiembrie 2009 dată în cauza C-314/08*, având ca obiect o cerere de pronunţare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul art. 234 CE de Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu (Polonia), în procedura Krzysztof Filipiak împotriva Dyrektor Izby Skarbowej w Poznaniu.

[31] *Hotărârea Curţii (Marea Cameră) 27 octombrie 2009 dată în cauza C-115/08*, având ca obiect o cerere de pronunţare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul art. 234 CE de Landesgericht Linz (Austria) în procedura Land Oberösterreich împotriva ČEZ.

conferite şi 2) obiectivele atribuite prin tratat. *Rezultă că în toate celelalte domenii* care nu au fost transferate Comunităţii, *competenţa aparţine statelor* membre[32]. Alin. (2) instituia *principiul subsidiarităţii,* iar alin. (3) instituia *principiul proporţionalităţii*. Condiţiile de aplicare a principiilor subsidiarităţii şi proporţionalităţii erau fixate prin *Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarităţii şi proporţionalităţii* (1997). Astfel, art. 5 din Protocol dispunea: „pentru a fi justificată, o acţiune comunitară trebuie să corespundă principiului subsidiarităţii sub *două aspecte*: 1) obiectivele acţiunii propuse nu pot fi suficient realizate prin acţiunea statelor membre în cadrul propriului sistem constituţional şi 2) pot fi, deci, realizate mai bine printr-o acţiune comunitară". Pentru a stabili dacă această condiţie este îndeplinită, trebuie urmate *liniile directoare* arătate în continuare: „1) chestiunea examinată are *aspecte transnaţionale* care nu pot fi rezolvate satisfăcător prin acţiunea statelor membre; 2) *o acţiune limitată la nivel naţional* sau lipsa acţiunii comunitare *ar fi contrară exigenţelor tratatului*, cum ar fi necesitatea de a corecta distorsiunile concurenţei, de a evita restricţiile deghizate impuse schimburilor sau de a întări coeziunea economică şi socială, sau de a dăuna în alt mod intereselor statelor membre; 3) *o acţiune la nivel comunitar ar prezenta avantaje manifeste*, datorită dimensiunii sau efectelor sale, în comparaţie cu acţiunea la nivelul statelor membre". Deşi nu rezultă din titlul protocolului, acesta vorbeşte şi de un alt principiu, *al caracterului necesar al legiferării*. În acest sens, art. 6 din Protocol dispune: „forma acţiunii comunitare va fi atât de simplă pe cât o permite realizarea adecvată a obiectivului măsurii respective şi necesitatea unei executări eficiente. *Comunitatea nu legiferează decât în măsura în care acest lucru este necesar*. Pe cât posibil, vor fi preferate directivele regulamentelor şi directivele-cadru măsurilor detaliate. Chiar dacă sunt obligatorii pentru orice stat membru destinatar în privinţa rezultatului ce trebuie atins, directivele, prevăzute la art. 249 TCE, lasă la latitudinea autorităţilor naţionale alegerea formei şi a mijloacelor".

Principiul proporţionalităţii era stabilit, într-o exprimare identică, în art. 5 TCE şi art. 1 din Protocol: „acţiunea Comunităţii nu va depăşi ceea ce este necesar pentru a atinge obiectivele tratatului". Recunoscându-i locul printre principiile generale ale dreptului comunitar, *Curtea de Justiţie îi face o descriere precisă a conţinutului* („principiul cere ca actele instituţiilor comunitare să nu depăşească limitele a ceea ce este potrivit şi necesar pentru realizarea obiectivelor legitime urmărite de reglementarea în cauză, fiind înţeles că dacă există o alegere între mai multe măsuri potrivite, urmează să se recurgă la cea cu un grad mai mic de constrângere, şi că inconvenientele cauzate nu trebuie să fie disproporţionale în raport cu scopurile urmărite") şi îi precizează *câmpul de aplicare*, „în sensul că se aplică deopotrivă *instituţiilor europene*, cât şi *statelor membre* în executarea actelor normative şi a politicilor Uniunii"[33].

Pe lângă art. 5 din *Tratatul privind Uniunea Europeană*, este de menţionat Titlul I (Categorii şi domenii de competenţe ale Uniunii) din *Tratatul privind funcţionarea Uniunii Europene.* Conform acestui titlu, competenţele Uniunii sunt: *competenţa exclusivă*: în cazul în care tratatele atribuie Uniunii competenţă exclusivă într-un domeniu determinat, numai Uniunea poate legifera şi adopta acte cu forţă juridică obligatorie, statele membre putând să facă acest lucru numai în cazul în care sunt abilitate de Uniune sau pentru punerea în aplicare a actelor Uniunii [art. 2 alin. (1)][34]; *competenţa partajată*: în cazul în care tratatele atribuie

32 Trebuie să subliniem că, deşi Tratatul instituind Comunitatea Europeană precizează acest principiu, el nu include o listă a materiilor conferite Comunităţii. Aceasta se explică şi prin faptul că principalul obiectiv al Comunităţii îl constituia realizarea pieţei comune, ceea ce presupune o paletă prea variată de domenii de acţiune, pentru a le cuprinde într-o listă (ce se putea dovedi, în timp, incompletă). A se vedea şi R. Bercea, *Drept comunitar. Principii*, p. 303. Faptul că şi instituţiilor le era aplicabil principiul atribuirii de competenţă rezulta expres din art. 7 TCE: „(1) Realizarea misiunilor încredinţate Comunităţii este asigurată de: un Parlament European, un Consiliu, o Comisie, o Curte de Justiţie, o Curte de Conturi. *Fiecare instituţie acţionează în limitele competenţelor care îi sunt conferite prin prezentul tratat*".

33 A.I. Duşcă, R. Bischin, *Schema-cadru* ..., p. 185.

34 Art. 3: (1) Competenţa Uniunii este *exclusivă* în următoarele domenii: (a) uniunea vamală; (b) stabilirea normelor privind concurenţa necesare funcţionării pieţei interne; (c) politica monetară pentru statele membre a căror monedă este euro; (d) conservarea resurselor biologice ale mării în cadrul politicii comune privind pescuitul; (e) politica comercială comună. (2) De asemenea, competenţa Uniunii este *exclusivă* în ceea ce priveşte încheierea unui acord

Uniunii o competenţă partajată cu statele membre într-un domeniu determinat, Uniunea şi statele membre pot legifera şi adopta acte obligatorii din punct de vedere juridic în acest domeniu. Statele membre îşi exercită competenţa în măsura în care Uniunea nu şi-a exercitat competenţa. Statele membre îşi exercită din nou competenţa în măsura în care Uniunea a hotărât să înceteze să şi-o mai exercite [art. 2 alin. (2)][35]; *coordonarea politicilor economice:* statele membre îşi coordonează politicile economice şi de ocupare a forţei de muncă în conformitate cu condiţiile prevăzute în prezentul tratat, pentru definirea cărora Uniunea dispune de competenţă [art. 2 alin. (3)][36]; *competenţă,* în conformitate cu dispoziţiile Tratatului privind Uniunea Europeană, *să definească şi să pună în aplicare o politică externă şi de securitate comună*, inclusiv să definească treptat o politică de apărare comună [art. 2 alin. (4)]; *competenţa,* în anumite domenii şi în condiţiile prevăzute în tratate *să întreprindă acţiuni de sprijinire, coordonare sau completare a acţiunii statelor membre*, fără a înlocui însă prin aceasta competenţa lor în aceste domenii [art. 2 alin. (5)][37].

Concluzii

Izvoarele formale ale dreptului Uniunii Europene sunt multiple şi diverse, aşa se face că ordinea juridică a Uniunii este formată din ansamblul normelor rezultate din tratate şi principiile generale ale dreptului european, acorduri internaţionale încheiate de Uniunea Europeană şi statele membre şi actele adoptate de instituţiile europene, în temeiul tratatelor. Un loc aparte revine jurisprudenţei Curţii de Justiţie a Uniunii Europene care este un veritabil izvor de drept în sistemul de drept al Uniunii Europene. În general, jurisprudenţa nu este considerată sursă de drept, soluţiile fiind date în aplicarea normelor de drept scris al Uniunii; cu privire însă la precizarea principiilor generale şi a drepturilor fundamentale, statuările Curţii de Justiţie sunt izvoare de drept nemijlocit. Curtea de Justiţie are şi importanta misiune de a interpreta dispoziţiile tratatelor şi de a preciza în raport de ansamblul normelor Uniunii, principiile generale şi drepturile fundamentale ce guvernează acest sistem de drept. În activitatea sa, Curtea de Justiţie a realizat şi acoperirea lacunelor dreptului construcţiei europene, situaţie ce se datorează împrejurării că tratatele au fost preocupate îndeosebi de elaborarea unor reglementări economice, ele acordând mai puţină atenţie principiilor şi regulilor de drept.

internațional în cazul în care această încheiere este prevăzută de un act legislativ al Uniunii, ori este necesară pentru a permite Uniunii să își exercite competența internă, sau în măsura în care aceasta ar putea aduce atingere normelor comune sau ar putea modifica domeniul de aplicare a acestora.

[35] Art. 4: (1) Competenţa Uniunii este *partajată* cu statele membre în cazul în care tratatele îi atribuie o competenţă care nu se referă la domeniile menţionate la art. 3 şi 6. (2) Competenţele partajate între Uniune şi statele membre se aplică în următoarele *domenii* principale: a) piaţa internă; b) politica socială, pentru aspectele definite în prezentul tratat; c) coeziunea economică, socială şi teritorială; d) agricultura şi pescuitul, cu excepţia conservării resurselor biologice ale mării; e) mediul; f) protecţia consumatorului; g) transporturile; h) reţelele transeuropene; i) energia; j) spaţiul de libertate, securitate şi justiţie; k) obiectivele comune de securitate în materie de sănătate publică, pentru aspectele definite în prezentul tratat. 3) În domeniile cercetării, dezvoltării tehnologice şi spaţiului, Uniunea dispune de competenţă pentru a desfăşura acţiuni şi, în special, pentru definirea şi punerea în aplicare a programelor, fără ca exercitarea acestei competenţe să poată avea ca efect împiedicarea statelor membre de a-şi exercita propria competenţă.

[36] Art. 5: (1) *Statele membre îşi coordonează* politicile economice în cadrul Uniunii. În acest scop, Consiliul adoptă măsuri şi, în special, orientările generale ale acestor politici. Statelor membre a căror monedă este euro li se aplică dispoziţii speciale. (2) Uniunea ia măsuri pentru a asigura coordonarea politicilor de ocupare a forţei de muncă ale statelor membre şi, în special, prin definirea orientărilor acestor politici. (3) Uniunea poate adopta iniţiative pentru a asigura coordonarea politicilor sociale ale statelor membre.

[37] Art. 6: Uniunea este competentă să desfăşoare acţiuni de sprijinire, de coordonare sau completare a acţiunii statelor membre. Prin finalitatea lor europeană, aceste acţiuni au următoarele domenii: a) protecţia şi îmbunătăţirea sănătăţii umane; b) industria; c) cultura; d) turismul; e) educaţia, formarea profesională, tineretul şi sportul; f) protecţia civilă; g) cooperarea administrativă.

BIBLIOGRAPHY:

B. Andreşan-Grigoriu, T. Ştefan, *Tratatele Uniunii Europene – actualizat 2010*, ed. a II-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010;
R. Bercea, *Drept comunitar. Principii*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007;
C. Blumont, L. Dubois, *Droit institutionnel de l'Union Européenne*, Litec, Paris, 2005;
J. Boulois, *Droit institutionnel de l'Union Européenne*, 5e éd., Montchrestien, Paris, 1995;
A. Carnelutti, *Le Traité d'Union Européenne, Gaz. eur.* 1992, nº 7;
L. Cartou, *Communauté Européennes,* 10e éd., Precis, Dalloz, Paris, 1991;
N. Diaconu, *Sistemul instituţional al Uniunii Europene*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001;
Y. Doutriax, C. Lequesne, *Les institutions de l'Union Européenne*, La Documentation française, réflexe Europe, Paris, 1995;
S. Fabbrini, Sergio (ed.), *Democracy and federalism in the European Union and the United States: exploring post-national governance*, London, 2005;
M. Farell, S. Fella, M. Newman, *European integration in the 21st century: unity in diversity?*, London, 2002;
A. Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, Ed. Actami, Bucureşti, 2001;
A. Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, Ed. Actami, Bucureşti, 2000;
A. Fuerea, *Drept comunitar. Partea generală*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2003;
A. Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, ed. a IV-a, revăzută şi adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009), Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2010;
A. Groza, *Comunităţile europene şi cooperarea politică europeană. Emergenţa unei identităţi europene*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008;
G. Isaac, M. Blanguet, *Droit général de l'Union Européenne*, Sirey, Paris, 2006;
I. Jinga, A. Popescu, *Integrarea Europeană – Dicţionar de termeni comunitari*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2000;
M.P. Luzteler, *Europa după Maastricht, perspective americane şi europene*, Ed. Institutul European, Iaşi, 2003;
O. Manolache, *Drept comunitar. Instituţii comunitare*, ed. a II-a, 1999, Ed. All Beck, Bucureşti;
L. Marinaş (coord.), *Sistemul de guvernare al Uniunii Europene*, Ed. Luceafărul, Bucureşti, 2003;
R. McAllister, *European Union. A historical and political survey*, 2nd ed., London, New York, Routledge, 2010;
J. McCormick, *The European Union. Politics and Policies*, 4th ed., Philadelphia, Westview Press, 2008;
A.I. Duşcă, R. Bischin, *Schema-cadru a hotărârilor Curţii de Justiţie a Comunităţilor Europene. Discuţie pe marginea hotărârii CJCE în cauza Jipa*, în RRDC nr. 1/2009;
S.P. McGiffen, *The European Union: a critical guide*, London, 2001;
I.N. Militaru, *Dreptul Uniunii Europene*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2009;
D. Michel, D. Renou, *Les institutions européennes*, Paris, 2003; P. Moreau Defarges, *Les institutions européennes*, 7e éd., Paris, 2005;
R. Munteanu, *Drept european: evoluţie, instituţii, ordine juridică,* Ed. Oscar Print, Bucureşti, 1996;
B. Nelsen, A. Stubb, *The European Union: readings on the theory and practice of European integration*, Basingstoke, 2003;
G. Olteanu, *Dreptul proprietăţii intelectuale*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008;
D. I. Scarlat, *Dreptul asigurarilor. Caiet de seminar*, Ed. Sitech, Craiova, 2020;

D.I. Scarlat, *Subrogaţia în drepturile creditorului prin plata creanței*, (Subrogation in creditor's rights by debt payment) Journal of Romanian Literary Studies, nr.22/2020, Institutul de Studii Multiculturale Alpha, Ed. Arhipelag XXI;
D.I. Scarlat, *Dreptul proprietăţii intelectuale. Note de curs şi aplicaţii pentru IFR,* Craiova, Ed.Sitech, 2021;
D.I. Scarlat, *Dreptul asigurărilor: note de curs şi aplicaţii practice*, Ed.Sitech, Craiova 2021.
D. I. Scarlat, *Dreptul proprietăţii intelectuale. Note de curs şi aplicaţii pentru IFR,* Ed. Sitech, Craiova, 2021;
C. Stanciu, *Dreptul transporturilor. Contracte de transport de bunuri*, Ed. Universul Juridic, București, 2015;
C.Stanciu, *Dreptul transporturilor. Îndrumar practic*, Ed. Universul Juridic, București, 2015; C. Stanciu, *Studiu asupra antecontractului văzut ca raport juridic adiacent raportului juridic născut din contract*, Ed. Universitaria, Craiova, 2013;
C.Stanciu, *Dreptul transporturilor*, Ed.C.H. Beck, Bucureşti, 2008;
C. Stanciu, *Dreptul transporturilor. Note de curs*, Ed. Universitaria, Craiova, 2006;
D.M. Şandru, *Drept comunitar. Integrarea europeană. Impactul asupra schimburilor comerciale europene şi mondiale*, Ed. Universitară, Bucureşti, 2007;
T. Tudoroiu, *Tratatul Uniunii Europene*, Ed. Lucretius, Bucureşti, 1997;
O. Ţinca, *Drept comunitar general*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1999.

TOWARDS A GREEN ECONOMY: A COMPARATIVE ANALYSIS OF ESG REPORTING IN THE ENERGY SECTOR IN ROMANIA AND GERMANY

Tatiana Dănescu
Prof., PhD, UMFST "G. E. Palade" of Târgu Mureș
Elena-Vasilica Popa
PhD Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia
Roxana Maria Stejerean
PhD, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

Abstract: Entities in various fields are facing pressure to adopt sustainable practices as the environment is affected by extreme events and changes in the global economy, including digitalization. Becoming aware of their responsibility towards the environment, managers in entities are adopting strategies and carrying out activities to protect the environment, activities that directly or indirectly impact their health and well-being. This study investigates the extent to which energy sector companies support the transition to a green economy, as reported in their annual sustainability reports. The study is of a comparative nature and analyses six listed entities: three from Romania and three from Germany, selected based on the availability and relevance of ESG reporting information for the period 2020-2024. The research methodology is based on analysing the content of non-financial reports and assessing the integration with sustainable development goals, highlighting the environmental actions implemented by the companies. This research aims to identify good practices in the field of corporate sustainability, as well as to formulate recommendations for improving the ESG reporting process in Romania, to strengthen an accounting framework adapted to the transition to a green economy.

Keywords: green economy, sustainable development, ESG reporting, sustainable practices

Introducere

Tot mai multe entități aleg să urmeze și să susțină economia verde, simțindu-se responsabili față de mediul înconjurător, dar și presați de mediul exterior. Această presiune provine și din circumstanțele create de evenimente extreme, dar și de factorii determinanți actuali ai economiei globale, precum și alte schimbări, cum ar fi digitalizarea.

Economia verde este un tip de economie care se bazează pe ideile de dezvoltare durabilă și sustenabilitate și se concentrează pe îmbunătățirea bunăstării sociale și a profitabilității companiilor pe termen lung, în timp ce se protejează mediul și reduc amenințările pentru acesta. Economia verde va fi întotdeauna social acceptabilă și se va distinge prin reducerile emisiilor de carbon și eficiența utilizării resurselor.

Pentru a trece la o economie verde, este necesar să se urmărească obiective distincte, care sunt reglementate de legislația europeană, și anume: conservarea resurselor pentru o dezvoltare durabilă, asigurarea unei piețe corecte și reglementate, îmbunătățirea administrației publice și implicarea companiilor private în dezvoltarea durabilă.

1. Recenzia literaturii științifice

Conferința Organizației Națiunilor Unite (ONU) privind mediul și dezvoltarea, desfășurată la Rio de Janeiro în 1992, a adaptat în mod oficial conceptul de dezvoltare durabilă definit de raportul Brundtland ca fiind „o dezvoltare care satisface nevoile prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi" (Comisia mondială pentru mediu și dezvoltare, 1987). Douăzeci de ani mai târziu, conferința Rio 20 a introdus conceptul de „economie verde" (Barbier, 2012). Acest concept popular este perceput ca o cale către durabilitate de către organizații internaționale precum Banca Mondială (2012) și Programul

Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP, 2011a). În plus, economia ecologică a fost utilizată pe scară largă pentru a aborda criza financiară și a schimbărilor climatice (UNEP, 2011a) și este un element esențial în atingerea obiectivelor de atenuare a schimbărilor climatice stabilite în cadrul reuniunii de la Paris.

De asemenea, China a pus în aplicare un plan pe cinci ani (2011-2015) care alocă o mare parte din investițiile sale sectoarelor cheie ecologice, de exemplu, energia și tehnologiile regenerabile (Mathews, 2012). În Uniunea Europeană (UE), o serie de măsuri legate de conceptul de economie ecologică sunt integrate în documente strategice precum Europa 2020 și foaia de parcurs privind eficiența resurselor (ten Brink, P., Mazza, L., Badura, T., Kettunen, M., & Withana, S. (2012).

În comparație cu aplicarea economiei verzi în politici, conceptul în sine are o istorie mai lungă în lumea academică. Economia verde a fost introdusă pentru prima dată de Pearce și colab. 1989, ca răspuns la subevaluarea costurilor sociale și de mediu în sistemul actual de prețuri (Le Blanc, 2011). De atunci, conceptul a fost extins. Economia ecologică a fost definită de UNEP (2011a) ca fiind una care duce la îmbunătățirea „bunăstării și echității sociale, reducând în același timp în mod semnificativ riscurile de mediu și penuria ecologică". Economia verde poate fi definită simplu ca fiind o economie cu emisii reduse de carbon, eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor și favorabilă incluziunii sociale (UNEP, 2011a). UNEP pune accentul pe conservarea capitalului natural, care include ecosistemele și resursele naturale. În plus, față de economia ecologică sau uneori în mod interschimbabil cu aceasta, termenul de creștere ecologică este adesea utilizat (AEM, 2014). Pentru o lungă perioadă de timp, „creșterea verde" se aplica doar creșterii eco-industriei. Cu toate acestea, termenul este utilizat în prezent pentru creșterea întregii economii (Jeanicke, 2012). Creșterea ecologică „înseamnă promovarea creșterii și dezvoltării economice, asigurându-se în același timp că activele naturale continuă să furnizeze resursele și serviciile de mediu pe care se bazează bunăstarea noastră. Pentru a realiza acest lucru, ea trebuie să catalizeze investițiile și inovarea care vor susține creșterea susținută și vor da naștere la noi oportunități economice" (OCDE, 2011).

Aceste definiții arată că economia verde este un concept inovativ care implică multe lucruri, cum ar fi eficiența și reducerea riscurilor în utilizarea resurselor naturale sau creșterea și bunăstarea acestora. Abordarea unei economii verzi ca mijloc de a promova tranziția către durabilitate este necesară ca urmare a acestor posibile consecințe contradictorii.

Pandemia COVID-19 ne-a arătat că acele modele de afaceri care integrează ESG sunt adesea mai bine pregătite pentru gestionarea crizelor, fiind mai putin expuși la efectele negative ale perturbărilor tehnologice sau de reglementare (Reuteurs, 2020).

Studiul realizat de Deloitte (2022), arată faptul că nu există o metodologie unică pentru a analiza datele ESG utilizate de agențiile de rating. Pentru a obține un scor general, fiecare pilon este evaluat individual în funcție de mai multe criterii grupate în mai multe categorii. Larker et al. (2022) subliniează faptul că, în mod surprinzător, mai multe studii recente constată corelații scăzute între ratingurile ESG ale principalelor agenții de rating. Berg et al. (2022) merge mai departe cu acest studiu și constată că principalele motive care stau la baza acestor corelații scăzute sunt selectarea criteriilor de decizie, metoda de evaluare și ponderile care reprezintă importanța relativă a criteriilor în procesul de agregare.

2. Metodologia cercetării

Studiul de față are ca și obiectiv principal analiza comparativă privind alinierea la principiile de raportare ESG, a șase entități listate la bursă: trei din România și trei din Germania, selectate pe baza relevanței informațiilor privind raportarea ESG, pentru perioada 2020-2024. Această cercetare se bazează pe analiza conținutului rapoartelor nefinanciare,

preluate de pe site-urile companiilor analizate, și evaluarea integrării la obiectivele dezvoltării durabile, evidențiind acțiunile ecologice aplicate de către entități.

Obiective subsecvente ale acestei cercetări sunt: identificarea bunelor practici de sustenabilitate corporativă care contribuie activ la tranziția către o economie verde (obiectiv subsecvent 1), compararea rezultatelor obținute (obiectiv subsecvent 2) și formularea unor direcții pentru îmbunătățirea procesului de raportare ESG în România în scopul consolidării unui cadru contabil adaptat traziției către economia verde (obiectiv subsecvent 3). Pornind de la obiectivele prezentate anterior, cercetarea a fost ghidată de identificarea răspunsurilor la următoarele întrebări:

I1. Scorurile ESG raportate în rapoartele de sustenabilitate reflectă nivelul de aliniere al companiilor la principiile de raportare ESG?;

I2. Care dintre companiile analizate înregistrează scoruri ESG mai echilibrate și constante?;

I3. Există diferențe între evaluările ESG interne și externe pentru anumite companii?;

I4. Companiile din Germania prezintă o mai mare îmbunătățire a performanței ESG pe parcusul perioadei 2020-2024, față de cele din România?;

I5. Care sunt direcțiile pentru îmbunătățirea raportării ESG în România?.

Extragerea și prelucrarea datelor a constituit o etapă esențială a cercetării. Pentru a obține informațiile necesare, s-a realizat colectarea datelor din rapoartele anuale, respectiv din rapoartele de sustenabilitate ale entităților care au urmat a fi analizate.

Pentru a obține o imagine cât mai completă a raportării ESG, pentru fiecare companie s-a realizat un model inspirat din literatura de specialitate (López-García, M., et al. (2023)) mai exact o evaluare bazată pe analiza conținutului bazei de date obținută anterior din rapoartele de sustenabilitate și pe aplicarea unei fișe de evaluare ESG, construită conform principiilor GRI, folosind un sistem de punctaj de la 0 la 5 pentru fiecare indicator analizat. Rezultatele obținute reflectă gradul de transparență și detaliere a raportării ESG.

Structura cercetării este organizată în două secțiuni distincte, fiecare având rolul de a evidenția, pe de o parte, procesul de selecție și evaluare a companiilor analizate, iar pe de altă parte, analiza comparativă a nivelului de transparență și raportare ESG înregistrat de acestea în perioada 2020-2024.

Prima parte a lucrării am dedicat-o fundamentării metodologice, și anume: selecția companiilor analizate, descrierea criteriilor ESG utilizate și elaborarea modelului propriu de evaluare a gradului de transparență în raportarea aspectelor de mediu, sociale și de guvernanță. Criteriile de selecție a companiilor au fost: listare la bursă, disponibilitatea rapoartelor de sustenabilitate, relevanța informațiilor raportate ESG, astfel companiile selectate au fost: pentru România: Romgaz, OMV Petrom, Hidroelectrica, iar pentru Germania: RWE AG, E.ON SE, EnBW AG (Energie Baden Wurttemberg AG). Perioada analizată este 2020-2024.

Modelul de evaluare ESG a fost construit în lipsa unor scoruri ESG externe complete și unitare, pornind de la principiile generale ale standardelor internaționale (precum GRI), dar a fost adaptat, prin selecția unor indicatori considerați esențiali pentru compararea nivelului de transparență și relevanță în sectorul energetic. Evaluarea a utilizat un punctaj de la 0 la 5 pentru fiecare categorie analizată (mediu, social, guvernanță) aplicat strict pe baza informațiilor raportate de fiecare companie. Alegerea acestei metode permite o analiză comparativă uniformă, chiar și în condițiile existenței unor diferențe de abordare sau de completitudine a raportărilor ESG publicate de entitățile selectate.

În a doua parte a lucrării am realizat analiza comparativă a indicilor ESG obținute de fiecare entitate, evidențiind evoluțiile în timp, diferențele dintre companiile din România și Germania și formulând concluzii privind nivelul actual de aliniere la bunele practice de raportare nefinanciară.

Selectarea eșantionului de cercetare

Pentru asigurarea relevanței și coerența analizei, selecția companiilor incluse în eșantion s-a realizat pe baza unor criterii clar definite. Aceste criterii au fost stabilite astfel încât să permită o comparație adecvată între entități cu caracteristici economice și structural similare, toate active în același sector de activitate, maximizând astfel validitatea rezultatelor obținute. Detalierea fiecărui criteriu de selecție este prezentată în Tabelul nr. 1, mai jos:

Tabel nr. 1 Criterii de selecție a eșantionului

Criteriu de selecție	Descriere
Listarea la bursă	Companiile selectate sunt entități listate la burse de Valori (BVB sau burse europene)
Relevanța informațiilor ESG	Raportarea explicită a datelor privind aspectele ESG
Apartenența la același sector de activitate	Companiile trebuie să activeze în sectorul energiei și utilităților
Caracteristici economice similare	Cifra de afaceri anuală de peste 1 miliard EUR

Sursa: proiecția autorilor

Astfel, au fost selectate șase entități listate la bursă, acestea îndeplinind criteriile menționate mai sus, necesare pentru analiza comparativă a studiului de caz.

Baza de date și calcularea indicatorilor utilizați

Pentru început s-a realizat colectarea sistematică a datelor ESG publicate de la entitățile analizate, în perioada 2020-2024, utilizând informațiile din rapoartele de sustenabilitate.
În continuare, a fost verificată existența unor scoruri ESG externe (precum cele furnizate de către Sustainalytics, MSCI, Yahoo Financie) pentru fiecare companie, astfel încât să poată fi stabilit un punct de referință în analiza comparativă. În lipsa unor scoruri externe disponibile pentru toate entitățile și pentru întreaga perioadă analizată, s-a procedat la elaborarea și aplicarea unui model compozit de evaluare ESG, construit pe baza unor indicatori relevanți, care implică evaluarea fiecărui pilon ESG (Environmental, Social, Governance). Acest model a permis analiza și comparabilitatea între companiile selectate.

Tipurile de date colectate din rapoarte au fost atât date financiare: CAPEX eligibil (cheltuieli de capital), OPEX eligibil (cheltuieli operaționale), cifra de afaceri eligibilă, cât și nefinanciare (spre exemplu prezența politicilor de mediu, angajamente climatice), în total 10 indicatori relevanți, distribuiți pe cele trei dimensiuni ESG (mediu, social, de guvernanță). Toate aceste date au fost centralizate într-un fișier excel utilizat în analiza comparativă, unde s-au comparat componentele ESG. Centralizarea în excel s-a realizat atât manual, prin extragerea directă a infomațiilor, cât și cu ajutorul unor instrumente digitale de prelucrare a datelor (formule și funcții Excel).

Indicatorii utilizați pentru a abține o imagine clară, coerentă și comparabilă asupra modului în care companiile analizate abordează sustenabilitatea, sunt prezentați în tabelul următor:

Tabelul nr. 2 Indicatori utilizați în cercetare

Componenta ESG	Indicator utilizat
Mediu (E)	CAPEX eligibil
Mediu (E)	OPEX eligibil
Mediu (E)	Cifra de afaceri eligibilă (%)
Mediu (E)	Penalități de mediu
Mediu (E)	Obiective climatice
Social (S)	Tratamentul egal și combaterea discriminării
Social (S)	Implicare în comunitate
Social (S)	Sănătatea și siguanța muncii
Guvernanță (G)	Existența unui responsabil ESG
Guvernanță (G)	Publicarea structurii conducerii ESG

Sursa: proiecția autorilor

Elaborarea modelului de tip López-García

Modelul de evaluare ESG utilizat (López-García, M., et al. (2023)) reprezintă o metodologie de evaluare a perfomanței ESG a companiilor pe fiecare pilon ESG pe baza unor criterii specifice. Am adaptat acest model asupra companiilor selectate din industria energetică pornind de la principiile generale ale raportării nefinanciare, dar adaptat specificului indicatorilor considerați esențiali pentru sectorul de activitate analizat. Alegerea realizării acestui model de evaluare ESG a fost datorită lipsei unor scoruri externe.

Am aplicat practic modelul de evaluare în mai multe etape, după se poate observa în schema de mai jos. (Grafic nr. 1)

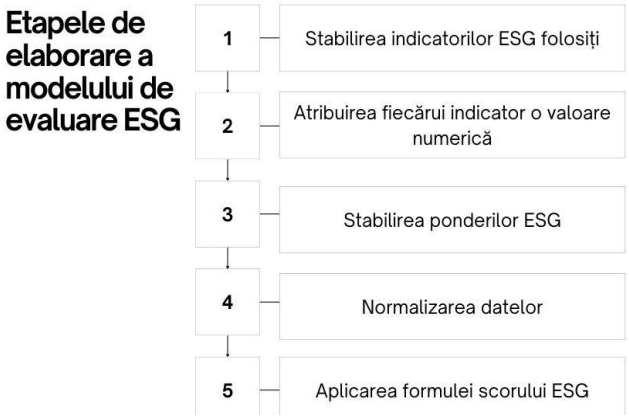

Grafic nr. 1 Etapele elaborării modelului de evaluare ESG

Sursa: proiecția autorilor

Modelul tip Lopez-García oferă o structură coerentă și reaplicabilă pentru evaluarea ESG și permite o abordare integrată a datelor cantitative și calitative. Astfel pentru pilonul E (mediu) s-au folosit atât indicatori cantitativi, cât și calitativi, iar pentru ceilalți doi piloni s-au folosit doar indicatori calitativi. În contextul în care multe companii nu raportează complet datele cantitative, utilizarea scorurilor calitative permite completarea evaluării fără a distorsiona imaginea de ansamblu.

Pentru indicatorii cantitativi, valorile brute le-am transformat într-un scor relativ între 0-1, după formula:

Valoare normalizată= Valoarea brută−Valoarea minimă/Valoare maximă−Valoarea minimă

În ceea ce privește indicatorii calitativ, aceștia i-am evaluat pe o scală Likert de la 0 la 5 și ulterior normalizați la o scală de 0–1.

Am obținut scorului ESG final prin aplicarea unor ponderi. Modelul de ponderare ESG propus este inspirat din metodologiile folosite de agenții internaționali de rating ESG (Refinitiv, Sustainalytics), care atribuie o pondere mai mare pilonului de mediu în sectoarele

cu impact ecologic direct (energie, utilități, industrie extractivă). Astfel, scorul ESG a fost calculat pe baza proporției E = 40%, S = 30%, G = 30%. Formula utilizată fiind:

$$\text{Scor ESG final} = 0.4 \times E + 0.3 \times S + 0.3 \times G$$

3. Rezultate și discuții asupra analizei comparative a scorurilor ESG

I1. Scorurile ESG raportate în rapoartele de sustenabilitate reflectă nivelul de aliniere al companiilor la principiile de raportare ESG?

Prezenta cercetare reflectă nivelul de transparență și aliniere la bunele practice internaționale în domeniul sustenabilității. În ceea ce privește rezultatele acestei analize, acestea sunt discutate atât la nivel individual, pentru fiecare companie în parte, dar și la nivelul fiecărei țări (România vs Germania) și perioadei analizate 2020-2024.

Scorurile ESG externe oferă un punct de referință în evaluare, fiind furnizate de platforme precum Sustainalytics sau menționate direct de companii în rapoartele de sustenabilitate. În tabelul următor am sintetizat scorurile ESG identificate pentru fiecare companie, pentru perioada 2020-2024.

Tabel nr. 3 Scor ESG raportat (surse externe)

Companie	Țară	2020	2021	2022	2023	2024
OMV Petrom	RO	40%	22,4%	22,5%	23,4%	28,9%
Romgaz	RO	-	-	42,4%	29%	42,4%
Hidroelectrica	RO	-	-	-	-	33,6%
E.ON SE	GE	-	-	-	20%	20%
RWE AG	GE	33,4%	22,7%	-	-	24,2%
EnBW AG	GE	-	-	-	-	23,6%
„-” indică lipsa scorului ESG în raport						

Sursa: proiecția autorilor

Se poate observa că mai multe din companiile analize nu au menționat în raportul de sustenabilitate scorul ESG. Companiile OMV Petrom și Romgaz menționează frecvent aceste scoruri. Cu excepția E.ON SE, companiile analizate din Germania sunt mai rezervate în a include în rapoartele publice acest aspect.

I2. Care dintre companiile analizate înregistrează scoruri ESG mai echilibrate și constante?

Interpretarea scorurilor extrase din rapoartele de sustenabilitate este prezentată în tabelul de mai jos:

Tabel nr. 4 Interpretare scoruri externe ESG

Companie	Țară	2020	2021	2022	2023	2024
OMV Petrom	RO	Risc ridicat	Risc mediu	Risc mediu	Risc mediu	Risc mediu
Romgaz	RO	-	-	Risc ridicat	Risc mediu	Risc ridicat
Hidroelectrica	RO	-	-	-	-	Risc ridicat
E.ON SE	GE	-	-	-	Risc mediu	Risc mediu
RWE AG	GE	Risc ridicat	Risc mediu	-	-	Risc mediu
EnBW AG	GE	-	-	-	-	Risc mediu
„-” indică lipsa scorului ESG în raport						

Sursa: proiecția autorilor

În ceea ce privește **OMV Petrom** scorurile sunt între 22,4% și 28,9%, deci se clasifică în zona riscului mediu, dar în evoluție crescătoare în perioada 2021-2024, ceea ce reprezintă că măsurile luate în decursul acestor ani au dus la consolidarea treptată a practicilor de durabilitate.

Compania **Romgaz** raportează 42,4% în 2022 și 2024 ceea ce corespunde unui risc ridicat, conform Sustainalytics. Aceste valori confirmă că raportarea este încă incompletă, deși în creștere.

În ceea ce privește compania **E.ON SE**, aceasta raportează o valoare de 20% a scorului ESG în anul 2023 și 2024, un scor relativ bun, care reflectă o preocupare bună pentru ESG. Companiile din Germania, **RWE AG** și **EnBW AG** înregistrează un scor slab, cu excepția companiei RWE AG în anul 2020,2024.

I3. Există diferențe între evaluările ESG interne și externe pentru anumite companii?

Scorurile ESG raportate din surse externe oferă repere utile, dar incomplete pentru evaluarea performanței în sustenabilitate, astfel s-a aplicat modelul Lopez-García, pentru a evalua performanta ESG și realiza o analiză comparativă între scorurile ESG raportate în mod explicit și nivelul de transparență identificat prin modelul propriu.

Scorul ESG total arată cum evoluează fiecare companie, în fiecare an, observând evoluții constante sau oscilante ale acestor valori în timp.

În cele ce urmează în tabelul următor prezentăm rezultatele scorului final pe baza modelului de evaluare ESG pentru fiecare dintre cele 6 companii selectate:

Tabel nr. 5 Rezultatele scorului final

Companie	Țară	An	Scor E calitativ	Scor S calitativ	Scor G calitativ	Scor ESG final
OMV Petrom	**RO**	**2024**	1	1	1	1
		2023	1	0.933333333	0.8	0.92
		2022	1	0.933333333	0.9	0.95
		2021	0.8	0.733333333	0.5	0.69
		2020	0.6	0.6	0.3	0.51
Romgaz	**RO**	**2024**	1	0.933333333	0.9	0.95
		2023	0.8	0.733333333	0.7	0.75
		2022	0.8	0.733333333	0.5	0.69
		2021	0.6	0.533333333	0.3	0.49
		2020	0.4	0.466666667	0	0.3
Hidroelectrica	**RO**	**2024**	1	1	0.8	0.94
		2023	0.8	0.8	0.6	0.74
		2022	0.6	0.666666667	0.4	0.56
		2021	0.4	0.466666667	0.2	0.36
		2020	0.2	0.333333333	0	0.18
E.ON SE	**GE**	**2024**	1	1	1	1
		2023	1	1	1	1
		2022	1	1	1	1
		2021	0.8	0.8	0.8	0.8
		2020	0.8	0.8	0.7	0.77
RWE	**GE**	**2024**	1	1	1	1
		2023	1	1	1	1
		2022	0.8	0.8	0.8	0.8
		2021	0.6	0.666666667	0.6	0.62
		2020	0.6	0.6	0.5	0.57
EnBW	**GE**	**2024**	1	1	1	1
		2023	1	1	1	1
		2022	0.8	0.8	0.8	0.8
		2021	0.8	0.8	0.8	0.8
		2020	0.6	0.6	0.6	0.6

Sursa: proiecția autorilor

Rezultatele analizei scorurilor finale (modelul de evaluare ESG), realizat pe perioada 2020-2024 arată un nivel ridicat de aliniere la bunele practice de sustenabilitate pentru majoritatea companiilor analizate, în ceea ce privește mediul înconjurător (E) și social (S), ceea ce denotă o atenție crescută acordată obiectivelor climatice, investițiilor verzi și reducerii impactului de mediu. Aceasta poate reflecta presiunile externe și reglementările stricte din sectorul energetic european.

OMV Petrom: scorul ESG propriu (1) reflectă o conformare totală la indicatorii selectați, însă scorul de 28,9% indică un risc ESG moderat în evaluarea externă;
E.ON SE și RWE AG, ambele cu scoruri ESG finale de 1 în modelul propriu, au scoruri externe relativ scăzute (20.0%, respectiv 24.2%), indicând o bună poziționare, un risc mediu.

I4. Companiile din Germania prezintă o mai mare îmbunătățire a performanței ESG pe parcursul perioadei 2020-2024, față de cele din România?

Din analiza conținutului rapoartelor de sustenabilitate, se constată implicarea în comunitate prin diverse activități, regăsite la majoritatea companiilor (**OMV Petrom**: investiții pentru împăduriri >11 mil euro în anul 202; **Romgaz**: sponsorizări educaționale și sociale în toată perioada analizată; **E.ON SE**: voluntariat și sponsorizări de peste 18 mil euro în fiecare an din perioada 2022-2024; asemenea Romgaz sunt **RWE AG** și **EnBW AG** implicate în proiecte sociale și educaționale pe toată perioada analizată.
În ceea ce privește obiectivele climatice compania **EnBW AG** și-a propus în anul 2023 o reducere de CO2 cu 29,3%, pe când **RWE AG** în același an raportează că a redus semnificativ CO2 și are 89% investiții în tehnologii verzi.

I5. Care sunt direcțiile pentru îmbunătățirea raportării ESG în România?.

Potrivit rezultatelor acestui studiu, în Romania este necesară creșterea transparenței prin extinderea prezentărilor de informații și a indicatorilor care prezintă activități efectuate de companii pentru durabilitate și adoptarea completă a standardelor internaționale de raportare. Pentru evaluarea progresului ESG este nevoie de publicarea anuală a scorurilor ESG în rapoartele de sustenabilitate.

Concluzii finale

Cercetarea efectuată, „*Demersuri spre o economie verde. Analiză comparativă a raportărilor ESG în sectorul energetic din România și Germania*", prezintă evaluarea și compararea gradului de aliniere la principiile durabilității pentru șase companii din sectorul energetic, din țările România și Germania, în perioada 2020-2024, prin aplicarea unui model de evaluare a pilonilor ESG, inspirat din metodologia propusă de López-García.

Prin rezultatele obținute, se arată faptul că majoritatea entităților analizate, acordă atenție asupra pilonilor de mediu și social, acestea având o preocupare pentru investiții verzi, politici de incluziune, sănătatea și siguranța angajaților. Cu toate acestea, pilonul guvernanță (G) rămâne un subiect discutabil, în care apar neconcordanțe între companii, reflectând variațiile în ceea ce privește responsabilitatea ESG.

De menționat este faptul că, cele două tipuri de scoruri obținute, furnizate de agenții de rating externe și cele din modelul de evaluare nu sunt contradictorii, ci complementare în analiza sustenabilității corporative. Lipsa unei structuri clare de responsabilitate ESG sau absența publicării atribuțiilor conducerii reprezintă o slăbiciune de fond, mai ales în cazul companiilor listate.

Studiul evidențiază faptul că în ciuda încercărilor de uniformizare a raportărilor ESG la nivel european, există încă diferențe semnificative între companiile din România și cele din Germania în privința modului de abordare, a gradului de detaliu și a frecvenței raportării de durabilitate.

BIBLIOGRAPHY:

1. Barbier, E., 2012. The green economy post Rioþ20. Sci. (80e) 338, 887e888;
2. Berg, F., Kölbel, J. F., & Rigobon, R. (2022). Aggregate confusion: The divergence of ESG ratings. *Review of Finance, 26*(6), 1315–1344;
3. Deloitte (2022). *ESG ratings: Do they add value? How to get prepared*? Available at: https://www2.deloitte.com/ce/en/pages/about-deloitte/articles/esg-ratings-do-they-add-value.html;
4. European Environment Agency. (2014). *Environmental indicator report 2014: Environmental impacts of production-consumption systems in Europe*. EEA Report No 11/2014. https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/environmental-indicator-report-2014;
5. Larcker, D.F., Pomorski, L. Tayan, B., Watts, E. (2022). ESG ratings: A compass without direction. *Rock Center for Corporate Governance at Stanford University Working Paper* Forthcoming, Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=4179647;
6. Le Blanc, D., 2011. Special issue on green economy and sustainable development. Nat. Resour. Forum 35, 151e154. http://dx.doi.org/10.1111/j.1477-8947.2011.01398.x;
7. López-García, D., Álvarez-García, J., & Rivas-García, J. L. (2023). ESG disclosure and firm value: A multi-criteria decision-making model applied to the energy sector. Journal of Cleaner Production, 396, 136-203. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136203;
8. Mathews, J.A., 2012. Green growth strategies-Korean initiatives. Futures 44, 761e769. http://dx.doi.org/10.1016/j.futures.2012.06.002;
9. Reteurs (2020) 'Sustainable' funds a safer harbour in coronavirus market meltdown, available at: https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-funds-esg/graphic-sustainable-funds-a-saferharbour-in-coronavirus-market-meltdown-idUSKBN21O1AF;
10. Ten Brink, P., Mazza, L., Badura, T., Kettunen, M., & Withana, S. (2012). *Nature and its role in the transition to a green economy*. The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB);
11. UNEP, 2011a. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. http://dx.doi.org/10.1063/1.3159605;
12. https://www.enbw.com/sustainability/;
13. https://www.enbw.com/media/report/report-2022/downloads/combined-management-report-of-the-enbw-group-and-enbw-ag.pdf#:~:text=ESG%20Risk%20Rating%20from%20Sustainalytics,%E2%86%97;
14. https://www.eon.com/en/about-us/sustainability.html;
15. https://www.hidroelectrica.ro/article/26;
16. https://www.omvpetrom.com/ro/investitori/rapoarte-si-prezentari?year=2023#annual-reports;
17. https://www.reuters.com/business/sustainable-business/rwe-aims-phase-out-coal-by-2030-2022-10-04/#:~:text=,he%20added;
18. https://www.romgaz.ro/rapoarte-de-sustenabilitate;
19. https://www.rwe.com/en/responsibility-and-sustainability/corporate-governance/ratings-and-rankings/#:~:text=MSCI%20ESG%20Ratings%20%C2%B7%20Result%3A,Prime%20Status%20%28July%202023;
20. https://www.rwe.com/en/responsibility-and-sustainability/;
21. https://www.sustainalytics.com/esg-rating/e-on-se/1008263756#:~:text=E;
22. https://www.sustainalytics.com/esg-rating/omv-petrom-sa/2000670398;

23. https://www.sustainalytics.com/esg-rating/societatea-nationala-de-gaze-naturale-romgaz-sa/1030497619;
24. https://www.sustainalytics.com/esg-rating/s-p-e-e-h-hidroelectrica-sa/2000524301;
25. https://www.sustainalytics.com/esg-rating/rwe-ag/1008286858.

FROM ETHNIC TO HYBRID: RECONFIGURING CULTURAL IDENTITY IN POSTMODERN SOCIETIES

Doina David
Assoc. Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș

Abstract: In the context of postmodernity and increased mobility, cultural identity has become a dynamic and often tense terrain between the conservative forces of tradition and the syncretic trends of late modernity. This paper explores the distinction between ethnic cultural identity based on belonging to a common origin and hybrid cultural identity arising from cultural interactions and fusions. It argues that these two forms of identity are not antagonistic, but complementary, reflecting the need for stability and openness to otherness. The paper includes a theoretical analysis supported by specialized literature, focusing on the theories of Stuart Hall, Homi Bhabha, and Anthony D. Smith, as well as recent contributions by Romanian researchers.

Keywords: cultural identity, ethnicity, hybridity, globalization, postmodernity, interculturality

Introduction

The issue of cultural identity has become central in contemporary social sciences, reconfigured considering transnational phenomena such as migration, multiculturalism, and digitalization. In this context, two major types relating to identity emerge: ethnic cultural identity, seen as anchored in tradition and homogeneity, and hybrid cultural identity, which results from multiple and fluid cultural contacts. The goal of this paper is to examine the interactions, tensions, and complementarities between these two identity paradigms in a conceptual and sociological analysis.

Cultural identity has historically been one of the fundamental pillars of defining individuals and communities. Traditionally found in ethnicity, language, religion, and territory, cultural identity provided a stable framework for belonging and differentiation. However, with the emergence of postmodernity, globalization, and new communication technologies, this identity began a profound process of reconfiguration. From a predominantly ethnic, rigid, and exclusive identity, we are now witnessing the shaping of hybrid, fluid, negotiable cultural identities, where borders become permeable, and differences are more often negotiated than imposed.

Ethnic cultural identity is essentially the expression of belonging to an ethnic group characterized by a set of common elements: language, religion, values, founding myths, customs, traditions, and a shared historical past. This identity is perceived as a form of continuity, where the individual inherits a "cultural heritage" that provides meaning, direction, and anchorage in a community.

According to Anthony D. Smith, one of the leading theorists of nationalism, ethnicity is a fundamental component in defining collective identity, offering individuals a source of social cohesion and solidarity. Thus, ethnic identity functions as a matrix of belonging, where the individual identifies and defines themselves in relation to a "we" distinct from "others." This form of identity is often associated with the idea of cultural authenticity and a desire to preserve specificity in the face of the homogenizing pressures of globalization. In this sense, ethnic cultural identity serves as a form of resistance to the loss of roots and the dissolution of traditions.

1. Hybrid Cultural Identity – Synthesis and Reinvention

In contrast to this essentialist perspective, hybrid cultural identity results from the interaction of multiple cultures, reflecting a social reality marked by migration, mobility, transnationalism, and global interconnectedness. The concept of hybridity was popularized by postcolonial theorists such as Homi K. Bhabha, who emphasizes that identities are not fixed but are constructed in "in-between spaces," in areas of cultural contact. Thus, hybrid identity is characterized by flexibility, adaptability, and creativity, often arising from bi- or multicultural experiences. People with hybrid identities live in a plurality of symbolic worlds, juggling values, norms, and symbols from different cultural contexts. Far from representing a loss of identity, this hybridity can be a form of identity enrichment, an expression of human capacity to assimilate and reconfigure meanings.

2. Tensions and Complementarities

A central question arises: are ethnic identity and hybrid identity in opposition, or can they coexist? Tensions often appear when a majority culture perceives hybridization as a form of contamination or loss of cultural purity. This perception can fuel ethnocentric nationalism and forms of exclusion.

At the same time, individuals between two or more cultures may experience identity conflicts, a sense of not fully belonging to any group. However, in an open society, identities can be seen not as exclusive options but as complementary layers of self. A person may claim a strong ethnic belonging while opening themselves to multiple cultural influences, constructing a complex, multi-layered identity.

In contemporary Europe, the debate between preserving ethnic identity and adopting a hybrid cultural identity is intense. On one hand, ethnic minorities advocate for the recognition and protection of their specific heritage, while young people from multicultural backgrounds redefine the notion of belonging, claiming fluid identity spaces. Romania offers an interesting example: from Hungarian or Roma communities, which emphasize traditional ethnic identity, to young Romanians abroad, who return with a plural identity perspective.

In this context, intercultural education plays an essential role, providing young people with the tools to understand and value diversity. Ethnic cultural identity and hybrid cultural identity should not be seen as antagonistic forms but as different expressions of human experience in an ever-changing world. One offers roots, the other wings. The challenge of contemporary life is to find a balance between preserving authentic cultural values and remaining open to change and dialogue. Instead of choosing between them, we might learn to weave them together, building an identity that is both faithful to its origins and open to the future.

3. Ethnic Cultural Identity vs. Hybrid Cultural Identity

Ethnic identity is a form of collective consciousness based on common characteristics such as language, religion, traditions, and history. According to Smith (1991), ethnic groups are communities of collective memory that provide individuals with a sense of belonging and continuity. This form of identity is often seen as "given" and transmitted intergenerationally. In a changing world, ethnic identity can function as a form of cultural resistance, maintaining national or regional specificity in the face of cultural uniformity (Verdery, 1996). Moreover, in post-communist Eastern European societies, ethnic identity has often been reinvested with symbolic value in the process of national reconstruction (Brubaker, 2004).

Theorists such as Bhabha (1994) and Hall (1996) challenge the idea of an essentialized identity, arguing that identities are social constructs, fluid and in constant negotiation. Cultural hybridity refers precisely to this space of intersection and negotiation, where disparate elements combine to create new forms of identity. For Hall (1996), identity is an ongoing "project," the

result of historical, political, and social processes. Similarly, Bhabha (1994) proposes the concept of a "third space," a space of ambiguity but also cultural creativity, where new identities emerge from contact with otherness.

3.1. Stability vs. Fluidity

Ethnic identity offers a sense of stability, associated with tradition and cultural continuity. In contrast, hybrid identity is marked by fluidity and adaptability, reflecting the individual's ability to integrate and reconfigure diverse cultural elements.

3.2. Authenticity vs. Negotiation

In traditionalist discourses, authenticity is associated with cultural purity. Hybridity is often perceived as a form of "contamination" or loss of identity (Bauman, 2001). However, a postmodern approach recognizes cultural negotiation as a source of creativity and identity reconstruction (Papastergiadis, 2000).

3.3. Examples in the Romanian Context

In Romania, ethnic identity is strongly valued in communities such as the Hungarian or Roma communities, which maintain their language, religion, and customs (Horváth, 2013). Meanwhile, young generations from the diaspora or those consuming globalized culture are constructing hybrid identities, oscillating between traditional references and elements of Western culture.

3.4. Social and Educational Implications

Reconstructing identity in the global context requires intercultural education that values both ethnic heritage and intercultural interaction skills. A critical understanding of cultural identities allows for the overcoming of exclusionary nationalism and promotes inclusion (Banks, 2009). Furthermore, public policies should avoid cultural essentialism and recognize the legitimacy of hybrid identity forms, especially among young people and migrants. Acceptance of diversity and combating cultural discrimination become democratic imperatives in a pluralistic society.

3.5. Ethnic Culture: Traits and Functions

In this context, ethnic culture represents a system of values, norms, traditions, and practices shared by a group defined by a common origin, shared history, and often specific language and religion (Smith, 1991). It is often perceived as stable and transmitted intergenerationally, constituting an identity pillar for community members. This form of culture is often associated with a sense of belonging, continuity, and authenticity. According to Verdery (1996), in the post-communist Eastern European context, the reactivation of ethnic culture served as a mechanism for reaffirming national identity and differentiating from external influences. Moreover, ethnic culture can function as a framework for cohesion in the face of the homogenizing pressures of globalization.

3.6. Hybrid Culture: Characteristics and Meanings

In contrast, hybrid culture refers to the result of the interaction and synthesis of different cultural traditions. According to Bhabha's theory (1994), cultural hybridity does not imply a simple mixing, but generates new, emerging cultural forms in a "third space"—a space of negotiation and creativity. This culture reflects a dynamic, open, and often self-reflexive process, where individuals build their identity by selecting and combining elements from multiple cultural contexts (Hall, 1996). In the era of migration, digital networks, and multiculturalism, hybrid culture is becoming increasingly relevant, particularly among urban youth or the diaspora.

3.7. Comparative Analysis

Characteristics	*Ethnic*	*Culture Hybrid Culture*
Identity Foundation	Ancestral, stable	Dynamic, negotiable
Transmission	Intergenerational	Adaptive, context-dependent
Social Perception	Authenticity, tradition	Innovation, plurality
Example	Szekler culture in Romania	Romanian diaspora culture

Ethnic culture offers stability and a clear sense of belonging but can become exclusive if absolutized. On the other hand, hybrid culture promotes inclusion and identity mobility, but it can create cultural insecurity in the absence of stable reference points (Bauman, 2001). Therefore, a balance between preserving cultural heritage and openness to otherness is necessary. In an increasingly interconnected world, where globalization favors the rapid circulation of ideas, values, and people, culture becomes a fluid concept, subject to continuous reinterpretation. Two of the most relevant forms of cultural expression in this context are ethnic culture and hybrid culture. Although they may seem opposing, they reflect two complementary ways of constructing and experiencing identity.

Ethnic culture is deeply rooted in tradition and origin. It is based on elements such as the mother tongue, religion, customs, and symbols passed down from generation to generation. This form of culture provides a sense of stability and belonging, serving as an identity anchor, especially in contexts of insecurity or marginalization. As Anthony D. Smith (1991) asserts, ethnic culture has a fundamental symbolic value in shaping collective identities and in the cohesion of historical groups.

In contrast, hybrid culture reflects the reality of multicultural societies, where individuals live at the intersection of multiple traditions. It is not based on homogeneity but on syncretism — the creative combination of elements from different cultural sources. Homi Bhabha (1994) argues that hybridity does not mean confusion but innovation: a "third space" where new meanings are born from interaction and cultural negotiation. Hybrid culture is more flexible, more open, but also less stable, as it requires constant adaptation.

Comparatively, ethnic culture preserves historical heritage but risks becoming rigid or exclusive. Hybrid culture, on the other hand, values diversity and identity mobility but can generate fragility without clear reference points. Together, they reflect the tension between roots and wings — between continuity and change. In modern societies, individuals often navigate between these two forms, constructing complex, plural, and dynamic identities.

4.Conclusions

The two forms of culture are not necessarily antagonistic but complementary. In a complex world, individuals can simultaneously belong to an ethnic culture and exhibit hybrid traits, depending on the context. Understanding these dynamics is essential for formulating inclusive cultural policies and promoting a critical intercultural education. Ethnic cultural identity and hybrid cultural identity represent two distinct but complementary ways of relating to oneself and to otherness. The former responds to the need for roots, while the latter addresses the need for adaptation and free expression. Instead of being viewed in opposition, they can be understood as facets of the same complex reality, in which the individual stands at the intersection of tradition and modernity, between the local and the globe.

4.1. Ethnic Identity: Stability and Belonging

Traditionally, cultural identity was closely tied to ethnic identity. The latter implied a cohesive community centered around shared elements: language, religion, customs, founding myths, and a shared historical memory. Ethnicities provided a sense of continuity and belonging, passed down from generation to generation in an almost immutable manner.

Anthony D. Smith, a prominent theorist of nationalism, argued that ethnic identity is made up of "myths, memories, symbols, and values" that serve as points of social cohesion. In this framework, difference was perceived as radical otherness, and multiculturalism was more tolerated than valued.

4.2. Postmodern Society: Mobility, Globalization, and Pluralism

With the onset of postmodernity, cultural identity begins to detach from traditional ethnic anchors. Increased geographical mobility, international migrations, the rise of social networks, and unlimited access to information create a context where identity is no longer given but is constructed and reconstructed permanently. Globalization brings with it cultural intersections, fusion of customs, religious syncretism, and linguistic reconfigurations. Stuart Hall, an influential cultural theorist, argues that in the postmodern era, identity becomes "a process in progress, never complete, always under construction." Identity is no longer a destination but a dynamic process, a selection from multiple cultural possibilities.

4.3. Cultural Hybridization: Between Enrichment and Tension

The concept of "cultural hybridization" refers to the process through which elements from different cultures combine to create new, innovative cultural forms. This phenomenon is visible in music (e.g., the fusion between jazz and Eastern music), gastronomy (fusion menus), fashion, and even individual identities. In social and anthropological terms, hybridization questions the authenticity and purity of culture. Culture becomes a meeting ground, a space for intertextuality and dialogue. Homi K. Bhabha introduces the notion of "third space," where cultural differences are negotiated, not excluded. In this space, hybrid identities challenge the fixed boundaries between "us" and "them." However, hybridization is not without tensions. It can lead to identity confusion, feelings of uprootedness, or even nationalist and fundamentalist reactions as a form of defense against identity "dilution."

4.4. Reconfiguration of National Identity and Education in Postmodernity

A major challenge arises at the level of national identity. In postmodern societies, building a national identity that takes hybridization into account becomes a delicate act. How can the feeling of belonging be cultivated without excluding otherness? How can cultural minorities be valued without weakening social cohesion? The answer may lie in intercultural education, which does not absolutize one's own values but engages them in dialogue with those of others.

Education that develops competencies in cultural empathy, critical thinking, and openness to difference. From ethnicity to hybrid, cultural identity undergoes a complex metamorphosis, where stability gives way to mobility, and borders become lines of encounter rather than exclusion. Postmodern society no longer asks individuals to be "purebred" culturally but offers them the freedom (and challenge) to construct their identity in a creative, reflective, and dynamic way. In the face of this transformation, our task is to cultivate tolerance, mutual understanding, and the ability to negotiate identity, not as a form of weakness but as an expression of cultural and civic maturity.

BIBLIOGRAPHY:

1. Banks, J. A. (2009). *Diversity and citizenship education: Global perspectives*. Jossey-Bass.
2. Bauman, Z. (2001). *Identitate: Interviu cu Benedetto Vecchi* (trad. L. Teodorescu). Editura Antet.
3. Bauman, Z. (2001). *Identitate: Interviu cu Benedetto Vecchi* (trad. L. Teodorescu). București: Editura Antet.
4. Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. London: Routledge.
5. Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. London: Routledge.
6. Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. Routledge.
7. Brubaker, R. (2004). *Ethnicity without groups*. Harvard University Press.
8. Hall, S. (1996). Introduction: Who needs 'identity'? In S. Hall & P. du Gay (Eds.), *Questions of Cultural Identity* (pp. 1–17). SAGE Publications.
9. Hall, S. (1996). Introduction: Who needs 'identity'? In S. Hall & P. du Gay (Eds.), *Questions of Cultural Identity* (pp. 1–17). London: SAGE Publications.
10. Horváth, I. (2013). *Romii din România: Dincolo de statistici*. ISPMN.
11. Papastergiadis, N. (2000). *The turbulence of migration: Globalization, deterritorialization and hybridity*. Political Press.
12. Smith, A. D. (1991). *National Identity*. Reno: University of Nevada Press.
13. Smith, A. D. (1991). *National Identity*. Reno: University of Nevada Press.
14. Smith, A. D. (1991). *National Identity*. University of Nevada Press.
15. Verdery, K. (1996). *What was socialism, and what came next?* Princeton University Press.
16. Verdery, K. (1996). *What was socialism, and what came next?* Princeton: Princeton University Press

A FIRST APPROACH TO THE VERTICAL DISTRIBUTION OF HYDROGRAPHIC PARAMETERS IN A FRESHWATER MARINE LAKE: A CASE STUDY OF LAKE SIUTGHIOL

Romeo Boşneagu
Assoc. Prof., PhD, Romanian Naval Academy „Mircea cel Bătrân" Constanţa
Andra-Teodora Nedelcu
PhD, Romanian Naval Academy „Mircea cel Bătrân" Constanţa

Abstract: *The vertical distribution of hydrographic parameters in freshwater bodies plays a crucial role in understanding aquatic ecosystem dynamics. This study examines key parameters, including temperature, dissolved oxygen, pH, turbidity, and conductivity, across different depths in a freshwater system. Field measurements were conducted at multiple depth intervals to assess stratification patterns and their seasonal variations. The results indicate the presence of distinct thermal layers, with temperature decreasing with depth, leading to the formation of a thermocline. Dissolved oxygen levels varied inversely with depth, influenced by surface aeration and biological activity. Variations in pH and conductivity were observed, reflecting the influence of geological and biological factors. These findings highlight the importance of vertical profiling in water quality assessment and aquatic resource management.The work presents the values obtained after measurements using the CTD equipment in the Siutghiol Lake area. These measurements can be used to determine the vertical distribution of biomass in Lake Siutghiol during summer, depending on the physico-chemical properties.*

Keywords: *vertical profiling, freshwater lagoon, hydrography, Lake Siutghiol, CTD profiler*

1. Introduction

Freshwater bodies along the Black Sea coast of Romania, including Lake Siutghiol [1], are largely formed through abrasion and marine accumulation, and are categorized as natural dam lakes. They are primarily lagoons or estuarine systems [2,3,4]. Lake Siutghiol, located south of Cape Midia, exemplifies a karst-affected lagoon where rising springs have dissolved Jurassic limestone deposits, facilitating basin formation [5,6,7].
The aim of this study is to initiate hydrographic monitoring of Lake Siutghiol using vertical profiling methods. Measurements were performed in summer using the MIDAS CTD profiler by Valeport [8], allowing for high-resolution analysis of hydrographic parameters.

2. Hydrogeographical and Geomorphological Characteristics of Lake Siutghiol

Lake Siutghiol is situated in eastern Dobrogea, north of Constanța, Romania (Figure 1) [8]. It spans an area of approximately 1,900 ha with an average volume of 88.7 million m³. The lake extends 7.5 km in length and 2.5 km in width. Evaporation rates average 950–960 mm/year, while precipitation is typically between 400–450 mm/year [9].

3. CTD Description – Specifications and Setup

The MIDAS CTD profiler, manufactured by Valeport, is a high-precision, deep-water instrument designed for profiling conductivity, temperature, and depth (Valeport, 2006). It is equipped with a pressure sensor (±0.01% accuracy), a temperature-compensated conductivity sensor, and a fast-response PRT temperature sensor. The instrument is capable of recording synchronously across all sensors, which ensures data consistency across profiles (Figure 2).

Figure1. Lake Siutghiol

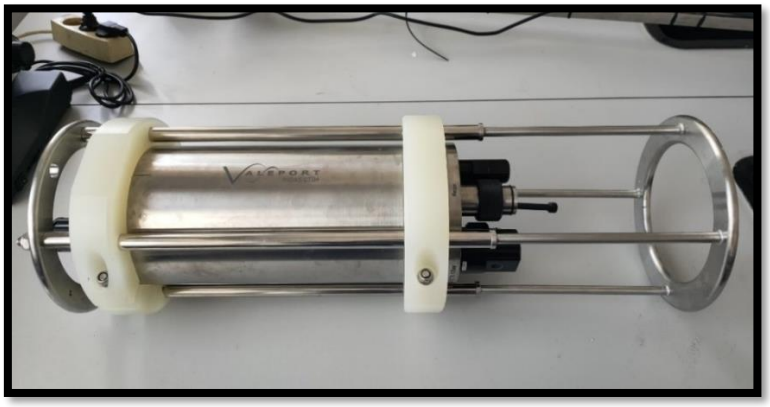
Figure 2. MIDAS CTD (Valeport)

For data acquisition, the instrument was connected to a laptop using Valeport's DataLog X2 software suite, which enables real-time display, calibration, and configuration of the CTD system. Measurements were conducted at the geographic coordinates lat. 44°15'20.9"N, long. 28°35'34.4"E (Figure 3), with calibration and initialization performed in situ. MIDAS CTD is Valeport's most important CTD Profiler. High precision sensors (including ±0.01% pressure) and robust titanium design enable reliable operation up to 6,000 m depth in the harshest conditions.

Figure 3. Point of the measurements were made - map of Lake Siutghiol

The MIDAS CTD has effectively coordinated its sampling process to guarantee that every sensor is measured at precisely the same moment within the profile. Designed mostly for self-recording profiles, MIDAS CTD offers various communication choices for immediate use, and its minimal energy use and substantial memory capacity render it ideal for extended deployment. The MIDAS CTD is equipped with the highly stable Valeport conductivity sensor, a high-precision temperature-compensated piezoresistive pressure transducer and a fast-response PRT temperature sensor. Calibration of the device is carried out by inserting the instrument into water, which is connected to the laptop. After calibrating the device, the actual measurements were made at the coordinate point φ=44°15'20.9"N, λ=28°35'34.4"E positioned according to figure 3.

In order to perform measurements with the CTD in Lake Siutghiol, it was necessary to connect the instrument to the laptop. This is done by connecting the instrument cables to the laptop and setting some controls (Figure 4).

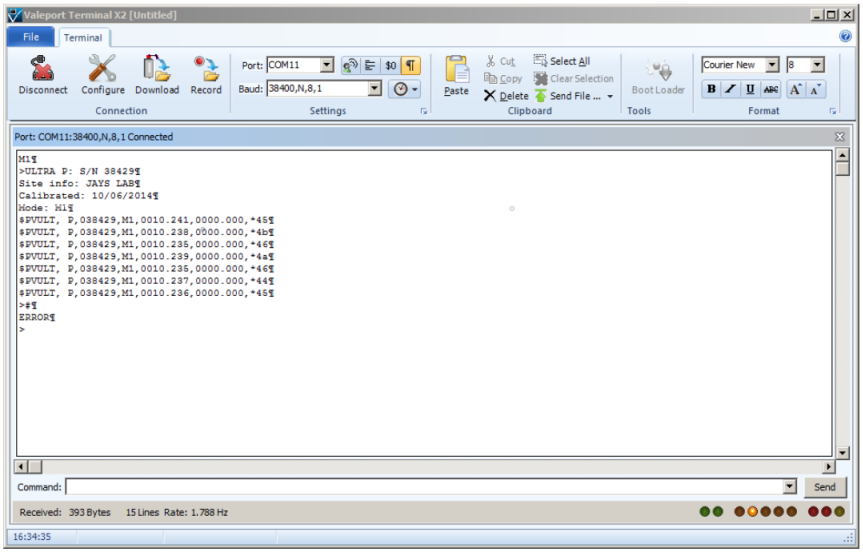

Figure 4 Connection complete window

Real-time data was recorded and accessed from the laptop using Datalog X2 software [10], which is a package for communication, configuration and control of Valeport instruments. It also contains basic graphs and data display functions for internally recorded and real-time data from Valeport instruments (Figure 5 and 6).

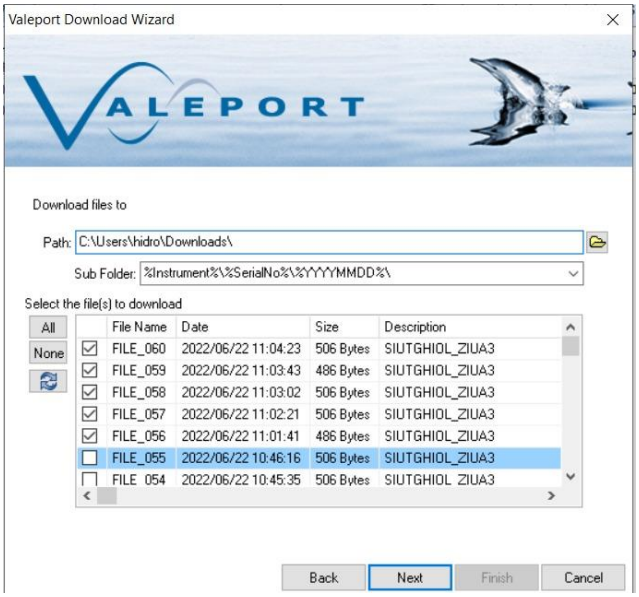

Figure 5. Downloading recorded data in real time

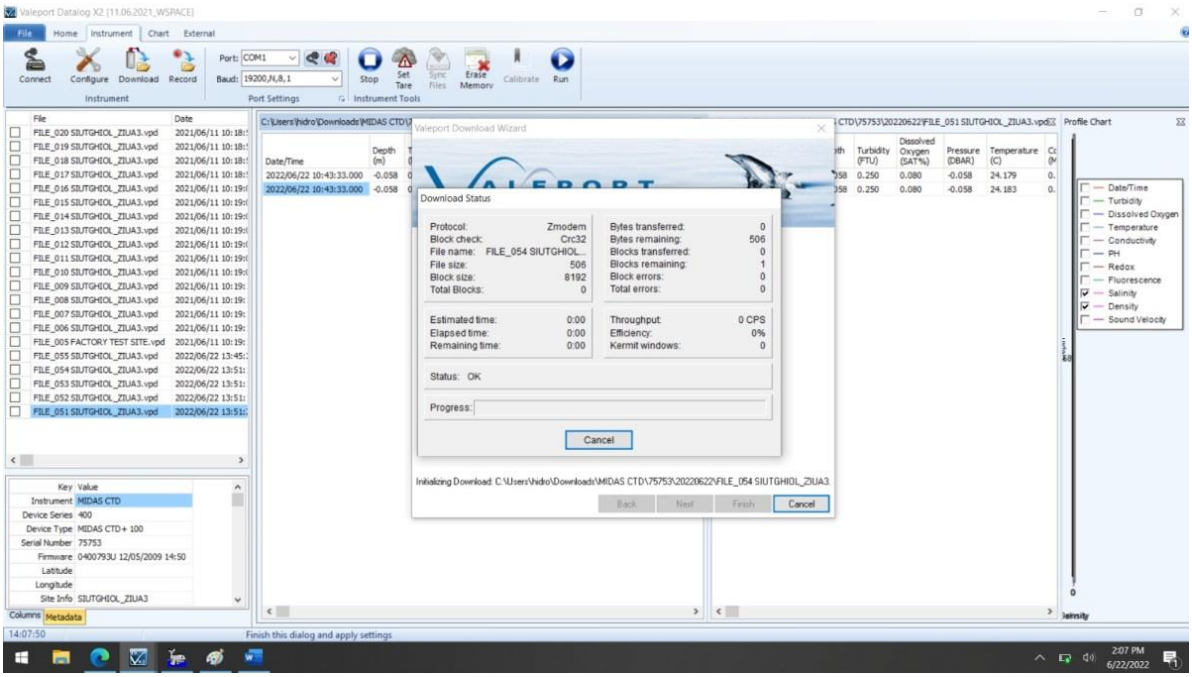

Figure 6. Datalog X2 package window in data download process

4. In Situ Vertical Profiling Measurements

Measurements were performed at multiple depths during summer. Parameters included in the analysis were: temperature, dissolved oxygen, pH, turbidity, salinity, conductivity, redox potential, fluorescence, and sound velocity (Table 1, 2).

Key Observations:

- Temperature decreased with depth, indicating thermal stratification and the presence of a thermocline.
- Dissolved oxygen exhibited a decline with depth, consistent with oxygen consumption through biological activity and reduced surface aeration.
- pH values showed minor fluctuations, with one notably alkaline reading of 9.508, potentially indicating photosynthetic activity.

- Turbidity was largely stable except at 1.51 m depth, where a spike (20.250 FTU) was recorded, likely due to suspended algal biomass.
- Conductivity and salinity increased with depth, except for a sharp drop at the deepest measurement, possibly due to a micro-layer or instrument disturbance.
- Redox potential and fluorescence showed moderate variations, with fluorescence peaking in regions of increased turbidity and oxygen.
- Sound velocity and density demonstrated minor variations, with trends generally following temperature and salinity gradients.

These results, visualized in Table 3 and associated graphs, support the presence of stratified water columns and localized anomalies, indicative of biological or geochemical processes.

Table 1. Data 1 measured with the CTD

Depth (m)	Turbidity (FTU)	Dissolved Oxygen (SAT%)	Pressure (DBAR)	Temperature (C)	Conductivity (MS/CM)
0,006	0,250	87,361	0,006	22,786	0,000
1,51	20,250	97,56	1,510	22,205	1,988
1,715	5,438	1,032	1,715	21,189	2,366
1,719	2,563	1,056	1,719	21,036	2,366
1,724	2,813	1,046	1,724	21,039	2,364
1,775	3,625	0,216	1,775	21,048	2,368
6,137	0,625	1,086	6,137	19,804	0,000

Table 2. Data 2 measured with the CTD

PH (PH)	Redox (MV)	Fluorescence (UG/L)	Salinity (PSU)	Density (kg/m³)	Sound Velocity (m/s)
7,818	-652,700	0,45	0,010	998,253	1.481,766
9,508	-141,233	2,314	1,074	998,548	1.490,177
7,085	-422,677	0,023	1,324	998,999	1487,076
7,078	-427,833	0,019	1,325	999,002	1487,041
7,081	-425,4	0,023	1,323	999,001	1487,049
7,082	-406,000	0,023	1,321	998,966	1487,492
7,090	-425,900	0,241	1,325	997,645	1.490,779

The graphs below will show the variation of the parameters recorded by the CTD depending on the depth.

Table 3. Graphs of the variations of the parameters measured with the CTD, depending on the depth

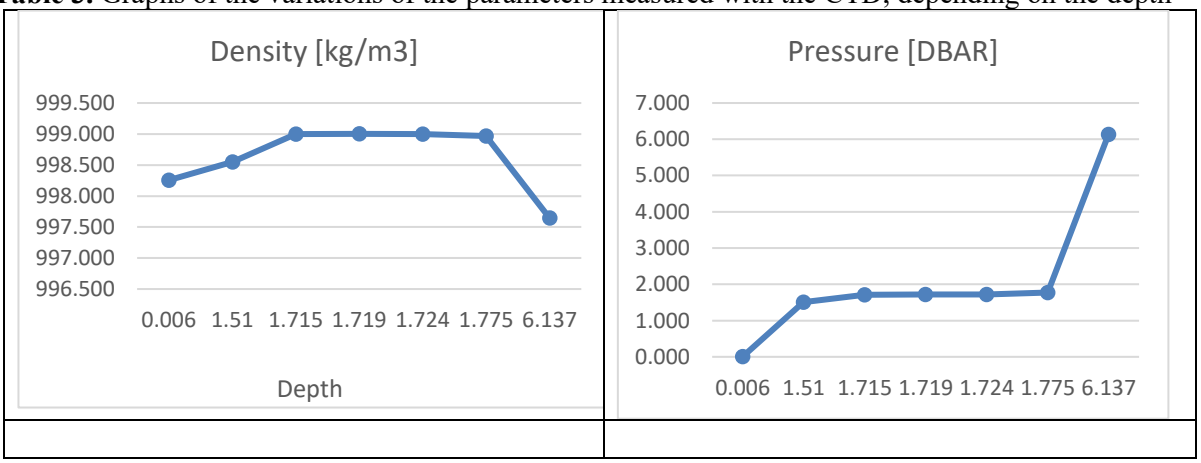

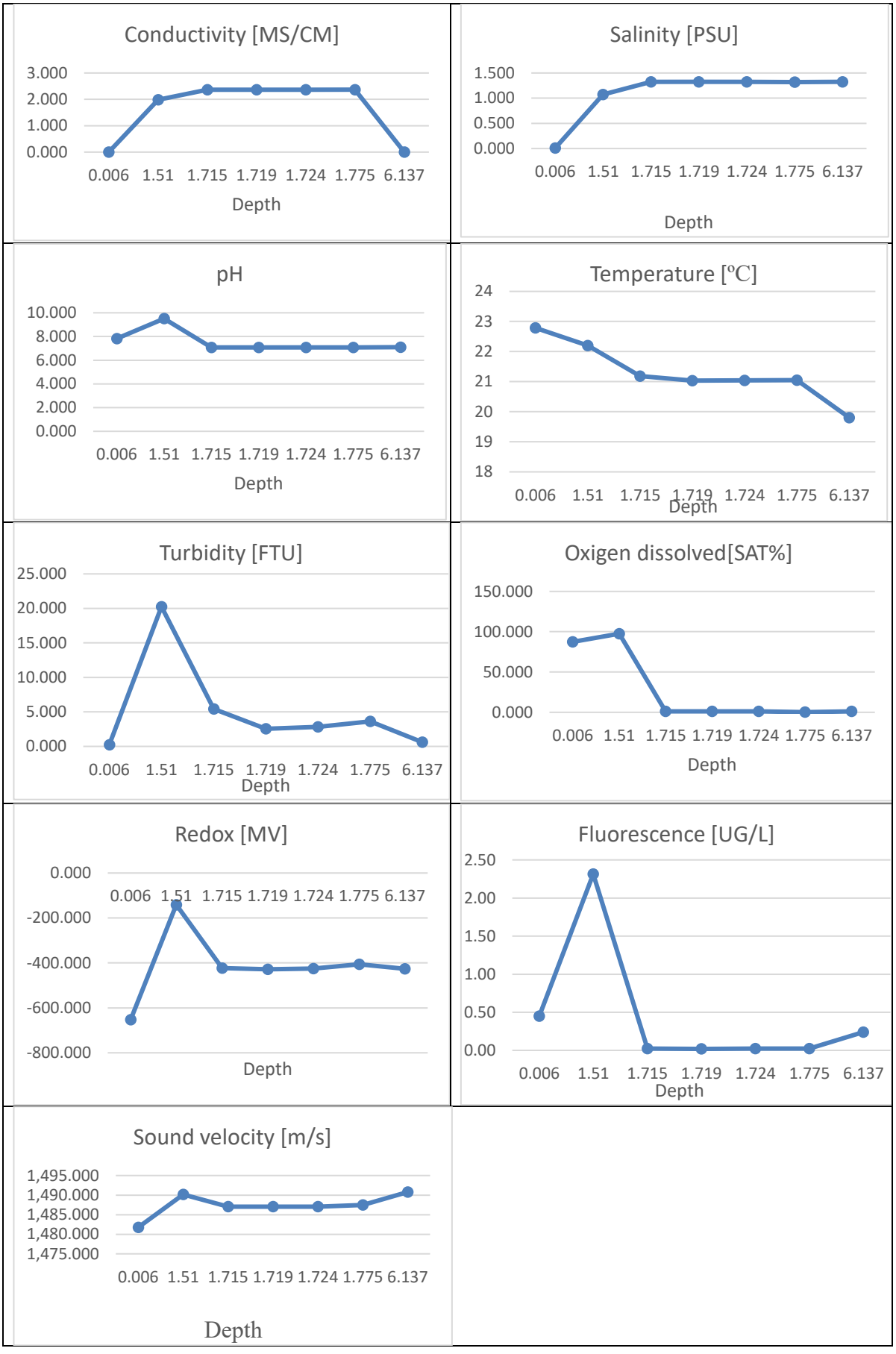
Conductivity [MS/CM]
3.000
2.000
1.000
0.000
0.006 1.51 1.715 1.719 1.724 1.775 6.137
Depth
Salinity [PSU]
1.500
1.000
0.500
0.000
0.006 1.51 1.715 1.719 1.724 1.775 6.137
Depth
pH
10.000
8.000
6.000
4.000
2.000
0.000
0.006 1.51 1.715 1.719 1.724 1.775 6.137
Depth
Temperature [°C]
24
23
22
21
20
19
18
0.006 1.51 1.715 1.719 1.724 1.775 6.137
Depth
Turbidity [FTU]
25.000
20.000
15.000
10.000
5.000
0.000
0.006 1.51 1.715 1.719 1.724 1.775 6.137
Depth
Oxigen dissolved[SAT%]
150.000
100.000
50.000
0.000
0.006 1.51 1.715 1.719 1.724 1.775 6.137
Depth
Redox [MV]
0.000
-200.000
-400.000
-600.000
-800.000
0.006 1.51 1.715 1.719 1.724 1.775 6.137
Depth
Fluorescence [UG/L]
2.50
2.00
1.50
1.00
0.50
0.00
0.006 1.51 1.715 1.719 1.724 1.775 6.137
Depth
Sound velocity [m/s]
1,495.000
1,490.000
1,485.000
1,480.000
1,475.000
0.006 1.51 1.715 1.719 1.724 1.775 6.137
Depth

5. Conclusion

Following the measurements made with the help of the CTD, we found the existence of an anomaly at the depth survey of 1.51 m. At this depth, the turbidity, which represents the lack of transparency of the water due to the particles of matter in suspension in the liquid, registers a value of 20,250 FTU (Table 2.), unlike the other values being excessively high.
This fact is due to the presence of algal suspension. Due to the algal bloom, the dissolved oxygen value of 97.56% is recorded (Table 2.), the algae producing oxygen. The strongly basic character of the pH is also observed, represented by the value of 9.508 (Table 3.). Also due to this, the fluorescence, which is the property that some substances have to emit light while irradiated with light or ultraviolet radiation, is increased, because the algae in suspension emit the light and register a value of 2.314 ug/ l.

Vertical profiling of Lake Siutghiol during the summer revealed pronounced stratification, particularly in temperature, oxygen, and salinity. A significant anomaly was identified at 1.51 m depth, marked by increased turbidity, elevated pH, high dissolved oxygen, and fluorescence-attributes consistent with algal bloom presence. These findings underscore the importance of vertical hydrographic assessment in shallow coastal lagoons to detect and understand ecological phenomena such as eutrophication and biogeochemical cycling. Future research should extend temporal sampling across seasons and integrate biological assessments to correlate physical-chemical profiles with planktonic, and microbial dynamics.

BIBLIOGRAPHY:

1. https://www.google.ro/maps
2. Mihai Ielenicz (coord.):*Dicționar de geografie fizică*, ed. Corint, București, 1999, in Romanian.
3. Grigore Antipa: *Marea Neagră*, Academia Română, București, 1941, in Romanian.
4. Petre Gâștescu, Romulus Știucă, *Delta Dunării*, ed. CD-Press, București 2008, in Romanian.
5. Doerr, S. H. (1999). *"Karst-like landforms and hydrology in quartzites of the Venezuelan Guyana shield: Pseudokarst or "real" karst*?". Zeitschrift für Geomorphologie. 43(1): 1–17.
6. Shorter Oxford English Dictionary. 2002. Vol. 1, A–M. Oxford: Oxford University Press, p. 1481.
7. "What is Karst?" , *Environmental Science Institute*. The University of Texas at Austin. May 16, 2006. Retrieved 25 December 2020.
8. MIDAS CTD Profiler Hardware Manual, Valeport Limited, St Peter's Quay, Totnes, mai, versiunea D, 2006.
9. Marin,I. *et al*, *Dobrogea. Studiu Geografic*, Editura Sitech., 2022.
10. *DataLog x2 and Terminal x2 Installation and User Guide*, Valeport Ltd., St. Peter's Quay, Totnes, august 2021.

ADAPTING TRANSYLVANIAN COMMUNITIES TO CLIMATE CHANGE THROUGH CIRCULAR AND SUSTAINABLE STRATEGIES

Maria Oroian
Assoc. Prof., PhD, „Dimitrie Cantemir" University of Târgu Mureș

Abstract: This paper investigates the climate vulnerability of Transylvanian communities, with a particular emphasis on Mureș County, and assesses the potential of circular and sustainable strategies as effective tools for local adaptation. Employing a qualitative, desk-based analysis of climate data, institutional reports, and regional case studies, the study reveals that climate change poses severe threats to agriculture, water resources, and infrastructure, while also exposing significant gaps in adaptive capacity and local governance. In response, the paper proposes locally adapted circular economy models—such as waste valorization, resource efficiency, and low-tech water management systems—that can enhance resilience. The study concludes with strategic recommendations focused on cross-sector collaboration, environmental education, and improved access to targeted funding mechanisms.

Keywords: Climate adaptation, Circular economy, Community resilience, Mureș County, Sustainable strategies

1. Introducere

Schimbările climatice generează efecte tot mai vizibile la nivel local, amplificând riscurile asupra resurselor naturale, infrastructurii, sănătății și coeziunii sociale. Potrivit celui mai recent raport de sinteză al IPCC (2023), intensificarea acestor fenomene impune adaptări urgente la nivelul comunităților .

Regiunea Transilvaniei, cu particularitățile sale geografice, economice și culturale, se confruntă cu provocări specifice în fața crizei climatice. Județul Mureș, situat în centrul țării, este un exemplu relevant pentru această analiză: include zone agricole vulnerabile la secetă, păduri afectate de fenomene meteorologice extreme, rețele urbane care necesită modernizare și comunități rurale cu acces limitat la resurse .

În acest context, economia circulară oferă o abordare viabilă pentru creșterea rezilienței climatice. Prin reducerea dependenței de resurse finite, promovarea reutilizării și valorificarea resurselor locale, strategiile circulare pot sprijini comunitățile în tranziția către sustenabilitate (Ellen MacArthur Foundation, 2019).

Obiectivele acestui demers sunt:

- Evaluarea vulnerabilităților și a capacității de adaptare a comunităților din județul Mureș la impactul schimbărilor climatice;
- Dezvoltarea și promovarea unor modele de economie circulară aplicabile la nivel local, care să contribuie la reducerea impactului ecologic și la întărirea rezilienței comunitare.

2. Fundamente teoretice și conceptuale

Adaptarea comunităților la schimbările climatice și tranziția către o economie circulară sunt două direcții esențiale pentru asigurarea sustenabilității și rezilienței la nivel local. În această secțiune, vom defini conceptele-cheie și vom evidenția interconexiunile dintre ele, oferind un cadru teoretic solid pentru analiza ulterioară.

Schimbările climatice reprezintă o amenințare majoră la adresa bunăstării umane și a sănătății planetei. Conform celui de-al șaselea raport de evaluare al IPCC, riscurile și impacturile adverse asociate schimbărilor climatice cresc odată cu fiecare increment de

încălzire globală. Aceste riscuri includ fenomene meteorologice extreme, pierderi de biodiversitate și afectarea securității alimentare și a resurselor de apă (IPCC, 2023).

Vulnerabilitatea comunităților la schimbările climatice este determinată de expunerea la riscuri climatice, sensibilitatea la aceste riscuri și capacitatea de adaptare. În județul Mureș, de exemplu, s-au înregistrat fenomene meteorologice periculoase, inclusiv cea mai caldă toamnă din istoria observațiilor meteorologice, cu o abatere față de media multianuală de 2,03 grade Celsius (Meteoromania.ro, 2023).

Economia circulară este un model economic care urmărește reducerea consumului de resurse și a generării de deșeuri prin menținerea produselor și materialelor în uz cât mai mult timp posibil. Acest model se bazează pe trei principii fundamentale: eliminarea deșeurilor și a poluării, menținerea produselor și materialelor în uz și regenerarea sistemelor naturale .

Implementarea principiilor economiei circulare poate contribui semnificativ la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră. De exemplu, aplicarea strategiilor circulare în sectoarele cimentului, plasticului, oțelului, aluminiului și alimentației poate reduce emisiile globale cu până la 9,3 miliarde de tone de CO_2 echivalent anual (Ellen MacArthur Foundation, 2019).

Economia circulară nu este doar o strategie de reducere a emisiilor, ci și un instrument eficient de adaptare la schimbările climatice. Prin promovarea reutilizării resurselor, reducerea dependenței de materii prime și creșterea eficienței energetice, economia circulară poate spori reziliența comunităților la impacturile climatice. De asemenea, acest model poate stimula inovația și crearea de locuri de muncă verzi, contribuind la dezvoltarea durabilă a regiunilor.

3. Metodologie

Studiul de față adoptă o abordare calitativă, exploratorie, menită să investigheze atât vulnerabilitățile climatice locale, cât și potențialul de implementare a unor strategii circulare în județul Mureș. Având în vedere absența unor date colectate direct, în această primă fază, cercetarea se bazează pe analiza documentară a literaturii de specialitate, rapoartelor instituționale și a studiilor de caz relevante la nivel regional.

Sursele de date utilizate includ rapoarte climatologice publicate de Administrația Națională de Meteorologie (ANM, 2023), date statistice ale Institutului Național de Statistică (INS), precum și documente europene și internaționale referitoare la economia circulară și adaptarea climatică (IPCC, 2023; Ellen MacArthur Foundation, 2019; EEA, 2020). Studiile de caz au fost selectate pe baza relevanței lor geografice, diversității vulnerabilităților abordate și aplicabilității modelelor propuse în contextul local.

Analiza se concentrează pe județul Mureș datorită poziționării sale centrale în regiunea Transilvaniei și a caracterului său mixt urban-rural, care permite observarea unor dinamici diferite în ceea ce privește expunerea la riscuri climatice și capacitatea de reacție. Limitările cercetării țin de caracterul său exploratoriu și de lipsa unor date primare; totuși, această etapă oferă un cadru valoros pentru cercetări aplicate viitoare și pentru formularea de politici locale sustenabile.

4. Evaluarea vulnerabilităților climatice în județul Mureș

Județul Mureș se confruntă cu multiple provocări legate de schimbările climatice, manifestate prin creșterea temperaturilor, modificări ale regimului precipitațiilor și intensificarea fenomenelor meteorologice extreme. Aceste schimbări au impact direct asupra agriculturii, resurselor de apă și infrastructurii locale.

În ultimele decenii, tendințele climatice regionale indică o încălzire constantă a zonei. Potrivit datelor furnizate de Administrația Națională de Meteorologie, în județul Mureș s-a înregistrat o creștere a temperaturii maxime anuale de la 13,4°C la 17,9°C între anii 1978 și

2019. În paralel, frecvența furtunilor a crescut semnificativ, ceea ce afectează atât producția agricolă, cât și stabilitatea infrastructurii (ANM, 2023).

Agricultura, sector de bază în economia județului, este una dintre cele mai vulnerabile ramuri. Culturile de porumb și grâu, specifice regiunii, sunt afectate de secetă, iar metodele convenționale de irigație nu mai fac față noilor condiții climatice. Inițiative precum proiectul MIDMURES evidențiază nevoia de soluții adaptative, cum ar fi utilizarea de materiale superabsorbante care îmbunătățesc retenția apei în sol (Meteoromania.ro, 2023).

În ceea ce privește resursele de apă, județul Mureș se află într-o poziție fragilă. O parte semnificativă a populației rurale nu este conectată la rețele centralizate, ceea ce limitează capacitatea comunităților de a face față perioadelor de secetă sau inundații. Conform unui raport recent, România se apropie de pragul de penurie de apă, iar situația în mediul rural este deosebit de critică (NewsEnergy, 2022).

De asemenea, infrastructura locală este supusă presiunii generate de fenomenele extreme. Furtunile puternice și variațiile bruște de temperatură provoacă pagube drumurilor, rețelelor electrice și clădirilor publice, afectând astfel funcționarea normală a serviciilor esențiale.

În pofida acestor riscuri, județul Mureș beneficiază de oportunități de finanțare și de inițiative care pot sprijini tranziția către o economie verde. Alocările prin Programul Tranziție Justă, care depășesc 230 de milioane de euro, vizează dezvoltarea infrastructurii durabile, promovarea energiei curate și consolidarea IMM-urilor locale (Punctul.ro, 2024). Astfel de investiții pot contribui semnificativ la reducerea vulnerabilităților și la creșterea rezilienței comunităților.

5. Modele de economie circulară aplicabile în județul Mureș

Aplicarea principiilor economiei circulare în județul Mureș poate reprezenta o soluție strategică atât pentru reducerea impactului ecologic, cât și pentru consolidarea capacității de adaptare la schimbările climatice. Aceste modele pot varia în funcție de specificul local — de la ruralul agricol la urbanul industrializat — și trebuie să fie flexibile, replicabile și adaptabile.

În zonele rurale, unde agricultura este predominantă, economia circulară poate fi aplicată prin transformarea deșeurilor agricole în compost sau biogaz, utilizarea tehnologiilor cu consum redus de apă și crearea de lanțuri scurte de aprovizionare. De exemplu, resturile vegetale provenite din exploatații agricole mici pot fi valorificate local prin sisteme de compostare comunitară, contribuind astfel la reducerea emisiilor și îmbunătățirea calității solului (EEA, 2020).

În mediul urban, circularitatea poate fi aplicată în sectorul construcțiilor, gestionarea deșeurilor și reutilizarea bunurilor de consum. Un exemplu în acest sens este inițiativa „O nouă viață by Auchan”, extinsă și în municipiul Târgu Mureș, care urmărește colectarea, sortarea și redistribuirea hainelor second-hand, cu scopul de a reduce deșeurile textile și a încuraja reutilizarea (Știri ONG, 2023).

Un alt domeniu relevant este gestionarea sustenabilă a resurselor de apă. În comunitățile care nu sunt racordate la rețele centralizate, pot fi dezvoltate micro-infrastructuri circulare, cum ar fi sisteme de colectare a apei de ploaie sau fitofiltrare pentru epurarea apelor uzate. Astfel de soluții pot crește autonomia comunităților și pot reduce presiunea asupra rețelelor regionale de apă (NewsEnergy, 2022).

În domeniul construcțiilor, tranziția către o economie circulară presupune implementarea unor practici de demontare selectivă și reutilizare a materialelor de construcție, precum și încurajarea folosirii de materiale reciclate în noile proiecte. Acest lucru nu doar reduce volumul de deșeuri, ci și scade amprenta de carbon a sectorului (Ellen MacArthur Foundation, 2019).

Pentru a susține aplicarea acestor modele, este esențială existența unui cadru de sprijin instituțional. Autoritățile locale, împreună cu mediul educațional, societatea civilă și sectorul privat, trebuie să colaboreze în elaborarea de politici coerente, programe de educație ecologică și inițiative de finanțare pentru inovație circulară. De asemenea, accesul la fonduri europene prin Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR) sau Programul Tranziție Justă poate accelera implementarea acestor măsuri (European Commission, 2022).

6. Discuții și recomandări

Rezultatele acestui studiu confirmă tendințele identificate în literatura de specialitate privind vulnerabilitatea crescută a comunităților locale în fața schimbărilor climatice, în special în regiunile cu structură economică dependentă de agricultură și cu infrastructură deficitară (Adger et al., 2005; IPCC, 2023). În județul Mureș, aceste riscuri sunt agravate de lipsa unor rețele centralizate extinse, de accesul inegal la resurse și de o capacitate instituțională de adaptare încă limitată.

Totodată, analiza modelelor de economie circulară aplicabile în județul Mureș demonstrează că există un potențial real de tranziție spre practici sustenabile, care nu doar reduc presiunea asupra mediului, ci contribuie și la crearea unui model economic mai rezilient și mai echitabil. Acest fapt este susținut de studii recente care arată că aplicarea principiilor circularității poate reduce emisiile globale și dependența de resurse finite, contribuind simultan la inovare și incluziune socială (Ellen MacArthur Foundation, 2019; EEA, 2020).

Cu toate acestea, tranziția către o economie circulară la nivel local este încă încetinită de o serie de provocări sistemice. Printre acestea se numără:

- lipsa unui cadru de coordonare interinstituțională coerent;
- insuficiența competențelor tehnice și manageriale la nivel local;
- dificultatea accesării și gestionării fondurilor europene;
- reticența populației în fața schimbărilor structurale și tehnologice.

În acest context, recomandăm următoarele direcții strategice:

1. Coordonare locală și politici integrate: Este necesară crearea unor grupuri de lucru intersectoriale pentru climă și economie circulară la nivelul fiecărui UAT. Acestea ar putea elabora planuri de acțiune adaptate specificului local și ar coordona implementarea acestora prin implicarea actorilor relevanți.

2. Educație ecologică și formare profesională: Introducerea unor module dedicate sustenabilității în curriculumul școlar și universitar, alături de cursuri de formare pentru administrația publică și antreprenori, poate contribui semnificativ la creșterea capacității de inovare locală.

3. Finanțare accesibilă și sprijin tehnic: Sprijinirea comunităților în pregătirea aplicațiilor pentru fonduri europene și naționale este esențială pentru punerea în aplicare a strategiilor circulare. Totodată, este importantă crearea unor centre de asistență tehnică și consultanță.

4. Proiecte pilot și diseminare: Încurajarea experimentării de soluții circulare la scară mică, în parteneriat cu școli, IMM-uri și ONG-uri, poate genera rezultate concrete și replicabile. Aceste inițiative trebuie monitorizate și promovate pentru a crea un efect de multiplicare la nivel regional.

Aceste măsuri nu doar că sporesc capacitatea de adaptare a comunităților la schimbările climatice, ci contribuie și la o dezvoltare sustenabilă și echitabilă a regiunii pe termen lung.

7. Concluzii

Schimbările climatice reprezintă o provocare majoră pentru comunitățile din Transilvania, iar județul Mureș oferă un cadru reprezentativ pentru înțelegerea riscurilor și a oportunităților locale. Analiza vulnerabilităților climatice și identificarea unor modele de

economie circulară arată că tranziția către un sistem sustenabil este nu doar posibilă, ci necesară.

Implementarea unor strategii circulare bine adaptate contextului local poate contribui la reducerea impactului ecologic, la creșterea autonomiei comunităților și la dezvoltarea unei economii mai reziliente. Este esențial ca autoritățile publice, mediul educațional, sectorul privat și cetățenii să colaboreze într-un cadru coerent și susținut.

Investițiile în educație ecologică, infrastructură verde, gestionarea eficientă a resurselor și în inovație locală trebuie să fie prioritare în următorii ani. Astfel, adaptarea la schimbările climatice nu va mai fi doar un răspuns reactiv, ci un proces activ de transformare sustenabilă a comunităților transilvane.

BIBLIOGRAPHY:

1. Adger, W.N. et al. (2005). *Social-ecological resilience to climate change*. Global Environmental Change, 15(3), 251–267.
2. ANM – Administrația Națională de Meteorologie (2023). *Raport anual*. https://www.meteoromania.ro
3. Ellen MacArthur Foundation (2019). *Completing the Picture: How the Circular Economy Tackles Climate Change*. https://www.ellenmacarthurfoundation.org/completing-the-picture
4. European Environment Agency (2020). *Circular economy in Europe – Developing the knowledge base*. https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/circular-economy-in-europe
5. IPCC (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report – Summary for Policymakers*. https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/summary-for-policymakers/
6. NewsEnergy (2022). *Vulnerabilitatea mediului rural la schimbările climatice*. https://newsenergy.ro
7. Punctul.ro (2024). *Peste 230 de milioane de euro pentru județul Mureș pentru tranziția către o economie verde*. https://punctul.ro
8. Știri ONG. (2023). Se extinde în Târgu Mureș proiectul de economie circulară a hainelor. https://www.stiri.ong
9. Spotmedia (2021). *Cum afectează schimbările climatice peisajul local*. https://spotmedia.ro

A MODERN APPROACH TO CYBER SECURITY RISK MANAGEMENT ON BOARD A MARITIME VESSEL

Romeo Boşneagu
Assoc. Prof., PhD, Romanian Naval Academy „Mircea cel Bătrân" Constanţa

Abstract: The increasing complexity of hybrid cyber threats is testing the capacity of institutions to respond effectively and the relationship between them and civil society. In the run-up to a threat, early recognition of risks and enhanced inter-institutional cooperation become key elements to strengthen social resilience. The recent proliferation of hybrid patterns reveals the diversity of methods and techniques used by malicious actors, thus illustrating the essence of the concept of hybrid warfare. This paper proposes an integrated approach to the analysis of cyber risks in maritime transportation, providing a practically applicable model with the aim of contributing to the understanding of the interdependencies between hybrid threats, national resilience and security culture. In the context of increasing cyber-attacks on critical infrastructure, cyber resilience is gaining strategic importance in maritime security.

Keywords: cybersecurity, critical infrastructure, maritime transportation, cyber risk, cyber resilience

1. Introduction

The aggressive spread of computer viruses in organizations' networks can cripple computer systems and cause significant data loss. In the shipping industry, this type of attack can affect port systems, container management applications, and communication infrastructure, leading to a shipping company's operational downtime for extended periods. The impact of these incidents on logistics and commercial operations is considerable, highlighting the vulnerability of the global maritime infrastructure.

A relevant example is the cyber-attack on MV Maersk in 2017, which demonstrated the seriousness of the risks and the need for a proactive approach to cybersecurity. The event triggered a profound reassessment of strategies to prevent and respond to cyber threats. In this study, it is proposed to develop a risk register using fundamental concepts such as security principles, threat typologies and risk analysis methods.

The strategies or methods most commonly used by cybercriminals to damage the various systems in the maritime chain and how their attack strategies evolve is another aspect that should be taken into account in the risk management phase (Martinez, F., *et. al*., 2024).

2. Object of risk analysis on board seagoing ships

Risk management involves the identification, assessment and treatment of risks, with the aim of reducing the likelihood of their occurrence and the impact generated. An effective risk identification process should be based on organizational objectives set out in strategic documents such as management plans or corporate strategies. In order to implement this process consistently, the heads of departments shall designate the persons responsible for risk identification and monitoring.

Risk-based management in the maritime enterprise's economic security system is designed to reduce the level of negative consequences of threats present in all business processes (Khanyile, Nokulunga S. M., *et al.*, 2019).

Risk identification is the initial and critical step in risk management, aiming to uncover all potential sources of danger, whether internal (vulnerabilities) or external (threats). The complexity of the organization and the diversity of activities contribute to the increase in the number of risks identified. Risks need to be identified at all levels and some risks may affect

several strategic objectives simultaneously. At present, the problems of implementing the adopted procedures and effectively integrating risk management into the decision-making process are emerging (Kalina I., *et al*., 2022).

In the context of the present paper, the risk analysis concerns the IT equipment installed on board a 100-foot yacht, which ensures the operation of the navigation and communication systems and the protection of sensitive passenger and crew data. Identified cyber threats include unauthorized access, phishing attacks, malware and configuration errors, each of which have the potential to severely affect security and privacy on board. The identification of critical components and the negative effects if compromised has been summarized in Table 1.

Table 1. Examples of critical IT components on board the yacht and possible effects of their compromise

Ref	Sensitive component	Role/Importance	Importance Potential negative effects in case of compromise
CS1	Navigation system (ECDIS, GPS)	- Guiding the craft on the optimal route - Assisting in route planning and monitoring	- Displaying false position/vessel data - Possible navigational errors, collisions or groundings - Creating unsafe routes and exposure to various maritime incidents
CS2	Communication system (VHF, Satellite)	- Transmit and receive emergency messages - Ensure contact with ports and other vessels - Enable internet access (satellite or mobile network)	- Enable internet access (satellite or mobile network) - Communication interruption in critical situations (emergencies, rescue calls) - Unauthorized access to data stream, interception of calls - Access to internal network via communication system
CS3	Server / IT Management System	- Centralizes critical data, files and applications - Manages users, access rights and IT resources	- Loss or theft of sensitive data - Unauthorized access to entire on-board infrastructure - Affect availability of IT services (navigation, weather data, port coordination)
CS4	On-board Wi-Fi access point	- Provides connectivity for crew and passengers - Gateway to IoT devices or monitoring applications	- Breach of privacy and data integrity - Man-in-the-middle attacks - Spread of malware to other devices
CS5	IoT devices and on-board sensors	- Monitor operating parameters (temperature, fuel consumption, water, etc.) - Can integrate intelligent systems (e.g. lighting, HVAC, maneuvering assistance) - Take control of equipment (pumps, valves, air conditioning	- Affect normal operation, generating additional costs or risk situations - Possible escalation to other systems by compromising a single sensor
CS6	Entertainment equipment (smart TVs, audio systems, etc.)	Provides on-board entertainment services - Can connect to the network for streaming or updates	- Often overlooked attack vectors (unsecured updates, default passwords) - Possibility to spy on audio-video - Extend attackers' access to internal network if these devices are compromised
CS7	Workstations / crews Laptops	- Management of on-board documents (passenger lists, sailing plans, correspondence) - Connection to central server for data transfer	- Exposure of critical or confidential documents - Infection with malware, ransomware - Possible unauthorized access to central systems by compromising a workstation

3. Shipboard cyber security threat analysis

In the context of cyber risk management, the concept of risk exposure is probabilistic in nature, being directly associated with the chance of an undesirable event materializing. Risk exposure is only relevant at the stage before the risk manifests itself, acting as an indicator of systemic vulnerability. It implies an implicit ranking of the identified risks based on the probability of occurrence and the expected impact on the functioning of the system.

The emergence of a cyber risk is usually the consequence of the intentional exploitation of an existing vulnerability by a malicious actor in the presence of a relevant threat. In this sense, threat analysis involves the identification of those external entities or phenomena that may trigger security incidents when interacting with weaknesses in the on-board information system. Some of the main cyber attack techniques which are by no means unknown in the cyber security world, but which stand out for their effect on the maritime system are: social engineering, malware, ransomware, DoS, phishing, spear-phishing (Farah, M.A.B., *et al.*, 2022).

Table 2 summarizes the main types of cyber threats specific to the maritime environment, together with the possible attack vectors and the potential effects on critical on-board systems. These threats are categorized according to the source of origin and the means of attack.

Table 2. Main types of cyber security threats

Ref.	Threat type	Short description	Concrete examples
A1	Unauthorized access	Exploitation of a vulnerability or weak configuration to gain unauthorized access to the network or systems	- Logging into the Wi-Fi network with weak passwords - Accounts with default passwords not reset
A2	Malware (viruses, Trojans, etc.)	Malicious programs that infect systems and can steal, destroy or encrypt data -	- Files uploaded via infected USB - Malicious links in emails
A3	Ransomware	A form of malware that encrypts data and demands a reward for decrypting it	Phishing emails that install ransomware - Exploiting software vulnerabilities
A4	Phishing / Social engineering	Tentative de a obține acces sau Attempts to gain access or confidential information through deception and psychological manipulation	- Fake email requesting login data - SMS with link to fraudulent pages
A5	DDoS attack	Bombarding the IT infrastructure with massive traffic to make it unavailable or slow down operation	- Multiple sources (botnet) launching excessive traffic on the central server of the yacht
A6	Power blackout	Sudden interruption of power supply, which can affect critical systems (navigation, communications, control) as well as comfort or entertainment equipment.	A failure of the main generator leading to complete loss of power and requiring the exclusive use of back-up sources (batteries, auxiliary generator), severely limiting on-board functionality.

The threats listed highlight the high level of exposure of maritime information systems given their increased level of interconnectivity. In addition, the use of dual (military-civilian) technologies on board modern ships increases both the attack surface and the complexity of the potential response. For this reason, the threat analysis process needs to be continuous and tailored to the specifics of each ship, depending on the specifics of the equipment, personnel and trade routes it is engaged in.

This analysis phase is the foundation for the development of effective prevention, detection and response strategies to cyber incidents. By integrating the results of the threat analysis into the risk register, security resources can be allocated more efficiently and protective measures clearly prioritized.

The exposure to risk is a two-dimensional indicator, resulting from the combination of two essential components: the probability of an event occurring and the impact generated by its materialization. This relationship allows risk exposure to be represented in the form of a risk matrix, which is commonly used in cybersecurity risk assessment and risk management processes.

The matrix model provides a practical tool for classifying and prioritizing the identified risks, thus facilitating decisions on the allocation of security resources. Depending on the methodologies adopted, the scale of estimation of the two dimensions (likelihood and impact) may vary. One of the most widely used approaches is that which assumes an ordinal scale with three levels - low, medium and high - for both probability and impact. The result of this combination generates a 9-cell risk matrix in which each value can be interpreted both qualitatively and quantitatively (ISO/IEC 27005:2018).

This method allows a preliminary categorization of risks according to severity, providing a rational basis for strategic decision making in terms of prevention and response measures. Table 3 illustrates an example of a risk matrix used to assess cyber threats on board a ship:

Table 3. 3-step scaled Probability-Impact Matrix

	Low probability	**Medium probability**	**High probability**
Low impact	**Low eisk freen)**	**Low risk (green)**	**Medium risk (yellow)**
Medium impact	**Low risk (green)**	**Medium risk (yellow)**	**High risk (red)**
High impact	**Medium risk (orange)**	**High risk (red)**	**High risk(red)**

This approach allows for a systematic prioritization of risks according to the level of resulting exposure. For example, a risk with a high probability and a major impact is classified as "critical" and requires immediate intervention, while a risk with a low probability and a minor impact may be considered "insignificant" and treated with minimal follow-up measures. In the context of maritime cyber security, the use of such a matrix contributes to the efficient management of the limited resources available on board the ship, allowing the crew and decision-makers to prioritize interventions on critical components such as navigation, communication and data management systems.

The purpose of the risk analysis phase is to prioritize each identified risk, based on the level of control already in place and the potential impact on critical objectives. This stage involves assessing the risks against the activities, processes and operational plans already in place that can help reduce the likelihood of the risks occurring or mitigate their consequences (Cooper, et al., 2005, p. 63).

The significance of a risk can be expressed as a function of two main variables: the likelihood of the occurrence of the undesirable event and the severity of the impact on the organization's objectives. Generally, this assessment is made using qualitative scales (e.g. low, medium, high), which are then combined into a risk assessment matrix. This matrix allows risks to be visualized in terms of priority, in line with the principle that high likelihood and severe impact risks require urgent and significant control measures (ISO 31000:2018).

Although the 3x3 matrix (three levels for likelihood and impact) is widely used due to its simplicity, it may be insufficiently discriminative in practice as it generates only nine possible combinations. For more detailed analysis, an extended 5x5 matrix is commonly used,

which allows a finer gradation of risks and supports informed decision-making through a more nuanced prioritization.

The output of this step is an initial prioritization of the identified risks, expressed in terms of significance and priority. However, it is essential that this assessment is subsequently reviewed, especially where simplified scoring methods are used, which may overestimate or underestimate the importance of certain risks. The re-prioritization stage thus helps to ensure the accuracy of the management process of the risks.

In the literature, various risk quantification methods are proposed, including both qualitative techniques and complex quantitative methods. In practice, however, the most widely used remain methods based on three-step probability and impact scales, due to their advantages of accessibility and applicability in diverse operational contexts (ISO/IEC 27005:2018).

In order to ensure a consistent and systematic approach to risk, each analyzed entity must have a unitary procedure for identifying, assessing and treating risks. Within this framework, a key role is played by the establishment of risk tolerance, i.e. the level of risk that the organization is willing to accept, either as an opportunity or a threat.

The definition of risk tolerance is accompanied by the establishment of tolerance limits, which must be analyzed from two complementary perspectives:

- Cost-benefit analysis: determines whether the proposed level of tolerance does not involve excessive costs in relation to the anticipated benefits;

- availability of resources: reflects the ability of the organization to allocate resources (human, financial, technical) to risk control. Under conditions of limited resources, a rigorous prioritization of risks and an adjustment of tolerance limits for lower priority risks is required.

Risk tolerance can also be represented visually by a risk exposure matrix, which integrates probability and impact levels and gives a clear picture of where risks are acceptable or unacceptable. Table 4 shows an example of such a representation.

Table 4. Risk tolerance

	Probability = 1 (low)	**Probability= 2 (Medium)**	**Probability = 3 (high)**
Impact = 1 (low	1×1 = 1	1×2 = 2	1×3 = 3
Impact = 2 (Medium)	2×1 = 2	2×2 = 4	2×3 = 6
Impact = 3 high)	3×1 = 3	3×2 = 6	3×3 = 9

Notă: Risc = Probabilitate x Impact

An easy-to-understand representation of risk tolerance involves color-coding the risks (traffic light technique), which gives a comprehensive picture of the intensity of the identified risk control measures. All risks that have a level of exposure above the accepted risk tolerance limit (represented by black color) require control measures to make these risks residual. The setting of the risk tolerance limit is the responsibility of the entity's management and has implications on the costs associated with the control measures to be adopted.

In the analyzed case, the strategies to address the risk according to the risk value (probability x impact) are the following:

1 - 3: Low risk

These risks require routine monitoring and minimal control measures.

4 - 6: Medium risk

Requires mitigation measures and/or close monitoring. Can escalate rapidly to high risk if the situation is not properly managed.

7 - 9: High risk

Highest priority. Immediate actions and resources are required to mitigate or eliminate the risk and continuous monitoring is required.

The risk profile provides an overview, including a general, documented and prioritized assessment of the range of specific risks faced by the company under review. Thus, the following risk response strategies were considered, along with general examples and recommendations (Table 5).

Table 5. Types of risk response strategies

Strategy	Description	Exemples	Recommandations
Risk avoidance	Involves refraining from activities or conditions that may generate significant risks. Basically, a decision is made not to carry out the risky project or activity.	- Canceling or postponing a project that has too high costs associated with high risks. - Discontinuance of a product or service that involves high reputational risks	risks - Applies when the risk cannot be reasonably mitigated and when the cost of total avoidance is less than the cost of exposure to the risk.
Risk transfer	Transfer of responsibility to a third party, usually through insurance contracts, outsourcing or partnerships.	- Purchase of a financial loss insurance policy. - Outsourcing of a risky function (e.g. IT services) to a specialized provider	- Applicable when the likelihood/impact can be better controlled by a third party and the cost of the transfer is justified.
Reducing/Mitigation	Implement measures that mitigate the likelihood and/or impact of the risk - Install security systems (firewall, antivirus) to reduce cyber risks.	- Instalarea de sisteme de securitate (firewall, antivirus) pentru a reduce riscurile cibernetice. - Train staff on best practices in data security.	- Focus on proactive (policies, procedures, technologies) and reactive means (continuity plans, incident response plans).
Risk acceptance	The conscious assumption of risk without taking additional measures. Typically applied when the cost of mitigation outweighs the potential benefits	- Continuation of a high-risk R&D project with high innovative potential. - Retention of non-critical data without additional encryption (risks are considered minimal)	- Requires periodic monitoring to reassess whether the risk is still worth retaining or whether additional control measures are needed later.
Risk sharing	Similar cu transferul, dar cu un parteneriat mai strâns (de ex., co-investitori). Ambii actori își asumă părți din consecințele sau costurile asociate riscului.	Similar to transfer, but with a closer partnership (e.g. co-investors). Both actors assume parts of the consequences or costs associated with the risk - Creating a joint venture for an international project.	- Works well in projects where the risks, costs and benefits can be shared equitably between the parties.

4. Strategies for responding to cyber risks on board ship

An essential element in the risk management process is the risk register, which functions as an operational tool to centralize, monitor and update identified risks. The use of this tool contributes to a deeper understanding of how operational activities and processes relate to organizational objectives and level of risk exposure. For entities with a mature risk management system and high managerial capacity, the extensive completion of this register may become optional, without compromising the effectiveness of decision-making (Daneci Pătrău, 2019, p. 31).

Managers with expertise need to interpret the information in the risk register not just as a static listing of potential threats, but as anticipatory indicators of possible significant changes in the internal and external environment of the organization, with reference to dimensions such as the social context, the political-legal framework, economic developments and technological advances.

Once the process of risk identification, risk assessment and tolerance limits is finalized, the next step is to define response strategies for each risk. This step involves the selection of specific intervention measures, depending on the controllability of the risk and the anticipated impact. The choice of response strategy should be aligned with the organization's risk tolerance and its overall cybersecurity objectives (ISO 31000:2018).

The adoption of a specific strategy depends on the nature of the risk, the organization's ability to manage it, and the availability of resources. In practice, management may decide to implement a single predominant strategy or opt for a combination of measures, depending on operational circumstances.

For the case considered in this paper - a yacht equipped with critical information systems - a specific risk register has been developed, summarizing the identified threats, exposure levels, the chosen response strategy and related control measures (Table 6).

Table 6. Shipboard risk register

Ref	Sensitive Component	Threat	P (1-3)	I (1-3)	Risc (P×I)	Strategy (exemple)	Control Measures / Recommendations
CS1	Navigation system (ECDIS, GPS)	A1. Unauthorized access or A2. Malware	2	3	6	Reduction / Mitigation (medium → high risk)	- Firewall implementation & network segmentation - Continuous firmware updates (ECDIS, GPS) - Robust authentication to navigation consoles - Periodic antimalware scans
		A6. Power blackout	1	3	3	Acceptance / Mitigation (medium risk)	- Back-up systems (UPS, auxiliary generator) - Periodic fail-safe testing - Rapid recovery plan (procedures to start systems in criticality order)
CS2	Communication system (VHF, Satellite)	A5. DDoS	1	2	2	Reduction / Mitigation (low → medium risk)	- Internet provider with DDoS protection - Rate limiting and connection monitoring - Redundancy solutions for critical communications (e.g. additional satellite channel)
		A1. Unauthorized access	2	2	4	Reducing / Transfer (medium risk)	- Encryption of communications (VPN, secure protocols) - Regular change of keys/passwords

Ref	Sensitive Component	Threat	P (1-3)	I (1-3)	Risc (P×I)	Strategy (exemple)	Control Measures / Recommendations
CS3	Server / IT management system	A2. Malware (including A3. Ransomware)	2	3	6	Reduction (medium → high risk)	- Daily encrypted backup, stored off-site - Strict patch management policies
		A1. Unauthorized access	3	2	6	Reduction (high risk)	- Multi-factor authentication (MFA) - Strict role and permission management - Constant monitoring and auditing of access logs
CS4	On-board Wi-Fi access point	A1. Unauthorized access A4. Phishing / social engineering	2	2	4	Reduction (medium risk)	- WPA2/WPA3 encryption with strong password - Network segmentation into VLANs (guest vs. staff vs. critical systems) - Phishing awareness for crew & passengers
CS5	IoT devices and on-board sensors	A1. Unauthorized access A2. Malware	2	2	4	Reduction (medium risk)	- Configuration in "secure by default" mode - Firmware update for sensors and controllers - Limit external access through firewall - Monitor abnormal traffic between devices
CS6	Entertainment equipment (smart TV, audio systems etc.)	A2. Malware A4. Phishing	2	1	2	Acceptance / Mitigation (medium risk)	- Change default passwords - Control Internet access (content filter) - Software/firmware update with trusted sources - Separate entertainment network from critical network
CS7	Workstations / Crew Laptops	A2. Malware A3. Ransomware	3	2	6	Reduction (high risk)	- Security suite (antivirus, firewall) - Up-to-date patching policy (OS, applications) - Permissions limitation (standard user, not admin) - Regular and tested back-up
		A4. Phishing	2	2	4	Reduction (medium risk)	- Staff training (recognizing suspicious emails) - Activation of anti-phishing filters in email client - Regular checking of links and attachments before downloading

5. Conclusions

In situations where approved change requirements influence risk management processes, it is imperative that the documentation of the relevant components of the project management plan be reviewed and reissued to reflect the authorized changes. The continuous adaptation of these documents is essential to maintain the consistency and efficiency of the risk management process in complex projects.

Developing institutional expertise and strengthening an organizational environment capable of identifying, understanding and responding appropriately to risks are fundamental components of an integrated risk management approach. The implementation of such an integrated framework, supported by specific structural and operational activities, facilitates the cultural transition of the organization towards a highly risk-sensitive workforce and institutional framework.

Such an organizational environment, oriented towards responsibility and anticipation, contributes to the institutionalization of proactive risk management in all structures and processes, regardless of the nature of the activities carried out. This orientation is all the more relevant in areas where risk tolerance is traditionally low - such as security, health and operational safety. Organizations that have focused on preventing or eliminating risks in these areas have, over time, developed a robust organizational culture of risk management.

Increasing awareness of organizational risks and the need for a deep understanding of them requires a sustained cultural transformation. This transformation is aimed at building a workforce capable of perceiving and managing risks systematically and responsibly at all levels of the organizational structure, especially in government or critical function entities. By promoting this risk-sensitive organizational culture, it can ensure both that employees are continuously informed about their exposure to risk and that they have confidence in the effectiveness of the measures taken to mitigate risk, in accordance with the severity and specificity of each situation.

As the patterns of risk analysis and response are repeated for most of the typologies of events addressed, it becomes evident that decision-makers in any organization need to take advantage of the tools offered by risk management. These tools are nothing more than strategic means of adaptation and survival in an environment characterized by uncertainty, where previous predictions may be invalidated by the changing reality.

Increasing digitization in the maritime sector brings significant operational benefits, but also increased exposure to cyber risks. A modern approach to managing these risks needs to include both technical components as well as prevention and resilience strategies, supported by inter-institutional collaboration and continuous training. The model proposed in this paper can serve as a basis for the development of more robust security policies aimed at ensuring the uninterrupted and secure operation of critical maritime infrastructures

BIBLIOGRAPHY:

1. Caprolu, M., et al., (2020*), Vessels Cybersecurity: Issues, Challenges, and the Road Ahead.*
2. Clavijo Mesa, *et al.,* (2024), *Cybersecurity at Sea: A Literature Review of Cyber-Attack Impacts and Defenses in Maritime Supply Chains*.Information, 15(11), 710.
3. Cooper, D.F., Grey, S., Raymond, G., (2005), *Project Risk Management Guidelines*, John Wiley & Sons Ltd, Chichester, ISBN 0-470-02281-7.
4. Daneci-Patrau, D., (2019), *Comportament organizational,* Editura Sitech, Craiova, 2019, ISBN 978-606-11-7135-4.
5. Farah, M.A.B., *et al.*, (2022), *Cyber security in the maritime industry: a systematic survey of recent advances and future trends*, Information 2022 13, 22. https://doi.org/10.3390/ INFO13010022.
6. Harish, A.V., *et al*., (2025), *Literature Review of Maritime Cyber Security: The First Decade,* Maritime Technology and Research, 7(2), 273805.
7. Kalina I., *et al*., (2022), *Introduction of a Corporate Security Risk Management System:The Experience of Poland,* Journal of Risk Financial Management, 15, 335, https://doi.org/10.3390/jrfm15080335.
8. Khanyile, Nokulunga S. M., *et al.*, (2019), *Evaluating the relationship between communication management practices and project outcomes: A case study of Eswatini (Swaziland) construction industry*. Construction Economics and Building 19: 197–219.
9. Li, M., Zhou, J., Chattopadhyay, S., & Goh, M. (2024), *Maritime Cybersecurity: A Comprehensive Review.*

10. Martinez, F., et. al., (2024), *Maritime cybersecurity: protecting digital seas*, International Journal of Information Security (2024) 23:1429–1457, Springer, https://doi.org/10.1007/s10207-023-00800-0
11. Rajaram, P., Goh, M., & Zhou, J. (2022), *Guidelines for cyber risk management in shipboard operational technology systems,* https://www.researchgate.net/publication/362483966_Guidelines_for_cyber_risk_management_in_shipboard_operational_technology_systems.
12. ***International Maritime Organization (IMO). (2017), Resolution MSC.428(98) – *Maritime Cyber Risk Management in Safety Management Systems.*
13. ***International Association of Classification Societies (IACS). (2024), Unified Requirements E26 & E27 for Cyber Security.
14. ***European Union. (2024), Directive on Network and Information Systems (NIS2).
15. ***Financial Times. (2024). Cyber Attacks on Shipping Rise Amid Geopolitical Tensions.

GREEN CLAUSES IN LEASE AGREEMENTS

Ingrid Ileana Nicolau
Assoc. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Bucharest

Abstract: Green clauses in lease agreements are provisions aimed at protecting the environment and promoting the responsible use of natural resources by tenants. These clauses are increasingly common in the context of heightened awareness about climate change and the ecological impact of human activities. Generally, green clauses regulate certain obligations of the tenant to help protect the environment and reduce energy or resource consumption.

These clauses not only protect the environment but can also help tenants reduce costs through savings on energy and water. At the same time, property owners can benefit from having a property with a lower ecological impact, which may be more attractive in the rental market.

Keywords: green clauses, environment, climate change, European Green Deal, ESG (Environmental, Social and Governance)

Introducere

Pactul Ecologic European este un set de inițiative politice ale Comisiei Europene cu scopul general de a face Europa climatică neutră în 2050.

Acesta subliniază necesitatea ca toate domeniile de politici să contribuie la combaterea schimbărilor climatice. Strategia sprijină măsuri în toate sectoarele economice și acoperă energia, transporturile, industria, agricultura, finanțarea durabilă și altele.

În temeiul Pactului verde, Consiliul și Parlamentul European, în calitate de colegiuitori, au adoptat acte legislative care au transformat viziunea strategiei în legi și norme, aplicate în toate statele membre ale UE.

Viitorul Europei depinde de o planetă sănătoasă. Activitatea umană provoacă o creștere a temperaturii medii globale, care afectează modelele climatice. Fenomenele meteorologice extreme mai frecvente și mai puternice au consecințe devastatoare asupra vieților oamenilor și asupra economiei.[1]

Modelele noastre economice și de consum actuale nu corespund cu ceea ce poate oferi planeta și sunt dăunătoare mediului și naturii. Noi și economia noastră depindem total de un mediu și de ecosisteme funcționale.

Cu scopul de a face Europa primul continent cu zero emisii poluante, liderii UE au lansat acest proiect ambițios, asumat de toate țările membre. Se va reduce astfel impactul economiei asupra biodiversității, printr-o abordare modernă, competitivă și eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor.

În 2021, UE a adoptat prima Lege europeană a climei. Aceasta a stabilit obiectivele UE de a deveni neutră din punct de vedere climatic până în 2050, precum și un obiectiv de reducere cu 55% a emisiilor până în 2030, în comparație cu 1990. Legea europeană a climei a conferit caracter obligatoriu angajamentului privind neutralitatea climatică.

În februarie 2024, Comisia Europeană a recomandat un obiectiv intermediar suplimentar de reducere cu 90% a emisiilor până în 2040. Tranziția către energii și tehnologii

[1] https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/european-green-deal/

curate a devenit, chiar mai mult decât înainte, un stimulent pentru creștere economică și inovare.[2]

Pentru ca UE să-și atingă obiectivul de neutralitate climatică, un prim pas este decarbonizarea sistemului energetic[3], urmărind să atingă „zero emisii nete de gaze cu efect de seră până în 2050".

Toate statele membre ale UE s-au angajat să ia măsuri pentru ca Europa să devină până în anul 2050 primul continent neutru din punct de vedere climatic. În vederea atingerii acestui obiectiv, ele au promis să reducă emisiile cu cel puțin 55 % până în 2030, comparativ cu nivelurile din anul 1990. Obiectivele finale asumate prin Pactul Verde European sunt zero emisii nete de gaze cu efect de seră până în 2050, creșterea economică să fie disociată de utilizarea resurselor, iar astfel nicio persoană și niciun loc să nu fie lăsat în urmă.

Clauzele verzi

Clauzele verzi sunt dispoziții contractuale sau legislative care introduc obligații, drepturi sau stimulente legate de protecția mediului și combaterea schimbărilor climatice. Ele au devenit din ce în ce mai importante în contextul Pactului Verde European și al noilor priorități de sustenabilitate în economie.

Într-o lume marcată de schimbări climatice accelerate și presiuni ecologice din ce în ce mai puternice, Uniunea Europeană a stabilit o direcție clară: tranziția către o economie verde. În acest context, clauzele verzi au devenit un instrument cheie prin care obiectivele de protecție a mediului sunt integrate în contracte publice, comerciale și financiare.[4] Aceste prevederi nu mai sunt doar o opțiune, ci o condiție esențială pentru dezvoltarea economică durabilă în Europa.

Clauzele verzi pot impune de exemplu: folosirea de tehnologii prietenoase cu mediul, limitarea emisiilor de gaze cu efect de seră, utilizarea materialelor reciclabile sau eficiente energetic, implementarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice.

În general, clauzele verzi urmăresc să sprijine tranziția către o economie cu emisii reduse de carbon, să promoveze inovarea sustenabilă în afaceri și industrie și să asigure conformitatea cu obiectivele UE privind schimbările climatice și biodiversitatea.

Clauzele verzi se regăsesc astăzi într-o varietate de domenii: achiziții publice verzi, contracte comerciale și de furnizare, contracte de închiriere și sectorul imobiliar, finanțare sustenabilă.

Contractele publice sunt o pârghie majoră pentru schimbare. Uniunea Europeană promovează achizițiile publice verzi (Green Public Procurement), prin care autoritățile solicită produse și servicii ecologice. De exemplu, construcția de clădiri eficiente energetic sau achiziționarea de autobuze electrice.

Companiile includ clauze verzi în contractele lor, cerând furnizorilor respectarea standardelor de mediu. Printre prevederi se pot număra utilizarea logisticii verzi, reducerea amprentei de carbon sau raportarea ESG (Environmental, Social and Governance).

În sectorul imobiliar, conceptul de „green lease" devine din ce în ce mai popular. Proprietarii și chiriașii își asumă responsabilitatea comună pentru îmbunătățirea performanței energetice a clădirilor și reducerea consumului de resurse.

Băncile și fondurile de investiții acordă finanțare verde doar proiectelor care respectă criterii ecologice stricte, iar emisiunile de obligațiuni verzi au devenit o componentă esențială pe piețele financiare.

---

[2] https://gov.ro/ro/pactul-verde-european

[3] Monast J., *The Ends and Means of Decarbonization,* Environmental Law, Vol. 50, No. 1 /2020, pp. 21-43, Published By: Lewis & Clark Law School;

[4] **Dănișor, A., Stoica, D. ,** *Legislația europeană privind protecția mediului și clauzele verzi.*, Ed. C.H. Beck, 2018, p.25;

Clauzele verzi nu sunt doar o tendință, ci o necesitate într-o economie europeană care își propune să fie neutră din punct de vedere climatic până în 2050. Integrarea lor inteligentă în toate tipurile de contracte va contribui esențial la protejarea mediului și la construirea unei economii mai reziliente și mai sustenabile pentru generațiile viitoare.

Clauzele verzi în contractele de inchiriere

Clauzele verzi reprezintă prevederi specifice incluse în contractele de închiriere care urmăresc integrarea principiilor ESG în activitățile și operațiunile părților implicate. Aceste clauze încurajează comportamente responsabile și durabile și promovează o utilizare eficientă a resurselor naturale, utilizarea resurselor regenerabile, gestionarea deșeurilor, calitatea aerului interior, reducerea emisiilor de carbon, respectarea standardelor sociale și angajamentul față de bunele practici de guvernanță.

În contractele de închiriere aceste clauze pot reglementa, de la caz la caz , următoarele aspecte: colaborarea părților în procesul de raportare și obligația de a furniza una celeilalte informații cu privire la factorii de mediu, factorii sociali și de guvernanță; implementarea măsurilor de eficiență energetică, utilizarea unor echipamente și sisteme specifice pentru reducerea consumului de energie și stabilirea de obiective comune pentru utilizarea de energie regenerabilă; adoptarea unor practici pentru conservarea resurselor naturale, cum ar fi apa și materiile prime, instalarea de echipamente eficiente în consumul de apă și implementarea unor politici de achiziție durabilă; adoptarea practicilor responsabile cu privire la gestionarea deșeurilor, implementarea unui sistem comun de reciclare și stabilirea regulilor clare pentru eliminarea deșeurilor; crearea unui mediu de lucru sănătos și sigur în clădirea închiriată, asigurarea condițiilor adecvate de lucru, implementarea programelor de sănătate și siguranță și promovarea bunăstării angajaților; asigurarea accesibilității spațiului pentru persoanele cu dizabilități, promovarea unui mediu de muncă inclusiv și luarea în considerare a amenajărilor spațiului pentru sprijinirea diversității și incluziunii sociale; adoptarea practicilor de guvernanță transparentă și etică, raportarea periodică a performanțelor ESG și respectarea unor standarde înalte de etică în afaceri; stipularea respectării certificărilor sau standardelor internaționale de sustenabilitate, cum ar fi LEED sau BREEAM sau obținerea și menținerea certificărilor recunoscute la nivel global.

Clauzele verzi pot varia în funcție de nevoile specifice ale părților implicate și de particularitățile fiecărei clădiri sau ale contractelor de închiriere.[5] Ele trebuie să fie clar formulate și să reflecte angajamentul real al părților față de principiile ESG. În funcție de prioritatea pe care fiecare entitate o acordă implementării principiilor ESG, clauzele pot fi formulate ca simple obligații de colaborare sau angajamente de principiu, până la obligații riguroase a căror nerespectare poate atrage sancțiuni pe tărâm contractual.

Noile cerințe de raportare obligă indirect atât chiriașii, cât și proprietarii să dezvolte și să implementeze procese interne care să asigure monitorizarea și raportarea adecvată a performanțelor ESG. Implicit, părțile vor fi împinse către o colaborare mai strânsă atât pentru a asigura un flux eficient de informații, dar și pentru a îndeplini cerințele ESG într-un mod coordonat. [6]

Dincolo de sfera contractuală, clauzele verzi din contractele de închiriere pot deveni modalitate eficientă de implementare a principiilor ESG și de a contribui la dezvoltarea sustenabilă a sectorului imobiliar. Aceste clauze pot aduce beneficii atât proprietarilor, cât și chiriașilor, prin obligarea la reducerea costurilor operaționale, îmbunătățirea reputației și

[5] Bălan, G., Bortăș, D-B., *De ce a crescut importanța 'clauzelor verzi' în contractele de închiriere?,* articol publicat în *Economistul* pe 5 februarie 2024; (https://www.juridice.ro/724881/de-ce-a-crescut-importanta-clauzelor-verzi-in-contractele-de-inchiriere.html)

[6] Eşanu Oxana, *Repere teoretice cu privire la noţiunea şi caracterele juridice ale contractului de locaţiune,* Revista Universul Juridic, noiembrie 2024, p.17;

conformitatea cu cerințele legale. De asemenea, ele pot juca un rol important în protejarea mediului și în crearea unor comunități mai sustenabile prin impunerea și facilitarea practicilor responsabile în domeniul imobiliar, precum eficiența energetică, gestionarea durabilă a resurselor și promovarea unor opțiuni ecologice.[7]

"Clauzele verzi" în contractele de închiriere sunt prevederi care urmăresc să promoveze sustenabilitatea și protecția mediului în cadrul utilizării unei proprietăți închiriate. Aceste clauze devin din ce în ce mai populare, mai ales în sectorul imobiliar comercial și, treptat, și în cel rezidențial. Ele pot impune obligații atât pentru proprietar, cât și pentru chiriaș, în scopul reducerii impactului asupra mediului.

Ca și exemple de clauze verzi într-un contract de închiriere menționez:

- Eficiență energetică: chiriașul se obligă să utilizeze sisteme de iluminat LED, echipamente eficiente energetic sau să participe la programe de audit energetic[8];
- Gestionarea deșeurilor: impunerea colectării selective a deșeurilor și reciclării în mod corespunzător;
- Consumul de apă: utilizarea de echipamente sanitare eficiente (ex. baterii, dușuri cu consum redus de apă);
- Întreținerea spațiilor verzi: chiriașul sau proprietarul poate avea obligația de a menține grădini sau spații verzi conform unor standarde ecologice;
- Renovări sustenabile: lucrările de întreținere sau reamenajare trebuie să folosească materiale reciclate sau certificate ecologic;
- Reducerea emisiilor de carbon: adoptarea unor măsuri care reduc consumul de combustibili fosili (ex: parcări pentru biciclete, stații de încărcare pentru vehicule electrice).

Astfel proprietarii pot valorifica proprietatea mai bine și pot atrage chiriași interesați de sustenabilitate, iar chiriașii pot beneficia de costuri reduse cu utilitățile și de un mediu de locuire sau de lucru mai sănătos.

Clauzele verzi trebuie formulate clar în contract, inclusiv modul de monitorizare și sancțiunile pentru nerespectarea lor.

Concluzie

În contextul actual marcat de schimbări climatice, politici de sustenabilitate și cerințe tot mai stricte privind eficiența energetică, **clauzele verzi** din contractele de închiriere devin elemente esențiale atât pentru proprietari, cât și pentru chiriași. Aceste clauze, menite să promoveze utilizarea responsabilă a resurselor, reducerea amprentei de carbon și administrarea eficientă a imobilelor, nu mai reprezintă doar o tendință opțională, ci o necesitate strategică și operațională.

Implementarea clauzelor verzi aduce beneficii multiple: crește valoarea de piață a proprietăților, atrage chiriași de calitate, reduce costurile operaționale pe termen lung și îmbunătățește imaginea de brand a ambelor părți. De asemenea, ele pregătesc proprietățile pentru conformitatea cu noile reglementări legale care vizează standarde de eficiență energetică și practici de sustenabilitate.

Totodată, integrarea acestor clauze necesită o atenție sporită la redactarea contractelor. Este esențial ca obligațiile să fie formulate clar, să fie definite standardele de performanță ecologică urmărite (precum certificări LEED, BREEAM sau NZEB) și să fie stabilite

---

[7] Bălan, G., Bortăș, D-B., *De ce a crescut importanța 'clauzelor verzi' în contractele de închiriere?,* articol publicat în *Economistul* pe 5 februarie 2024; (https://www.juridice.ro/724881/de-ce-a-crescut-importanta-clauzelor-verzi-in-contractele-de-inchiriere.html)

[8] Burns, Joe, *As building performance standards gain steam, noncompliant owners face business risks,* **Smart Cities Dive, Washington** ,Nov 29, 2023;

mecanisme de monitorizare și penalizare pentru nerespectarea angajamentelor. Negocierea acestor termeni impune un dialog deschis și colaborativ între proprietari și chiriași, axat pe un obiectiv comun: utilizarea durabilă a spațiului închiriat.[9]

În concluzie, clauzele verzi nu mai pot fi tratate ca simple anexe decorative ale contractelor de închiriere, ci ca instrumente fundamentale pentru construirea unui viitor imobiliar mai sustenabil, mai responsabil și mai profitabil pentru toate părțile implicate. Adaptabilitatea, transparența și angajamentul real față de practicile ecologice sunt cheia succesului în această tranziție către un mediu construit mai verde.

BIBLIOGRAPHY:

1. Bălan, G., Bortăș, D-B., *De ce a crescut importanța 'clauzelor verzi' în contractele de închiriere?,* articol publicat în *Economistul* pe 5 februarie 2024;
2. Bright, Susan; Hannah, Dixie, *Evidence of green leases in England and Wales,* International Journal of Law in the Built Environment, Vol. 6, Iss. 1/2, pg.6-20, Bingley,2014;
3. Burns, Joe, *As building performance standards gain steam, noncompliant owners face business risks,* Smart Cities Dive, Washington ,Nov 29, 2023;
4. Dănișor, A., Stoica, D. , *Legislația europeană privind protecția mediului și clauzele verzi.*, Ed. C.H. Beck, 2018;
5. Eșanu Oxana, *Repere teoretice cu privire la noțiunea și caracterele juridice ale contractului de locațiune,* Revista Universul Juridic, noiembrie 2024;
6. Fischer Katrina*, When Government Intrudes : Regulating Individual Behaviors that Harm the Environment,* Duke Law Journal, nr.6, vol.61, March 2012;
7. Monast J.*, The Ends and Means of Decarbonization,* Environmental Law, Vol. 50, No. 1 /2020, pp. 21-43, Published By: Lewis & Clark Law School;
8. United Nations Environment Programme (UNEP). (2011). *Incorporating Green Clauses into Contracts.*
9. Directivele Uniunii Europene (2021). "Directiva privind eficiența energetică a clădirilor."

[9] **United Nations Environment Programme (UNEP). (2011).** *Incorporating Green Clauses into Contracts;*

CONTROL OF THE NATIONAL AUTHORITY FOR CONSUMER PROTECTION IN HEALTH FACILITIES

George Coca
Lecturer., PhD, Andreea Doris Tomescu, Lawyer

Abstract: The protection of citizens as consumers, the defense and assurance of the legitimate rights and interests of individuals against unfair practices is carried out by the National Authority for Consumer Protection.

This is a public institution and functions as a specialized body of the central public administration, with legal personality, under the subordination of the Government and under the coordination of the Minister of Economy, Trade and Business Environment.

Keywords: Protection, consumer, authority, health unit, competence, government ordinance, law, government decision,

Introducere

În urma evenimentele din Decembrie 1989 pentru prima dată după Al Doilea Război Mondial în țara noastră s-a vorbit despre conceptele de *societate de consum* și *protecția consumatorilor.*

Era necesară o legislație adecvată în acest domeniu, astfel că în anul 1992 se înființează Oficiul pentru Protecția Consumatorilor, primul organism aflat în subordinea Guvernului care avea ca atribuții protecția consumatorului.

Ulterior în anul 2003 Oficiul pentru Protecția Consumatorilor devine Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor, condusă de un președinte și doi vicepreședinți și care este un organism mult mai mare și mai dezvoltat, alături de atribuția acestuia de bază – control și supraveghere a pieței – adăugându-se, pe rând, de-a lungul anilor, direcții speciale unele nou înființate, altele de tradiție, foarte variate ca domeniu cum ar fi: Direcția de Metale Prețioase, Centrul European al Consumatorilor, Direcția de Soluționare Alternativă a Litigiilor, Direcția de Insolvență a Persoanelor Fizice

*Conferențiar universitar doctor la Facultatea de Științe Juridice și Științe Administrative din București a Universității Spiru Haret, avocat definitiv în Baroul București

*Avocat definitiv în Baroul București

Acestora li se adaugă și Laboratoarele Larex și cel special destinat vinurilor, ambele aflate într-un proces de modernizare.

Ca organizare teritorială, structurile județene ale Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor, se numesc Comisariate și sunt coordonate, conform noii împărțiri administrative a țării, de 8 Comisariate Regionale.[1]

Necompetența materială a Autoritătății Naționale pentru Protecția Consumatorilor de a controla unitățile sanitare.

O primă problemă care se impune a fi lămurită este cea referitoare la competența Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor de a controla unitățile sanitare.

Astfel, în vederea aplicării sancțiunilor contravenționale, Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor invocă, în cadrul activității de control, în cuprinsul procesului verbal, exclusiv dispozițiile ce reglementează protecția consumatorilor, respectiv Ordonanța de Guvern nr. 21 din 1992, dispoziții pe care le supunem atenției în prezentul articol.

[1] https://anpc.ro/istoric/

Potrivit art. 7 lit. c din Ordonanța de Guvern nr. 21 din 1992 privind protecția consumatorilor[2] (denumită în continuare ORDONANȚA)- operatorii economici sunt obligaţi în ceea ce privește prestatorii de servicii: *să folosească, în cadrul serviciilor prestate, numai produse şi proceduri sigure şi, după caz, dacă actele normative în vigoare prevăd, acestea să fie testate şi/sau certificate, şi să anunţe imediat existenţa pe piaţă a oricărui produs despre care au cunoştinţă că este periculos.*

Ca atare, din cuprinsul textului de lege rezultă în mod clar că prevederile legale incidente, se aplică operatorului economic.

Potrivit prevederilor art. 2 alin. 3 din ORDONANȚĂ, operatorul economic este definit ca fiind *,,persoană fizică sau juridică, autorizată, care în cadrul activităţii sale profesionale fabrică, importă, transportă sau comercializează produse ori părţi din acestea sau prestează servicii,''* și conform alin. 7, *,,prestatorul este operatorul economic care furnizează servicii''.* Însă, art.163 din Legea nr. 95 din 2006 pentru reforma în domeniul sănătății[3] (denumită în continuare LEGEA) definește *spitalul ca fiind unitatea sanitară cu paturi, de utilitate publică, cu personalitate juridică, ce furnizează servicii medicale.*

Spitalul poate fi public, public cu secţii sau compartimente private sau privat. Spitalele de urgenţă se înfiinţează şi funcţionează numai ca spitale publice.

Spitalele publice, prin secţiile, respectiv compartimentele private, şi spitalele private pot furniza doar servicii medicale decontate din asigurările sociale de sănătate, în condiţiile stabilite în Contractul-cadru privind condiţiile acordării asistenţei medicale în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate, din alte tipuri de asigurări de sănătate, precum şi servicii medicale cu plată, în condiţiile legii.

Serviciile medicale acordate de spital pot fi preventive, curative, de recuperare şi/sau paliative.

Potrivit art. 164 din LEGE, *„Activităţile organizatorice şi funcţionale cu caracter medico-sanitar din spitale sunt reglementate şi supuse controlului Ministerului Sănătăţii, iar în spitalele din subordinea ministerelor şi instituţiilor cu reţea sanitară proprie, controlul este efectuat de structurile specializate ale acestora.''*

De asemenea, Norma din 26 iulie 2006 privind structura funcțională a compartimentelor și serviciilor din spital, în secțiunea 18 vorbește despre Blocul alimentar (bucătărie), care este astfel un compartiment al spitalului, iar potrivit art. 144, *prepararea alimentelor se face centralizat pentru pacienţii şi însoţitorii internaţi, precum şi pentru personalul care serveşte masa la spital, bucătăria dimensionându-se în funcţie de numărul de porţii.*

De asemenea, conform art.1 din Ordonanța de Urgența a Guvernului nr. 97 din 2001 privind reglementarea producţiei, circulaţiei şi comercializării alimentelor[4], acest act normativ stabileşte cadrul juridic unitar referitor la producerea, ambalarea, depozitarea, transportul şi comercializarea alimentelor, responsabilităţile producătorilor şi comercianţilor de alimente, organizarea controlului oficial al alimentelor şi sancţiunile în vederea protejării calităţii alimentelor. Aplicarea prevederilor prezentei ordonanțe de urgență protejează consumatorii de practici incorecte în fabricarea, depozitarea şi comercializarea alimentelor şi asigură condiţii pentru informarea lor corectă şi completă, în conformitate cu reglementările legale privind protecţia consumatorilor.

Potrivit art. 24 din acest act normativ, Ministerul Agriculturii şi Dezvoltării Rurale şi Ministerul Sănătăţii Publice adoptă prin ordin comun reglementări prin care se stabilesc

[2] Monitorul Oficial cu numărul 208 din data de 28 martie 2007

[3] Publicată în Monitorul Oficial nr. 652 din 28 august 2015

[4] Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 97/2001 privind reglementarea producţiei, circulaţiei şi comercializării alimentelor a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 349 din 29 iunie 2001 şi a fost aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr. 57/2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 73 din 31 ianuarie 2002.
Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 168 din data de 5 martie 2008

condiţiile privind igiena alimentelor şi alte cerinţe obligatorii privind fabricarea şi manipularea alimentelor, precum şi procedurile de verificare a conformităţii cu aceste cerinţe.

În același sens, art. 35 stabilește că: *Pentru protejarea intereselor consumatorilor, Ministerul Agriculturii şi Dezvoltării Rurale împreună cu Ministerul Sănătăţii Publice şi cu Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor sunt abilitate să emită ordine comune care să reglementeze:*

a)condiţiile privind autorizarea unităţilor care produc, prelucrează, depozitează, transportă şi comercializează alimente;

b)condiţiile privind avizarea alimentelor pentru a fi declarate apte pentru consumul uman;

c)condiţiile privind controlul unităţilor care produc, prelucrează, depozitează, transportă şi comercializează alimente.

Deasemenea art. 37 din același act normativ prevede că: *Ministerul Sănătăţii Publice, Ministerul Agriculturii şi Dezvoltării Rurale şi Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor sunt abilitate să adopte reglementări comune privind controlul oficial al alimentelor.*

Deasemenea, potrivit art. 4 alin. 1 lit.a din Normele privind organizarea și funcționarea Inspecției de stat, aprobate prin Ordinul 824 din 2006 pentru aprobarea Normelor privind organizarea şi funcţionarea Inspecţiei Sanitare de Stat[5], *activitatea de inspecţie a sănătăţii publice constă în exercitarea controlului oficial cu privire la caracteristicile unităţilor, activităţilor şi produselor, în vederea stabilirii şi impunerii conformării la cerinţele prevăzute de normele legale de sănătate publică din domeniile: producţiei, fabricării, prelucrării, depozitării, transportului, distribuţiei şi comercializării alimentelor, inclusiv în sectorul alimentaţiei publice şi colective, conform protocoalelor semnate cu celelalte autorităţi din domeniu.*

Din analiza coroborată a acestor texte de lege, constatăm că, Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor nu este competentă să efectueze controlul alimentelor în cadrul bucătăriei unei unități sanitare, pe de o parte, deoarece unitatea sanitară, în speță un spital, nu este un operator economic, prestator de servicii alimentare, iar pe de altă parte, deoarece activitatea medico- sanitară este supusă controlului altor instituții.

Suplimentar în susținerea celor de mai sus invocăm și prevederile Ordonanței de Urgență de Guvern nr. 97 din 2001 privind reglementarea producţiei, circulaţiei şi comercializării alimentelor[6], conform cărora mai multe autorități ale statului sunt implicate în exercitarea controlului alimentelor, și care, la art. 35 și 37, impune necesitatea adoptării unor reglementări comune pentru controlul oficial al alimentelor, reglementări care nu au fost emise de către instituțiile abilitate potrivit legii, respectiv, Ministerul Sănătăţii Publice, Ministerul Agriculturii şi Dezvoltării Rurale şi Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor.

Prin urmare, apreciem că este evident că, pentru a evita suprapunerea unor atribuții ale Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor cu cele ale altor instituții abilitate să efectueze controlul alimentelor, în lipsa unei legislații clare care să stabilească în concret competența fiecărei instituții, legiuitorul a prevăzut totuși necesitatea emiterii unor reglementări comune, sub forma unor ordine comune, astfel cum rezultă și din adresele și pozițiile publice ale Ministrului Sănătății, ordine care încă nu există.

În plus, având în vedere necesitatea emiterii unor ordine comune care să stabilească competența organului de control, printre care și competența Autorității Naționale pentru

[5] Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 617 din data de 18 iulie 2006

[6] Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/2001 privind reglementarea producţiei, circulaţiei şi comercializării alimentelor a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 349 din 29 iunie 2001 şi a fost aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr. 57/2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 73 din 31 ianuarie 2002.
Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 168 din data de 5 martie 2008

Protecția Consumatorilor, în cazul instituțiilor publice nici una dintre instituțiile menționate la art. 35 nu își pot atribui în mod voluntar și singular calitatea de organ de control, ci, controlul trebuie efectuat în comisii mixte.

Mai mult, activitățile economice sunt codificate prin coduri CAEN, iar din autorizația sanitară de funcționare ale spitalelor se observă că acestea au codificări exclusiv pentru asistență medicală spitalicească, curativă, de urgență și ambulatorie, la fel ca toate celelalte unități spitalicești și nu pentru prestări activități economice alimentare.

Procedura privind activitatea de supraveghere și control prevăzută în Anexa la Ordinul Președintelui Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor nr. 1601 din 2024 pentru aprobarea Procedurii privind activitatea de supraveghere şi control desfăşurată de personalul cu atribuţii de control din cadrul aparatului propriu al Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Consumatorilor şi al structurilor subordonate[7]

Potrivit art. 7 din Hotărârea de Guvern nr. 700 din 2012 privind organizarea şi funcţionarea Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Consumatorilor[8]: alin. 1 -Autoritatea are în subordine, ca entităţi fără personalitate juridică, comisariatele judeţene/sectoriale pentru protecţia consumatorilor, prevăzute în anexa nr. 2 (anexă în care sunt prevăzute comisariate sectoriale pentru fiecare dintre sectoarele Bucureștiului, pct.11-16 și respectiv comisariat județean în Ilfov, pct. 31).

La alin. 2 se precizează: Comisariatele judeţene/sectoriale pentru protecţia consumatorilor sunt organizate ca structuri teritoriale subordonate, cu competenţe limitate teritorial, şi sunt conduse de comisari-şefi adjuncţi.

Alin.3 al aceluiași articol prevede: Comisarii-şefi adjuncţi sunt subordonaţi comisarului-şef şi îndeplinesc toate atribuţiile legale care le revin pentru comisariatul judeţean/sectorial respectiv.

Potrivit art. 6.1 din Anexa la Ordinul președintelui Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor nr. 1601 din 2024 pentru aprobarea Procedurii privind activitatea de supraveghere şi control desfăşurată de personalul cu atribuţii de control din cadrul aparatului propriu al Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Consumatorilor şi al structurilor subordonate[9]: controlul operativ desfășurat în afara competențelor teritoriale ale Comisariatelor Județene pentru Protecția Consumatorilor/Comisariatele Sectoriale pentru Protecția Consumatorilor se dispune prin act administrativ al Președintelui Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor.

Ca atare, comisariatele județene/sectoriale ale instituției sunt competente teritorial să controleze exclusiv agenții economici aflați pe raza de competență, o eventuală extindere a competenței teritoriale fiind permisă de lege doar prin emiterea unui actul administrativ de către președintele Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor.

Art. 3 – *Reguli de procedură*:

Pct. 2 – Pentru desfășurarea activității este nevoie de emiterea unui ordin de serviciu/delegație de către superiorul ierarhic, individual, pentru fiecare comisar, raportat la activitatea desfășurată.

Pct. 19 – Coordonatorii/comisarii șefi adjuncți pot participa la acțiunile de control, având dreptul de a se alătura echipei de comisari, în orice stadiu al acțiunii de control, inclusiv la solicitarea expresă a membrilor echipei. Aceasta va fi formulată în scris și va fi transmisă cu celeritate în oricare dintre variantele: sms, mesaj text, prin sistemul informatic integrat de eficentizare a activităților în cadrul Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor, email, etc.

[7] Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 1252 din data de 12 decembrie 2024
[8] Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 491 din data de 18 iulie 2012
[9] Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 1252 din data de 12 decembrie 2024

Art. 4 – Drepturile și obligațiile personalului cu atribuții de control:

Pct. 4.2.20 – Să nu utilizeze prescurtări, cu excepția abrevierilor oficiale, folosite în mod uzual, de ex: art., alin., OG, OUG, etc., precum și ștersăturile, modificările, îngroșările.

Pct. 4.2.3 – Să se asigure cu privire la respectarea, aplicarea regulilor, uzanțelor, normelor tehnice elaborate și adoptate, potrivit legii, utilizate în activitatea operatorului economic controlat.

Pct. 4.2.6 – Să prezinte reprezentantului operatorului economic controlat la începerea acțiunii de control ordinul de serviciu/delegația și legitimația care confirmă desemnarea pentru efectuarea controlului respectiv, să comunice obiectul/scopul acțiunii de control și să îl informeze asupra consecinței refuzului de a permite efectuarea controlului.

Pct. 4.2.7. - Să stabilească care din membrii echipei va completa în registrul unic de control și care va începe de îndată acțiunea de control, respectiv cine va fi titularul procesului verbal.

Pct. 4.2.8. -Să solicite prezentarea și să consemneze în registrul unic de control conform prevederilor Legii 252 din 2003 privind registrul unic de control[10].

Pct.4.2.24 *Să solicite operatorului economic, dacă este cazul, echipamente de protecție specifice activității desfășurate de acesta.*

Concret, exemplificăm cu o activitate de control încheiată cu emiterea unui proces verbal de contravenție[11] la o unitate spitalicească în data de 22.02.2025, data efectuării controlului, dată la care, pe teritoriul țării, era perioadă de alertă epidemiologică pentru gripă nr. AR 1452/30.01.2025 emisă de Minsterul Sănătății, perioadă în care *„se limitează accesul în spital, se realizează un triaj epidemiologic zilnic pentru personal, se va purta echipament de protecție adecvat – măști, bonetă, halat, mănuși, botoși ”,* prevederi ce nu au fost respectate de membrii echipei de control.

Tot cu privire la respectarea regulilor utilizate în activitatea unității spitalicești, amintim faptul că, pentru accesul în bucătărie, organele de control nu au voie să folosească, ușa de livrarea mâncării către oficii, ci accesul prin vestiar, astfel cum prevede reguamentul și ordinele interne de acces în spitale.

Echipa de control care s-a prezentat în cadrul spitalului pentru efectuarea controlului era formată din cinci membrii, doi inspectori fiind menționați în cadrul procesului – verbal de constatare a contravenției. Nici una dintre ele nu purta echipament de protecție și nici nu s-a prezentat. Echipa de control se deplasează în cadrul spitalului, către bucătărie, fără a purta nici un fel de echipament de protecție, echipament care le-a fost pus la dispoziție de personalul spitalului, dar care a fost incomplet pe toată perioada controlului (doar halat și mănuși, fără mască, bonetă și botoși).

Un alt aspect care trebuie supus analizei este legat de faptul că, nu se poate efectua controlul de președintele Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor, persoană care nu are calitatea de comisar și nu este consemnat în procesul verbal ca făcând parte din echipa de control, iar în cuprinsul actului de control nu există nici o mențiune legată de prezența sa.

Astfel, conform prevederilor art. 5 alin. 4 și 5 din Hotărârea de Guvern nr. 700 din 2012 privind organizarea şi funcţionarea Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Consumatorilor, președintele Autorității nu are atribuții de control, ci conduce activitatea acesteia şi o reprezintă în raporturile cu Guvernul, cu ministerele, cu celelalte autorităţi ale administraţiei publice centrale şi locale, cu instituţii naţionale şi internaţionale şi cu persoane juridice şi fizice române şi străine. În exercitarea atribuţiilor sale, preşedintele Autorităţii emite ordine şi instrucţiuni. Ordinele şi instrucţiunile cu caracter normativ se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I, în condiţiile legii.

[10]Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 429 din data de 18 iunie 2003

[11] Nepublicat

Însă, prin absurd, chiar dacă am aprecia că acesta poate, nu numai să participe la activitatea de control, ci și să o realizeze efectiv, aceasta nu înseamnă că, președintele nu este obligat să se conformeze dispozițiilor legale, să aibă ordin de serviciu pentru efectuarea controlului, să fie menționat în cadrul procesului verbal sau să respecte toate celelalte prevederi legale privind modalitatea concretă de efectuare a controlului.

Că este așa, rezultă inclusiv din prevederile art. 12 alin. 3 din Anexa la Ordinul Președintelui Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor nr. 1601 din 11.10.2024 pentru aprobarea Procedurii privind activitatea de supraveghere şi control desfăşurată de personalul cu atribuţii de control din cadrul aparatului propriu al Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Consumatorilor şi al structurilor subordonate[12], care prevede că: în cazul în care, comisarul-șef adjunct/coordonatorul participă efectiv la acțiune este ținut să respecte principiile actului de control enumerate și să semneze documentele întocmite în calitate de agent constatator.

În cadrul controlului efectuat trebuie sa se respecte prevederile legale arătate anterior, respectiv s[se prezinte un ordin de serviciu sau o legitimație. În procesul verbal de constatare a contravenției, unde apare mențiunea privind „controlul operativ dispus de Președintele Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor s-a efectuat în baza ordinelor de serviciu", trebuie să se menționeze numărul sau dată a ordinelor de serviciu.

De asemenea, în procesul verbal de contravenție, analizat în prezentul articol, la punctul B – datele de identificare a agenților constatatori apar: A.B.C. –comisar, nr. legitimație _____ și XYZ – comisar, nr. legitimație _____, președintele Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor nefiind menționat, iar alte două persoane, care au participat la control, nu sunt menționate în cuprinsul procesului verbal.

În cadrul controlului nu au fost respectate prevederile legate de completarea registrului unic, respectiv art.3 alin.2 din Legea nr. 252 din 2003privind registrul unic de control[13] : Organele de control au obligaţia de a consemna în registru, înaintea începerii controlului, următoarele elemente: numele şi prenumele persoanelor împuternicite de a efectua controlul, unitatea de care aparţin, numărul legitimaţiei de control, numărul şi data delegaţiei/ordinului de deplasare, obiectivele controlului, perioada controlului, perioada controlată, precum şi temeiul legal în baza căruia se efectuează controlul. Concret, în registrul unic nu apare numărul și data ordinului, ci aceeași mențiune „ordin de serviciu", fără alte elemente de natură a permite verificarea respectării prevederilor legale.

Pct. 4.2.17 - Să informeze reprezentantul operatorului economic de faptul că întreaga acțiune poate fi filmată și fotografiată, iar dacă se refuză, acesta va fi informat că se consideră obstrucționarea controlului și va fi sancționat ca atare. Va fi menționat faptul că vor fi respectate exigențele GDPR[14], iar în cazul difuzării, persoanele prezente vor avea imaginea blurată și vocea distorsionată pentru a nu putea fi identificate, conform legislației în vigoare.
În cadrul controlului respectiv, pe care îl analizăm în prezentul articol, nici o persoană din cadrul Autorității nu a respectat aceste dispoziții legale, controlul s-a desfășurat în cea mai mare parte doar în prezența angajaților din bucătărie, angajați cărora nu li s-a adus nimic la cunoștință, doar au constatat că se filmează, iar, ulterior, urmare difuzării repetitive a acestor imagini, au constatat, la fel ca toată lumea, o nerespectare a exigențelor GDPR, nici o imagine nefiind blurată și nici o voce distorsionată, ci fiind posibilă o identificare perfectă a persoanelor prezente.

[12] Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 1252 din data de 12 decembrie 2024
[13] Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 429 din data de 18 iunie 2003
[14]REGULAMENT nr. 679 din 27 aprilie 2016 privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi privind libera circulaţie a acestor date şi de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecţia datelor)

În procesul–verbal de contravenție în discuție mențiunea „operator economic” din formularul tipizat este tăiată și completată cu „instituție publică”, ceea ce contravine prevederilor pct. 4.2.20.

Nerespectarea prevederilor art. 5 din Anexa la Ordinul Președintelui Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor nr. 1601 din 11.10.2024 pentru aprobarea Procedurii privind activitatea de supraveghere şi control desfăşurată de personalul cu atribuţii de control din cadrul aparatului propriu al Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Consumatorilor şi al structurilor subordonate privind anexa la procesul verbal de contravenție, în situația în care aceasta a fost considerată notă de control, fiind neconformă, necuprinzând mențiunile prevăzute în lege, respectiv:

Nota de control/relații:

Este un act procedural, netipizat, în cuprinsul căruia se consemnează întrebările adresate reprezentantului operatorului economic și răspunsurile acestuia, în cadrul unei acțiuni de control.

Documentul va fi întocmit în două exemplare, la momentul desfășurării acțiunii de control, dacă sunt constatate încălcări ale legislației aplicabile în domeniul protecției consumatorilor, cu respectarea următoarelor prevederi:

● se va descrie succint fiecare încălcare a prevederilor legale la punctul „Constatări și declarații ale operatorului economi’’ astfel încât pentru fiecare încălcare a legislației înscrisă să existe 3 secțiuni: descriere, întrebare, răspuns;

● Descriere, în care se va descrie succint încălcarea legislației; fiecare încălcare a legislației va fi numerotată corespunzător;

● Întrebare, în care se va adresa reprezentantului operatorului economic prezent o întrebare din care să reiasă veridicitatea celor constatate;

● Răspuns, în care se va consemna răspunsul reprezentantului operatorului economic la întrebare;

Unul dintre exemplare se înmânează reprezentantului operatorului economic chestionat, care va semna, asumându-și conținutul.

Nota de control constituie anexă la documentul de control încheiat, fiind menționată în invitație și în procesul verbal, la rubrica Anexe.

Se va întocmi în toate situațiile, în care sunt necesare asumări sau lămuriri suplimentare din partea reprezentantului operatorului economic.

Nerespectarea prevederilor art. 16 și 17 din Ordonanța de Guvern nr. 2 din 2001 privind regimul juridic al contravenţiilor[15]

Conform art. 16 , procesul-verbal de constatare a contravenţiei va cuprinde în mod obligatoriu: data şi locul unde este încheiat; **numele, prenumele, calitatea şi instituţia din care face parte agentul constatator**; numele, prenumele, domiciliul şi codul numeric personal ale contravenientului, descrierea faptei contravenţionale cu indicarea datei, orei şi locului în care a fost săvârşită, precum şi arătarea împrejurărilor care pot servi la aprecierea gravităţii faptei şi la evaluarea eventualelor pagube pricinuite; indicarea actului normativ prin care se stabileşte şi se sancţionează contravenţia; etc

Potrivit art. 17, **lipsa uneia dintre menţiunile privind numele şi prenumele agentului constatator**, numele şi prenumele contravenientului, codul numeric personal pentru persoanele care au atribuit un asemenea cod, iar, în cazul persoanei juridice, lipsa denumirii şi a sediului acesteia, a faptei săvârşite şi a datei comiterii acesteia sau a semnăturii agentului constatator atrage nulitatea procesului-verbal. **Nulitatea se constată şi din oficiu.**

[15]Publicată în Monitorul Oficial cu numărul 410 din data de 25 iulie 2001

Revenind la procesul verbal de contravenție analizat constatăm că, controlul a fost efectuat de Președintele Autorității, persoană care nu figurează în cuprinsul procesului verbal cu nume și prenume în calitate de agent constatator, lipsa acestei mențiuni fiind sancționată de lege cu nulitatea.

Concluzii

Concluzionând, orice control oficial în domeniu protecției consumatorilor și nu numai, trebuie să se desfășoare în limitele legii, să respecte prevederile legale aplicabile și să aibă drept scop exclusiv verificarea conformității cu normele sanitare, identificarea și remedierea eventualelor nereguli, inclusiv sancționarea acestora. Însă, aceste acțiuni nu trebuie utilizate în scopuri de publicitate sau denigrare, iar modalitatea de desfășurare a controlului trebuie să fie obiectivă, profesională și în conformitate cu principiile legalității și respectului față de cei vizați.

Unitățile sanitare nu sunt operatori economici și ca atare nu fac obiectul controlului Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor.

În acest sens reținem dintr-o hotărâre judecătorească[16] pronunțată de instanța de fond următoarele: *Petenta este Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului_____adică o instituție publică, care oferă servicii de asistență socială de tip rezidențial destinate copiilor. Fiind o instituție publică, nu un operator economic conform definiției date de art. 1 pct. 3 din Ordonanța de Guvern nr. 21 din 1992, conform căruia operator economic este persoana fizică sau juridică autorizată, care în cadrul activității sale profesionale fabrică, importă, transportă sau comercializează produse ori părți din acestea sau prestează servicii.*

Petenta nu este profesionist care prestează servicii conform art. 1766 alin. 1 din Noul Cod Civil, ci este o instituție publică, finanțată de stat, care prestează servicii în interes public. Astfel, neavând calitatea de operator economic, în cazul său nu sunt aplicabile obligațiile prevăzute de art. 7, lit.c) alin.1 și art. 18 din Ordonanța de Guvern nr. 21 din 1992.

Dacă s-ar admite că petenta poate fi sancționată în baza acestor prevederi din Ordonanța de Guvern nr. 21 din 1992, atunci ar trebui să se admită că orice instituție publică, de exemplu spitalele de stat, școlile de stat sau grădinițele de stat unde se prepară mâncare elevilor, poate fi sancționată în baza prevederilor Ordonanței de Guvern nr. 21 din 1992.

Pentru problemele constatate instanța a constatat că petenta poate fi sancționată, însă nu de Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor și în baza prevederilor Ordonanței de Guvern nr. 21 din 1992, ci de alte instituții cum ar fi cele abilitate să controleze respectarea normelor sanitare sau respectarea standardelor munime de calitate.

Sentința de la instanța de fond a rămas definitivă prin respingerea apelului formulat de Comisariatul pentru Protecția Consumatorilor.

BIBLIOGRAPHY:

1. Legea nr. 95 din 2006 pentru reforma în domeniul sănătății, publicată în Monitorul Oficial nr. 652 din 28 august 2015
2. Legea nr. 252 din 2003 privind registrul unic de control, publicată în Monitorul Oficial cu numărul 429 din data de 18 iunie 2003
3. Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 97 din 2001 privind reglementarea producţiei, circulaţiei şi comercializării alimentelor a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 349 din 29 iunie 2001 şi a fost aprobată cu modificări şi

[16] Hotărîre nr. 27 din 30.01.2025 cod Rjeeg8g4454 (https://rejust/eeg8g4454)

completări prin Legea nr. 57 din 2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 73 din 31 ianuarie 2002. Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 168 din data de 5 martie 2008

4. Ordonanța de Guvern nr. 21 din 1992 privind protecția consumatorilor, publicată în Monitorul Oficial cu numărul 208 din data de 28 martie 2007
5. Ordonanța de Guvern nr. 2 din 2001 privind regimul juridic al contravenţiilor, publicată în Monitorul Oficial cu numărul 410 din data de 25 iulie 2001
6. Hotărârea de Guvern nr 700 din 2012 privind organizarea şi funcţionarea Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Consumatorilor, publicată în Monitorul Oficial cu numărul 491 din data de 18 iulie 2012
7. Ordinul 824 din 2006 pentru aprobarea Normelor privind organizarea şi funcţionarea Inspecţiei Sanitare de Stat, publicat în Monitorul Oficial cu numărul 617 din data de 18 iulie 2006
8. Ordinul președintelui Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor nr. 1601 din 2024 pentru aprobarea Procedurii privind activitatea de supraveghere şi control desfăşurată de personalul cu atribuţii de control din cadrul aparatului propriu al Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Consumatorilor şi al structurilor subordonate, Publicat în Monitorul Oficial cu numărul 1252 din data de 12 decembrie 2024
9. Hotărîre nr. 27 din 30.01.2025 cod Rjeeg8g4454 (https://rejust/eeg8g4454)
10. Regulamentul nr. 679 din 27 aprilie 2016 privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi privind libera circulaţie a acestor date şi de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecţia datelor)

POSITIVE ASPECTS OF STRATEGIC GAMES, GAME MASTER (GM). DEVELOPING LEADERSHIP, MANAGEMENT, ADMINISTRATION, PLANNING AND ORGANIZATIONAL SKILLS

Claudiu-Sebastian Ştefani
Lecturer, PhD, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia
Vasile R. Todoran, Master Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

Abstract: The paper addresses the topic of the impact of strategic games on the development of leadership, management and organizational skills, with a focus on the role of the Game Master (GM). The aim of the research is to highlight the educational and formative value of these games, demonstrating that they represent effective simulations for training in managerial careers. The method used consists of a qualitative analysis of the characteristics of RPG games (such as Dungeons & Dragons) and MMORPG games (such as Metin2 and 4Story), correlated with concepts from the field of organizational management. The GM's duties were analyzed - such as creating scenarios, moderating conflicts, motivating the team and making quick decisions - and compared them with the roles of a real leader (manager, CEO, trainer). The results show that the GM develops transferable skills in the professional environment: strategic planning, efficient allocation of resources, communication and crisis management. The conclusion of the paper emphasizes that strategic games are not simple forms of entertainment, but true experiential learning platforms. They train critical thinking, adaptability, and collaboration, preparing users for the challenges of the real world of business and administration. Thus, the GM role becomes a functional model for applied leadership.

Key words: strategic games, leadership, management, administration, planning and organization skills

Prolegomene

Într-o societate aflată într-o continuă transformare și accelerată de provocările contemporane, dezvoltarea competențelor personale și profesionale a devenit nu doar o necesitate, ci o condiție esențială pentru adaptare și succes. În acest context, metodele tradiționale de formare sunt adesea completate sau chiar înlocuite de abordări neconvenționale, capabile să stimuleze implicarea activă și învățarea practică. O astfel de abordare inovativă este reprezentată de jocurile strategice, instrumente ludice complexe, care depășesc sfera simplului divertisment, fiind recunoscute din ce în ce mai mult drept modalități eficiente și atractive pentru dezvoltarea unor abilități fundamentale precum leadership-ul, managementul, administrarea, planificarea și organizarea.

La baza acestor jocuri strategice, figura centrală și decisivă este reprezentată de Game Master (GM), facilitatorul care proiectează și gestionează întreaga experiență de joc. GM-ul devine astfel mai mult decât un simplu arbitru al regulilor; el joacă rolul unui lider subtil și experimentat, responsabil de menținerea echilibrului, a motivației și dinamismului interacțiunilor dintre participanți. Acest rol complex îl apropie semnificativ de poziția unui manager din viața reală, solicitându-i capacitatea de a lua decizii rapide și eficiente, gestionarea conflictelor, motivarea echipelor și planificarea strategică riguroasă.

Lucrarea de față își propune să exploreze în profunzime aceste aspecte pozitive ale jocurilor strategice, concentrându-se pe modul în care interacțiunea mediată de GM poate dezvolta și îmbunătăți competențe reale și aplicabile în mediile organizaționale contemporane. În acest sens, analiza pornește de la premisa că activitățile desfășurate în cadrul acestor jocuri nu sunt doar simple simulări abstracte, ci reprezintă veritabile laboratoare interactive, capabile să genereze și să modeleze aptitudini și comportamente utile în leadership și management.

Studiul propus urmărește să identifice mecanismele concrete prin care jocurile strategice contribuie la dezvoltarea acestor competențe, analizând în detaliu caracteristicile, responsabilitățile și influența GM-ului asupra evoluției participanților. Prin abordarea sa interdisciplinară, cercetarea oferă astfel o viziune integratoare asupra potențialului educațional și formativ al jocurilor strategice, evidențiind posibilitatea transpunerii abilităților cultivate într-un context ludic către contexte profesionale reale.

Informațiile analizate în cadrul acestei lucrări au fost culese și consolidate pe parcursul a doisprezece ani (2008–2020), perioadă în care am activat în calitate de membru în nucleul decizional al unei comunități complexe, deținând funcția supremă de *Maestru-Legendar* în cadrul structurii STAFF. Acest rol a fost completat de titulatura formală de *Game Master* (Maestrul Jocului – GM), poziție care a presupus nu doar coordonarea activităților cotidiene, ci și administrarea strategică a întregului ecosistem relațional și simbolic al grupului.

Pe întreaga durată a acestui interval, am fost implicat activ în procese de **leadership** colaborativ și autoritar, în **managementul intern** al relațiilor de putere, în **planificarea și organizarea logistică** a evenimentelor comunitare, precum și în **administrarea resurselor umane** și a canalelor de **comunicare publică**. În plus, am avut o implicare directă în **relațiile cu membrii comunității**, dezvoltând sisteme de feedback, mecanisme de integrare și strategii de menținere a coeziunii sociale. Activitatea a presupus o interacțiune constantă cu o gamă largă de profiluri psihosociale, de la membri în formare până la elite simbolice ale grupului.

Un element definitoriu al acestui parcurs a fost **intervierea informală și observarea directă** a unor *jucători-cheie* – membri influenți ai comunității, cu poziții simbolice și statut ridicat, ale căror perspective, comportamente și dinamici relaționale au constituit o sursă empirică valoroasă în înțelegerea modului în care se construiește, se negociază și se distribuie puterea într-un sistem organizat. Informațiile obținute de la acești actori relevanți au fost integrate critic și comparativ în demersul teoretic, aducând un plus de autenticitate și aplicabilitate cercetării.

În ansamblu, această experiență de lungă durată nu doar că a oferit acces la observații privilegiate asupra exercitării și legitimizării puterii, dar a reprezentat și o platformă unică de explorare a intersecțiilor dintre **psihologie individuală**, **structuri sociale** și **discursuri simbolice**, permițând formularea unei perspective integrate și profund ancorate în realitatea trăită.

Jocurile online, în special cele de strategie sunt acele medii virtuale în care jucătorul își asumă o persoană, alegând-o după propriile principi și valori pe care le are în acel moment. Persoana aleasă trebuie să corespundă propriului său sine în sensul în care, propriul sine se unește cu sinele virtual, urmând ca mai apoi să se angajeze în procesul de socializare. Persoana care alege jocurile online, de strategie, se află propulsată într-o dualitate: joc-lucru și virtual-real, toate intrând în sfera arenei sociale[1].

Prin natura multi-player a acestor medii de joc și punerea în aplicare a jocului ales implică o realizare socială deoarece implică o serie de materiale ale jocului, regulile acestuia, normele construite de jucători, precum și acțiunile și interacțiunile dintre jucători. Jocurile de strategie sunt cele care aduc în prim plan fantezia, fiind un gen de povestire ce creează o realitate virtuală bazată pe mituri și legende, urmând ca jucătorul să-și întruchipeze aceea realitate în plan cognitiv[2].

[1] Ulrike, SCHULTZE, & Janet, RENNECKER, „Refraining online games" In *Virtuality and Virtualization* (pp. 335-351). Springer, Boston, MA, 2007.
[2] *Ibidem*.

Jocurile online sunt într-o continuă dezvoltare, iar forța de piață din spatele acesteia este că oamenilor le place să joace jocuri pe computer/laptop cu oponenți adevărați, fiind dispuși să plătească pentru a juca[3].

Persoanele dependente de jocuri virtuale, ajung ca acestea să pună în centrul vieții lor jocul în detrimentul relațiilor sociale, ceea ce aduce cu sine efecte negative în ceea ce privește relațiile sociale, profesionale și personale. Cercetătorii în domeniu vorbesc de o adicție comportamentală[4].

Gândirea mistică este prezentă în persoanele care joacă jocuri strategice deoarece se bazează pe percepția eronată asupra asocierii cauză-efect între două evenimente independente. Superstițiile la nivel cognitiv (credința că o anumită stare mentală poate crește șansele de câștig), talismanele (credința că un obiect poate influența rezultatul) sau comportamentale (convingerea că un ritual poate influența succesul unei activități). Prin urmare, gândirea mistică impune un comportament de joc mai sever. Atenția este influențată de stiluri individuale de coping care la rândul lor sunt influențate de credințe metacognitive, conducând la continuarea sau la întreruprea procesării unor stimuli. În dependențele comportamentale, părtinirea atenției are un rol în dezvoltarea și menținerea comportamentului, crește riscul de recădere și accentuează perseverența experienței de poftă[5].

O serie de factori contribuie în adoptarea unui comportament problematic. Cele două variabile sociodemografice (sexul și vârsta) au fost identificate ca posibili factori de risc, bărbații adolescenți fiind grupul cel mai „afectat". Băieții sunt mai predispuși să joace jocuri digitale/online, iar adolescenții au șanse mai mari să își neglijează îndatoririle (școală/muncă) decât adulții atunci când sunt scufundați într-un joc. Relațiile parentale slabe sunt legate de comportamentul de joc problematic. În ceea ce privește factorii de personalitate, stima de sine scăzută, niveluri ridicate de singurătate și timiditatea sunt corelate pozitiv cu tendințele problematice ale jocurilor. Cercetările recente despre teoria autodeterminarii sugerează că jocurile oferă posibilitatea de a satisface nevoile umane de bază, cum ar fi conexiunea socială, autonomie și competență. Autonomia și competența erau legate în special de sentimentul de imersiune în joc experiențe[6].

În jocurile online, dar mai ales în jocurile de strategie, trei elemente fundamentale stau la baza acestui joc: dorința de autorealizare, interacțiune socială și imersiune. Înlăuntrul jocului, jucătorii au șansa de a fi cineva ideal; având conexiuni sociale bune și realizări pe care s-ar putea să nu le poată găsi în viața reală. În sâmburele autorealizării, motivația este generate de competiția cu ceilalți jucători. Interacțiunea socială cuprinde socializarea cu ceilalți jucători prin intermediul comunicări, ajutorării, lucrul în echipă sau făcând parte dintr-un grup social. Prin imersiune trebuie să înțelegem faptul că persoana cultivă în propria ființă personajul virtual, fiind însoțit de sentimentul de „evadare" din lumea reală, precum și de toate problemele ei existențiale. Cu cât este mai mare nivelul de imersiune în jocul digital, cu atât este mai mare motivația intrinsecă de a juca, precum și experiența caracteristicilor de sine ideal[7].

Prin aceste prolegomene, se dorește stabilirea unui cadru conceptual solid, care să fundamenteze înțelegerea aprofundată a subiectului, și care să ofere totodată premisele pentru valorificarea practică și eficientă a jocurilor strategice în procesele educaționale și de dezvoltare organizațională ale viitorului.

---

[3] Jeff, YAN, „Security design in online games", In *19th Annual Computer Security Applications Conference, 2003. Proceedings.* (pp. 286-295). IEEE, 2003.

[4] Vasile, LUPU, *Jocul patologic de noroc la adolescenți*, Cluj-Napoca: Risoprint, 2008.

[5] Florin, Valentin, MIU, Construcții deficitare de cogniție în ludomanie. In *Integrare prin cercetare și inovare* (pp. 64-66), 2021, *apud*, Jasmine, JOUKHADOR, Alex, BLASZCZYNSKI & Fiona, MACCALLUM, „Superstitious beliefs in gambling among problem and non-problem gamblers: Preliminary data". In: *Journal of gambling studies*, 2004, no.20(2), pp.171-180.

[6] Julia, KNEER, Dennis, RIEGER, James, IVORY, & Christopher, FERGUSON, „Awareness of risk factors for digital game addiction: interviewing players and counselors". *International Journal of Mental Health and Addiction*, *12*(5), 585-599, 2014.

[7] *Ibidem*.

I. Rolul Game Master-ului și impactul jocurilor strategice

Jocurile strategice au devenit un instrument complex de dezvoltare a abilităților de leadership, planificare și organizare, iar una dintre cele mai importante figuri în aceste jocuri este **Game Master-ul (GM)**. Acesta este un facilitator al experienței de joc, având responsabilitatea de a crea un mediu interactiv și captivant pentru jucători. Rolul său nu se rezumă doar la coordonarea regulilor, ci și la gestionarea conflictelor, adaptarea scenariilor și menținerea unui echilibru între libertatea decizională a participanților și structura impusă de joc. Într-un mod surprinzător, multe dintre competențele dezvoltate de un Game Master sunt direct aplicabile în mediul profesional, în special în domeniile **managementului, leadershipului și administrației**[8].

❖ ***Definirea Game Master-ului și a responsabilităților sale***

În literatura de specialitate, Game Master-ul este definit ca fiind **persoana responsabilă pentru moderarea unui joc de tip role-playing (RPG) sau strategic**, având rolul de a gestiona regulile, de a narra scenariile și de a menține dinamica echipei[9]. Această poziție implică o serie de responsabilități specifice, asemănătoare cu cele ale unui lider de echipă într-un mediu organizațional.

➢ *Crearea și administrarea scenariului*

Una dintre cele mai importante sarcini ale GM-ului este **dezvoltarea unei povești coerente și captivante** care să implice jucătorii și să le stimuleze gândirea strategică. Acest proces necesită o viziune clară asupra obiectivelor finale și a posibilelor trasee decizionale, similare cu planificarea strategică dintr-o organizație[10]. De exemplu, într-un joc de tip **Dungeons & Dragons**, GM-ul trebuie să elaboreze un scenariu complex, anticipând acțiunile jucătorilor și ajustând povestea în funcție de alegerile lor.

➢ *Moderarea și echilibrarea regulilor jocului*

Un GM eficient nu doar că aplică regulile, dar și menține un echilibru între provocările oferite și libertatea jucătorilor. Această abilitate este esențială și în management, unde liderii trebuie să creeze un **mediu de lucru organizat, dar suficient de flexibil** pentru a permite inovația și inițiativa individuală[11].

➢ *Luarea deciziilor rapide și gestionarea situațiilor neprevăzute*

Un aspect definitoriu al rolului de GM este capacitatea de a lua **decizii rapide și eficiente** atunci când apar situații neprevăzute. De exemplu, dacă un jucător alege o cale de acțiune neașteptată, GM-ul trebuie să adapteze povestea pe loc, fără a compromite logica jocului. Această abilitate este echivalentă cu **gestionarea crizelor într-un mediu de afaceri**, unde liderii trebuie să ia decizii informate într-un timp scurt[12].

➢ *Motivarea și implicarea jucătorilor*

Un Game Master de succes nu doar că ghidează jocul, ci și motivează jucătorii să fie activi și să colaboreze. Într-un mod similar, un manager trebuie să creeze un climat organizațional pozitiv, în care angajații se simt implicați și motivați să contribuie la obiectivele echipei[13]. GM-ul trebuie să încurajeze inițiativa și să se asigure că fiecare participant are un rol relevant, o strategie aplicabilă și resursele necesare pentru a avansa.

---

[8] Jon, PETERSON, *The Elusive Shift: How Role-Playing Games Forged Their Identity*. MIT Press, 2020.
[9] Sarah, Lynne, BOWMAN, *Immersive Gameplay: Essays on Participatory Media and Role-Playing*. McFarland, 2017.
[10] Ernest, Gary, GYGAX & David, ARNESON, *Dungeons & Dragons: Rules for Fantastic Medieval Wargames*. TSR Hobbies, 1974.
[11] Gary, Alan, FINE, *Shared Fantasy: Role Playing Games as Social Worlds*. University of Chicago Press, 1983.
[12] José, Pablo, ZAGAL & Sebastian, DETERDING, *Role-Playing Game Studies: Transmedia Foundations*. Routledge, 2018.
[13] Scott, RIGBY, *Glued to Games: How Video Games Draw Us In and Hold Us Spellbound*. Praeger, 2014.

➢ *Gestionarea conflictelor*

În orice joc de strategie, conflictele între jucători sunt inevitabile, iar GM-ul are responsabilitatea de a modera aceste situații. Această abilitate se regăsește și în leadership-ul organizațional, unde este necesar să se rezolve disputele dintre angajați sau să se medieze problemele de comunicare[14]. În jocuri, ca și în companii, un conflict mal gestionat poate duce la **scăderea motivației și eficienței echipei**.

➢ *Planificarea și organizarea resurselor*

Un GM trebuie să distribuie resursele în mod echilibrat, astfel încât fiecare jucător să aibă **șanse egale de succes**, iar povestea să se desfășoare într-un ritm logic. Această competență este esențială și în **managementul proiectelor**, unde liderii trebuie să aloce resurse financiare, umane și tehnologice într-un mod optim[15].

Rolul de **Game Master** depășește simpla administrare a unui joc strategic, având un impact profund asupra **dezvoltării abilităților de leadership, management și planificare**. Prin crearea scenariilor, aplicarea regulilor, gestionarea conflictelor și luarea deciziilor rapide, GM-ul devine un **lider în miniatură**, exersând competențe esențiale pentru succesul în lumea reală. Astfel, jocurile strategice pot fi considerate **un teren de antrenament valoros** pentru oricine dorește să își îmbunătățească abilitățile de organizare și leadership.

❖ ***Cum influențează GM-ul dinamica jocului și echipa***

Jocurile strategice și cele de tip role-playing (RPG) sunt structuri complexe care necesită un echilibru între libertatea decizională a jucătorilor și coerența narativă a universului de joc. Elementul-cheie care menține acest echilibru este **Game Master-ul (GM)**, un rol esențial în definirea ritmului, atmosferei și interacțiunilor dintre participanți. Asemenea unui lider într-o organizație, GM-ul nu este doar un arbitru al regulilor, ci și un **facilitator al colaborării**, un **gestionator al resurselor** și un **moderator al conflictelor**. Prin stilul său de conducere și capacitatea de a adapta jocul la acțiunile jucătorilor, GM-ul influențează direct coeziunea echipei și gradul de implicare al fiecărui participant[16].

În jocurile strategice, indiferent dacă sunt **tabletop RPG-uri (precum Dungeons & Dragons), strategii complexe în timp real (RTS) sau MMORPG-uri (precum Metin2)**, **Game Master-ul (GM)** joacă un rol fundamental în stabilirea ritmului, a regulilor și a interacțiunii dintre jucători. În funcție de tipul de joc, GM-ul poate avea atribuții variate, de la **crearea și moderarea poveștii într-un RPG clasic, până la gestionarea economiei și evenimentelor unui server online**, așa cum se întâmplă în Metin2. Prin stilul său de conducere, GM-ul influențează în mod direct coeziunea echipei, competiția pentru resurse și implicarea fiecărui jucător în experiența de joc[17].

➢ *Crearea unei dinamici echilibrate în echipă*

Dinamica unui joc strategic depinde în mare măsură de felul în care GM-ul introduce și gestionează provocările. Un **GM autoritar și rigid**, care nu permite devieri de la firul narativ prestabilit, poate duce la scăderea implicării jucătorilor, aceștia simțindu-se mai degrabă spectatori decât participanți activi[18]. Pe de altă parte, un **GM prea permisiv**, care lasă totul la voia întâmplării, poate genera haos și lipsa unui scop clar în joc.

Pentru a menține o echilibrare eficientă a dinamicii echipei, GM-ul trebuie să **ghideze jucătorii fără a le restricționa complet libertatea decizională**. Un exemplu concret este în **Dungeons & Dragons**, unde GM-ul stabilește provocările și obstacolele, dar le permite jucătorilor să decidă cum să le abordeze – fie prin luptă, fie prin negociere, fie prin metode

[14] Markus, MONTOLA, *On the Edge of the Magic Circle: Understanding Role-Playing and Pervasive Games*. Sense Publishers, 2012.
[15] Jesper, JUUL, *Half-Real: Video Games between Real Rules and Fictional Worlds*. MIT Press, 2005.
[16] Gary, Alan, FINE, *op.cit.*
[17] Sarah, Lynne, BOWMAN, *op.cit.*
[18] *Ibidem*.

creative neprevăzute de sistemul inițial al jocului[19]. Această abordare este similară cu stilul de leadership situațional, în care managerul adaptează gradul de control și autonomie în funcție de dinamica echipei[20].

Dinamica unui joc depinde de felul în care **GM-ul gestionează interacțiunile dintre jucători** și de nivelul de control pe care îl exercită asupra acestora. În **Dungeons & Dragons (D&D)**, GM-ul are un rol de **narator și facilitator**, stabilind provocările și adaptând povestea la alegerile grupului[21]. Pe de altă parte, în **Metin2**, GM-ul este mai degrabă un **administrator de server**, responsabil cu **moderarea jucătorilor, organizarea evenimentelor și echilibrarea economiei interne a jocului**[22].

În Metin2, un GM eficient trebuie să mențină **o economie stabilă**, ajustând factorii de drop ai itemelor rare, gestionând inflația de pe server și prevenind utilizarea abuzivă a bug-urilor și a programelor de tip cheat. Spre deosebire de D&D, unde **GM-ul creează universul jocului în timp real**, în Metin2, acesta trebuie să gestioneze un mediu deja existent, dar **să-l ajusteze constant pentru a menține interesul comunității**[23].

- *Motivarea și implicarea activă a jucătorilor*

Un Game Master experimentat știe că unul dintre cele mai mari riscuri într-un joc strategic este **pasivitatea jucătorilor**. Dacă aceștia nu se simt implicați în poveste sau nu înțeleg relevanța deciziilor lor, își vor pierde interesul și vor deveni simpli spectatori ai acțiunii. GM-ul trebuie să fie **un bun observator al dinamicii de grup** și să creeze contexte care să stimuleze implicarea fiecărui jucător.

Strategii utilizate de un GM pentru a crește implicarea:

- Crearea unor **decizii semnificative**, astfel încât jucătorii să simtă că alegerile lor schimbă cursul poveștii.
- Oferirea unor **provocări individualizate**, care să pună în valoare punctele forte ale fiecărui jucător.
- Utilizarea unor **tehnici de storytelling captivante**, care să mențină atenția și interesul echipei[24].

Dacă un jucător introvertit nu reușește să își găsească un loc în cadrul echipei, GM-ul poate crea o misiune secundară special pentru acesta, oferindu-i un moment de relevanță în poveste. Această strategie este comparabilă cu **leadershipul transformațional**, unde liderii de echipă personalizează motivația fiecărui angajat pentru a crește eficiența colectivă[25].

Un Game Master bun trebuie să se asigure că **fiecare jucător se simte parte activă din experiența de joc**. Dacă în **D&D** acest lucru se face prin **crearea unor scenarii personalizate pentru fiecare participant**, în **Metin2**, GM-ul trebuie să creeze evenimente și competiții care să stimuleze activitatea pe server.

În Metin2, motivația jucătorilor este strâns legată de **obținerea de echipamente rare, acumularea de experiență și participarea la războaie între bresle**. GM-ul poate crește gradul de implicare prin:

- Organizarea de **evenimente speciale** cu drop-uri rare, menite să încurajeze activitatea jucătorilor (exemplu: „Weekend de drop dublu la iteme legendare”).
- Crearea de **provocări dinamice**, precum boss fights unice sau lupte de tip PvP cu recompense exclusive.

[19] Ernest, Gary, GYGAX & David, ARNESON, *op.cit.*
[20] José, Pablo, ZAGAL & Sebastian, DETERDING, *op.cit.*
[21] Gary, Alan, FINE, *op.cit.*
[22] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[23] José, Pablo, ZAGAL & Sebastian, DETERDING, *op.cit.*
[24] Scott, RIGBY, *op.cit.*
[25] Markus, MONTOLA, *op.cit.*

- Introducerea de **quest-uri personalizate**, similare cu sistemele narative din RPG-uri clasice, pentru a încuraja explorarea și colaborarea între jucători[26].

Într-un RPG clasic, GM-ul trebuie să **mențină echilibrul între libertatea decizională a jucătorilor și coerența poveștii**, creând o **experiență captivantă** în care fiecare participant să simtă că alegerile sale au impact real asupra lumii de joc[27].

➢ *Gestionarea conflictelor dintre jucători*

Conflictele sunt inevitabile într-un joc strategic, mai ales în momentele în care resursele sunt limitate sau deciziile afectează întregul grup. GM-ul trebuie să **modereze aceste conflicte fără a interveni arbitrar**, lăsând jucătorii să își negocieze diferențele, dar oferind îndrumare în caz de necesitate.

Exemplu: Într-o campanie de **Dungeons & Dragons**, doi jucători pot avea viziuni diferite despre modul în care ar trebui să continue misiunea – unul poate insista pe o abordare ofensivă, în timp ce altul pledează pentru o soluție diplomatică. În acest caz, GM-ul poate introduce o consecință narativă care să stimuleze discuția și să ofere echipei un **motiv real pentru a găsi un compromis**. Aceasta este o tehnică folosită și în managementul echipelor, unde liderii trebuie să găsească metode de **canalizare a conflictelor spre soluții constructive**[28].

Orice joc multiplayer sau RPG implică inevitabil **conflicte între jucători**, fie că este vorba despre rivalități strategice sau despre competiție pentru resurse. În acest sens, GM-ul are rolul de **moderator și arbitru**, asigurându-se că regulile sunt respectate și că disputele nu afectează negativ experiența altor participanți.

În **Metin2**, conflictele apar cel mai frecvent în contextul **bătăliilor între bresle, disputelor asupra zonelor de farming și competiției pentru obiecte rare**. GM-ul trebuie să intervină atunci când unii jucători folosesc practici incorecte, cum ar fi **abuzul de bug-uri sau utilizarea programelor ilegale**, pentru a menține un mediu echitabil. Dacă astfel de practici sunt tolerate, comunitatea poate suferi **demotivare și migrare către alte servere**[29].

În **Dungeons & Dragons**, conflictele pot apărea între jucători atunci când strategiile lor intră în contradicție sau când unii membri ai echipei tind să domine deciziile de grup. În astfel de cazuri, GM-ul trebuie să faciliteze un dialog echilibrat și să găsească metode de a menține **echilibrul de putere în echipă**, astfel încât fiecare jucător să aibă un rol activ în poveste[30].

➢ *Adaptabilitatea și reacția la alegerile jucătorilor*

Spre deosebire de un joc video care urmează o logică predefinită, un joc coordonat de un GM permite **o infinitate de posibilități**, în funcție de deciziile jucătorilor. Această flexibilitate îl obligă pe GM să fie **capabil să improvizeze rapid**, fără a pierde coerența narativă.

De exemplu, dacă jucătorii decid să exploreze o zonă care inițial nu fusese planificată în scenariul jocului, GM-ul trebuie să **inventeze pe loc detalii relevante**, menținând credibilitatea universului de joc. Această capacitate de a pivota strategia este esențială și în lumea afacerilor, unde liderii trebuie să **se adapteze rapid la schimbările pieței și la nevoile echipei**[31].

Un GM de succes trebuie să fie **extrem de flexibil și capabil să improvizeze**, mai ales în jocurile unde jucătorii au libertatea de a lua decizii neprevăzute.

În **Metin2**, această adaptabilitate se manifestă prin **ajustarea serverului în funcție de comportamentul jucătorilor**, cum ar fi:

- Creșterea sau scăderea ratei de drop a itemelor valoroase.
- Implementarea unor măsuri pentru combaterea inflației de pe server.

[26] Scott, RIGBY, *op.cit.*
[27] Markus, MONTOLA, *op.cit.*
[28] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[29] *Ibidem.*
[30] Ernest, Gary, GYGAX & David, ARNESON, *op.cit.*
[31] Jon, PETERSON, *op.cit.*

- Introducerea de patch-uri care echilibrează clasele de personaje pentru a preveni abuzul unor mecanici de joc[32].

În schimb, într-un RPG tradițional precum **D&D**, adaptabilitatea GM-ului este legată de **poveste**: acesta trebuie să fie capabil să modifice firul narativ pe loc, pentru a menține coerența jocului, fără a forța jucătorii să urmeze un traseu prestabilit[33].

➢ *Crearea unui echilibru între provocare și recompensă*

Un GM eficient știe că progresul echipei trebuie să fie construit **prin provocări realiste, dar motivante**. Dacă obstacolele sunt prea dificile, echipa se va demoraliza. Dacă sunt prea ușoare, jucătorii își vor pierde interesul. Un **lider eficient, fie în joc, fie în management**, trebuie să știe când să crească nivelul de dificultate pentru a menține angajamentul echipei.

În managementul real, această strategie este similară cu **gestionarea performanței angajaților** – liderii trebuie să stabilească obiective realizabile, dar ambițioase, pentru a stimula creșterea profesională[34].

Rolul Game Master-ului depășește simpla aplicare a regulilor – el este **motorul care definește dinamica echipei**, modul în care jucătorii colaborează și gradul de implicare al fiecăruia. Prin gestionarea atentă a interacțiunilor, adaptabilitate și capacitatea de a motiva, GM-ul devine un veritabil **lider de echipă**, oferind lecții valoroase aplicabile și în lumea reală.

Rolul **Game Master-ului** variază în funcție de tipul de joc, însă în toate cazurile acesta influențează în mod decisiv **dinamica echipei, implicarea jucătorilor și modul în care aceștia interacționează cu universul jocului**. În **Metin2**, GM-ul este un **administrator de sistem**, responsabil de echilibrul economic și competițional al serverului, în timp ce în **D&D**, GM-ul este un **narator și creator de conținut**, capabil să adapteze povestea la deciziile echipei.

Indiferent de platformă, **abilitățile de leadership, gestionare a conflictelor și adaptabilitate** sunt esențiale pentru un GM de succes, demonstrând că acest rol nu este doar unul de divertisment, ci și un exemplu concret de **management și organizare aplicată în medii virtuale și strategice**.

❖ ***Paralele între GM și un lider din viața reală (manager, administrator, strateg)***

În lumea jocurilor strategice și de tip role-playing (RPG), **Game Master-ul (GM)** reprezintă figura centrală care nu doar organizează și reglementează jocul, ci și ghidează echipa, menține dinamica și gestionează resursele disponibile. Această poziție este remarcabil de asemănătoare cu cea a unui **manager, administrator sau strateg dintr-un mediu profesional**, unde un lider trebuie să stabilească obiective, să coordoneze echipa și să ia decizii strategice pentru atingerea rezultatelor dorite. De-a lungul timpului, cercetările asupra jocurilor de tip RPG și strategice au demonstrat că **abilitățile dezvoltate de un GM sunt transferabile în domeniul managementului și leadershipului**[35].

➢ *Planificare și organizare – GM vs. Manager de proiect*

Un **Game Master trebuie să creeze și să gestioneze un scenariu coerent**, în care fiecare jucător are un rol clar și oportunități egale de participare. Similar, un **manager de proiect** trebuie să definească obiective, să împartă sarcinile echipei și să monitorizeze progresul fiecărui membru pentru atingerea scopurilor comune[36].

Atât un GM, cât și un manager trebuie să ia în considerare:

[32] *Ibidem*.
[33] José, Pablo, ZAGAL & Sebastian, DETERDING, *op.cit.*
[34] Sarah, Lynne, BOWMAN, *op.cit.*
[35] *Ibidem*.
[36] Gary, Alan, FINE, *op.cit.*

- **Stabilirea unui plan clar** – Într-un RPG, GM-ul creează firul narativ și definește provocările, la fel cum un manager planifică un proiect și stabilește pașii necesari pentru implementare.
- **Gestionarea resurselor** – GM-ul alocă echipamente, puncte de experiență și mecanici de progres în joc, în timp ce managerul trebuie să distribuie resursele financiare, tehnologice și umane pentru eficiență maximă.
- **Adaptarea planului în funcție de imprevizibilitate** – În RPG-uri, jucătorii pot lua decizii neașteptate, iar GM-ul trebuie să ajusteze povestea fără a pierde coerența. În lumea afacerilor, managerii trebuie să reacționeze rapid la schimbările pieței sau la riscurile neprevăzute[37].

Exemplu concret: În **Metin2**, un GM care gestionează un server trebuie să echilibreze economia jocului prin ajustarea ratei de drop a obiectelor rare și prin organizarea de evenimente care stimulează activitatea jucătorilor. Similar, un manager într-o companie ajustează strategiile de marketing și resursele pentru a menține competitivitatea pe piață.

- *Leadership și luarea deciziilor – GM vs. CEO sau director executiv*

Un **Game Master trebuie să ia decizii rapide și echilibrate**, având în vedere impactul acestora asupra întregii experiențe de joc. Aceasta este o trăsătură comună cu poziția unui **CEO sau director executiv**, unde deciziile strategice influențează direcția unei organizații.

Printre competențele esențiale pe care le au în comun GM-ul și un lider de companie se numără:

- **Luarea deciziilor sub presiune** – GM-ul trebuie să improvizeze în situații de joc neprevăzute, așa cum un CEO trebuie să gestioneze crize financiare sau operaționale.
- **Crearea unei viziuni coerente** – În RPG-uri, GM-ul trebuie să creeze un univers captivant, iar un CEO trebuie să definească misiunea și valorile organizației.
- **Influența asupra echipei** – Un GM bine organizat menține motivația jucătorilor prin introducerea unor provocări echilibrate, iar un CEO trebuie să inspire echipa prin leadership autentic și obiective clare[38].

Exemplu concret: Dacă un GM observă că un grup de jucători domină prea mult un server MMORPG precum Metin2, el poate introduce mecanisme de balansare, oferindu-le noilor veniți oportunități de progres. Același principiu se aplică în lumea afacerilor, unde un CEO poate ajusta strategia de creștere pentru a permite accesul pe piață al noilor competitori.

- *Gestionarea conflictelor – GM vs. Manager de echipă sau resurse umane*

Un **Game Master trebuie să modereze conflictele dintre jucători**, la fel cum un **manager de echipă** trebuie să soluționeze disputele dintre angajați. În orice organizație sau echipă de joc, există momente de tensiune, iar abilitatea unui lider de a gestiona conflictele influențează direct eficiența echipei.

Tactici comune utilizate de GM și manageri pentru a menține armonia în echipă:

- **Intervenția discretă și echilibrată** – Într-un RPG, GM-ul nu trebuie să favorizeze un jucător, ci să asigure o soluție imparțială. Într-o companie, managerul trebuie să mențină un mediu de lucru echitabil.
- **Clarificarea regulilor** – GM-ul stabilește regulile jocului și se asigură că acestea sunt respectate, la fel cum un manager definește politica internă a companiei.
- **Folosirea conflictelor ca oportunități de dezvoltare** – În loc să pedepsească jucătorii pentru conflicte, un GM inteligent le poate folosi pentru a dezvolta povestea jocului. La fel, un manager poate folosi o dispută ca oportunitate de îmbunătățire a proceselor de lucru[39].

[37] José, Pablo, ZAGAL & Sebastian, DETERDING, *op.cit.*
[38] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[39] Markus, MONTOLA, , *op.cit.*

Exemplu concret: Dacă într-un joc precum Dungeons & Dragons doi jucători au viziuni diferite asupra modului de abordare a unei misiuni, GM-ul poate introduce un element narativ care să îi forțeze să colaboreze. Într-o companie, un manager poate încuraja două departamente cu viziuni diferite să colaboreze la un proiect comun.

- *Crearea unui mediu de dezvoltare – GM vs. Mentor sau Trainer*

Un **Game Master eficient nu se limitează la aplicarea regulilor**, ci creează un mediu în care jucătorii își dezvoltă abilitățile. Aceasta este o paralelă directă cu rolul unui **mentor sau trainer într-o companie**, care trebuie să sprijine dezvoltarea angajaților.

- **Oferirea de provocări progresive** – GM-ul crește treptat dificultatea misiunilor, la fel cum un mentor oferă provocări profesionale care stimulează învățarea.
- **Încurajarea colaborării și a creativității** – GM-ul creează contexte de joc care promovează cooperarea, iar un trainer facilitează sesiuni de team-building pentru îmbunătățirea colaborării în echipă.

Exemplu concret: În Metin2, un GM poate organiza un eveniment de tip raid, unde jucătorii trebuie să colaboreze pentru a învinge un boss puternic. Într-o companie, un mentor poate organiza un workshop practic, unde angajații rezolvă împreună o problemă complexă.

Rolul de **Game Master** și cel de **lider în viața reală** împărtășesc numeroase trăsături comune, de la **planificare și organizare**, la **luarea deciziilor strategice, gestionarea conflictelor și crearea unui mediu de dezvoltare**. Astfel, **experiența acumulată ca GM într-un joc strategic poate servi drept antrenament real pentru poziții de leadership și management**, demonstrând că abilitățile dezvoltate în mediul virtual sunt perfect aplicabile în lumea profesională.

II. Formarea și dezvoltarea abilităților esențiale prin jocurile strategice

Jocurile strategice stimulează dezvoltarea abilităților de leadership prin implicarea participanților în luarea deciziilor complexe, gestionarea echipelor și rezolvarea situațiilor conflictuale. Potrivit lui Peterson[40], jocurile de rol și jocurile strategice ajută jucătorii să își dezvolte competențe precum comunicarea eficientă, coordonarea echipei și luarea deciziilor sub presiune, abilități similare celor cerute într-un mediu organizațional real.

Abilitățile de planificare și organizare pot fi puternic dezvoltate prin jocuri strategice, deoarece acestea necesită stabilirea unor obiective clare, gestionarea resurselor limitate și anticiparea acțiunilor adversarilor. După cum afirmă Juul[41], capacitatea de a anticipa consecințele diferitelor strategii și de a acționa conform unui plan prestabilit sunt abilități centrale dezvoltate în contextul jocurilor strategice, transferabile direct în viața profesională și personală.

Participarea la jocuri strategice poate îmbunătăți semnificativ abilitățile de gestionare a conflictelor, datorită situațiilor frecvente în care jucătorii se confruntă cu dezacorduri sau tensiuni între membri echipei. Montola[42] subliniază că Game Master-ul joacă un rol esențial în facilitarea rezolvării conflictelor, dezvoltând astfel în rândul jucătorilor abilități de mediere și negociere, utile în context profesional.

Jocurile strategice implică deseori schimbări neașteptate care cer participanților să reacționeze prompt și să adapteze rapid strategiile inițiale. Această abilitate de adaptare și flexibilitate decizională este esențială și în mediile organizaționale dinamice actuale, fiind subliniată de cercetările realizate de Zagal și Deterding, care menționează jocurile strategice drept instrumente valoroase pentru antrenarea rapidității și flexibilității cognitive[43].

[40] Jon, PETERSON, *op.cit.*
[41] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[42] Markus, MONTOLA, *op.cit.*
[43] José, Pablo, ZAGAL & Sebastian, DETERDING, *op.cit.*

❖ ***Leadership și luarea deciziilor – Gestionarea echipei, asumarea responsabilităților***

Jocurile strategice reprezintă nu doar o formă de divertisment, ci și un mediu de învățare în care jucătorii își dezvoltă abilități esențiale pentru leadership și luarea deciziilor. Atât în jocurile de tip **role-playing (RPG)**, cât și în cele de **strategie în timp real (RTS)** sau **massively multiplayer online role-playing games (MMORPG)**, liderii trebuie să coordoneze echipe, să ia decizii sub presiune și să își asume responsabilitatea pentru acțiunile lor. Fie că vorbim despre un **Game Master (GM) într-un RPG** precum **Dungeons & Dragons**, un **lider de breaslă (guild leader) într-un MMORPG** precum **Metin2**, sau un **strateg într-un joc precum Civilization**, toate aceste roluri necesită o combinație de **viziune strategică, luare rapidă a deciziilor și gestionarea echipei**[44].

Jocurile de strategie și MMORPG-urile, precum **4Story** și **Metin2**, sunt medii interactive complexe în care jucătorii sunt puși constant în situația de a lua decizii rapide, de a gestiona echipe și de a coordona resurse. În astfel de jocuri, **leadership-ul nu este un atribut fix, ci o abilitate care se dezvoltă pe măsură ce jucătorii își asumă responsabilități și învață să ia decizii care influențează nu doar propria experiență, ci și pe cea a echipei lor**[45].

Fie că vorbim despre un **lider de breaslă (guild leader)** care coordonează strategii complexe în timpul unui război între facțiuni în 4Story, fie despre un **Game Master** sau un **lider de echipă în Metin2**, acești jucători își dezvoltă **abilități esențiale de leadership**, comparabile cu cele necesare unui manager sau unui lider strategic din viața reală.

➢ *Leadership în jocurile strategice – Rolul unui lider virtual și impactul asupra echipei*

Un lider într-un joc strategic are o funcție similară cu cea a unui manager sau a unui director executiv într-o companie reală. **Un lider virtual trebuie să-și motiveze echipa, să coordoneze resursele și să ia decizii care să maximizeze succesul grupului**. Această responsabilitate se manifestă în diferite moduri, în funcție de tipul de joc:

- Într-un **joc de strategie în timp real (ex: StarCraft, Age of Empires)**, liderul trebuie să analizeze rapid situația, să planifice mișcările armatei și să gestioneze resursele eficient. Orice decizie greșită poate duce la pierderea unei bătălii, iar jucătorul trebuie să învețe din greșeli și să își adapteze strategia.
- Într-un **MMORPG precum Metin2**, liderul unei bresle (guild leader) trebuie să administreze membri, să coordoneze atacurile și să medieze conflictele dintre jucători. Această poziție este echivalentă cu cea a unui manager de echipă, care trebuie să se asigure că fiecare membru contribuie la atingerea obiectivelor colective.
- Într-un **joc de tip RPG (ex: Dungeons & Dragons)**, Game Master-ul joacă rolul unui lider vizionar, ghidând echipa printr-un univers complex și gestionând atât aspectele narative, cât și provocările logistice ale jocului[46].

Exemplu concret: Într-o sesiune de Metin2, liderul unei bresle care participă la un război între servere trebuie să decidă cum își distribuie forțele, care sunt prioritățile echipei și cum să gestioneze moralul membrilor. Dacă un lider ia decizii haotice, echipa va pierde încrederea în el, exact cum s-ar întâmpla într-o companie unde un manager nu reușește să ofere o direcție clară.

4Story – Leadership în războaiele de teritorii

În **4Story**, jucătorii fac parte din două națiuni aflate în conflict, **Derion și Valorian**, iar succesul unei națiuni depinde în mare măsură de modul în care sunt organizate și conduse luptele pentru cucerirea teritoriilor. Liderii de bresle joacă un rol crucial, având sarcina de a **planifica strategii de atac și apărare, de a coordona mișcările membrilor echipei și de a gestiona resursele disponibile**.

---

[44] Sarah, Lynne, BOWMAN, *op.cit.*
[45] *Ibidem.*
[46] Gary, Alan, FINE, *op.cit.*

Pentru a fi eficient, un lider de breaslă în 4Story trebuie să:

- **Organizeze echipa pe roluri specifice** (tank, damage dealer, support), asigurându-se că fiecare jucător își cunoaște responsabilitățile.
- **Analizeze terenul și să ia decizii tactice** în timp real, alegând momentele potrivite pentru atac sau retragere.
- **Mențină motivația echipei**, oferindu-le obiective clare și asigurându-se că fiecare membru este implicat în procesul decizional[47].

Un lider ineficient poate duce la **fragmentarea echipei, pierderea luptei și scăderea moralului jucătorilor**, ceea ce este comparabil cu gestionarea defectuoasă a unei echipe într-o organizație reală.

Metin2 – Leadership în bresle și raiduri PvE/PvP

În **Metin2**, leadership-ul este esențial în special pentru **liderii de breslă**, care trebuie să își coordoneze membrii în cadrul bătăliilor pentru teritorii, în raidurile împotriva boșilor puternici și în competițiile PvP între regate.

Un lider de succes în Metin2 trebuie să:

- **Distribuie resursele eficient**, asigurând echipei echipamente și strategii optime pentru a înfrunta adversarii.
- **Medieze conflictele dintre membri**, deoarece breslele mari pot avea tensiuni interne, iar un lider bun trebuie să mențină coeziunea echipei.
- **Ia decizii rapide în timpul bătăliilor**, analizând tacticile inamicilor și ajustând strategia în timp real[48].

Într-un raid PvE, de exemplu, un lider trebuie să decidă dacă echipa sa va continua lupta împotriva unui boss dificil sau se va retrage pentru a-și reorganiza forțele. O astfel de decizie influențează întreaga echipă, iar asumarea responsabilității este crucială pentru menținerea încrederii și a eficienței grupului.

➢ *Luarea deciziilor sub presiune – Adaptabilitate și asumarea responsabilităților*

În jocurile strategice, fiecare decizie contează, iar liderii trebuie să fie capabili să **gândească rapid și să își asume consecințele acțiunilor lor**. Acest proces este identic cu cel din viața reală, unde un manager sau un lider trebuie să ia decizii rapide, bazate pe informații incomplete, și să le susțină indiferent de rezultat.

Abilitățile necesare pentru luarea deciziilor într-un joc strategic includ:

- **Analiza rapidă a informațiilor disponibile** – Într-un joc precum StarCraft, un lider trebuie să monitorizeze economia, să supravegheze inamicul și să decidă cum să își aloce resursele într-un timp foarte scurt.
- **Evaluarea riscurilor** – Într-un MMORPG, un lider de breaslă trebuie să decidă dacă să atace o altă breaslă sau să încheie o alianță, luând în considerare avantajele și dezavantajele fiecărei opțiuni.
- **Asumarea responsabilității** – Dacă un lider ia o decizie greșită, trebuie să își recunoască eroarea și să își ajusteze strategia, în loc să dea vina pe echipa sa[49].

Exemplu concret: În Dungeons & Dragons, un GM poate introduce un eveniment neașteptat, cum ar fi un atac-surpriză al unui dragon, iar liderul grupului trebuie să decidă instantaneu dacă echipa va fugi, va negocia sau va lupta. Această alegere va influența cursul întregii campanii, la fel cum un director executiv trebuie să aleagă între investiția într-un nou produs sau consolidarea pieței existente.

Atât în 4Story, cât și în Metin2, jucătorii sunt frecvent puși în situații în care trebuie să ia **decizii rapide cu impact major asupra echipei**.

---

[47] *Ibidem.*
[48] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[49] *Ibidem.*

- **În 4Story**, dacă un lider observă că inamicul și-a schimbat strategia în mijlocul unei lupte pentru teritoriu, el trebuie să decidă instantaneu dacă echipa sa continuă atacul sau schimbă abordarea.
- **În Metin2**, în timpul unui război între bresle, un lider trebuie să aleagă între o ofensivă totală sau o apărare strategică, în funcție de poziția echipei și de resursele disponibile.

Aceste decizii sunt similare cu cele din **managementul crizelor într-o companie**, unde un lider trebuie să **analizeze rapid situația, să cântărească opțiunile și să își asume responsabilitatea pentru alegerea făcută**[50].

Exemplu concret: În Metin2, dacă un lider de breaslă decide să atace un alt grup mai puternic fără o strategie clară, iar echipa pierde, acesta își poate pierde credibilitatea în fața membrilor. Aceeași dinamică se regăsește și într-o organizație reală – dacă un manager ia o decizie pripită care duce la pierderi financiare, echipa își poate pierde încrederea în capacitatea sa de leadership.

➢ *Gestionarea echipei – Comunicarea eficientă și coordonarea resurselor*

Un lider într-un joc strategic trebuie să gestioneze o echipă diversă, fiecare membru având abilități și obiective diferite. **Comunicarea eficientă și delegarea sarcinilor sunt esențiale pentru succesul unei echipe**, fie că este vorba despre o sesiune de Dungeons & Dragons, un raid într-un MMORPG sau o bătălie într-un RTS.

Tactici utilizate de liderii de echipă în jocuri strategice:

- **Clarificarea rolurilor** – Fiecare membru trebuie să înțeleagă ce sarcini are și cum contribuie la succesul echipei. În Metin2, de exemplu, un lider trebuie să împartă rolurile în timpul unui raid, desemnând tank-uri, damage dealers și healeri.
- **Motivarea echipei** – Într-un RPG, GM-ul trebuie să creeze scenarii care să mențină interesul jucătorilor, iar într-o companie, managerul trebuie să creeze un mediu de lucru care să stimuleze productivitatea.
- **Rezolvarea conflictelor** – Un GM bun știe să gestioneze disputele dintre jucători, la fel cum un lider din lumea reală trebuie să intervină în conflictele dintre angajați[51].

Exemplu concret: În Metin2, dacă un lider de breaslă decide să atace o altă breaslă fără a consulta echipa, acest lucru poate duce la nemulțumiri și chiar la plecarea unor membri. Într-un mediu de afaceri, un manager care ia decizii fără a implica echipa riscă să piardă încrederea și implicarea angajaților.

Un alt aspect esențial al leadership-ului în **4Story și Metin2** este **gestionarea comunicării și a echipei**. Liderii trebuie să fie capabili să comunice clar obiectivele și strategiile pentru a menține echipa aliniată și motivată.

Tactici eficiente pentru gestionarea echipei în jocuri strategice:

- **Stabilirea unor canale clare de comunicare** – În luptele de breaslă din 4Story, liderii folosesc chat-urile de grup și canalele vocale pentru a transmite comenzi rapide și eficiente.
- **Încurajarea cooperării și evitarea haosului** – În Metin2, în timpul unui raid PvE, fiecare jucător trebuie să își cunoască rolul pentru a evita confuziile și pierderile inutile.
- **Delegarea sarcinilor** – Un lider eficient nu trebuie să ia singur toate deciziile, ci să desemneze jucători care să se ocupe de anumite aspecte (ex: gestionarea inventarului, planificarea rotației atacurilor)[52].

Exemplu concret: Într-o bătălie masivă din 4Story, un lider trebuie să stabilească cine va merge în linia întâi și cine va rămâne în spate pentru suport. Dacă echipa nu înțelege clar strategia, bătălia poate fi pierdută rapid. Aceeași regulă se aplică în leadership-ul real – un

[50] Markus, MONTOLA, *op.cit.*
[51] *Ibidem.*
[52] Jon, PETERSON, *op.cit.*

manager care nu distribuie clar sarcinile într-un proiect important riscă să își supraîncarce echipa și să afecteze productivitatea.

Jocurile strategice oferă un **mediu de antrenament excelent pentru dezvoltarea abilităților de leadership și luare a deciziilor**. Prin gestionarea echipei, asumarea responsabilităților și luarea deciziilor sub presiune, jucătorii învață lecții aplicabile în viața reală, fie în management, administrație sau strategie. **Experiența acumulată în aceste jocuri poate fi transferată în mediul profesional**, demonstrând că jocurile nu sunt doar o distracție, ci și un instrument valoros pentru dezvoltarea personală și profesională.

Jocurile strategice precum **4Story și Metin2** oferă un mediu realist în care jucătorii își pot dezvolta **abilități esențiale de leadership**, cum ar fi **gestionarea echipei, asumarea responsabilităților și luarea deciziilor sub presiune**. Aceste abilități sunt direct aplicabile în viața profesională, unde liderii trebuie să coordoneze echipe, să gestioneze conflictele și să adapteze strategiile în funcție de circumstanțe. Astfel, **jocurile strategice nu sunt doar un hobby, ci și un instrument valoros pentru dezvoltarea personală și profesională**.

- *Management și administrare – Alocarea resurselor, organizarea eficientă a echipei*

Alocarea resurselor și organizarea eficientă a echipei în 4Story și Metin2

Jocurile strategice, în special cele de tip **MMORPG (Massively Multiplayer Online Role-Playing Game)** precum **4Story și Metin2**, oferă un cadru interactiv în care jucătorii trebuie să își dezvolte abilități esențiale de **management și administrare**. Fie că este vorba despre **gestionarea resurselor disponibile, organizarea echipei sau planificarea strategică a acțiunilor**, aceste jocuri pun în practică principii aplicabile și în lumea reală a afacerilor și a managementului organizațional[53].

În astfel de jocuri, liderii de breslă, administratorii de servere sau strategii de echipă au responsabilitatea de a gestiona eficient **resurse limitate**, de a coordona membri ai echipei cu **abilități diferite** și de a lua decizii care influențează succesul grupului. Prin urmare, jucătorii care excelează în managementul resurselor și organizarea echipei într-un MMORPG pot transpune aceste abilități în cariere profesionale care necesită **planificare, luare de decizii și administrare eficientă**.

- *Managementul resurselor în 4Story și Metin2*

În orice joc strategic, succesul depinde de capacitatea jucătorilor de a **gestiona corect resursele**, fie că este vorba de **aur, obiecte, terenuri sau membrii echipei**. Atât în **4Story**, cât și în **Metin2**, alocarea eficientă a resurselor poate face diferența dintre o echipă puternică și una vulnerabilă.

4Story – Alocarea resurselor în războaiele de teritorii

În **4Story**, fiecare facțiune trebuie să își gestioneze atent **teritoriile, soldații și echipamentele** pentru a obține controlul asupra zonelor de pe hartă. Fiecare teritoriu deținut oferă avantaje strategice și economice, iar liderii de echipă trebuie să decidă:

- **Cum alocă resursele între apărare și atac** – Un teritoriu slab apărat poate fi pierdut ușor, însă investirea exclusivă în apărare poate limita expansiunea echipei.
- **Cum distribuie echipamentele și resursele între jucători** – Liderii trebuie să decidă care membri primesc echipamente mai puternice, în funcție de rolul lor în echipă.
- **Când să cheltuiască aur pentru upgrade-uri strategice** – Dezvoltarea infrastructurii într-un teritoriu controlat trebuie făcută cu gândul la viitor, la fel cum o companie reală investește în tehnologie sau resurse umane[54].

[53] Sarah, Lynne, BOWMAN, *op.cit.*
[54] Gary, Alan, FINE, *op.cit.*

Metin2 – Administrarea economiei și a obiectelor

În **Metin2**, economia jocului este bazată pe **resurse rare**, obiecte de valoare și comerț între jucători. Liderii de breslă trebuie să fie atenți la **gestionarea resurselor financiare**, deoarece **o inflație a monedei jocului (Yang)** poate afecta echilibrul dintre jucători. În acest context, liderii trebuie să:

- **Stabilească reguli de împărțire a obiectelor** – Într-o breslă, echipamentele puternice trebuie alocate jucătorilor potriviți pentru a maximiza eficiența echipei.
- **Investigheze piața de obiecte și să regleze prețurile** – Un lider bun trebuie să fie conștient de fluctuațiile economiei jocului și să ia decizii înțelepte cu privire la vânzarea sau cumpărarea obiectelor rare.
- **Optimizeze farmarea resurselor** – Un lider experimentat identifică cele mai eficiente metode de a obține obiecte și aur, asigurând echipei sale un avantaj competitiv.

➢ *Organizarea eficientă a echipei și distribuția rolurilor*

Un manager bun în lumea reală știe să își organizeze echipa în funcție de abilități și puncte forte, la fel cum un lider de breslă în Metin2 sau un strateg în 4Story își **distribuie membrii echipei în funcție de rolurile lor**.

Distribuirea rolurilor în 4Story

Într-un război pentru teritorii, o echipă bine organizată în 4Story include:

- **Tank-uri** – Jucătorii care absorb daune și protejează restul echipei.
- **Damage Dealers** – Cei care se concentrează pe atac și eliminarea rapidă a inamicilor.
- **Support și Healer-i** – Jucători responsabili pentru susținerea echipei prin vindecare și buff-uri.

Un lider trebuie să înțeleagă **competențele fiecărui membru** și să aloce rolurile potrivite, la fel cum un manager într-o companie distribuie sarcinile în funcție de calificările fiecărui angajat[55].

Distribuirea sarcinilor în Metin2

Într-o **breslă bine organizată din Metin2**, fiecare membru are un rol clar:

- **Farmeri de resurse** – Cei care colectează aur și echipamente pentru restul echipei.
- **PvP Warriors** – Jucători specializați în lupte contra altor jucători în arene sau războaie între regate.
- **Strategi și diplomați** – Membri care negociază alianțe și stabilesc tactici de luptă.

Această distribuție eficientă a sarcinilor permite unei echipe să fie mai competitivă și să obțină rezultate mai bune, la fel cum un manager real optimizează eficiența echipei prin alocarea inteligentă a resurselor umane.

➢ *Adaptabilitate și luarea deciziilor rapide*

Un lider de succes în 4Story sau Metin2 trebuie să fie capabil să **se adapteze la schimbări neprevăzute**.

- **În 4Story**, dacă un teritoriu este atacat pe neașteptate, liderul trebuie să decidă **dacă retrage trupele pentru o apărare mai bună sau dacă contraatacă rapid**.
- **În Metin2**, dacă o breslă rivală începe să domine economic piața de obiecte rare, liderii trebuie să găsească soluții pentru a menține competitivitatea echipei.

Într-o companie reală, un manager trebuie să fie la fel de agil, răspunzând rapid la schimbările pieței și la provocările interne ale echipei[56].

Jocurile strategice precum **4Story și Metin2** sunt mai mult decât simple forme de divertisment – ele oferă **lecții valoroase de management și administrare**. **Prin gestionarea**

[55] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[56] Markus, MONTOLA, *op.cit.*

resurselor, organizarea echipei și adaptarea la situații imprevizibile, jucătorii își dezvoltă abilități esențiale de leadership și strategie, aplicabile în viața reală.

Fie că este vorba despre **gestionarea unei echipe într-un mediu de afaceri** sau **coordonarea unei bresle într-un MMORPG**, principiile managementului sunt aceleași: **planificare, eficiență și adaptabilitate**. Astfel, jocurile strategice nu doar că stimulează gândirea critică, ci pregătesc jucătorii pentru **provocările leadership-ului real**.

❖ ***Planificare și strategie – Elaborarea de tactici și adaptarea la schimbări***

Elaborarea de tactici și adaptarea la schimbări în 4Story și Metin2

Planificarea și strategia sunt elemente esențiale în orice joc strategic, fie că este vorba despre un **MMORPG (Massively Multiplayer Online Role-Playing Game)**, un joc de **strategie în timp real (RTS)** sau un **joc de tip role-playing (RPG)**. Titluri precum **4Story și Metin2** oferă jucătorilor oportunitatea de a-și dezvolta **abilitățile de planificare, luare a deciziilor și adaptare la situații neprevăzute**, competențe esențiale atât în mediul virtual, cât și în viața reală.

În aceste jocuri, succesul nu este garantat de simpla acumulare de putere sau resurse, ci de **capacitatea de a crea strategii eficiente și de a le ajusta în funcție de context**. Înfruntarea altor jucători, gestionarea resurselor și coordonarea echipei sunt toate aspecte care depind de **o gândire strategică bine pusă la punct**[57].

➢ *Planificarea strategiilor de luptă și a resurselor în 4Story și Metin2*

În orice mediu competitiv, planificarea este cheia succesului. În **4Story și Metin2**, strategia trebuie să includă **gestionarea eficientă a resurselor, alegerea momentului potrivit pentru atac și adaptarea la schimbările din joc**.

4Story – Planificarea războaielor pentru teritorii

În **4Story**, războaiele dintre regatele **Derion și Valorian** necesită o **planificare meticuloasă a atacurilor și a apărării**. Un lider de echipă trebuie să ia în considerare:

- **Poziția inamicilor și resursele disponibile** – Planificarea unei bătălii fără informații clare poate duce la pierderi masive.
- **Componența echipei** – Un atac eficient necesită o echipă echilibrată, formată din **tank-uri pentru protecție, damage dealers pentru atac și healeri pentru susținere**.
- **Timpul și sincronizarea** – O strategie de succes presupune **atacarea punctelor slabe ale inamicului** exact în momentul oportun, evitând luptele care pot duce la pierderi inutile.

Dacă un lider de breaslă din 4Story nu planifică în avans și își trimite echipa într-o bătălie nepregătită, riscul de eșec crește exponențial, la fel ca într-un mediu de afaceri unde lipsa unei strategii poate duce la pierderea competitivității pe piață[58].

Metin2 – Planificarea bătăliilor între bresle și strategia economică

În **Metin2**, liderii de breslă trebuie să dezvolte **strategii complexe pentru a domina inamicii și a asigura prosperitatea grupului**. Planificarea se desfășoară pe mai multe niveluri:

- **Luptele dintre bresle (PvP – Player vs. Player)** – Un lider trebuie să decidă dacă bresla sa se va axa pe **ofensivă, defensivă sau strategii de hărțuire** a inamicului.
- **Gestionarea economiei interne** – Înainte de un război major, bresla trebuie să acumuleze suficiente resurse (Yang, echipamente și poțiuni) pentru a susține luptele pe termen lung.

[57] Sarah, Lynne, BOWMAN, *op.cit.*
[58] Gary, Alan, FINE, *op.cit.*

- **Alianțele și relațiile diplomatice** – O breslă inteligentă nu se bazează doar pe forță brută, ci și pe negocieri strategice cu alte grupuri pentru a obține sprijin în momente critice.

Un lider care nu ia în considerare aceste aspecte poate pierde atât bătălii importante, cât și sprijinul membrilor săi, la fel cum un manager care nu anticipează schimbările pieței poate duce o companie spre eșec[59].

➢ *Adaptarea la schimbări neprevăzute – Abilitatea de a lua decizii rapide*

În **jocurile strategice**, la fel ca în viața reală, **niciun plan nu rezistă în fața realității**. De aceea, un bun strateg trebuie să fie capabil să își **ajusteze tactica în funcție de schimbările apărute**.

4Story – Adaptarea în timpul luptelor pentru teritorii

Într-o bătălie de cucerire a unui teritoriu în 4Story, un lider poate descoperi că inamicul a anticipat atacul și a pregătit o **apărare neașteptată**. În acest caz, există două opțiuni:

1. **Retragerea și regruparea** – Evitarea unei lupte pierdute și găsirea unui alt punct slab al inamicului.
2. **Schimbarea strategiei în timp real** – Trimiterea unei echipe mici pentru a distrage atenția inamicului, în timp ce restul trupelor atacă din altă direcție.

Aceste decizii trebuie luate **instantaneu**, iar un lider care nu se poate adapta poate pierde bătălia și poate demoraliza echipa sa[60].

Metin2 – Ajustarea strategiei în funcție de dinamica serverului

Metin2 este un joc cu o economie dinamică, unde **prețurile obiectelor, strategiile PvP și puterea breslelor se schimbă constant**. Un lider de breaslă trebuie să:

- **Monitorizeze activitatea celorlalte bresle** – Dacă o breslă rivală își mărește rapid puterea, trebuie să decidă dacă o confruntă direct sau dacă își consolidează defensiva.
- **Se adapteze la schimbările pieței** – Dacă un obiect valoros devine rar, bresla poate decide să își concentreze eforturile pe farmarea acelui obiect și vânzarea sa la un preț ridicat.
- **Revizuiască alianțele strategice** – Un aliat de ieri poate deveni un inamic de azi, iar un lider bun trebuie să anticipeze aceste schimbări și să ia măsuri preventive.

Într-un mod similar, **un lider de afaceri trebuie să fie atent la concurență, să adapteze prețurile și să gestioneze alianțele strategice** pentru a menține un avantaj competitiv[61].

➢ *Crearea unui echilibru între strategie și execuție*

O strategie excelentă nu valorează nimic dacă nu este bine pusă în practică. Atât în **4Story**, cât și în **Metin2**, echipele care reușesc să îmbine **planificarea pe termen lung cu o execuție disciplinată** sunt cele care domină.

- **Un lider de breaslă care planifică prea mult, dar nu acționează la timp, riscă să piardă oportunități**.
- **Un lider care acționează fără un plan clar riscă să își epuizeze resursele și să piardă bătălii importante**.

Același principiu se aplică și în **managementul real**, unde companiile care au **strategii solide, dar nu le implementează eficient**, pierd în fața concurenței care acționează rapid și inteligent[62].

Planificarea și strategia sunt **abilități esențiale în 4Story și Metin2**, unde succesul depinde de **capacitatea de a elabora tactici eficiente și de a le adapta în funcție de schimbările**

[59] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[60] Markus, MONTOLA, *op.cit.*
[61] Jon, PETERSON, *op.cit.*
[62] José, Pablo, ZAGAL & Sebastian, DETERDING, *op.cit.*

neprevăzute. Aceste jocuri nu sunt doar o competiție de putere, ci și **un exercițiu de gândire strategică, leadership și luare a deciziilor rapide**.
Astfel, **experiența acumulată în aceste jocuri poate fi aplicată în lumea reală**, în domenii precum managementul, afacerile și strategia organizațională.

- ***Organizare și rezolvarea problemelor – Gestionarea situațiilor de criză și coordonarea eficientă***

Gestionarea situațiilor de criză și coordonarea eficientă în 4Story și Metin2

Jocurile strategice și MMORPG-urile, precum **4Story** și **Metin2**, nu sunt doar simple forme de divertisment, ci adevărate terenuri de antrenament pentru **gestionarea crizelor, coordonarea echipei și luarea deciziilor rapide**. În astfel de jocuri, jucătorii sunt puși constant în situații critice, care necesită **analiză rapidă, reacții eficiente și o organizare clară**. Modul în care un lider reușește să coordoneze o echipă în timpul unei **bătălii PvP, a unei crize economice sau a unui conflict intern** poate face diferența dintre victorie și eșec.

În lumea reală, **gestionarea crizelor și organizarea eficientă sunt esențiale în orice domeniu, de la managementul echipelor la administrarea unei companii sau a unui proiect complex**. Prin urmare, experiențele acumulate în jocurile de strategie sunt relevante și aplicabile în viața cotidiană și profesională[63].

- *Gestionarea situațiilor de criză în 4Story și Metin2*

Crizele sunt inevitabile în orice mediu competitiv. În **4Story și Metin2**, jucătorii trebuie să facă față unor situații neprevăzute care le pot afecta echipele și progresul.

Crizele în 4Story – Reacția rapidă și deciziile strategice

În **4Story**, cele mai frecvente situații de criză apar în timpul **războaielor de cucerire a teritoriilor** sau în cadrul **luptelor dintre facțiuni**. O breaslă care dorește să controleze o zonă trebuie să fie pregătită pentru atacuri-surpriză și să gestioneze eficient resursele umane și logistice.

Un lider eficient trebuie să reacționeze rapid în următoarele situații:

- **Atac neașteptat asupra unui teritoriu controlat** – Dacă o breslă rivală inițiază un atac pe neașteptate, liderul trebuie să decidă instantaneu dacă **apără teritoriul, cere ajutor de la aliați sau se retrage strategic**.
- **Pierderea unor membri-cheie din echipă** – Dacă în timpul unei bătălii echipa pierde jucători esențiali, strategia trebuie schimbată rapid pentru a compensa pierderea și a reorganiza formațiunea.
- **Epuizarea resurselor** – Dacă echipa nu mai are suficiente poțiuni, aur sau echipamente, trebuie să se retragă strategic pentru a evita o înfrângere totală[64].

Un lider care nu gestionează bine aceste crize riscă **să piardă teren, să își demoralizeze echipa și să slăbească poziția breslei în fața inamicilor**. Aceeași dinamică se aplică și în viața reală – un manager care nu reacționează eficient la o criză poate pierde clienți, resurse și încrederea echipei sale.

Crizele în Metin2 – Gestionarea conflictelor și echilibrul economic

În **Metin2**, crizele apar sub mai multe forme, fie că este vorba de un **război între bresle, o problemă economică pe server sau conflicte interne între membri**. Un lider de breaslă trebuie să aibă capacitatea de a echilibra interesele echipei, menținând în același timp stabilitatea și competitivitatea grupului.
Situații de criză specifice în Metin2:

[63] Sarah, Lynne, BOWMAN, *op.cit.*
[64] Gary, Alan, FINE, *op.cit.*

- **O breslă rivală domină economia serverului** – Dacă o grupare controlează prețurile pentru obiecte rare, restul jucătorilor trebuie să găsească metode alternative pentru a obține resurse și a contracara monopolul.
- **Un atac organizat împotriva unei bresle** – Dacă un grup de jucători decide să hărțuiască o breslă prin atacuri continue, liderul trebuie să găsească soluții pentru a menține moralul echipei și a stabili strategii defensive.
- **Conflicte interne între membri** – Uneori, tensiunile dintre jucători pot duce la destrămarea unei echipe. Un lider eficient trebuie să gestioneze astfel de conflicte, stabilind reguli clare și comunicând eficient[65].

Un exemplu concret ar fi cazul în care o **breslă din Metin2 își pierde liderul**, fie pentru că acesta decide să părăsească jocul, fie din cauza unor dispute interne. În această situație, echipa trebuie să **aleagă rapid un nou lider și să decidă cum va continua activitatea**, similar cu modul în care o companie trebuie să își reorganizeze structura în cazul unei schimbări majore de conducere.

➢ *Coordonarea eficientă a echipei – Organizare și comunicare clară*

Un lider eficient nu doar că gestionează crizele, dar știe și **cum să organizeze echipa pentru a preveni problemele și pentru a asigura eficiența grupului**.

Distribuția rolurilor în 4Story și Metin2

Fiecare jucător trebuie să aibă **un rol clar definit**, iar liderul trebuie să își cunoască echipa și să folosească fiecare membru acolo unde este cel mai eficient.

- **În 4Story**, în timpul unei bătălii de cucerire a unui teritoriu, liderul trebuie să își organizeze echipa astfel:
  - **Tank-urile** să fie în față pentru a proteja echipa.
  - **Damage dealerii** să atace punctele vulnerabile ale inamicului.
  - **Healerii și suportul** să mențină echipa în viață și să ofere buff-uri strategice.
- **În Metin2**, un lider de breaslă trebuie să stabilească:
  - **Cine se ocupă de farme și cine participă la luptele PvP**.
  - **Cum sunt distribuite resursele și echipamentele**.
  - **Cum se stabilesc alianțele și strategiile economice**.

Dacă aceste aspecte nu sunt clar definite, echipa va deveni haotică, iar șansele de succes vor scădea semnificativ[66].

Comunicarea eficientă – Factor decisiv în gestionarea problemelor

Un alt aspect esențial al organizării eficiente este **comunicarea clară și rapidă**. În Metin2 și 4Story, echipele care au **un sistem de comunicare bine pus la punct** sunt cele care domină în competiții.

- **Un lider trebuie să transmită ordine concise și ușor de înțeles** – Mesajele ambigue pot crea confuzii și pot duce la eșec.
- **Canalele de comunicare trebuie să fie eficiente** – Breslele și echipele bine organizate folosesc **Discord, TeamSpeak sau chat-ul de breaslă pentru a coordona acțiunile în timp real**.
- **Feedback-ul este esențial** – După fiecare bătălie sau eveniment important, liderul trebuie să analizeze ce a mers bine și ce trebuie îmbunătățit[67].

Atât în **4Story**, cât și în **Metin2**, **gestionarea crizelor și organizarea eficientă sunt esențiale pentru succesul unei echipe**. Jucătorii care reușesc să își coordoneze resursele, să comunice eficient și să se adapteze rapid la schimbări devin **lideri capabili**, iar aceste

[65] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[66] Markus, MONTOLA, *op.cit.*
[67] Jon, PETERSON, *op.cit.*

competențe sunt aplicabile și în **viața profesională și în managementul organizațional**. Astfel, experiența acumulată în aceste jocuri **nu doar că oferă distracție, ci și dezvoltă abilități esențiale pentru rezolvarea problemelor și leadership**, transformând jucătorii în strategii viitorului.

III. Aplicabilitatea în viața profesională și personală

Abilitățile dobândite în cadrul jocurilor strategice, precum leadership-ul și coordonarea echipelor, se transferă direct în mediul profesional, ajutând participanții să gestioneze echipe reale și să ia decizii eficiente în contexte dificile. Peterson subliniază că experiența acumulată în astfel de jocuri poate duce la îmbunătățirea semnificativă a abilităților manageriale în viața profesională reală[68].

Competențele legate de organizarea eficientă și planificarea strategică dezvoltate în jocurile strategice pot fi aplicate cu succes și în gestionarea sarcinilor zilnice și în planificarea carierei individuale. Astfel, conform lui Juul, experiențele din jocuri strategice oferă abilități esențiale în gestionarea resurselor personale și profesionale într-un mod optimizat[69].

Jocurile strategice contribuie semnificativ la dezvoltarea inteligenței emoționale și a abilităților sociale prin interacțiuni constante și rezolvarea conflictelor în echipă. Potrivit lui Montola, persoanele care participă frecvent la astfel de jocuri devin mai abile în medierea și soluționarea conflictelor din viața personală și profesională[70].

Participarea regulată la jocuri strategice poate îmbunătăți capacitatea de a lua decizii rapide și de a se adapta eficient la schimbări bruște, abilități extrem de utile în carieră și viața cotidiană. Cercetările realizate de Zagal și Deterding demonstrează că aceste abilități dezvoltate prin jocuri pot fi esențiale pentru performanța în medii dinamice și imprevizibile[71].

Jocurile strategice și MMORPG-urile, precum **4Story** și **Metin2**, oferă jucătorilor mai mult decât o simplă experiență de divertisment. Ele reprezintă **simulări complexe de leadership, management al resurselor și luare a deciziilor**, dezvoltând competențe care pot fi aplicate direct în viața profesională și personală. Într-un mod similar cu **mediul de afaceri**, aceste jocuri necesită **coordonarea echipelor, gestionarea resurselor limitate și rezolvarea problemelor neprevăzute**[72].

Astfel, experiențele acumulate în cadrul acestor jocuri pot servi drept **antrenament real pentru carierele în management, strategie, leadership și administrație**, iar mulți jucători se regăsesc mai târziu în poziții care necesită **abilități decizionale rapide, gândire strategică și adaptabilitate la schimbare**.

- ***Exemple concrete din mediul de afaceri și management***
  - *Leadership și management al echipelor – De la lideri de breslă la manageri de echipă*

*Una dintre cele mai evidente paralele între jocurile MMORPG și viața profesională este legată de **leadership**. În **Metin2** și **4Story**, liderii de breslă au responsabilități similare cu cele ale unui **manager de echipă sau director executiv**.*

4Story – Liderii de breslă și managerii de echipă

*În **4Story**, liderii de breslă trebuie să își coordoneze membrii în **bătălii strategice pentru cucerirea teritoriilor**. Aceasta implică:*

- ***Planificarea atacurilor și apărării** – Similar cu modul în care un manager stabilește obiective și planuri de acțiune într-o companie.*

[68] *Ibidem.*
[69] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[70] Markus, MONTOLA, , *op.cit.*
[71] José, Pablo, ZAGAL & Sebastian, DETERDING, *op.cit.*
[72] Sarah, Lynne, BOWMAN, *op.cit.*

- ***Delegarea sarcinilor*** *– Un lider de breslă trebuie să își cunoască echipa și să aloce roluri potrivite fiecărui membru, la fel cum un manager identifică punctele forte ale angajaților săi.*
- ***Gestionarea conflictelor interne*** *– La fel ca într-un departament dintr-o companie, conflictele între membri trebuie rezolvate eficient pentru a menține un mediu productiv*[73].

Exemplu din viața reală: Un manager de echipă într-o firmă IT trebuie să coordoneze dezvoltatorii de software într-un proiect complex, distribuind sarcini în funcție de competențe și asigurându-se că echipa funcționează armonios. Aceasta este exact aceeași abilitate pe care o dezvoltă un lider de breslă în ***4Story****, organizând echipa pentru a înfrunta breslele rivale.*

Metin2 – Gestionarea unei echipe competitive în PvP și managementul resurselor

În ***Metin2****, liderii de breslă trebuie să mențină o* ***echipă competitivă în PvP****, ceea ce presupune:*

- ***Stabilirea unor obiective pe termen lung*** *– Spre exemplu, câștigarea unui război de breslă poate necesita săptămâni de pregătire, echivalent cu modul în care un manager de companie planifică extinderea unui business pe o piață nouă.*
- ***Motivarea și menținerea loialității echipei*** *– Într-un MMORPG, dacă un lider nu se preocupă de echipa sa, membrii pot părăsi bresla și se pot alătura rivalilor. Același lucru se întâmplă în mediul profesional, unde un manager care nu își motivează angajații riscă să îi piardă în favoarea altor companii*[74].

Exemplu din viața reală: Un antreprenor care își dezvoltă o companie trebuie să gestioneze resursele financiare, să motiveze angajații și să se asigure că echipa sa rămâne competitivă pe piață. Același proces are loc într-o ***breslă de succes din Metin2****, unde liderii trebuie să stabilească strategii pentru a menține poziția echipei pe server.*

- ***Luarea deciziilor sub presiune – De la raiduri MMORPG la business***

Atât în ***4Story****, cât și în* ***Metin2****, jucătorii trebuie să ia decizii rapide sub presiune, ceea ce le dezvoltă* ***abilitățile de gândire critică și reacție eficientă****.*

- ***În 4Story****, un lider trebuie să decidă dacă își retrage echipa dintr-un conflict sau dacă își asumă riscul de a continua lupta, având în vedere resursele disponibile.*
- ***În Metin2****, un lider de breslă trebuie să hotărască dacă își angajează membrii într-un război prelungit sau dacă face o alianță strategică cu o altă breslă.*

Exemplu din viața reală: Într-o companie, un manager poate fi pus în fața unei decizii critice, cum ar fi ***dacă investește într-o tehnologie nouă sau dacă așteaptă să vadă tendințele pieței****. Această decizie trebuie luată rapid, la fel ca în cazul unui lider de breslă care trebuie să răspundă unui atac-surpriză*[75].

- ***Strategia economică – Managementul resurselor în joc și în afaceri***

Un alt aspect al jocurilor MMORPG care este aplicabil în viața profesională este ***gestionarea economiei și a resurselor****.*

- ***În 4Story, liderii trebuie să decidă cum își alocă aurul și echipamentele*** *– Investesc în apărare sau atac? Își dezvoltă infrastructura sau se pregătesc pentru un conflict iminent?*
- ***În Metin2, economia jocului este volatilă****, iar jucătorii trebuie să monitorizeze prețurile de pe piața obiectelor pentru a face tranzacții profitabile.*

Exemplu din viața reală: Un antreprenor care gestionează un startup trebuie să decidă cum își alocă resursele financiare – investește în dezvoltare sau își consolidează poziția

[73] Gary, Alan, FINE, *op.cit.*
[74] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[75] Markus, MONTOLA, *op.cit.*

*actuală? Aceeași dilemă o are un jucător din Metin2 care trebuie să decidă **dacă își păstrează aurul sau îl reinvestește în echipamente mai puternice***[76].

➢ *Comunicare și negociere – Diplomatie în jocuri și business*

*Un alt aspect esențial al **4Story și Metin2** este **abilitatea de a comunica și de a negocia alianțe**.*

- ***Diplomația între bresle este esențială** – Liderii care știu să negocieze alianțe și să mențină relații stabile pot evita conflictele costisitoare și își pot asigura succesul pe termen lung.*
- ***În mediul profesional, negocierea este crucială** – Fie că este vorba despre contracte de afaceri, gestionarea parteneriatelor sau rezolvarea conflictelor interne, abilitățile dezvoltate în jocurile strategice sunt direct aplicabile în business*[77].

*Experiența acumulată în **4Story și Metin2** poate avea **o aplicabilitate directă în carieră și în viața personală**. **Leadership-ul, luarea deciziilor rapide, gestionarea resurselor și negocierea sunt abilități esențiale**, indiferent dacă sunt aplicate în **managementul unei echipe, conducerea unei afaceri sau gestionarea unui proiect complex**.*

*Astfel, MMORPG-urile nu sunt doar jocuri, ci **simulatoare excelente pentru dezvoltarea abilităților strategice și de leadership**, pregătindu-i pe jucători pentru **provocările reale din lumea afacerilor și a managementului**.*

❖ ***Cum pot fi implementate lecțiile din jocuri în carieră***

Jocurile strategice și MMORPG-urile, precum **4Story și Metin2**, nu sunt doar o sursă de divertisment, ci și un mediu în care jucătorii își dezvoltă abilități esențiale, aplicabile în viața profesională. Aceste jocuri oferă contexte complexe de **luare a deciziilor, gestionare a resurselor, coordonare a echipelor și adaptare la schimbare**, competențe esențiale pentru orice carieră de succes. Experiențele acumulate în jocurile strategice pot fi transpuse cu succes în domenii precum **management, strategie, leadership, administrare, negociere și dezvoltare profesională**[78].

Într-un mod surprinzător, mulți profesioniști care au jucat MMORPG-uri sau jocuri de strategie recunosc că acestea i-au ajutat să își îmbunătățească **abilitățile de analiză, comunicare, luare a deciziilor rapide și gestionare a echipelor**. Prin urmare, lecțiile învățate în aceste jocuri pot avea un impact semnificativ asupra carierei, ajutând jucătorii să devină **lideri mai buni, strategi mai eficienți și comunicatori mai abili**.

➢ *Dezvoltarea leadership-ului și coordonarea echipelor*

Unul dintre cele mai importante aspecte ale jocurilor precum **4Story și Metin2** este **leadership-ul**. În aceste jocuri, liderii de breslă sau echipă trebuie să își coordoneze membrii, să ia decizii rapide și să gestioneze resursele în mod eficient.

❖ ***Paralele între leadership-ul din jocuri și cel din carieră***

- **În 4Story**, liderii de breslă trebuie să organizeze atacuri și să își mențină echipa unită în bătăliile pentru teritorii. Această responsabilitate este similară cu cea a unui **manager de proiect**, care trebuie să își coordoneze echipa pentru atingerea obiectivelor într-un mediu competitiv.
- **În Metin2**, liderii trebuie să își mențină membrii breslei motivați și implicați în activitățile de grup. În carieră, un lider bun trebuie să își inspire echipa, să identifice punctele forte ale fiecărui angajat și să creeze un mediu de lucru productiv[79].

[76] Jon, PETERSON, *op.cit.*
[77] José, Pablo, ZAGAL & Sebastian, DETERDING, *op.cit.*
[78] Sarah, Lynne, BOWMAN, *op.cit.*
[79] Gary, Alan, FINE, *op.cit.*

Exemplu din viața reală: Un lider de breaslă din Metin2 care organizează cu succes un raid PvP și își menține echipa unită poate aplica aceeași abordare în lumea profesională, în **coordonarea unui proiect IT** sau în **gestionarea unei echipe de vânzări**. În ambele situații, succesul depinde de **claritatea obiectivelor, comunicarea eficientă și gestionarea resurselor disponibile**.

- *Luarea deciziilor rapide și gestionarea crizelor*

Un alt aspect esențial al jocurilor strategice este **capacitatea de a lua decizii rapide și eficiente** în fața unor situații neprevăzute. În **4Story și Metin2**, jucătorii trebuie să reacționeze rapid la **schimbările dinamice ale jocului**, la fel cum profesioniștii trebuie să își adapteze strategiile în fața unor provocări neașteptate.

Cum se aplică în carieră?

- **Într-un joc precum 4Story, un atac-surpriză asupra unei bresle necesită o reacție rapidă și coordonată**. La fel, în carieră, un manager trebuie să răspundă prompt la schimbările de pe piață sau la problemele apărute în cadrul unui proiect.
- **În Metin2, un lider trebuie să ia decizii privind alianțele strategice**. Într-un mediu de afaceri, un manager trebuie să decidă dacă încheie un parteneriat cu o altă companie pentru a obține un avantaj competitiv[80].

Exemplu din viața reală: Un antreprenor care conduce o afacere trebuie să își ajusteze constant strategiile, exact cum un lider dintr-un MMORPG trebuie să își schimbe tacticile de luptă în funcție de comportamentul adversarilor. De exemplu, **dacă un competitor lansează un produs nou, compania trebuie să reacționeze rapid, la fel cum o breaslă din Metin2 trebuie să răspundă unui atac-surpriză**.

- *Gestionarea resurselor și strategiile economice*

Un alt aspect important al acestor jocuri este **gestionarea eficientă a resurselor**, fie că este vorba despre **aur, obiecte rare sau teritorii**.

Cum se aplică în carieră?

- **În 4Story, liderii trebuie să decidă cum să își investească resursele în dezvoltarea teritoriilor și a infrastructurii**. Aceeași strategie este utilizată în managementul unei companii, unde liderii trebuie să decidă cum să aloce bugetul pentru creștere și inovație.
- **În Metin2, economia jocului fluctuează, iar jucătorii trebuie să analizeze piața și să decidă ce obiecte să vândă sau să cumpere**. În lumea reală, aceeași gândire strategică este utilizată de investitori pentru a lua decizii în privința achizițiilor și investițiilor[81].

Exemplu din viața reală: Un specialist în **managementul financiar** sau un **antreprenor care conduce un startup** trebuie să fie capabil să **gestioneze investițiile și să planifice cheltuielile**, la fel cum un jucător din Metin2 trebuie să analizeze economia serverului și să facă tranzacții avantajoase.

- *Dezvoltarea abilităților de comunicare și negociere*

Comunicarea este esențială atât în jocuri, cât și în viața profesională. Într-un MMORPG, jucătorii trebuie să colaboreze pentru a obține succesul, iar **negocierea joacă un rol crucial în formarea alianțelor și în schimburile economice**.

Cum se aplică în carieră?

- **Un lider de breaslă care negociază o alianță într-un joc trebuie să aibă abilități similare cu cele ale unui manager care negociază un contract**.
- **Într-un joc precum Metin2, abilitatea de a comunica clar și de a convinge alți jucători să se alăture unei cauze este esențială**. Într-un mediu profesional, aceleași

[80] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[81] Markus, MONTOLA, *op.cit.*

competențe sunt necesare pentru a **convinge clienții să cumpere un produs sau pentru a obține sprijinul echipei într-un proiect complex**[82].

Exemplu din viața reală: Un **director de vânzări** trebuie să își convingă clienții de avantajele unui produs, la fel cum un lider de breaslă din Metin2 trebuie să negocieze alianțe și să convingă alți jucători să i se alăture.

Jocurile strategice precum **4Story și Metin2** nu sunt doar o formă de divertisment, ci și **instrumente puternice pentru dezvoltarea abilităților profesionale**. **Leadership-ul, gestionarea resurselor, luarea deciziilor rapide și comunicarea sunt competențe esențiale în orice carieră**, iar jucătorii care își perfecționează aceste abilități în jocuri pot avea un avantaj semnificativ în mediul profesional.

Astfel, lecțiile învățate în aceste jocuri pot fi **implementate cu succes în afaceri, management, strategie și leadership**, oferind jucătorilor un **set valoros de competențe aplicabile în carieră**.

*Jocurile strategice și **MMORPG-urile** (Massively Multiplayer Online Role-Playing Games), precum **4Story și Metin2**, sunt mai mult decât simple activități recreative – ele reprezintă **medii de învățare interactive**, care permit jucătorilor să își dezvolte abilități esențiale aplicabile atât în viața personală, cât și în carieră. Prin **gestionarea echipelor, luarea deciziilor rapide, administrarea resurselor și rezolvarea problemelor**, aceste jocuri oferă **lecții valoroase despre leadership, strategie și colaborare***[83].

*Dacă sunt utilizate în mod conștient și echilibrat, jocurile strategice pot deveni **un instrument eficient de dezvoltare personală și profesională**, ajutând jucătorii să își îmbunătățească **gândirea critică, comunicarea și capacitatea de adaptare la schimbări**. Aceste competențe sunt esențiale în mediul actual, unde flexibilitatea și capacitatea de a lua decizii rapide sunt calități apreciate în orice domeniu profesional.*

- ***Impactul jocurilor strategice asupra dezvoltării personale și profesionale***
  - *Dezvoltarea gândirii strategice și a luării deciziilor rapide*

*În **4Story și Metin2**, jucătorii sunt puși frecvent în situații care necesită **gândire strategică, analiză rapidă a riscurilor și luarea deciziilor în condiții de incertitudine**. Aceste abilități sunt **transferabile în carieră**, unde profesioniștii trebuie să răspundă rapid la provocări, să gestioneze crize și să adapteze strategiile de lucru în funcție de evoluțiile pieței*[84].

***Exemplu real**: Un manager care trebuie să decidă dacă investește într-o nouă tehnologie sau dacă așteaptă reacția pieței se confruntă cu un proces similar celui prin care trece un lider de breaslă din **Metin2**, care trebuie să aleagă dacă atacă un adversar puternic sau dacă își consolidează resursele pentru o confruntare viitoare.*

- *Leadership și organizarea echipelor*

*Jocurile strategice sunt un teren de antrenament excelent pentru **dezvoltarea leadership-ului**, întrucât jucătorii trebuie să își **coordoneze echipele, să aloce resurse eficient și să mențină motivația membrilor**. În **4Story**, liderii de breslă trebuie să își conducă echipele în **bătălii pentru teritorii**, gestionând atacurile, defensiva și relațiile cu alte grupuri.*

***Exemplu real**: Un manager de echipă într-o companie trebuie să își motiveze angajații, să stabilească obiective clare și să aloce sarcini în funcție de competențele fiecărui membru – la fel cum un lider din **Metin2** trebuie să organizeze strategiile PvP și să decidă cine va participa la misiuni critice.*

- *Gestionarea resurselor și adaptarea la schimbări*

*Jocurile strategice pun un accent deosebit pe **gestionarea resurselor**, fie că este vorba despre **aur, echipamente, terenuri sau oameni**. În **Metin2**, jucătorii trebuie să învețe **cum să***

[82] Jon, PETERSON, *op.cit.*
[83] Sarah, Lynne, BOWMAN, *op.cit.*
[84] Gary, Alan, FINE, *op.cit.*

facă tranzacții profitabile, cum să administreze economia serverului și cum să mențină echilibrul între costuri și beneficii.

Exemplu real*: Într-o companie, gestionarea eficientă a resurselor financiare este crucială. Un antreprenor care își planifică investițiile pentru maximizarea profiturilor aplică* ***aceleași principii de gândire strategică*** *pe care le dezvoltă un jucător din* ***4Story****, care trebuie să decidă cum își distribuie aurul între upgrade-uri și recrutarea de noi membri pentru breaslă*[85].

- *Îmbunătățirea comunicării și abilităților de negociere*

Jocurile multiplayer necesită ***comunicare eficientă****, atât în timpul bătăliilor, cât și în negocierile dintre bresle. Jucătorii trebuie să colaboreze pentru a câștiga lupte, să își coordoneze acțiunile în timp real și să negocieze alianțe strategice.*

Exemplu real*: În mediul profesional, comunicarea eficientă este esențială pentru succesul în* ***vânzări, marketing, relații cu clienții și managementul echipelor****. La fel cum un lider de breaslă trebuie să își convingă membrii să urmeze o anumită strategie, un manager trebuie să își convingă echipa să adopte o viziune comună și să implementeze o strategie coerentă*[86].

- ***Recomandări pentru utilizarea jocurilor strategice în dezvoltarea personală și profesională***

Pentru a beneficia la maximum de lecțiile oferite de ***4Story, Metin2 și alte jocuri strategice****, jucătorii ar trebui să le privească drept* ***o oportunitate de învățare*** *și să încerce să aplice abilitățile dezvoltate în contexte reale.*

- ***Adoptarea unei mentalități orientate spre învățare***
  - *În loc să vadă jocurile doar ca pe o formă de distracție, jucătorii ar trebui să reflecteze asupra* ***deciziilor luate și să analizeze impactul acestora****.*
  - *Jucătorii care își asumă roluri de* ***lideri de breslă*** *ar trebui să își evalueze* ***abilitățile de leadership, comunicare și gestionare a resurselor****.*
- ***Aplicarea lecțiilor în viața reală***
  - ***Gândirea strategică*** *dezvoltată în jocuri poate fi aplicată în* ***management, afaceri, investiții și planificare financiară****.*
  - ***Luarea deciziilor rapide*** *în timpul luptelor din Metin2 poate fi transpusă în situații reale de* ***gestionare a crizelor*** *într-un mediu de afaceri.*
  - ***Gestionarea echipei într-un MMORPG*** *poate fi utilizată pentru a îmbunătăți* ***coordonarea echipelor și motivarea angajaților****.*
- ***Crearea unui echilibru între joc și viața profesională***
  - *Jocurile strategice pot fi utilizate* ***pentru dezvoltarea abilităților, dar nu ar trebui să înlocuiască experiențele practice*** *din viața reală.*
  - ***Participarea la competiții de gaming*** *poate fi un mod eficient de a exersa luarea deciziilor rapide, dar trebuie echilibrată cu formarea profesională și dezvoltarea competențelor tehnice.*

Jocurile strategice oferă un ***mediu sigur și captivant*** *în care jucătorii pot învăța* ***leadership, strategie, luare a deciziilor rapide, gestionare a resurselor și comunicare eficientă****. Dacă aceste lecții sunt aplicate corect, ele pot avea un* ***impact pozitiv asupra carierei și dezvoltării personale****.*

Prin urmare, ***4Story și Metin2 nu sunt doar jocuri, ci adevărate instrumente de antrenament pentru succesul în viața profesională****, ajutând jucătorii să devină* ***mai buni lideri, mai buni strategi și mai eficienți în gestionarea echipelor și a resurselor****.*

In loc de concluzii: Cum pot fi folosite aceste lecții în carieră și viața personală?

- ***Dezvoltare profesională***

[85] Jesper, JUUL, *op.cit.*
[86] Markus, MONTOLA, *op.cit.*

- **Un războinic bun poate deveni un manager excelent**, rezistent la stres și capabil să ia decizii strategice.
- **Un ninja poate excela în domenii rapide și competitive**, cum ar fi vânzările, tehnologia și securitatea cibernetică.
- **Un saman poate fi un lider inspirațional, profesor sau consilier**, ajutând echipele să funcționeze mai bine.
- **Un sura este un strateg și un planificator**, fiind ideal pentru domenii analitice precum finanțele sau dezvoltarea software.

❖ ***Aplicarea în viața personală***

- **Abilitățile defensive ale războinicului ajută în gestionarea conflictelor și în depășirea obstacolelor personale**.
- **Agilitatea ninja se traduce prin adaptabilitate și luarea deciziilor rapide în situații neașteptate**.
- **Samanul învață importanța echilibrului emoțional și a ajutării celorlalți**.
- **Sura demonstrează puterea de a gândi înainte și de a-ți planifica viitorul cu atenție**.

Astfel, **Metin2 nu este doar un joc, ci și un simulator de viață**, unde jucătorii își pot dezvolta competențe valoroase pe care le pot folosi în lumea reală. În **4Story**, fiecare clasă de personaje este dotată cu abilități specifice care reflectă competențe aplicabile în viața reală. Analizând aceste clase și abilitățile lor, putem identifica paralele cu diverse aptitudini și roluri profesionale:

✓ **Războinic (Warrior)**

Abilități și echipamente:

- **Arme:** Săbii cu o mână și două mâini, topoare, arbalete, arcuri.
- **Armuri:** Armuri de zale, armuri de plăci și scuturi.

Transpunere în viața reală:

- **Forță fizică și rezistență:** Războinicii sunt echivalentul atleților sau militarilor care necesită o condiție fizică excelentă și rezistență la efort.
- **Tactici de luptă și strategie:** Abilitățile lor de a planifica și executa atacuri eficiente se regăsesc în rolurile de lideri militari sau manageri de proiect care coordonează echipe în situații dificile.
- **Rezistență la stres:** Capacitatea de a face față situațiilor tensionate este esențială în profesii precum pompieri sau personal medical de urgență.

✓ **Arcaș (Archer)**

Abilități și echipamente:

- **Arme:** Arcuri, arbalete, pumnale, săbii cu o mână și două mâini.
- **Armuri:** Armuri de piele și piele tare.

Transpunere în viața reală:

- **Precizie și concentrare:** Arcașii excelează în acuratețe, similar profesioniștilor precum chirurgii sau inginerii care necesită o atenție deosebită la detalii.
- **Agilitate și adaptabilitate:** Capacitatea de a se adapta rapid la situații noi este esențială în domenii precum sporturile de performanță sau dansul.
- **Lucru la distanță:** Abilitățile de atac de la distanță reflectă competențele necesare în profesii care implică telemunca sau coordonarea echipelor distribuite geografic.

✓ **Magician (Mage)**

Abilități și echipamente:

- **Arme:** Toiege, baghete magice și ganthas.Wikipedia+1en.4story.gameforge.com+1
- **Armuri:** Armuri de material și armuri ușoare.

Transpunere în viața reală:

- **Controlul elementelor:** Magicienii manipulează focul, gheața și fulgerul, similar specialiștilor în domenii tehnice care controlează și utilizează diverse forme de energie.
- **Gândire analitică:** Abilitatea de a analiza și rezolva probleme complexe este esențială în profesii precum cercetarea științifică sau programarea.
- **Creativitate:** Inovația și gândirea "în afara cutiei" sunt caracteristici ale magicienilor, similare artiștilor sau designerilor.

✓ **Preot (Priest)**

Abilități și echipamente:

- **Arme:** Toiege, baghete magice și ganthas.en.4story.gameforge.com
- **Armuri:** Armuri de material și armuri ușoare.

Transpunere în viața reală:

- **Vindecare și suport:** Preoții oferă suport și vindecare, reflectând rolurile medicilor, asistenților medicali sau terapeuților.
- **Empatie și comunicare:** Capacitatea de a înțelege și susține emoțional pe alții este esențială în profesii de consiliere sau asistență socială.
- **Leadership spiritual:** Ghidarea și inspirarea altora se regăsesc în rolurile liderilor religioși sau mentorilor.

✓ **Evocator (Summoner)**

Abilități și echipamente:

- **Arme:** Toiege, baghete magice și ganthas.
- **Armuri:** Armuri de piele și piele tare.

Transpunere în viața reală:

- **Coordonarea echipelor:** Evocatorii invocă creaturi pentru a lupta alături de ei, similar managerilor care coordonează echipe diverse pentru atingerea obiectivelor.
- **Multitasking:** Gestionarea simultană a mai multor sarcini sau proiecte este esențială în rolurile de project manager sau organizator de evenimente.
- **Adaptabilitate:** Capacitatea de a se adapta la diferite situații și de a utiliza resurse variate reflectă competențele antreprenorilor sau freelancerilor.

✓ **Cavalerul Întunericului (Night Walker)**

Abilități și echipamente:

- **Arme:** Arcuri, arbalete, chakrame, pumnale și săbii cu o mână.
- **Armuri:** Armuri de piele și piele tare.

Transpunere în viața reală:

- **Discreție și infiltrare:** Abilitățile de a se ascunde și de a ataca din umbră sunt similare agenților de securitate sau detectivilor.
- **Analiză strategică:** Planificarea și executarea atacurilor surpriză reflectă competențele necesare în strategiile de afaceri sau marketing.

BIBLIOGRAPHY:

1. BOWMAN, Sarah, Lynne, *Immersive Gameplay: Essays on Participatory Media and Role-Playing*. McFarland, 2017.
2. FINE, Gary, Alan, *Shared Fantasy: Role Playing Games as Social Worlds*. University of Chicago Press, 1983.
3. GYGAX, Ernest, Gary & ARNESON, David, *Dungeons & Dragons: Rules for Fantastic Medieval Wargames*. TSR Hobbies, 1974.
4. JOUKHADOR, Jasmine, BLASZCZYNSKI, Alex & MACCALLUM, Fiona, „Superstitious beliefs in gambling among problem and non-problem gamblers: Preliminary data". In: *Journal of gambling studies*, 2004, no.20(2), pp.171-180.
5. JUUL, Jesper, *Half-Real: Video Games between Real Rules and Fictional Worlds*. MIT Press, 2005.
6. KNEER, Julia, RIEGER, Dennis, IVORY, James, & FERGUSON, Christopher, „Awareness of risk factors for digital game addiction: interviewing players and counselors". *International Journal of Mental Health and Addiction*, *12*(5), 585-599, 2014.
7. LUPU, Vasile, *Jocul patologic de noroc la adolescenți*, Cluj-Napoca: Risoprint, 2008.
8. MIU, Florin, Valentin, Construcții deficitare de cogniție în ludomanie. In *Integrare prin cercetare și inovare* (pp. 64-66), 2021.
9. MONTOLA, Markus, *On the Edge of the Magic Circle: Understanding Role-Playing and Pervasive Games*. Sense Publishers, 2012.
10. PETERSON, Jon, *The Elusive Shift: How Role-Playing Games Forged Their Identity*. MIT Press, 2020.
11. RIGBY, Scott, *Glued to Games: How Video Games Draw Us In and Hold Us Spellbound*. Praeger, 2014.
12. SCHULTZE, Ulrike, & RENNECKER, Janet, „Refraining online games" In *Virtuality and Virtualization* (pp. 335-351). Springer, Boston, MA, 2007.
13. YAN, Jeff, „Security design in online games", In *19th Annual Computer Security Applications Conference, 2003. Proceedings.* (pp. 286-295). IEEE, 2003.
14. ZAGAL, José, Pablo & DETERDING, Sebastian (Eds.), *Role-Playing Game Studies: Transmedia Foundations*. Routledge, 2018.

POWER: A TRIPARTITE APPROACH FROM A SOCIOLOGICAL, PSYCHOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL PERSPECTIVE

Ramona-Ştefana Petrovan
Lecturer, PhD, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia
Vasile R. Todoran
Master Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

Abstract: This paper proposes an interdisciplinary analysis of the concept of power, approached through the prism of three major directions of knowledge: psychology, philosophy and sociology. Without limiting itself to a one-sided interpretation, the study aims to reveal the structural and functional complexity of power, both as a subjective reality and as a collective phenomenon. From a psychological perspective, power is explored as a form of inner possession and self-efficacy, reflecting the individual's autonomy and ability to orient their life. Philosophy brings into question the ethical and ontological dimension of power, problematizing its legitimacy and finality. Sociology, for its part, sheds light on relations of domination, mechanisms of distribution and social resistance, showing how power is shaped by structural and cultural factors. Overall, the paper demonstrates that a complete understanding of power requires an articulation between the internal dimension, moral discourse and social context, going beyond classical disciplinary boundaries in favor of an integrative and reflective perspective.

Keywords: power, possession, self-efficacy, legitimacy, dominance, interdisciplinarity, social structure

Prolegomene

Puterea, ca realitate socială, psihologică și filosofică, reprezintă una dintre cele mai vechi și persistente preocupări ale gândirii umane. De la primele forme de organizare tribală până la structurile moderne ale statului-națiune și dincolo de acestea, ideea de putere a fost prezentă ca o forță ordonatoare, ca o modalitate de reglare a relațiilor interumane și ca expresie a capacității unui individ sau grup de a influența, determina sau controla comportamente, resurse și valori[1]. De-a lungul timpului, puterea a fost conceptualizată într-o varietate de moduri, reflectând schimbările de paradigmă din cadrul diferitelor domenii ale cunoașterii. Filosofii, sociologii și psihologii au analizat acest concept nu doar ca pe o forță exterioară, ci și ca pe o dimensiune internă a conștiinței umane.

În societățile contemporane, unde relațiile de putere sunt difuze și integrate în mecanisme subtile ale comunicării și controlului social, înțelegerea acestui fenomen devine esențială pentru o analiză critică a realității. Michel Foucault[2] atrage atenția asupra caracterului capilar al puterii, afirmând că aceasta nu este concentrată doar în instituții sau indivizi, ci se exprimă printr-o rețea de relații care structurează întregul spațiu social. Într-un mod similar, Robert Dahl definește puterea drept capacitatea unui actor A de a determina comportamentul unui actor B într-un mod în care B nu ar fi acționat altfel, subliniind astfel natura relațională și contextuală a acestui concept[3].

Prezenta lucrare își propune să analizeze puterea printr-o abordare tripartită – sociologică, psihologică și filosofică – pentru a contura o viziune comprehensivă, dar și critică asupra manifestărilor, implicațiilor și limitelor acesteia. Această structurare permite nu doar identificarea diferențelor între perspective, ci și revelarea intersecțiilor și suprapunerilor

[1] Max, WEBER, , *Economy and society: An outline of interpretive sociology* (G. Roth & C. Wittich, Eds.). University of California Press, 1978.
[2] Michel, FOUCAULT, *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings 1972–1977*. Pantheon Books, 1980.
[3] Robert Alan, DAHL, The concept of power. *Behavioral Science, 2*(3), pp. 201-215, 1957.

conceptuale care contribuie la complexitatea fenomenului. În centrul reflecției noastre se află ideea că puterea nu este un dat imuabil, ci o construcție dinamică și contextuală, influențată de normele sociale, procesele mentale și fundamentele etice ale acțiunii umane.

I. Puterea din punct de vedere psihologic

În psihologie, primele lucrări asupra puterii s-au concentrat pe **influența interpersonală** și pe **autoritate**, investigând relația dintre putere și conformism. Studiul lui **Stanley Milgram**[4] despre obediență la autoritate și experimentul **Stanford** al lui Philip Zimbardo[5] au pus bazele înțelegerii mecanismelor prin care indivizii se supun autorității chiar și în situații de violență sau abuz. Aceste studii au arătat cum indivizii pot fi transformați prin intermediul puterii autoritare și au dezvăluit cum contextul social și puterea formală pot influența comportamentele extreme. **Teoriile despre leadership și influență socială** au constituit și ele un element central al literaturii vechi, fiind analizate de **Kurt Lewin** și **John R. P. French**, care au discutat bazele puterii interpersonale, de la forța coercitivă la puterea de recompensare și influența referențială.

În psihologia socială, cercetările recente au pus accent pe **relația dintre putere, emoții și sănătate mentală**, în special în contextul crizelor globale și al incertitudinii. Studiile din ultimii ani au reliefat efectele puterii asupra **rezilienței psihologice** și a **autoreglării emoționale**, analizând cum indivizii cu poziții de putere reacționează diferit în fața stresului și cum gestionarea puterii influențează sănătatea mentală.

În același timp, au apărut noi studii despre **efectele puterii în medii virtuale** și în relațiile de muncă la distanță, odată cu schimbările aduse de pandemie. Literatura psihologică din ultimii ani a început să examineze **dinamicile puterii** în contexte de muncă remote, arătând cum liderii și subordonații gestionează influența și autoritatea în absența interacțiunilor fizice directe.

Puterea, din punct de vedere psihologic, este strâns legată de procesele de motivare, percepție și autoreglare. Una dintre perspectivele clasice în acest sens este cea a lui David McClelland, care identifică nevoia de putere ca una dintre cele trei motivații fundamentale ale ființei umane, alături de nevoia de afiliere și realizare[6]. În această viziune, individul caută să influențeze comportamentul celorlalți nu neapărat pentru a domina, ci pentru a-și valida identitatea și competența într-un context social dat.

Albert Bandura, în teoria auto-eficacității, accentuează rolul percepției propriei capacități de a exercita control asupra evenimentelor care afectează viața personală[7]. Puterea psihologică devine astfel o expresie a sentimentului de eficiență personală, care mediază relația dintre intenție, acțiune și rezultat. Persoanele cu un nivel ridicat de auto-eficacitate tind să manifeste comportamente proactive, reziliență în fața obstacolelor și o atitudine generală de autonomie, ceea ce le conferă o formă de putere interioară autentică.

Psihologia socială a adus contribuții notabile în înțelegerea modului în care contextul influențează dinamica puterii. Studiile experimentale ale lui Stanley Milgram asupra obedienței față de autoritate și cele ale lui Philip Zimbardo privind efectul rolurilor sociale în cadrul experimentului închisorii de la Stanford au demonstrat capacitatea extraordinară a situațiilor de a modifica comportamentele indivizilor. Aceste experimente relevă nu doar cât de ușor poate fi exercitată puterea asupra indivizilor, ci și faptul că oamenii tind să interiorizeze rapid

[4] Stanley, MILGRAM, Behavioral study of obedience. *Journal of Abnormal and Social Psychology, 67*(4), pp. 371-378, 1963.
[5] Philip George, ZIMBARDO, The psychological power of imprisonment. *Stanford Prison Experiment*. Stanford University, 1971.
[6] David Clarence, MCCLELLAND, *Power: The inner experience*. Irvington Publishers, 1975.
[7] Albert, BANDURA, *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman, 1997.

roluri autoritare atunci când circumstanțele le conferă acest statut, chiar și în lipsa unor intenții malefice.

Astfel, din punct de vedere psihologic, puterea este o construcție complexă, aflată la intersecția dintre nevoile fundamentale, percepțiile de sine și influențele contextuale. Ea nu poate fi redusă la simpla dominare a altuia, ci trebuie înțeleasă ca o rețea de dinamici interne și externe care determină capacitatea individului de a acționa eficient, de a-și atinge scopurile și de a modela mediul în care trăiește.

Din perspectivă psihologică, puterea este explorată și analizată la nivel individual și interpersonal, fiind văzută ca o **capacitate de influență** asupra altora, precum și o forță internă care afectează percepțiile și comportamentele individuale. Psihologia socială, în special, se concentrează pe dinamica dintre lideri și subordonați, pe mecanismele de supunere la autoritate și pe procesele de influență socială.

De asemenea, psihologia se concentrează și asupra **puterii personale**, care se referă la capacitatea individului de a-și exercita controlul asupra propriei vieți și de a acționa conform valorilor și credințelor sale. În acest sens, puterea psihologică este legată de **autoeficacitatea** și **autonomia personală**, esențiale pentru dezvoltarea sănătății mintale și a relațiilor sociale echilibrate.

Puterea în relațiile apropiate se manifestă subtil prin influența emoțională, controlul deciziilor sau accesul la resurse afective. Din perspectivă psihologică, raporturile de putere într-un cuplu pot reflecta nivelul de atașament, istoria personală și modelele de comunicare învățate. Dezechilibrul de putere duce frecvent la relații disfuncționale, unde unul dintre parteneri domină, manipulează sau se autoanulează. Terapiile de cuplu și intervențiile psihologice urmăresc să restabilească un echilibru sănătos, bazat pe asertivitate, empatie și respect reciproc, în care ambii parteneri își exprimă nevoile și limitele fără teamă.

În contextul educațional, puterea psihologică nu este doar prerogativa cadrului didactic, ci se dezvoltă și în interiorul elevului. O educație centrată pe elev presupune cultivarea autoeficacității, a încrederii în sine și a capacității de a învăța autonom. Profesorul are rolul de facilitator al puterii psihologice, nu de autoritate coercitivă. Teoria învățării sociale subliniază importanța modelelor de rol și a motivației intrinseci. Un elev care simte că are control asupra propriei educații va manifesta curiozitate, perseverență și responsabilitate, ceea ce favorizează învățarea profundă și autoreglarea cognitivă.

Puterea psihologică în organizații se reflectă în dinamica leadershipului, în motivația angajaților și în cultura locului de muncă. Angajații care se simt valorizati, care au autonomie în luarea deciziilor și primesc feedback clar dezvoltă un sentiment de control intern și implicare. Leadershipul transformativ, bazat pe inspirație și dezvoltare personală, nu impune, ci modelează comportamente prin influență pozitivă și comunicare autentică. Pe de altă parte, abuzul de putere în mediul profesional poate duce la burnout, anxietate și retragere psihologică, afectând performanța și sănătatea mintală a angajaților.

La nivel macro, puterea psihologică se exprimă în sentimentul de apartenență, participare civică și capacitatea individului de a influența procesele comunitare. Empowerment-ul psihologic este procesul prin care oamenii capătă încredere că pot acționa asupra propriei vieți și a realității sociale[8]. Comunitățile în care indivizii se simt auziți, sprijiniți și validați generează reziliență colectivă și angajament social. În schimb, excluderea socială, marginalizarea și stigmatizarea conduc la alienare, neputință învățată și retragere din viața publică. Intervențiile psihosociale pot restabili conexiuni și stimula implicarea activă.

[8] Marc, ZIMMERMAN, Psychological empowerment: Issues and illustrations. *American Journal of Community Psychology, 23*(5), pp. 581-599, 1995.

Psihologia puterii este crucială în înțelegerea influenței politice și a comportamentului electoral. Liderii carismatici folosesc mecanisme psihologice precum persuasiunea, manipularea simbolică și inducerea fricii pentru a consolida poziții de putere. Psihologia cognitivă și socială explică ușurința cu care oamenii pot fi influențați prin biaisuri (bias de autoritate, bias de conformitate) sau narative colective. Educația psihologică a populației este esențială pentru formarea unui spirit critic și a unui „antidot cognitiv" împotriva manipulării ideologice și propagandei.

Puterea psihologică intrinsecă – adică sentimentul că o persoană are resursele interne necesare pentru a face față vieții – este esențială în menținerea sănătății mintale. Programele de dezvoltare personală, coaching și psihoterapie urmăresc activarea acestei resurse prin restructurare cognitivă, conștientizarea emoțională și reformularea identității. Lipsa sentimentului de control intern este asociată cu anxietate, depresie și blocaje existențiale. Intervențiile psihologice contribuie la reconstruirea acestui sentiment de control, care, în esență, reprezintă redobândirea propriei puteri.

Din punct de vedere psihologic, cultura populară joacă un rol central în modelarea percepției despre putere. Filmele, serialele, rețelele sociale și influenceri creează modele psihologice despre „cum arată" puterea: dominantă, atractivă, invulnerabilă. Acest lucru afectează stima de sine, comparația socială și normele de succes interiorizate, mai ales în rândul adolescenților. Psihologia media oferă instrumente pentru a deconstrui aceste modele și a încuraja o relație mai autentică cu imaginea de sine și propria influență socială.

II. Puterea din punct de vedere filosofic

Filosofia clasică a puterii este influențată de gânditori precum **Platon**, **Aristotel**, **Machiavelli** și **Hobbes**, care au definit fundamentele legitimității și ale relațiilor de putere politică. **Machiavelli**, în *Principele* (1532), a descris puterea dintr-o perspectivă pragmatică, afirmând că liderii trebuie să fie gata să folosească orice mijloace pentru a-și păstra puterea[9]. **Thomas Hobbes**, în *Leviathan* (1651), a teoretizat că puterea absolută este necesară pentru a asigura ordinea și securitatea socială într-o stare naturală de haos. Aceste lucrări filosofice au stabilit un cadru esențial pentru înțelegerea puterii politice și a necesității autorității pentru menținerea ordinii sociale[10].

La sfârșitul secolului XX, **Hannah Arendt** a făcut distincția dintre **putere** și **violență**. În viziunea ei, puterea autentică derivă din cooperarea și acțiunea colectivă a oamenilor, în timp ce violența este un substitut al puterii, folosit atunci când puterea autentică eșuează. Puterea este văzută ca o forță pozitivă, care reunește indivizii și le oferă capacitatea de a acționa împreună pentru un scop comun, spre deosebire de violență, care este dezbinătoare și distructivă.

În final, **Michel Foucault**, un filosof post-structuralist, a oferit o analiză critică a puterii în societățile moderne, argumentând că aceasta nu este o simplă relație de dominare între suveran și supus, ci este **difuză** și **pervazivă**. Puterea se exercită prin discursuri, instituții și norme sociale, influențând modul în care indivizii gândesc, acționează și se percep pe ei înșiși.

Literatura filosofică recentă asupra puterii a fost dominată de dezbateri despre **etica tehnologiei și biopolitică**, în special în contextul pandemiei. **Giorgio Agamben** și **Judith Butler** au dezvoltat teorii despre **starea de excepție** și **suveranitatea biologică**, analizând cum statele au folosit controlul biopolitic pentru a gestiona crizele de sănătate publică și cum aceste măsuri afectează libertățile individuale. Filosofii contemporani prezintă, astfel, relația dintre puterea statului și corpul uman, în lumina noilor provocări aduse de pandemia globală.

[9] Niccolò, MACHIAVELLI, *The prince*. Penguin Books. (Lucrare originală publicată în 1532), 1981.
[10] Thomas, HOBBES, *Leviathan*. Oxford University Press. (Lucrare originală publicată în 1651), 1996.

În paralel, filosofi precum **Byung-Chul Han** au abordat **noile forme de putere în era digitală**, arătând cum s-a trecut de la o putere disciplinară, de tip foucaultian, la o putere de **autoexploatare**, în care indivizii sunt influențați să-și maximizeze performanțele și să contribuie la un sistem neoliberal care exploatează autonomia lor aparentă.

Literatura veche și cea recentă despre putere dezvăluie o evoluție conceptuală semnificativă. În timp ce sociologia, psihologia și filosofia tradițională se concentrau pe tipuri de autoritate, relațiile de clasă, dominarea instituțională și obedienta la autoritate, studiile recente pun accent pe **impactul tehnologiei digitale**, **supravegherea globală**, **autoexploatarea** și noile forme descentralizate de control. Crizele politice și sociale recente, precum pandemia globală și expansiunea puterii digitale, au adus noi provocări și direcții de cercetare în literatura despre putere, cu accent pe biopolitică, capitalismul de supraveghere și etica tehnologică.

În filosofie, puterea nu este doar o temă de reflecție, ci o cheie de înțelegere a întregii condiții umane. De la Antichitate până la modernitate, gânditorii au problematizat relația dintre putere și morală, între libertate și constrângere, între individ și autoritate. Friedrich Nietzsche a fost unul dintre primii filosofi moderni care a rupt cu tradiția moralizatoare a puterii, propunând conceptul de „voință de putere" (*Wille zur Macht*), înțeles ca impuls vital al devenirii, ca expresie a forței creative care refuză stagnarea și valorile reactive[11] . Pentru Nietzsche, puterea este o forță imanentă vieții, o aspirație fundamentală spre afirmare și depășire a limitelor.

Pe de altă parte, Michel Foucault (1980) a reconceptualizat puterea ca o rețea de relații dispersate și productive, care traversează instituțiile, discursurile și corpurile. Puterea nu este, în viziunea sa, doar represivă, ci și constitutivă: ea creează identități, norme, adevăruri. Această abordare a demontat dihotomia clasică între puterea suverană și subiectul pasiv, oferind o lectură inovatoare asupra mecanismelor de control social și asupra micro-fizicii puterii[12].

Filosofia politică a lui Niccolò Machiavelli se axează pe eficiența guvernării, detronând idealurile morale în favoarea realismului politic. În *Principele*, puterea este un instrument de stabilitate și ordine, justificată nu prin virtute, ci prin capacitatea de a menține statul. Această gândire a influențat profund viziunea modernă asupra liderilor și legitimității politice[13].

Thomas Hobbes, în *Leviathan*, definește puterea ca mijloc de menținere a păcii într-o stare naturală dominată de haos și violență. El susține că oamenii cedează o parte din libertatea lor unui suveran absolut pentru a asigura securitatea colectivă[14]. Astfel, puterea devine temeiul contractului social și al autorității legitime.

Immanuel Kant, în schimb, ancorează puterea în moralitate. El afirmă că orice acțiune politică trebuie să respecte demnitatea persoanei și principiile rațiunii pure practice[15]. În această viziune, puterea este legitimă doar dacă este compatibilă cu imperativul categoric – adică dacă poate fi universalizată fără contradicție.

Prin urmare, din perspectivă filosofică, puterea nu este univocă, ci plurivalentă: ea poate fi voință de afirmare, mecanism de dominație, structură de guvernare sau expresie a rațiunii morale. Filosofia oferă, astfel, nu doar explicații, ci și criterii normative de evaluare a modului în care puterea este exercitată și justificată.

Din perspectivă filosofică, puterea în cadrul familial și în relațiile apropiate ridică întrebări esențiale despre autonomie, etică și responsabilitate. Filosofi morali precum Immanuel Kant susțin că fiecare persoană trebuie tratată întotdeauna ca scop în sine, nu ca

[11] Friedrich, NIETZSCHE, *Thus spoke Zarathustra*. Penguin Books. (Lucrare originală publicată în 1883), 1968.
[12] Michel, FOUCAULT, *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Vintage Books, 1975.
[13] Niccolò, MACHIAVELLI, *op.cit.*
[14] Thomas, HOBBES, *op.cit.*
[15] Immanuel, KANT, *Groundwork of the metaphysics of morals*. Cambridge University Press. (Lucrare originală publicată în 1785), 1997.

mijloc. Astfel, în relațiile intime, puterea nu poate fi legitimă decât dacă este exercitată în mod reciproc și liber consimțit. Când unul dintre parteneri își subordonează complet voința, se produce o anulare morală a demnității personale. În acest sens, filosofia ne ajută să regândim raporturile de influență ca forme de co-creare și respect, nu ca ierarhii nejustificate.

Educația este, în esență, un act de putere intelectuală și morală. Platon, în *Republica*, subliniază că adevărata educație nu constă în turnarea informației în mintea elevului, ci în „întoarcerea sufletului" către lumină, către ideea de bine. Această viziune presupune un ghidaj etic, nu o dominare. Totodată, Paulo Freire , într-o viziune filosofico-pedagogică, critică „educația bancară", în care profesorul posedă cunoașterea și o impune unilateral[16]. El propune o educație dialogică, în care puterea cunoașterii este împărtășită, iar învățarea este un proces de eliberare.

Puterea politică este una dintre temele centrale ale filosofiei politice. De la Machiavelli, care recomandă un conducător abil și pragmatic în *Principele* (1532/1981), până la contractualiștii precum Hobbes sau Rousseau, puterea este văzută ca fundament al ordinii și securității sociale. Însă problema legitimării ei rămâne constantă. Hannah Arendt distinge între violență și putere: puterea este rezultatul acțiunii colective și al acordului liber, în timp ce violența apare când puterea slăbește. În acest sens, un stat este legitim doar dacă puterea sa este derivată din consimțământul rațional al cetățenilor. Puterea fără legitimitate este, în fond, o formă de opresiune.

Filosofia marxistă, în special prin critica adusă capitalismului, a pus în lumină puterea economică ca instrument de dominație structurală. Marx susține că relațiile de producție sunt relații de putere ascunse în aparența contractului liber. Puterea capitalului asupra muncii nu este doar economică, ci și ideologică: ea dictează ritmul vieții, valorile succesului și identitatea socială. În contrast, filosofii contemporani ai justiției sociale, precum John Rawls, argumentează că o societate echitabilă trebuie să corecteze aceste dezechilibre prin distribuție echitabilă a resurselor și prin instituții care limitează concentrarea excesivă a puterii.

Michel Foucault a revoluționat filosofia cunoașterii arătând că puterea nu este doar un atribut al statului sau al individului, ci este intrinsecă producției de adevăr[17]. Instituțiile științifice, sistemele educaționale și limbajele dominante configurează ce este considerat „adevărat" sau „normal". Astfel, filosofia ne obligă să fim critici față de sursele autorității epistemice și să ne întrebăm cui folosește un anumit regim de cunoaștere. În acest sens, puterea este prezentă nu doar în relațiile sociale, ci și în cadrul celor intelectuale și simbolice.

Filosofia religiei tratează frecvent tensiunea dintre puterea divină și libertatea umană. Augustin și Toma d'Aquino văd puterea lui Dumnezeu ca suverană, dar compatibilă cu liberul arbitru. Însă Nietzsche oferă o viziune radical diferită: religia, în opinia sa, este o formă de „morală a sclavilor", în care cei slabi inversează valorile celor puternici pentru a-i domina simbolic. Astfel, moralitatea nu este neutră, ci este deseori un câmp de luptă între voințe de putere opuse. Această perspectivă provoacă reflecția critică asupra modului în care dogmele morale pot funcționa ca forme subtile de constrângere.

Filosofii contemporani, precum Bernard Stiegler sau Byung-Chul Han, analizează modul în care tehnologia modelează viața umană nu doar funcțional, ci și axiologic. Tehnologia nu este neutră; ea transformă raporturile de putere, mediile de comunicare și chiar structura atenției și voinței. Media digitală exercită o formă de „putere tăcută" prin algoritmi care modelează preferințele și opiniile, punând în discuție autonomia rațională a individului. Din perspectivă filosofică, această tehnoputere solicită o reflecție etică urgentă asupra limitelor controlului, libertății și autenticității în era digitală.

[16] Paulo, FREIRE, *Pedagogy of the oppressed*. Herder and Herder, 1970.
[17] Michel, FOUCAULT, *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings.*

Arta este și ea o formă de putere simbolică. Walter Benjamin afirma că estetizarea politicii duce la fascism, în timp ce politizarea artei poate contribui la emancipare. Arta poate deveni un instrument de contestare a ordinii, de exprimare a voinței de putere creatoare (Nietzsche) sau de reconstrucție a realității simbolice. Filosofia esteticii, de la Hegel la Adorno, a examinat permanent această relație între creație, conștiință și autoritate. Puterea artistică nu este constrângătoare, ci formativă – o forță care educă sensibilitatea, rupe convențiile și modelează conștiințe.

III. Puterea din perspectivă sociologică

Literatura clasică asupra puterii din *perspectivă sociologică* include lucrările fundamentale ale unor teoreticieni precum **Max Weber**, **Karl Marx** și **Émile Durkheim**. Max Weber a fost printre primii care au formulat o teorie clară despre **tipurile de autoritate** (tradițională, carismatică și rațional-legală), definind puterea ca o capacitate de a-și impune voința chiar și împotriva rezistenței celorlalți, ceea ce a influențat profund sociologia modernă. Karl Marx a oferit o perspectivă materialistă, văzând puterea ca un rezultat al controlului mijloacelor de producție, cu relații de dominație între clasele sociale, fundamentate pe inegalități economice[18]. Această perspectivă a fost esențială în analiza puterii din cadrul relațiilor economice și sociale. Pe de altă parte, **Émile Durkheim** a discutat despre putere din perspectiva integrării sociale și a coeziunii sociale, sugerând că puterea se manifestă prin normele și valorile comune care susțin ordinea socială. Literatura veche din domeniul sociologiei se concentrează astfel pe **structurile macro** ale puterii și pe relația dintre putere și instituții.

Literatura recentă din sociologia puterii se concentrează pe **rolul tehnologiei și al datelor în exercitarea puterii**. **Shoshana Zuboff**, în *The Age of Surveillance Capitalism* (2019), a introdus termenul de **capitalism de supraveghere**, descriind cum companiile de tehnologie controlează și manipulează comportamentele prin colectarea masivă de date și prin algoritmi, devenind noi actori ai puterii globale. Acest control digital redefinește relațiile de putere, mutând accentul de pe autoritățile tradiționale asupra celor care dețin și controlează infrastructura tehnologică globală.

Un alt aspect dezvoltat în literatura recentă este **puterea simbolică în contextul platformelor digitale**. Studiile lui **Manuel Castells** și ale altor teoreticieni despre **rețelele de putere** au analizat modul în care structurile descentralizate ale internetului și social media au transformat modul în care puterea se exercită, oferind noi oportunități pentru mobilizarea socială, dar și noi metode de control și manipulare.

În sociologie, puterea este privită ca o relație socială fundamentală, care structurează interacțiunile dintre indivizi, instituții și clase sociale. Max Weber oferă una dintre cele mai influente definiții, afirmând că puterea este „probabilitatea ca un actor să-și impună voința într-o relație socială, chiar și împotriva rezistenței" celorlalți. El diferențiază între autoritate – forma legitimă a puterii – și dominație – controlul efectiv asupra comportamentului celorlalți, realizat prin constrângere sau consens.

Pierre Bourdieu extinde înțelegerea puterii prin introducerea conceptului de capital simbolic și habitus, explicând modul în care puterea este încorporată în structurile culturale și în dispozițiile mentale ale indivizilor. Puterea nu se exercită doar prin coerciție, ci și prin impunerea unor sensuri și norme care devin „naturale" în percepția socială[19]. Astfel, dominarea este menținută nu doar prin forță, ci prin legitimitate și recunoaștere culturală.

Karl Marx propune o viziune conflictuală, în care puterea este un instrument al clasei dominante pentru a-și perpetua controlul asupra mijloacelor de producție și asupra

[18] Karl, MARX, *Capital: A critique of political economy* (Vol. 1). Penguin Books. (Lucrare originală publicată în 1867), 1976.
[19] Pierre, BOURDIEU, The forms of capital. În J.G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood, 1986.

ideologiilor[20]. Puterea este esențială în menținerea structurii de clasă și este sursa principală a alienării și inegalității sociale. În opoziție, Émile Durkheim subliniază funcția integratoare a puterii, văzută ca mijloc de coeziune socială și stabilitate normativă[21]. Puterea, în acest sens, nu este doar un instrument de control, ci și o formă de organizare colectivă care permite reproducerea ordinii sociale.

Sociologia contemporană pune accent pe distribuția puterii în rețele sociale, pe formele de rezistență și pe analiza discursurilor. De exemplu, teoria guvernanței și abordările post-structuraliste analizează modul în care puterea se manifestă în micro-procesele decizionale și în spațiile aparent neutre ale administrației și tehnocrației[22].

Prin urmare, perspectiva sociologică asupra puterii evidențiază caracterul ei relațional, simbolic și structural, punând în lumină complexitatea mecanismelor prin care ea este generată, transmisă și contestată în cadrul societății.

Familia este o unitate fundamentală a societății, dar și un spațiu de distribuție a puterii. Sociologic, puterea în familie se reflectă în roluri de gen, norme culturale și autoritate parentală. Feminismul sociologic a evidențiat modul în care patriarhatul structurează ierarhiile familiale, naturalizând dominația masculină și distribuția inegală a muncii domestice[23]. Bourdieu vorbește despre habitusul familial – un set de dispoziții învățate care perpetuează ierarhiile sociale în spațiul privat[24]. Astfel, familia nu este un spațiu neutru, ci un teren de reproducere a relațiilor de putere.

Sociologia educației analizează școala nu doar ca instituție de învățământ, ci ca mecanism de selecție și reproducere socială. Pierre Bourdieu a arătat că sistemul educațional legitimează inegalitățile sociale prin capitalul cultural: elevii din clasele dominante dispun de un stil de exprimare și un cod cultural favorizat de școală, ceea ce le conferă un avantaj simbolic. În acest mod, puterea este mascată prin meritocrație. Michel Foucault a explicat că școala este și un spațiu de disciplinare: norme, reguli, supraveghere – toate contribuie la formarea unui „corp docil", ușor de integrat în ordinea socială[25].

Marx a identificat locul de muncă drept spațiul central al conflictului de clasă. Puterea economică a angajatorului asupra angajatului este vizibilă nu doar în salarii și condiții de muncă, ci și în relațiile de subordonare și alienare[26]. Weber, dintr-o altă perspectivă, descrie organizațiile moderne ca birocrații raționale, unde puterea este exercitată prin reguli impersonale și ierarhii rigide[27]. Studiile critice recente, precum cele ale lui Burawoy, arată că angajații interiorizează ideologia firmei și participă activ la propria subordonare – un tip de „consimțământ fabricat" care maschează relația de dominație.

Puterea politică este, în viziunea lui Weber, abilitatea de a impune voința într-o relație socială, chiar împotriva opoziției[28]. Statul modern deține monopolul legitim al violenței, dar și al simbolurilor[29]. Puterea nu este doar o funcție de forță, ci și de legitimitate: autoritatea carismatică, tradițională și legal-rațională sunt formele prin care liderii obțin obediență. Sociologia politică modernă analizează nu doar puterea formală, ci și „spațiile de tăcere" – acele locuri unde puterea este exercitată prin excludere, lipsă de participare și manipulare ideologică[30].

---

[20] Karl, MARX, *op.cit.*
[21] Émile, DURKHEIM, *The division of labor in society*. Free Press. (Lucrare originală publicată în 1893), 1997.
[22] John, GAVENTA, Finding the spaces for change: A power analysis. *IDS Bulletin, 37*(6), pp. 23-33, 2006.
[23] Ann, OAKLEY, *The sociology of housework*. Pantheon Books, 1974.
[24] Pierre, BOURDIEU, *Masculine domination* (R. Nice, Trans.). Stanford University Press, 2001.
[25] Michel, FOUCAULT, *Discipline and punish: The birth of the prison.*
[26] Karl, MARX, *op.cit.*
[27]Max, WEBER, *op.cit.*
[28] *Ibidem*.
[29] Pierre, BOURDIEU, *Language and symbolic power* (J. B. Thompson, Ed.; G. Raymond & M. Adamson, Trans.). Harvard University Press, 1994.
[30] John, GAVENTA, *op.cit.*

Durkheim vede religia ca o formă de coeziune socială, dar și ca spațiu al sacralizării ordinii. Prin ritualuri și simboluri, religia consolidează puterea morală a comunității[31]. Marx o considera „opiu pentru popor" – un mecanism de control simbolic care îi face pe oameni să accepte suferința ca parte dintr-un plan divin. În acest sens, religia este un aparat ideologic care reproduce ordinea existentă. Foucault, dintr-o perspectivă genealogică, analizează modul în care confesiunea și supravegherea spirituală funcționează ca tehnologii ale sinelui și ale controlului.

Puterea medicală, conform lui Foucault, se exercită prin cunoaștere și supraveghere – o „privire clinică" care clasifică, normalizează și decide ce este „sănătos" sau „patologic"[32]. Sistemul de sănătate nu este doar un serviciu public, ci o instituție care produce subiectivități și controlează corpurile. Sociologia critică atrage atenția asupra iatrogeniei sociale – efectele negative ale medicalizării excesive și dependenței populației de autoritatea medicală[33]. Accesul la îngrijire și distribuția resurselor medicale reflectă, de asemenea, relații de clasă, etnie și gen. Mass-media nu doar informează, ci structurează realitatea socială. Conform lui Habermas, spațiul public s-a transformat într-un domeniu dominat de comunicare strategică, unde puterea este exercitată prin controlul agendei și al discursului[34]. Media mainstream acționează ca un aparat ideologic, promovând valorile hegemonice și marginalizând vocile alternative[35]. Noile media (rețele sociale) multiplică centrele de putere, dar generează și forme noi de supraveghere, conformism și manipulare. Cultura populară devine astfel un teren al „negocierii hegemoniei", între rezistență și supunere[36].

Spațiul urban este produs social care reflectă și reproduce raporturi de putere. Henri Lefebvre a teoretizat „dreptul la oraș" ca formă de revendicare a controlului asupra spațiilor comune[37]. Planificarea urbană decide cine are acces la resurse, cine este vizibil și cine este marginalizat. Gentrificarea, zonele rezidențiale exclusiviste sau infrastructura segregată sunt expresii ale unei geografii a puterii. Sociologia spațiului ne arată cum orașele nu sunt neutre, ci configurează relațiile sociale, controlul social și formele de apartenență sau excludere.

Din punct de vedere sociologic, puterea nu este un obiect static, ci o **relație dinamică, omniprezentă și stratificată**. Ea modelează viața cotidiană în forme explicite (lege, autoritate, ierarhie), dar și în forme subtile (norme, discursuri, identități). Fie că vorbim despre familie, educație, muncă sau cultură, puterea se manifestă și se legitimează prin structuri sociale, simboluri și procese instituționale care merită constant interogate.

În loc de concluzii: Puterea ca posesiune și construcție: o intersecție între psihologie, filosofie și sociologie

În încheierea acestei analize tripartite, este necesar să formulăm o reflecție transversală asupra puterii, ca fenomen care nu aparține exclusiv niciunui domeniu, dar care le traversează pe toate – psihologie, filosofie și sociologie – cu nuanțe și implicații specifice.

Posedarea puterii nu poate fi redusă la simplul act de a comanda, domina sau controla exteriorul. Într-o înțelegere mai subtilă și mai profundă, a deține puterea înseamnă, înainte de toate, a avea acces la sine, a fi în posesia propriei conștiințe, a trăi o stare de integrare interioară. Puterea autentică se exprimă prin capacitatea unei persoane de a-și asuma responsabilitatea

[31] Émile, DURKHEIM, *The elementary forms of religious life*. Oxford University Press, 1912/2001.
[32] Michel, FOUCAULT, *The birth of the clinic: An archaeology of medical perception*. Vintage Books, 1973.
[33] Ivan, ILLICH, *Medical nemesis: The expropriation of health*. Pantheon Books, 1975.
[34] Jürgen, HABERMAS, *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*. MIT Press, 1989.
[35] Louis, ALTHUSSER, *Ideology and ideological state apparatuses*. In L. Althusser, *Lenin and Philosophy and Other Essays* (pp. 127-186). Monthly Review Press, 1971.
[36] Antonio, GRAMSCI, *Selections from the prison notebooks*. International Publishers, 1971.
[37] Henri, LEFEBVRE, *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell, 1974/1991.

asupra propriei vieți, de a răspunde conștient provocărilor și de a-și ordona gândurile, emoțiile și acțiunile în raport cu scopuri proprii, nu impuse din exterior.

În psihologie, această formă de putere este strâns legată de percepția autoeficacității – sentimentul că ești capabil să influențezi cursul evenimentelor și să faci față cu succes obstacolelor. Nu este vorba de o forță impunătoare, ci de o energie internă care îți oferă consistență identitară, claritate decizională și încredere în propriul traseu existențial. Puterea psihologică devine astfel o expresie a maturității emoționale, a capacității de autoreglare și a relației funcționale cu lumea interioară.

Deținută în acest mod, puterea nu creează victime și nu depinde de validarea celorlalți. Este o stare de autonomie profundă, o posedare liniștită, dar fermă, a sinelui. Ea nu se clădește pe forță sau constrângere, ci pe conștientizare, asumare și echilibru. Este, în fond, acea formă de autoritate interioară care nu caută să se impună, ci să se exprime cu autenticitate în raport cu ceilalți și cu viața însăși.

Filosofia, prin natura sa reflexivă, nu acceptă niciodată puterea ca pe un dat imuabil sau ca pe o simplă stare de fapt. Ea o interoghează, o desfășoară în straturi conceptuale și o reconstituie ca problemă de fond a existenței. Posedarea puterii, în această lumină, nu este nici garantată, nici absolută; ea devine obiectul unui exercițiu critic care își are rădăcinile în întrebări esențiale: Ce înseamnă să deții cu adevărat puterea? Poate fi ea un drept natural sau trebuie legitimată de un cadru moral? Este puterea un mijloc pentru realizarea binelui comun sau un scop în sine, orbit de propria-i logică expansivă?

Din perspectivă etică, filosofia caută să stabilească dacă posesia puterii poate fi compatibilă cu respectul față de alteritate, dacă ea poate fi exercitată fără a încălca demnitatea celuilalt. Ontologic, problema se adâncește: este puterea o esență a ființei umane, un mod de a exista, așa cum propune Nietzsche prin conceptul de „voință de putere”? Sau este doar un efect secundar al unor structuri, un produs al discursurilor care modelează identitatea, așa cum sugerează Foucault?

Departe de a fi un bun static, transferabil și ușor de definit, puterea apare în gândirea filosofică modernă și contemporană drept o relație fluidă, mereu în mișcare, tensionată între intenție și responsabilitate, între capacitatea de a face și conștiința limitelor. Ea nu este „ceva” ce poate fi pur și simplu deținut, ci un câmp de forțe, o rețea de raporturi, un proces în care libertatea, autoritatea și voința se întâlnesc într-un echilibru instabil. A filozofa despre putere înseamnă, în ultimă instanță, a refuza simplificarea ei și a o înfrunta ca fenomen total, care împletește etica acțiunii cu anatomia libertății.

Sociologia oferă un cadru interpretativ esențial pentru înțelegerea naturii relaționale și structurate a puterii. Spre deosebire de abordările care o localizează strict în individ sau în rațiunea morală, perspectiva sociologică insistă asupra faptului că puterea nu există în vid, ci este modelată, transmisă și redistribuită printr-o rețea complexă de instituții, norme, simboluri și ierarhii sociale. Aceasta nu este nici monolitică, nici stabilă, ci se află într-un permanent proces de (re)negociere, în care accesul la resurse, legitimitate și vizibilitate este profund condiționat de poziția socială a actorilor implicați.

În acest sens, *posedarea* puterii este adesea o aparență: ceea ce pare a fi control individual este, de fapt, un efect al capitalului simbolic, economic sau cultural pe care individul îl moștenește, îl acumulează sau îl pierde în funcție de structurile sociale în care este încastrat (Bourdieu, 1986). Clasa, genul, etnia, vârsta sau orientarea sexuală nu sunt simple atribute personale, ci factori decisivi care influențează distribuția șanselor de a participa la viața socială cu voce, influență și autoritate.

Instituțiile sociale – școala, familia, statul, piața muncii – funcționează nu doar ca spații neutre de interacțiune, ci ca mecanisme de reproducere a raporturilor de dominație. Normele sociale și discursurile hegemonice legitimează anumite forme de autoritate și marginalizează altele. Astfel, sociologia dezvăluie că puterea nu este doar o chestiune de voință individuală

sau merit personal, ci un produs al unui sistem de relații, al unor tensiuni structurale între dominanți și dominați, între cei incluși și cei excluși.

Totodată, această disciplină aduce în prim-plan nu doar natura opresivă a puterii, ci și dimensiunea sa conflictuală și transformatoare. În orice structură de dominație se nasc forme de rezistență, iar în fiecare interacțiune socială se pot deschide spații de renegociere simbolică. Astfel, sociologia nu doar explică funcționarea puterii, ci oferă și instrumente de reflecție critică pentru a înțelege cum se poate transforma o stare de fapt într-un proces de emancipare colectivă.

În lumina analizei multidisciplinare, devine evident că puterea nu poate fi redusă la o singură dimensiune sau înțeleasă printr-o lentilă unică. Ea nu este un obiect ușor de localizat, nu are contururi fixe și nu se epuizează în definiții rigide. Dimpotrivă, puterea se configurează la intersecția dintre ceea ce este subiectiv și ceea ce este structural, între ceea ce este trăit lăuntric și ceea ce este impus social, între ceea ce este justificabil moral și ceea ce este negociabil politic.

Din punct de vedere psihologic, puterea se manifestă ca o stare de posedare de sine, o formă de autonomie interioară prin care individul își afirmă voința, își reglează impulsurile și își modelează traiectoria personală în funcție de scopuri asumate. Filosofia, în schimb, nu acceptă această posesie fără interogație: ea pune în joc chestiuni de legitimitate, de etică a responsabilității și de sens ontologic. Puterea nu este validă doar pentru că există, ci trebuie mereu fundamentată în raport cu valorile umane și cu limitele libertății.

Sociologia completează acest tablou prin revelarea modului în care puterea este construită, diseminată și sedimentată în relațiile dintre indivizi și structuri. Ea arată cum factorii sociali – de la poziția de clasă până la accesul la resurse simbolice – modelează ceea ce indivizii percep drept „posibil" sau „imposibil", „legitim" sau „inacceptabil". Astfel, posedarea puterii devine nu doar o experiență internă și un argument moral, ci și un fapt social condiționat.

În consecință, o veritabilă înțelegere a puterii reclamă o abordare integrativă, capabilă să articuleze simultan dimensiunea psihologică a conștiinței de sine, exigențele filosofice ale legitimității și rigorile sociologice ale structurii. Numai prin această triadă putem vorbi despre o cunoaștere reflexivă și responsabilă a puterii – nu ca entitate absolută, ci ca proces viu, multiplu și mereu în tranziție, care leagă individul de lume și lumea de individ.

BIBLIOGRAPHY:

1. ALTHUSSER, Louis, *Ideology and ideological state apparatuses*. In L. Althusser, *Lenin and Philosophy and Other Essays* (pp. 127-186). Monthly Review Press, 1971.
2. BANDURA, Albert, *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman, 1997.
3. BOURDIEU, Pierre, The forms of capital. În J.G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood, 1986.
4. BOURDIEU, Pierre, *Language and symbolic power* (J. B. Thompson, Ed.; G. Raymond & M. Adamson, Trans.). Harvard University Press, 1994.
5. BOURDIEU, Pierre, *Masculine domination* (R. Nice, Trans.). Stanford University Press, 2001.
6. DAHL, Robert Alan, The concept of power. *Behavioral Science, 2*(3), pp. 201-215, 1957.
7. DURKHEIM, Émile, *The elementary forms of religious life*. Oxford University Press, 1912/2001.
8. DURKHEIM, Émile, *The division of labor in society*. Free Press. (Lucrare originală publicată în 1893), 1997.

9. FOUCAULT, Michel, *The birth of the clinic: An archaeology of medical perception*. Vintage Books, 1973.
10. FOUCAULT, Michel, *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Vintage Books, 1975.
11. FOUCAULT, Michel, *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings 1972–1977*. Pantheon Books, 1980.
12. FREIRE, Paulo, *Pedagogy of the oppressed*. Herder and Herder, 1970.
13. GAVENTA, John, Finding the spaces for change: A power analysis. *IDS Bulletin, 37*(6), pp. 23-33, 2006.
14. GRAMSCI, Antonio, *Selections from the prison notebooks*. International Publishers, 1971.
15. HABERMAS, Jürgen, *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*. MIT Press, 1989.
16. HOBBES, Thomas, *Leviathan*. Oxford University Press. (Lucrare originală publicată în 1651), 1996.
17. ILLICH, Ivan, *Medical nemesis: The expropriation of health*. Pantheon Books, 1975.
18. KANT, Immanuel, *Groundwork of the metaphysics of morals*. Cambridge University Press. (Lucrare originală publicată în 1785), 1997.
19. LEFEBVRE, Henri, *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell, 1974/1991.
20. MACHIAVELLI, Niccolò, *The prince*. Penguin Books. (Lucrare originală publicată în 1532), 1981.
21. MARX, Karl, *Capital: A critique of political economy* (Vol. 1). Penguin Books. (Lucrare originală publicată în 1867), 1976.
22. MCCLELLAND, David Clarence, *Power: The inner experience*. Irvington Publishers, 1975.
23. MILGRAM, Stanley, Behavioral study of obedience. *Journal of Abnormal and Social Psychology, 67*(4), pp. 371-378, 1963.
24. NIETZSCHE, Friedrich, *Thus spoke Zarathustra*. Penguin Books. (Lucrare originală publicată în 1883), 1968.
25. OAKLEY, Ann, *The sociology of housework*. Pantheon Books, 1974.
26. WEBER, Max, *Economy and society: An outline of interpretive sociology* (G. Roth & C. Wittich, Eds.). University of California Press, 1978.
27. ZIMBARDO, Philip George, The psychological power of imprisonment. *Stanford Prison Experiment*. Stanford University, 1971.
28. ZIMMERMAN, Marc, Psychological empowerment: Issues and illustrations. *American Journal of Community Psychology, 23*(5), pp. 581-599, 1995.

PRESERVING IDENTITY AND STRENGTHENING ADAPTABILITY IN TIMES OF CHANGE

Brînduşa Maria Popa
Lecturer, PhD, "Carol I" National Defence University, Bucharest

Abstract: Cultural resilience has become a hot topic for several reasons, especially as the world faces a combination of global challenges, technological advancements and social transformations that put cultural identities, practices and traditions to the test. It is the ability of organizations and communities to preserve their core cultural values and practices while adapting to external challenges and disruptions. This article examines the concept of cultural resilience within organizational contexts, focusing on how organizations maintain their identity amid rapid technological, economic and social changes. The research explores key factors such as leadership, communication, employee engagement and the balance between tradition and innovation. Findings indicate that strong leadership, transparent communication and employee involvement in decision-making are crucial to fostering cultural resilience. Additionally, organizations that successfully blend innovation with their core values are better positioned to navigate external pressures without compromising their cultural identity.

National cultural resilience extends the concept of cultural resilience beyond individual organizations to the entire national level, where it plays a crucial role in maintaining and adapting a country's unique cultural identity amidst both internal and external challenges. As nations face growing pressures from globalization, technological advancements, political upheavals and social changes, the need to preserve and strengthen national cultural resilience has become a focal point of discourse globally.

Keywords: resilience, change, culture, identity, leadership, communication

1. Introduction

In a world of rapid technological advancements, social transformations and environmental disruptions, the concept of cultural resilience has become a focal point for both academic research and practical application. Cultural resilience refers to the ability of communities, organizations, societies and nations to adapt to challenges without losing their core identity, values and cultural practices. According to Michael Ungar, cultural resilience represents "the capacity of a culture to absorb disturbance and reorganize while undergoing change so as to retain the same basic identity, structure, and feedbacks."[1] Unlike traditional resilience models that often focus on ecological or economic recovery, cultural resilience emphasizes the preservation and adaptation of cultural identity in the face of adversity.

This article explores the significance of cultural resilience in both societal and organizational contexts, providing insights into how cultural practices and values can endure and evolve in response to external pressures. This article tries to offer an understanding of how organizations can foster cultural resilience, ensuring their long-term sustainability and relevance in a volatile world.

2. Literature Review

Cultural resilience draws heavily from broader resilience theory, which emphasizes systems' ability to adapt and thrive despite disturbances. According to Berkes and Ross, resilience is not merely about recovery; it is about maintaining the integrity of core systems—

[1] Ungar, M., *Resilience across Cultures*, British Journal of Social Work, 38(2), 2008, 218–235.

be it environmental, social or cultural[2]. In this context, cultural resilience can be understood as the ability of communities to continue their cultural practices, values and identities despite external shocks.

Scholars have argued that cultural resilience is a crucial factor in organizational sustainability. Schein suggests that an organization's culture is central to its ability to adapt to change[3]. When the core cultural values are clearly communicated and embraced, an organization can withstand crises and emerge stronger. Furthermore, Gergen highlights the importance of relational dynamics in cultural resilience, arguing that effective communication and shared understanding among stakeholders are fundamental to maintaining cultural integrity during times of disruption[4].

Cultural resilience also has implications for organizational change management. Hamel and Valikangas assert that the most resilient organizations are those that can adapt to change without losing sight of their mission and values[5]. This process of adaptation involves finding a balance between tradition and innovation, ensuring that core cultural values are not compromised in the pursuit of progress.

2.1. Research Methodology

For the article we used a mixed-methods approach combining qualitative and quantitative data to explore the factors contributing to cultural resilience within organizations. In the research we analyzed case studies, surveys concerning leaders and employees across three diverse sectors: technology, healthcare and non-profit organizations. The goal was to examine how cultural resilience is fostered within these organizations and the challenges they face in maintaining cultural continuity during times of change.

Three organizations were selected based on their ability to successfully manage cultural resilience in response to significant internal or external challenges. These included a tech startup that navigated the challenges of scaling rapidly, a healthcare institution that adapted to a digital transformation in patient care and a non-profit organization that adjusted to shifting funding landscapes.

3. Analysis and findings

Based on the discussions we had with the leadership and the employees we tried to identify their perceptions of cultural resilience and their role in sustaining organizational values during crises or times of change. The survey included questions on leadership, communication, employee engagement and the alignment between organizational values and external changes.

The semi-open discussion we had with senior leaders and managers in each organization to gain deeper insights into the strategies and practices they employ to nurture cultural resilience, we focused on leadership styles, decision-making processes and organizational change management. After analyzing the responses, the findings highlight the importance of leadership, communication and employee engagement in maintaining cultural continuity during times of disruption.

Leadership was consistently identified as a crucial factor in promoting cultural resilience. In each case study, organizations with leaders who prioritized cultural continuity alongside operational adaptation demonstrated higher levels of resilience. Hamel and Valikangas argue that resilient organizations are those that maintain a vision of stability while embracing necessary changes[6]. Leaders in the study who communicated the organization’s values clearly

[2] Berkes, F., Ross, H., Community resilience: Toward an integrated approach. Society & Natural Resources, 26(5), 2013 579-585. https://doi.org/10.1080/08941920.2012.748242
[3] Schein, E. H., *Organizational culture and leadership* (4th ed.), Jossey-Bass, 2010.
[4] Gergen, K., *Relational being: Beyond self and community*, Oxford University Press, 2009.
[5] Hamel, G., & Valikangas, L., *The quest for resilience*, Harvard Business Review, 81(9), 2003, 52-63.
[6] Hamel, G., & Valikangas, L., 2003, *The quest for resilience*, Harvard Business Review, 81(9).

and consistently, even during difficult times, were able to inspire trust and maintain alignment with the organization's mission.

For example, in the healthcare institution case study, leadership communicated a clear vision of transforming patient care through technology while remaining grounded in the core values of compassion and patient-centric care. This helped employees align with the organization's broader mission, despite the challenges of integrating digital solutions into traditional healthcare practices.

The research also found that transparent, inclusive communication is integral to cultural resilience. Organizations that maintained open lines of communication between leadership and employees were better able to navigate change. Gergen suggests that relational communication—where employees feel valued and heard—helps maintain cultural coherence during times of uncertainty[7].

In the non-profit organization case study, the leadership prioritized regular communication about the financial challenges the organization faced due to changes in funding. This transparency fostered a sense of collective responsibility and solidarity among employees, who were more willing to contribute to the organization's efforts to adapt and thrive.

A strong organizational identity is fundamental to cultural resilience. Organizations that fostered a sense of belonging and shared purpose among employees were more likely to exhibit resilience during crises. Berkes and Ross[8] argue that cultural resilience is reinforced when individuals feel connected to the community or organization's values. In the tech startup, employees who were deeply aligned with the company's core values of innovation and collaboration were more engaged in finding solutions to challenges during periods of rapid growth. Furthermore, employee engagement was highest in organizations that actively involved staff in decision-making processes. For instance, in the healthcare case study, employees were invited to participate in focus groups to discuss the integration of new technologies, ensuring that their insights were considered in the decision-making process. This approach not only empowered employees, but also reinforced their connection to the organization's mission and values [9].

One of the most striking findings of the study was that organizations with the highest levels of cultural resilience were those that managed to balance tradition with innovation. While embracing new technologies and methodologies, these organizations remained committed to their core cultural values. For example, the non-profit organization, despite facing significant financial strain, stayed true to its foundational mission of social justice and community empowerment.

Organizations that view innovation as a means of strengthening, rather than replacing their cultural values, are better equipped to navigate change without losing their identity. This approach is consistent with Thompson's argument that cultural sustainability requires the ability to evolve while staying anchored in core principles[10].

External challenges, such as technological disruption or market changes, were found to be significant stressors on cultural resilience. However, organizations that proactively identified external trends and adapted their strategies to align with these changes were more resilient. In the tech startup, leadership embraced external technological trends, such as cloud computing and artificial intelligence, without compromising the company's commitment to creativity and collaboration. This adaptability helped the organization maintain its competitive edge while preserving its cultural identity.

---

[7] Idem 4.
[8] Idem 2.
[9] Idem 3
[10] Thompson, L., *Cultural sustainability and its significance for resilience*, Journal of Sustainable Development, 3(4), 2010, 112-118.

Conclusion and Recommendations

Cultural resilience is essential for organizations seeking to navigate change while maintaining continuity in their values and mission. The findings underscore the importance of leadership, communication, employee engagement and a balanced approach to innovation in fostering cultural resilience.

To build and strengthen cultural resilience, the following recommendations are proposed:

Foster adaptive leadership: Leaders should model adaptability while consistently reinforcing the organization's core cultural values. They should provide clear, transparent communication during times of change to maintain trust and alignment with organizational goals.

Prioritize inclusive communication: Organizations should create channels for open communication, ensuring that all employees feel empowered to contribute their ideas and concerns. Transparency fosters a sense of shared responsibility and encourages collective problem-solving, helping organizations navigate change more effectively.

Engage employees in cultural preservation: Involve employees in the preservation and adaptation of cultural practices. By integrating them into decision-making processes and offering professional development aligned with the organization’s values, employees will be more likely to remain engaged and committed to the organization’s mission.

Balance tradition and innovation: Embrace new technologies and strategies that enhance, rather than disrupt, the organization’s cultural values. Innovation should be viewed as a tool for strengthening cultural continuity, ensuring that it aligns with the organization’s core principles.

Monitor external trends: Regularly assess external trends and challenges that may impact cultural resilience. Proactively adapt strategies to ensure that the organization can respond to these changes without compromising its cultural identity.

In an era marked by rapid technological advancements, shifting market dynamics, and evolving social expectations, organizations must cultivate resilience to maintain their identity and mission in the face of external and internal disruptions. By focusing on the integration of leadership, communication, employee engagement, and the careful management of tradition and innovation, organizations can not only survive change but thrive in it, ensuring long-term success while preserving their cultural integrity.

This research underscores the importance of cultural resilience as a fundamental component of organizational sustainability. The findings and recommendations presented here provide a framework for organizations seeking to navigate complex challenges while preserving the core values that define their identity and guide their success.

While organizational cultural resilience refers to an institution's ability to sustain its core values and adapt to disruptions without losing its identity, national cultural resilience functions similarly at a broader scale. It encompasses the collective capacity of institutions, communities, and individuals within a country to uphold shared traditions, values, languages, and beliefs in the face of adversity. The relationship between the two is symbiotic: resilient organizations—such as schools, media outlets, religious institutions, and cultural bodies—serve as the building blocks of national resilience. They act as custodians and transmitters of cultural knowledge, shaping national identity through daily practices and long-term narratives.

Furthermore, just as resilient organizations adapt their cultures to survive in dynamic environments, nations must also evolve their cultural expressions and institutions to remain cohesive and relevant. National cultural resilience, therefore, draws strength from a network of resilient organizations that not only reflect but also reinforce a shared cultural ethos. Together, they form a cultural ecosystem that can withstand external homogenizing influences and

internal fragmentation, thereby safeguarding the nation's heritage while enabling cultural innovation and unity.

By applying these principles, organizations and nations alike can build a culture that not only survives, but thrives in times of uncertainty. In organizations, resilience becomes a key driver of long-term success, while in nations, resilience strengthens social cohesion and national identity amidst external pressures. Ultimately, the principles that guide organizational cultural resilience—adaptability, strong leadership, and core values—are just as critical for national cultural resilience.

As organizations and nations continue to navigate an increasingly complex world, the ability to remain true to core values while adapting to new realities will be the defining characteristic of long-term success and stability. Resilience, in this context, is not about merely weathering the storm but about growing stronger from the challenges faced—whether inside an organization or across the entire nation.

BIBLIOGRAPHY:

1. Ungar, M., Resilience across Cultures, British Journal of Social Work, 38(2), 2008.
2. Berkes, F., & Ross, H., *Community resilience: Toward an integrated approach. Society & Natural Resources*, 26(5), 2013, 579-585. https://doi.org/10.1080/08941920.2012.748242
3. Schein, E. H., *Organizational culture and lea*dership (4th ed.), Jossey-Bass, 2010.
4. Hamel, G., & Valikangas, L., *The quest for resilience*, Harvard Business Review, 81(9), 2003.
5. Gergen, K., *Relational being: Beyond self and community*, Oxford University Press, 2009.
6. Thompson, L., Cultural sustainability and its significance for resilience. Journal of Sustainable Development, 3(4), 2010.
7. Kotter, J. P., & Cohen, D. S., *The Heart of Change: Real-Life Stories of How People Change Their Organizations*, Harvard Business Press, 2002.
8. Cameron, K. S., & Quinn, R. E., Diagnosing *and Changing Organizational Culture: Based on the Competing Values Framework*, Jossey-Bass, 2011.

TAX AND ACCOUNTING CHANGES AT THE BEGINNING OF 2025 AND DIFFICULTIES IN APPLYING THEM AT COMPANY LEVEL

Florin Coman
Lecturer, PhD, "Artifex" University of Bucharest

Abstract: The study aims to review the main regulations in the field of taxation and accounting at the level of a commercial company, taking into account the frequent legislative changes. These regulations, as well as the changes of a fiscal and accounting nature, imposed on commercial companies, often in a very short period of time, lead to problems in their activity. In the study, I will consider the provisions related to e-invoice, e-vat, saf-t, as well as the main changes of a fiscal and accounting nature with applicability 01.01.2025.

Keywords: e-invoice, e-vat, saf-t, tax regulations, accounting regulations.

În România încercarea de reducere a evaziunii fiscale a condus la luarea de către oficialităţi a unor măsuri care au condus şi conduc la apariţia unor disfuncţionalităţi în activitatea societăţilor comerciale.

Deşi există un cod fiscal, în al cărui conţinut se prevede că acesta se modifică şi se completează prin lege, care intră în vigoare în termen de minimum 6 luni de la publicarea în Monitorul Oficial, asigurându-se astfel predictibilitate în luarea deciziilor economice, există un paragraf care reprezintă poarta de salvare a oficialităţilor. Acesta prevede situatia introducerii de impozite, taxe sau contribuţii noi sau majorarea celor existente care pot intra în vigoare cu data de 1 ianuarie a fiecărui an şi vor rămâne la acelaşi nivel cel puţin pe parcursul anului respectiv. Prin "ordonanţe de urgenţă" termenele pot fi chiar mai scurte.

Întroducerea e-factura, care avea ca scop declarat reducerea evaziunii fiscale, a condus la creşterea cheltuielilor financiare şi a timpului necesar respectării reglementărilor legislative. S-a a tot spus că introducerea e-factura reprezintă un angajament asumat de România în faţa Uniunii Europene. Probabil, neîndeplinirea mai multor angajamente asumate de statul român a condus la solicitarea cu anticipaţie a implementarii acestui sistem de "trecere" a tuturor facturilor prin filtrul Agenţiei Naţionale de Administrare Fiscală (ANAF).

La început, societăţile erau obligate să raporteze facturile emise de societăţile comerciale către instituţiile de stat şi facturile emise către alte societăţi comerciale care cuprindeau produse cu risc ridicat. De la începutul anului 2024 prin filtrul ANAF sunt transmise toate facturile emise de societăţile comerciale către alte societăţi comerciale indiferent de conţinutul acestora. Începand cu anul 2025 sistemul se extinde, societăţile comerciale urmând a raporta inclusiv facturile emise către persoane fizice.

Toate acestea, în conditiile în care consider că ANAF nu era şi nu este pregatită să asigure funcţionarea normală a sistemului informatic, acesta având serioase disfuncţionalităţi (dese întreruperi tehnice). Astfel, activitatea societăţilor comerciale a fost îngreunată vizibil.

Cheltuielile societăţilor comerciale mici (care deţin ponderea în total societăţi comerciale) au crescut, acestea având nevoie de un program care să permită transmiterea automată a facturilor emise/primite, de semnatură electronică, şi de personal instruit care să urmarească îndeaproape buna funcţionalitate a acestui mecanism.

În reglementări, s-a stabilit că transmiterea unei facturi trebuie să se realizeze în cinci zile calendaristice, începand cu ziua imediat urmatoare celei în care factura a fost emisă. Iniţial, acest termen era mai generos şi anume de cinci zile lucrătoare.

Introducerea e-factura trebuia, printre altele:

a) să conducă la reducerea evaziunii fiscale;
b) să conducă la reducerea consumului de hârtie;
c) să conducă la eficientizarea activităţii societăţilor comerciale.

Măsura nu a condus la niciunul dintre obiectivele dorite.

"Principala problemă a antreprenorilor e reprezentată de costurile suplimentare pe care le aduce sistemul e-factura, iar pe locul doi, de funcționarea defectuoasă a platformei e-factura, gestionată de ANAF. Dacă e să ne raportăm la prima problemă, și anume la creșterea costurilor cu noile obligații de conformare pentru e-factura, acestea sunt datorate unor competențe digitale scăzute, informații care nu sunt deținute, instrumente care nu sunt deținute de către întreprinzători, mă refer la întreprinzătorii mici, sigur, nu vorbim de companiile mari, ci de companiile medii, de întreprinzătorii mici, cărora competențele digitale le lipsesc. Și atunci ei au fost nevoiți fie să apeleze la diverse instrumente, cum sunt platforme de facturi electronice sau contabili, auditori și așa mai departe. Deci, aici ar trebui să acționeze Guvernul, pe de o parte, și pe de altă parte, cu privire la funcționarea defectuoasă a platformei, e-factura, gestionată de ANAF," declară Florin Jianu, presedintele Consiliului Național al Intreprinderilor Mici si Mijlocii din Romania.[1]

Schimbările fiscale aplicate în 2024, dar şi incertitudinea din domeniul afacerilor, cauzată de inflaţie şi creşterile de preţuri au generat un val de închideri de firme. Astfel, din informările oficiale ale Registrului Comerţului reiese în primele sase luni din 2024, numărul firmelor dizolvate a atins pragul de 22.459, fata de 19.442 în perioada similară a anului precedent.

Cele mai multe dizolvări au fost înregistrate în Bucuresti şi îin judeţele Ilfov, Constanţa, Cluj, Timis. De altfel, aceste zone au şi cea mai dinamică activitate de business.

Domeniul de activitate care a înregistrat cele mai multe dizolvări de firme, în perioada ianuarie – iunie 2024, este comerţul cu ridicata şi cu amanuntul. Construcţiile, activităţile profesionale, ştiinţifice şi tehnice, precum şi industria prelucrătoare sunt alte domenii de activitate unde s-a consemnat un număr mare de dizolvări de firme.[2]

Fostul ministru de finanţe Marcel Boloş declara la implementarea e-factura: *”de acest modul, e-factura, depinde viitorul României pentru combaterea evaziunii fiscale”,* fiind un sistem ”*dedicat celui mai important impozit pe consum gestionat de bugetul de stat al României*” şi anume taxa pe valoarea adăugată.

Oficialul a punctat că implementarea modului e-factura a fost decisă pentru România, la nivelul Comisiei Europene, încă din vara anului 2023, România fiind ţara cu cea mai mare evaziune fiscală la nivelul Uniunii Europene.

”*De ce modulul e-factura este primul? Pentru că este dedicat celui mai important impozit pe consum gestionat de bugetul de stat al României de care depinde acest modul şi, ca să aveţi date despre relevanţa acestui modul: TVA-ul pe anul 2023 l-am încheiat cu încasări de 104 miliarde lei, la TVA. Anul 2024 ne-am propus 115 miliarde lei şi din combaterea evaziunii fiscale, cu ajutorul modulului e-factura şi al modulului de combatere a evaziunii fiscale, încă 5 miliarde lei, deci o sarcină grea pentru noi, de 120 de miliarde de lei*”, a declarat Marcel Boloş.

El a explicat că în Jurnalul oficial al Uniunii Europene decizia de punere în aplicare a modulului e-factura a fost publicată în 25 iulie 2023, iar modulul se implementează, conform acestei decizii, ”fără echivoc” de la 1 ianuarie 2024.

”*Nu există cale de întors, este decizia Comisiei Europene, nu se pune problema amânării, nu putem să modificăm decizia Comisiei Europene*”, a explicat Boloş.

El a mai spus că un alt motiv pentru care este necesară implementarea sistemului e-factura îl reprezintă faptul că gap-ul de TVA în România este de 9 miliarde de lei, România

[1] https://www.rfi.fr/ro/rom%C3%A2nia/20240212-e-factura-nu-va-reduce-deciziv-evaziunea-interviu
[2] https://ziare.com/2024/2024-a-pus-lacatul-pe-mai-multe-firme-1888954

fiind pe primul loc în Uniunea Europeană la evaziunea fiscală, conform unui studiu făcut la nivel european.

”*Arată gap-ul de TVA că suntem ţara cu cea mai mare evaziune fiscală şi cu cea mai mare indisciplină financiară în gestionarea acestui impozit vital pentru ţara noastră. Mesaj pentru evazionişti, important: după controlul Curţii Constituţionale asupra Legii privind combaterea infracţiunilor economico-financiare de care depinde soarta a peste 7,5 miliarde de lei, şi aici fac o paranteză, să ştiţi că prima faptă, dacă plăteşti, se iartă, a doua faptă nu se mai iartă, se pleacă pe principiul amenzilor contravenţionale unde prima dată primeşti mustrare, avertisment şi după aceea amendă, exact aşa este şi în această lege. S-au făcut multiple comentarii... prostie, este o bazaconie pentru ceea ce înseamnă seriozitatea şi importanţa acestei legi pentru România*”, a detaliat el, potrivit news.ro.[3]

Reducerea evaziunii fiscale nu s-a realizat nici pe departe conform prognozei şi în plus, un numar important de societăţi comerciale şi-au încetat activitatea conform datelor publicate de Oficiul Naţional al Registrului Comertului.

O masură de neînţeles este penalizarea societăţilor comerciale receptoare, în situaţia în care acestea nu primesc, prin sistemul ANAF, factura fiscală. Factura primită în sistem clasic, înregistrată în contabilitate, nu este recunoscută fiscal. TVA nu poate fi dedusa şi în plus, societatea comercială trebuie să plateasca o amendă în cuantum de 15% din valoarea totală a facturii.

E-TVA are aplicabilitate începand cu data de 01.01.2025 şi se înscrie, de asemenea, în seria de decizii de reducere a evaziunii fiscale şi de îngreunare a activităţii unei societati comerciale. Pe scurt, societatea comercială întocmeste la sfârşitul perioadei fiscale decontul de TVA, iar pana la data de 5 ale lunii următoare societatea primeşte decontul completat de organele fiscale în baza informaţiilor deţinute şi, eventual, o notificare în caz de neconcordanţe semnificative între cele două deconturi. În situaţia în care se primeşte notificarea, societatea comercială este obligată să explice neconcordanţele în termen de 20 de zile de la primirea acesteea. Este evident că această masură va conduce şi ea la creşterea costurilor financiare şi umane, la nivel de societate comercială, cu un impact similar sistemului e-factura.

SAF-T este o declaraţie fiscală cu aplicabilitate de la data de 01.01.2025 pentru toate tipurile de societăţi comerciale şi este un standard internaţional pentru schimbul electronic de date contabile, fiscale şi de gestiune între contribuabili şi autorităţile fiscale. Initial, acest sistem se aplica societăţilor comerciale contribuabili mari, începând cu anul 2022 şi mai apoi, societăţilor comerciale, contribuabili mijlocii, începând cu anul 2023.

Se depune până în ultima zi calendaristică a lunii urmatoare perioadei de raportare pentru alte informaţii decât active şi stocuri. Modulul aferent activelor se depune anual iar cel referitor stocurilor se depune la solicitarea organelor fiscale.

La nivelul Uniunii Europene SAF-T se depune într-un numar relativ scăzut de ţări, Polonia aplicând acest sistem între anii 2016-2018. Polonia a întrerupt acest sistem de raportare din dorinţa probabilă de a se pune la punct logistic, urmând ca mai apoi să reimplementeze acest sistem. La fel a procedat cu e-factura.

În Romania se anticipează o creştere a problemelor de natură tehnică, probleme care au aparut încă de la aplicarea e-factura în relaţia societate comercială-societate comercială.

Aceasta, înainte de extinderea e-factura la relaţia societate comercială-persoană fizică şi implementarea E-TVA, începand cu 1 ianuarie 2025.

[3]https://www.news.ro/economic/bolos-acest-modul-e-factura-depinde-viitorul-romaniei-combaterea-evaziunii-fiscale-reduce-gap-ul-tva-elimina-complet-metoda-telefonul-lobby-ul-interventiile-organizarea-inspectiilor-fiscale-1922402330542023121321446334

Evaziunea fiscală care conduce la valorile menţionate de ministrul Boloş se regăseşte în special la marile societati comerciale. Efectuarea unor controale fiscale eficiente, luarea unor măsuri dure faţă de societăţile evazioniste şi mediatizarea măsurilor respective ar conduce cu siguranţă la reducerea evaziunii fiscale. Întrebarea care se pune este dacă organele fiscale româneşti vor verifica aceste societăţi cu risc ridicat de evaziune fiscală.

La nivel declarativ, premierul României s-a referit la începutul anului 2025 şi la unele mari companii care funcţionează pe teritoriul Romaniei, despre care a spus că " sunt pe pierdere de 10-15 ani şi nu înţelegem de ce tocmai în România nu fac niciun fel de profit": "Ne vom uita foarte atent, împreună cu Ministerul de Finanţe, pe sumele de transfer".[4]

"Unele" mari companii sunt de fapt zeci de companii, din domenii precum domeniul energetic, telecomunicaţii, comerţ etc.

Trecerea în anul 2025 a adus din nou "surprize" mediului de afaceri românesc. Astfel, în ultima zi a anului 2024 a apărut în Monitorul Oficial al României reglementarea numită "ordonanţa trenuleţ" care a condus , încă o dată, la aplicarea unor noi lovituri mediului de afaceri românesc care, în prealabil era asigurat constant de oficialităţi, că nu vor fi modificări de impozite şi taxe în anul 2025.

Astfel, impozitul pe dividende a crescut la 10% de la 8% şi a aparut taxa pe stâlp, stabilită la o cota de 1% după ce în ziua precedentă procentul publicat era de 2%.

Federația Patronală a Energiei avertiza la sfârşitul anului 2024 că noul impozit „aplicat retroactiv asupra investițiilor deja realizate poate duce la scumpiri, reducerea consumului și creșterea inflației." Federația Patronală mai reclama că „impozitarea construcțiilor speciale poate afecta domenii cheie, precum energia regenerabilă, producția de gaze naturale și infrastructura critică, limitând capacitatea țării de a-și atinge obiectivele de tranziție energetică și dezvoltare durabilă."

O altă masură cu impact deosebit a vizat societăţile comerciale încadrate în categoria microîntreprinderilor. Astfel, pragul de impozitare a fost redus la 250.000 euro începand cu anul 2025. În anul 2026, pragul urmează să scadă la 100.000 euro. Interesant este modul de aplicare. Dacă până la această modificare regula era ca sistemul de impozitare să se schimbe în momentul când, pe parcursul anului, se atingea pragul de impozitare stabilit, de această dată sistemul de impozitare se schimba de la data de 1.01.2025 ţinându-se cont de încadrarea veniturilor la sfârşitul anului 2024 în intervalul 250.000-500.000 euro. Toate societăţile care s-au încadrat între 250.000-500.000 euro la sfârşitul anului 2024, au trecut astfel, începând cu anul 2025, la impozit pe profit, cota fiind în acest caz de 16%, aplicată la baza impozabilă.

Acest sistem de impozitare era aplicat de un numar semnificativ de societăţi comerciale mici, previziunea pentru anul 2025 fiind ca un număr semnificativ de societati comerciale să îşi intrerupă activitatea.

Guvernul a aprobat Hotărârea pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe ţară garantat în plată, care prevede majorarea nivelului acestuia la 4.050 lei lunar, începând cu data de 1 ianuarie 2025, față de 3.700 lei cât era la sfarsitul anului 2024.

Facilităţile din sectoare precum construcţii, agricultură şi IT au fost eliminate conform ordonanţei "trenuleţ".

Potrivit executivului "măsurile propuse au în vedere angajamentul asumat de guvern în cadrul PNRR (…) inclusiv reducerea etapizată a distorsiunilor și stimulentelor fiscale excesive, asigurându-se corectitudinea și echitatea în sistem pe principiul neutralității taxării, precum și implementarea unui sistem fiscal mai corect, mai eficient, mai simplu și mai transparent, fără a fi afectată creșterea economică și dezvoltarea sectoarelor economice afectate.

Eliminarea facilităților fiscale a fost recomandată și de Banca Mondială în cadrul analizei legislației fiscale românești efectuată ca parte a PNRR.

[4] https://www.zf.ro/eveniment/marcel-ciolacu-bate-cu-pumnul-in-masa-si-ameninta-cu-falimentul-22648192

De asemenea, prin Planul Bugetar - Structural Național pe Termen Mediu, 2025-2031, prezentat Comisiei Europene, guvernul României s-a angajat să asigure o traiectorie de ajustare a deficitului bugetar începând cu anul 2025, printr-o serie de măsuri, inclusiv prin reforme fiscale care au între obiective ajustarea sistemului de facilități fiscale pentru principalele categorii de impozite și taxe, astfel încât să se respecte principiul impunerii echitabile, dar și pentru a evita formarea unor distorsiuni în materie de politică fiscală ceea ce ar presupune generarea unor inechități fiscale între diferite categorii de contribuabili.

Se preconizează însă că eliminarea facilităţilor fiscale pentru angajaţii din industria alimentară şi agricultură va avea consecinţe negative precum:

- falimentul unor societăți care nu vor rezista impactului;
- creşterea preţului produselor de la raft, care va fi suportat în final, tot de către consumatori;
- încalcarea legislației adoptată în 2022 care prevedea că în intervalul 1 iunie 2022 – 31 decembrie 2028, angajații din aceste sectoare beneficiază de scutirea impozitului pe venit, reducerea cotei de contribuții de asigurări sociale (CAS), exceptarea de la plata contribuției de asigurări sociale de sănătate (CASS) și o cotă redusă de contribuție asiguratorie de muncă (CAM).

Federaţia Patronatelor Societăţilor din Construcţii, reprezentativă pentru sectoarele construcţii civile şi industriale, materiale de construcţii şi tâmplarie termoizolantă, a propus măsuri pentru a atenua efectele eliminarii facilităţilor:

- alocarea cu prioritate a sumelor necesare plăţii facturilor restante către firmele de construcţii.
- compensarea obligaţiilor de plată ale companiilor către stat cu contravaloarea corespunzătoare din facturile neachitate de beneficiarul de stat.
- rediscutarea aplicării impozitului de 1% companiilor care realizează cifră de afaceri mai mare de 50 milioane euro.[5]

Conform unui sondaj derulat ca urmare a eliminării avantajelor fiscale pentru salariaţii care desfăşoară activităţi în domeniul IT, sondaj derulat în decembrie 2024 - ianuarie 2025 în rândul membrilor Asociației Patronale a Industriei de Software și Servicii (ANIS), deciziile fiscale luate la finalul lunii decembrie 2024, cu implementare începând cu 1 ianuarie 2025, au surprins industria și au amplificat sentimentul de nesiguranță. Conform raportului 81,60% dintre respondenți considerau eventualele creșteri de taxe drept cea mai mare amenințare la adresa afacerilor lor, urmată de lipsa predictibilității fiscale (71,1%).

În raport se mai prezentau efecte negative precum:

- instabilitarea legislativă
- scăderea cererii externe de produse și servicii IT
- scăderea cererii interne de produse și servicii IT
- lipsa personalului cu specializările necesare
- scăderea cererii din anumite industrii
- lipsa de finanțare

Eliminarea completă a facilităţilor fiscale, programată inițial pentru 2028, a fost percepută ca o decizie care va afecta competitivitatea globală a României în sectorul IT.

Pentru anul 2025 companiile IT anticipează o creștere moderată a cifrei de afaceri și o stabilizare a echipelor:

- 44,7% dintre respondenți estimează creșteri de venituri pentru 2025, iar 47,4% anticipează stagnare
- 36,8% dintre companii prevăd extinderea echipei, dar majoritatea (52,6%) consideră că numărul de angajați va rămâne constant.

[5] https://www.economica.net/salariile-minime-in-vigoare-in-2025-marirea-si-decaderea-facilitatilor-fiscale-din-constructii-si-sectorul-agricol_800733.html

În același timp, companiile subliniază nevoia unui mediu fiscal atractiv și a unor politici publice coerente pentru a sprijini competitivitatea sectorului IT.

Totodată se consideră esențiale o serie de măsuri pentru a contracara efectele negative ale schimbărilor fiscale:

1. predictibilitatea fiscală – un imperativ pentru planificare strategică și investiții (47,4%).
2. reducerea poverii fiscale pe muncă – considerată prioritate absolută de 76,3% dintre companii.
3. sprijinirea cercetării-dezvoltării-inovării, prin granturi și deduceri fiscale, menționate de aproape 50% dintre respondenți.

„Datele sondajului confirmă îngrijorarea companiilor din industria de IT, în special în privința instabilității fiscale și legislative. Impactul fiscalității asupra costurilor, motivației angajaților și competitivității globale este deosebit. România are nevoie urgentă de un real parteneriat public-privat pentru a oferi un mediu de afaceri stabil și atractiv, capabil să susțină acest sector strategic", a declarat Corina Vasile, director executiv ANIS.[6]

Concluziile care se desprind conduc către o lipsă de predictibilitate în luarea deciziilor fiscale, implementarea modulelor analizate fară ca în prealabil să se fi făcut o testare eficientă a sistemelor informatice proprii, astfel încât să se evite disfuncţionalităţile majore apărute deja, lipsa de implicare în susţinerea societătilor comerciale mici prin diferite forme de sprijin în implementarea noutăţilor apărute prin aplicarea cu anticipaţie a anumitor implementări cerute de Uniunea Europeană, lipsa unor analize privind eficienţa luării deciziilor de eliminare a anumitor facilităţi fiscale, încălcarea unor reglementări legislative naţionale adoptate având ca motiv solicitări recomandate de Banca Mondială sau de către Uniunea Europeană.

BIBLIOGRAPHY:

1. Coman, F., *Contabilitate financiară şi fiscalitate*, *ediţia a II-a, revizuită şi actualizată*, Editura Economică, Bucureşti, 2024;
2. Munteanu, Victor et alii, Contabilitatea financiară a întreprinderii, Editura Universitară, Bucureşti, 2022;
3. https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/electronic-invoicing-in-public-procurement.html
4. https://mfinante.gov.ro/despre-minister/-/asset_publisher/uwgr/content/facturarea-electronic-c4-83-obligatorie-de-la-1-ianuarie-2024-pentru-toate-tranzac-c8-9biile-c3-aentre-firme
5. https://www.rfi.fr/ro/rom%C3%A2nia/20240212-e-factura-nu-va-reduce-deciziv-evaziunea-interviu
6. https://www.news.ro/economic/bolos-acest-modul-e-factura-depinde-viitorul-romaniei-combaterea-evaziunii-fiscale-reduce-gap-ul-tva-elimina-complet-metoda-telefonul-lobby-ul-interventiile-organizarea-inspectiilor-fiscale-1922402330542023121321446334
7. https://www.economica.net/salariile-minime-in-vigoare-in-2025-marirea-si-decaderea-facilitatilor-fiscale-din-constructii-si-sectorul-agricol_800733.html
8. https://www.startupcafe.ro/taxe/patronat-firme-it-eliminare-facilitati-fiscale-competitivitatea-globala.htm
9. https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_2023.htm
10. https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/cod_procedura/Cod_Procedura_Fiscala_2023.htm

[6] https://www.startupcafe.ro/taxe/patronat-firme-it-eliminare-facilitati-fiscale-competitivitatea-globala.htm

11. https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/AsistentaContribuabili_r/Ghid_e_factura_2024.pdf
12. https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/AsistentaContribuabili_r/Brosura_Ro_eTVA_2024.pdf
13. https://ziare.com/2024/2024-a-pus-lacatul-pe-mai-multe-firme-1888954
14. https://www.zf.ro/eveniment/marcel-ciolacu-bate-cu-pumnul-in-masa-si-ameninta-cu-falimentul-22648192

THE STATUTE OF LIMITATIONS ON THE SULTA ENTERED IN THE LAND REGISTER

Roxana Elena Topor
Lecturer, PhD

Abstract: The article analyzes the legal nature of the "sultă" (equalization payment), treating it as a claim subject to extinctive prescription, despite its entry in the land register. It explains the applicable legal regime, the effects of prescription on land registration and the procedure for cancellation. It highlights recent judicial decisions and doctrinal opinions supporting the rectification of the land register. The elimination of prescription is advocated as a necessary measure to protect the security of civil transactions.

Keywords: sulta, statute of limitations, land register, debt, write-off.

Introducere

Instituția sultei apare în cadrul partajului judiciar, atunci când bunurile nu pot fi împărțite în mod egal și un copărtaș primește un lot cu valoare mai mare decât cota sa. Pentru a echilibra partajul, acesta va datora o sumă de bani celorlalți copărtași.

Această obligație de plată este cunoscută sub denumirea de sultă. Deși sulta poate fi înscrisă în cartea funciară ca sarcină asupra imobilului atribuit, natura sa rămâne una de creanță. În mod esențial, sulta este supusă prescripției extinctive, fapt care a fost recunoscut și în doctrină[1], precum și în jurisprudența recentă[2].

Sulta este o creanță care se naște în urma atribuirii unui lot cu valoare mai mare unuia dintre copărtași. Nu are natura unui drept real, ci este un drept personal, adică o creanță între persoane. Acest aspect este subliniat în mod constant în doctrină, în special de Valeriu Stoica, care afirmă că sulta este doar o obligație bănească derivată din partaj, neproducând efecte reale asupra bunului.[3]

Natura juridică a sultei a fost frecvent analizată în doctrină și jurisprudență. Sulta nu conferă un drept real asupra bunurilor partajate, ci reprezintă o creanță personală a copărtașului îndreptățit împotriva copărtașului care a primit mai mult decât i se cuvenea. Această calificare are consecințe importante:

• sulta este supusă regimului obligațiilor și, implicit, prescripției extinctive;

• ea nu produce efecte reale asupra imobilelor din patrimoniul debitorului, cu excepția situației în care se instituie o garanție reală pentru asigurarea plății (cum ar fi o ipotecă legală);

• deși uneori se înscrie în cartea funciară, această înscriere nu schimbă natura sa de creanță – nu devine un drept real imobiliar, ci doar conferă publicitate și opozabilitate față de terți.

În practică, sulta poate fi înscrisă provizoriu sau definitiv în cartea funciară în temeiul hotărârii de partaj, însă această publicitate are un caracter informativ și asigurător, nu constitutiv de drepturi. După împlinirea termenului de prescripție pentru executarea creanței (de regulă, 3 ani conform art. 705 Cod proc. civ.), dreptul de a cere executarea sultei se stinge, iar înscrierea în cartea funciară devine lipsită de eficiență juridică, putând fi radiată la cererea debitorului.

[1] Codul civil, art. 680.
[2] Sentința civilă nr. 470/14.02.2012, Tribunalul București.
[3] Valeriu Stoica, 'Drept civil. Drepturile reale principale', Ed. Humanitas, 2021, p. 354

Prin urmare, chiar dacă este înscrisă în cartea funciară, sulta nu devine un drept real și nu este protejată de caracterul perpetuu al publicității imobiliare. Această înscriere servește doar ca mijloc de opozabilitate față de terți, neavând efect constitutiv de drepturi.[4]

2. Regimul prescripției dreptului de a cere executarea sultei

Regula generală prevăzută de art. 705 alin. (1) Cod procedură civilă este că dreptul de a obține executarea silită a unei hotărâri judecătorești se prescrie în termen de 3 ani.[5]

Acest termen curge fie de la data rămânerii definitive a hotărârii, fie de la data scadenței sultei, dacă aceasta a fost eșalonată sau amânată. În lipsa efectuării unor acte de executare sau a întreruperii termenului, prescripția operează de plin drept și stinge dreptul material la acțiune.

Astfel, chiar dacă sulta este înscrisă în cartea funciară, după expirarea termenului de 3 ani, creditorul nu mai poate solicita executarea silită.[6]

3. Efectele prescripției asupra înscrierii în cartea funciară

Înscrierea sultei în cartea funciară conferă opozabilitate față de terți, dar nu alterează caracterul său de creanță personală.[7]

După împlinirea termenului de prescripție, dreptul de a cere executarea silită a sultei dispare, însă înscrierea în cartea funciară continuă să figureze. Această menținere poate produce confuzie juridică și afectează circulația civilă. Radierea devine astfel necesară, întrucât sulta este un drept stins. Conform jurisprudenței, publicitatea funciară nu poate menține un drept prescris.[8]

Radierea sultei din cartea funciară se poate realiza pe două căi: fie prin consimțământul expres al creditorului (art. 885 alin. 2 Cod civil), fie pe cale judecătorească în urma constatării prescripției.[9]

Acțiunea în constatarea prescripției este reglementată de Legea nr. 7/1996 privind cadastrul și publicitatea imobiliară, art. 34 alin. (1), care permite rectificarea cărții funciare atunci când un drept s-a stins. Este necesară dovedirea caracterului executoriu al hotărârii, lipsa executării în termen și lipsa cauzelor de suspendare/interupere. Instanțele au dispus frecvent această măsură în practică.[10]

Un exemplu semnificativ este Sentința civilă nr. 470/14.02.2012, unde instanța a constatat intervenirea prescripției extinctive și a admis cererea de radiere din cartea funciară[11] Instanțele au reiterat că, după împlinirea termenului de 3 ani, creanța reprezentată de sultă nu mai poate fi valorificată prin executare silită. Prin urmare, dreptul creditorului fiind stins, menținerea înscrierii ar crea o aparență de drept neconformă cu realitatea juridică.[12]

Literatura juridică a abordat în mod constant tema prescripției sultei. Astfel, Cristina C. Hageanu arată că înscrierea sultei trebuie înlăturată după împlinirea termenului de prescripție, deoarece afectează securitatea circuitului civil și încalcă principiul realității juridice reflectate în cartea funciară.[13] Valeriu Stoica reiterează ideea că drepturile de creanță nu pot beneficia de protecție prin publicitate perpetuă.[14] Pe aceeași linie, Marius Andreescu susține că menținerea unei creanțe prescrise în registrul public contravine ordinii publice de drept civil.[15] Doctrina

[4] Legea nr. 7/1996, art. 20 și 34 privind efectele înscrierii.
[5] Codul de procedură civilă, art. 705 alin. (1).
[6] Codul de procedură civilă, art. 705 alin. (1).
[7] Cristina C. Hageanu, 'Prescripția executării creanțelor în cartea funciară', RRDP nr. 1/2023.
[8] Sentința civilă nr. 1083/2019, Judecătoria Cluj-Napoca.
[9] Codul civil, art. 885 alin. (2); Legea nr. 7/1996, art. 34.
[10] Decizia nr. 213/2021, Curtea de Apel Brașov.
[11] Sentința civilă nr. 470/14.02.2012, portal www.jurisprudenta.com.
[12] Decizia nr. 5123/2018, Curtea de Apel București.
[13] Cristina C. Hageanu, 'Prescripția executării creanțelor în cartea funciară', RRDP nr. 1/2023, p.87
[14] Valeriu Stoica, 'Drept civil. Drepturile reale principale', Ed. Humanitas, 2021, p. 358.
[15] Marius Andreescu, 'Protecția dreptului de proprietate', Ed. Universul Juridic, 2022, p. 127.

susține, în mod majoritar, că radierea sultei este o măsură legală și necesară pentru restabilirea adevărului juridic.

Concluzii

Sulta reprezintă un mecanism esențial pentru echilibrarea partajului, însă natura sa de creanță personală o face susceptibilă de prescripție.

Înscrierea sa în cartea funciară nu transformă această obligație într-un drept real, iar protecția publicității imobiliare nu poate depăși limitele impuse de regimul obligațional. Într-un stat de drept, este esențial ca registrele publice să reflecte realitatea juridică actuală, iar drepturile prescrise să fie eliminate din circuitul public. Tendința actuală a jurisprudenței și a doctrinei este de a sprijini rectificarea cărților funciare în asemenea situații, pentru a păstra coerența sistemului juridic.

BIBLIOGRAPHY:

1. Marius Andreescu, 'Protecția dreptului de proprietate', Ed. Universul Juridic, 2022
2. Cristina C. Hageanu, 'Prescripția executării creanțelor în cartea funciară', RRDP nr. 1/2023.
3. Valeriu Stoica, 'Drept civil. Drepturile reale principale', Ed. Humanitas, 2021
4. Codul civil, art. 680.
5. Codul civil, art. 885 alin. (2); Legea nr. 7/1996, art. 34.
6. Codul de procedură civilă, art. 705 alin. (1).
7. Legea nr. 7/1996, art. 20 și 34 privind efectele înscrierii.
8. Sentința civilă nr. 470/14.02.2012, Tribunalul București.
9. Sentința civilă nr. 1083/2019, Judecătoria Cluj-Napoca.
10. Sentința civilă nr. 470/14.02.2012, portal www.jurisprudenta.com.
11. Decizia nr. 213/2021, Curtea de Apel Brașov.
12. Decizia nr. 5123/2018, Curtea de Apel București.

CONSIDERATIONS REGARDING THE OBLIGATION OF ACTING IN GOOD FAITH IN THE EXERCISE OF RIGHTS AND THE PERFORMANCE OF CIVIL OBLIGATIONS

Marina Loredana Belu
Lecturer, PhD, University of Craiova

Abstract: Good faith is considered as a fundamental principle and is always presumed and protected, regardless of the legal relationship referred to, and in the legal relationships the subjects of law are always supposed to be animated by the sincere intention to behave with honesty and according to the law. The role of the principle of good faith in the legal order is treated through the functions and values. When the principle of good faith is applied, its content has to be specified in accordance with the constitutional values, the values of ordinary laws and the standards of collective value beliefs.

*Keywords***:** *bad faith, abuse of rights, bona fides, procedural rights, public order*

Raporturile dreptului cu morala

Doctrina juridică contemporană a evoluat pe două mari direcţii în cee ce privește aprecierea raportului între drept şi morală: o direcție care a conceput dreptul ca un minim de morală („justiţie prin drept şi morală"), în cadrul acestei orientări, dreptul și morala fiind înţelese ca două faţete ale unui fenomen: morala este etică subiectivă, iar dreptul apare ca etică obiectivă şi cea corespunzătoare pozitivismului juridic („ordine de drept fără morală"), aici dreptul este desprins de orice altă realitate, el este o construcţie în sine și singura realitate cu care corelează fiind statul[1].

Drepturile omului ar trebui să fie fundamentate, în mod ideal, pe principii morale universale care asigură coeziunea şi stabilitatea societăţii, morala oferind un cadru în care drepturile nu sunt doar proclamaţii abstracte, ci manifestări ale unei ordini justificate şi acceptabile social. Valorile morale trebuiesc integrate în structura juridică pentru a avea certitudinea că drepturile sunt efectiv aplicate şi respectate în practică și nu sunt doar formal recunoscute[2].

Omul, ca subiect moral săvârșește fapte în modalități variabile pe care colectivitatea din care face parte le apreciază ca fiind morale sau imorale, acțiunile sale concrete și repetate exprimând structura conștiinței sale sociale.

Privit ca subiect de drept, omul poate fi persoană fizică autoare a unor acte licite sau ilicite, iar comportamentul adoptat în diverse situații determină aprecieri cu semnificație dublă: morală și juridică.

Societatea contemporană trăieşte prin coexistența şi cooperarea membrilor săi, iar aceștia, trebuie să se conformeze normelor de coexistență şi cooperare necesare pentru păstrarea echilibrului acesteia. Din această perspectivă, norma juridică poate fi definită ca o „modalitate de coordonare a acțiunilor umane și de impunere a intereselor generale ale colectivității asupra fiecăruia dintre participanți"[3] în scopul de a realiza obiectivele de anvergură socială. Normele reprezintă în consecință modul de a dirija activitatea membrilor societății spre obiective cu caracter de valori colective.

[1] Ion Craiovan, Introducere în filosofia dreptului, Ed. ALL BECK, Bucureşti, 1998, p. 117
[2] Gh. Dănișor, Dreptul şi morala: între principii fundamentale şi provocări contemporane, Universul Juridic Premium nr. 11/2024
[3] C. Popa, Praxiologia şi teoria generală a normelor în Filozofie. Materialism dialectic şi istoric, Editura Didactică şi Pedagogică, București, 1975, p. 421

Încă din antichitate au fost exprimate și consacrate istoric reguli de drept cu semnificație și relevanță profund morală. Exemple:

a) Faptele care sunt *contra bonos mores* nu trebuie săvârșite, indiferent de context sau împrejurări;
b) *Malitis non est indulgendum,* adică: nicio indulgență pentru răutate;
c) *Nemo damnum facit nisi qui id facit quad facere jus non habet,* adică: nu se consideră că cineva face rău altuia, decât dacă face ceea ce nu este în drept să facă;
d) *Honeste vivere* (trăiește onorabil), *atterum non laedere* (să nu vătămăm pe altul);
e) Convențiile să fie încheiate și executate doar cu *Bona – Fides,* (bună credință) și cu o justificată prudență: *fide sed cui vide* (încrede-te, dar vezi în cine);
f) Cicero, în "*De officiis*" a considerat că buna credință are semnificația de "sinceritate în cuvinte (*veritas*) și fidelitate (*constantia*) în angajamente".

Așadar, în dreptul roman, expresia "bună-credință" a primit două semnificații distincte:

- o semnificație juridică (*bona fides*);
- o semnificație morală (*honeste vivere*), adică așa cum cere morala, să dicteze și rațiunea.

Buna-credință, venind încă din epoca romană, căpătând valențe doctrinare și jurisprudențiale în epoca medievală și modernă, iar apoi legislative, în contemporaneitate, s-a impus ca și conștiință de sine, a reflectării propriilor acțiuni și inacțiuni ca fiind cele proprii, oneste, sincere, bune prin excelență. Scopul este unul corect, acela de a crea și recrea un climat social echilibrat și echitabil[4].

Conceptul de bună credință exprimă atitudinea individului determinată de convingerea intimă că actele și faptele sunt conforme cu dreptul și cu morala societății, concretizând intenția de a respecta drepturile semenilor și de a nu depăși limita drepturilor sale subiective.
Totuși, trebuie să se facă trimitere la acest termen numai atunci când, la obârșie, se află o eroare. În acest sens, autorul francez Le sellyer preciza: "Buna credință este pentru eroare ceea ce efectul este pentru cauză"[5]

Reglementări juridice privind buna credință

Buna credință reprezintă un concept complex care prezintă o relevanță deosebită în cadrul raporturilor juridice civile, fiind un fapt care produce efecte în cele mai variate domenii ale dreptului deoarece își "are originea în unele fapte psihologice, se circumscrie în cadrul normelor morale și acționează în relațiile sociale"[6]

Deducem din sensurile oferite expresiei "bună credință", faptul că, în cadrul primelor forme istorice de comunitate social - umană a fost exprimat îndemnul la adoptarea unui comportament uman moral exprimat în contextul sistemului valoric ce s-a creat cu referire la noțiunea de "bine".

Întâlnită în toate domeniile vieții comunitare, morala a fost definită ca fiind "ansamblul drepturilor, sentimentelor, convingerilor, atitudinilor, mentalităților, principiilor, normelor, valorilor și idealurilor etice trăite de indivizii umani și manifestate în raporturile lor cu comunitatea în care se află"[7].

Ocrotirea bunei-credinţe este ridicată la rang de principiu, principiul ocrotirii bunei-credinţe este întâlnit şi recunoscut în mai multe materii ale dreptului civil, iar doctrina şi jurisprudenţa susţin în prezent că buna-credinţă se prezumă indiferent de materia în care se

[4] C. Vlădescu, Buna-credință, un paradis nu îndeajuns valorificat? sau O „pastilă" despre buna-credință, https://www.universuljuridic.ro/
[5] D. Gherasim, Buna-credință în raporturile juridice civile, Editura Academiei R.S.R., București, 1981, pag.129
[6] D. Gherasim, *op.cit.*, *pag.7*
[7] Gh.C. Mihai, *Teoria dreptului, Ediția 2*, Editura All Beck, București, 2004, pag.44

pune problema acesteia[8]. Considerăm că suntem în prezenţa unui principiu fundamental al dreptului civil al cărui conţinut este dat de faptul că buna-credinţă este întotdeauna prezumată şi ocrotită în raporturile juridice civile[9].

Prezența moralei în sistemul nostru de drept este dovedită convingător prin conținutul art. 57 din Constituția României: "cetățenii români, cetățenii străini și apatrizii trebuie să își exercite drepturile și libertățile constituționale cu bună credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți".

În acord cu această îndatorire fundamentală, Noul Cod Civil a consacrat următoarea normă imperativă: "Orice persoană fizică sau persoană juridică trebuie să își execute obligațiile civile cu bună credință în acord cu ordinea publică și bunele moravuri"[10].

De asemenea în conținutul Noului Cod de Procedură Civilă se regăsește următorul principiu fundamental: "drepturile procesuale trebuie exercitate cu bună credință, potrivit scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege și fără a se încălca drepturile procesuale ale altei părți"[11].

Cu privire la materia analizată (buna-credință) este dovedită existența reglementărilor juridice cu caracter general, atât în conținutul legii materiale, cât și în conținutul legii procedurale.

În conținutul dreptului obiectiv (Noul Cod Civil în analiza prezentă) se regăsesc situațiile juridice legale cu privire la buna-credință recunoscută persoanelor fizice situate în contextul reglementat prin ipoteza normei juridice aplicabile cauzei.

Exemple:

1) Exercitarea tutelei cu privire la bunurile minorului. Tutela minorului se instituie în următoarele situații[12]:

- ambii părinți sunt, după caz, decedați, necunoscuți, decăzuți din exercitarea drepturilor părintești sau li s-a aplicat pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție judecătorească, dispăruți ori declarați judecătorește morți;
- la încetarea adopției, instanța hotărăște că este în interesul minorului instituirea unei tutele.

Exercitarea tutelei a primit reglementare juridică distinctă cu trimitere la două criterii: persoana minorului și bunurile minorului. Făcând referire la administrarea bunurilor minorului, legea prevede: "tutorele are îndatorirea de administra cu bună credință bunurile minorului"[13].

2) Accesiunea imobiliară artificială. Dreptul de proprietate asupra unui bun poate fi dobândit prin accesiune imobiliară naturală (exemple: aluviunile, terenul lăsat de apele curgătoare sau de apele stătătoare etc) sau prin accesiune imobiliară artificială (când rezultă din fapta proprietarului sau a altei personae).

Reglementările juridice privind buna-credință au primit justificare în cazul realizării bunurilor autonome incluse accesiunii imobiliare artificiale.

Astfel, în cazul în care autorul unei lucrări autonome cu caracter durabil (putând fi: construcții, plantații sau orice alte lucrări cu caracter de sine stătător) care a fost realizată asupra unui imobil neaflat în proprietatea sa, este de bună-credință, adevăratul proprietar al imobilului are dreptul:

- să ceară instanței să dispună înscrierea sa în Cartea funciară ca proprietar al lucrării, plătind la alegerea sa, autorului lucrării fie valoarea materialelor și a manoperei, fie sporul de valoare adus imobilului prin efectuarea lucrării respective, sau

[8] A.C. Păun, *Quo vadis, bona fides? Unde începe şi unde se încheie buna-credinţă?,* https://www.juridice.ro
[9] I. Dogaru, S. Cercel, Drept civil. Partea generală, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2007, p. 21
[10] Art. 14 alin 1, Noul Cod Civil
[11] Art.12 alin. 1, Noul Cod Civil
[12] Art.1166 Noul Cod Civil
[13] Art. 142 alin. 1 Noul Cod Civil

- să ceară obligarea autorului lucrării de a cumpăra imobilul la valoarea de circulație pe care acesta ar fi avut-o dacă lucrarea nu s-ar fi efectuat.

Fiind vorba de o situație juridică particulară, legiuitorul a stabilit următoarele condiții pentru acceptarea termenului de bună-credință a autorului lucrării:

- decizia de a efectua lucrarea să fi fost întemeiată pe cuprinsul cărții funciare în care, la data realizării lucrării este înscris ca proprietar al imobilului, sau
- respectiva decizie să fi fost întemeiată pe un mod de dobândire nesupus înscrierii în Cartea funciară, și
- dacă în ambele cazuri, nu rezultă din cartea funciară și nici nu a cunoscut pe nicio altă cale viciul titlului său de proprietar al imobilului.

Totuși, autorul lucrării care face dovada respectării condițiilor menționate nu poate invoca buna-credință dacă nu a deținut sau nu a respectat autorizațiile impuse de lege[14].

Instanţele judecătoreşti s-au confruntat cu situaţia în care proprietarul terenului nu-şi valorifică, sub nici o formă, dreptul de proprietate dobândit prin accesiune, lăsând pe constructor să folosească nestingherit construcţia. Faţă de o asemenea atitudine a proprietarului terenului, instanţele s-au pronunţat în sensul exonerării constructorului de plata despăgubirilor.

Constructorul este de bună-credinţă, dacă a executat construcţiile, plantaţiile, lucrările, crezând că este proprietarul terenului. În practică s-a constatat că, de cele mai multe ori, constructorul este în posesia terenului, dar titlul în baza căruia a intrat în posesie este viciat şi el nu a cunoscut acele vicii.

Buna-credinţă se apreciază în raport de momentul ridicării construcţiei şi ea încetează în momentul ivirii unei îndoieli în convingerea posesorului cu privire la legitimitatea titlului. Dacă terenul proprietatea altuia a fost ocupat abuziv şi s-a ridicat pe el o construcţie fără acordul proprietarului, constructorul este de rea-credinţă şi proprietarul nu doreşte să păstreze construcţia, el poate cere ridicarea acesteia.

Dacă însă, constructorul este de bună-credinţă, în sensul arătat mai sus proprietarul terenului devine şi proprietarul construcţiei dar el nu-l va putea obliga pe constructor la dărâmarea şi ridicarea construcţiilor pentru a nu se îmbogăţi în dauna constructorului, proprietarul terenului va trebui să-l despăgubească pe acesta[15].

Reguli aplicabile contractelor

Contractul este un izvor de obligații și exprimă "acordul de voință dintre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic"[16].

Una dintre regulile aplicabile contractelor o reprezintă obligația referitoare la buna-credință părțile trebuie să acționeze cu bună credință: "părțile trebuie să acționeze cu bună-credință atât la negocierea și încheierea contractului cât și pe tot timpul executării sale"[17].

"Buna-credinţă în contracte este un concept cu un rol de *supapă de siguranţă*, care complineşte carenţele inevitabile ale sistemului legislativ, uneori prea abstract şi întotdeauna şi în mod inevitabil incomplet prin raportare la varietatea disputelor din dreptul privat, care completează toate contractele, pe care analiza economică a dreptului le-a stigmatizat ca fiind inevitabil neacoperitoare pentru toate situaţiile posibile din viaţa reală, care atenuează conflictele, mai ales atunci când soluţiile legale sau contractuale ad litteram vin într-o coliziune violentă cu nevoia de echitate a societăţii, buna-credinţă fiind numită *picătura de ulei social* care asigură funcţionarea sistemului de drept privat şi adaptarea acestuia la noile provocări"[18].

[14] Art.586 alin.1 și alin.2 Noul Cod Civil
[15] B. David, *Accesiunea imobiliară artificială*, Editura Universul Juridic, București, 2012, pag.5
[16] Art. 1166 Noul Cod Civil
[17] Art.1170 Noul Cod Civil
[18] M. Floare, *Buna credință în dreptul privat* și *Buna si reaua-credinta în negocierea si executarea contractelor de drept comun*, Editura Universul juridic, București, 2015

În faza de negociere a contractului se impune prin lege respectarea următoarelor reguli[19]:

- partea care se angajează într o negociere este ținută să respecte exigențele bunei credințe; părțile nu pot conveni limitarea sau excluderea acestei obligații;
- este contrară exigențelor bunei-credințe, între altele, conduita părții care inițiază sau continuă negocierea fără intenția de a încheia contractul.

Una dintre condițiile esențiale pentru validitatea unui contract o reprezintă consimțământul părților, iar eroarea, dolul și violența constituie cazurile stabilite de lege în care consimțământul este viciat.

Dacă la momentul încheierii contractului, o parte se afla într o eroare esențială, poate cere anularea acestui contract, fiind necesar să dovedească faptul că, cealaltă parte fie știa, fie trebuia să știe că situația vizată de eroare era esențială pentru validitatea respectivului contract. Dar, legea stabilește următoarea excepție de la regula menționată: "partea care este victima unei erori nu se poate prevala de aceasta contrar exigențelor bunei-credințe".

În concluzie, faptele care generează reaua-credință sunt săvârșite în mod evident prin încălcarea normelor proprii moralei și dreptului, neputând fi justificate niciodată printr-o eroare scuzabilă. Ca urmare, buna-credință se prezumă până la proba contrară, iar persoana care susține reaua-credință, trebuie să facă dovada că autorul faptei ilicite, sub imboldul intenției răuvoitoare a acționat conștient potrivnic normelor morale și de drept.

Buna-credință în materia contractelor este mai mult decât o simplă formalitate legală; este un principiu fundamental ce subliniază importanța relațiilor de încredere și cooperare între părți. Într-o lume în continuă schimbare și complexitate, respectarea bunei-credințe rămâne esențială pentru menținerea integrității și încrederii în cadrul relațiilor comerciale și contractuale.

Instituirea principiului bunei-credințe ca principiu general al dreptului civil a creat premise pentru o mai bună protecție a valorilor constituționale în raporturile contractuale.

Prin acest principiu, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, a dreptății, corectitudinii, bunei-credințe, ordinii, caracterului rezonabil și a altor valori prevăzute în Constituție și care decurg din substanța acesteia pot fi introduse în relațiile economice.

Valorile constituționale asigură atât libertatea contractuală, cât și limitarea acesteia.

Îngrădirea libertății contractuale așa cum a fost stabilită prin lege trebuie să respecte valorile constituționale, limitările trebuie să fie necesare într-o societate democratică și adecvate pentru atingerea scopului dorit și nu pentru a denatura și exagera în aplicarea prevederilor legale.

[19] Art.1183 alin.2 și alin.3 Noul Cod Civil

BIBLIOGRAPHY:

1. Boroi Gabriel– coord, Delia Narcisa Teohari, Marius Eftimie si altii, Noul cod de procedură civilă – comentariu pe articole, Editura Hamangiu, 2013, vol. I
2. CiobanuViorel Mihai, Boroi Gabriel, Briciu Traian Cornel, Drept procesual civil, Editura C.H. Beck, 2011
3. Craiovan Ion, Tratat de teoria generală a dreptului, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2007
4. Dogaru, Ion, Cercel, Sevastian, Drept civil. Partea generală, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2007
5. David, Bogdan, Accesiunea imobiliară artificială, Editura Universul Juridic, București, 2012
6. Dănișor Gheorghe, Dreptul şi morala: între principii fundamentale şi provocări contemporane, Universul Juridic Premium nr. 11/2024
7. Eremia Mihail Constantin, Justiţia, dreptul şi echitatea, în "Analele" Universității Bucureşti, Drept, 2001
8. Floare Marius, Buna si reaua-credinta în negocierea si executarea contractelor de drept comun, Editura Universul juridic, București, 2015
9. Gherasim Dimitrie, Buna-credință în raporturile juridice civile, Editura Academiei R.S.R., București, 1981
10. Mihai Gheorghe C., Teoria dreptului, Ediția 2, Editura All Beck, București, 2004
11. Popa, C., Praxiologia şi teoria generală a normelor în Filozofie. Materialism dialectic şi istoric, Editura Didactică şi Pedagogică, București, 1975
12. Pop Liviu, Tratat de drept civil. Nasterea, statica, dinamica si stingerea obligatiilor. Fiinta obligatiilor civile, Editura Universul Juridic, 2023
13. Păun Andreea Claudia, Quo vadis, bona fides? Unde începe şi unde se încheie buna-credinţă?, https://www.juridice.ro
14. Vlădescu Christina, Buna-credință, un paradis nu îndeajuns valorificat? sau O „pastilă" despre buna-credință, https://www.universuljuridic.ro

GLOBAL SUSTAINABLE POLICIES AND STRATEGIES IN ORGANIZATIONAL MANAGEMENT: A BRIEF ANALYSIS

Oriana Helena Negulescu
Lecturer, PhD, "Transilvania" University of Brașov

Abstract: Sustainability is the desire of governments, companies, and other institutions to ensure a secure future for humanity by protecting the environment and ecosystem, using natural resources prudently, and last but not least, to improve the health and standard of living of all people. In recent years, progress has been made toward a green planet. Companies are trying to cope with resource depletion and climate change by applying innovation in sustainable practices to ensure a competitive position in the long term, satisfy consumer demand, and achieve financial efficiency. In this context, the paper analyses sustainable policies and strategies at a global level and aspects of designing a sustainable strategy necessary for managing organizations to ensure success and prosperity. The research methodology is based on secondary data from the literature, synthesis, and analysis.

Keywords: sustainability, policies, strategies, economic development, organizational management

1. Introduction

A country's political factors significantly influence economic development. When government policies disregard environmental aspects, economic development comes at a high cost to the environment, from climate change to biodiversity loss. People in lower socio-economic countries are disproportionately affected by environmental hazards related to irresponsible economic development, which political leaders sometimes ignore.

These policy-induced economic developments cause environmental quality degradation and damage the ecological structures and processes on which it depends, ultimately raising the issue of environmental sustainability for future generations.

Through frenetic economic activity, the world community has destroyed natural resources and global ecosystems in the name of increasing living standards without preserving the well-being of future generations (Akon et al., 2023).

Policies refer to rules established for rational decision-making, and strategies refer to plans to achieve strategic goals and objectives.

This paper briefly analyses the main aspects of sustainable policies and strategies worldwide, as well as the main characteristics and steps to planning a sustainable strategy.

The research methodology uses secondary data from references, observations, analysis, synthesis, and judgment.

2. Sustainable policies

Many of the barriers to progress in addressing environmental problems, such as climate change, are political. Politics should not be seen as a constraint alone; instead, it should be recognized as a target for intervention to promote environmental solutions (Mecklin, 2023). Almost all these problems require comprehensive strategies to ensure environmental protection is also considered in other policy areas, such as cooperation with developing countries (www.bmuv.de).

By definition, solutions are the solution to a problem; in most cases, a problem exists because a previous political process has helped society decide that a condition or situation is not acceptable. The solution will have to bear the same political scrutiny.

Understanding the legal format, the different interest groups, and where and why they are in other places along a set of political continuums will enable environmental solutions to be embedded in the existing political process or to start new ones.

International environmental policy is fundamental in times of increasing globalization, as many environmental problems extend beyond national borders and can only be solved through international cooperation. It covers several issues: climate protection, sustainable energy policy, the conservation of biological diversity, and the conservation of forests, seas, and soils. Other related topics are desertification, sustainable waste management, and protection against hazardous substances (Agardy & Neverow, 2005).

A country's political factors significantly influence economic development. When government policies disregard environmental aspects, economic growth comes at a high cost to the environment, from climate change to biodiversity loss. People in lower socio-economic countries are disproportionately affected by environmental hazards related to irresponsible economic development, which political leaders sometimes ignore.

These policy-induced economic developments degrade environmental quality and damage the ecological structures and processes on which it depends, ultimately raising the issue of environmental sustainability for future generations. In the name of increasing living standards, the world community has destroyed natural resources and global ecosystems through frenetic economic activity without preserving the well-being of future generations.

From a philosophical perspective, sustainability politics examines the motivational and institutional obstacles to a coherent sustainability policy and develops strategies for overcoming them (Birnbache & Thorseth, 2017).

The leading actors in environmental policy are states, international organizations, the global environmental movement, the corporate sector, and think tanks. These last four groups are often collectively called "non-state actors," but differ significantly (O'Neill, 2012).

It may seem paradoxical, but political stability is a prerequisite for the change we need to transition our economy to an environmentally sustainable one. It is a social construct, a dominant social paradigm about the political world's workings. Calm voices and political stability are needed to address the climate crisis and the challenge of creating an economy that provides economic opportunity without destroying the planet (Cohen, 2021).

The economic transformation we need will require massive, long-term capital investment. The government must invest in green infrastructure to decarbonize the economy, and private capital must be attracted to investments in renewable energy, electric vehicles, production systems, and circular economy supply chains.

Long-term investments require government incentives, and a stable government is needed to ensure they eventually pay off.

The central sustainable policies aim at:

(1) The correct design of climate and sustainable well-being policies, including the three pillars of sustainability in harmony - environmental, economic, and social (in the form of extreme poverty reduction, global gender equity, and wealth redistribution).

(2) The promotion of new mechanisms and instruments resulting from continuous learning, accumulation of knowledge, and experiences for sustainable development;

(3) Regulatory governance on climate change and sustainability;

(4) Reconciliation between environmental interests and economic priorities;

(5) Interaction and communication between environmental policy actors;

(6) Sustainable consumption of natural resources;

(7) Review of plans and institutional monitoring of their implementation.

Sustainable policies ensure compliance with the 17 principles of sustainable development set out by the United Nations as targets for 2030 (www.un.org): 1. No poverty; 2. No hunger; 3. Good health and well-being; 4. Quality education; 5. Gender equality; 6. Clean

water and sanitation; 7. Affordable and clean energy; 8. Decent work and economic growth; 9. Industry, innovation and infrastructure; 10. Reduced inequalities; 11. Sustainable cities and communities; 12. Responsible consumption and production; 13. Climate action; 14. Life below water; 15. Life on land; 16. Peace and justice, strong institutions; 17. Partnerships for achieving the goals.

The idea is that social, environmental, and economic progress must be achieved within the Earth's natural resources. 'A stable political system that inspires economic confidence is a prerequisite for a successful transition to sustainability' (Cohen, 2023).

3. Sustainable Strategies

A sustainable business strategy incorporates economic, environmental, and social factors into an organization's policies, practices, and processes to create long-term employee benefits while preserving and protecting resources (Tenney, 2023).

A sustainability or corporate responsibility strategy is a set of prioritized actions. It provides an agreed-upon framework for focusing investments, driving performance, and engaging internal and external stakeholders (Tenney, 2024).

The seven key initiatives to achieve strategic sustainability goals are: infrastructure, carbon management, green energy, circular economy, environmental conservation, water conservation, and energy efficiency (tuvsud.com).

• *Infrastructure*: refers to sectors and industries that are still polluting: aerospace, transportation, computer, telecommunications, agriculture, construction, education, pharmaceutical, chemical, food and beverage, textiles and retail, forestry, wood, pulp and paper, healthcare, hospitality, public service, energy, utilities (water, gas and electricity), manufacturing, mining, electronics,

• *Carbon management* includes all efforts to reduce operations' greenhouse gas emissions, carbon footprint, and total energy consumption in Energy, Manufacturing, Chemicals, Construction, Transportation, Mining/Mining, Metals, Waste management and disposal, Afforestation and reforestation, and agriculture.

• *The circular economy* is a resource use system in which economic growth is achieved by reducing, reusing, and recycling natural resources.

By implementing this system, organizations can replace the concept of end-of-life with restoration, shift to renewable energy, eliminate the use of toxic chemicals and aim for waste elimination through superior design of materials, products and business models in various sectors: packaging, electronics and ICT, plastics, batteries and vehicles, textiles, consumer goods and retailers.

• *Environmental conservation*: defines everything we do to protect our planet and conserve its natural resources. It plays a vital role by integrating various environmental conservation management practices, including environmental protection, biodiversity conservation, pollution prevention, waste minimization, and energy and material consumption reduction.

A systematic framework ensures the sustainable use of natural resources throughout the value chain. Organizations can demonstrate their commitment to environmental conservation by minimizing the environmental impact of business operations and promoting ecosystem restoration and conservation activities across various sectors, including lending institutions, landlords, the energy sector, oil and gas, process industries, manufacturing industries, retail and infrastructure, municipalities, and urban local bodies.

• *Green energy*: offers the most significant environmental benefit, including energy produced by solar, wind, hydrogen, geothermal, biogas, low-impact hydroelectricity, and specific eligible biomass sources.

By signing the Paris Agreement, signatory countries committed to reducing emissions of carbon dioxide (CO2) and other greenhouse gases and adapting to the impacts of climate

change. By expanding the use of clean and renewable energy, organizations can drastically reduce a significant source of the problem: energy-related CO2 emissions.

The transition to a clean and green energy system based on renewable technologies will thus positively impact the global economy and, in essence, environmental sustainability across lending institutions, homeowners, the energy sector, energy industries, manufacturing industries, commercial buildings, and rural electrification.

• *Energy efficiency*: As the United Nations has indicated, the global economy's transition to clean and sustainable energy sources is one of the most significant challenges of the coming decades. Given the current concerns about greenhouse gas emissions, using energy more efficiently can be one of the fastest ways to reduce energy requirements.

Increasing energy efficiency in industries, buildings, vehicles, appliances, and equipment will help reduce carbon footprints, allowing industries and countries to meet their sustainability commitments, especially SDG 7, which is related to access to clean and affordable energy. in all sectors, including oil and gas, power industry, textiles, food and beverages, cement and heavy engineering, energy industries, manufacturing industries, chemicals and fertilizers, pulp and paper, municipalities and urban local bodies, commercial buildings, metal and foundries.

• *Water conservation*: Global water demand is expected to exceed supply by 40% by 2030. Water conservation is therefore of paramount importance in the area of environmental sustainability. Sustainable management of water resources and access to safe water and sanitation are essential for unlocking economic growth and productivity. Protecting and restoring water-related ecosystems and their biodiversity can ensure water purification and quality standards.

Organizations across all sectors can contribute to water conservation by treating industrial wastewater for recycling/reuse, adopting desalination, conducting regular water audits, and implementing various water management initiatives. These initiatives can be implemented in sectors including oil and gas, power, textiles, food and beverages, cement and heavy engineering, energy, manufacturing, chemicals and fertilizers, pulp and paper, municipalities and urban local bodies, commercial buildings, metal, and foundries (FAO & UNEP, 2021).

4. Designing a Sustainable Strategy

Many strategic approaches use systems thinking to involve stakeholders in a participatory process and to consider the interconnections between the organization and its context. Interactive management, soft systems methodology, social systems design, and total systems intervention are systems approaches that put values and participation at the core of their process. However, none of these approaches directly address social and environmental issues as they impact the creation of organizational futures.

Corporations can use many systems approaches to achieve their “business as usual” growth goals and competitive advantage (Laszlo et al, 2008).

While most companies know the importance of addressing environmental, social, and governance issues, global experts have noted that ineffective internal collaboration between departments hinders the success of sustainability implementation.

Sustainability is becoming a key part of the overall business, so the effective execution of sustainability strategies requires seamless collaboration between different business units to overcome silo mentality and align individual team priorities with the broader business vision (Robles & Zuniga, 2022).

Robles and Zuniga (2022) propose a five-step formula to help companies plan a successful sustainability strategy: commitment, prioritization, collaboration, reporting, and communication.

• *Commitment*

The first and most critical step in planning a sustainability strategy is building a winning business case for sustainability. At this stage, companies typically face conflicts between sustainability and competitiveness, which are traditionally seen as opposing forces. A compelling business case will focus on the link between sustainability initiatives and business benefits (value creation and risk mitigation). This step is crucial to engaging senior leaders on sustainability topics, answering questions such as "What are the risks of ignoring responsible practices?" and "How do sustainable consumers make purchasing decisions?"

• *Prioritization*

The second step is mapping and prioritizing the risks and opportunities across different markets. Each industry has its sustainability challenges and opportunities, depending on the markets it sources, manufactures, and sells its products. To do this successfully, companies need to consider country-specific needs, dynamics, legislation, and direct and indirect activities along the supply chain. This step is key to attracting investors and ensuring good financial performance. Global frameworks, such as the Science-Based Targets initiative, are essential to set goals and communicate progress in a universally recognized language. Identifying these risks and opportunities also helps protect the reputation of the company's brand and operations and comply with or even advance legislation.

• *Collaboration*

The third step involves working in partnership to accelerate sustainable innovation in business. No company can completely eradicate environmental and social issues alone, so combining resources, skills, and talent can provide better solutions. The best option for organizations to overcome complex sustainability challenges and make bold commitments is to determine what actions can be achieved with internal resources and then find gaps that require external expertise to build the right partnerships with key stakeholders.

• *Reporting*

The next step involves selecting the right metrics to keep the sustainability strategy on track. There is no point in setting goals if you will never know whether you will achieve them or not, because, more often than not, only what is measured is managed. As stakeholders increasingly demand greater transparency and accountability from corporations regarding their sustainability efforts, more markets globally demand that commitment be demonstrated through measurable and compliant reporting. As a result, companies have turned primarily to sustainability and CSR reports to record performance. Some global experts have noted that their companies are now publishing ESG reports in response to regulatory and investor pressure.

• *Communication*

Communication plays a critical role in any sustainability plan. Organizations that disclose their results and learnings internally (with shareholders and employees) and externally (with governments, investors, customers, business partners, and local communities) are perceived as more transparent.

While company websites and social media are still the preferred communication channels for sustainability initiatives, product labels and packaging saw the most significant growth in 2021-2022. However, companies need to use trusted third-party certifications, especially those widely recognized and understood by consumers, to increase their credibility and protect themselves from accusations of greenwashing (Source: Euromonitor International).

Le Mouëllic et al. (2023) argue that R&D departments can use six complementary strategies to guide their sustainable design efforts. But they cannot apply these strategies alone. They must collaborate with an innovation ecosystem that includes suppliers, operations, sustainability experts, and academia. Such partnerships are crucial to making the right trade-offs between cost, environmental impact, and customer perception.

They propose six strategies for designing sustainable products, starting with measuring environmental impact. In this regard, companies have focus on:

- Climate impact. Measuring CO2 emissions along the value chain.
- Use of natural resources. Identifying resources used, such as materials depleted during sourcing and water used during production.
- Ecosystem changes. Assessing how the product's life cycle affects land, freshwater, and oceans, such as deforestation or eutrophication.
- Pollution. Determining the levels of hazardous chemicals and gases released into the atmosphere during each phase of the product's life cycle.

The six proposed strategies are:

1. Dematerialization

Companies can find ways to use less material in products or packaging while still providing the necessary functionality. Significant benefits are possible throughout the life cycle, generally proportional to the level of material reduction.

In addition to using less material, companies can take advantage of digitalization - that is, replacing analog features with software. Through digitalization, features can be added without increasing the product's weight or the amount of material used. Software also offers more flexibility for future adaptations. Applying the principle of "less is more" to the use of materials creates opportunities to develop new business models that promote sustainability, while reducing costs and satisfying customer needs.

When defining a dematerialization strategy, companies should consider the need to influence consumer preferences and mindsets.

2. Selecting the best material

Companies can often select materials that minimize the environmental impact of a product without significantly diminishing its functionality. Options include biodegradable, recycled, recyclable, or lightweight materials.

Weight reduction is an important consideration in material selection. Lower weight can reduce energy consumption over a product's lifetime. One startup automaker found that using lightweight composite materials reduced a vehicle’s energy consumption by 50%.

But switching to alternative materials is not easy. The following materials are often more expensive than traditional ones. Moreover, material selection involves a complex set of considerations and criteria, including physical properties, compatibility, safety, and sourcing.

3. Green supply chain

To promote a greener supply chain, companies can select materials, parts, and components that reduce the environmental impact of logistics and production. They can also design production processes to shorten supply chains. A greener supply chain can reduce costs by reducing energy consumption and facilitating more resilient processes and digitalization. Achieving these benefits requires transparent and efficient collaboration between R&D, manufacturing, supply chain, and supplier teams.

4. Longevity and Efficient Use

Companies can improve and extend a product's useful life by designing it to facilitate repairs, upgrades, and adaptations. Products can also be designed to allow for multiple uses or remanufacturing for other uses.

Although extending the life of products can delay consumer adoption of new products and reduce revenue, companies can still reap many benefits. For example, product longevity can increase customer loyalty and strengthen a brand’s reputation. Companies can also charge a premium for products with longer lifespans, which consumers often perceive as being of higher quality. Finally, companies can generate additional revenue through repair and maintenance services.

5. Product Efficiency

An efficient product consumes the minimum possible amount of energy and material resources. Improving efficiency is the best way to reduce the carbon footprint during use, which is usually when emissions are highest. Consumers want more efficient products to counter high energy prices.

Companies must consider trade-offs with other benefits when designing more efficient products.

6. Circularity

Circularity is essential for reducing material and energy consumption. This can be promoted by sourcing recyclable materials and designing products for "second-life" uses. For example, because remanufacturing requires much less energy than extracting the primary materials from a product, it significantly reduces energy consumption and carbon emissions. Ultimately, once the circular value chain is mature and optimized, secondary materials will cost less than primary materials.

Designing for circularity is challenging, however. The life cycle of a designed product involves numerous suppliers with whom companies must collaborate to develop an effective circular design. There are also financial hurdles. For example, even when there is a mature process for recycling a component, it may not be economical if demand for the material is low or the cost of recycling exceeds the resale value.

Innovation remains at the heart of this transformation to unlock growth in a sustainable economy (Rotondo & Chow, 2025). The authors argue that companies create resilient, future-proof operating models by embedding sustainability into their strategic DNA. It is not just about meeting regulatory demands or changing consumer expectations—it is about seizing growth opportunities in a rapidly changing environment. By integrating digital technologies, nature-positive sourcing strategies, and circular resource use, companies are positioning themselves to navigate a complex and increasingly sustainability-conscious world.

Conclusions

Sustainability is more than a challenge; it shapes the future of business and delivers sustainable products to consumers and beneficiaries.

Beyond regulatory compliance, companies worldwide must innovate and collaborate to change mindsets, behaviour, and organizational culture toward a sustainable and intelligent overall business.

Business risks rely on resource circularity, clean water and energy, and biodiversity to generate long-term competitive advantages.

The key to accelerating the sustainability agenda is the interaction between policies, innovation, and a coherent sustainable strategic plan.

BIBLIOGRAPHY:

1. 7 Key initiatives to achieve Sustainability Goals, accessed 18/01/2025. https://www.tuvsud.com/en-id/themes/corporate-sustainability/7-key-initiatives-for-sustainability-goals.
2. Agardy, F. J, Nemerow, N.L. (2005). Environmental Solutions, Academic Press, Pages 3-14, https://doi.org/10.1016/B978-0-12-088441-4.X5000-X.
3. Akon, M.S., Mia, M.J., Biswas, R.N. (2023). *Politics, Development and Environment: Question of Sustainability*, Kumar Pal, M. (Ed.) The Impact of Environmental Emissions and Aggregate Economic Activity on Industry: Theoretical and Empirical Perspectives, Emerald Publishing Limited, Leeds, pp. 39-51. https://doi.org/10.1108/978-1-80382-577-920231004.
4. Cohen, S. (2021). *Political Stability and Environmental Sustainability*, https://news.climate.columbia.edu/2021/01/11/political-stability-environmental-sustainability.
5. Birnbacher, D., Thorseth, M. eds. (2017). *The Politics of Sustainability: Philosophical perspectives*, Routledge.
6. Euromonitor's Voice of the Industry: Sustainability survey 2022, https://www.euromonitor.com/voice-of-the-industry-sustainability-survey/report.
7. FAO & UNEP (2021). Global assessment of soil pollution: Report, Italy, https://doi.org/10.4060/cb4894en, https://www.fao.org/documents/card/en/c/cb4894en.
8. Laljani , K., *Sustainability Strategy: Simplified*, pdf, accessed 12/12/2024.
9. Laszlo, A; Laszlo, K.C..; Dunsky, H. (2008). Redefining Success: Designing Systemic Sustainable Strategies. Systems Research and Behavioral Science.
10. Le Mouëllic, M., Ventura, A., Heller, K., Loh, A., Roch, R., Spitzbart, J., Zanotelli, P. (2023). *Six Strategies for Designing Sustainable Products*, BCG, https://www.bcg.com/publications/2023/six-strategies-to-lead-product-sustainability-design
11. Meckling, J, Karplus, V.J. (2023). Political strategies for climate and environmental solutions, *Nature Sustainability*, vol. 6, pp. 742–751.
12. O'Neill, K. (2012). *The environment and international relations*, ch.3, pp. 48 – 70, Cambridge University Press, DOI: https://doi.org/10.1017/CBO9780511805974.004.
13. Robles, M. C, Zuniga, J. (2022). *Five Key Steps to Building a Sustainability Strategy*, https://www.euromonitor.com/article/5-key-steps-to-build-a-sustainability-strategy .
14. Rotondo, D., Chow, P. (2025). Unlocking green growth: Sustainability as a key driver of corporate innovation, *World Economic Forum*, https://www.weforum.org/stories/2025/01/unlocking-sustainability-green-growth-innovative-strategies/.
15. Sustainable Development Agenda, United Nations Sustainable Development Goals https://www.un.org/sustainabledevelopment/
16. Tenney, M. (2023). *What is a Sustainable Business Strategy?* https://businessleadershiptoday.com/what-is-a-sustainable-business-strategy/.
17. What is international environmental policy about? https://www.bmuv.de/en/topics/europe-international/international/what-is-international-environmental-policy-about.

CONSIDERATIONS REGARDING THE PRINCIPLES OF CRIMINAL LAW

Aurelian Olimpiu Sabău Pop
Lecturer, PhD, UMFST "G. E. Palade" of Târgu Mureș

Abstract: Criminal law, being an independent branch of law in the national legal system, is based on certain ideas that characterize the content of its legal norms. The totality of ideas, directions that guide and run through the entire criminal law, the entire goal of the fight against crimes by means of criminal law are constituted by the fundamental principles of criminal law.

Keywords: criminal law, principles, legality, social reaction, crime

Noțiunea şi sistemul principiilor dreptului penal

Dreptul penal, fiind o ramură de drept independentă în sistemul dreptului național, are la bază anumite idei ce caracterizează conţinutul normelor sale juridice. Totalitatea orientărilor care călăuzesc şi străbat întregul drept penal, întreaga activitate de luptă împotriva infracțiunilor prin mijloace de drept penal formează principiile fundamentale ale dreptului penal(Oancea, I, 1971, p. 26). Aceste reguli cu caracter general, idei, orientări stau la baza întregii reglementări juridico-penale, reflectând instituțiile şi normele acestei ramuri de drept(Bulai, C., 1997, p. 2; Mitrache, C, Mitrache Cr., 2005, p. 8).

În afara acestor principii fundamentale pe care este construit întregul drept penal, din felul cum sunt reglementate unele instituţii, se degajă şi alte reguli, însă cu un caracter restrâns, limitate numai la o materie sau alta a dreptului penal. Aceste principii limitate îşi au originea tot în principiile fundamentale şi ele se referă, spre exemplu, la principiile teritorialităţii, personalităţii, realităţii şi universalităţii, din cadrul aplicării legii penale în timp etc.

Principiile fundamentale, fie că sunt expres formulate în lege – ca de exemplu – infracţiunea, singurul temei al răspunderii penale, art. (15 al. 2 C.Pen), fie că se desprind din reglementarea instituţiilor de bază ale dreptului penal, ele reliefează modul cum trebuie dusă lupta împotriva fenomenului infracțional.

Problema sistemului principiilor dreptului penal, în doctrina juridică din ţara noastră, a fost controversată, exprimându-se opinii diferite cu privire la numărul şi conţinutul acestora(Zolyneak, M, Michinici, M.I., 1999, p. 28; Bulai, C., p. 48).

A. Principiul legalităţii

Problema principiului legalităţii incriminării s-a pus într-un mod accentuat mai ales după evenimentele din Decembrie 1989 şi odată cu adoptarea Constituţiei în decembrie 1991(Popescu, C.L.,p. 41).

Încă de la început facem precizarea că principiul legalităţii nu constituie numai obiectul de cercetare al dreptului penal. În condiţiile statului de drept, adică al statului bazat pe lege, reglementarea juridică a tuturor tipurilor de relaţii sociale care se desfăşoară în cadrul statului de drept constituind substanţa ramurilor dreptului, se subordonează acestui principiu; de aici, şi consecinţa că un atare principiu va constitui obiectul de studiu al tuturor ramurilor dreptului, inclusiv al teoriei generale a dreptului.

În literatura de specialitate se vorbeşte de principiul legalităţii formale şi principiul legalităţii substanţiale. Deşi în doctrina penală s-a recunoscut importanţa legalităţii formale pentru evitarea arbitrariului puterii executive şi a puterii judecătoreşti şi ca unic remediu pentru asigurarea securităţii şi egalităţii juridice, principiul legalităţii formale constituind o garanţie incontestabilă a drepturilor şi libertăţilor cetăţeanului, s-au remarcat, de asemenea, şi

neajunsurile acestui principiu(Ionaș, Al., p. 29). Dar, relevând ceea ce este pozitiv şi negativ în conţinutul principiului legalităţii formale şi a principiului legalităţii substanţiale, ar fi nerealist de a separa cele două principii după anumite reguli stricte şi a evalua exclusiv prin prisma lor caracterul unui stat sau altul (democratic sau totalitar).

Principiul legalităţii în drept penal a fost formulat şi înscris pentru prima oară în Declaraţia drepturilor omului şi cetăţeanului din 1789 de către ideologii revoluţiei franceze. După cel de-al doilea război mondial, principiul legalităţii a fost din nou afirmat în Declaraţia universală a drepturilor omului, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 10 decembrie 1948 şi, ulterior, în Pactul Internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, adoptat de acelaşi organism la 16 decembrie 1966.

Convenţia europeană privind protecţia drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, intrată în vigoare în 1953, acordă, la rândul ei, o atenţie deosebită acestui principiu, cu implicaţiile sale pe planul dreptului penal şi al respectării drepturilor omului, în mod deosebit. Semnificative sunt, în acest sens, şi formulările generale folosite în textul Convenţiei, cum ar fi: "în condiţiile legii", "conform legii", "prescrise de lege", "stabilite prin lege", "potrivit căilor legale" etc., dar mai ales, prevederile art. 7 care stipulează la pct. 1 că: "Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acţiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost comisă, nu constituia infracţiune, potrivit dreptului naţional sau internaţional. De asemenea, nu se va aplica o pedeapsă mai severă decât aceea aplicabilă în momentul în care infracţiunea a fost comisă".

În acelaşi text al Convenţiei europene, se prevede la pct. 2 că: "Prezentul articol nu va aduce atingere judecării şi pedepsirii unei persoane vinovate de o acţiune sau de o omisiune care, în momentul în care a fost comisă, era incriminată conform principiilor generale de drept recunoscute de naţiunile civilizate". Articolul 7 pct.2 din Convenţia europeană privind protecţia drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale are implicaţii deosebite mai ales în contextul actual, când, pe linia consolidării principiului legalităţii internaţionale, se preconizează, în tot mai mare măsură, să fie elaborată o legislaţie penală internaţională(*M. Cherif Bassiouni, M., 1993, p. 31;* Kos Rabcewicz Zubkowski, L. The Creation of an International Criminal Court, p. 519, *Grebing*,G., La Creation d'une Cour Penale Internationale, p. 45; *Pella*, V., Plan d'un Code Repressif Mondial, p. 148).

Legalitatea incriminării se realizează, printre altele, prin precisa delimitare a câmpului de incidenţă şi aplicare a normelor dreptului penal.

Aceasta presupune că legiuitorul trebuie să prevadă cu exactitate comportamentul interzis şi sancţiunea aplicabilă.

Principiul legalităţii presupune ca determinarea infracţiunilor şi a pedepselor să se facă printr-o lege scrisă, fiind exclus categoric dreptul cutumiar în acest domeniu. Regula în discuţie a fost înscrisă cu valoare de principiu atât în unele legi fundamentale, cât şi în codurile penale.

În Codul penal român, dispoziţia referitoare la legalitatea incriminării se completează cu cea referitoare la principiul neretroactivităţii legii penale. Împreună, aceste dispoziţii exprimă regula *nullum crimen, nulla poena sine lege praevia* (Manea,T., p.86).

Principiul legalităţii în dreptul penal se poate caracteriza prin următoarele trăsături:

- este considerat în doctrina penală română ca unul dintre principiile fundamentale ale dreptului penal;
- este un principiu de bază al întregii activităţi de apărare socială împotriva criminalităţii;
- face parte dintre principiile care exprimă ideile fundamentale ale unei societăţi la un moment istoric dat;
- constituie o puternică garanţie juridică a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti;
- face parte dintre regulile care călăuzesc şi străbat întregul drept penal;
- face parte dintre orientările de bază care călăuzesc atât elaborarea, cât şi realizarea normelor penale.

Principiul legalităţii în domeniul dreptului penal îmbracă două aspecte, şi anume:

a) legalitatea incriminării, exprimată prin regula "nu există infracţiune fără lege" (nullum crimen sine lege), ceea ce presupune că nici o persoană nu poate fi trasă la răspundere penală pentru o faptă care, în momentul săvârşirii ei, nu era prevăzută de lege ca infracţiune. Principiul exprimat de acest adagiu este acela potrivit căruia o lege, odată adoptată, devine o sursă unică de drept, judecătorul neputând în niciun caz justifica agravarea situaţiei făptuitorului, aplicând prin analogie unele dispoziţii existente. Cele mai multe coduri penale interzic aplicarea legii prin analogie. În dreptul penal român aplicarea legii prin analogie este interzisă de dispoziţiile Codului penal.

Astfel formulat, principiul legalităţii incriminării constituie o puternică garanţie juridică a respectării drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti.

Legalitatea incriminării are implicaţii asupra mai multor instituţii ale dreptului penal, astfel:

- dispunând că numai legea prevede ce fapte constituie infracţiuni, decurge consecinţa că izvor al dreptului penal nu poate fi decât legea;
- în materia aplicării legii penale în timp, legalitatea impune aplicarea principiului activităţii legii penale, în sensul că legea penală poate fi aplicată numai acelor fapte care în momentul comiterii lor erau prevăzute de lege ca infracţiuni;
- prin interpretarea legii penale, adică prin operaţiunea logico-juridică de stabilire a înţelesului ei, nu se pot crea infracţiuni, nu se pot adăuga sau suprima elemente din lege(*Zolyneak, M., Michinici*, *M.I.,* p.31);

b) Principiul legalităţii mai este caracterizat şi în faptul că pedepsele aplicabile infracţiunilor sunt stabilite dinainte de lege, instanţa având posibilitatea să aleagă o pedeapsă de o anumită natură şi durată.

Cât priveşte celelalte măsuri ce se pot lua în cazul săvârşirii infracţiunilor, legea penală are în vedere, pe de o parte, măsurile de siguranţă care se iau pentru înlăturarea unor stări de pericol şi preîntâmpinarea săvârşirii faptelor prevăzute de legea penală, iar pe de altă parte, măsurile educative care se aplică infractorilor minori în vederea reeducării lor.

B. Principiul reacţiei sociale împotriva infracţiunilor

Normele dreptului penal din orice stat al lumii urmăresc să apere împotriva infracţiunilor anumite valori sociale, ocrotirea corespunzătoare a întregii ordini de drept, o protecţie pertinentă a persoanei fizice şi a drepturilor acesteia.

În condiţiile existenţei statului de drept, principiul reacţiei sociale împotriva infracţiunilor capătă, de asemenea, o semnificaţie deosebită, deoarece dreptul penal, alături de celelalte ramuri de drept, trebuie să contribuie la afirmarea şi consolidarea structurilor statale, să apere suveranitatea, independenţa, unitatea şi indivizibilitatea statului.

Apărarea tuturor valorilor sociale ce cad sub incidenţa legii penale se realizează într-un proces continuu, din momentul legiferării normelor juridice penale, al incriminării faptelor ca infracţiuni şi până la punctul în care se aplică legea penală, culminând cu sancţiunile care sunt dispuse în mod definitiv de instanţă judecătorească. Totodată, principiul fundamental al reacţiei sociale împotriva infracţiunilor orientează activitatea de elaborare şi de aplicare a normelor dreptului penal, deoarece în raport cu importanţa valorilor sociale ce pot fi periclitate prin infracţiuni se va stabili conţinutul normei juridice, iar, ulterior, instanţele judecătoreşti vor realiza procesul de individualizare a răspunderii penale.

C. Principiul umanismului

Potrivit acestui principiu, întreaga reglementare penală trebuie să pornească de la interesele fundamentale ale omului.

În materia dreptului penal, principiul umanitar acţionează într-un dublu sens:

- în primul rând, protecţia pe care dreptul penal trebuie să o asigure persoanei fizice, incriminând faptele ce sunt îndreptate împotriva vieţii, integrităţii corporale, sănătăţii,

libertăţii şi demnităţii persoanei, dar şi alte categorii de fapte care pot afecta interesele omului, cum sunt: infracţiunile patrimoniale, infracţiunile contra familiei, infracţiunile contra sănătăţii publice, infracţiuni privitoare la asistenţa celor aflaţi în primejdie:

- în al doilea rând, principiul umanitar îi vizează pe cei care au încălcat legea penală, constrângerea penală având un caracter uman, respectându-se drepturile infractorului la asistenţă juridică, asistenţă medicală, demnitatea acestuia. Executarea pedepsei în orice sistem de drept urmăreşte, într-o mai mare sau mai mică măsură, reeducarea celui condamnat şi reintegrarea socială a acestuia.

D. Egalitatea în faţa legii penale

În strânsă legătură cu principiul umanitar, trebuie analizat şi principiul egalităţii în faţa legii penale. Deşi nu-şi găseşte o reglementare explicită în normele dreptului penal, egalitatea în faţa legii are o semnificaţie deosebită în condiţiile statului de drept, cu consecinţe importante pe planul tuturor ramurilor de drept.

În contradicţie cu practicile dreptului totalitar, noua concepţie de înfăptuire a justiţiei penale exclude privilegiile, imunităţile sau inegalităţile de tratament în aplicarea legii penale. Toţi membrii societăţii, începând cu preşedintele tării şi până la ultimul locuitor, fie că este cetăţean român, fie că este cetăţean străin sau persoană fără cetăţenie, se află într-o poziţie egală vizavi de prevederile legii penale, atât în calitate de beneficiari ai ocrotirii juridico-penale, cât şi în calitate de destinatari ai exigenţelor acestei legi.

E. Principiul răspunderii penale personale

Potrivit acestui principiu, pot fi trase la răspundere penală numai persoanele care au săvârşit o infracţiune şi care sunt vinovate de aceasta. Aşa, de exemplu, în cazul săvârşirii unei infracţiuni de omor va fi pedepsită nu numai acea persoană care a ucis victima, dar şi aceea care a determinat sau a ajutat în orice mod la săvârşirea acestei fapte.

Responsabilitatea penală personală a făptuitorului decurge, în mod obiectiv, din săvârşirea infracţiunii, care naşte dreptul statului de a aplica pedeapsa şi obligaţia personală a infractorului de a suporta consecinţele juridice ale faptei săvârşite. Aceasta demonstrează specificul răspunderii penale, care este personală şi care nu poate fi transferată niciodată altei persoane (părinţi, tutori, institutori etc.), posibilitate existentă, spre exemplu, în drept civil.

Potrivit modificărilor relativ recente intervenite în legislaţia penală, în prezent este posibilă angajarea răspunderii penale a persoanei juridice. Dar, în acest caz nu se poate vorbi despre o răspundere penală pentru fapta altuia. Cei care au comis infracţiuni şi sunt angajaţi ai persoanei juridice vor răspunde pentru fapta comisă, iar acest fapt, acolo unde legea prevede, va atrage şi răspunderea penală a persoanei juridice.

Răspunderea penală personală este determinată şi de scopul pedepsei, care impune ca măsurile de reeducare prin aplicarea unor sancţiuni de drept penal să fie luate numai faţă de persoana care a săvârşit o infracţiune.

F. Prevenirea faptelor prevăzute de legea penală

Acest principiu presupune că întreaga reglementare juridico-penală trebuie să asigure prevenirea săvârşirii faptelor periculoase, atât prin conformare, cât şi prin constrângere faţă de cei care săvârşesc astfel de fapte.

Reglementările juridico-penale şi politica penală a statului de drept urmăresc reducerea infracţionalităţii în limite rezonabile , protejarea valorilor sociale ce cad sub incidenţa legii penale şi asigurarea sentimentului de protecţie şi apărare socială pentru toţi membrii societăţii. Aceste obiective se realizează prin efectuarea demersurilor necesare pentru prevenirea infracţiunilor.

Legea penală, prin conţinutul său şi sancţiunile prevăzute, asigură aşa-numita prevenţie generală, iar în măsura în care sunt pronunţate pedepse în cauze penale concrete, se realizează prevenţia specială vizavi de cel condamnat, dar şi faţă de alte persoane predispuse la comiterea de infracţiuni. Prevenirea infracţiunilor se realizează, prin urmare, atât prin sensibilizarea tuturor persoanelor asupra severităţii legii, ceea ce presupune măsuri speciale de publicitate la data promulgării acesteia şi o susţinută propagandă juridică ulterioară, cât şi prin pedepsirea corespunzătoare a celor care au nesocotit obligaţia de a respecta prevederile imperative ale legii penale.

Prevenirea faptelor prevăzute de legea penală se realizează printr-o măsură considerabilă şi prin luarea unor măsuri de siguranţă, ca sancţiuni de drept penal, deoarece aceste măsuri, înlăturând anumite stări de pericol ce au fost remarcate cu prilejul săvârşirii faptei prevăzute de legea penală, previn săvârşirea unor noi infracţiuni de cel în cauză (Nistoreanu, Gh., 1991, p.10; Pascu, I., p.25).

Problema preveniri faptelor prevăzute de legea penală trebuie abordată şi interpretată în contextul mai larg al prevenirii infracţiunilor, prin măsurile complexe ce se adoptă pe plan social, economic şi juridic, pornind de la studierea şi identificarea cauzelor şi condiţiilor care determină sau favorizează săvârşirea unor infracţiuni

BIBLIOGRAPHY:

1. Oancea, I., Drept penal, Parte Generală, Bucureşti, 1971,
2. C. Bulai, Manual de drept penal. Partea generală, Ed. All, Bucureşti, 1997
3. Mitrache, C., Mitrache, Cr., Drept penal român. Partea generală, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2005
4. Zolyneak, M., Michinici, M.I., Drept penal. Partea generală, Iaşi, 1999
5. Popescu, C.L., Principiul legalităţii incriminării şi pedepselor penale în lumina Constituţiei din decembrie 1991, Revista Dreptul, nr. 4, 1994,
6. Ionaş, Al., Principiul legalităţii în dreptul penal, Revista de Drept Penal, nr.1, 1999
7. Cherif Bassiouni, M., Projet de statut du tribunal penal international, Eres, 1993
8. Kos-Rabcewicz-Zubkowski, L., The Creation of an Intrnational Criminal Court, în International Terrorism and political Crimes, ed.1975
9. Grebing, G., La Creation d'une Cour Penale Internationale, Bilan et perspectives, RIDP no 45, p. 435, 1974
10. Pella,V., Plan d'un Code Repressif Mondial, RIDP nr. 6, p.148, 1935
11. T. Manea, Principiul legalităţii incriminării. Elemente de drept comparat, Revista Dreptul, nr.10, 2001
12. Nistoreanu, Gh., Prevenirea infracţiunilor prin măsuri de siguranţă, Ed. Ministerului de Interne, Bucureşti, 1991
13. Pascu, I., Drept penal. Partea generală, Ed. Europa Nova, Bucureşti, 2001

COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN THE NATIONAL STRATEGIC PLAN (NSP) AND THE NATIONAL PROGRAMME FOR RURAL DEVELOPMENT (NPRD) IN THE CONTEXT OF AGRICULTURAL POLICY IN ROMANIA

Simona Moise
Lecturer, PhD, "Spiru Haret" University of Bucharest

Abstract: This report presents a comparative analysis between the National Strategic Plan (NSP) and the National Programme for Rural Development (NPRD), with the aim of offering a comprehensive understanding of how these two policy instruments either complement or overlap each other in supporting agriculture and regional development in Romania.

The NSP serves as the primary strategic framework regulating the use of the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) in Romania. It is an integral component of the European Union's Common Agricultural Policy (CAP), setting out the national objectives and measures for the development of the agricultural and rural sectors.

The NPRD, on the other hand, has focused on regional development and enhancing economic and social cohesion at the national level. Although it is not exclusively an agricultural programme, it includes measures that significantly impact rural areas, particularly in terms of infrastructure development and support for the regional economy.

Both instruments aim to improve the economic and social conditions of rural regions and promote a sustainable economy. While the NSP places a stronger emphasis on agricultural development, the NPRD encompasses broader objectives, including regional infrastructure and socio-economic integration.

Keywords: Common Agricultural Policy (CAP), European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), Regional development, Sustainable development, Rural areas, financial instrument

A study on the comparative analysis between the **National Strategic Plan (NSP)** and the **National Program for Regional Development (NPRD)** in the context of agricultural policies can provide a detailed understanding of how these two instruments complement or overlap in terms of support for agriculture and regional development in Romania.

1. Introduction

The timeliness of this study lies in explaining the role of agricultural policies in the sustainable development of the regions and their importance for economic growth, poverty reduction and strengthening territorial cohesion and its purpose is related to the comparison of the National Strategic Plan (NSP) and the National Program for Regional Development (NPRD), with a focus on their impact on agriculture and regional development.

The objectives of the study are to identify common objectives and differences between the two instruments and how they align with national and European agricultural policies.

2. Presentation of the National Rural Development Program (PNDR)

One of the most important instruments for the transformation of the Romanian rural environment in recent decades is the **National Rural Development Program (PNDR)**.

Since Romania's accession to the European Union, the PNDR has become **the main driver of investments in villages, agriculture and rural life**, supported by the **European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)**, but also by the state budget. The most important implementation period was between **2014 and 2020**, extended until 2023, for the finalization of contracted projects.

The main objectives of the NRDP

The purpose of this program was not only economic. It was a **complex, integrated** one that sought to:

- **Increase the competitiveness of the agricultural sector** by modernizing farms and supporting investment;
- **Developing infrastructure and services in rural areas** - a prerequisite for bridging the village-urban gap;
- **Support young farmers** and ensure generational change in agriculture;
- **Protect the environment**, natural resources and encourage sustainable agriculture;
- **Diversifying the rural economy** so that the inhabitants of Romanian villages do not depend exclusively on agriculture.

Main types of support through PNDR

The program included a wide range of measures, each with its own strategic role. Let me mention some of the most important:

a) Modernization of agricultural holdings

- **Under sub-measure 4.1**, farmers were able to access non-reimbursable funds for the purchase of machinery, equipment, irrigation systems or farm buildings.
- **Sub-measure 4.2** supported the processing of agricultural products - an important step for creating added value and market access.

b) Support for young farmers

- The sub-measure 6.1 offered up to **70.000 non-reimbursable euro** for the installation of young people under 40 years in agriculture.
- The measure has encouraged not just a start in farming, but **solid business plans**, responsibility and real commitment.

c) Rural infrastructure

- **Under sub-measure 7.2**, local authorities were able to modernize agricultural roads, water and sewage networks, schools and kindergartens.
- **Sub-measure 7.6** contributed to the restoration of monuments and valorization of local cultural heritage.

d) Environment and climate

- Measures **10, 11 and 13** promoted organic farming, biodiversity conservation, maintaining activity in disadvantaged or mountain areas.
- Farmers were encouraged to become **guardians of nature** through financial compensation for sustainable practices.

e) Local development - LEADER approach

- The NRDP has supported the creation and functioning of over **230 Local Action Groups (LAGs)**, which have implemented projects designed by local communities themselves.
- From agritourism inns to educational centers to non-agricultural businesses, LEADER has brought bottom-up development to life.

The impact of PNDR would be translated as follows:

- Over **70,000 projects funded** nationwide;
- Tens of thousands of young farmers supported;
- Hundreds of kilometers of roads and roads networks upgraded;
- Thousands of households with running water and sewerage;
- Tens of thousands of hectares managed through organic or agri-environment practices.

These results are not just numbers, but **visible changes in rural life**: jobs, more stability, diversification of the local economy and keeping young people in the villages.

A key issue in the context of Romania's sustainable and balanced development is **how the National Rural Development Program - NRDP - aligns with the European Union's cohesion and regional development policies**.

At the heart of these European policies is a clear objective: **reducing disparities between regions** and ensuring fair development for all citizens, whether they live in urban or rural areas.

This is precisely where the PNDR has found its strategic role.

Both the NRDP and the European Union's cohesion policy aim for **territorial coherence and social solidarity**. The NRDP acts directly in rural areas - often those most exposed to exclusion and underdevelopment - helping to **create infrastructure, jobs and services** where they are most needed.

It is basically a rural arm of the European cohesion policy.

The NRDP is financed by the **European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)**, part of the family of **European structural and investment funds**, alongside the ERDF and ESF. All these instruments are strategically coordinated to achieve the **EU's common objectives of** smart, inclusive and sustainable growth.

Thus, the NRDP and cohesion policy are not two parallel tracks, but two parts of the same European development mechanism.

In its structure, the NRDP is **complementary to** other national programs - such as the Regional Operational Program or sectoral programs. If these invest in hospitals, county roads or digitalization, the **PNDR completes the development picture by modernizing farms, farm roads, supporting small rural businesses**.

It is a perfect example of **integrated development** - urban and rural, economic and social, public and private.

Both the NRDP and cohesion policy are promoting:

- **innovation and competitiveness**;
- **environmental sustainability**;
- **adapting to climate change**;
- and **social inclusion**.

A clear example is the support provided through the NRDP for organic farming, energy efficiency on farms or for young farmers - all in line with the **European Green Pact** and the **vision of a climate neutral Europe**.

Another point of convergence is the **LEADER** method: a form of participatory governance in which rural communities decide for themselves what kind of development they want. This model is also found in cohesion policy, with local development initiatives placed under community ownership.

Through LEADER, **citizens are no longer just recipients of funds, but direct actors in local development**.

PNDR is not just a national program, but a European territorial cohesion instrument. It implements, in concrete terms, the values and objectives of the European Union: solidarity, balanced development, fair access to resources and dignity for every community.

It is essential to continue in this direction and, in the new 2023-2027 framework, to strengthen the links between the NRDP - now integrated in the National Strategic Plan - and the rest of the European policies, in order to build a future in which no Romanian village is left behind.

Today, with the entry into force of the new **National Strategic Plan 2023-2027**, rural development measures are not disappearing. On the contrary, they are being **integrated into a broader and more flexible framework**, alongside direct payments and agricultural ecoschemes.

But **the experience gained through the NRDP is invaluable**. Lessons learned, networking, absorption capacity and community involvement are important assets for the future.

The National Rural Development Program meant more than funding. It meant **vision for a living, dynamic Romanian village, connected to European values**.

Whether we are talking about farmers, local authorities, entrepreneurs or ordinary citizens, the NRDP has given them a real chance to build a better future. A village where modernization does not destroy traditions, but sustains them. A village where economic development goes hand in hand with nature protection and social cohesion.

3. Overview of the National Strategic Plan (NSP)

The National Strategic Plan 2023-2027, known in short as the **NSP**, is a fundamental document for the future of agriculture and rural development in Romania. This plan is the instrument through which Romania implements the new **Common Agricultural Policy of the European Union**, adapted to local needs and challenges. It is a unified framework that brings together support for both farmers through direct payments and rural development through investments, services and environmental projects.

Romania has a total budget of **more than €15.8 billion** between 2023-2027. Of this amount:

- Around **€9.78 billion** comes from the direct payments and sectoral support fund (EAGGF),
- And **€5.87 billion** from the rural development fund (EAFRD), plus co-financing from the national budget.

The NSP is based on **9 European objectives**, which focus on three major strands:

1. **Economic** - supporting farmers' incomes, increasing competitiveness and strengthening their position in the agri-food chain;
2. **Environment** - combating climate change, sustainable management of natural resources and biodiversity conservation;
3. **Social** - supporting young farmers, revitalizing rural areas and responding to society's expectations on food, animal welfare and sustainability.

A key aspect of the NSP is the **modernization of Romanian agriculture**. The plan encourages the use of new technologies, investment in digitalization, vocational training and innovation - all vital for a competitive and future-proof agricultural sector.

An important new development is the introduction of **ecoschemes** - voluntary payments to farmers who adopt environmentally friendly farming practices. They are designed to encourage the transition to more sustainable farming without compromising productivity.

The NFP also provides substantial support for **young farmers**, for **investments in farms**, **processing** and **rural infrastructure**, as well as for the economic and social development of villages through the **LEADER** program and other local interventions.

In conclusion, the National Strategic Plan is not just a mechanism for allocating European funds. It is an integrated vision for a fairer, greener and more competitive Romanian agriculture. It is an opportunity for farmers, entrepreneurs and rural communities to become stronger, more innovative and more connected to European values of sustainability and cohesion.

Main measures launched by the NSP 2023-2027

The NFP is Romania's new strategic framework for the management of EU funds for agriculture and rural development. It replaces the old NRDP and includes both **direct payments and interventions for rural development and climate**.

a) Direct support for farmers (Pillar I - CAP)

- **Basic Area Area Payment (BISS**) - granted to all eligible farmers;
- **Redistributive payment** - additional support for small and medium-sized farms;
- **Young Farmers Payment** - additional financial support for farmers under 40;
- **Ecoschemes** - voluntary payments to farmers who adopt organic practices such as:
    - grazing with optimal stocking density;
    - precision agriculture;
    - greening the land;
    - animal welfare practices.

b) Investment in farms and rural infrastructure

- **Intervention DR-15 - Investments in agricultural holdings** (modernization, machinery, digitization);
- **Intervention DR-20 - Processing and marketing of agricultural products**;
- **Intervention DR-27 - Agricultural infrastructure in the public interest** (farm roads, secondary irrigation systems);
- **Intervention DR-28 - Basic rural infrastructure** (communal roads, water and sewage networks)

c) Setting up young farmers

- **Intervention DR-30** - Non-reimbursable support of up to €70,000 for young people setting up as farm managers.

d) Support for non-agricultural activities in rural areas

- **Intervention DR-29** - Support for non-agricultural business development: workshops, services, rural tourism, IT, etc.

e) Environmental, climate and animal welfare measures

- **Intervention DR-10 - Agro-environment and climate** (to protect biodiversity, soil, water);
- **Intervention DR-11 - Organic farming**;
- **Intervention DR-12 - Areas with natural constraints (compensatory payments)**;
- **Intervention DR-13 - Animal welfare**.

f) Local development - LEADER approach

- **Intervention DR-31** - Support to Local Action Groups (LAGs) for the implementation of local development strategies.
- Intervention **DR-36** refers to one of the measures proposed to support rural development, but at the moment I do not have access to official sources in real time to confirm the exact content of this intervention.

However, on the basis of public documents and the usual structure of interventions in the NSP, it is very likely that **DR-36** will target one of the following directions:

- **Cooperation between local actors** for innovation, short chains or local promotion;
- **Territorial partnerships** (e.g. between farmers and local authorities);
- **Pilot or demonstration projects in rural areas**;
- **Thematic actions under Pillar II of the CAP**.

g) Vocational training and counseling

- **Intervention DR-01** - Training and further training for farmers and workers;
- **Intervention DR-02** - Advisory, consultancy and technical assistance services.

4. Comparison of the two instruments (NSP VS NRDP) in the context of agricultural policies

A comparison between two fundamental instruments for the development of agriculture and rural areas in Romania: the **National Strategic Plan (NSP)** and the **National Rural Development Program (NRDP)** would be relevant and useful to understand **how the financial resources of the European Union can be used more efficiently** to ensure the

sustainable development of agriculture and rural areas in Romania. This process is essential for **increasing agricultural competitiveness**, **protecting the environment** and **improving the quality of life in rural communities**. Both are essential in implementing the **Common Agricultural Policy (CAP)**, but each has a distinct role and a different approach.

We will look at how these instruments have changed and how they align with the EU's new challenges in agriculture and rural areas.

PNDR - Vision for 2007-2020

PNDR has been, over the last decades, the main program supporting rural development in Romania. It has been implemented under **Pillar II of the CAP**, which focuses on rural development, modernization of farms, environmental protection and job creation in rural areas. One of the strong points of the NRDP was the **funding for investments in rural infrastructure**, small and medium-sized farms, and support for **agri-environmental** measures. These measures aimed at increasing the competitiveness of the agricultural sector and improving the quality of life in rural areas. However, the NRDP had a **relatively rigid** structure and most decisions on allocations and specific measures came directly from the European Commission.

NSP - Strategic Plan for 2023-2027

From 2023 onwards, **the NSP** brings a completely new and more **integrated** approach to the NRDP.

Why? Because the **NSP is a single strategic plan** that combines **Pillar I** (direct payments to farmers) with **Pillar II** (rural development). This means that, for the first time, **direct payments and rural development measures are part of the same plan** and member countries, including Romania, have more flexibility in deciding how to allocate these funds to meet the most urgent local needs.

An innovative aspect of the NFP is its **focus on results**. In contrast to the NRDP, which focused on **outputs**, the NFP puts much more emphasis on **concrete results** in terms of **environmental sustainability**, **digitization** and **agricultural competitiveness**.

The differences between the NSP and the NRDP

One of the most significant aspects of comparison is the **structure**. While the NRDP was organized by **axes and measures**, with **strict implementation**, the NDP allows **much greater flexibility** in implementation. Romania is now **free to adapt the plan to local realities** without being constrained by rigid structures.

As far as **support for young farmers is** concerned, the NFP will offer **much more substantial support** than the NRDP. Young farmers will no longer depend solely on the measures for setting up, but will also be able to access **direct payments** and **investments**, which will significantly contribute to attracting young talent into agriculture.

Environmental and climate measures are also much more **deeply integrated** into the NSP, in particular through the **ecoschemes** which will encourage farmers to adopt environmentally friendly practices, reducing environmental impacts. In the past, environmental measures were treated more separately.

Through the **NSP**, Romania has the opportunity to rebuild and modernize its agriculture in a more **sustainable** way, based on a **long-term strategy**, adapted to the current EU requirements. It not only responds to current challenges, but also prepares Romania for **a green** and **digital transition**.

We can say that the NSP is **a step forward compared to the NRDP**. It is more flexible, more integrated and better adapted to the current challenges and needs of Romanian farmers. Together with **support for young farmers**, **environmental priorities** and the **promotion of**

innovation, the NFP will support a **greener, more resilient and more competitive agriculture**.

Thus, with this modern and adaptable instrument, Romania can make the most of the opportunities offered by the **European Union's Common Agricultural Policy**, while contributing to a better future for the countryside and for the country as a whole.

Table 1. Comparison between RDP and NDP in the context of the Common Agricultural Policy (CAP)

Criteria	PNDR (2007-2020)	PNS (2023-2027)
Legal framework	Separate program for rural development only (Pillar II CAP)	Single document including Pillars I and II of the CAP
Financial instruments	EAFRD only	EAGF + EAFRD
Structure	Axes and measures	Flexible interventions tailored to national objectives
Orientation	Projects and investments in infrastructure, farms, environment	Results and impact: climate, biodiversity, youth, digitalization
Strategic decision	The lines drawn by the European Commission	The Member State defines its plan and allocations
Environmental and climate measures	Classical agri-environmental measures	Ecoschemes, green direct payments, integrated interventions
Direct payments	Separate management (through APIA, not linked to PNDR)	Part of the NSP
Support for young farmers	Installation - limited support	Increased, integrated support (direct payments + investment)
LEADER / LAG	Present, with separate allocation	Continued and expanded in intervention DR-31
Innovation and digitization	Underdeveloped as a priority	Major cross-cutting objectives
Monitoring and evaluation	Output-based	Based on results and impact
Flexibility and adaptability	Small, rigid structure	Tall, adaptable to local needs
Application period	2007-2013, 2014-2020 (+2021-2022 as transition years)	2023-2027

Own source

5. Conclusions on the impact on agriculture and regional development

Both **PNDR** and **PNS** have had a significant impact on the **development of agriculture** and **rural areas** in Romania, but each in their own way. **The NRDP** has been essential for the modernization of rural infrastructure and direct support to farmers, while the **NDP** is a step forward in integrating direct payments and rural development measures into a coherent strategic plan, with a focus on **sustainability**, **innovation** and **balanced regional development**.

By implementing the NSP, Romania now has the opportunity to develop a more **resilient**, **green** and **competitive** agriculture, in line with the objectives of **the Common Agricultural Policy** and the **economic and social needs of** each region.

How the NSNP and NRDP complement and/or overlap in the field of agriculture and regional development.

How coordination between the two instruments can be improved to ensure sustainable and balanced development of Romania's rural regions and agriculture

This type of benchmarking could help to improve coordination between the different agricultural and regional policy instruments and to maximize their impact on the economic and social development of Romania's rural regions.

The impact of the two fundamental instruments for the **development of agriculture** and **rural areas** in Romania - **the National Rural Development Program (NRDP)** and the **National Strategic Plan (NSP)** - is huge and varied. Both have played and continue to play an essential role in the implementation of the European Union's **Common Agricultural Policy (CAP)**, but they have also brought and are bringing important changes in the way the agricultural sector and rural areas are developing.

The impact of the NRDP on agriculture and regional development

In the period 2007-2020, **PNDR** was the main support instrument for **rural development** in Romania. It has had a considerable impact on the modernization of the agricultural sector, by supporting investments in **agricultural infrastructure**, modern technologies and environmentally friendly practices. The PNDR has contributed to **increasing** agricultural **productivity** and diversification of activities in rural areas. In addition, this program has been essential for **job creation** and the **improvement of rural infrastructure**, thus contributing to the reduction of **rural migration**.

Another strength of the NRDP was the **support for small and medium-sized farmers**, who received funding to modernize their farms and adopt **agri-environmental** practices. The measures also helped the **sustainable development of** rural areas.

However, the NRDP also had some limitations. Its rigid structure and rather complex implementation process did not always allow **the flexibility needed** to respond quickly to local needs. In addition, support measures for **young farmers** were more limited and access to funds for innovation was not always sufficient.

Impact of the NSP on agriculture and regional development

From 2023 onwards, the **NSP** brings a significant change compared to the NRDP. Unlike the previous program, the NFP is an **integrated** strategic plan combining **direct payments** and **rural development measures**. This means that Romania can manage the funds in a more coherent way, taking into account both the needs of farmers and the challenges of the countryside.

One of the most important benefits of the **NSP** is the **flexibility** it offers. Local and regional authorities have more freedom to tailor interventions to the **specific needs of each region**. This means that support can be targeted more precisely where it is most needed, according to local characteristics and the **economic, social and environmental challenges of** each area.

The NSP also places a **major emphasis on sustainability**, promoting measures that encourage **green farming** and **digitization**. **Eco-scheme** measures and support for young farmers are key aspects of this plan, which will contribute to making agriculture more **resilient** and **in line with the** EU's **environmental objectives.**

The NSP also encourages **innovation** and **investment in modern technologies with** the aim of **improving the competitiveness** and long-term **sustainability of the agricultural sector.** This will enable Romania to meet the challenges of the global market and strengthen its **place in the European economy**.

Comparison between NSP and RDP: Impact on regional development

The impact of the **NRDP** has been significant in terms of **improving rural infrastructure** and supporting farmers to modernize farms and improve productivity. But the **NDP** comes with a major advantage: **flexibility**. The NDP allows **measures to** be better

adapted to local realities and combines **rural development** measures with **direct payments**, with a much more integrated approach.

Another strength of the **NFP** is the consistent support given to **young farmers**, who will benefit not only from measures for **setting up**, but also from support for **innovation** and **sustainable development**. This support will help to **revitalize Romanian agriculture** and **attract new talent** to the farming sector.

In terms of **regional development**, the **NRDP** has brought significant improvements but has been more rigid in its implementation. **The NDP**, with its flexible and integrated approach, promises to support a **more balanced development of** the regions, with an emphasis on **innovation**, **digitalization** and **sustainability**, which are essential for the future of agriculture and rural areas.

Both the **NRDP** and **the NDP** have had a major impact on **agriculture** and **regional development** in Romania. If the NRDP was crucial for modernizing infrastructure and supporting farmers, the **NDP is a step forward**, bringing **flexibility** and **integration** between direct payments and rural development measures. This plan will not only support a **more sustainable** and **competitive agriculture**, but will also contribute to **balanced regional development**.

Romania now has the opportunity to **better align** with **European standards** and to build a **greener, more innovative and resilient** agricultural sector that will support not only farmers but also the entire **countryside**.

In conclusion, the impact of the two instruments, the **NRDP** and the **NSDP**, on agriculture and regional development in Romania is particularly important. The NRDP has been instrumental in **modernizing rural infrastructure** and **supporting farmers** in disadvantaged areas. However, the **NDP**, by integrating **direct payments** and **rural development** measures, promotes a **more sustainable** and **competitive agriculture**, having a greater impact on **the revitalization of the agricultural sector** and the **countryside**.

Through the NSP, Romania has the opportunity to become a **leader in sustainable agriculture**, to **improve** its **competitiveness** on the European market and to support **balanced** and **sustainable regional development**. These instruments are therefore not only a support for farmers, but also an important step towards a **greener and more innovative future** for Romanian agriculture.

BIBLIOGRAPHY:

1. **Grigorescu, A. (2018)** Agricultural policy in Romania: the impact and future of the Common Agricultural Policy. Editura ASE.
2. **Popescu, M. (2019).** Agriculture and rural development in the European Union: challenges and opportunities. Editura Academica.
3. **Stoica, S., & Munteanu, C. (2020).** Development of rural regions and the impact of European funds on them. Editura Economică.
4. Vasile, C., & Mureșan, S. (2021). European agricultural policies and their implementation in Romania. Editura Universitară.
5. *Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)*.
6. *Regulation (EU) No 1306/2013 on the financing, management and monitoring of the CAP*.
7. Romania's National Strategic Plan 2023-2027 (published on the MADR website).
8. National Program for Regional Development 2021-2027 (published on the website of the Ministry of Regional Development and Public Administration).
9. **AFIR** website (www.afir.ro) - for investment measures;
10. **APIA** website (www.apia.org.ro) - for direct payments and ecoschemes;
11. **PNS** website on the **MADR** website (www.madr.ro).
12. The official MADR website provides detailed information on the **PNDR** and **PNS**, as well as on the various support measures for farmers and rural development (www.madr.ro).
13. Website: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/cap_en
14. Website: https://www.afir.info
15. Website: https://ec.europa.eu/eurostat

HUMAN PLIGHT IN WORK OF HERACLIT

Niadi-Corina Cernica
Assist. Prof., PhD, University „Ștefan cel Mare" of Suceava

Abstract: Philosophy of Heraclit remained in very little fragments or from quatations in the work of other philosophers. Even he is a philosopher of nature, in the fragments which remained from his work appears philosophical ideas about human plight.He believes in the existence of a common reason of whole human beings and whole Universe, and all human beings participate at this thinking though thinking, though senzations and even respiration. When human beings sleepthey loose the connection with the reason of Universe, or they connect with it and loose their opinions and their subjective thinking. Thus, whwn human beings sleep, thei see known places and dead people, though their connection with common divine reason. He appreciates the forms of ancient Greek mysticism and the cult of Dionysos in its irrational form. Heraclit considers the reason of common thinking is superior to the individual thinking. Other ideas about human plight comes from his view about reason and human thinking. The conception of Heraclit about human being, even less known than the philosphy about nature, was noticed by ancient philosophers.

Key-words: philosophy, human being, Universe, reason, nature

Heraclit din Efes este filosof presocratic, preocupat de filosofia naturii. Gândirea sa despre oameni și condiția oamenilor a atras atenția celorlalți filosofi, deși filosofia naturii a lui Heraclit este una dintre cele mai importante filosofii presocratice.

Din gândirea acestui filosof au rămas numai fragmente și citate în opera altor filosofi. Cuprind ele în mod fidel doctrina despre oameni a lui Heraclit, sau facem o greșeală folosind fragmentele rămase, fără o prezentare generală a unui contemporan sau filosof apropiat în timp? Platon, în dialogul *Theaitetos*, spune despre heraclitieni: „Neîndoielnic, heraclitienii se comportau conform scrierilor lor. A te opri asupra unui argument sau a unei întrebări, a răspunde și a întreba pe rând, liniștit, nu le stă câtuși de puțin în obicei ... Dacă îți îngădui să pui vreunuia dintre ei o întrebare, parcă scot din tolbă dictoane enigmatice, a căror țintă ai și devenit; iar dacă încerci să pricepi sensul celor ce-a spus cel întrebat – vei fi din nou lovit de un nou dicton al cărui sens este cu desăvârșire schimbat."[1] Cărțile heraclitienilor (ca și vorbirea lor) erau formate din dictoane enigmatice, deci cu un sens obscur. Este posibil ca și cartea *Despre natură* să fie formată din dictoane și mici texte enigmatice, care i-au adus, încă din Antichitate, lui Heraclit, renumele de filosof „dificil de interpretat". Așadar, a contura o gândire despre oameni pornind de la aforisme și observații, cum par multe fragmente, este un lucru care se poate considera justificat.

Motivul pentru care Heraclit a scris, probabil, în texte scurte și aforisme („M-am căutat pe mine însumi", „Drumul în sus și în jos este unul și același", „Timpul este un copil care se joacă, mutând mereu pietrele de joc; este domnia unui copil", „Câinii latră pe cei pe care nu-i cunosc" și multe alte fragmente sunt în mod evident dictoane) poate fi un motiv religios sau de folosire a unui limbaj sacerdotal – fie pentru că adevărurile despre Univers nu se dezvăluie oricum, fie datorită gândirii sale despre zei și divinitate. Avem mai multe fragmente în care se vede că adevărata rațiune este divină: „rațiunea este arbitrul adevărului, dar nu orice rațiune, ci numai cea comună tuturor, de esență divină"[2], „Stăpânul, al cărui oracol se află la Delfi, nici

[1] Filosofia greacă până la Platon, vol.I, Partea a 2-a, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p.340
[2] Ibd.,p. 334

nu vorbește, nici nu tăinuiește nimic, ci se exprimă numai prin semne”[3], „Pentru divinitate, toate sunt frumoase, bune și drepte; oamenii consideră că unele sunt drepte, altele nedrepte”[4], „Unul, singurul înțelept, dorește și nu dorește să fie chemat Zeus”[5]. Rațiunea adevărată, fiind de natură divină, vorbirea unui filosof sau a unui înțelept trebuie să semene întrucâtva cu „oracolul de la Delfi”.

Într-un fragment din Sextus Empiricus se spune:„După Heraclit, așadar, devenim inteligenți dacă sorbim prin inspirație această rațiune divină, în vreme ce în somn ne pierdem memoria, la deșteptare devenim din nou pe deplin conștienți.”[6] Căile prin care percepem, când suntem treji, în somn se închid, inteligența pierde contactul cu exteriorul, singura care rămâne în contact cu exteriorul este respirația.

Inteligența, rațiunea divină, ajunge la om prin simțuri, iar omul dobândește capacitate de a raționa. Separându-se de Tot, omul devine incapabil de a raționa, integrându-se în Tot, prin simțuri și chiar prin respirație, devine capabil de a raționa și este legat de rațiunea divină. „Această rațiune comună tuturor și divină, din care, dacă ne împărtășim, suntem în stare să raționăm, este considerată de Heraclit drept criteriu al adevărului.”[7]

Opiniile personale sunt false și numai cele acceptate de rațiunea comună sunt adevărate. Dar rațiunea comună este rațiune divină, nu ceea ce cred toți oamenii. Pe de altă parte, Heraclit compară starea de somn a omului cu moartea, iar trezia cu somnul. Ca atare, starea de reală veghe este starea care se confundă cu rațiunea divină. Chalcidus prezintă ideile lui Heraclit despre rațiunea umană și divină: Heraclit „face o legătură între rațiunea noastră și rațiunea divină care diriguiește și guvernează cele ce se petrec pe lume: datorită acestei uniuni inseparabile, rațiunea noastră este în măsură să cunoască hotărârile rațiunii divine și, în somn, prin mijlocirea simțurilor, ea ne dezvăluie cele viitoare.”[8] În somn, oamenii au vise premonitorii, văd oameni care au murit și vii și le apar locuri necunoscute. Heraclit este de acord cu divinația, crede că unii oameni sunt preveniți de zei. El este de acord și cu formele cele mai iraționale ale religiei antice grecești, cele ale misteriilor sau ale lui Dionysos.

Cu privire la sufletul omului, numit *logos* ca și rațiunea sau legea Universului, Heraclit spune:

„Cercetând hotarele sufletului, n-ai putea să le găsești, oricare ar fi cărarea pe care ai merge. Atât de adânc logos are.”[9]

„Logos-ul propriu al sufletului; el se sporește pe sine însuși.”[10]

„M-am căutat pe mine însumi.”[11]

Sufletul omului se sporește în rațiune pe sine însuși, prin gândire, cugetare sau acumulare de învățătură. Sufletul omului este adânc, hotarele sufletului nu pot fi cunoscute. Ca atare, a te căuta pe tine însuți înseamnă a coborî în propriul suflet, care se sporește pe sine, a găsi rațiunea divină în propria rațiune.

Rațiunea înseamnă să cunoști ceea ce conduce toate lucrurile, prin mijlocirea tuturor lucrurilor, adică logos-ul, rațiunea divină, sau acel zeu care vrea și nu vrea să fie numit Zeus.

Heraclit credea că sufletul este nemuritor: „ieșind din noi și contopindu-se cu sufletul Universului, el se reîntoarce spre ceea ce s-a născut odată cu el.”[12] Rațiunea umană provine din Tot, din rațiunea divină și, murind, se reîntoarce la aceasta. Heraclit, potrivit lui Aristotel, în *De anima* crede că sufletul este o scânteie de esență stelară. Omul, atunci când moare, se

[3] Ibd.,p. 362
[4] Ibd.,p.363
[5] Ibd., p.355
[6] Ibd., p.335
[7] Ibd., P.335
[8] Ibd., P.337
[9] Ibd., p.356
[10] Ibd., p.365
[11] Ibd., 363
[12] Ibd., p.336

aprinde o candelă în noapte. După moarte, pe oameni îi așteaptă „lucruri la care nu trag nădejde și pe care nici nu și le închipuie.”[13], deci o lume de dincolo sau o fericire (de unire cu rațiunea divină) mai frumoasă decât se așteaptă.

Heraclit, vorbind despre jocurile copiilor, spune:

„Timpul este un copil care se joacă, mutând mereu pietrele de joc; este domnia unui copil.”[14]

„Cu cât mai bine a socotit Heraclit părerile omenești doar «jocuri de copii» .”[15]

Jocul de copil este hazardul sau întâmplarea, ceea ce nu are rațiune. Timpul însuși este deasupra înțelegerii omenești, e un copil care se joacă, în opinia lui Heraclit. Este, poate, „roata Fortunei”, cum se va spune mai târziu, care aduce mărirea sau decăderea când nu te aștepți: „Războiul este părintele tuturor, regele tuturor; datorită lui unii apar zei, alții oameni, pe unii îi face sclavi, pe alții liberi.”[16]

Un imitator al lui Heraclit, Strobaios, în spirit heraclitean, spune: „Timpul este începutul și sfârșitul tuturor; în el se află toate; pentru veșnicie există și nu există”[17], iar un cunoscut fragment al lui Heraclit spune că noi coborâm și nu coborâm în aceleași ape curgătoare, suntem și nu suntem.

Heraclit consideră că oamenii trebuie să apere legile unei cetăți ca și zidurile ei, deoarece puterea unei cetăți stă nu numai în ziduri, ci și în legi. Caracterul omului este daimonul lui, adică partea sa nemuritoare, de natură divină. Cunoașterea celor divine uneori nu este accesibilă rațiunii noastre din cauza lipsei de credință. Fiecare om este în stare să se cunoască pe sine însuși și să aibă o judecată bună. Și o afirmație a lui Heraclit, reluată de mulți filosofi, este că un om care îl înțelege valorează mai mult decât o mulțime de oameni care nu-l înțeleg.

Heraclit din Efes, unul dintre cei mai mari filosofi ai naturii presocratici, a alcătuit o concepție unitară și despre condiția omului în lume, parte a rațiunii universale. Dacă, însă, rațiunea divină, universală, este chiar logos-ul și rațiunea naturii, atunci are caracteristici precum: lupta contrariilor, păstrarea unor măsuri pe care Eriniile le păzesc, după cum păzesc măsura lumii și a soarelui, și drumul de la pământ, la apă, aer și până la foc și înapoi. Logos-ul ar putea fi același, deoarece logos-ul uman este și cel al Universului.

„Pentru suflet, a deveni apă înseamnă moarte, iar pentru apă înseamnă moarte a deveni pământ. Apa ia naștere, totuși, în pământ, iar sufletul din apă.”[18]

„Sufletul uscat este cel mai înțelept și mai bun”[19], fiind mai apropiat de foc.

Sufletul este probabil alcătuit din aer, care provine din apă și se transformă în foc.

Contrariile cuprind și sufletul uman, pentru care există drumul în sus și drumul în jos, de la moarte la viață și de la viață la moarte. „Ca unul și același lucru coexistă în noi viața și moartea, veghea și somnul, tinerețea și bătrânețea; ultimele preschimbându-se în primele, iar primele, la rândul lor, printr-o nouă schimbare, devin ultimele.”[20]

Totul este după măsură: a pământului, apei, aerului și focului, de la care totul începe și se termină. Heraclit a prezentat în *Despre natură* o concepție despre om, rațiune și condiția umană, unitară cu concepția sa despre natură.

[13] Ibd., p.354
[14] Ibd., p.357
[15] Ibd., p.359
[16] Ibd., P.357
[17] Ibd.,p.349
[18] Ibd., P.355
[19] Ibd., p.365
[20] Ibd., p.362

BIBLIOGRAPHY:

1. Aristotel, *Metafizica*, Ed. Humanitas, București, 2021
2. Copleston, F., *Istoria filosofiei. I Grecia și Roma*, Ed. ALL, București, 2008
3. *Filosofia greacă până la Platon. Vol.I, Partea a 2-a*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979 (redactori coord. Piatkowski, A., Banu,I.)

THE SYMBOLISM AND RITUAL ROLE OF THE FIR TREE IN THE CUSTOMS OF LIFE CYCLE, IN OLTENIA

Anca Ceauşescu
3rd Degree Scientific Researcher, PhD, C. S. Nicolăescu-Plopşor - Institute for Research in Social Studies and Humanities form Craiova, Romanian Academy

Abstract: The fir tree plays an important role in the traditions and customs of Oltenia, carrying deep symbols with multiple meanings. It is not just a simple tree, but an element loaded with mythical-ritual values, being associated with eternal life, protection, regeneration, fertility, verticality. Evergreen, young and immortal, the fir tree has inspired, since ancient times, the faith of the people of these places in its vital force, designating it as a symbol of life. It is a sacred tree, being integrated into the cycle of calendar activities, those related to the worship of the stars, as well as in rituals in the family cycle. This material aims to address the significance and symbolism of the fir tree within the customs related to birth, wedding and death, highlighting its role in protecting life, but also the close connection between man and nature, between earthly life and divinity.

Key words: popular culture, fir tree, symbolism, the customs of life cycle, Oltenia.

Cultura populară românească, de o vechime incontestabilă, a luat naștere odată cu grupurile umane în spațiul carpato-danubiano-pontic. Ca sistem de valori creat de gândirea umană, aceasta constituie o parte însemnată a patrimoniului cultural românesc, înscriindu-se ca unul dintre elementele pe care se întemeiază identitatea poporului nostru. Veche vatră culturală, Oltenia a conservat un repertoriu bogat de obiceiuri, rituri şi ceremonialuri legate de ciclul biocosmic, ciclul vieţii sau de datele calendaristice, practicate, în parte, şi astăzi, în virtutea unor concepţii şi credinţe adânc înrădăcinate în memoria locuitorilor săi.

Din preistorie până astăzi, în mentalitatea colectivă, viața individului reprezintă doar un segment al existenței cosmice, o perioadă care presupune o etapă preexistențială și una postexistențială: „Să nu uităm că ciclul vieții ne angajează în problemele de geneză, adică ale misterului creației, și în acelea ale sfârșitului, adică ale morții. Între aceste două extreme viața omului se desfășoară și angajează probleme care depășesc socialul pur, mergând către cosmologie și ontologie”[1]. Existența umană este, așadar, un parcurs care constă într-o succesiune de etape de trecere: naşterea, copilăria, adolescenţa, căsătoria, paternitatea, senectutea și, în final, moartea. Dintotdeauna, aceste riturile de trecere[2] au jucat un rol esenţial în viaţa spirituală a comunităţilor, ele asigurând integrarea în sacralitatea Universului: „Încă de la apariția sa pe pământ, omul «a bănuit» existența unei ordini cosmice. Ritualurile nu făceau altceva decât să repete această ordine «făurită» de zei, aici pe pământ, ca o garanție a (re)stabilirii aceleiași ordini și aici, jos, admițând ideea că undeva, în *illo tempore*, omul a trăit sus, alături de divinități și a fost la fel ca ele, nemuritor”[3].

Prin riturile și ritualurile legate de momentele cele mai importante din ciclul vieții – naștere, nuntă și moarte –, cu o însemnătate deosebită pentru omul religios, individul este integrat în colectivitatea umană, dar, în același timp, se „închină” şi Cosmicului[4]. Probabil,

[1] Ernest Bernea, *Civilizația românească sătească*, București, Editura Vremea, 2006, p. 44.
[2] Termenul „rituri de trecere” a fost formulat de Arnold Van Gennep, în lucrarea *Les rites de passage*, publicată în anul 1909. Acestea au la bază nişte *treceri*, după cum susţine etnologul francez, nişte tranziţii din preexistenţă către lumea de aici, a celor vii şi, mai departe, în „lumea de dincolo”, de după moarte, treceri însoţite de acte speciale care constau în rituri şi ceremonii (v. Arnold von Gennep, *Riturile de trecere*, Iaşi, Editura Polirom, 1996).
[3] Ion Căliman, *Ceremonialul riturilor de trecere*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2011, p. 43.
[4] Delia Suiogan, *Simbolica riturilor de trecere*, București, Editura Paideea, 2006, p. 112.

aceasta este explicația pentru păstrarea, în comunitățile mai conservatoare, a multor practici rituale și ceremoniale legate de principalele evenimente din viaţa omului. Comportamentul uman raportat la aceste treceri presupune, de cele mai multe ori, o formă de comunicare simbolică, rezultat al unei gândiri simbolice. Această comunicare stă la baza devenirii, este modalitatea prin care individul realizează trecerea către o nouă stare existenţială. Prin intermediul gândirii simbolice, persoana se integrează în lume. Simbolul nu este un produs al minţii umane realizat la întâmplare, ci el răspunde unor necesitaţi şi permite cunoaşterea anumitor modalităţi ale fiinţei. Acesta desemnează, de multe ori, concepţia despre lume şi om.

După cum notează Mircea Eliade „simbolul, mitul, imaginea ţin de substanţa vieţii spirituale, le putem camufla, mutila, degrada, însă niciodată extirpa”[5]. Simbolul este cel care menţine legătura dintre planul orizontal şi cel vertical; prin intermediul acestuia, vizibilul şi invizibilul, perceptibilul şi imperceptibilul se unesc[6]. În acest sens, între elementele-simbol care mediază între pământ şi cer, între om şi natură, între om şi Cosmos se situează *arborii* (bradul, ramura verde, mărul, stejarul, alunul ș.a.).

Simbol al vieții aflate într-o permanentă evoluție, în ascensiune către cer, arborele se înscrie în categoria simbolurilor verticalității. Totodată, acesta „înlesneşte comunicarea dintre cele trei niveluri ale Cosmosului: cel subteran, prin rădăcinile ce răscolesc adâncurile în care se implântă; suprafaţa pământului, prin trunchi şi crengile de jos; înaltul, prin ramurile dinspre vârf, atrase de lumina cerului”, având, în acest sens, caracterul unui centru[7]. În același timp, arborele este simbol al reînvierii naturii, al ciclicității vieții cosmice și al regenerării omului.

Dintre speciile vegetale întâlnite în mitologia poporului român, *bradul*, alături de stejar și măr, se înscriu în categoria arborilor sacri, având un cult dedicat care promovează un ansamblu de simboluri menite să le sublinieze însemnătatea. Însă, din punct de vedere simbolic, bradul este diferit de pom (arbore). Astfel, în timp ce pomul, care înfrunzeşte şi desfrunzeşte anual, exprimă ideea nemuririi prin moarte şi regenerare, fiind simbolul veacului de om, bradul exprimă aceeaşi idee prin persistenţa cetinii, fiind simbolul veacului de veci.

Fiind mereu verde, bradul exprimă visul omului în nemurire, este simbol al vieții veșnice și al protecției, fiind regăsit în obiceiuri, practici rituale și ceremoniale străvechi, în diverse creații folclorice și în artele non-verbale. Prin rădăcinile sale adânc înfipte în pământ și ramurile înălțate către cer, bradul îmbracă atribute ale cosmicității. După cum consemnează Romulus Vulcănescu, creaţia Cosmosului a avut loc simultan cu naşterea arborelui cosmic, care a fost înfăţişat prin brad: „Fărtatul obosit şi înciudat de incapacitatea lui creatoare a izbit cu toiagul în apele primordiale şi în locul acela s-a deschis şi s-a ridicat falnic un *brad fosforescent*; picurând stropi de apă luminoasă şi ţinând în rădăcinile lui atâta pământ cât puteau să stea pe el cel ce a făcut Minunea cu fratele său ce-l însoţea, de asemeni obosit şi înciudat de neputinţă. Bradul a cuprins în coroana, trunchiul şi rădăcinile lui tot cosmosul. De aceea, ca arbore cosmic a fost reprezentat cu coroana în ceruri și rădăcinile în pământ”[8]. În mitologie, bradul, Arborele cosmic, devine o coloană a cerului, acel *axis mundi* care asigură legătura dintre om şi divinitate, dintre lumea de aici şi lumea de dincolo. Un copac cu totul aparte care „prin puterea sa acoperă întreaga gândire de la cosmos până la om, de la lumea imperceptibilă până la lumea palpabilă, devenind arbore central, scară a universului. În mitologia noastră populară pe această scară a universului coboară divinitatea... bradul este scara de întoarcere a lui D-zeu pe pământ; el imprimă drumul ascensional pe care îl străbat străbunii, cei ce trec din lumea reală, vizibilă, în lumea ireală, invizibilă”[9].

[5] Mircea Eliade, *Imagini şi simboluri,* Bucureşti, Editura Humanitas, 1994, pp. 13-14.
[6] Delia Suiogan, *Ramura verde – valori simbolice*, în „Memoria ethnologica”, nr. 30-31, ianuarie-iunie 2009 (An IX), p. 74.
[7] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri*, vol. I, Bucureşti, Editura Artemis, 1994, pp. 124-125.
[8] Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1985, pp. 484-485.
[9] Doina David, *Bradul şi simbolistica sa în arta populară românească*, în „ANGVSTIA”, nr. 2, 1977, p. 400.

Potrivit etnologului Romulus Vulcănescu, „bradul este sub raport mitic bipolar” fiind, concomitent, arbore cosmic şi arbore terestru, arbore al vieţii şi arbore al morţii, arbore al norocului şi al suferinței, arbore benign şi arbore malign[10]. Considerat „cosmogonic, teogonic și antropogonic totodată, adică creator de elemente cosmice, de făpturi divine și de oameni, bradul creează și promovează viața în formele și aspectele ei multiple”[11], fiind prezent în manifestările rituale și ceremoniale din ciclul activităţilor calendaristice și a celor ce țin de adorarea astrelor, precum și în ceremonii și rituri din ciclul vieții, de la naștere până la moarte. *Bradul la naştere*. În toate comunităţile umane, naşterea este considerată un început, începutul unei noi etape de viaţă cosmică în ipostază terestră. Ca şi celelalte evenimente importante din existența omului (căsătoria, moartea), naşterea este „o trecere”, în acest caz din preexistență în existență, din lumea necunoscută în „lumea albă”, cunoscută; este o trecere reală, care produce schimbări radicale în condiţia fizică şi spirituală a individului. Acum, acesta intră într-o nouă modalitate existenţială, care înseamnă un nou mod de viaţă şi un alt comportament. De aceea, în ceremonialul naşterii predomină actele rituale şi practicile magice menite să-l integreze pe copil într-un destin pământesc, și, implicit, cosmic, precum și în viața societății.

După cum aminteam, bradul îl însoțește pe om în principalele momente de prag ale vieții sale, unde nu este doar un simplu arbore, ci un un element încărcat cu virtuți mitico-magice. Fiind simbol al vieții, al protecției divine, al fertilității și al continuității, în contextul obiceiurilor tradiționale legate de naștere, bradul apare în secvenţa de înfrăţire simbolică între noul născut şi un arbore. Este vorba despre o înfrăţire între existența individului și a unui dublet vegetal cu potențe sacre, un ritual ce pare a avea un substrat mitic, prin care existența umană este consfințită de către Sacru: „Bradul este, pentru comunitatea tradițională românească, Arborele prin excelență, simbol al perenității și axă, mijlocind comunicarea dintre pământesc și celest, ca și pe aceea dintre lumea de aici și lumea de dincolo. Păstrarea lui cu aceste atribute în ceremonialul nupțial și în cel funebru, deopotrivă, aduce ca acceptabilă aprecierea că, în ceremonialul nașterii ritualul fraternizării, nu și al dedicării nou-născutului unui brad, este forma cea mai veche dintre cele două amintite, constituind totodată o reminiscență certă dintr-un cult dentrolatric”[12]. În mentalitatea tradiţională, această înfrăţire se baza pe credinţa că în vârful arborelui era scrisă soarta noului născut şi cum vârful bradului creştea mândru, tot aşa trebuia să crească şi copilul: „pe fruntea brăduțului / scrisu-i și sorții finuțului/ scrisu-i pe fruntea finuțului”[13].

În tradiția populară, bradul este văzut ca simbol al protecției divine asupra noii vieți. De aceea, una dintre cele mai cunoscute tradiții din Oltenia este plantarea unui pom fructifer sau a unui brad în curtea casei în care a venit pe lume pruncul. Acesta devenea „pomul protector al copilului” sau „pomul geamăn al copilului”[14], pe care părinții îl rugau să ocrotească pruncul de spiritele rele și de boli. În unele sate, copacul respectiv era simbolul noului născut, care asigura o bună integrare a acestuia în destinul pământean[15]. Precum copacul își adâncește rădăcinile în pământ, la fel și copilul se va integra cu ușurință în destinul său terestru. În timp ce tulpina și coroana pomului simbolizează parcursul acestuia în viață, vârful este simbol al ascensiunii spirituale a individului și al legăturii cu divinitatea. De asemenea, în comunitățile

[10] Romulus Vulcănescu, *Coloana cerului*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1972, p. 29.
[11] *Ibidem*.
[12] Narcisa Alexandra Ştiucă, *În pragul lumii albe*, Bucureşti, Centrul Naţional de Conservare şi Valorificare a Tradiţiei şi Creaţiei Populare, 2001, p. 138.
[13] Romulus Vulcănescu, *Coloana cerului*..., p. 53; Idem, *Mitologie română*..., p. 486.
[14] Pavel Popa, *Bradul de nuntă – simbolul substituent al mirelui,* a se vedea: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/121-136.pdf , accesat in 3 febr. 2025.
[15] Monica Dușan, *Utilizări, imagini şi simboluri ale Arborelui Vieţii în arealul zărăndean*, a se vedea: https://limbaromana.org/revista/utilizari-imagini-si-simboluri-ale-arborelui-vietii-in-arealul-zarandean/#_ftn5, accesat în 10 febr. 2025.

tradiționale olteneşti exista obiceiul de a scălda copilul în frunză de brad[16], acesta având o semnificație profundă în ceea ce privește protecția, fertilitatea, prosperitatea și legătura spirituală cu divinitatea.

Bradul la nuntă. Nunta este un alt moment semnificativ în viața familiei, este, de fapt, cel de-al doilea prag al existenței umane, la care protagoniştii participă conştient şi în care ambii termeni aparţin „lumii albe". Căsătoria este un eveniment care consfinţeşte crearea unei noi familii, apreciată ca cea mai bună variantă pe care comunitatea umană a ales-o pentru constituirea unui cadru social favorabil naşterii şi creşterii copiilor. Pe de altă parte, nunta marchează, în mod sărbătoresc, „trecerea" tânărului cuplu la un nou statut social, întregul ceremonial desfășurându-se după reguli precise care includ prescripţii ceremoniale şi rituale cu roluri bine determinate: „fiecare secvență are un loc al său bine determinat în contextul obiceiului și un rol exact în realizarea scopului ultim al nunții: anularea doiului în Unu, prin trecerea dintr-o stare în alta"[17].

La nuntă are loc o înfrățire între regnul vegetal și cel uman, între om și Univers, precum și între individ și casă percepută ca spaţiu ocrotitor. Bradul, apa adusă de mireasă în dimineața nunții, busuiocul, mărul, colacii, florile, imprimă, prin simbolistica lor, o puternică amprentă magico-rituală asupra întregului ceremonial. Toate sunt elemente încărcate cu puternice valențe rituale, înțelese și acceptate de întreaga comunitate.

Simbolizând viața veșnică, tinerețea, vigoarea, curajul, înțelepciunea și verticalitatea (masculină)[18], bradul, are un rol important în ceremonialul nupțial, unde apare ca substitut ritual al mirelui. Acesta este socotit „arborele nunții", pus la începutul unei noi vieți de familie, iar prin înfățișare, respectiv forma coroanei, a cetinii și a fructului (conurile), bradul se înscrie în categoria simbolurilor falice[19]. De asemenea, simbolistica bradului legată de viața veșnică, de ascensiunea spre cer, explică grija pentru împodobirea acestuia și interesul deosebit privind securitatea lui pe tot parcursul ceremonialului nupțial.

Potrivit tradiției, bradul de nuntă sau bradul mirelui este împodobit în ajunul nunții, de către tineri, prieteni ai mirelui și miresei. În comunitățile tradiționale, acesta era adus din pădure de băieții mirelui chiar în zorii zilei, care alegeau un brad tânăr, aproximativ de vârsta şi înălţimea tânărului căsătorit. Înainte de a-l tăia, i se cerea iertare, după care i se explica motivul pentru care a fost retezat: „Te-am ales fârtate / Să nunteşti la ziuă; / Te-am ales pe tine / Din pădurea-ntreagă / Că eşti cel mai mândru, / Mândru şi fălos, / Să ţii loc de mire / Până la nuntire, / Că tu eşti de vârsta / Împăratului nost' ..."[20].

Împodobirea bradului are loc, de regulă, la casa miresei, unde este adus de către mire sau de alţi băieţi trimişi de acesta, iar în unele localități, cum ar fi Ilovăţ, jud. Mehedinţi, sau Verguleasa, jud. Olt, ritualul se desfășoară la casa viitorului ginere[21]. Bradul este „gătit" cu panglici multicolore, dominând roșul, beteală argintie, ciucuri, flori, mere, zahăr, nuci, covrigi, batiste albe, basmale. În vârf se leagă o batistă sau se pune un măr ori busuioc, pentru a aduce noroc şi bogăţie. După împodobire, fetele şi flăcăii care au participat la această activitate încing

[16] Romulus Antonescu, *Dicţionar de simboluri şi credinţe tradiţionale româneşti*, p. 79, a se vedea: http://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Antonescu-Romulus-Dictionar-Simboluri-Credinte-Traditionale-Romanesti.pdf

[17] Delia Suiogan, *Simbolica riturilor ...*, p. 119.

[18] Ivan Evseev, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Timişoara, Editura Amarcord, 1994, p. 23; Mircea Eliade, *Sacrul şi profanul*, București, Editura Humanitas, 2005, p. 114; Ion Ghinoiu, *Mitologie română. Dicţionar*, Ediţia a 2-a, rev., București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2013, pp. 49-50.

[19] Romulus Antonescu, *op. cit.*, p. 75; Ion Ghinoiu, *Mitologie română*..., p. 49.

[20] Romulus Vulcănescu, *Coloana cerului*..., p. 59.

[21] Ion Ghinoiu (coord.), *Sărbători şi obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, vol. I. Oltenia, București, Editura Enciclopedică, 2001, pp. 100, 101; Anca Ceaușescu, *Câteva consideraţii privind simbolistica bradului în cadrul ceremonialului nupţial din Oltenia*, în „Arhivele Olteniei", nr. 33, 2019, pp. 263-272.

o horă în jurul bradului. Apoi, astfel împodobit, bradul este purtat și jucat în hore, pe tot parcursul nunții, de către stegar sau cumnatul de mână, este respectat și venerat de către nuntași. Acest brad se asociază cu mirele, după cum aminteam, pe care-l reprezintă simbolic în actele rituale menite să consacre legătura dintre tineri, dar și dintre familiile acestora. El are un dans special numit hora bradului, un Cântec al Bradului, precum și orații speciale numite Vorbele Bradului: „La fata Dumneavoastră mă-nchin / Ca la o ramură de măslin / Şi vă aduc acest brad înalt / De împăratu' nostru-mbrăcat, / Să-l stăpânească voioasă / Cu toată casa sănătoasă; / Şi mi-a zis împăratul nostru / Să fie cinste şi auzul vostru / Ca să-l înălţaţi / Şi să-l împlântaţi / Sus pe vârf de munte/ Unde-s fete multe / Ca ele să-l stropească / Să nu se ofilească; Dacă muntele e departe / Şi n-aveţi care ferecate / Apoi tânărul nostru-mpărat / La faţă s-a-mbujorat / Şi aşa mi-a cuvântat…"[22].

Bradul ocupă un loc important în cadrul ceremonialului nupțial. El este copacul cu cetina veșnic verde, culoare care vizează natura, renașterea, veselia, prosperitatea. Și cum oricine se bucură de verdeața bradului, tot așa, prin transferul simbolic de calităţi dinspre regnul vegetal spre cel uman, tinerii căsătoriți să aibă o viață veselă, să fie tari şi voinici ca bradul, să se bucure de sănătate și prosperitate.

Bradul la înmormântare. Ultimul dintre cele trei praguri biologice majore ale existenței umane, moartea se înscrie ca un moment de răscruce cu implicații sociale profunde, care antrenează un întreg sistem de concepte, atitudini şi credinţe legate de nemurirea sufletului şi cultul morţilor[23]. Conform gândirii tradiționale, „Marea despărțire" este înțeleasă ca un eveniment inevitabil, derivat din ordinea firească ce guvernează resorturile celor două lumi și nu ca o încheiere definitivă a destinului individului. Este vorba, de fapt, despre o trecere ireversibilă din lumea celor vii în lumea celor „de dincolo", o lume nu total necunoscută, ca în momentul naşterii, ci o lume reprezentată printr-un model imaginar.

Ca rit de trecere către un alt nivel ontologic, moartea încheie, în plan uman, o existenţă fizică, dar, în acelaşi timp, aceasta devine „suprema inițiere și începutul unei noi existenţe spirituale"[24]. Așadar, prin moarte, ca dat firesc al devenirii umane, omul dispare doar din lumea noastră, viața continuând în alt mod și pe un alt plan; cu alte cuvinte, moartea este sfârșitul timpului pământean al omului și întoarcerea lui în lumea strămoșilor, generatoare de viață. Un rol important în acest parcurs al sufletului din existență în postexistență îi revine familiei și apoi colectivității mai largi care participă printr-un complex de practici rituale ce au menirea de a-i ușura defunctului despărţirea, în deplină siguranţă, de lumea aceasta, de a-l călăuzi spre Lumea de dincolo şi, totodată, de a-i asigura acestuia integrarea pe celălalt tărâm.

Bradul, ca arbore ritual, ocupă un loc aparte în cadrul ceremonialului funerar, fiind purtătorul unui complex de simboluri, acesta putând să reprezinte călăuza sufletului pe drumul către cealaltă lume sau axa care leagă lumea noastră de lumea nevăzută, perechea postumă pentru tinerii necăsătoriți sau un substitut pentru defunct. Informațiile etnografice consemnează faptul că se pune brad: la capul tinerilor care au trecut în lumea de dincolo necăsătoriți; copiilor, la Galicea Mare, jud. Dolj; feciorilor, la Gârla Mare, jud. Mehedinți; fetelor, la Cetate, jud. Dolj; bătrânilor, la Vlădești, jud. Vâlcea; tuturor celor decedați, la Gogoșu, jud. Mehedinți[25].

Semnificațiile principale ale bradului funerar se regăsesc, mai ales, în cadrul scenariului destinat tinerilor necăsătoriți, ritual pe care îl vom aduce în discuție în rândurile următoare.

---

[22] Gherghe Fira, *Nunta în judeţul Vâlcea*, Bucureşti, 1928, p. 14.

[23] A se vedea: Pavel Ruxăndoiu, *Folclorul literar în contextul culturii populare româneşti*, Bucureşti, Editura Grai şi Suflet – Cultura Naţională, 2001, p. 294; Ion Ghinoiu, *Cărările sufletului*, Bucureşti, Editura Etnologica, 2004; Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Concepte, credinţe şi tradiţii privind nemurirea sufletului şi cultul morţilor*, Craiova, Editura Universitaria, Bucureşti, Editura Pro Universitaria, 2014, pp. 92-102.

[24] Mircea Eliade, *Sacrul şi profanul*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1992, p. 182; Ernest Bernea, *Civilizația română sătească*..., p. 49.

[25] Ion Ghinoiu (coord.), *Sărbători şi obiceiuri. Răspunsuri …*, pp. 180-181.

În comunitățile tradiționale folclorice, când treceau în lumea de dincolo un flăcău sau o fată de măritat, la înmormântarea acestora se făcea brad, care reprezenta, în primul rând, mireasa sau mirele celui decedat. Doar în aceste circumstanțe, ritualul de „nuntire a mortului" permitea reintegrarea defunctului în ordinea firească a orânduirii cosmice. Așa cum precizează Ion Ghinoiu, bradul de înmormântare este: „Substitut al soțului sau soției postume la moartea tânărului necăsătorit, sinonim cu Sulița și Steagul. Bradul împreună cu Stâlpul (Crucea) de la căpătâiul mortului alcătuiesc o pereche simbolică în lumea de dincolo"[26]. În zonele unde nu se găsea brad, în special la câmpie, locul acestuia este luat de un pom fructifer, de regulă un măr sau un prun.

Ritualul bradului se poate considera, după cum menționează Mihai Fifor, „ca o subsecvenţă rituală în cadrul unui lanţ de clişee rituale ale ceremonialului de înmormântare, secvenţă ce se poate detaşa ca având o semnificaţie şi o vechime cu totul deosebite"[27] și care antrenează elemente cu simbolică bogată. După informațiile etnografice mai vechi, bradul de înmormântare era adus de către feciori, prietenii celui decedat, care plecau în zorii zilei pentru a tăia bradul: „plecau dimineața de la casa mortului, pe jos, și se întorceau în cursul zilei, pe la amiază. Bradul trebuia să fie falnic, drept. Era tăiat cu toporișca sau cuțitul de către cel care era socotit cumnat de mână" (Ostroveni, jud. Dolj)[28]. Dacă pădurea era departe, tinerii plecau călare.

Bradul este adus în sat pe umeri, cu vârful înainte, în Gorj și Mehedinți, sau, în alte localități din Dolj și Olt, cu vârful în jos[29]. În momentul intrării în sat, acesta este întâmpinat de femei care interpretează Cântecul bradului[30], la poarta casei „de către ai casei, bocind"[31] sau, după o altă informație „Părinții, ai casei jeleau peste pragul porții: «Ți-a venit bradul / Asta-i nunta ta»"[32]. La casa celui decedat, bradul era împodobit cu panglici colorate, batiste, flori colorate de hârtie, covrigi, mere, colaci, bani apoi purtat până la cimitir, unde era așezat la capul mortului, lângă stâlp. În unele localități se puneau în brad și obiecte aparținând decedatului, precum inele. Astfel împodobit, se poate observa similitudinea cu bradul de la ceremonialul nupțial, încât „nu există niciun dubiu asupra funcţionalităţii rituale şi ceremoniale: soţ sau soţie postumă a mortului"[33].

Pe parcursul ceremonialului funerar, bradului, asemănător decedatului, îi sunt adresate tulburătoare cântece rituale, rostite în diferite secvențe ceremoniale: înainte de a fi tăiat din pădure, de feciori, de la intrarea în sat până la casa defunctului, la poarta casei, în casă, în timpul împodobirii, pe drumul spre cimitir și în momentul așezării bradului la mormânt.

Cântecul Bradului prezintă trăsături unitare pe întreaga arie de răspândire, formele diferite regăsite în teren fiind doar variante puțin nuanțate. Se cântă doar de către femei, iar textul este o exprimare, prin simboluri legate de tăierea bradului, a durerii pe care o trezește moartea, după cum notează Mihai Pop[34]. Etnologul Delia Suiogan, în lucrarea „Simbolica riturilor de trecere" apreciază că „Textul ne propune o alegorie simbolică prin intermediul căreia moartea nu mai este privită ca sfârșit, în sensul tragic al termenului, ci ca o reintegrare; aceasta presupunând, însă, descifrarea unor semne complexe, care va conduce la acea

[26] Ion Ghinoiu, *Mitologie română...* p. 48.
[27] Mihai Fifor, *Forme de ritualizare a ceremonialului funerar. Bradul*, în „Oltenia. Studii și comunicări", VII, Etnografie, Craiova, 1996, p. 126.
[28] Ion Ghinoiu (coord.), *Sărbători şi obiceiuri. Răspunsuri...*, p. 182.
[29] *Ibidem*, p. 183.
[30] Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, ediție revizuită și Postfață de Rodica Zane, București, Editura Univers, 1999, p. 183.
[31] Ion Ghinoiu (coord.), *Sărbători şi obiceiuri. Răspunsuri...*, p. 183.
[32] *Ibidem*, p. 183.
[33] Ion Ghinoiu, *Mitologie română...,* p. 49. După credințele populare, acesta ar reprezenta: a) pomul Vieții plin cu toate bunătățile; b) trecătoarea în lumea cealaltă; c) umbrirea si recrearea sufletului în lumea cealalta; d) pomul raiului încarcat cu bunătăți (Marcel Olinescu, *Mitologie românească*, București, Editor Saeculum I.O. 2001, p. 234).
[34] Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești...*, p. 184.

participare conștientă la limită... Descifrarea acestor semne implică și depășirea unei cunoașteri individuale și accesul către o cunoaștere supraindividuală, supraumană chiar”[35].

Potrivit textului cântecului funerar, procedura tăierii și aducerii bradului de la munte comportă anumite elemente de ritual. Astfel, tinerii care aduc bradul sunt înfățișați în cântecul ritual, într-o ținută ceremonială solemnă „Cu părul lăsat, / Cu capu legat” sau „toți cu capul gol”[36]. Tăierea se face într-un cadru bine stabilit: tinerii îngenunchiau în fața bradului, se închinau și-i cereau iertare, apoi bradul era doborât și adus până în sat. Actul tăierii bradului, în context ritualic, era asociat cu manifestări de natură magică, cel mai probabil datorită simbolismului profund și încărcăturii sacre atribuite acestui arbore, pe care unii cercetători îl identifică drept un „arbore sfânt” în cultura tradițională românească. „Gestul doborârii bradului, surprins în acest cântec ritual, nuanţează opoziţia viaţă-moarte şi reprezintă un simbol al destinului a două elemente înfrăţite. Este vorba despre o înfrăţire între fiinţa bradului şi cea a omului, care simbolizează elevaţia, fiindcă prin acest gest, umanul se apropie până la identificare de un element care aparţine axei Universului (Cosmosului)”[37].

Încărcătura magică a bradului, precum și modul în care este adus la casa decedatului: „Cu cetina-n vale / Să le fiu de jale / Cu poale lăsate / A jale de moarte”[38] arată cu claritate menirea sa funerară. După înmormântare, bradul se pune la mormânt, la capul celui decedat, unde se ținea până se usca, iar obiectele rituale cu care este împodobit sunt date de pomană preotului, participanților la înmormântare sau sunt lăsate lângă brad.

Practica utilizării bradului sau a altui arbore în cadrul ritualurilor funerare are origini foarte îndepărtate și se regăsește în tradițiile mai multor popoare, chiar și ale celor aflate la mari distanțe geografice. Deși astăzi nu mai sunt vizibile în riturile funerare ale popoarelor europene, cântecele rituale, precum Cântecul Bradului, păstrează similitudini evidente cu ceremonialurile de înmormântare ale unor civilizații antice mediteraneene, precum și cu textele faimoaselor Cărți ale Morților din Egiptul și Tibet[39]. Având o dimensiune solemnă, cu un profund caracter evocator, Cântecul Bradului nu semnalează simpla dispariție a ființei umane, ci, prin intermediul unui ceremonial fastuos, consacră începutul unei noi forme de existență în ordinea cosmică.

Așadar, în Oltenia, bradul ocupă un loc important în tradițiile și obiceiurile din ciclul vieții, fiind purtător de simboluri profunde și cu multiple semnificații. În mentalul colectiv, acesta nu este doar un simplu arbore, ci un un element încărcat cu valențe mitico-rituale, fiind asociat cu viața veșnică, protecția, regenerarea, fertilitatea, verticalitatea.

[35] Delia Suiogan, *Simbolica riturilor …*, p. 219.
[36] Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*..., p. 183.
[37] Ilin-Grozoiu Loredana, *Simbolismul bradului în practicile funerare din Oltenia*, în Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu Plopşor”, vol. XV, 2014, p. 177.
[38] Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*..., pp. 183-185.
[39] Iulia Gorneanu, *Bradul – ipostaze sacre și laice – de la „arbore-totem” la pom de Crăciun*, a se vedea chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://revista.biblacad.ro/wp-content/uploads/2019/04/5_3_2018_2_75_85.pdf , accesat în 2 mai 2025.

BIBLIOGRAPHY:

1. Antonescu, Romulus, *Dicţionar de simboluri şi credinţe tradiţionale româneşti*, a se vedea: http://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Antonescu-Romulus-Dictionar-Simboluri-Credinte-Traditionale-Romanesti.pdf (accesat în 6.06.2019).
2. Bernea, Ernest, *Civilizația românească sătească*, București, Editura Vremea, 2006.
3. Căliman, Ion, *Ceremonialul riturilor de trecere*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2011.
4. Ceaușescu, Anca, *Câteva consideraţii privind simbolistica bradului în cadrul ceremonialului nupţial din Oltenia*, în „Arhivele Olteniei", nr. 33, 2019.
5. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicţionar de simboluri*, vol. I, Bucureşti, Editura Artemis, 1994.
6. David, Doina, *Bradul şi simbolistica sa în arta populară românească*, în „ANGVSTIA", nr. 2, 1977.
7. Dușan, Monica, *Utilizări, imagini şi simboluri ale Arborelui Vieţii în arealul zărăndean*, a se vedea: https://limbaromana.org/revista/utilizari-imagini-si-simboluri-ale-arborelui-vietii-in-arealul-zarandean/#_ftn5, accesat în 10 febr. 2025.
8. Eliade, Mircea, *Imagini şi simboluri,* Bucureşti, Editura Humanitas, 1994.
9. Eliade, Mircea, *Sacrul și profanul*, București, Editura Humanitas, 2005.
10. Evseev, Ivan, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Timişoara, Editura Amarcord, 1994.
11. Fifor, Mihai, *Forme de ritualizare a ceremonialului funerar. Bradul*, în „Oltenia. Studii și comunicări", VII, Etnografie, Craiova, 1996.
12. Fira, Gherghe, *Nunta în judeţul Vâlcea*, Bucureşti, 1928.
13. Ghinoiu, Ion (coord.), *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, vol. I. Oltenia, București, Editura Enciclopedică, 2001.
14. Ghinoiu, Ion, *Cărările sufletului*, Bucureşti, Editura Etnologica, 2004.
15. Ghinoiu, Ion, *Lumea de aici, lumea de dincolo*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1999.
16. Ghinoiu, Ion, *Mitologie română. Dicţionar*, Ediţia a 2-a, rev., Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2013.
17. Gorneanu, Iulia, *Bradul – ipostaze sacre și laice – de la „arbore-totem" la pom de Crăciun*, a se vedea chrome extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://revista.biblacad.ro/wp-content/uploads/2019/04/5_3_2018_2_75_85.pdf , accesat în 2 mai 2025.
18. Ilin-Grozoiu, Loredana, *Simbolismul bradului în practicile funerare din Oltenia*, în Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu Plopşor", vol. XV, 2014, pp. 169-182.
19. Ilin-Grozoiu, Loredana, *Simbolismul bradului în practicile funerare din Oltenia*, în Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu Plopşor", vol. XV, 2014, p. 177.
20. Ilin-Grozoiu, Loredana-Maria, *Concepte, credințe și tradiții privind nemurirea sufletului și cultul morților*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2014.
21. Olinescu, Marcel, *Mitologie românească*, București, Editura Saeculum I.O. 2001.
22. Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiţionale româneşti*, ediție revizuită și Postfață de Rodica Zane, București, Editura Univers, 1999.
23. Popa, Pavel, *Bradul de nuntă – simbolul substituent al mirelui,* a se vedea: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/121-136.pdf , accesat in 3 febr. 2025.

24. Ruxăndoiu, Pavel, *Folclorul literar în contextul culturii populare româneşti*, Bucureşti, Editura Grai şi Suflet – Cultura Naţională, 2001.
25. Sperl, Ingo, *Ţara fără dor. Funcţia psihologică a bocetului românesc*, Bucureşti, Editura Univers, 2000.
26. Suiogan, Delia, *Ramura verde – valori simbolice*, în „Memoria ethnologica", nr. 30-31, ianuarie-iunie 2009 (An IX).
27. Suiogan, Delia, *Simbolica riturilor de trecere*, București, Editura Paideea, 2006.
28. Şeuleanu, I., *Poezia populară de nuntă*, Bucureşti, Editura Minerva, 1985.
29. Ştiucă, Narcisa Alexandra, *În pragul lumii albe*, Bucureşti, Centrul Naţional de Conservare şi Valorificare a Tradiţiei şi Creaţiei Populare, 2001.
30. Vulcănescu, Romulus, *Coloana cerului*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1972.
31. Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1985.

THE STORY OF DRĂGĂȘANI WINE: SENSORIAL AND ADVERTISING IN THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Georgeta Ghionea
3rd Degree Scientific Researcher, PhD, C. S. Nicolăescu-Plopşor - Institute for Research in Social Studies and Humanities form Craiova, Romanian Academy

Abstract: In the first half of the 20th century, the wine of Drăgășani (Vâlcea) consolidated its reputation as a high-quality product, associated with refined taste and cultural prestige. Promoted in the press of the time, the wine was presented not only through its technical qualities but also through evocative imagery that promised a complete sensory experience. Major brands, such as Știrbey, capitalized on elegant visual elements and persuasive messages, targeting an educated yet aspirational urban clientele. During the period under review, wine was not merely a beverage, but a symbol of an art of living, reflected especially through advertising language and the cultivated sensory experience.

Keywords: sensory culture, consumer history, interwar advertising, Dragasani wine, Romanian viticulture

În ultimii ani, studiul viei și vinului a evoluat semnificativ, numeroase fiind materialele care se concentrează pe tehnologiile moderne de cultivare și de vinificație, pe impactul schimbărilor climatice asupra producției, dar și pe promovarea viticulturii sustenabile. Un număr mare de studii vizează beneficiile vinului asupra sănătății și educația consumatorilor, promovându-se un consum responsabil. Studierea unor astfel de materiale, fie ele științifice ori mai puțin științifice ne determină să ne întoarcem la rădăcini și să aducem în prim plan modul în care a fost percepută de-alungul timpului „licoarea lui Bacchus", cum reclamele din prima jumătate a secolului al XX-lea descriau vinul ca pe un element central al întâlnirilor sociale, al sărbătorilor, dar și al „micului lux" accesibil familiilor de mijloc. În prima jumătate a secolului al XX-lea, în publicații cu acoperire regională ori națională („Gazeta Transilvaniei", „Furnica") descoperim reclame care promovează vinurile din „Dealul Drăgășanilor", și care pot reprezenta un punct de plecare în investigarea relațiilor dintre tradiție, identitate locală și schimbările sociale ale perioadei. În studiul de față ne-am propus să aducem în atenția cititorului câteva dintre reclamele întâlnite, în publicațiile mai sus amintite, care pun accent pe proveniența vinului, pe asocierea gastronomică, dar și pe atmosfera în care acesta putea fi savurat.

Scurt istoric al viticulturii drăgășenene. La Drăgășani s-a cristalizat de timpuriu un centru cu faimă viticolă, numeroşi fiind aceia care-şi doreau să aibă vie în „Dealul Oltului" sau „Dealul Drăgăşanilor". Sfârşitul secolului al XIX-lea a constituit apogeul în materie de producţie şi de vinuri de calitate, Drăgăşaniul fiind un concurent de temut la expoziţiile de vinuri de la Paris, Napoli ori din alte oraşe europene.

În ceea ce privește viticultura drăgășăneană, aceasta a înregistrat două perioade istorice: *perioada prefiloxerică*, până în anul 1890[1] și *perioada postfiloxerică*, marcată de intervenţia ştiinţei în cultura viei, dar şi în producerea de sortimente de vinuri nobile. Până la apariţia *flagelului filoxeric*, metodele de vinificaţie şi tehnologia culturii viţei de vie, din zona studiată nu au înregistrat progrese notabile. Cultura portaltoiului, altoirea, plantarea conform unor

[1] *Perioada prefiloxerică* a fost marcată de interesul permanent al cultivatorului, clăcaş sau mare proprietar (marii proprietari de vii, familia Brătianu, Barbu Știrbey, Mihail Oromolu, D. Simulescu, Iordache (Iordake) dispuneau de utilaje și capital și își comercializau vinurile prin mijloace proprii, în marile orașe), de a valorifica terenul în mod eficient şi de a cultiva acele soiuri care să-i asigure o producţie rezonabilă. Soiurile erau cultivate tradițional, vinurile erau în amestec, iar rețetele erau cunoscute de fiecare cultivator în parte. În ceea ce privește soiurile autohtone cunoscute, acestea au fost următoarele: Teișor, Balaban, Slăviță, Țâța caprii, Țâța oii, Bătută neagră, Alunică etc.

norme tehnice prestabilite, tratamentele pentru protecţie, vinificaţia unor cantităţi din ce în ce mai mari de struguri, conservarea vinului şi depozitarea acestuia sunt doar câteva dintre măsurile care au fost luate pentru evitarea unui nou atac filoxeric, și care au declanșat o concurenţă acerbă pentru perfecţionarea calităţii vinurilor și pentru acapararea de noi pieţe de desfacere. Pentru limitarea și evitarea unui nou dezastru produs de filoxeră, în anul 1885, se înființa - la nivel european - *Comisia filoxerică*[2], în România, aceasta începându-și activitatea în anul 1891[3]. Misiunea acestui organism a fost producerea viţelor altoite şi reconstrucţia viilor distruse de flagel, prin înfiinţarea *pepinierelor viticole* care să pună la dispoziţia podgorenilor material săditor[4].

În acest context a luat naștere și *Pepiniera Drăgășani*, asupra datei de înființare a acesteia existând mai multe păreri. Unii susţin apariţia ei în anul 1895, sub conducerea lui Paul Lascu, primele viţe fiind altoite în anul 1896, cu portaltoi de la Pepiniera Călimăneşti; alţii susţin înfiinţarea ei în anul 1897, sub conducerea lui V. Silvianu, inspector al Regiunii IV viticolă Drăgăşani (organizată încă din anul 1888), primele viţe fiind altoite în primăvara anului 1898[5]. Cert este că primele vițe altoite au fost din soiurile Gordan, Crâmpoșie, Braghină, Coarnă albă, Coarnă neagră, Negru vârtos. În orice caz, *Pepiniera Drăgăşani*, fiind la început de drum şi lipsită de personal de cercetare, de mijloace de investigaţie şi de posibilităţi pentru plantaţii experimentale, va avea de luptat din greu cu complexele probleme generate după flagelul din anul 1890[6]. În acest context, proprietarii mari din zona analizată C. I. Brătianu, D. Simulescu, Teodorini au adus viță altoită din Franța și Algeria, în timp ce proprietarii mijlocii și mici și-au refăcut fostele plantații cu diferite soiuri fără o verificare prealabilă a acestora, refacerea plantaţiilor făcându-se haotic, aproape exclusiv cu hibrizi productivi de proastă calitate sau cu amestecuri de soiuri în proporţii aleatorii[7].

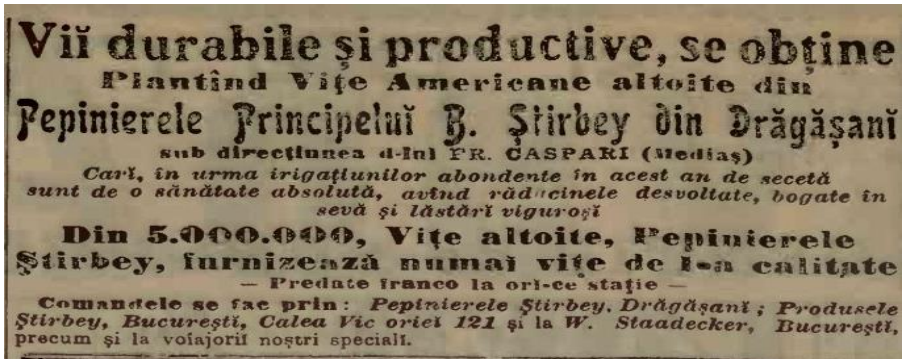
Vii durabile și productive, se obține
Plantînd Vițe Americane altoite din
Pepinierele Principelui B. Știrbey din Drăgășani
sub direcțiunea d-lui FR. CASPARI (Mediaș)
Cari, în urma irigațiunilor abondente în acest an de secetă sunt de o sănătate absolută, având rădăcinele desvoltate, bogate în sevă și lăstări viguroși
Din 5.000.000, Vițe altoite, Pepinierele Știrbey, furnizează numai vițe de I-a calitate
— Predate franco la ori-ce stație —
Comandele se fac prin: Pepinierele Știrbey, Drăgășani; Produsele Știrbey, București, Calea Vic oriei 121 și la W. Staadecker, București, precum și la voiajorii noștri speciali.

Sursa: „Adevărul”, nr. 5.915/1906, p. 3.

La începutul secolului al XX-lea, o altă problemă cu care s-au confruntat podgorenii (mici proprietari) era accea că nu dispuneau de fondurile necesare pentru achiziționarea unor *instalațiuni moderne,* necesare în procesul de vinificare și depozitare. La polul opus, marii proprietari erau adesea înzestrați cu utilaje conform tuturor cerințelor, vinificarea și păstrarea vinului făcându-se în condițiile cele mai bune. Iată cum se prezentau „instalațiunile” din Drăgășani ale dlui C. I. Brătianu, „unul din marii podgoreni ai țării”[8]:

[2] George Nicoleanu, *Noua legislațiune filoxerică. Sindicatele obligatorii în Franța,* în „România liberă”, Anul XII, nr. 3.201/6 mai 1888, p. 2.
[3] Th. Bejan, V. Dvornic, *Viticultura,* Bucureşti, Editura Agro-Silvică, 1954, p. 6; Georgeta Ghionea (coord.), *Monografia turistică a regiunii Drăgășani,* Verguleasa, Editura KITCOM, 2023, p. 95.
[4] George Nicoleanu, *art. cit.,* în *loc. cit.,* p. 2.
[5] Emil Istocescu, Teodor Barbu, Constantin Șerban, *Monografia municipiului Drăgășani*, Constanța, Editura EX PONTO, 2004, pp. 228-229.
[6] *Ibidem.*
[7] *Ibidem.*
[8] Dr. Ilie Pisovschi, *Cronica viticolă. Via și vinul în România,* în „Viața Românească”, anul IX, nr. 7-9/1914, p. 245.

„Suprafața cultivată 75 ha. repartizată în trei vii: Momotești, Teiu (Dealul Oltului) și Bărăția Arnota (Dealul Oltului). La fiecare din primele două vii există câte o instalațiune cu presă continuă Colin; la a treia vie instalațiunea e în curs. Strugurii se descară din căruțe într'un jghiab de unde curg în zdrobitor; o norie ridică la presă de unde mustul poate fi condus prin ajutorul unei conducte de aramă cositorită în subsol, unde se află cuvele de fermentațiune fie în beton armat căptușite cu sticlă, fie în lemn. La via din Teiu crama și pivnița sunt în beton armat, la Momotești în cărămidă. Cuvele în beton armat au o capacitate de 3.000 hecto. (în număr de 9), cele în lemn o capacitate de 3.000 hecto., iar buțile o capacitate de 2.000 hecto. fiecare variind între 1-10 hecto. Vinificarea vinului negru se face în tocitori sistem bordelez. Vinificarea strugurilor se face pe varietăți cu întrebuințarea de acid sulfuros și fermenți selecționați. Vinurile obținute sunt destul de pline, dozînd un minimum de 10^0 și putând ajunge până la 15^0 de alcool”[9].

Pentru a contracara concurența marilor proprietari, 143 de mici producători au pus bazele *Cooperativei viticole Drăgășani,* în anul 1929, care a avut ca obiectiv principal vinificarea în comun a producției de struguri. Societatea nu a avut rezultatele scontate, iar în anul 1948, aceasta a fost desființată. Pentru a preveni refacerea plantațiilor în ritm haotic, cu hibrizi de proastă calitate sau cu proporții aleatorii, în anul 1936 a fost decisă înființarea Stațiunii viticole de la Drăgășani[10], stațiune controlată de Institutul de Cercetări Agronomice.

Sursa: „Calendarul Minerva”, Anul I/1899, p. 233.

În prima jumătate a secolului al XX-lea, vinul de Drăgășani era mai mult decât o simplă băutură, era un simbol al tradiției viticole oltenești, o marcă a ospitalității și un liant al vieții sociale, savurat atât în mediul rural, cât și în cercurile urbane rafinate. În saloanele elitei, acesta era servit la mese îmbelșugate, alături de bucate alese și deserturi fine, în timp ce în gospodăriile sătenilor, vinul era turnat din *damigeană* sau *butoi*, și savurat la mesele de sărbătoare, la clăci și la horele câmpenești. Adesea, vinul însoțea poveștile spuse la gura sobei, glumele din jurul mesei și cântecele lăutărești, care animau serile lungi de iarnă. Cramele din jurul Drăgășaniului,

[9] *Ibidem*.
[10] Staţiunea a funcţionat sub denumiri diferite: Pepiniera Viticolă (1896-1940), Staţiunea Oenologică (1936-1940) şi Staţiunea Experimentală de Viticultură şi Enologie (1940-1944), în Georgeta Ghionea (coord.), *op. cit.,* p. 96.

încă modeste, dar pline de viață erau locuri unde meșteșugul vinului se transmitea din tată-n fiu, iar degustarea se făcea direct din butoi, cu „măsura” sau cu „polonicul”.

Crâmpoșia, Tămâioasa Românească, dar și unele vinuri roșii, Negru de Drăgășani ori Novac erau recomandate în epocă astfel: cu pește de apă dulce (crap, știucă), cu telemea de vacă, caș, gustări reci (vinurile albe), fripturi de miel și ied (mai ales la mesele de Paște), vânat mic (iepure, fazan), tocane și ostropel (vinurile roșii).\În gospodăriile și crâșmele din Drăgășani, și din împrejurimi, *Tulburelul de Drăgășani*, era asociat cu mâncăruri simple: cârnați proaspeți, tochitură, jumări, fasole cu ciolan. Consumul de *tulburel,* cunoscut și ca *vin nou* era mai degrabă o tradiție locală, transmisă oral și prin obiceiuri sezoniere, decât o marcă promovată publicitar. Totuși, era lăudat în articole despre recolta viticolă din ziarele agricole sau regionale, menționând calitatea strugurilor și „gustul dulceag al vinului tânăr”. În tradiția populară, consumul de *tulburel* marca încheierea culesului și începutul toamnei festive. Se lega de momentele comunitare, mese între vecini și evenimente precum „ziua vinului nou”. La Drăgășani, astfel de ocazii erau acompaniate de muzică lăutărească și dansuri.

Tulburelul de Drăgășani/La multe cârciumi de pe stradă/Oricine poate să vadă/O reclamă ce aduce mulți bani/„Tulburel de Drăgășani”/Bine i-a zis Tulburel/Că nimic nu tulbură ca el/Capul celor bețivani/Ca tulburel de Drăgășani”[11].

În restaurante celebre, din prima jumătate a secolului al XX-lea, vinurile Știrbey figurau adesea în lista meniu, fiind asociat cu *rafinamentul* și considerat un *vin de calitate*. Totodată, vinul Știrbey beneficia, în epocă de o promovare specială prin reclame tipărite în meniuri sau pliante distribuite în restaurante, iar reclama comercială, frecvent întâlnită în presă era instrumentul esențial în promovarea produselor și acționa ca o punte între producător și consumator. În prima jumătate a secolului al XX-lea, vinul Știrbey a început să fie promovat, nu doar prin calitățile sale tehnice (soi, vechime, proces de producție), ci și printr-un discurs simbolic: vinul ca *simbol al ospitalității* ori *al eleganței*.

Prințul Barbu Știrbey aprecia foarte mult revista „Furnica” și a folosit-o drept cale de comunicare cu consumatorii, prin mai multe reclame – unele pline de umor, care prezintă sticlele Știrbey – unele plasate evident, altele subtil.

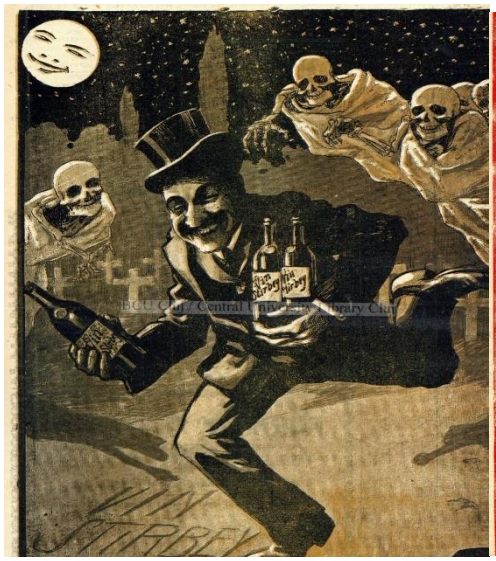

Sursa: „Furnica”, Anul III, nr. 107/1906, p. 12. Sursa: „Furnica”, Anul III, nr. 137/1906, p. 12.

[11] „Vestitorul Creștin”, An II, nr. 1/1934, p. 6.

Sursa:https://stirbey.com/wp-content/uploads/2017/07/Afis-Furnica-Vin-Stirbey-1906.jpg

Cântăreală de Sf. Gheorghe
Vin Stirbey
Nu-ţi spuneam eu, damblagiule, că din toate vinurile din România ăsta-i cel mai uşor... de băut?
Desen de A. Murnu

Sursa: „Furnica”, Anul IX, nr. 34/1913, p. 5.

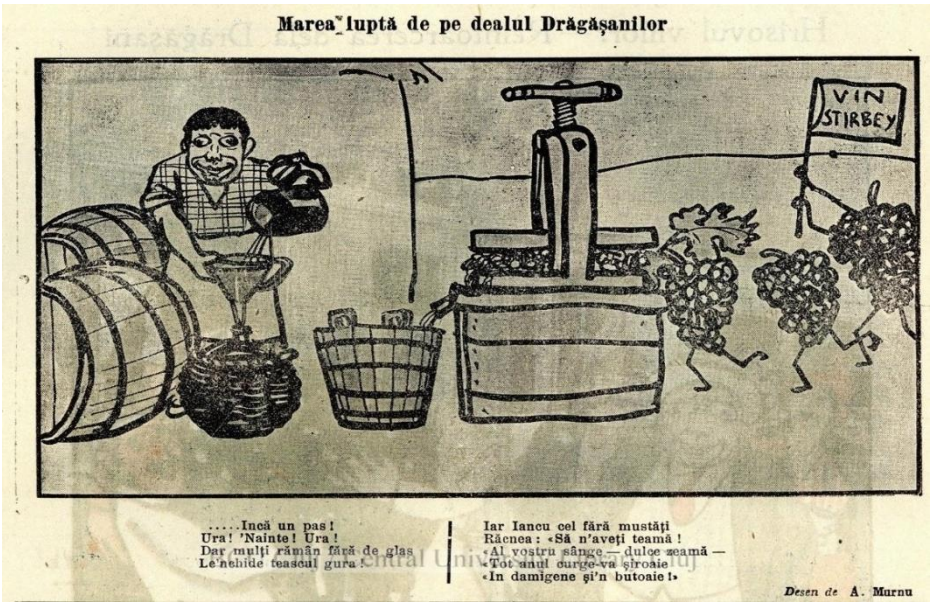
Marea luptă de pe dealul Drăgăşanilor
VIN STIRBEY
.....Incă un pas!
Ura! 'Nainte! Ura!
Dar mulţi rămân fără de glas
Le'nchide teascul gura!
Iar Iancu cel fără mustăţi
Răcnea: «Să n'aveţi teamă!
«Al vostru sânge — dulce zeamă —
«Tot anul curge-va şiroaie
«In damigene şi'n butoaie!»
Desen de A. Murnu

Sursa: „Furnica”, Anul XII, nr. 3/1915, p. 10.

Cum în cultura vinului, calitatea nu se măsoară doar prin gust și arome, ci și prin semnele exterioare care însoțesc produsul, în prima jumătate a secolului al XX-lea, pe fondul creșterii comerțului de vin îmbuteliat, *dopul sticlei* și *eticheta* acesteia au căpătat importanță fiind văzute ca o garanție a autenticității și a păstrării vinului. Vinurile *de calitate,* precum cele produse de familia Știrbey, la Drăgășani erau îmbuteliate cu dopuri de calitate, adesea ștampilate sau gravate cu inițialele cramei sau cu blazonul familiei. Această semnătură pe dop era un sigiliu al calității și prestigiului, oferind consumatorului certitudinea unui produs autentic, nediluat și nealterat. În ceea ce privește eticheta, aceasta comunica valoare, tradiție și exclusivitate, transformând sticla de vin într-un produs dorit nu doar pentru conținut, ci și pentru imagine.

Sursa: „Furnica”, Anul I, nr. 1/1904, p. 10.

Sursa: „Furnica”, Anul I, nr. 30/1905, p. 12.

PIVNITELE STIRBEY

FURNIZORII SERVICIULUI MARITIM ROMÂN
ŞI AI COMPANIEI INTERNAŢIONALE A VAGOANELOR RESTAURANTE
ŞI A MARELOR EXPRESSE EUROPENE

Gustaţi în totdeauna specialităţile de

VINURI DIN VIILE „STIRBEY“ DRAGAŞANI

Viţă de Rhin Ştirbey
Braghina Ştirbey
Ottonell-Tămâioasa Ştirbey
Dessert Ştirbey
Negru 1888 Ştirbey
Viţă de Champagne

De vânzare la toate magazinele de coloniale şi delicatese din ţară, precum şi la localurile de consumaţie de primul rang.

Când vi se serveşte VIN STIRBEY observaţi bine ca dopul, capsula şi eticheta să fie intacte.

Sursa: https://stirbey.com/wp-content/uploads/2017/04/Carte-de-telefon-1915.jpg+

Tot din paginile revistei „Furnica”, observăm că, în general consumul de vin pare un fenomen generalizat și este subiect pentru subtile atacuri politice (unele dintre ele greu de decodat). Extrase din discursurile unor oameni politici ori imagini cu simplii consumatori apar frecvent în paginile publicației.

În preajma războiului Balcanic:

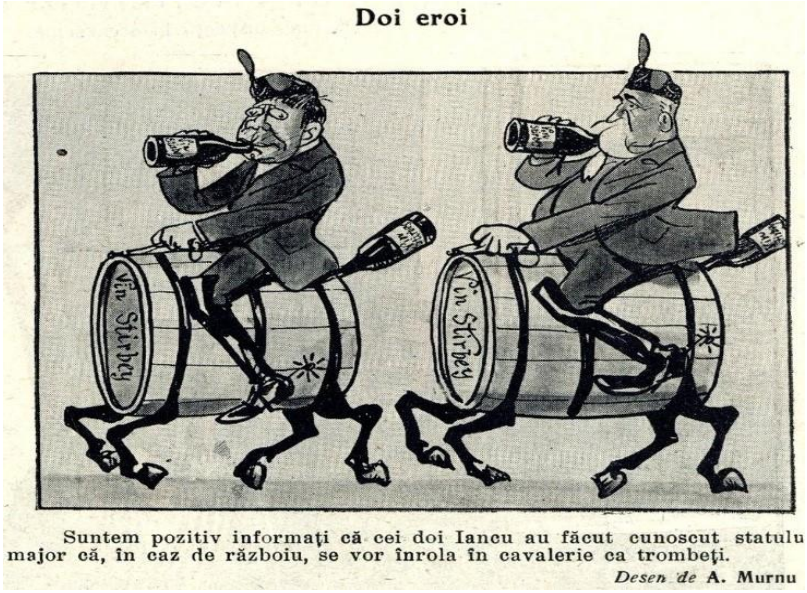
Doi eroi
Vin Stirbey
Vin Stirbey
Suntem pozitiv informaţi că cei doi Iancu au făcut cunoscut statulu major că, în caz de războiu, se vor înrola în cavalerie ca trombeţi.
Desen de A. Murnu

Sursa: „Furnica”, Anul IX, nr. 26/1913, p. 5.

La Predeal
— Cum se poate, domnule Iancu, tocmai în tunel ţi-ai găsit să faci chef cu vin Ştirbey ?... şi încă să bei de unu singur ? !
— Pardon, madam, nu petrec singur : tun-el, tun eu, — prin urmare suntem doi !
Desen de A. Murnu

Sursa: „Furnica”, Anul XII, nr. 1/1919, p. 10.

De îndată ce primele cârciumi și zahanale se mutau spre marginile târgului Drăgășani, în centrul său au apărut restaurante, cafenele, populate cu lume pestriță, negustori cu bani, intelectuali ai orașului (judecători, avocați, dascăli, militarii de carieră, podgorenii aflați din abundență în Drăgășani). În primele decenii ale secolului al XX-lea, restaurantele au fost în concordanță cu aromele renumitelor vinuri „băute la botul calului”. Spre amintire o să menționez doar cârciumile lui Grebenea și Izvoranu, restaurantul Gustav, cârciuma „Peste linie”, restaurantul Țicu Șerbănescu, „La Grandiflora” ș.a.

Odată trecut Primul Război Mondial, vinul de Drăgășani cunoaște perioada sa de glorie. Îmbutelierea la sticlă a devenit modalitatea predilectă de vânzare, se înlocuia astfel tradiționalul *butoi* și diferitele *carafe*, în care fusese transportat, și degustat, timp de secole. La acest capitol, crama familiei Știrbey a avut, probabil, o contribuție semnificativă[12]. Vinul de Drăgășani – ca și alte vinuri de soi ale României – și-a găsit un nou public, cel casnic, alcătuit din oameni care nu-și permiteau să cumpere un butoi întreg și nici nu aveau timp sau dispoziție să petreacă în localuri. Pe de altă parte, vinul de Drăgășani, a reușit să facă față, cu succes concurenței vinurilor de import (în special celor din Franța), care soseau îmbuteliate, cu etichete atrăgătoare, și riscau să ocupe părți semnificative dintr-o piață pe care vinurile autohtone o stăpâniseră, până atunci, autoritar.

Momentul coincide, poate accidental, poate nu, cu intrarea triumfală a Drăgășanilor în istoria literaturii române, datorită celei mai cunoscute nuvele a lui Gib. I. Mihăescu, *La Grandiflora* (1928).

Documentele literare și mărturiile contemporane oferă o imagine revelatoare asupra ambientului vini-viticol din Drăgășani, așa cum era perceput și trăit în prima jumătate a secolului al XX-lea. Un exemplu edificator îl constituie amintirile poetului și prietenului apropiat, Radu Gyr, care evocă vizitele sale și ale altor intelectuali craioveni la scriitorul Gib I. Mihăescu, acasă, în orașul natal. Despre Gib I. Mihăescu mărturiile indică faptul că era „un fin degustător", atât al vinului, cât și al atmosferei podgorene. În anul 1924, poetul primea în vizită, la Drăgășani, pe redactorii revistei craiovene „Flamura". Radu Gyr relata momentul întoarcerii lor la Craiova, surprinzând nu doar ospitalitatea, ci și rolul vinului ca vector al socializării și al consolidării identității locale: „Au venit gâlgâind de impresii, de caldă revărsare a sufletului lui Gib., de orele unei tulburătoare lecturi și de generozitatea unui vechi și leal vin de Drăgășani, oferit, cu vrednicie, de amfitrion"[13]. În anul următor (1925), întâlnirile au continuat cu regularitate: „aproape în fiecare duminică, până spre sfârșitul toamnei", notează Gyr, grupul craiovean a călătorit, la Drăgășani pentru a-l vizita pe Mihăescu. Ritualul vizitei includea un moment esențial: alegerea vinului. Însoțiți de prieteni locali, „mergeam să facem, în primul rând, o vizită de expertiză și ușor antrenament, în pivnițele depozitelor de vinuri, din spatele gării, numai așa ca să alegem «un vin ca lumea» pentru prânz". Alegerea vinului devenea astfel o practică culturală și inițiatică, un moment de selecție și validare a calității, mediat de „călăuze" locale, cunoscători ai „tainelor și subsolurilor drăgășenene".

Într-un astfel de context, la Drăgășani, Radu Gyr a citit pentru prima dată poezia „La Drăgășani, odată"[14]:

„Plesnesc de coarnă vinurile-n cramă/Sus, peste vii, oftează Caru Mare/Berbecele pocnește în frigare/Și sfârâie duh iute de pastramă/În butii fierbe noua tămâioasă/Boierii în cerdac ciocnesc ocale/Pentru ani lungi sau pentru mari opale/Care tânjesc în ochi de jupânească./Fac scurtă slugile de când tot toarnă/Mujdeiul țipă-n străchini smălțuite/Și din gârliciuri vin mereu ispite/Amare vedre, doldora de coarnă"...

Vinul însoțea apoi întreaga experiență culturală: lecturile literare aveau loc „lângă o bărdacă doldora de chihlimbar", iar Mihăescu prefera „păhărelele mici, discrete", considerând paharele mari „vulgare și agresive". Această preferință reflectă nu doar gusturi personale, ci și o estetică a consumului rafinat, în care moderația și eleganța erau valorizate. Serile se încheiau invariabil sub semnul vinului: „mulcomeam un ultim «păhăruț» de vin «adevărat» și, către miezul nopții, o porneam spre gară, escortați de Gib. cu plutonul lui de amici drăgășeneni". Vinul „adevărat" devine aici emblemă a autenticității locului și a apartenenței la comunitate,

[12] RĂZVAN VONCU, *Gib. I. Mihăescu – 85 de ani de la moarte. „La Grandiflora", la ea acasă,* „România literară", nr. 43/2020, material disponibil online: https://romanialiterara.com/2020/10/gib-i-mihaescu-85-de-ani-de-la-moarte-la-grandiflora-la-ea-acasa/, site accesat la 5 aprilie 2025.

[13] Radu Gyr, *În Drăgășani, la Gib Mihăescu*, în „Universul literar", anul XLVIII, nr. 45/11 noiembrie 1939; Emil Istocescu, *Gib. I. Mihăescu. Viața și opera,* Verguleasa, Editura KITCOM, 2016, p. 58.

[14] Teodor Barbu, *Drăgășani între legendă și adevăr*. *Pagini de istorie culturală*, Verguleasa, Editura KITCOM, p. 102.

oferind vizitatorilor o experiență care trece dincolo de simplul consum și devine o formă de promovare informală a vinului local, prin intermediul relațiilor culturale și afective. Vizitele poetului Radu Gyr la Drăgășani s-au prelungit până în anul 1930, când scriitorul Gib I. Mihăescu a decis să se mute la București, urmându-și proiectele literare și cariera. Aceste întâlniri regulate în orașul natal al prozatorului au creat un cadru cultural și social în care vinul local a jucat un rol esențial, depășind simpla funcție de băutură și devenind un element de coeziune și identitate comunitară.

Din cercul de prieteni și colaboratori apropiați ai lui Gib I. Mihăescu nu a lipsit Păstorel Teodoreanu (Alexandru Osvald Teodoreanu), cunoscut pentru umorul său și pentru celebrarea vinurilor românești, în versuri și proză. În toamna anului 1926, Păstorel a vizitat Drăgășaniul, alăturându-se *anturajului literar al gazdei*. O scenă memorabilă s-a desfășurat la masa restaurantului Gustav, unde oaspeții au intonat în cor versurile[15]:

„Acel ce stă și nu socoate/Pricepe dacă-i om cuminte,/Cum că necazul stă la spate? / Cât ai paharul înainte".

Păstorel Teodoreanu a elogiat vinul de Drăgășani mai întâi în proză, remarcând calitățile sale specifice: „sunt ușoare și seci, fiind nimerite pentru păstrăvi și lostriță, fala apelor noastre de munte"[16]. Această afirmație subliniază valoarea gastronomică și rafinamentul vinurilor locale, capabile să însoțească mâncăruri delicate și să satisfacă gusturi avizate.

Soiul preferat al lui Păstorel a fost Crâmpoșia, căreia i-a dedicat un catren celebru:

„Cercând sticluțe vechi și azi și ieri,/Am dat de crâmpoșie-ntr-o sticluță,/Ce-i crâmpoșia?E o țărăncuță,/Dar, care place, foarte, la boieri"[17].

În anul 1927, Păstorel a revenit la Drăgășani pentru a asista la procesul tradițional al producerii pelinului din Brăghină, cu adaos de Crâmpoșie[18]. Această experiență directă cu procesul de vinificație evidențiază interesul scriitorului nu doar pentru produsul final, ci și pentru ritualurile, tehnicile și specificul local al vinificației, consolidând vinul ca element de patrimoniu imaterial și simbol identitar al regiunii. În absența unor campanii publicitare în sens modern, aceste întâlniri, relatări și creații literare au funcționat ca mecanisme informale de promovare, contribuind la conturarea unei imagini prestigioase a vinurilor de Drăgășani în mentalul colectiv interbelic. Totodată, aceste relatări ilustrează modul în care, în mediul interbelic, vinul de Drăgășani era asociat nu doar cu produsul viticol în sine, ci cu o întreagă atmosferă de ospitalitate.

În perioada 1924-1926, în reclamele din publicația „Gazeta Transilvaniei" este amintit de foarte multe ori vinul din Drăgășani. În reclamele identificate, de noi se apelează, nu o dată la experiențele gustative. De exemplu, se face referire adesea la „vinuri bune", „vinuri de primă calitate", „vinuri superioare" subliniind astfel, faptul că, vinul din Drăgășani este un produs deosebit, ideal pentru mese rafinate și pentru diferite ocazii. Un alt aspect important al acestor reclame era apelul subtil la tradițiile și obiceiurile culturale legate de consumul de vin. Astfel, vinul din Drăgășani nu era doar un produs de consum, într-un restaurant, el devenind un element integrant al unui stil de viață rafinat, adesea conectat cu evenimente sociale și de celebrare.

Redăm mai jos și câteva dintre reclamele ilustrate întâlnite în paginile periodicului „Gazeta Transilvaniei", care conțin informațiile necesare pentru identificarea produsului prezentat.

[15] Emil Istocescu, Teodor Barbu, Constantin Șerban, *op. cit.*, p. 298.
[16] Teodor Barbu, *Drăgășani între legendă și adevăr*. *Pagini de istorie culturală*, Verguleasa, Editura KITCOM, p. 59.
[17] *Ibidem.*
[18] *Ibidem.*

RESTAURANTUL „TRANSILVANIA"

REVELIONUL 1924

Inmormântarea anului 1923 st. v.

Saloanele restaurantului luminate a giorno, bine încălzite, frumos decorate.

Mâncări calde şi reci. Purcei şi miei.

Vinuri de prima calitate: Dealu Mare şi Drăgăşani.

Nemuritorul pelin de Mai

Orchestra clasică va distra on. clientelă până în zori.

Surprize distractive se rezervă.

135 1—1 Direcţiunea.

Sursa: „Gazeta Transilvaniei", Anul LXXXVII, nr. 4/1924, p. 4

!! REVELION !!

Ingroparea anului 1923 st. v se va face în sala cea mare din

RESTAURANTUL MAIORUL MURA

Grăbiţi şi reţineţi mese!

Orhestra Vânătorilor de Munte va distra onor. Public.

Sala va fi bine aranjată şi încălzită.

DIFERITE SURPRIZE

Bufet bine aranjat cu diferite mâncări reci.

La ziuă ciorbă de potroace.

Vinuri de Drăgăşani, Dealu Mare, Şampanie.

INTRAREA LIBERA

Cu deosebită stimă

Alexandru Haimagiu

Patronul Restaurantului

Sursa: „Gazeta Transilvaniei", Anul XXXVII, nr. 4/1924, p. 5

AVIS!

Spre a da prilejul onor. public braşovean precum şi clientelei noastre din

se aprovizionă de Sf. Sărbători

cu vinuri din renumitele podgorii:

Drăgăşani şi Dealu Mare

cu preţurile cele mai reduse

aduc la cunoştinţă că am pus în vânzare pentru acasă următoarele:

Vin Drăgăşani superior	litra	Lei	32
„ Dealu Mare special	„	„	28
„ Braghina Drăgăşani	„	„	32
„ Turburel	„	„	28

Vinuri cari prin calitatea lor superioară desfid orice concurenţă.

Cu distinsă stimă

MOISE POPA

Bodegă şi Cafenea „TRANSILVANIA".

1020 4—0

Redactor responsabil: IOAN BROTEA.

Sursa: „Gazeta Transilvaniei", Anul LXXXIX, nr. 136/1926, p. 5.

ADMINISTRAŢIA

Restaurantului -- Garii -- Mari

DIN BRAŞOV

Roagă pe onorata sa clientelă să primească şi pe această cale felicitări distinse pentru noul an 1927 şi mulţumeşte frumos clientelei sale pentru binevoitorul concurs dat în cursul anului trecut.

Bucătărie Românească de primul rang

Delicioase fripturi la grătar

Foarte bogat bufet rece

Patiserie Franceză

Vinuri bune de Drăgăşani

Preţuri mai eftine ca în oraş. — Deschis toată ziua şi toată noaptea.

Sursa: „Gazeta Transilvaniei", Anul LXXXIX, nr. 136/1926, p. 5.

În prima jumătate a secolului al XX-lea, vinul de Drăgășani, consacrat ca simbol al excelenței viticole românești și-a găsit un loc distinct în presa vremii, unde era promovat atât prestigiul produsului, cât și efortuile de consolidare a unei culturi a consumului rafinat. În contextul modernizării practicilor de îmbuteliere, introducerea sticlei ca formă de prezentare a vinului a oferit acestuia un prestigiu suplimentar, reflectat și în reclamele din presa vremii, care accentuau atât calitatea vinului, cât și rafinamentul noii ambalări. Sticla a permis asigurarea unei prezentări uniforme, pătrunderea mai ușor pe piețele urbane și externe, adaptându-se unui consumator modern, educat și atent la origine, autenticitate și calitate.

BIBLIOGRAPHY:

1. „Adevărul”, nr. 5915/1906.
2. „Calendarul Minerva”, Anul I/1899.
3. „Furnica”, Anul I, nr. 1/1904; Idem, Anul I, nr. 30/1905; Idem, Anul III, nr. 107/1906; Idem, Anul III, nr. 137/1906; Idem, Anul IX, nr. 26/1913; Idem, Anul XII, nr. 1/1919
4. „Gazeta Transilvaniei”, Anul LXXXVII, nr. 4/1924; Idem, Anul LXXXIX, nr. 136/1926.
5. Barbu, Teodor, *Drăgășani între legendă și adevăr*. *Pagini de istorie culturală*, Verguleasa, Editura KITCOM, 2014.
6. Bejan, Th., Dvornic, V., *Viticultura,* Bucureşti, Editura Agro-Silvică, 1954.
7. Gyr, Radu, *În Drăgășani, la Gib Mihăescu*, în „Universul literar”, anul XLVIII, nr. 45/11 noiembrie 1939;în „România viticolă”, 14 septembrie 1943.
8. Ghionea, Georgeta (coord.), *Monografia turistică a regiunii Drăgășani,* Verguleasa, Editura KITCOM, 2023.
9. Istocescu, Emil, Barbu, Teodor, Șerban, Constantin, *Monografia municipiului Drăgășani*, Constanța, Editura EX PONTO, 2004.
10. Istocescu, Emil, *Gib. I. Mihăescu. Viața și opera,* Verguleasa, Editura KITCOM, 2016.
11. Nicoleanu, George, *Noua legislațiune filoxerică. Sindicatele obligatorii în Franța,* în „România liberă”, Anul XII, nr. 3.201/6 mai 1888.
12. Dr. Pisovschi, Ilie, *Cronica viticolă. Via și vinul în România,* în „Viața Românească”, Anul IX, nr. 7-9/1914.
13. „Vestitorul Creștin”, An II, nr. 1/1934.

CLIMATE CHANGE AND RENEWABLE ENERGY: IMPACTS ON GHG EMISSIONS AND FUTURE PERSPECTIVES

Georgiana Chiţiga
Assist. Prof., Scientific Researcher, „Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Romanian Academy

Abstract: Renewable energy sources represent an essential solution, both for combating climate change, which is one of the biggest challenges of contemporary society, and for the transition to a sustainable energy system. As a starting point for the research, an overview of the need for their use is considered - solar, wind, hydro and geothermal energy that allow for a significant reduction in greenhouse gas (GHG) emissions, thus contributing to achieving climate objectives at EU and global level. Compared to conventional sources, renewable sources offer a reduced environmental impact and unlimited availability. The analysis highlighted that technological development and supporting policies have led to a decrease in current production costs and an increase in their competitiveness on the market. In addition, the integration of renewable sources into modern electricity networks brings significant economic, social and environmental benefits. However, intermittency and storage challenges currently require innovative solutions and continuous investment. The study highlights the significant potential of renewable sources in reducing GHG emissions and their strategic importance in the context of ensuring sustainability and energy security at a global level.

Keywords: climate change, GHG emissions, renewable energy, challenges, opportunities.

INTRODUCTION

In recent decades, climate change has become one of the most pressing global challenges, with visible effects on the environment, the economy, and human health. One of the main causes of global warming is the increase in the concentration of greenhouse gases (GHGs) in the atmosphere, largely driven by the burning of fossil fuels for energy production. The energy sector is responsible for a significant share of global CO_2 emissions, highlighting the urgent need for a rapid and effective transition to clean and sustainable energy sources.
In this context, renewable energy sources—such as solar, wind, hydro, geothermal, and biomass—have become increasingly relevant. They offer a viable alternative to conventional resources, contributing to the reduction of polluting emissions and the creation of a more resilient and equitable energy system. Furthermore, the development of renewable technologies has accelerated significantly, becoming increasingly accessible and competitive in the global market.

As a starting point, we aim to analyze the real potential of renewable energy sources in reducing greenhouse gas emissions, to identify the main challenges associated with their implementation, and to explore medium- and long-term development prospects. Through an integrated approach, this paper also seeks to highlight the essential role of renewables in achieving internationally agreed climate goals.

There is a growing number of political interventions regarding who should bear the burden of climate change mitigation policies, both within and between nations—issues that are highly demanding and debated at current international meetings. Studying these interventions emphasizes the complexity of political challenges and the need to optimize the coordination of different policy areas to ensure effective mitigation, the efficiency of policy mixes, and the appropriate allocation of instruments.

RENEWABLE ENERGY SOURCES

Renewable energy sources are forms of energy that regenerate naturally within a short time frame and whose exploitation does not lead to the depletion of the planet's resources. They offer a sustainable alternative to fossil fuels, being generally less polluting and more environmentally friendly. The most commonly used renewable sources are solar energy, wind energy, hydropower, geothermal energy, and biomass.

Solar energy is harnessed from solar radiation and can be converted into electricity using photovoltaic panels or into thermal energy using solar collectors. It is one of the most abundant energy sources and can be used both in large-scale systems and at the residential level.

Wind energy utilizes the power of wind to generate electricity through wind turbines. It is a zero-emissions source during operation and has become one of the most developed renewable industries worldwide.

*Hydropowe*r is produced by converting the potential energy of moving water into electricity. Hydroelectric plants are among the oldest and most widely used forms of renewable energy and have the advantage of constant power generation.

Geothermal energy comes from the Earth's internal heat and is accessed by drilling in areas with high geothermal activity. It is a stable energy source with a low environmental impact.

Biomass includes organic material from plants or animal waste, which can be used to produce heat, electricity, or biofuels. It is considered renewable if managed sustainably.

These sources significantly contribute to diversifying the energy mix and enhancing energy security, while also offering solutions for reducing greenhouse gas emissions. (Figure 1)

Figura 1: Structure of electricity production from renewable sources in the European Union - 2023

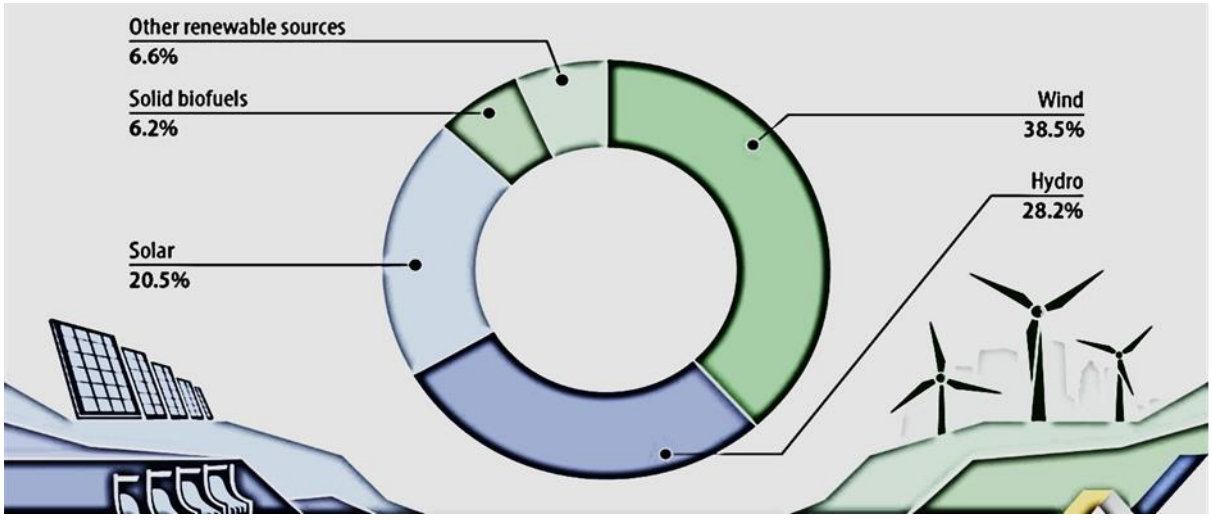

Sursa: Eurostat

This structure reflects the European Union's ongoing efforts to diversify the energy mix and reduce greenhouse gas emissions.

In 2023, renewable energy sources accounted for 45.3% of the EU's gross electricity consumption—a significant increase of 4.1 percentage points compared to 2022, marking the highest annual growth.

On a global level, renewable energy continues to hold an increasingly large share. According to the International Energy Agency (IEA), global electricity generation from

renewable sources is expected to increase by nearly 90% by the end of this decade, reaching over 17,000 terawatt-hours (TWh).
In the United States, in April 2025, the energy system is set to reach a new record, with clean energy sources (including renewables and nuclear) representing over 51% of total utility-scale electricity production..

THE IMPACT OF RENEWABLE SOURCES ON GHG EMISSIONS

The transition to renewable energy sources has a direct and significant impact on reducing greenhouse gas (GHG) emissions, especially carbon dioxide (CO_2), the main gas responsible for global warming. Replacing fossil fuels with clean technologies contributes to the decarbonization of the energy sector and to meeting international climate commitments, such as those made under the Paris Agreement. (Table 1)

Table 1: GHG emissions of renewable energy sources

Energy Source	**Technology Type**	**Average GHG Emissions (gCO_2/kWh)**	**Details**
Solar	Photovoltaic panels	20–60	Emissions mainly from manufacturing phase
Wind	Onshore turbines	10–20	Very low; no direct emissions during electricity generation
Hydropower	Dam-based plants	1–30	Varies depending on location and type of project
Geothermal	Deep geothermal drilling	10–50	Possible release of natural gases from underground sources
Biomass	Direct combustion	100–200	Can be carbon neutral if supply chain is sustainable
Fossil fuels	Coal	800–1000	Comparison standard – highest GHG emissions
Fossil fuels	Natural gas	400–500	Lower than coal but still significant

Source: International Energy Agency (IEA) – Life Cycle Assessment of Electricity Generation, 2020

Solar and wind energy, in particular, do not produce emissions during operation. The emissions associated with these technologies stem almost entirely from manufacturing, transport, and installation processes; however, over the lifespan of the systems, they are incomparably lower than those of coal- or natural gas-fired power plants.

Hydropower and geothermal energy also have low lifecycle emissions, although they can have local ecological implications, especially in the case of large dams. Nevertheless, the net carbon balance remains favorable.

Biomass, although it emits CO_2 when burned, can be considered carbon-neutral if the raw material comes from renewable sources and is sustainably managed, as the emitted carbon is reabsorbed by new plant growth.

The values are indicative and vary depending on region, technology, efficiency, and calculation methodologies.

According to data from the International Energy Agency (IEA), the use of renewable energy sources has led, over the past decade alone, to the avoidance of billions of tons of CO_2 emissions.

2022: Wind and solar energy prevented the emission of approximately 1.5 billion tons of CO_2 globally.

2023: Moderate increase in global emissions

- Global CO_2 emissions increased by 1.1% in 2023, reaching a new record of 37.4 billion tons.
- Between 2019 and 2023, the deployment of clean energy technologies—including solar and wind power—helped avoid approximately 2.2 billion tons of emissions annually.

2024: Emissions Stabilization and Prospects for Decline

- Global CO_2 emissions from electricity generation are expected to decrease by over 2% in 2024, following a 1% increase in 2023.
- This decline is attributed to the continued expansion of clean energy sources, including solar and wind power, which are gradually replacing fossil fuel-based electricity generation.

In conclusion, the widespread adoption of renewable energy sources represents one of the most effective tools for reducing GHG emissions and limiting global temperature rise.

CHALLENGES AND LIMITATIONS OF RENEWABLE SOURCES

Although renewable energy sources offer numerous benefits, their large-scale deployment comes with a number of technical, economic and logistical challenges that need to be managed to ensure an efficient and equitable energy transition.

One of the most important challenges is the intermittency of certain sources, such as solar and wind power. Their production depends on weather conditions and natural cycles, which can lead to significant variations in energy delivery. This requires considerable investment in energy storage systems (batteries, hydro storage) and in smart grids capable of managing fluctuations in production and consumption.

Another major obstacle is the high initial cost of infrastructure. .Although the costs of renewable technologies have fallen significantly in recent years, their installation and integration into national grids remain substantial investments, especially in developing countries.

There are also geographical and resource limitations - not all regions benefit from the same favorable conditions for renewable energy production. For example, northern regions may have low solar potential and landlocked areas are not suitable for hydropower.

Also, the development of large-scale projects can lead to social and environmental conflicts, especially in the case of hydroelectric dams or biomass energy plantations, which can affect biodiversity or local communities.

In addition, the lack of a coherent energy policy and appropriate legislative frameworks can slow down the pace of renewables adoption. Many states are faced with bureaucratic challenges and lack of effective support mechanisms for investors and consumers.

Therefore, for renewables to reach their full potential, it is essential that these challenges are addressed through technological innovation, strategic investments and well-founded public policies.

OPPORTUNITIES AND FUTURE TRENDS

Despite the current challenges, renewable energy sources offer great opportunities for the development of a sustainable, resilient and equitable energy system. As technologies continue to evolve, new perspectives are opening up for their expansion and efficiency.

One of the most promising directions is the progress in energy storage technologies, in particular long-life and high-capacity batteries, which can mitigate the problem of intermittency. The development of smart grids also allows for more efficient management of

energy flows, the integration of decentralized sources and the active participation of consumers in the energy market.

Digitalization and artificial intelligence also contribute to the optimization of production, consumption and maintenance of energy infrastructure. By analyzing data in real time, faster and more accurate decisions can be made on grid balancing and demand forecasting.

At global and European level, more and more ambitious political initiatives and commitments are emerging that support the energy transition. The European Union, through the European Green Deal, aims for climate neutrality by 2050, and other countries, such as the United States and China, are investing heavily in renewables. These trends create opportunities for innovation, green job creation and sustainable economic development.

At the same time, an increase in self-generated energy (prosumers) is taking shape, through the installation of solar panels at the residential level and the use of small-scale storage. This supports the democratization of access to energy and reduces dependence on large supply companies.

In the future, an integrated approach that combines renewable energy sources with energy efficiency, digitalization, and smart public policies can fundamentally transform the way we produce and consume energy – bringing major benefits for the climate, society, and the economy

CONCLUSSIONS

Renewable energy sources represent a fundamental pillar of the transition toward a sustainable energy future. Their ability to reduce greenhouse gas emissions, diversify energy sources, and support sustainable development is undeniable. In the context of worsening climate change, the adoption of these sources is no longer an option, but a necessity.

The analysis presented has highlighted both the enormous potential of renewable energies and the challenges that must be overcome for effective implementation. Issues such as intermittency, initial costs, or integration into existing grids are real but can be addressed through investments in research, innovative technologies and coherent public policies.

In the long term, the development of renewable sources can transform current energy systems into a cleaner, more resilient and more equitable model. Their integration alongside energy efficiency measures and environmental education, can decisively contribute to achieving global/european climate goals and protecting the environment for future generations.

Thus, we emphasize the strategic importance of renewable energy not only as a technical solution but also as a driver of economic and social change in a world undergoing transition.

BIBLIOGRAPHY:

1. Jacobson, M. Z., Delucchi, M. A., Bauer, Z. A. F., Goodman, S. C., et al. (2017) - 100% Clean and Renewable Wind, Water, and Sunlight All-Sector Energy Roadmaps for 139 Countries of the World. Joule, Volume 1, Issue 1, pages 108–121.
2. Lund, H., Østergaard, P. A., Connolly, D., Mathiesen, B. V. (2017) - Smart energy and smart energy systems. Energy, Volume 137, pages 556–565.
3. Ryan-Collins, J., van Lerven, F. (2017) - Central Banks, Climate Change and the Transition to a Low Carbon Economy: A Policy Briefing, New Economics Foundation.
4. Stern, N. H. (2016) - Why Are We Waiting? The Logic, Urgency and Promise of Tackling Climate Change, The MIT Press, Cambridge.
5. Villeroy de Galhau, F. (2015) - Climate change: the financial sector and pathways to 2°C, Speech at COP21: Paris, Banque de France.
6. European Commission (2019) - The European Green Deal. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
7. European Commission (2020) - 5 facts about the EU's goal of climate neutrality. https://www.consilium.europa.eu/en/5-facts-eu-climate-neutrality/.
8. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2023) - Climate change 2023: Synthesis Report. https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/.
9. International Energy Agency (IEA) (2023) - Renewables 2023: Analysis and forecast to 2028. Reports https://www.iea.org/reports/renewables-2023.
10. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2018) - Climate change. Synthesis Report, Intergovernmental Panel on Climate Change. https://www.ipcc.ch/.
11. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2023) - Global Warming of 1.5C, Intergovernmental Panel on Climate Change. Special Report. https://www.ipcc.ch/sr15/.
12. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) (2016) - The Paris Agreement. https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf.

VEGETABLE SYMBOLS WITH APOTROPAIC VALENCES FROM THE BIBLE

Loredana-Maria Ilin-Grozoiu
3rd Degree Scientific Researcher, PhD, "C. S. Nicolăescu-Plopşor" Institute for Research in Social Studies and Humanities from Craiova, Romanian Academy

Abstract: The study of the plant in the Bible with apotropaic valences is based on our field research, which we have undertaken in recent years in the Oltenia region.

From the beginning, great importance was given to the meaning of the symbol, emphasizing the idea that, through it, an idea or even a state of mind is transmitted, and the contact between the community and the individual is more facile to be established or re-established.

Further on, it was shown the apotropaic valences of vegetables, especially garlic and walnuts, in a series of customs from the calendar cycle. The collective belief gives the vegetal increased valences, the vegetal element being summoned to protect the habitat from evil forces, particularly aggressive at certain moments of the calendar cycle, to promote th e prosperity of the individual, both physically and mentally.

Keywords: vegetable symbols, apotropaic valences, biblical text, calendar customs, Oltenia

Vom începe analiza noastră de la cele afirmate de către Gilbert Durand, potrivit căruia, „simbolul este structura absolută, absoluta condiție a oricărei gândiri a lui homo sapiens. (…) Având un sens, simbolul este vectorul semantic de bază prin care simbolizantul figurează simbolizatul. Și îl figurează în mod adecvat, adică nu prin analogie, mai bine zis prin omologie diferențială"[1].

În același sens, Mircea Eliade demonstrează, în lucrarea *Imagini si simboluri*, faptul că „simbolul este o modalitatea autonomă de cunoaștere (…) simbolul, mitul, imaginea țin de substanța vieții spirituale, le putem camfla, mutila, degrada, însă niciodată extirpa"[2]. Simbolul este expresia unei viziuni și concepții despre lume și om, este cel care asigură legătura între o cunoaștere a imediatului și una a departelui, anulând separarea dintre parte și întreg. Mergând în continuarea acestei idei, funcția simbolului este cea de a dezvălui „cele mai secrete modalități ale ființei"[3].

În literatura de specialitate, în vederea definirii conceptului, dar și pentru a descoperi și analiza funcțiile, cercetătorii au pus simbolul fie în relație cu imaginația, fie în relație cu formele de manifestare ale unei gândiri de tip religios[4]. Cert este că, omul tuturor timpurilor a aparținut unui sistem social, comportamentul și acțiunile sale încadrându-se în acțiunile sistemului. Omul a aparținut dintotdeauna unui grup social, unui mediu natural.

Ne propunem, în rândurile de mai jos, o analiză referitoare la simbol pe care îl vom privi ca expresie a unei viziuni și concepții despre lume și om. În acest sens, deși, nu intenționăm să cuprindem toată literatura generată de această problemă, ne vom axa doar pe

[1] Gilbert Durant, *Figuri mitice şi chipuri ale operei*, Bucureşti, Editura Nemira, 1998, p. 87.
[2] Mircea Eliade, *Imagini şi simboluri*, București, Editura Humanitas, 1994, p. 11, p. 14.
[3] *Ibidem*, p. 15.
[4] Cu titlu exemplificativ, menționăm: Henri Wald, *Realtate şi limbaj,* Bucureşti, Editura Academiei Române, 1968; Victor Turner, *The Ritual Process. Structure and Antistructure*, Ithaca, New York, Cornell University Press, 1969; Claude Lévi-Strauss, *Antropologia structurală*, Bucureşti, Editura Politică, 1978; Ivan Evseev, *Cuvânt-simbol-mit*, București, Editura Facla, 1983; Luc Benoist, *Semne, simboluri și mituri*, București, Editura Humanitas, 1995; Roger Caillois, *Omul şi sacrul,* Bucureşti, Editura Nemira, 1997; Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Concepte, credințe și tradiții privind nemurirea sufletului și cultul morților*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2014.

câteva teorii care deslușesc, la nivel teoretic, cel mai bine, ceea ce vom încerca să demonstrăm prin acest studiu, cu aplicație pe obiceiurile de peste an.

La omul culturilor arhaice și tradiționale, limbajul era cel simbolic. Omul își percepea o anumită poziție în Cosmos de ale cărui planuri era legat prin structuri simbolice. În comunitățile arhaice, simbolul este realitatea pe care o simbolizează și semnul acelei realități: „În lumea arhaică, mentalitatea se baza pe forța percepției și a impulsului sensorial, încercările de generalizare încadrându-se în simbolizări și nu în concept clar precizate. Simbolizarea nu reușea să se extragă din binomul *imagine* și *semn*. În acest sens, din multitudinea de manifestări ale realului, omul constată, în primul rând, individualul și apoi clasa și genul lucrurilor”[5].

În gândirea tradițională, elementele rituale din mediul înconjurător sunt înzestrate cu o anumită încărcătură simbolică care se particularizează prin repetate revalorizări. Miturile și ritualurile crează formele cu ajutorul cărora individul poate comunica cu Absolutul. Cunoașterea mitului ajută la îndeplinirea unui rit: „Nu se poate îndeplini un ritual, dacă nu i se cunoaşte „originea”, adică mitul care povesteşte cum ritualul a fost îndeplinit pentru prima oară”[6].

Simbolurile sunt coerente și sistematice. Astfel, „logica simbolului este ilustrată de un simbolism magico-religios și confirmată în producția spontană a activității subconștiente și transconștiente a omului. Simbolul este un limbaj sau face parte dintr-un limbaj care prezintă anumite caracteristici distincte: simultaneitate a semnificațiilor care urmăresc solidarizarea omului cu societatea și, prin aceasta, cu Cosmosul”[7]. Prin intermediul acestuia, se transmite o idee sau chiar o stare sufletească, iar contactul dintre comunitate și individ este mai lesne de stabilit sau restabilit.

Fenomen de cultură, simbolismul este supus procesului evoluției. Delia Suigan subliniază că, de-a lungul timpului, au existat deosebiri clare din prisma abordării simbolului: „…nu se poate pune semnul egalității între mentalitatea primitivă și cea tradițională. Chiar dacă ambele se raportează în mod direct la simbol, prima îl abordează din perspectiva unei logici operaționale, cealaltă dintr-o perspectivă integratoare ce conduce la apariția unor adevărate reprezentări mentale ce acționează ca un adevărat mecanism. Mergând spre cultura modernă, deosebirile sunt și mai evidente, ele sunt generate de o revenire la operațional dar fără a se păstra acea discursivitate susținută de acțiunea de interacționare între realitatea virtuală și cea comunicată”[8]. În continuarea aceleiași idei, autoarea menționează că, în prezent, asistăm la un proces de remodelare a limbajului simbolic în etape succesive, dar cu toate acestea, simbolul nu și-a pierdut calitatea de a media între om și Lume, de a-i permite individului, periodic, să-și redescopere centralitatea și apartenența la Tot[9].

Utilizarea plantelor în scop terapeutic și apotropaic datează din cele mai vechi timpuri. Omul tuturor timpurilor a cunoscut proprietățile tămăduitoare ale plantelor și le-a folosit, pe baza tradiției, sub formă de ceaiuri, cataplasme, tincturi, siropuri, băi locale, băi generale, unguente și alte preparate cu valoare terapeutică. Vechiul Testament în *Facerea. Întâia carte a lui Moise* prezintă nucleul învățăturii biblice despre crearea lumii și a omului. În textul biblic se menționează că, după apariţia Luminii şi despărţirea ei de întuneric, după separarea apelor de uscat, în cea de a treia zi a Creaţiei, Dumnezeu a zis: „Să dea pământul din sine verdeață: iarbă, cu sămânță într-însa, după felul și asemănarea ei, și pomii roditori, care să dea rod cu sămânță în sine, după fel, pe pământ. Si a fost așa. Pământul a dat din sine verdeață, iarbă, care

[5] Anca Ceaușescu, *Rituri de trecere în societățile tradiționale. Naşterea*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2014, p. 9.
[6] Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, Bucureşti, Editura Univers, 1978, p. 17.
[7] Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, București, Editura Nemira, 1995, p. 106.
[8] Delia Suiogan, *Simbolica riturilor de trecere*, București, Editura Paidea, 2006, p. 33.
[9] *Ibidem,* p. 34.

face sămânță, după felul și asemănarea ei, și pomi roditori, cu sămânță, după fel, pe pământ. Și a văzut Dumnezeu că este bine” [10].

În ziua a șasea a Creației, Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său, după ce a binecuvântat bărbatul și femeia a zis: „Iată, vă dau toată iarba ce face sămânță de pe toată fața pământului și tot pomul ce are rod cu sămânță în el. Acestea vor fi hrana voastră”[11].

În Biblie sunt menționate aproximativ un număr de 90 de plante folosite în viața oamenilor de zi cu zi, care ulterior au fost întrebuințate în demersurile vindecatoare sau profilactice, dintre care: chimen, coriandru, fenicul, usturoi, muștar, cimbru, mac, șofran, etc.

Una dintre plantele amintită în Biblie, ca aliment și condiment în mâncarea diversificată a evreilor, este usturoiul. Deși primiseră suficientă mâncare de la Dumnezeu, israeliții au cerut alimentele cu care se hrăneau în Egipt, printre care și usturoiul: „... și fiii lui Israel și plângeau zicând: Cine ne va hrăni cu carne? Căci ne aducem aminte de peștele pe care-l mâncam în Egipt în dar, de castraveți și de pepeni, de ceapă, de praz și de usturoi”[12].

Usturoiul sau Aiul (*lat. Allium sativum*) este o plantă erbacee, perenă din familia Liliaceae, cultivat în urmă cu 5000-6000 ani î.Hr. Se mai numește *ai, ai de grădină, ai de primăvară, ai de toamnă, ai de vară, uniu, ceapă albă, osturoi, usturoni, usturoi de primăvară, usturoi de vară, usturoi de toamnă*. A fost cultivat prima dată în Afganistan, Asia Mică, India, zona Mării Mediterane, Munții Caucaz, Munții Carpați[13]. Crește spontan în Peninsula Iberică, insula Sicilia, nord-estul și nord-vestul Africii[14]. Rădăcinile sunt ramificate și fibroase, bulbul ovoidal este format din mai mulți căței (bulbili) prinși pe un disc comun, înveliți de cămăși ce protejează miezul.Tulpina floriferă este înaltă ca o tijă, frunzele sunt lungi și late, florile sunt albicioase, verzui-roșietice sau purpurii, grupate în inflorescențe, semințele sunt negre, cu trei muchii.

Din cele mai vechi timpuri, usturoiul a fost întrebuințat în epidemiile de ciumă și în tratarea diverselor afecțiuni. Herodot menționa că egiptenii hrăneau zilnic sclavii ce construiau piramidele de la Gizeh cu usturoi, ceapă și ridichi pentru a preveni îmbolnăvirea acestora. Dioscoride, Galen, Hipocrate și alți medici ai antichității subliniau calitățile terapeutice ale usturoiului cu care tratau bolile de plămâni și tulburările de circulație. Paracelsus și chirurgul Ambroise Pare îl considerau un adevărat panaceu, iar Pasteur îl recomanda ca antiinfecțios în primul război mondial. Paracelsus sublinia: „Natura îşi marchează fiecare operă, în funcţie de puterile ei vindecătoare”. Rolul profilactic al usturoiului este surprins de către călătorul militar rus Alexandru Ivanovici Mihailovski-Danilevski, care relata că în drum spre Bârlad a primit „un dar prețios, constând din câțiva căței de usturoi și o sticlă de oțet cu usturoi. Și aceasta și aceia slujesc pentru prevenirea ciumei”[15].

În lumea satului tradițional românesc, usturoiul este cunoscut ca fiind o plantă comestibilă, dar și una de leac din cele mai vechi timpuri. Este o buruiană de leac cu evidentă valoare apotropaică și tămăduitoare. În Oltenia, printre cele mai cunoscute proprietăţi terapeutice ale usturoiului sunt: expectorant, antiseptic, antiasmatic, hipotensiv, antispasmodic, vermifugic.

Conform credințelor populare, usturoiul este o buruiană antropomorfizată cu valențe ritual-mitico-simbolice: are cap, cruce, cămăși[16]. De aceea, trebuie semănat în fiecare an, altfel se spune că, poate să aducă moartea persoanei care renunță să îl mai semene. Totodată, se crede

[10] *Facerea lumii* 1, 11-12.
[11] *Facerea lumii* 1, 29.
[12] *Numeri* 11, 4-5.
[13] Constantin Pârvu, *Enciclopedia plantelor. Plante din flora României*, vol. IV, București, Editura Tehnică, 2005, p. 801.
[14] *Ibidem*.
[15] *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol. II *(1822-1830)*, serie nouă, coord. Paul Cernovodeanu, Daniela Bușă, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 407.
[16] Delia-Anamaria Răchișan, *Simboluri vegetale antromorfizate și misterioase cu funcție tămăduitoare*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2022, p. 62.

că: s-a născut noaptea; este semn rău dacă este dezgolit de cămășile sale; poate blestema, poate abate nenorociri sau boli grave asupra celor care îl minimalizează; dacă este consumat noaptea, nu trebuie curățat, ci pisat întreg.

O altă plantă menționată în Biblie cu funcție apotropaică este nucul. Regele Solomon vorbea despre grădina nucilor: „La grădina nucilor m-am dus, ca să văd verdeața văii, dacă a dat vița de vie și dacă merii au înflorit”[17].

Nucul (Juglans regia L., fam. Juglandaceaea) crește prin păduri, dar este și cultivat. A fost introdus în vestul și în nordul Europei din vremea romanilor. În spațiul cultural românesc, nucul este considerat a fi un simbol dendromorf nefast. Conform credințelor populare: nucul înflorește în noaptea de Sfântul Gheorghe. Dacă în această noapte dă bruma, se spune că nu se mai fac nuci; cine răsădește nuci în grădina casei va muri când nucul va grosimea gâtului său; dacă te adăpostești sub un nuc în timpul furtunii, te afli în pericol de a fi trăznit; deasupra nucului se prind în horă Ielele, acele făpturi ce atentează la sănătatea oamenilor; coaja, învelișul și interiorul nucii au o anumită semnificație: „Învelişul este carnea lui Hristos, cu gustul amar al patimilor, coaja este lemnul crucii, iar interiorul este miezul dulce al revelaţiei divine, care hrăneşte lumina şi o răspândeşte cu ajutorul uleiului din el”[18].

În spațiul etnografic oltenesc, usturoiul și nucul concentrează un simbolism bine definit. Cercetările noastre de teren, în câteva așezări din Oltenia, pun în evidență o serie de rituri, ritualuri și ceremonialuri care promovează valențele usturoiului și ale nucului și le descoperă funcțiile mitice, apotropaice și fertilizatoare. În ideea de a ne apropia de simbolismul acestor specii vegetale, performat în cazul obiceiurilor din ciclul calendaristic din arealul oltenesc, în continuare vom trece în revistă câteva exemple reprezentative din varietatea practicilor în care apar implicate.

Funcția apotropaică a vegetalului este valorificată de Sfântul Gheorghe, sărbătoare ce însumează o serie de practici și acte rituale menite să protejeze habitatul de forțele malefice, deosebit de agresive în această noapte. Această zi consacră vegetalului atribute sporite. Dintre speciile vegetale cărora mentalul colectiv le atribuie valențe protectoare amintim: brazda verde, a grâului, precum și ramura verde (ramuri de salcie, rug, jugastru, stejar, fag, arțar, frunze de nuc, leuștean, usturoi, etc).

Virtuțile apotropaice ale vegetalului sunt valorificate de Înălțarea Domnului Iisus, sărbătoare cu dată mobilă, dedicată atât viilor cât și morților, în special eroilor morți în război.

Acest praznic a fost proorocit cu 800 de ani mai înainte de către proorocul David în psalmi: „Înalță-Te peste ceruri Dumnezeule, și peste tot pământul slava Ta!” (Psalm 56, 7). Sfântul Apostol Pavel spune: „Acest Iisus, Care S-a pogorât în cele mai de jos ale pământului, Acesta este Care S-a suit mai presus de toate cerurile, de-a dreapta măririi întru cele înalte” (Efeseni 4, 9-10). Mântuitorul, după Învierea Sa din morți, S-a arătat timp de 40 de zile de mai multe ori, atât femeilor mironosițe, cât și ucenicilor Săi, încredințându-I că El este Fiul lui Dumnezeu cu adevărat și că trebuia să pătimească toate pentru mântuirea oamenilor. La 40 de zile, pe când ucenicii se aflau la Ierusalim, a stat Iisus în mijlocul lor și le-a spus: „Pace vouă!” Aceștia s-au înfricoșat crezând că este o nălucă. Atunci Iisus a grăit: „De ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inimile voastre?” Arătându-le semnele cuielor în mâini și picioare, le-a spus: „Pipăiți-mă și vedeți că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe mine că am”. Ca să îi încredințeze că el este Însuși Hristos, le-a spus: „Aveți aici ceva de mâncare? Iar ei i-au dat o bucată de pește fript și dintr-un fagure de miere”.

Ducându-i pe Muntele Măslinilor, „S-a înălțat la cer, un nor L-a luat de la ochii lor. Și privind ei, pe când El mergea la cer, iată doi bărbați au stat lângă ei, îmbrăcați în haine albe și le-au zis: Bărbați galileeni, de ce stați privind la cer? Acest Iisus Care S-a înălțat de la voi la cer, așa va veni, precum L-ați văzut mergând la cer”. Apoi Apostolii, „închinându-se Lui, s-au

[17] *Cântarea Cântărilor* 6, 11.
[18] Hans Biedermann, *Dicționar de simboluri*, vol. 1, București, Editura Saeculum I.O., 2002, p. 281.

întors în Ierusalim cu bucurie mare. Și erau în toată vremea în templu lăudând și binecuvântând pe Dumnezeu”(Luca 24, 52-53).

Ziua de Ispas (cum este cunoscută în popor această sărbătoare-relevă cercetările de teren, deopotrivă și sursele documentare mai vechi) eficientizează virtuțile frunzelor (foilor) de nuc: „De Ispas se puneau frunze de nuc sfințite la icoană. Erau bune de leacuri”[19]; „De Înălțare se punea nuc și leuștean la poartă să nu trăznească”[20]; „Frunzele de nuc sființite la Înălțare se păstrau la icoană, erau bune contra bolilor”[21].

Binecuvântat în momente de mare concentrare rituală, vegetalul dobândește valențe apotropaice și curative: „De Ispas mergem la Biserică și luăm crengi de salcie, ramuri cu frunze de nuc, ramuri de tei, leuștean, pe care le punem la poartă, la stâlpul porților, la fereastră și la icoană pentru binele casei”[22]; „Ducem la Biserică de Ispas și Rusalii foi de nuc, pelin și usturoi, pentru a fi sfințite. Se pun în pat și la brâu ca să fii sănătos tot anul”[23]; „Foile de nuc de la Ispas se păstrează la icoană că e loc sfânt”[24]; „Frunzele de nuc sfințite la Înălțare se pun la icoane, sunt bune de leacuri, te apăra de rele”[25].

Virtuțile apotropaice ale vegetalului sunt valorificate și de Rusalii[26], ramura verde folosită este cea tăiată din nuc și din tei, pelinul și busuiocul. Ramurile verzi, sunt binecuvântate ca simbol al limbilor de foc care s-au pogorât peste ucenici în ziua Cincizecimii: *„Se binecuvântează ramurile acestea cu harul Preasfântului Duh şi prin stropire cu această apă sfinţită, în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin!”.* Obiceiul binecuvântării ramurilor are ca fundament scripturistic evenimentul descris în cartea „Faptele Apostolilor”: „Şi din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vânt ce vine repede, şi a umplut toată casa unde şedeau ei. Şi li s-au arătat, împărţite, limbi ca de foc şi au şezut pe fiecare =dintre ei. Şi s-au umplut toţi de Duhul Sfânt şi au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi” *(*Faptele Apostolilor 2, 4). Aceste specii vegetale binecuvântate în Biserică vizează prosperarea în toate palierele existenței și așează demersurile umane sub protecția sacrului: „De Rusalii femeile și bătrânii duceau la biserică foi de nuc și usturoi pentru a le sfinți. Se puneau la brâu să nu te lovească Rusaliile”[27]; „Creanga de nuc sființită la Rusalii era bună de leac.”[28].

Valențele ritual-magico-simbolice ale pelinului, usturoiului, busuiocului și frunzelor de nuc sunt remarcate în obiceiul Călușarilor care însumează practici străvechi. Sunt componente ale principalului însemn al cetei de călușari-steagul ce dobândesc virtuți terapeutice și magice: „Acum nu se mai ridică steagul. Odinioară, jurământul era la baraj. Când se lega Călușul, nu se vorbea. Cu fața spre răsărit, toți care făceau parte din ceată se jurau, în afara stegarului. Participanții aveau mâinile pe prăjină. Steagul se lega de vătaf cu pelin, usturoi (atâtea fire câți călușari sunt) și prosop țesut în război. Mutul sta în genunchi la coada prăjinii cu sabia pe umăr. Călușarii mergeau cu steagul pe orizontală pe umeri. În frunte era vătaful, iar ultimul, mutul. Toți călușarii ocoleau, de trei ori, pe mutește, steagul. Când treceau pe lângă steag se ștergeau pe la gură cu un prosop. Steagul era înmuiat în apă de trei ori și se ridica pe bâte în sus. Jurământul se făcea cu steagul sus, cu mâinile pe steag. Jocul călușarilor era la poartă, în curți sau în fiecare încăpere a casei. La final, gazda primea de la călușari pelin și usturoi pentru

[19] Inf. Ecaterina Gae, 72 de ani, localitatea Secu, jud. Dolj, 2024.
[20] Inf. Viorica Sârbu, 82 de ani, localitatea Lunca, jud. Gorj, 2020.
[21] Inf. Eugenia Ban, 74 de ani, localitatea Ruda, jud. Vâlcea, 2021.
[22] Inf. Niculina Ghiță, 77 de ani, localitatea Greci, jud. Olt, 2024.
[23] Inf. Gheorghița Cochințu, 59 de ani, localitatea Chilii, jud. Olt, 2020.
[24] Inf. Rodica Mocanu, 62 de ani, localitatea Risipiți, jud. Dolj, 2020.
[25] Inf. Maria Budana, 83 de ani, localitatea Pielești, jud. Dolj, 2021.
[26] Vezi Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Caracteristici comune ale praznicului creştin de Rusalii şi ale tradiţiei călușarilor*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane <<C.S. Nicolăescu-Plopșor>>”, nr. XIII/2012, Craiova, pp. 146-153.
[27] Inf. Niculina Ghiță, localitatea Greci, jud. Olt, 2024.
[28] Inf. Rodica Mocanu, localitatea Risipiți, jud. Dolj, 2020.

sporul casei și sănătate”[29]; „Călușarii, în vârful unei prăjini lungi din lemn de stejar sau tei leagă o batistă albă, usturoi, pelin și foi de nuc. Se ridică steagul în picioare, se rezimă de un salcâm și intră de trei ori, pe sub steag, toți călușarii”[30]; „Vătaful punea la bete usturoi și pelin ca să fie apărați de răutatea Rusaliilor”[31]; „Călușarii purtau la brâu leuștean, usturoi și pelin. Oamenii care luau parte la joc le cereau aceste plante”[32]; „Vătaful lega usturoi, pelin, foi de nuc la bete”[33].

Usturoiul nu lipsește din cadrul secvenței jocului pentru vindecarea celor luați din căluș. Din recuzita magică fac parte: oala nouă cu apă (oțet), găina neagră (pui) care se pune la capul bolnavului. La finalul acestei secvențe, vătaful spărgea oala, găina era sacrificată, semn că vindecarea a avut loc: „Bolnavul luat din căluș era pus pe o velință, călușarii puneau o oală nouă din pământ cu apă neîncepută, usturoi și pelin la capul lui și jucau hora în jurul lui și săreau peste el și îi lăsau usturoi și pelin”[34]. Virtuți apotropaice evidențiază și alte elemente asociate usturoiului, cunoscute prin capacitatea de a contracara acțiunile spiritelor malefice.

Disponibilitatea apotropaică a usturoiului este evidentă și de Sf. Andrei, când „se ungeau ferestrele cu usturoi contra moroilor”[35]. Această informație de teren sugerează o activitate sporită a maleficului și preocuparea contracarării acțiunilor acestuia care, potrivit mentalului popular sunt mai active în anumite segmente temporale.

Vegetalul aparține categoriei elementelor a căror simbolistică este departe de a putea fi repertoriată. Vegetalul cu multiplele lui valențe face parte din recuzita riturilor și actelor rituale practicate la sărbătorile din ciclul calendaristic ce urmăresc să asigure eficiență demersurilor umane, subsumate prosperării în toate palierele existenței, protejării habitatului de forțele malefice deosebit de agresive în anumite momente. Praxisul ritual relevă valențele apotropaice, fertilizatoare și tămăduitoare ale vegetalului care este de nelipsit din recuzita riturilor practicate la sărbătorile fixe sau mobile ce prilejuiesc activități de recoltare pentru împodobirea habitatului, spațiilor de trecere și acareturilor din gospodărie în scopuri protectoare și curative, pentru a contracara acțiunea forțelor malefice deosebit de agresive în anumite momente ale ciclului calendaristic și a stimula puterea fertilizatoare și energia vitală.

[29] Inf. Ioana Neață, 68 de ani, localitatea Frățila, jud. Dolj, 2021.
[30] Inf. Elena Nițu, localitatea Prundeni, jud. Vâlcea, 2020.
[31] Inf. Cecilia Bogdan, localitatea Amărăștii de Jos, jud. Dolj, 2024.
[32] Inf. Maria Budana, localitatea Pielești, jud. Dolj, 2021.
[33] Inf. Ecaterina Gae, localitatea Secu, jud. Dolj, 2024.
[34] Inf. Constanța Tulbea, localitatea Greci, jud. Olt, 2021.
[35] Inf. Rodica Mocanu, localitatea Risipiți, jud. Dolj, 2020.

BIBLIOGRAPHY:

1. Benoist Luc, *Semne, simboluri și mituri*, București, Editura Humanitas, 1995.
2. Biedermann Hans, *Dicționar de simboluri*, vol. 1, București, Editura Saeculum I.O., 2002.
3. Caillois Roger, *Omul şi sacrul,* Bucureşti, Editura Nemira, 1997,
4. *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol. II *(1822-1830)*, serie nouă, coord.
5. Paul Ceaușescu Anca, *Rituri de trecere în societățile tradiționale. Naşterea*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2014.
6. Cernovodeanu, Daniela Bușă, București, Editura Academiei Române, 2005.Culianu Ioan Petru, *Mircea Eliade*, București, Editura Nemira, 1995.
7. Durant Gilbert, *Figuri mitice și chipuri ale operei*, București, Editura Nemira, 1998.
8. Eliade Mircea, *Aspecte ale mitului*, Bucureşti, Editura Univers, 1978.
9. Eliade Mircea, *Imagini și simboluri*, București, Editura Humanitas, 1994.
10. Evseev Ivan, *Cuvânt-simbol-mit*, București, Editura Facla, 1983.
11. Henri Wald, *Realtate şi limbaj,* Bucureşti, Editura Academiei Române, 1968.
12. Ilin-Grozoiu Loredana-Maria, *Caracteristici comune ale praznicului creştin de Rusalii şi ale tradiţiei căluşarilor*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane <<C.S. Nicolăescu-Plopşor>>", nr. XIII/2012, Craiova, pp. 146-153.
13. Ilin-Grozoiu Loredana-Maria, *Concepte, credințe și tradiții privind nemurirea sufletului și cultul morților*, Craiova, Editura Universitaria, București, Editura Pro Universitaria, 2014.
14. Lévi-Strauss Claude, *Antropologia structurală*, Bucureşti, Editura Politică, 1978.
15. Pârvu Constantin, *Enciclopedia plantelor. Plante din flora României*, vol. IV, București, Editura Tehnică, 2005.
16. Răchișan Delia-Anamaria, *Simboluri vegetale antromorfizate și misterioase cu funcție tămăduitoare*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2022.
17. Suiogan Delia, *Simbolica riturilor de trecere*, București, Editura Paidea, 2006.
18. Turner Victor, *The Ritual Process. Structure and Antistructure*, Ithaca, New York, Cornell University Press, 1969.
19. Inf. Ecaterina Gae, 72 de ani, localitatea Secu, jud. Dolj, 2024.
20. Inf. Viorica Sârbu, 82 de ani, localitatea Lunca, jud. Gorj, 2020.
21. Inf. Eugenia Ban, 74 de ani, localitatea Ruda, jud. Vâlcea, 2021.
22. Inf. Niculina Ghiță, 77 de ani, localitatea Greci, jud. Olt, 2024.
23. Inf. Gheorghița Cochințu, 59 de ani, localitatea Chilii, jud. Olt, 2020.
24. Inf. Rodica Mocanu, 62 de ani, localitatea Risipiți, jud. Dolj, 2020.
25. Inf. Maria Budana, 83 de ani, localitatea Pielești, jud. Dolj, 2021.
26. Inf. Ioana Neață, 68 de ani, localitatea Frățila, jud. Dolj, 2021.

GENDER INEQUALITIES IN ROMANIAN LABOR MARKET IN THE PERIOD 2019-2024

Nicoleta Mihăilă
Scientific Researcher III, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, Romanian Academy

Abstract: The purpose of the paper is to present a comparative analysis of gender inequalities in the labor market in Romania in the period 2019-2024 (pre and post pandemic), respectively the employment rate of women and men in the labor market, unemployment, wage differences between women and men, as well as the directions pursued by the authorities to reduce these differences (through legislative regulations). In this sense, we use a methodology of both descriptive and empirical type, by calling on bibliographic resources from the specialized literature, as well as statistical data provided by the relevant institutions (INS, Eurostat).

Keywords: labor market, employed population, unemployment rate, gender wage gap, legislative regulations

1. Introduction

Equality between women and men is a fundamental value of the European Union, and there is a permanent concern to guarantee it to everyone, regardless of gender, supreme values such as the right to work and to enjoy a balance between professional and private life, for the free development of the human personality, for the respect of citizens' rights and freedoms.

Despite the continuous reduction of the employment gap, the employment rate is still higher among men than among women in all EU Member States. The current situation (according to the most recent data, from 2023) shows that at EU level the employment rate for people aged 20-64 was 75,3% (80,4% for men and 70,2% for women). For men, the highest employment rates were recorded in the Czech Republic (88,4%), Malta (87,7%) and the Netherlands (87,4%), and the lowest in Belgium (75,9%), Spain (75,7%) and Croatia (74,6%). For women, the employment rate ranged from 56,5% (Italy) to 80,9% (Estonia).

Gender differences in employment rates are explained by the fact that women are often forced to choose between developing a professional career or dedicating themselves - for a period of time - to their family and children. However, there is a trend towards more flexible work, but also a reduction in gender stereotypes regarding the balancing of household activities, a phenomenon that could lead, in the medium and long term, to an increase in employment among women.

It is well known that the pandemic caused a significant global recession, with business closures, mass unemployment and disruptions to supply chains. This has highlighted existing economic vulnerabilities and the need for sustainable, inclusive and resilient economic development. Unemployment has increased significantly, affecting millions of people and having a negative impact on the income and economic well-being of families, and global employment in 2020 has fallen more for women, young people and people with medium and low qualifications. Prolonged lockdowns and travel bans, unthinkable before the pandemic, have disrupted supply chains, leading to negative consequences for direct and indirect employment linked to production networks.

In the paper, we analyze gender inequalities in the labor market in Romania in the period 2019-2024 (pre and post pandemic), namely the employment rate of women and men in the

labor market, unemployment, wage differences between women and men, as well as the directions pursued by the authorities to reduce these differences (through legislative regulations). The period we are considering is 2019-2024, with the mention that for 2024 we do not yet have valid statistical data for the situation in the European Union (Eurostat), the most recent being for 2023, and in the case of Romania, data on earnings by gender for 2024 are not yet available, therefore we will perform the analysis with those currently provided by the National Institute of Statistics, respectively for the period 2019-2023.

2. Gender gaps regarding employment and unemployment in Romania in the period 2019-2024

We next present an analysis of gender gaps in employment and unemployment in Romania, with a focus on the years 2023 and 2024.

2.1. Employment

According to **Table 1**, during the period 2019-2024 the population employment rate registers an increasing trend, in 2024 the level being 3,6 pp higher than in 2019. It should be mentioned that in the post-pandemic period, employment increased faster than in 2020, respectively by 1,7 pp in 2021 and by 2,9 pp compared to the 2020 value. By gender, we observe a higher share of men compared to women, the trend being upward, but it should be noted that the growth rate of women's employment rate is higher than that of men, in 2022, the employment rate increasing for women by 1,9 pp, compared to 2021, and for men, by only 0,4 pp.

Table 1. Employment rate of the population aged 15-64 in Romania in the period 2019-2024, by gender (%)

Sex	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total	60,2	60,2	61,9	63,1	63,0	63,8
Male	69,0	69,0	71,1	71,5	71,7	72,0
Female	51,2	51,1	52,5	54,4	54,3	55,3

Source: INS, 2024, Women and men. Work and life partnership, INS, April 2025, Press release on employment and unemployment

In 2023, of the total population aged 15 and over, 51,5% were active population (employed and unemployed), the rest being economically inactive persons. The employed population was 7696,5 thousand people, and the employment rate, calculated for the population aged 15 to 64, was 63,0%. Of the total employed persons, 42,7% were females.

The employment rate for the male population (15-64 years) was 71,7%, 17,4 percentage points (pp) higher than that of the female population. The gap is also maintained in the age group 25-54 years (17,6 pp), deepening in people aged 55-64 (22,5 pp).

Employment among young people (15-24 years) is much lower than that of the working-age population (15-64 years), and gender gaps are narrower (9,7 pp in favor of male employment). The employment rate for the 15-24 age group was 18,7% in 2023 (23,4% for males and 13,7% for females).

Regarding youth employment, additional efforts are needed from the authorities, with special attention to public employment services, adapted active labor market interventions, and vocational education and training. The state must ensure a favorable environment for companies to offer internships, thus facilitating the transition from education to employment of young people in the labor market.

Regarding the distribution of the employed population by professional status, it shows that the share of employees (85,7%) was the highest in the total employed population, and

among employed women, 89,1% were employees. Despite the intensification of actions to improve gender differences in the labor market, women still remain people with precarious professional status. For example, unpaid family workers represented 2,9% of the employed population, but women were predominant (they represented 65,8% of the total unpaid family workers).

The greatest discrepancy regarding the occupational status of women and men is found among employers, in the sense that women are disadvantaged in terms of entrepreneurship: the number of male employers was, in 2023, 3,6 times higher than that of female entrepreneurs.

In our country, as in most EU member states, there are specific occupations for women and men. Women generally work in economic sectors and professions in which the activities they carry out are compatible with their family responsibilities. Among the activities of the national economy in which employed women dominate the labor market, we list (situation for 2023): health and social assistance (82,0%), education (78,5%), financial intermediation and insurance (69,7%) and hotels and restaurants (64,0%). Men are the majority, as employed persons, in almost all fields of activity. It stands out, however, in construction (94,1%), in transport and storage activities (86,5%), the extractive industry (83,6%), in the production and supply of electricity and heat, gas, hot water and air conditioning (78,2%) and in water distribution activities, sanitation, waste management, decontamination activities (76,5%).

Of the people who had a job in 2023 in the agricultural branches (11,9% of the total employed population), 33,4% were women.

The distribution of the employed population by occupational groups shows that in 2023, women predominated in the groups of workers in the service sector (67,0%), administrative officials (65,9%), specialists in various fields of activity (60,4%) and technicians and other specialists in the technical field (52,3%).

It is worth noting that in the group of skilled and assimilated workers, the number of men is more than four times higher than that of women. Also, male employed persons are in the majority in the group of skilled and assimilated workers (81,2%), in the group of members of the legislative body, the executive, senior leaders of the public administration and senior managers and officials (66,6%), in the group of skilled workers in agriculture, forestry and fishing (66,5%) and in the group of unskilled workers (62,0%).

In 2024, the employment rate of the working-age population (15-64 years) was 63,8%, up 0,8 percentage points from the previous year. As in previous years, the employment rate was higher for men (72,0%, compared to 55,3% for women). By area of residence, the employment rate was higher in urban areas (69,8%, compared to 57,0% in rural areas).

Employees, increasing compared to the previous year (+104,8 thousand people), continued to hold the largest share (85,3%) in the total employed population. In 2024, self-employed workers and unpaid family workers represented 13,3% of the employed population.

The distribution of the employed population by forms of ownership shows that the private sector absorbed 82,8% of it; the public sector concentrated 16,6% of the employed population, and 0,6% of the employed people worked in the mixed sector.

Specialists in various fields of activity and workers in the service sector recorded the largest shares in the total employed population (17,9% each). Significant shares in the total employed population were also held by skilled and assimilated workers (17,3%).

Of the total number of employed persons, 11,3% worked in the agricultural sector, 32,6% in industry and construction, and 56,1% in services. 6968,7 thousand persons were employed in non-agricultural activities, significant shares among them being held by those who carried out their activity in the manufacturing industry (21,2%), trade (19,8%) and construction (12,1%).

Of the total number of employed persons, in 2024, 252,0 thousand persons (3,2%) worked part-time. The vast majority of persons employed part-time worked in the agricultural sector (75,3%).

2.2. Unemployment

The unemployment rate at the European Union level was 6,1% in 2023 (5,8% for men and 6,4% for women). For men, the unemployment rate ranged from 2,2% in the Czech Republic to 10,7% in Spain. For women, the lowest unemployment rate was recorded in Germany (2,8%), Poland (2,9%), the Czech Republic (3,1%) and Malta (3,2%), and the highest in Greece (14,3%). In Romania, the unemployment rate was 5,6% in 2023 (5,9% for men, 5,1% for women). For young people (15-24 years old), the unemployment rate was 21,8%, but it is slightly higher for the female population (22,2%), compared to 21,5% for the male population.

Table 2. Unemployment rate in Romania, by gender, in the period 2019-2024 (%)

	Total	Male	Female
2019	4,9	5,3	4,3
2020	6,1	6,3	5,7
2021	5,6	6,0	5,0
2022	5,6	6,0	5,0
2023	5,6	5,9	5,1
2024	5,4	5,7	5,0

Source: INS, 2024, Women and men. Work and life partnership, INS, April 2025, Press release on employment and unemployment

We observe, in the period 2019-2024, that in Romania, unemployment reaches a maximum in the pandemic year 2020, registering an increase of 1,2 pp compared to 2019. Subsequently, it will slightly decrease, to a level of 5,6% in 2023, respectively 5,4% in 2024. It should be noted that the number of unemployed men is higher compared to that of women, but the unemployment rate for both men and women no longer reaches the level of 2019, respectively 5,3% for men (in 2024 the rate is 5,9%), and 4,3% for women (in 2024 the level is 5,0%).

The level of education and professional training plays an important role in facilitating insertion on the labor market, in finding a decent, adequately remunerated job and carrying out professional activity in better working conditions. A higher level of education ensures a higher qualification and/or specialization and, implicitly, a more stable job, less exposed to the risks of unemployment.

In 2023, the highest shares in the total unemployed were held by the unemployed with high school education (39,5%). Among the unemployed, there were also 6,1% university graduates, and among them women represented 50,7%.

The share of young unemployed people in the total number of people aged 15-24 was, in 2023, 5,2%, compared to 5,8% in the previous year. The level of this indicator is higher for males (6,4%, compared to 3,9% for young women aged 15-24). The highest unemployment rate was recorded for unemployed males with low levels of education (14,8%), and the lowest (1,5%) for unemployed females with higher levels of education in urban areas.

The gender gap in the unemployment rate (expressed as the difference between the unemployment rate among men and the unemployment rate among women) highlights that the unemployment rate among men was higher than that of women in six of the eight development regions. The largest difference between the two rates (male versus female) was recorded in the South-East region (4,2 percentage points) and the smallest in the Bucharest-Ilfov region (0,6 percentage points).

In 2024, unemployment affected graduates with low and medium levels of education to a greater extent, for whom the unemployment rate was 15,2% and 4,4%, respectively. The unemployment rate was only 1,9% for people with higher education.

The number of unemployed people in 2024 was 451,0 thousand people, down by 4,6 thousand people compared to the previous year. The gender distribution of the unemployed reveals that, in the total number of unemployed, males predominate (61,1%).

In 2024, the unemployment rate was 5,4%, a value lower than that recorded in the previous year by 0,2 percentage points.

By gender, the difference between the two unemployment rates was 0,7 percentage points (5,7% for men, compared to 5,0% for women), and by area of residence 5,4 percentage points (8,5% in rural areas, compared to 3,1% in urban areas).

3. Wage earnings in Romania in the period 2019-2023

The principle of equality between women and men regarding equal pay for equal work was incorporated into the European Commission Directive 54/2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment. The European Commission published a report on the implementation of the recommendations on strengthening the principle of equal pay through pay transparency at the end of 2017. The four measures proposed to be implemented by EU member states with regard to pay transparency are: the right of citizens to request information on pay levels, reporting at company level, pay audits and addressing equal pay in collective bargaining.

Income gaps, mainly in labour income, primarily affect women, based on complex and interconnected causes, as women traditionally occupy jobs in lower-paid economic activities. Even in sectors where they dominate, women are underrepresented in management positions, especially at the highest level. This has a negative impact on career prospects, training opportunities and pension and other social security rights. This is why the European Commission recommends that Member States should put in place measures to ensure that employers (in companies and organisations with at least 50 employees) regularly inform employees, workers' representatives and social partners about average pay, by employee category or function, and by gender.

In Romania, we cannot speak of gender discrimination in any field of economic activity. However, there are gender differences in earnings, which are indirectly generated by certain socio-demographic and economic circumstances. For example, women's skills and competences can often be underestimated, especially in professions where women are in the majority. There are also situations in which women's earnings are affected by various factors that reduce their earning capacity or limit access to complementary means of rewarding work. For example, women's working hours are shorter, on average, compared to men's, as a consequence of interference between professional and family life. The most important causes affecting women's working lives are maternity or parental leave up to 2 years, as well as variable work schedules.

In **Table 3** we present the average net salary in Romania during the period 2019-2023. The trend is upward, in 2023 it is 1426 lei more than in 2019, before the pandemic. If we compare it with 2020, the level in 2023 exceeds the level in 2020 by 1195 lei. By gender, we observe a higher trend for men, compared to women, throughout the period.

Table 3. Average net salary in the period 2019-2023 (lei/employee)

	2019	2020	2021	2022	2023
Total	2986	3217	3416	3801	4412
Male	3057	3283	3493	3920	4593
Female	2908	3144	3331	3672	4216

Source: INS, Press release, February 2025, Labor market

The *average gross monthly salary* recorded at the national economy level *in 2023 was 7042 lei, and the average net monthly salary was 4412 lei. In 2024, the average gross salary was 8508 lei/employee. The average net salary was 5197 lei/employee*. The gap between the average gross and net monthly salary remains in favor of men. In 2023, men earned more than women by 398 lei in gross expression and by 377 lei in net expression.

In Romania, gender wage gaps that appear in certain economic activities are the consequence of the influence of several factors such as the level of professional qualification, hierarchical position at work or the occupation exercised.

Women employed in some economic activities considered specific "for men", such as the extractive industry and construction, have higher earnings than men. However, the share of women employed in these activities is also low compared to the share of men.

In 2023, the average gross monthly wage of men in the extractive industry was 1628 lei lower than that of women, and the net wage was 914 lei lower. In construction, women had a gross monthly wage of 673 lei higher than that of men, respectively a net wage of 407 lei higher. The wage differences in favor of women are attributed to the fact that they work in positions that require higher qualifications, better paid, although economic activities are dominated by employees with low levels of education.

In 2023, women in administrative and support service activities recorded an average gross salary of 911 lei higher than that of men, respectively by 541 lei for the monthly net salary.

However, there are also large gaps in favor of men. For example, in financial intermediation and insurance, women achieved an average gross monthly salary of 3647 lei lower than that of men, respectively by 2153 lei on the net.

Another aspect of the salary earnings model on the national labor market is that employment in the public sector is more advantageous in terms of salary earnings, both for women and for men. The situation is different for certain activities of the national economy, where the salary earnings in the private sector can far exceed the average of that in the public sector. For example, the average monthly net nominal salary was over 1,5 times higher in the private sector than in the public sector in information technology service activities; IT service activities (1,8 times), or in the manufacture of rubber and plastic products and publishing activities (1,6 times each).

The higher the level of education, the greater the difference between the average earnings of each category compared to the average for the economy. In 2022, the average gross earnings of employees with a post-secondary education level at most were below the average for the economy (77,416 lei/year). In the case of employees with a university education level of third cycle - doctorate, the average gross annual earnings of men were 2 times above the average, while the average gross annual earnings of women were 1,9 times.

4. Measures to reduce gender disparities in the labor market

Increasing women's participation in the labor market has a strong positive impact on the economy, especially in the context of shrinking labor force and skills shortages. It also

enables women to lead their own lives, play a role in public life and be economically independent.

At national and European level, the employment rate among women is now higher than ever, but many women still face obstacles when they want to enter and remain in the labour market. Some women are structurally underrepresented in the labor market, often due to the intersection of gender and additional aspects that make them vulnerable or marginalised, for example belonging to an ethnic or religious minority or having a migrant background.

Therefore, improving work-life balance is one of the ways to eliminate gender disparities in the labour market, and the Work-Life Balance Directive introduces minimum standards on family-related leave and flexible working arrangements for workers, while promoting the fair sharing of care responsibilities between parents.

Another necessary measure aims to ensure equal participation of women and men in different sectors of the economy. Although there are more women with university degrees in Romania, they remain underrepresented in better-paid professions. There are more women than men in jobs and working in low-paid sectors and in lower positions. Among the factors that favor this phenomenon are discriminatory social norms and stereotypes regarding women's and men's skills and the undervaluation of women's work.

To eliminate the gender pay gap, it is necessary to address all the root causes of this phenomenon, including lower participation of women in the labor market, invisible and unpaid work, the wider use of part-time work and career breaks, as well as horizontal segregation based on gender stereotypes and discrimination.

When information on pay levels is available, it is easier to detect gaps and discrimination. Due to the lack of transparency, many women are unaware or unable to prove that they are disadvantaged in terms of pay. Such an initiative will strengthen employees' rights to obtain more information on pay levels, although it may increase the administrative burden for employers.

Closing the gender gap in taking on family responsibilities is another initiative to increase women's participation in the labor market, and their career development, while managing family responsibilities. Women often align their decision and ways of working with the family responsibilities they have and the extent to which these are shared with their partner. This is particularly challenging for single parents, the majority of whom are women, and for people living in remote rural areas where support solutions are often lacking. Women also bear a disproportionate burden of unpaid work, which constitutes a significant part of economic activity.

It is essential that family responsibilities are shared equally, and that childcare, social assistance and domestic services are also made available, especially for single parents. Insufficient access to quality and affordable formal care services is one of the determinants of gender inequality in the labor market. It is therefore important to invest in care services to support women's participation in paid work and their professional development. This also has the potential to create jobs for both women and men. Statistically, in the EU, women spend 22 hours a week on care and domestic tasks, while men spend only 9.

In conclusion, women's participation in the labor market has not only economic implications, but also social effects; it improves a person's perception of their overall quality of life and improves the quality of society. Women in employment evaluate their lives more positively than those outside the labor market, have higher levels of economic security and social inclusion, and are more empowered. However, in general terms, the effects of employment on these dimensions are greater for men than for women.

Policies to promote women’s labor market participation vary considerably in how they support people to take up employment or increase their working hours, including the provision and flexibility of childcare, flexibility in parental leave and other leave arrangements, a

workplace culture that supports flexible working, and responsiveness to changing needs across the life course.

It should be mentioned that in some EU member states (Denmark, France, Germany, the Netherlands, Sweden and the United Kingdom) there have been taken policy measures and initiatives which have been identified as good practice examples for encouraging and supporting female labor market participation. The policy measures have been organised in four categories:

- labor market policy measures: active labor market policies, benefits and taxation measures;
- childcare support policies.
- leave policies (maternity, parental, childcare and adult care leave);
- flexible working and work–family reconciliation.

Over the past few decades, women's participation in the labor market has significantly increased throughout the European Union. However, the extent and timing of this increase varies greatly across countries, and appreciable gender gaps in the labor market and economic status are still present. Moreover, and despite higher levels of female participation, significant gender differences in the quality and form of employment are apparent. These persistent disparities and significant cross-country differences represent an economic and social challenge and explain the emphasis policymakers put on women's integration into the labor market.

5. Conclusions

Levels of gender equality vary considerably between Member States, according to the gender Equality index 2024 (EIGE, 2024), from 82 points in Sweden to 57,5 points in Romania. Although Sweden leads the EU gender equality rankings, its score has fallen slightly in recent years. Denmark and the Netherlands are next in line, both with a score of 78,8 points, while Spain has consistently maintained its fourth place. Malta, the Czech Republic and Lithuania have recorded the largest gains, of 2,3, 2 and 1,7 points respectively. Improvements are needed in Romania, Hungary and Greece, although the scores for all three countries have increased in this edition. Meanwhile, gender equality has regressed in Croatia, Bulgaria and Sweden, with scores falling by 1 point, 0,6 points and 0,2 points respectively.

As for Romania, progress has been made in education and politics. However, economic participation and opportunities remain a challenge. Women in our country continue to be underrepresented in the labor market, and wage gaps persist. In 2023, men earned an average of 4593 lei per month, compared to 4216 lei for women. In addition, women's access to leadership positions remains limited, and they are more active in lower-paid fields, such as education, health and social assistance. Although the unemployment rate has decreased from 10% in the 2000s to 5,4% in 2024, the pandemic has particularly affected female-dominated sectors, highlighting their vulnerabilities in the labor market. To reduce economic disparities, Romania needs to support women's participation in the workforce, reduce wage gaps and facilitate access to leadership positions.

Public policies should target the obstacles faced by girls and women, for example through paid parental leave policies and investments in the childcare system. Academic studies have highlighted the importance of childcare, especially in the early years, for women's participation in the labour market. Increasing the time that fathers can spend with their young children would also help reduce the "child penalty" that women face in the labour market and their unequal burden at home.

Similarly, steering women and young girls towards more scientific careers, for example, could help reduce existing gender gaps by opening up alternatives that women traditionally do not consider. Institutional initiatives (mentoring programmes, networking

opportunities and training and development programmes) can also help empower women and give them the tools they need to succeed.

BIBLIOGRAPHU:

1. Moldoveanu, R., 2015, Gender Inequalities in the Labour Market, Romanian Statistical Review - Supplement no. 12
2. Guga, Ș., Sindreștean, A., 2021, Economic Gender Inequalities in Romania, FES
3. *** European Commission, 2025 Report on gender equality in the EU, available at: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en#annual-report-on-gender-equality
4. ***, Eurostat, Gender pay gap statistics, march 2025, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics
5. *** INS, 2023, Labour force in Romania: employment and unemployment
6. *** INS, 2024, Women and men. A partnership for work and life.
7. *** INS, 2025, Press release no. 33/ February 13, 2025, Field: Labor market, https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/cs12r24.pdf
8. *** INS, 2025, Press Release No. 95 / April 22, 2025, Field: Employment and Unemployment, https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/somaj_2024r.pdf
9. *** Social Monitor, 2024, Inequalities between women and men in labor market participation. How does Romania compare to other countries in the European Union?, https://romania.fes.de/ro/e/inegalitatile-dintre-femei-si-barbati-in-participarea-pe-piata-muncii-cum-sta-romania-comparativ-cu-alte-tari-din-uniunea-europeana.htm

BRIEF CONSIDERATIONS ON THE STATUTE OF LIMITATIONS FOR CRIMINAL LIABILITY IN THE CONTEXT OF THE DECISIONS OF THE ROMANIAN CONSTITUTIONAL COURT 297/2018 AND 358/2022

Versavia Brutaru
3rd Degree Scientific Researcher, PhD, Institute of Legal Research of the Romanian Academy

Abstract: The prescription of criminal liability consists in extinguishing the criminal legal relationship of conflict, as a result of its non-fulfillment within a certain term provided by law. By prescription, the criminal liability is extinguished, meaning the state's right to bring the perpetrator to criminal responsibility and to apply the punishment provided by law for the committed crime is extinguished and, at the same time, the perpetrator's obligation to bear the consequences of committing the crime is extinguished.

From the point of view of the legal nature, the prescription of criminal liability is an extinguishing cause of criminal liability, determined by the influence that the passage of time exerts on the need to resort to criminal coercion.

Considering its politico-criminal grounds, the criminal prescription appears as an institution of general application, which always operates obligatorily, and will be applied ex officio, its effects occurring from the moment of fulfillment of the prescription term (ex tunc) and not from the moment finding this fact (ex nunc).

Keywords: Prescription of criminal liability, criminal liability, punishment

I. The statute of limitations for criminal liability consists of the extinguish of the criminal legal conflict due to its non-fulfillment within a certain period prescribed by law. The statute of limitations extinguishes criminal liability, meaning that the state's right to hold the offender criminally liable and to impose the penalty provided by law for the committed offense is eliminated. At the same time, the offender's obligation to bear the consequences of the crime is also extinguished.

The achievement of the purposes of punishment—namely, the re-education of the convict and general prevention—is more effectively ensured if its imposition and execution occur promptly[1]. This means that the punishment should be applied within the shortest possible period and as close as possible to the moment of the commission of the offense[2], while its enforcement should take place as soon as possible after the conviction.

From a legal perspective, the statute of limitations for criminal liability is an e*xtinctive cause* that leads to the termination of criminal liability, determined by the influence that the passage of time has on the necessity of resorting to criminal coercion[3]. Time plays a crucial role by affecting people's memory, thereby eliminating any justification for holding the offender criminally liable after a prolonged period.

Thus, the statute of limitations represents an expression of the role that time plays in the application of criminal law, aiming to restore the legal order disrupted by the commission

[1] V. Dongoroz şi colab., *Explicaţii teoretice ale codului penal român*, vol. II, Ed. Academiei Române & All Beck, Bucureşti, 2004, p. 354.
[2] Ilie Pascu, T. Dima, C. Păun, M. Gorunescu, V. Dobrinoiu, M.A. Hotca, I. Chiș, M. Dobrinoiu, *Noul Cod penal Comentat. Partea Generală*, ediția a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 733-734
[3] V. Dongoroz şi colab., *Explicaţii teoretice ale codului penal român*, vol. II, Ed. Academiei Române & All Beck, Bucureşti, 2004, p. 340.

of the offense[4]. Given its political-criminal justifications, the statute of limitations is a general rule that applies mandatory in all cases. It must be applied *ex officio*, with its effects occurring from the moment the limitation period is fulfilled (*ex tunc*), rather than from the moment this fact is acknowledged (*ex nunc*).

Starting with the Carol II Penal Code (1936), the institution of the statute of limitations for criminal liability has been conceived as a matter of *substantive criminal law* in all its components. This includes the limitation periods (as the effects of the statute of limitations depend on the expiration of a term objectively calculated based on the penalty limits prescribed by law for the committed offense), causes of interruption or suspension, and special limitations.

The statute of limitations for criminal liability is regulated in its entirety within the Penal Code, with no separate regulation in the Code of Criminal Procedure. The latter only refers to the issuance of a dismissal solution or the termination of criminal proceedings in cases where the statute of limitations applies.

II. *Constitutional Review*

The Constitution of Romania, under Article 146(d), grants the Constitutional Court the prerogative to conduct *a posteriori* (post-enactment) judicial review of legal norms in the procedure for resolving exceptions of unconstitutionality raised before courts of law or commercial arbitration tribunals, as well as by the People's Advocate (Ombudsman).

In its jurisprudence[5], the Constitutional Court, applying the provisions of Article 147(4) of the Constitution, has established that: "the decision declaring unconstitutionality is part of the normative legal order", thus affirming the legal authority of such rulings as sources of law. Moreover, the binding force associated with judicial acts—including Constitutional Court decisions—attaches not only to their operative part (dispozitiv) but also to the reasoning (considerente) that underpins them[6].

The purpose of *a posteriori* constitutional review is to ensure full compliance of organic or ordinary legal norms with the Fundamental Law and the jurisprudence of the Constitutional Court interpreting it. The decisions concerning Article 155(1) of the New Criminal Code are straightforward, as explicitly stated in the reasoning of Decision No. 358 of May 26, 2022.

In this regard, the Constitutional Court[7] held that:

"(...) the decision declaring unconstitutionality shall apply to legal relationships that arise after its publication in the Official Gazette—*facta futura*. However, given that the exception of unconstitutionality is, in principle, a prejudicial matter, a legal issue that must be resolved before settling the dispute to which it is connected (...) (see Decision No. 660 of July 4, 2007, published in the Official Gazette of Romania, Part I, No. 525 of August 2, 2007), and a means of defense that does not question the substance of the claim brought before the court (in this regard, see Decision No. 5 of January 9, 2007, published in the Official Gazette of Romania, Part I, No. 74 of January 31, 2007), the Court held that it cannot merely be an instrument of abstract law, with decisions declaring unconstitutionality applying only to legal relationships yet to arise—that is, to hypothetical future situations—as this would strip them of their essentially concrete nature.

Thus, the Court determined that the prospective application of its decisions covers not only legal situations yet to arise (*facta futura*) but also pending legal situations (*facta pendentia*) and, exceptionally, those that have already become past legal situations (*facta praeterita*)."

---

[4] C. Bulai*, Manual de drept penal*, Ed. All, Bucureşti, 1997, p. 331.

[5] Decision nr. 847 8th July 2008, published in Official Gazette, Part I, nr. 605 din 14 august 2008

[6] Decision of the Plenary of the Constitutional Court No. 1 of January 17, 1995, published in the Official Gazette of Romania, Part I, No. 16 of January 26, 1995, and Decision No. 414 of April 14, 2010, published in the Official Gazette of Romania, Part I, No. 291 of May 4, 2010.

[7] Decision No. 404 of June 15, 2016, published in the Official Gazette of Romania, Part I, No. 28 of January 10, 2017, paragraphs 27-30.

Regarding Decision No. 297/2018, the *erga omnes* applicability and binding force rules take effect from the moment of its publication in the Official Gazette, applying to pending cases, as interpreted by the Constitutional Court's jurisprudence[8], which held the following: "Under these circumstances, the Court has ruled that a decision upholding an exception of unconstitutionality applies to cases pending before judicial courts at the time of its publication—pending cases—in which the relevant legal provisions are applicable. This applies regardless of whether the exception was invoked before the decision's publication, as what matters for the application of the Court's ruling is that the legal relationship governed by the unconstitutional provisions has not been definitively settled. In this way, the effects of the Court's decision declaring unconstitutionality apply *erga omnes*.

Regarding cases not pending before the courts at the time of the Court's decision, meaning those involving an exhausted legal relationship (*facta praeterita*), the Court held that the party can no longer request the application of the ruling. This is because a decision upholding unconstitutionality cannot serve as a legal basis for initiating new judicial proceedings—otherwise, this would improperly extend the effects of the Court's ruling retroactively."

Returning to the topic under discussion—the statute of limitations for criminal liability—the practice of judicial courts has proven to be inconsistent, even after the 2018 Constitutional Court decision. Some courts held that, following the publication of Constitutional Court Decision No. 297 of April 26, 2018[9], the interruption of the limitation period for criminal liability was no longer possible under Article 155(1) of the Criminal Code. Consequently, only the general limitation periods provided in the current legislation remained applicable. As a result, courts ruled for the termination of criminal proceedings under Article 16(1)(f) of the Code of Criminal Procedure, applying Decision No. 297/2018 in all cases where they found that the general limitation periods for criminal liability had expired.

In this regard, it was argued that Decision No. 297/2018 was not an interpretative decision but a simple decision simply declaring the unconstitutionality of Article 155(1) of the Criminal Code, which previously governed the grounds for interrupting the limitation period for criminal liability. In the absence of a defined legal framework for interrupting the limitation period for criminal liability, courts are obligated to apply the provisions regarding the general limitation periods under Article 154 of the Criminal Code. This is because courts cannot apply the law by analogy or fill the legislative gap concerning the grounds for interrupting the limitation period in the absence of an express legal provision.

Although the final reasoning of Constitutional Court Decision No. 297/2018 clearly suggests that the provisions on the interruption of the limitation period from the previous Criminal Code met the constitutional requirement of foreseeability, courts are not permitted to reformulate the content of the annulled provision to make it compatible with the Constitution. Doing so would effectively reactivate a provision from the old legislation that was explicitly repealed with the entry into force of the new Criminal Code.

Furthermore, courts do not have the competence to supplement the provisions of Article 155(1) of the Criminal Code, as this is an *exclusive prerogative of the legislator*.

In conclusion, it has been argued that, at present, only the general limitation periods for criminal liability remain applicable, and interruption is no longer possible due to the legislator's inaction, which runs contrary to the obligations imposed by Article 147 of the Constitution.

In a second line of jurisprudence, it has been argued that, under the current interpretation of Article 155(1) of the Criminal Code, the interruption of the limitation period for criminal liability—based on the performance of procedural acts in the case—produces

[8] Decision No. 377 of May 31, 2017, published in the Official Gazette of Romania, Part I, No. 586 of July 21, 2017, paragraph 58.
[9] Published in the Official Gazette No. 518 of June 25, 2018.

effects only in the case of procedural acts that, according to the law, must be communicated to the suspect or defendant. According to this perspective, Decision No. 297 of April 26, 2018, is actually an interpretative decision. Thus, although the operative part (dispozitivul) of this decision does not explicitly follow the structure of an interpretative ruling, it must be correlated with its reasoning (considerentele), leading to the conclusion that it is, in fact, an interpretative decision in which the Constitutional Court merely declares unconstitutional a specific legislative solution, rather than the entire legal provision.

An analysis of the reasoning (considerentele) in Decision No. 297/2018 unequivocally demonstrates that the Constitutional Court determined that Article 155(1) of the Criminal Code remains part of the active body of legislation and continues to produce legal effects. However, the only procedural acts that can interrupt the limitation period for criminal liability are those that must be communicated to the suspect or defendant. Moreover, through its consistent jurisprudence, the Constitutional Court has established that both the operative part (dispozitivul) and the reasoning (considerentele) of its decisions are generally binding and have the same legal force for all subjects of law.

It has been argued that Decision No. 297/2018 did not declare the entirety of Article 155 of the Criminal Code unconstitutional, but rather only the legislative solution that allowed the interruption of the limitation period through the performance of "any procedural act in the case." Therefore, the provisions of Article 155(4)—regarding special limitation periods—remain applicable. Therefore, courts cannot extend the effects of Constitutional Court Decision No. 297/2018 to the entire institution of the interruption of criminal liability. Instead, they must limit themselves strictly to what the Constitutional Court considered in the reasoning of its decision.

It is important to note that the provision in Article 123(1) of the 1968 Criminal Code—like the entire previous Criminal Code—was repealed as of February 1, 2014. In any case, the old provision did not align with the new procedural framework introduced by the current Criminal Code. The repealed provision stipulated that prescription was interrupted by any act that was communicated, rather than by any procedural act.

Regarding the interruption of the course of the statute of limitations as regulated in Article 123 of the 1968 Criminal Code, it was triggered by the performance of any act, without a clear specification of its legal nature—whether it was a procedural act, a procedural measure, or simply an act performed in resolving the case[10]. This lack of precision led to various interpretations of the concept. It was considered that investigatory acts, even those preliminary to the initiation of criminal prosecution and regardless of how rudimentary, carried out by the criminal investigation authorities for the purpose of uncovering the crime, interrupt the course of the statute of limitations for criminal liability. This is because these acts demonstrate that the authorities were concerned with uncovering the truth.

Furthermore, explanatory statements taken from individuals who were later sent to trial by the criminal investigation authorities during the period of preliminary acts were also considered to interrupt the statute of limitations for criminal liability. In addition, situations involving the communication of various procedural acts, the summoning, and the appearance in court for hearing were also regarded as acts that interrupt the course of the statute of limitations. In the previous regulation, the interruption of the statute of limitations was not linked to the completion of a specific act. What mattered was the purpose of the act—to be performed with the goal of uncovering the truth and ensuring criminal liability—without always requiring the presence of the accused or defendant in the case.

Under the current Criminal Procedure Code, the initiation of criminal prosecution is regulated in stages. First, there is the initiation of prosecution in rem (regarding the offense),

[10] Anastasiu Crișu, *In what conditions can the course of the statute of limitations for criminal liability be interrupted according to the decision of the Constitutional Court No. 297/2018*, published on juridice.ro.

and then, if necessary, *in personam* (against a specific individual), in accordance with Article 305 of the Code of Criminal Procedure. The assignment of the status of suspect must be justified by the existence of evidence showing reasonable suspicion that the person committed the offense for which the prosecution was already initiated in rem, in combination with the fulfillment of a negative condition, meaning the absence of any of the cases provided for in Article 16(1) of the Criminal Procedure Code.

Thus, after the initiation of criminal prosecution in rem, the prosecuting authorities will continue procedural activities aimed at fulfilling the object of the prosecution, which consists of identifying and collecting the evidence necessary to establish the existence of the offense, the identity of the perpetrator (if not already known), in order to decide whether to refer the case to the court. Until the continuation of the criminal prosecution *in personam*, actions may be taken that are communicated to the victim or individuals identified in the report as the alleged perpetrator of the criminal act. For example, objects and documents may be seized according to the procedure provided in Articles 169-171 of the Code of Criminal Procedure, searches may be conducted, expertise may be ordered, and individuals may be interrogated, among other actions. In this procedural stage of conducting investigations in rem, actions can thus be taken that, under the previous regulation, would have interrupted the running of the statute of limitations for criminal liability, even if there was no suspect in the case.

The possibility of fulfilling the condition for interrupting the statute of limitations under Article 123 of the 1968 Criminal Code, namely that the act must be communicated to the suspect, must be assessed within the current procedural framework. According to the current regulation, the criminal investigation *in personam* is continued after the prosecuting authority has already carried out investigative actions and administered evidence that gives reasonable suspicion regarding the commission of the offense. In the performance of these procedural activities, individuals who directly become aware of these acts or to whom they are communicated are involved, and who may later become suspects in the case.

Furthermore, the communication of acts does not only imply their transmission according to the procedure provided in Article 264 of the Code of Criminal Procedure as a procedural act; it can also occur in the form of direct acknowledgment, as a result of participation in necessary criminal procedural activities for resolving the case (such as hearings, confrontations, even case file consultations, etc.). In conclusion, the lack of the status of suspect, acquired following a subjective assessment by the judicial authority regarding the evaluation of the evidence that justifies the initiation of *in personam* criminal proceedings, and implicitly the presence of the suspect in the case, should not decisively influence the possibility of criminal liability being invoked[11].

In conclusion, the supporters of this perspective have argued that, due to the lack of intervention by the legislator to amend the unconstitutional provisions, at present, the interruption of the statute of limitations for criminal liability occurs under the conditions outlined in paragraph 34 of the Constitutional Court Decision no. 297/2018, meaning only through the completion of an act that, according to the law, must be communicated to the suspect or defendant during the criminal process.

III. *Regarding the statute of limitations, the following hypotheses could be formulated*:

1. If we start from the premise that the statute of limitations for criminal liability has a substantive criminal law nature (with the effect of removing criminal liability, excluding the application of penalties and the imposition of educational or safety measures), then between

[11] Idem

June 25, 2018, and June 30, 2022[12] (the date of entry into force of GEO 71/2022), Article 155 paragraph 1 of the Criminal Code concerning the statute of limitations was suspended, and the interruption of the course of the statute of limitations for criminal liability did not function legally. According to this hypothesis, acts of procedure that interrupt the statute of limitations for criminal liability are assimilated to substantive criminal law, as they affect the term and implicitly the statute of limitations for criminal liability, which is, as previously stated, an institution of substantive criminal law.

2. A second hypothesis considers the premise that the rules governing the interruptive effect of procedural acts on the statute of limitations for criminal liability are procedural law rules subject to the principle of "*tempus regit actum*." According to this hypothesis, procedural acts performed by judicial bodies before June 25, 2018, remain valid as acts that interrupt the statute of limitations for criminal liability. A new statute of limitations period starts to run after the completion of the procedural act.

3. A third hypothesis considered by the Bucharest Court of Appeal in the preliminary referral to the High Court of Cassation and Justice[13], the panel for resolving legal issues in criminal matters, refers to the fact that although the statute of limitations is entirely a substantive law institution (including the interruptive acts of the statute of limitations), Article 155 paragraph 1 of the Penal Code was incomplete during the period from June 25, 2018, to June 30, 2022, as a result of Decision no. 297/2018 of the Constitutional Court. It does not meet the conditions of a more favorable criminal law under Article 5 of the Penal Code because it was not legislated in terms of removing the special statute of limitations. Therefore, the legislator did not intervene to amend the provision in the Penal Code following the decision of the Constitutional Court. According to this hypothesis, Decision no. 297/2018 of the Constitutional Court does not repeal Article 155 paragraph 1, but it also does not reconfigure it. It is argued that we would be facing an apparent succession of criminal laws. According to the Bucharest Court of Appeal, for Article 5 of the Penal Code to be applicable, the legislator should have intervened by reducing or, on the contrary, increasing the statute of limitations for criminal liability, or modifying the entire statute of limitations regime, including the beginning of the statute of limitations, the causes for suspension or interruption. It was noted that following Decision no. 297/2018 of the Constitutional Court, the substantive aspects of the statute of limitations were sanctioned, leaving the provisions of Article 155, paragraph 1 temporarily inapplicable between June 25, 2018, and June 30, 2022.

IV. To clarify to what extent Article 155, paragraph 1, remained applicable, the following questions need to be answered:

1. ***Does the statute of limitations for criminal liability belong to substantive criminal law or procedural criminal law***?

We consider that the statute of limitations for criminal liability belongs to *substantive criminal law*, including the causes of interruption. The Constitutional Court's Decision No. 297/2018[14] supports this: "*Moreover, in Decision No. 1,092 of December 18, 2012, the Court ruled that the statute of limitations belongs to substantive criminal law, not procedural criminal law, and that, as such, it is a cause for the removal of criminal liability. In the same decision, the Court also stated that by removing criminal liability, criminal prosecution is also removed, but this is a derived effect, of a procedural nature, resulting from the first effect, the removal of criminal liability, which is a substantive effect*." Therefore, the Court concluded that the statute of limitations for criminal liability is a cause for the removal of criminal liability and, consequently, a cause for the removal or non-application of punishment, a cause that terminates the right to prosecute criminally and the corresponding obligation. Considering the

[12] Published in the Official Gazette No. 531 of May 30, 2022.
[13] https://www.scj.ro/CMS/0/PublicMedia/GetIncludedFile?id=25059
[14] Published in the Official Gazette No. 518 of June 25, 2018, paragraphs 25 and 26.

case law previously invoked, the Court notes that criminal law, as a whole, is subject to both the quality requirements of the law, as imposed by the constitutional provisions of Article 1, paragraph (5), and the requirements of the principle of legality of incrimination and punishment, as regulated in Article 23, paragraph (12) of the Constitution. The aforementioned constitutional provisions require not only the clear, precise, and predictable regulation of acts that constitute crimes, but also the conditions under which a person can be held criminally liable for committing these acts[15]. From the set of regulations aimed at engaging criminal liability, the institution of the statute of limitations for criminal liability is also part, and its legal mechanism is subject to the same requirements of the principle of legality and the standards of quality of the law, including in the aspect, as analyzed above, of the legal mechanisms through which the suspect or defendant is informed about the persistence over time of the social effects of the criminal acts they have committed.

2. ***To what extent does the application of the more favorable law rule (mitior lex) influence the decisions of the Constitutional Court?***

According to Article 147, paragraph (4) of the Constitution: "The decisions of the Constitutional Court are published in the Official Gazette of Romania. From the date of publication, the decisions are generally binding and have effect only for the future."

Also, according to Article 5 of the Penal Code, the legislator considers the decisions of the constitutional court as "laws." Thus, according to Article 5 of the Penal Code: "(1) If one or more criminal laws have intervened between the commission of the offense and the final judgment of the case, the more favorable law applies. (2) The provisions of paragraph (1) also apply to normative acts or provisions declared unconstitutional, as well as emergency ordinances approved by Parliament with amendments or supplements or rejected, if during the time they were in force, they contained more favorable criminal provisions."

The rule of penal norm activity admits two exceptions: retroactivity and ultraactivity of the law. Thus, a decision of the Constitutional Court which establishes the unconstitutionality of a more favorable criminal provision cannot affect the right established under the influence of that provision, including the resolution of the dispute related to the exercise of that right, as, under the authority of that provision, legal relations were established and exhausted. Therefore, the unconstitutional provision continues to produce consequences even after its legal effects cease or after it is no longer in force, for acts or deeds committed during its application period. In this regard, the Court has stated, through Decision no. 766 of June 15, 2011, published in the Official Gazette of Romania, Part I, no. 549 of August 3, 2011, and Decision no. 64 of February 9, 2017, published in the Official Gazette of Romania, Part I, no. 145 of February 27, 2017, paragraph 43, that the removal of the criticized act from the active body of the legislation, regardless of its form, does not matter. For this reason, "laws, ordinances, or provisions from laws or ordinances, whose legal effects continue to occur even after they are no longer in force, are subject to constitutional control."

So, according to the general principle, a legal norm operates in time from the moment it enters into force until the moment it is repealed and enjoys the presumption of constitutionality. There are exceptions to this general principle, such as the retroactivity and ultraactivity of more favorable criminal or contravention laws, or the ultraactivity of temporary criminal laws. A subsequent law thus derived or shaped by the effects of the Constitutional Court's admission decisions cannot affect the right established under the more favorable previous law. This right will continue to govern the respective right, including the resolution of the dispute related to the exercise of that right, even after its repeal.

The affiliation of the statute of limitations for criminal liability as part of substantive law also derives from the binding jurisprudence of the High Court of Cassation and Justice.

[15] Decision of the Constitutional Court No. 180 of March 28, 2019, published in the Official Gazette No. 398 of May 21, 2019.

Thus, in Decision No. 2/2014[16], issued by the High Court of Cassation and Justice – Panel for resolving legal issues in criminal matters, the supreme court stated the following: "*By analogy, considering that the regulation of the statute of limitations for criminal liability under Articles 153-156 of the new Criminal Code does not differ from that established by the old Criminal Code in Articles 121-129, it can be asserted with certainty that the statute of limitations for criminal liability is governed by substantive criminal law norms and is eligible to benefit from the effects of the application of the mitior lex principle*."[17]

Consequently, the legislative solution enshrined in Article 5(2) of the Criminal Code, which stipulates that the provisions on the application of the more favorable criminal law until the final judgment of the case also apply to normative acts or provisions declared unconstitutional if, during their period of validity, they contained more favorable criminal provisions, is in accordance with the invoked constitutional principles.

3. ***Until the publication in the Official Gazette of Romania (May 30, 2022) of Emergency Ordinance No. 71/2022, was it legally possible to interrupt the limitation periods for criminal liability in relation to the content of Constitutional Court Decision No. 358/2022 and Decision No. 297/2018?***

As previously stated, the statute of limitations for criminal liability belongs to substantive criminal law. In addition to this aspect, if we also accept the normative nature of Constitutional Court decisions as a source of law, then until May 30, 2022, the date on which Emergency Ordinance No. 71/2022 came into force, the interruption of the limitation periods for criminal liability did not function legally in criminal matters.

At the same time, we consider that Decision No. 358/2022 is a simple decision. It cannot be an interpretative decision because it does not interpret the criticized legal provision but rather declares it unconstitutional in the form adopted by the legislator (in such decisions, the Court usually uses the phrase “the provisions are constitutional only insofar as…”). It is also not a manipulative decision, as this type of decision alters the meaning of the law (leading to a reformulation of the norm’s content to align it with constitutional provisions), nor is it a substitutive decision, as it does not indicate the norm that should replace the one subjected to review in order to comply with the violated constitutional principle.

According to the Constitutional Court's Decision[18], simple decisions, also called "extreme decisions," are those in which the constitutionality or unconstitutionality of the challenged legal provision is established. Regarding the category of intermediate decisions, it has been specified that it includes interpretative decisions (those in which the operative part contains phrases such as "insofar as," "if and under the conditions in which") and manipulative decisions (which go beyond mere interpretation, aiming to alter the meaning of the law to prevent a "legal void" with "harmful consequences").

In explaining Decision No. 297 of April 26, 2018, the Court stated the following:
"... it observes, however, that the indication of the legislative solution from the previous normative act had an orientated role and, in no case, can it be attributed an absolute nature, in the sense of obliging the legislator to adopt a norm identical to that contained in the 1969 Criminal Code. Thus, the Court emphasizes that although it sanctioned the legislative solution provided by Article 155 para. (1) of the Criminal Code because it allowed the interruption of the prescription period through procedural acts that were not known to the suspect or defendant—either by communication or by their presence at their execution—the Court did not impose that all acts communicated to the suspect or defendant, or all acts requiring their participation, should be considered capable of interrupting the prescription period of criminal

[16] Published in the Official Gazette No. 319 of April 30, 2014.
[17] Dragoș Pârgaru, *Prescripție, quo vadis? Gânduri în legătură cu prescripția răspunderii penale în urma Deciziei nr. 358/2022 a Curții Constituționale*, AUB, Forum Juridic, 1/2022, p. 6
[18] Decision No. 358 of May 26, 2022, published in the Official Gazette No. 565 of June 9, 2022, paragraph 49.

liability. The determination of such acts falls within the competence of the legislator, with the essential condition that they meet the requirements established by the Constitutional Court."[19]

Thus, the legislator's lack of intervention placed the judicial body in the position of having to substitute itself for the legislator by shaping the applicable normative framework concerning the interruption of the prescription period for criminal liability. This implicitly led to the application of criminal law by analogy, violating the provisions of Article 61 para. (1) of the Constitution, which states that "Parliament is the supreme representative body of the Romanian people and the sole legislative authority of the country." Allowing the interpreter and enforcer of criminal law, in the absence of an express provision, to establish their own rule for resolving a case—by taking as a model a solution pronounced in a different regulatory framework—constitutes an application of criminal law by analogy.

4. ***To what extent can the invocation of the CJEU ruling from December 21, 2021, render the decisions of the Constitutional Court no. 297/2018 and no. 358/2022 ineffective?***

The CJEU ruling, pronounced on December 21, 2021[20], in several connected cases, concerns only the matter of corruption or VAT fraud. The mentioned ruling referred exclusively to the existence of "national regulations or practices according to which rulings in corruption cases and VAT fraud cases that were not made in the first instance by specialized courts or, on appeal, by courts whose members were all appointed by lottery are considered null and void."[21]

The CJEU previously analyzed the issue of the statute of limitations for criminal liability in a specific context. This is evident in the ruling from September 8, 2015, in the case C-105/14[22] (known as "Taricco and others"). Essentially, the CJEU ruled that Article 325(1) and (2) of the Treaty on the Functioning of the European Union is violated if longer limitation periods are established for cases of fraud affecting the financial interests of the member state concerned, as opposed to cases of fraud affecting the financial interests of the European Union. The CJEU did not find the existence of a systemic problem merely due to the provision of certain statutes of limitations for criminal liability. Moreover, nowhere in the decision is there any reference to the necessity of having very long limitation periods. The essential issue was the differentiation in national legislation between the treatment of offenses affecting national interests and that of offenses affecting the financial interests of the European Union. Moreover, the provisions of Directive (EU) 2017/1371[23] of the European Parliament and of the Council of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law establish the following: Article 12 – Limitation periods for offenses affecting the Union's financial interests: (1) Member States shall take the necessary measures to ensure a limitation period that allows for the investigation, prosecution, trial, and judicial decision regarding the offenses referred to in Articles 3, 4, and 5 for a sufficient period after the commission of those offenses, so that they can be addressed effectively. (2) For the offenses referred to in Articles 3, 4, and 5 that are punishable by a maximum custodial sentence of at least four years, Member States shall take the necessary measures to allow the investigation, prosecution, trial, and judicial decision for a period of at least five years from the commission of the offense. (3) By way of derogation from paragraph (2), Member States may establish a shorter limitation period of no less than three years, provided that they ensure the possibility of interrupting or suspending the period by specific acts.

---

[19] Paragraph 68

[20] Judgment in the joined cases C-357/19 *Euro Box Promotion and Others*, C-379/19 *DNA – Oradea Territorial Service*, C-547/19 *Association "The Romanian Judges' Forum"*, C-811/19 *FQ and Others*, and C-840/19 *NC*

[21] Idem

[22] https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-105/14&language=RO

[23] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32017L1371

The application of CCR Decisions No. 297/2018 and No. 358/2022 does not result in a "systemic risk of impunity." Therefore, the two conditions are not cumulatively met (corruption or EU-related fraud and systemic risk of impunity).

In this context as well, the European Court of Human Rights, Grand Chamber, ruled as follows[24]: "Thus, as established by the *Sud Fondi*[25] judgment and as acknowledged by the *Giudici delle leggi*[26], the content of the principle of legality includes the principle of *nulla poena sine culpa*, which must be determined (both the guilt and the penalty) within the time limits set by the relevant prescription rules. In a state governed by the rule of law and by the principle of legality, the state's power to prosecute and punish offenses, even complex ones, is limited in time or, to use the elegant wording of the Constitutional Court (of Italy, n.n.), "with the passage of time after the commission of an act, the need for punishment diminishes and the author's right to be forgotten matures" (*trascorso del tempo dalla commissione del fatto, si attenuino le esigenze di punizione e maturi un diritto all'oblio in capo all'autore di esso*)[27]. Otherwise, the value of legal certainty and that of foreseeability, which are inherent in the principle of legality, and thus the principle itself, would be sacrificed on the altar of the efficiency of the judicial system."

Under these conditions, when an offense is time-barred, the reasons for exercising criminal action no longer prevail, and the purpose of criminal punishment no longer subsists. Declaring that a criminal offense is time-barred precisely implies sacrificing the fight against impunity. If the goal of combating impunity were to prevail, no offense would ever become time-barred. This is the central element of the *Varvara v. Italy* judgment — the "right to be forgotten" (*diritto all'oblio*)[28] — which is thus emphasized by the Constitutional Court (of Italy, n.n.).

The requirement for a "conviction judgment" imposed by the *Varvara*[29] ruling is the simple logical consequence of the requirement for limitation periods. There must be no punishment without an official declaration of guilt, because such a declaration cannot occur after the offense has become time-barred. In other words, the central element of the famous paragraph 72 of the *Varvara* judgment lies in the recognition that prescription does not constitute a substantive conviction (*la prescrizione non è una sostanziale condanna*).

Although the *Sud Fondi*[30] judgment enshrined the principle of *nulla poena sine culpa*, the *Varvara* judgment recognized prescription as an integral part of the principle of legality. Therefore, Article 7 excludes the imposition of a confiscation (which is considered a "punishment" under Convention law, as interpreted by the Court, and under Italian constitutional law, as interpreted by the Constitutional Court of Italy, n.n.) in the case of a time-

---

[24] http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2019/04/G.I.E.M.-S.R.L.-si-altii-impotriva-Italiei.pdf, Partly concurring, partly dissenting opinion of Judge Pinto de Albuquerque, paragraph 23.

[25] https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-110721%22]}

[26] Decision nr. 239/2009 of Italian Constitutional Court

[27] This elegant wording from Decision No. 24/2017 of the Constitutional Court contradicts, from a literal, logical, and axiological perspective, the following sentence, which can be found in Decision No. 49/2015 of the Constitutional Court: *"In the Italian legal system, the judgment that acknowledges the prescription of an offense does not indicate any logical or legal incompatibility with a full finding of liability."* These two statements cannot both be true. One of them must necessarily be incorrect, and the author of this opinion considers that the Constitutional Court (of Italy, n.n.) was correct in Decision No. 24/2017, but not in Decision No. 49/2015.

[28] https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2217475/09%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-128094%22]}

[29] Paragraph 72: In the present case, the criminal penalty imposed on the applicant, despite the fact that the offense was time-barred and his criminal liability had not been established by a verdict on his guilt, is incompatible with the principle that only the law can define a criminal offense and prescribe a penalty, a principle that the Court has recently clarified and which forms an integral part of the principle of legality set out in Article 7 of the Convention. Consequently, the penalty in question is not provided for by law within the meaning of Article 7 of the Convention and is arbitrary.

[30] https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-110721%22]}

barred offense, since *prescrizione* has the significance of a substantive guarantee, and not merely a procedural notion, both under the Convention and under national law[31].

The "material" declaration of liability recalls the verdict à moitié acquitté (half-acquitted verdict) that was practiced in the Middle Ages, where, although defendants were acquitted, a certain degree of guilt was established based on evidence, and the parties concerned were sanctioned to some extent.

In Judge Pinto de Albuquerque's opinion, the situation of a person who benefits from a declaration of prescription (prescrizione), but is still subject to a confiscation order based on a statement indicating that the facts are proven and guilt is established, is very similar to that of individuals who were previously verdict à moitié acquittées (half-acquitted).

According to the European Court: "the court must not hold defendants responsible for the shortcomings of an irrational state policy, particularly a policy that induces 'the combined effect of complex offenses and relatively short limitation periods"[32].

BIBLIOGRAPHY:

1. V. Dongoroz şi colab., *Explicaţii teoretice ale codului penal român*, vol. II, Ed. Academiei Române & All Beck, Bucureşti, 2004
2. Ilie Pascu, T. Dima, C. Păun, M. Gorunescu, V. Dobrinoiu, M.A. Hotca, I. Chiș, M. Dobrinoiu, *Noul Cod penal Comentat. Partea Generală*, ediția a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2014
3. C. Bulai, *Manual de drept penal*, Ed. All, Bucureşti, 1997
4. *GIEM and Others v. Italy*
5. Decision nr. 847 8th July 2008, published in Official Gazette, Part I, nr. 605 din 14 august 2008
6. Decision of the Plenary of the Constitutional Court No. 1 of January 17, 1995, published in the Official Gazette of Romania, Part I, No. 16 of January 26, 1995, and Decision No. 414 of April 14, 2010, published in the Official Gazette of Romania, Part I, No. 291 of May 4, 2010.
7. Decision No. 404 of June 15, 2016, published in the Official Gazette of Romania, Part I, No. 28 of January 10, 2017
8. Decision No. 377 of May 31, 2017, published in the Official Gazette of Romania, Part I, No. 586 of July 21, 2017
9. Anastasiu Crișu, *In what conditions can the course of the statute of limitations for criminal liability be interrupted according to the decision of the Constitutional Court No. 297/2018*
10. Decision of the Constitutional Court No. 180 of March 28, 2019, published in the Official Gazette No. 398 of May 21, 2019
11. Dragoș Pârgaru, *Prescripție, quo vadis? Gânduri în legătură cu prescripția răspunderii penale în urma Deciziei nr. 358/2022 a Curții Constituționale*, AUB, Forum Juridic, 1/2022
12. Judgment in the joined cases C-357/19 *Euro Box Promotion and Others*, C-379/19 *DNA – Oradea Territorial Service*, C-547/19 *Association "The Romanian Judges' Forum"*, C-811/19 *FQ and Others*, and C-840/19 *NC*
13. *Mocanu and Others v. Romania* (GC), No. 10865/09 and two other applications, ECHR 2014 (extracts). 14. *Matytsina v. Russia*, No. 58428/10, 27 March 2014.

[31] Regarding the nature of prescription in criminal matters under Convention law, see the dissenting opinion annexed to the judgment *Mocanu and Others v. Romania* (GC), No. 10865/09 and two other applications, ECHR 2014 (extracts), and the case *Matytsina v. Russia*, No. 58428/10, 27 March 2014. This clearly departs from the narrow approach set out in the decision *Previti v. Italy* (dec.), No. 1845/08, 12 February 2013.

[32] Paragraph 260, *GIEM and Others v. Italy* judgment.

FOREIGN TRAVELERS THROUGH THE ROMANIAN COUNTRIES IN THE 18TH AND 19TH CENTURIES - HISTORY AND ETHNOLOGY IN ARGEȘ AND MUȘCEL

Ion Tiţa-Nicolescu
3rd Degree Scientific Researcher, PhD, Goleşti Museum

Abstract: Romanian folk traditions, often mentioned by foreign travelers through Romanian lands, remain essential elements in shaping Romanian communities in past centuries, their daily way of life and, last but not least, the way they perceived Orthodox Christianity. Customs, habits, superstitions, etc. have raised questions both for those who mentioned them in the 18th and 19th centuries, and for many ethnologists today. These have been perpetuated today, in rural communities, by virtue of the well-known "that's how it is", but without their purpose and meaning being known. Thus, foreign travelers such as Domenico Sestini (1750-1832), Julius Heinrich Petermann (1801-1876) German merchant, Julius Heinrich Petermann (1801-1876) merchant and doctor in oriental studies, the Frenchman Jean Henri Abdolonyme Ubicini (1818-1884), Baron Charles de Bois Le Compte (1796-1863), the English mineralogist Edward Daniel Clarke (1769-1822), the Swiss François Recordon (1795-1844), French-language secretary of the Phanariot ruler Ion Gheorghe Caragea, leave invaluable testimonies about the Romanian traditions and customs of the respective periods.

keywords: Argeș, foreign travelers, Christianity, Muşcel, traditions

Județul Argeș este entitatea teritorială care a reprezentat coloana vertebrală a ceea se va numi mai târziu statul medieval Țara Românească, primele capitale ale acestuia fiind orașele Curtea de Argeș[1] și Câmpulung Mușcel, târg căruia domnitorii i-au acordat, în mod special, multe și diverse privilegii[2].

Zona istorică a Argeşului, corespondent al vechiului judeţ Argeş are limita nordică coama munţilor Făgăraş şi se întinde pe o suprafaţă preponderent deluroasă şi muntoasă, iar în partea de sud ajunge până la confluenţa râurilor Vâlsan şi Argeş. În partea de est, teritoriul Argeşului ajunge până la confluenţa Râului Doamnei cu Râul Târgului, iar marginea de vest este delimitată de râul Olt, Argeşul fiind despărţit de Muşcel prin dealurile dintre Bratia şi râul Doamnei[3]. Zona Muşcelului asimilată, ca şi Argeşul, vechiului judeţ cu acelaşi nume, se întinde între râul Vâlsan şi Dâmboviţa şi se prezintă asemenea unei unităţi etnografice omogene. După cum precizam anterior, cele două zone prezintă o serie de elemente comune şi particulare; elementele comune, cum ar fi: olăritul sau industria casnică, în special, meşteşugurile, vin dintr-un spaţiu eterogen de dezvoltare. În ceea ce priveşte deosebirile, se poate spune că arhitectura este un aspect definitoriu, în ceea ce priveşte cele două zone istorice. Din relatările călătorilor străini, precum şi din menţionările unor hrisoave emise de cancelariile domneşti, aceste două teritorii istorice sunt amintite ca entităţi geografice aparte, cu structuri sociale, de multe ori, diferite, cu înrâuriri culturale şi religioase proprii, cu fonduri culturale separate, care se vor influenţa reciproc de-a lungul timpului[4].

Tradițiile populare românești, menționate deseori de călătorii străini prin țările române, rămân elemente esențiale în creionarea comunităților românești din secolele trecute, a modului

[1] Nicolae Constantinescu, *Curtea de Argeș (1200-1400). Asupra începuturilor Țării Românești,* Editura Academiei Române, București, 1984, p. 11.
[2] Ștefan Trâmbaciu, Gheorghe Pârnuță, *Documente şi inscripţii privind istoria oraşului Câmpulung – Muşcel*, Editura Semne, București, 1999, vol. I, p. 7-8
[3] Florea Bobu Florescu, Paul Stahl, Paul Petrescu, *Arta Populară din zonele Argeş şi Muşcel*, Editura Academiei Române, București, 1967, p. 5.
[4] Ion Tița-Nicolescu, *Argeșul și Muşcelul văzute de călători străini şi prin documente autohtone (secolele XVI-XVIII) – istorie și folclor,* Editura Lumen, Iași, 2023, pp. 9-10.

de viață cotidian și, nu în ultimul rând, a felului în care acestea percepeau creștinismul ortodox. Cutumele, obiceiurile, datinile, superstițiile etc. au ridicat semne de întrebare atât celor care le menționează în secolele XVIII și XIX, cât și multor etnologi din zilele noastre. Acestea s-au perpetuat astăzi, în comunitățile rurale, în virtutea mult cunoscutului „așa e bine", dar fără ca rostul și sensul lor să fie cunoscute. În rândurile de față vom încerca să descifrăm aceste mesaje, pe care le putem numi tainice, prin care omul simplu a încercat să comunice cu Dumnezeu fără să încalce normele bisericești ortodoxe, mai bine spus fără să se abată de la dogma Sfintei Tradiții și, implicit, de la cea a Sfintei Scripturi. Această dorință a dat naștere unui sincretism religios unic, de o deosebită frumusețe care va defini, timp de secole, poporul român, în speță comunitățile rurale din fostul județ istoric Argeș.

În anul 1779 arheologul și numismatul italian Domenico Sestini (1750-1832)[5] lasă o serie de informații despre românii din Țara Românească și Transilvania referitoare la portul, obiceiurile firea, traiul și limba populației. Menționările acestuia sunt destul de critice la adresa locuitorilor și a țării datorită unui oarecare conflict cu domnitorul Alexandru Ipsilanti (1774-1782 și 1796-1797) care-i promisese un post de secretar și care, după o așteptare de aproape opt luni la București, nu ajunge să-l mai ocupe fiind, în cele din urmă forțat să părăsească țara. În trecerea acestuia spre Ungaria el poposește la Pitești unde lasă o interesantă consemnare legate de obiceiurile locuitorilor în ziua de Sfântul Gheorghe, pe care o redăm: „*În cursul acestei plimbări, am observat că la toate porțile caselor se aflau câte două ramuri de fag (fagu) care fuseseră înfipte de sărbătoarea Sf. Gheorghe, ca urare pentru ca sa le meargă bine tot anul, obicei care este urmat de toți romanii*"[6].

Textul de mai sus este unul destul de lapidar, dar face trimitere evidentă către un obicei întâlnit astăzi pe scară largă în județul Argeș și anume prinderea *Sângeorzului* – mici ramuri de fag – de stâlpii porților. De ziua Sfântului Mare Mucenic Gheorghe (23 aprilie) în toate satele din Argeș se pun la porți ramurile verzi de fag ca semn distinct al sărbătorii religioase. Obiceiul în sine are conotații mult mai profunde și are legătură cu obiceiurile precreștine de reînviere a naturii și a începutului de an agricol și pastoral[7]. La origine, ramurile de fag se înfigeau în mici bucăți de pământ așezate lângă poartă, pe când astăzi acestea se pun în mici vase de plastic cu apă pentru ca frunzele abia formate să reziste cel puțin trei zile sau cât mai mult timp. Așa cum remarcăm la însemnarea călătorului străin, ramurile erau înfipte și nu doar prinse de poartă, adică se înfigeau în brazde aduse special pentru acest lucru. Sensul apotropaic al gestului este unul evident, în care micile ramuri verzi de fag devin substitutul zeului vegetațional, al luminii echinocțiale, învingător al forțelor malefice venite din străfundurile iernii. În iconografia creștină imaginea Sfântului Gheorghe este una ecvestră (cal alb) în care ucide balaurul pe care îl străpunge cu o lance. Balaurul este o reprezentare mitică a păgânilor și păcatelor reprezentate de aceștia, iar în credința populară sugera curățirea de rele a noului an care putea începe sub protecția Sfântului creștin[8].

Fără a intra în detaliile simbolisticii populare și creștine privind revenirea la viață a naturii, respectiv Învierea Mântuitorului este cert că acest obicei creștin își avea puternice rezonanțe în cultura populară. Basmul românesc *George cel Viteaz,* cules de Petre Ispirescu poate fi o punte temeinică de legătură între obiceiurile românești străvechi și credința creștină și a modului în care sincretismul religios a evoluat în timp dând naștere unui creștinism ortodox cu rezonanțe folclorice, mult mai aproape de nivelul de înțelegere a omului simplu[9]. O suprapunere a sărbătorii Sfântului Mucenic Gheorghe peste o alta, mult mai veche, probabil cu

[5] Maria Holban, Maria Matilda Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, *Călători străini despre ţările române,* vol. X, Partea I, Editura Academiei Române, București, 2000, p. 334. (în continuare: ***Călători străini despre ţările române*).
[6] *Ibidem,* p. 344
[7] Ivan Evseev, *Enciclopedia simbolurilor religioase și arhetipurilor culturale,* Editura Învierea, Timișoara, 2007, p. 545.
[8] Ion Tița-Nicolescu, *Sfântul Gheorghe și miturile precreștine ale cavalerului războinic,* în: *Museum*, studii și comunicări seria Istorie, Istoria culturii, etnografie, muzeologie, nr. XVII, ISSN 1842-4694, Goleşti, 2018, p. 110-112.
[9] Artur Gorovei, *Literatura populară,* vol. I, Editura Minerva, București, 1976, pp. 153-154.

nume uitat este foarte probabilă. Legenda cu Sfântul omorând balaurul își are originea în veacul al XIII-lea, în Italia, unde episcopal Iacopo de Varenze o introduce în ampla sa lucrare despre viețile sfinților, cu siguranță inspirat și din credințele locale de primăvară[10]. În urma cercetărilor de teren făcute pe cursul superior al râului Topolog din județul Argeș, mai exact în localitățile Poienarii de Argeș, Tigveni, Șuici și Sălătrucu am remarcat un puternic atașament al locuitorilor față de obiceiul punerii la porți a ramurilor de fag, dar nimeni nu a putut da o explicație a sensului obiceiului. Omniprezentul „așa e bine" sau „așa am pomenit" de la bunici fiind cele mai dese răspunsuri primite.

Ceea ce ne dorim să subliniem este faptul că obiceiul, prezent în zilele noastre, își are rădăcini adânci în tradiția românească, adică poate fi certificată originea lui în cutumele străvechi menționate cu mult înainte să se facă primele culegeri de folclor. În acest context amintim și despre aprinderea focurilor echinocțiale și solstițiale care astăzi nu se mai practică decât sporadic și vorbim, în speță, de focurile sacre ce se aprindeau cu ocazia sărbătorii tradiționale a Sânzienelor și a celei creștine a Nașterii Sfântului Ion Botezătorul. De regulă, mențiunările călătorilor străini despre aceste obiceiuri tradiționale românești apar în contextul celor creștine. Aprinderea acestor focuri sacre au mai degrabă legătură cu solstițiul de vară și cu sărbătoarea populară și mai puțin cu cea creștină, dar cum este ușor de înțeles cele trei se contopesc în mentalul colectiv rural. Focurile solstițiale de Sânziene sunt amintite de călătorii străini prin Țara Românească.

Julius Heinrich Petermann (1801-1876) negustor german și doctor în orientalistică, bun cunoscător al Vechiului Testament și al cărților iudaice face o călătorie științifică în care atenția sa a fost orientată către manifestările religioase ale popoarelor din țările pe care le-a tranzitat[11]. Referitor la obiceiurile creștine de ziua Nașterii Sfântului Ioan el lasă o consemnare legată de aprinderea focurilor solstițiale sacre:

„(…) De aceea nu am ajuns la Vidin, pe lângă care am trecut târziu, către ora 9 seara, nu am văzut decât nenumărat minarete, fiecare iluminat c câte trei rânduri de felinare, un semn că am ajuns în acest ținut la vremea Ramazanului, luna de post a mahomedanilor. De asemenea, în satele creștine am observat aprinderea focurilor creștine din ajunul sărbătorii Sfântului Ioan, uniformitatea fiind astfel puțin înlăturată (…)"[12].

Textul menționat este important prin faptul că atrage atenția asupra un obicei care nu se mai practică în mare parte în spațiile etnologice românești și anume aprinderea focurilor solstițiale sacre în noaptea de Sânziene. Este cert că mențiunările călătorilor străini pot face obiectul cercetărilor etnologice privind anumite datini și obiceiuri. Sincretismul religios românesc este, poate, cel mai evident în data de 24 iunie, ziua în care se cinstesc Sânzienele, reprezentări mitice populare, posibil divinități silvatice ale fertilității și ale dragostei tinerești, a acelei iubiri care avea drept finalitate căsătoria, dar și marea zi de sărbătoare creștină care marchează nașterea Înaintemergătorului Domnului nostru Iisus Hristos - Sfântul Ioan Botezătorul. Poziționarea acestor sărbători în preajma solstițiului de vară are legătură cu reprezentarea simbolică a luminii. Într-o lucrare de referință, etnologul Ion Ghinoiu vorbește despre obiceiul tinerilor de a aprinde făclii îmbibate cu rășină pe care le roteau frenetic în sensul acelor de ceasornic[13]. În contextul societății actuale, multe din aceste obiceiuri au dispărut rămânând doar în conștiința și amintirea persoanelor vârstnice care le redau culegătorilor de folclor. Obiceiul aprinderii focurilor în noaptea de Sânziene sau de Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul seamănă foarte mult cu un obicei care se perpetuează cu forță în zilele noastre și ținut cu sfințenie în satele argeșene care înainte țineau de fostul județ Mușcel, anume *Focul lui*

[10] Iacopo de Varenze, *Legenda Aurea,* Milano, 2007, pp. 440-449.
[11] ***Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea (1852-1856),* Serie nouă, vol. VI, Editura Academiei Române, București, 2010, p. 49.
[12] *Ibidem,* p. 54.
[13] Ion Ghinoiu, *Vârstele timpului,* Editura Meridiane, București, 1988, p. 267.

Sumedru din data de 26 octombrie, când este cinstit Sfântul Mare Mucenic Dimitrie[14]. Este demn de remarcat faptul că obiceiul focurilor aprinse *de Sumedru (Sâmedru)* se ținea doar în localitățile care țînuseră de județul Mușcel și nu și în cele care țineau de Argeș chiar dacă distanța dintre localități este doar de câțiva kilometri.

Revenind la menționările călătorului străin, despre focurile aprinse în noaptea în care se celebrează nașterea sfântului creștin, putem afirma cu tărie că este un scenariu ritual care ține atât de sărbătoarea creștină cât și de cea precreștină. Mai exact nașterea Sfântului Ioan este ceea ce reprezintă lumina ajunsă la apogeul său solstițial de vară, adică începe să pălească continuu până la solstițiul de iarnă, când după ce este la intensitatea cea mai mică începe să crească. În termeni simbolici, Ioan Botezătorul se naște odată cu lumina, după care începe să se stingă ușor până dispare, pentru ca Nașterea Mântuitorului nostru, *Soarele Dreptății* (conform profeției veterotestamentare a lui Maleahi), să fie asemenea unui far de lumină, călăuzitor. Recunoaștem în acesta, străvechiul scenariu ritual de moarte și renaștere, precum la *Sumedru,* când vechiul zeu trebuie să moară pentru a permite celui nou să renască din cenușă[15]. În mod firesc ideea de sincretism religios, între sărbătorile creștine și păgâne, se poate prelungi chiar la numele zilei. Nu este exclus ca denumirea de „Sânziene" să fie o altă variantă populară a ceea ce numim „Sfântului Ion". Mai exact, numele popular reprezintă o transformare a *Sfântului Ion* care în latină este *sanctus dies Johannis* ce prin limbaj popular dă numele sărbătorii: „(…) *Sanctus dies Johannis*, așa cum există numele altor zile de celebrare a unor sfinți creștini, <*Sânjorz – Sancta Georgius*, menită să înlocuiască sărbătoarea păgână a Paliliilor. *Sanctus dies Johannis* a devenit, fără mari dificultăți fonetice *sim(pt)-dzi-juane>sînziane>sînziene*"[16]. Există, de asemenea, și alte variante etimologice propuse care ar da numele de „Sînziene"[17].

Obiceiul focurilor amintite de călătorul german, Julius Heinrich Petermann, pot fi un veritabil punct de plecare pentru cercetarea unor obiceiuri străvechi, dar cel mai important deschide noi oportunități de cunoaștere a elementelor esențiale din etnologia românească. Mai mult decât atât același personaj face o descriere, nu chiar succintă, a costumului popular românesc de unde putem trage concluzii relevante privind statutul țăranului român de la jumătatea secolului al XIX-lea[18]. La fel de adevărat este că menționările călătorilor străini, aflați pe diferite trepte de educație, trebuie analizate cu atenție, adică ținut cont de obiectivitatea informațiilor acestora despre români.

O altă menționare care face referire la tradițiile populare românești, pusă în context religios creștin, este și a cea a sărbătorii Armindenului, zi celebrată în satul românesc la 1 mai sau în primele zile ale acesteia. Despre aceasta vorbește lapidar francezul Jean Henri Abdolonyme Ubicini (1818-1884) aflat în Țara Românească în timpul Revoluției de la 1848 fiind în strânse legături de prietenie cu fruntașii acesteia, printre care și cunoscuții politicieni din familia Golescu[19].

Referitor la „Arminden" zi importantă de celebrare vegetațională, în strânsă legătură cu renașterea naturii, și amintită adeseori în studiile etnologice, călătorul francez face următoarea menționare:

---

[14] Ion Tița-Nicolescu, *Tradiții populare și dogmă creștină. Scurtă incursiune în sincretismul religios românesc: lunile mai și iunie,* Editura Etnologică, București, 2024, p. 173.
[15] *Ibidem,* 175.
[16] Revista „Institutului de Filologie și Folklor", „Grai și Suflet", vol. III, publicată de Ovid Densușianu, 1927, p. 428.
[17] Ion Tița-Nicolescu, *op. cit.,* p. 176.
[18] ***Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea (1852-1856),* Serie nouă, vol. VI, Editura Academiei Române, București, 2010, pp. 51-52.
[19] ***Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea (1852-1856),* Serie nouă, vol. V, Editura Academiei Române, București, 2010, p. 248.

„(…) În prima duminică a lui mai țăranii români celebrează încă tradițional sărbătorește florilor; ei se duc pe pajiști și în pădurea învecinată, se acoperă cu flori și frunziș și se reîntorc în cătun să danseze. De asemenea, înainte de sosirea verii sădesc în fața căsuțelor lor un stâlp având deasupra crăci de arbori și fân, pe care-i numesc *arminden.* Se spune că acesta este un obicei roman; colonii militari anunțau deschiderea sezonului luptelor ridicând la porțile lor ceea ce numeau ei *arma Dei* sau *Martis*(..)"[20].

Despre „Arminden", o sărbătoare cunoscută și iubită în satul românesc, s-a scris în lucrările de specialitate[21]. Mai exact, Armindenul, ca obiect, este o prăjină înaltă sau un stâlp în vârful cărora sunt prinse ramuri verzi, acesta fiind poziționat în sat sau la marginea acestuia, fiind asimilat unei troițe protectoare, și putea purta denumiri diferite în funcție de zonele etnografie[22]. În unele cazuri acesta era un arbore tânăr curățat până în vârf unde i se lăsau câteva ramuri verzi[23]. „Arborele de mai" cum se mai numea se cinstea, ca sărbătoare populară, de regulă, în județul Argeș de ziua Sfântului Ieremia, de unde se presupune că vine, prin rotacizare, și numele de Arminden. Sărbătoarea se limitează în zilele noastre doar la sprijinirea unei ramuri verzi de porți și grajduri.

Precum *Sângiorzul,* ramura verde reprezenta același zeu vegetațional substituit, care avea rolul de a ține departe spiritele malefice, adică bolile și molimele care puteau decima turmele de vite și oamenii. Din acest motiv în ziua respectivă bărbații, femeile și copiii purtau prinse la mijloc frunze de pelin, plantă cu virtuți apotropaice. Referitor la acest lucru redăm un cântec popular despre pelinul purtat în ziua Armindelului: „*Frunze verde de pelin,/Iată-ne la Armindeni,/Beau mesenii și mănâncă,/Și de ciumă nu li-e frică"*[24].

Cum era firesc, acestei sărbători i se dă o conotație creștină după o tradiție inspirată din Noul Testament și anume uciderea pruncilor de către Irod, după ce regele Iudeii află, de la Magi, despre nașterea unui rege în Ierusalim. După ce ucidea un prunc – spune legenda populară – Irod punea o ramură verde pentru a însemna casa respectivă și a nu mai intra din nou. Pentru a-l deruta oamenii au pus câte o astfel de ramură la fiecare casă și altfel mulți prunci au fost salvați[25].

Menționarea călătorului străin amintește despre un gest mai puțin cunoscut de etnologi și anume faptul că oamenii mergeau la pădure unde se acopereau cu flori și frunze, după care se întorc în sat pentru petrecere. Gestului nu i se dă o mare atenție, dar acesta avea în satul românesc un puternic sens inițiatic, asemănător unui botez creștin, prin care omul matur sau tânărul preia forța vitală a naturii. Chiar dacă obiceiurilor în cauză li se creează un liant creștin este evident că acestea țineau de străvechi credințe în divinități ale pământului, pădurilor și aerului. Cert este că oamenii înțelegeau respectivele divinități în funcție de afectele și matricele comportamentului omenesc de gândire, așa că le tratau ca pe oricine altcineva. Mai exact, atunci când ridicau un stâlp de Arminden se așteptau ca divinitatea căruia i se adresa să le răspundă pozitiv prin ani îmbelșugați, roade bogate, sănătate etc. Mai mult decât atât, respectarea tradițiilor strămoșești, aproape lăsate *cu limbă de moarte*, la fel ca toate cele de peste an, țineau de identitatea de grup și, de aici, de cea individuală. Armindenul trebuia construit și cinstit în așa fel încât să reprezinte un factor de identitate comunitară, în caz contrar acest lucru ar fi provocat îngrijorare și anxietate în cadrul membrilor ei, prin faptul că respectiva divinitate s-ar fi supărat. Respectarea datinilor în satul românesc, adică a supranaturalului era de importanță majoră pentru că de acest lucru țineau traiul zilnic, adică întreținerea familiei, dar și ceea ce s-ar fi întâmplat după moarte. Accederea corectă în *Lumea de dincolo* depindea în mare măsură de felul în care erau respectate tradițiile în timpul vieții. În multe cazuri aceste

[20] *Ibidem,* p. 279.
[21] Ion Ghinoiu, *Sărbători și obiceiuri românești,* Editura Elion, București, 2002, p. 289.
[22] *Ibidem,* p. 291.
[23] Romulus Vulcănescu, *Coloana cerului,* Editura Academiei Române, București, 1972, p. 105 (cu fotografia aferentă).
[24] Ion Ghinoiu, *Op. cit.,* p. 291
[25] *Ibidem*.

obiceiuri, „creștinate" în timp, intrau în conflict cu convingerile bisericești în sensul că o sărbătoare, chiar creștină, era în opinia capilor bisericii, motiv în plus de abatere de la norma morală.

În acest sens, călătorul și baronul francez Charles de Bois Le Compte (1796-1863) lasă importante date tehnice referitoare la Țara Românească și Moldova (populație, geografie organizare administrativă, caracteristici ale solului, economie, armată etc.) din prima jumătate a secolului al XIX-lea, aflate în febra implementării Regulamentului Organic[26]. El amintește despre situația clerului din Țara Românească pe care îl numește „ignorant" motiv pentru care populația rurală, neștiutoare de carte și „ghidată" de acești preoți de țară, neglijează de multe ori, în mod voit sau nu, cele mai simple noțiuni de religie creștină[27]. Aceste menționări ale baronului francez fac parte dintr-o depeșă către ministrul de externe al Franței, contele de Rygni, deci ar trebui să fie una în care informațiile să fie cât mai corecte. Zona de conflict în care se aflau cele două principate, domniile fanariote, multe războaie ruso-austro-turce duse pe teritoriul Moldovei și Țării Românești au dus, cum era firesc, la o înapoiere culturală a țării, unde populația săracă își limita acțiunile cotidiene doar la mijloacele de subzistență. Referitor la acest lucru francezul redă cuvintele mitropolitului de Argeș pe care îl întâlnește la București: „(…) Într-o vizită pe care mi-a făcut-o <Mitropolitul Grigore (n.a)> cu episcopul de Argeș, am fost uimit să-i aud pe capii unei biserici în care religia constă decât din practici exterioare, ridicându-se împotriva numărului mare de sărbători: A înmulți sărbătorile, spunea mitropolitul, înseamnă a înmulți zilele de beție. Într-adevăr, a adăugat episcopul de Argeș, nu sărbătorile moralizează poporul ci munca"[28].

Am redat textul de mai sus pentru a sublinia un aspect deosebit de important în ceea ce privește tradiția românească. Putem spune într-o oarecare măsură, că referirile baronului francez nu sunt lipsite în totalitate de adevăr, ținând cont de situația politică a Principatelor din jurul anilor 1830, dar sunt departe de a reda fidel ceea ce reprezenta spiritualitatea românească din acea perioadă. În ceea ce privește remarca mitropolitul de Argeș aceasta face parte dintr-o suită de acțiuni prin care se încerca „ruperea" populației de vechile credințe precreștine care în secolul al XIX-lea încă persistau. Totuși, într-o altă menționare de la începutul secolului al XIX-lea, făcută de mineralogul englez Edward Daniel Clarke (1769-1822)[29] vorbește despre orașul Pitești ca despre unul prosper în care oamenii par înstăriți și binevoitori:

(…) La o depărtare de patru ore de Topoloveni, am sosit la Pitești, după ce am călătorit o zi întreagă pe șes. (…) Așadar, datorită acestui fapt, am fost vizitați la sosirea noastră la Pitești de cinci sau șase din locuitorii cei mai de seamă. Am fost surprinși de acest fapt și încă și mai mult când ne-au rugat să le arătăm dorințele noastre, zicând cî au primit ordin de la domn să ne aprovizioneze cu tot ce ne-ar trebui. Pitești are o sută de case. Judecând după cum arată, locuitorii sunt bogați. Pământul în jur este bine lucrat și vinul din acest loc este minunat"[30].

Descrierea orașului Pitești, în anul 1802, de către cercetătorul englez ne duce cu gândul, mai degrabă, la un oraș occidental decât de unul din Țara Românească aflată în acea perioadă sub dominație fanariotă. În continuarea călătoriei trece prin localitatea Curtea de Argeș unde remarcă locuințele țărănești de lemn, extrem de curate la interior insistând, totodată, pe faptul că, de departe, acest oraș seamănă cu unul din Elveția. „Aerul de curățenie"[31] al caselor boierești din Pitești sunt menționate în anul 1805 și de călătorul francez Louis Allier de Hauteroche (1766-1827)[32]. Situația economică a statelor românești nu era așa de mizeră cum

[26] ***Călători străini despre ţările române,* Serie nouă (1831-1840), vol. III p. 96.
[27] *Ibidem,* p. 123.
[28] *Ibidem,* p. 176.
[29] ***Călători străini despre ţările române,* Serie nouă (1801-1821), vol. I, p. 66
[30] *Ibidem* p. 67.
[31] *Ibidem,* 195.
[32] *Ibidem,* 190

este prezentată de unii călători străini, iar situația economică nu era una chiar dezastroasă în ciuda dominației otomane.

Tradițiile românești amintite în consemnările acestor călători nu sunt descrise în detaliu, dar cu toate acestea, coroborate cu culegerile de folclor, ne dau posibilitatea să creionăm societatea românească, nu doar cea rurală, din secolele trecute. Un astfel de text, în care este descrisă o nuntă într-o familie de boieri români poate fi un punct de pornire pentru cercetările privind nunta la români:

„(…) În ajunul zilei cununiei, logodnica primește pe toate prietenele ei la bal, unde, de obicei, sunt doar tineri neînsurați și de la care viitorul mire este exclus. (…). O ceremonie care are loc în aceeași zi constă, și mai s-a părut foarte ciudată, în a despleti pe tânăra soție în fața întregii adunări și a o pieptăna din nou, pe când lăutarii cântă cântece românești care spun că rostul acestei ceremonii este să arate că soția, părăsind găteala de cap a fetelor și luând-o pe cea a femeilor măritate, intră în rândul acestora (…)”[33].

Cu siguranță că mulți recunosc, în textul de mai sus, momentul *îmbrobodirii* nevestei, când ea devine simbolic femeie căsătorită, obicei întâlnit și la nunțile românești din zilele noastre. Obiceiul este redat de elvețianul François Recordon (1795-1844), secretar de limbă franceză al domnitorului fanariot Ion Gheorghe Caragea (1812-1818). El a publicat la Paris, în anul 1821, mai multe *Scrisori despre Valahia…,* în care consemnează observațiile sale despre țara în care a trăit mai mulți ani.

Textul despre momentul *dezgovelii* est unul care poate fi analizat privind simbolistica ceremoniei *învelitului miresei,* așa cum există în satul românesc, în mod similar, obiceiul *bărbieritul mirelui.* Cele două tradiții de nuntă au un înțeles profund și țineau de ceea ce în trecut era considerată o *inițiere nupțială*[34] sau în unele cazuri de moarte și înviere ritualică, adică o trecere de la un statutul inferior, de fată sau flăcău, la unul superior, de nevastă și bărbat însurat. Tot în textul de mai sus remarcăm un gest aproape impardonabil în tradiția religioasă catolică sau protestantă și anume despletirea și pieptănarea viitoarei neveste în public. În satul românesc părul era unul din cele mai importante elemente erotice pe care o fată îl putea arăta. Odată căsătorită, femeia nu-și mai descoperea părul și nu-l mai tundea niciodată. Ea se arăta cu părul desfăcut doar soțului ei, într-un gest care sugera supunerea față de el. Pieptănarea în public a femeii tinere ține în primul rând de un mesaj de forță, vitalitate și fertilitate. Părul împletit al fetei de horă era mesajul virginității ei și a faptului că se află sub autoritatea tatălui. Prin părul frumos și îngrijit, despletit în momentul *învelitului,* ea arăta comunității faptul că soțul ei își găsise cea mai bună nevastă, adică cea care avea să devină mama copiilor lui, pentru că în satul românesc, dar și în societatea de acum două secole, demnitatea unei femei era dată, înainte de toate, de statutul ei de mamă[35].

Lucrarea de față certifică faptul că menționările călătorilor străini despre țările române pot lăsa indicii serioase despre cum arăta societatea românească, în speță cea din Argeș și Mușcel, acum mai mult de două secole. Obiceiurile și datinile notate de aceștia, chiar în mod superficial, pot fi puncte solide de plecare în cercetarea etnologică, mai ales că ei amintesc și zona geografică sau etnografică unde au fost consemnate.

[33] *Ibidem,* pp. 682-683.
[34] Ion Ghinoiu, *Mică Enciclopedie de tradiții românești,* Editura Agora, București, 2008, pp. 146-147.
[35] Ion Tița-Nicolescu, *Simbolica teologică și folclorică a acoperământului de cap,* în „Salvgardarea elementelor de patrimoniu cultural imaterial în context activ și în context pasiv”, coordonatori Gabriela Păsărin și Ion Tița-Nicolescu, Editura Pro Universitaria, Craiova, 2024, p. 323.

BIBLIOGRAPHY:

1. ******Călători străini despre țările române*, vol. X, Partea I, Editura Academiei Române, București, 2000.
2. ******Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea (1852-1856),* Serie nouă, vol. V*,* Editura Academiei Române, București, 2010,
3. ******Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea (1852-1856),* Serie nouă, vol. VI*,* Editura Academiei Române, București, 2010.
4. ******Călători străini despre țările române (1831-1840),* Serie nouă, vol. III, Editura Academiei Române București, 2010
5. ******Călători străini despre țările române (1801-1821),* Serie nouă vol. I, Editura Academiei Române București, 2004.
6. Bobu, Florescu, Florea; Stahl, Paul; Petrescu, Paul *Arta Populară din zonele Argeş şi Muşcel*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1967.
7. Constantinescu, Nicolae, *Curtea de Argeş (1200-1400). Asupra începuturilor Țării Românești,* Editura Academiei Române, București, 1984.
8. Evseev, Ivan, *Enciclopedia simbolurilor religioase și arhetipurilor culturale*, Editura Învierea, Timișoara, 2007.
9. Ghinoiu, Ion, *Sărbători și obiceiuri românești,* Editura Elion, București, 2002.
10. Ghinoiu, Ion, *Vârstele timpului,* Editura Meridiane, București, 1988.
11. Ghinoiu, Ion, *Mică Enciclopedie de tradiții românești*, Editura Agora, București, 2008.
12. Rujan, Adriana; Alexandrescu Costin (coordonatori), *Colinde și obiceiuri de iarnă din Argeș-Muscel*, ediția a II-a, revizuită, Editura Paralela 45, Pitești, 2011.
13. Gorovei, Artur, *Literatura populară*, vol. I, Editura Minerva, București, 1976.
14. Stăniloaie, Dumitru, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2018.
15. Tița-Nicolescu, Ion, *Argeșul și Mușcelul văzute de călători străini și prin documente autohtone (secolele XVI-XVIII) – istorie și folclor,* Editura Lumen, Iași, 2023.
16. Tița-Nicolescu, Ion, *Simbolica teologică și folclorică a acoperământului de cap*, în „Salvgardarea elementelor de patrimoniu cultural imaterial în context activ și în context pasiv", coordonatori Gabriela Păsărin și Ion Tița-Nicolescu, Editura Pro Universitaria, Craiova, 2024.
17. Tița-Nicolescu, Ion, *Sfântul Gheorghe și miturile precreștine ale cavalerului războinic*, în: Museum, studii și comunicări seria Istorie, Istoria culturii, etnografie, muzeologie, nr. XVII, Goleşti, 2018.
18. Tița-Nicolescu, Ion, *Tradiții populare și dogmă creștină. Scurtă incursiune în sincretismul religios românesc: lunile mai și iunie*, Editura Etnologică, București, 2024.
19. Trebici, Vladimir; Ghinoiu, Ion, *Demografia etnografică românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
20. Trâmbaciu, Ştefan; Pârnuţă, Gheorghe, *Documente şi inscripţii privind istoria oraşului Câmpulung – Muşcel*, vol. I Editura Semne, Bucureşti, 1999.
21. de Varenze, Iacopo, *Legenda Aurea*, Milano, 2007.
22. Revista „Institutului de Filologie și Folklor", „Grai și Suflet", vol. III, publicată de Ovid Densușianu, 1927, p. 428.
23. Vulcănescu, Romulus, *Coloana cerului*, Editura Academiei Române, București, 1972

AN ANALYSIS OF SDG 7 INDICATORS FOR THE PERIOD 2010-2023 AT THE LEVEL OF THE EUROPEAN UNION

Alina Georgeta Ailincă
3rd Degree Scientific Researcher, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, Romanian Academy

Abstract: Although it generates only 8% of global CO2 emissions, the European Union (EU) aims to set an example for other regions of the world, proposing a sustainable transition towards a competitive, green and circular economy. Thus, through climate legislation, the EU aims to reduce net emissions by at least 55% by 2030 compared to 1990, in order to become climate neutral by 2050. In addition to avoiding the relocation of carbon dioxide emissions from the European level to other areas without climate ambitions, including through a border adjustment mechanism of the price of products according to carbon content, given that energy consumption generates 75% of emissions in the EU, a transformation of the European energy system is also necessary. In this context, the article aims to investigate the evolution and trends of the indicators proposed in the sustainable development targets section 7 - Affordable and clean energy for the period 2010-2023. The results indicate mixed developments, favorable - regarding some decoupling of economic growth from energy consumption and the increase in the share of renewable energy in the total energy supply, and unfavorable - regarding a still high dependence on energy imports from outside the EU, but also regarding the population's ability to provide their homes with the necessary comfort from an energy perspective.

Keywords: sustainable development, energy diversification, EU, energy supply, energy consumption

JEL Classification: O13, Q41, Q56

1. Introduction

Whether it is for lighting, cooling, heating, cooking, charging electrical and electronic devices (especially for individuals), production, storage, transport, distribution and sale (for companies), electricity is vital in everyday life. Thus, the increasingly frequent power blackouts on the European continent (e.g. those at the end of April 2025, which mainly affected Spain and Portugal), and the way in which renewable energy is introduced into the grid, possible cyber threats, but also the variation in energy consumption, bring to light the importance of reliable, sustainable and affordable energy services, both for businesses and citizens.

At the same time, against the backdrop of Russia's aggression against Ukraine in the spring of 2022, which led on the one hand to an increase in energy prices and on the other hand to an increase in energy imports at the level of EU countries, there is increasing talk about elements such as energy blackmail, energy as an energy weapon with political connotation, but also about the increasing need for thorough design of energy as a strategic resource (e.g. Goldthau & Witte, 2010; Coyle and Simmons, 2014; Surwillo, 2023; Wang, Ren & Li, 2024).

In this context, the European Union (EU) aims, on the one hand, to accelerate the momentum towards achieving the energy targets projected for 2030, in particular, it aims for the share of renewable energy in gross final energy consumption to reach 42.5% by 2030. In short, the EU's conduct aims in particular to reduce energy consumption, increase domestic energy production (and especially from renewable sources), but also to improve energy infrastructure and interoperability between Member States (Eurostat, 2024).

2. Problem Statement, aims of the research and methodology

In general, the energy indicators analyzed are used to measure energy consumption at different stages of supply, production and distribution. Based on the above, the article aims to

investigate the evolution and trends of the indicators proposed in the sustainable development targets section 7 - Affordable and clean energy, for the period 2010-2023. The methodology aims at the analysis in time, but also in space by comparing between countries. Thus, the analyzed indicators are presented in the table below.

Table 1 - Energy indicators selected for the presentation of sustainable development targets section 7

Variable name	Acronym	Unit of measurement	Data source
Primary energy consumption	PEC	Million tonnes of oil equivalent	Eurostat, [sdg_07_10]
Final energy consumption	FEC	Million tonnes of oil equivalent	Eurostat, [sdg_07_11]
Final energy consumption in households per capita	FECHCapita	Kilogram of oil equivalent (KGOE)	Eurostat, [sdg_07_20]
Energy productivity	EP	Euro per kilogram of oil equivalent (KGOE)	Eurostat, [sdg_07_30]
Share of renewable energy in gross final energy consumption by sector	SREGFEC	Percentage	Eurostat, [sdg_07_40]
Energy import dependency by products	EID	Percentage	Eurostat, [sdg_07_50]
Population unable to keep home adequately warm by poverty status	PUKHAW	Percentage	Eurostat,[sdg_07_60]

Source: Eurostat (2024), author systematization

3. Literature review

Specialized literature abounds in addressing the issue of access to sustainable, affordable and reliable energy, treating it from various angles, such as the legislative, theoretical, and practical perspectives.

From a legislative perspective, the EU expresses its vision to support SDG7 through regulations aimed at improving energy efficiency, strengthening the legislative framework for reducing energy consumption, promoting energy from renewable sources, promoting efficiency in key sectors and reducing greenhouse gas emissions, including by extending the Emissions Trading System (EU ETS) to sectors such as transport (including maritime and air transport), building heating and fuels (e.g. DIRECTIVE (EU) 2023/1791; Directive (EU) 2023/2413; 'Fit for 55').

From a theoretical perspective, a series of studies deal with the theoretical aspects of the content and legal complexity of SDG7, how it interacts with legislation, but also with other sustainable development targets, as well as the limitations on the implementation of renewable energy (Bruce and Viñuales, 2022; McCollum et al., 2017; Sayed et al., 2021).

From an applied perspective, the Eurostat Report (2024) analyses developments, progress and shortcomings in achieving SDG 7 at EU27 level, highlighting progress in improving energy efficiency and renewable energy, but also increased vulnerabilities in the area of energy dependence on imports. Also in the direction of supporting the accelerated transition to new energy sources is the IEA World Energy Outlook 2024 report, which considers that the increase in global electricity demand can be additionally covered by renewable and nuclear energy, against the backdrop of substantial investments in increasing

storage capacities, in high-performance electricity networks, in increasing the degree of integration of renewable energy sources into conventional sources to create a sustainable energy system.

4. Findings

The energy field is an extremely complex one, and its analysis can prove extremely difficult starting from resources and prices to global or regional trends and energy markets. Therefore, systematizing the problem according to the indicators of the Sustainable Development Goals section 7 – Affordable and clean energy can help us to provide more clarity and concentration of the analysis and scientific debate.

Thus, if we start the analysis by studying the evolution of the Primary energy consumption indicator (see Figure 1), we observe that the evolution of ***Primary energy consumption*** at the EU27 level decreased over the entire period 2010-2023, an aspect that is also found at the level of member countries, especially in Germany, France, Italy, the Netherlands and Spain.

Figure 1- The evolution of the Primary energy consumption in the period 2010-2023 (Million tonnes of oil equivalent - MTOE)

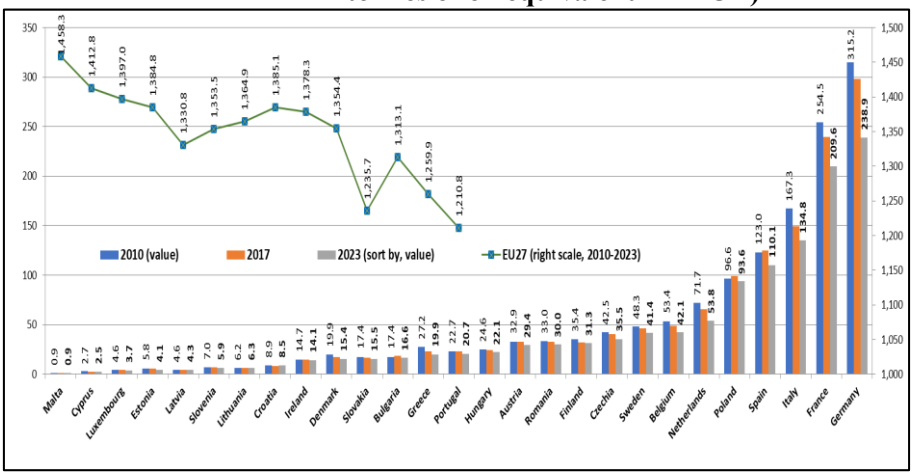

Source: Eurostat data, author systematization

However, Germany, France, Italy and Poland remain among the top countries with the highest primary energy consumption, also against the background of the need to maintain a high level of industrialization of the economy. The evolution of primary energy consumption at EU27 level was reduced in 2020 compared to the rest of the previous period, and especially with 2019, and mainly due to the measures taken to counter the COVID-19 pandemic crisis.
Following closely the evolution of primary energy consumption, ***Final energy consumption*** at EU27 level presents two significant moments of dramatic decline in 2014 and 2020 (see Figure 2). The first collapse is probably due to the repercussions of the sovereign debt crisis manifested in early 2012 and the second may be due to the substantial changes in the energy market against the background of the COVID-19 crisis. If we refer to the ranking of countries according to final energy consumption, we can see that it remains approximately the same as in the case of primary energy consumption.

Figure 2- The evolution of the Final energy consumption in the period 2010-2023 (Million tonnes of oil equivalent - MTOE)

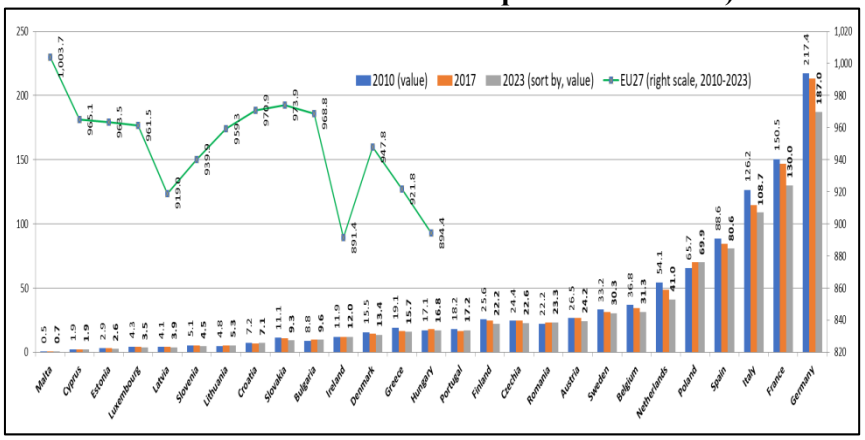

Source: Eurostat data, author systematization

If we refer to ***Final energy consumption in households per capita*** (see Figure 3), we notice that countries such as Luxembourg, the Netherlands, Ireland, Belgium and Sweden lead the top of countries with the most substantial reductions in 2023 compared to 2010.

Figure 3- The evolution of the Final energy consumption in households per capita in the period 2010-2023 (Kilogram of oil equivalent - KGOE)

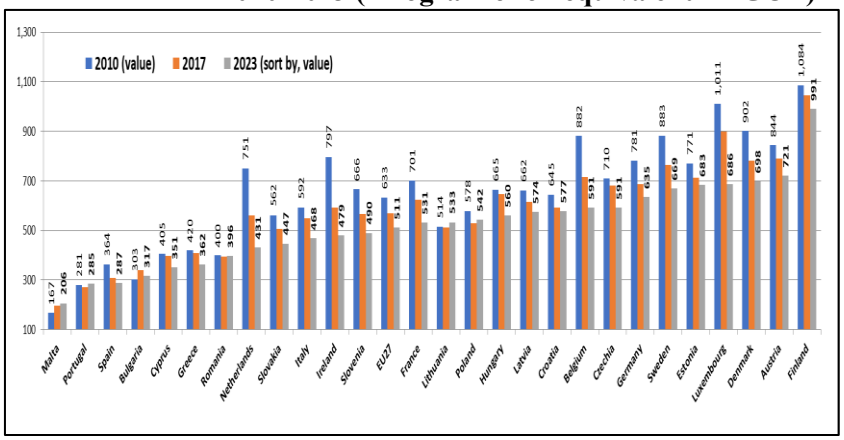

Source: Eurostat data, author systematization

In a negative sense, countries such as Malta, Lithuania, Bulgaria and Portugal have registered increases in the indicator during this period. Systematized after 2023, the top 5 countries with the highest level of the indicator ***Final energy consumption in households per capita*** can be listed as follows: Finland, Austria, Denmark, Luxembourg and Estonia, and with the lowest levels countries such as Malta, Portugal, Spain, Bulgaria and Cyprus.

If we refer to ***Energy productivity***, in the analysis period a slightly upward trend is observed at the EU27 level, the indicator increasing from 6.88 Euro per kilogram of oil equivalent (KGOE) in 2010 to 9.84 KGOE (see Figure 4). It should be noted that energy productivity is the result of the evolution of Gross available energy (GAE) on the one hand and the evolution of GDP on the other. Therefore, through the dramatic decrease in GAE and the increase in GDP, the evolution of energy productivity at the EU level can be considered positive. If we refer to the ranking by country regarding energy productivity, we note that the top five most energy productive countries are Ireland, Denmark, Luxembourg, Germany and Italy, and at the opposite pole are Bulgaria, Malta, Estonia, the Czech Republic and Slovakia.

Figure 4- The evolution of the Energy productivity in the period 2010-2023, Euro per kilogram of oil equivalent (KGOE)

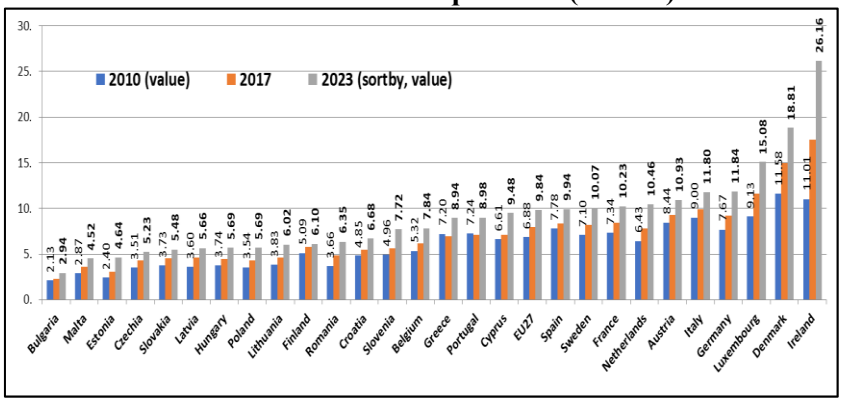

Source: Eurostat data, author systematization

At EU27 level, for the analysis period, the share of renewable energy increased in electricity generation, heating, cooling and transport. The ***Share of renewable energy in Gross final energy consumption*** experienced the most pronounced increase, reaching 24.55% in 2023 (See Figure 5).

Figure 5- The evolution of the Share of renewable energy in Gross final energy consumption by sector in the period 2010-2023 (%)

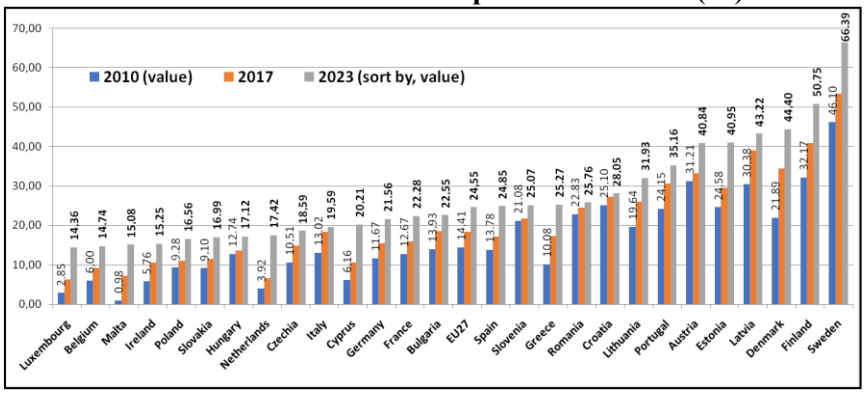

Source: Eurostat data, author systematization

Wind and solar photovoltaic made the largest contribution to the absolute growth of renewable energy production between 2017 and 2022 (Eurostat, 2023). In terms of country rankings, the top 5 countries with the best performances in renewable energy are: Sweden, Finland, Denmark, Latvia and Estonia, while the top 5 countries with the lowest level of renewable in gross final energy consumption are Luxembourg, Belgium, Malta, Ireland and Poland.

If we analyze renewable energy sources by sectors in which they are generally distributed, the dominant sector is electricity, almost at the level of most EU27 member countries (except Malta, the Czech Republic, Hungary, Cyprus, Bulgaria, Estonia, Lithuania, Finland and Latvia), followed by the cooling and heating sector and in last place by the transport sector (see Figure 6).

Figure 6 - Share of renewable energy in gross final energy consumption by sector in 2023 (%)

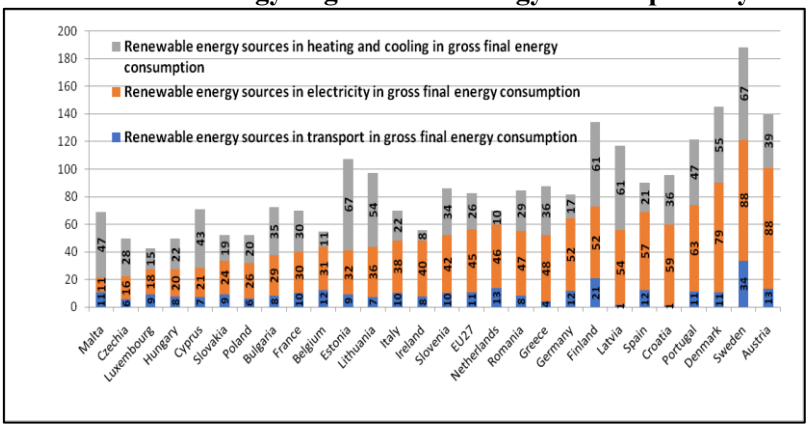

Source: Eurostat data, author systematization, values are rounded to the nearest whole number

When it comes to ***Energy import***, fuel imports from non-EU countries remained an important energy source for the EU in 2023, accounting for a substantial share of gross available energy (GAE) (see Figure 7).

Figure 7- The evolution of the Energy import dependency by products in the period 2010-2023 (%)

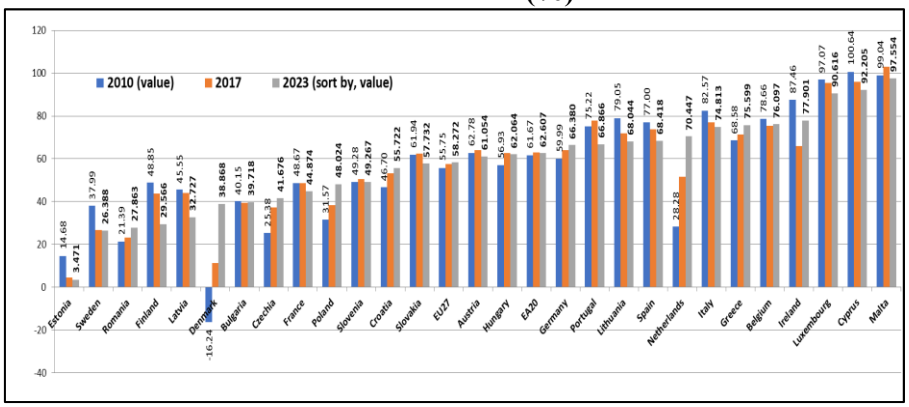

Source: Eurostat data, author systematization

Net imports were the highest for petroleum products and natural gas (over 90%), followed by solid fuels (predominantly coal) but under 50% (Eurostat, 2024). If we analyze the ranking by country, the graphic representation indicates which countries are the most vulnerable from an energy perspective. Island countries, but also transit points for other EU27 energy networks (Malta, Cyprus, Luxembourg, Ireland and Belgium) are in the top five most dominated states of massive energy imports.

Regarding the indicator ***Population unable to keep home adequately warm by poverty status***, a worsening of the indicator is observed over time. Thus, in 2023 compared to 2010 the number of countries that registered deterioration summed 15, and if we compare 2023 with 2017, the number increases to 18 countries.

Although some of the countries have recorded substantial reductions in the indicator, countries such as Portugal, Spain, Bulgaria, Lithuania and Greece still dominate the top five countries with thermal comfort problems for the population.

Figure 8 - The evolution of the Population unable to keep home adequately warm by poverty status in the period 2010-2023

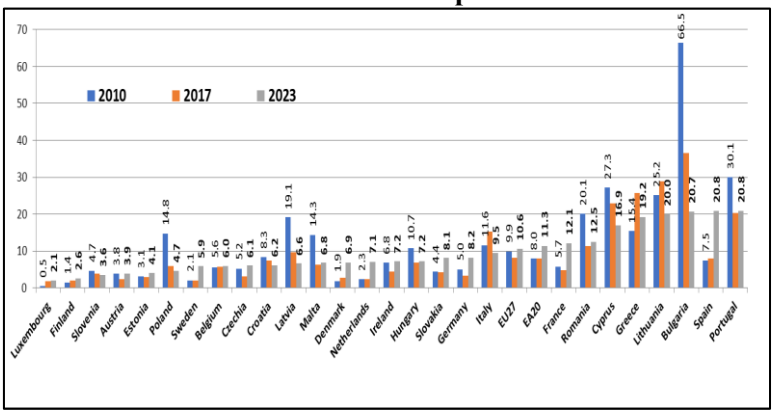

Source: Eurostat data, author systematization

5. Conclusions

Against the background of mobilization through policies and legislation, the EU has managed to substantially reduce energy consumption, increase energy productivity, substantially decoupling economic growth from energy consumption, increase the share of renewable energy in the total energy supply, approaching the share of 42.5%. On the negative side, dependence on energy imports has increased substantially in recent years for EU countries, especially against the background of the crisis triggered by Russian aggression, driving up prices. At the same time, the increase in energy imports was also due to the need to replenish fuel stocks (especially gas, which were at extremely low levels at the end of 2021).

The EU's share of net energy imports has remained relatively stable in recent years, against the background of, on the one hand, the reduction in energy consumption in EU countries and the increase in renewable sources, and on the other hand, against the background of the reduction in primary production of fossil fuels. Overall, the assessment of the situation in the field cannot be viewed as encouraging, especially in the context of uncertainties regarding the democratic and free future of the EU, requiring special attention in the future from EU authorities, but also from national states for real and sustainable energy independence.

BIBLIOGRAPHY:

1. Bruce S, Viñuales JE. SDG 7: Ensure Access to Affordable, Reliable, Sustainable and Modern Energy for All. In: Ebbesson J, Hey E, eds. The Cambridge Handbook of the Sustainable Development Goals and International Law. Cambridge Law Handbooks. Cambridge University Press; 2022:185-207.
2. DIRECTIVE (EU) 2023/1791 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 13 September 2023 on energy efficiency and amending Regulation (EU) 2023/955 (recast). Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2023_231_R_0001&qid=1695186598766
3. DIRECTIVE (EU) 2023/2413 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 18 October 2023 amending Directive (EU) 2018/2001, Regulation (EU) 2018/1999 and Directive 98/70/EC as regards the promotion of energy from renewable sources, and repealing Council Directive (EU) 2015/652 . Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302413
4. Eurostat (2024). Sustainable development in the European Union Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context 2024 edition. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-05-24-071
5. 'Fit for 55': delivering the EU's 2030 Climate Target on the way to climate neutrality . COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0550
6. IEA (2024), World Energy Outlook 2024, IEA, Paris https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2024, Licence: CC BY 4.0 (report); CC BY NC SA 4.0 (Annex A).
7. Surwillo, Izabela (2023). Reflections on the energy crisis in Europe, chapter in Progressive Yearbook 2023, Published by: FEPS - Foundation for European Progressive Studies. ISBN: 978-2-931233-01-6. Available at: https://feps-europe.eu/publication/progressive-yearbook-2023/
8. McCollum, D., Gomez Echeverri, L., Riahi, K. , & Parkinson, S. (2017). SDG7: Ensure Access to Affordable, Reliable, Sustainable and Modern Energy for All. In: A guide to SDG interactions: from science to implementation. Eds. Griggs, D.J., Nilsson, M., Stevance, A., & McCollum, D., pp. 127-173 International Council for Science, Paris. 10.24948/2017.01.
9. Sayed, E. T., Wilberforce, T., Elsaid, K., Rabaia, M. K. H., Abdelkareem, M. A., Chae, K-J, Olabi, A.G. (2021). A critical review on environmental impacts of renewable energy systems and mitigation strategies: Wind, hydro, biomass and geothermal, Science of The Total Environment, Volume 766/2021, 144505, ISSN 0048-9697, https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.144505
10. Wang, Q., Ren, F. & Li, R. (2024). Geopolitics and energy security: a comprehensive exploration of evolution, collaborations, and future directions. Humanit Soc Sci Commun 11, 1071. https://doi.org/10.1057/s41599-024-03507-2 .
11. Goldthau, A., & Witte, J. M. (Eds.). (2010). Global Energy Governance: The New Rules of the Game. Brookings Institution Press. http://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctt6wpgm3 .
12. Coyle, Eugene D. and Simmons, Richard A. (editors)(2014).Understanding the global energy crisis. ISBN 978-1-55753-661-7 (pbk. : alk. paper) -- ISBN 978-1-61249-309-1 (epdf) -- ISBN 978-1-61249-310-7 (epub), Availabe at: file:///C:/Users/David/Downloads/649976.pdf .

ACHIEVING DECARBONIZATION AND ITS FINANCIAL IMPACT IN ROMANIA: CHALLENGES AND PROSPECTS UNTIL 2050

Gabriela-Cornelia Piciu
Senior Researcher, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, Romanian Academy

Abstract: The article deals with decarbonization in Romania, and as in many other countries, a set of economic, political and social measures aimed at reducing carbon dioxide (CO2) emissions and switching to cleaner energy sources is needed. The financial impact of decarbonization in Romania can be analyzed from several perspectives: initial costs, long-term savings, energy transition and the impact on the economy and employment.
In order for the energy sector to become decarbonized, it is necessary to invest heavily in infrastructure, and in Romania this process faces specific challenges related to the integration of renewable energy sources and the adaptation of the electricity grid to the requirements of a more flexible and sustainable production and consumption system.
The article also shows that the country's geographical position in an area that favors the generation of energy from renewable sources, especially wind and solar, means that this resource concentrated in the east of the country can be exploited at its fair value, only if the transmission infrastructure is modernized and expanded to be able to deliver energy to consumption areas in the west of the country. The integration of these renewable sources into the grid will bring with it the need to invest in energy storage technologies, to ensure the stability and flexibility of the system.

Keywords: decarbonization, investments, energy transition

INTRODUCTION

Climate change is one of the greatest challenges of the 21st century, driven mainly by human activities that increase the concentration of greenhouse gases (GHG) in the atmosphere. The consequences of these changes are obvious: rising global temperatures, melting ice caps, extreme weather events and loss of biodiversity.

In order to limit global warming to below 2°C (ideally 1.5°C), the European Union adopted the European Green Deal in 2019 as its main strategy for achieving climate neutrality by 2050. This objective requires net greenhouse gas emissions to be reduced to zero through ambitious measures in all sectors: energy, transport, industry, agriculture and buildings. The main targets include: reducing emissions by at least 55% by 2030 compared to 1990 levels ("Fit for 55"), promoting renewable energies and energy efficiency, a just transition by supporting regions dependent on fossil fuels.

In the context of the global climate crisis and the European Union's objectives for climate neutrality by 2050, Romania is faced with the urgent need to transform its energy system into a sustainable and low-carbon one. The energy transition, the process by which energy systems switch from fossil fuels to renewable sources, is becoming a main path for the decarbonization of the Romanian economy.

Romania, although part of European climate policies, remains one of the most dependent countries in the EU on fossil fuels, especially coal, although it has considerable potential in renewable sources (wind, solar and hydro), but the current infrastructure and the lack of economic incentives block their efficient use. It is essential that investments in energy infrastructure are accompanied by coherent policies to support innovation and transition.

Thus, it can be said that Romania's decarbonization challenges include the lack of an integrated strategic vision, dysfunctional energy markets and a weak institutional framework,

and the energy transition cannot be achieved without a major reform in governance and public policies.

The article includes an analysis of the national and international context of the decarbonization process, with a focus on Romania's commitments under European policies, as well as an assessment of the financial impact of decarbonization on the economy, including the costs of the transition and the available climate financing opportunities. Analysis of the national and international context of the decarbonization process, with a focus on Romania's commitments under European climate policies.

The article also assesses the financial impact of decarbonization on the Romanian economy, including the costs of the transition and the available financing opportunities, and identifies the main challenges and opportunities that Romania faces in implementing decarbonization measures, at the political, economic and social levels.

LITERATURE REVIEW

The European Union has made significant progress in reducing greenhouse gas emissions and in the transition to renewable energy sources, but the current pace is insufficient to achieve medium- and long-term climate goals. According to the European Environment Agency (EEA) report "Trends and Projections in Europe 2024", EU Member States have reduced emissions and increased the share of renewable energy, but these efforts need to be accelerated to meet the 2030 and 2050 targets.

The report "Towards EU Climate Neutrality" prepared by the European Scientific Advisory Board on Climate Change (ESABCC) highlights that despite strong commitments to climate neutrality by 2050, there are major gaps in the policies implemented, particularly in the buildings, transport, agriculture and land use sectors.

In Romania, according to Cătuți and Dudău (2019), dependence on fossil fuels, lack of coherent strategic planning and dysfunctional energy markets are considered the main obstacles to the transition to net-zero emissions. Romania's energy transition requires accelerating the shift to renewable energy sources, electrifying transport and buildings, significantly saving energy and improving transport systems (OECD, 2024), Bâra, Oprea and Oprea (2023) suggest the pace needed to avoid carbon emissions in Romania, taking into account renewable energy sources (RES), energy storage and the replacement of non-RES sources. The authors propose a holistic approach to integrate these elements into the national decarbonization strategy

According to Schneider, Walter and Haley (2024), Romania has several paths available to decarbonize the economy, they argue that investments in natural gas should be limited in favor of emission-free sources, and the proposed measures aim to expand clean energy and reduce energy consumption.

COSTS, BENEFITS AND CHALLENGES OF DECARBONIZING THE ROMANIAN ECONOMY

The process of decarbonizing the economy involves major transformations, with significant implications both financially and socially and economically. Although the initial costs may be considerable, the transition to a sustainable model brings multiple long-term benefits.

To achieve the climate neutrality objectives, Romania will need to invest heavily in green infrastructure, such as wind farms, photovoltaics and energy transmission networks. These initial expenditures are essential for replacing traditional polluting sources, such as coal or natural gas.

Another area with important investments is the renovation of the building stock, where energy efficiency measures involve considerable initial costs, but which are amortized by reducing energy consumption. At the same time, the development of electric mobility, from

electric vehicles to charging infrastructure, requires high expenditures, but offers important opportunities for innovation and reducing dependence on fossil fuels.

In the long term, switching to renewable sources can lead to lower energy costs, given that solar, wind or hydropower have lower operating costs than fossil fuels. In addition, Romania can reduce its dependence on energy imports, which brings budgetary savings and increases energy security.

Another major benefit is the reduction of pollution, which implies savings in the field of public health, by reducing the incidence of diseases associated with toxic air.

The transition to clean energy will also change the current structure of the energy sector, diminishing the importance of extractive industries, such as coal. At the same time, new jobs will appear in green areas, such as renewable energy or green technology. This change will require professional retraining measures, with investments in training for workers in traditional sectors.

The impact of decarbonization on the economy and employment will be large, as it offers opportunities for job creation in new sectors, such as those related to energy efficiency, electric mobility, green maintenance services. However, there are also risks, especially in industries affected by the transition, where job losses need to be managed through inclusive social and economic policies.

To support these transformations, Romania has access to European funds, such as the PNRR, the Just Transition Fund or the Modernization Fund. These resources can cover part of the initial costs and accelerate the transition. Public-private partnerships are also a viable solution for attracting private investment, with government support through favorable fiscal policies and regulations.

The transition to a green economy is not without challenges. Political instability and frequent changes in regulations can create uncertainty for investors. At the same time, it is essential that the transition is socially fair, to protect vulnerable groups and regions dependent on polluting industries.

THE FINANCIAL IMPACT OF DECARBONIZATION

To achieve the full transition to a sustainable energy sector and meet the carbon emission reduction targets, Romania needs to invest significantly in the development and modernization of its energy infrastructure. Estimates for the investments needed in the period up to 2030 and up to 2050 are presented in Table 1 and Table 2, and their details provide a clear picture of the steps needed to fully implement decarbonization.

Table 1: Estimates of investments for Romania's decarbonization

No.	Area	Estimated Investments up to 2030 (€ billion)	Estimated Investments up to 2050 (€ billion)	Details
1	Renewable capacities (solar, wind, hydro)	10–12	20–25	- Development of min. 7–9 GW solar and wind by 2030 - Offshore wind projects after 2030
2	Electricity grids (transmission & distribution)	4–5	8–10	- Grid modernization - Smart grids and smart metering - Connecting renewable projects
3	Energy storage (batteries, hydro, hydrogen)	1.5–2	5–6	- Large batteries - Pumped hydro stations - Green hydrogen as long-term storage
4	Closure and conversion of coal-fired power plants	2.5–3	3–4	- Closure of power plants - Conversion to gas/hydrogen - Just transition measures
5	Green hydrogen (production, infrastructure)	1	8–10	- Electrolyzers > 100 MW - Transport and storage - Integration into industry and transport
6	Modular nuclear reactors (SMR)	1.5–2 (initial phase)	7–9	- Doicești Project - Possible replication in other locations
7	Energy efficiency (buildings, industry, district heating)	8–9	20–25	- Thermal rehabilitation > 1 million homes - District heating networks - Industrial measures
8	Digitalization, research, innovation	0.5–1	2–3	- Automation, R&D, AI for networks - Clean energy innovation centers
9	Legislative, institutional framework and technical support	<1	1–2	- ANRE, Transelectrica, local authorities - Training and education programs

Source: Deloitte, 2023.

Table 2: Estimated Total Investments for Romania's Decarbonization by 2030 and 2050

Time Horizon	Estimated Total Investments
By 2030	€30–36 billion
By 2050	€65–90 billion

Source: Deloitte, The Path Towards Decarbonization in Romania*, 2023.*

Energy sector

In order for the energy sector to become decarbonized, it is necessary to invest heavily in infrastructure, and in Romania this process faces specific challenges related to the integration of renewable energy sources and the adaptation of the electricity grid to the requirements of a more flexible and sustainable production and consumption system.

The country's geographical position in an area that favors the generation of energy from renewable sources, especially wind and solar, means that this resource concentrated in the east of the country can be exploited at its fair value, only if the transmission infrastructure is

modernized and expanded to be able to deliver energy to the consumption areas in the west of the country. Also, the integration of these renewable sources into the grid will bring with it the need to invest in energy storage technologies, such as batteries, to ensure the stability and flexibility of the system.

According to the plans, by 2031, investments of USD 1.6 billion will be allocated to modernize the infrastructure and integrate at least 7,000 MW of renewable and other new power plants, to reach the 15% threshold set at the EU level.

Also, increasing international interconnection will increase the flexibility of the system, allowing it to more efficiently absorb surpluses of renewable energy and ensure security of electricity supply in the face of a reduction in hydropower and thermal capacities, as a result of climate change.

In the long term, the investments needed to achieve regional climate neutrality by 2050 will include, in addition to the development of renewable sources, also the strengthening of transmission networks, energy storage solutions, and system flexibility measures, to cope with the demands of an increasingly complex system, characterized by the variability of energy sources and the requirements related to security of supply.

Electricity infrastructure

Because investments in the transmission network have not reached the level of those planned in previous periods, and their pace needs to align with plans to ensure the security of electricity systems, it is expected that by 2050, investments of approximately USD 5.2 billion will be needed to modernize the electricity infrastructure, and of this, USD 2.3 billion should be invested 203.

Public investments will also benefit from access to important sources of financing from the EU, including the Cohesion Funds, the Recovery and Resilience Mechanism, REPowerEU and the Modernization Fund. It is expected that the national public sector will provide 30% of the necessary funds, and the EU will contribute approximately 8%.

The estimated investment needs for green development in key sectors by 2050 amount to USD 356 billion (representing 2.9% of cumulative GDP) (, and underlines the importance of significant funds to address climate challenges. These investments are essential to support the transition to low-carbon economies and to achieve global climate goals.

With an estimated total investment of USD 75.9 billion between 2023 and 2050, the energy sector is the centre of gravity of the decarbonisation process. The size of these funds reflects not only the scale of the transformation required, but also its complexity: replacing an outdated and polluting energy infrastructure with a modern, flexible, efficient and renewable-based system.

In terms of time, the distribution of investments is relatively balanced: USD 36.7 billion is scheduled until 2030, a period considered essential for laying the foundations for a sustainable infrastructure, and USD 39.3 billion is to be invested between 2031 and 2050, a stage in which the focus will shift to consolidation, expansion and adaptation to the new needs of a green economy. This chronological structure underlines the fact that the energy transition is a long-term process, requiring both vision and perseverance.

A key aspect is the distribution of funding sources, which reveals the major role of private capital: around 80% of the total funds ($60.7 billion) are expected to come from the private sector, while the public sector will contribute $12.4 billion and the European Union $2.8 billion. This high reliance on private investment highlights the importance of a stable, transparent and predictable legal and institutional framework that encourages capital to focus on sustainable initiatives. Without trust in energy policy and clear incentives, the mobilisation of this capital becomes a risk rather than a certainty.

Among the components attracting the largest amounts are electricity generation and storage solutions, with a total of $27.3 billion. This demonstrates that the expansion of renewable capacities – in particular solar, wind and hydro – remains a strategic priority. At the same time, the development of energy storage technologies is essential to ensure grid stability and efficient distribution in a system where production is becoming increasingly decentralized and fluctuating.

An often overlooked but economically vital element is the operational costs, estimated at $43.2 billion, which will be covered exclusively by private sources. These expenses – which include fuel, maintenance and operating costs – add additional pressure on the return on investment and require increased operational efficiency at all stages of the energy chain. At the same time, they can stimulate technological innovation and digitalization, as companies will be motivated to reduce these costs through smart and sustainable solutions (Table 3).

Table 2: Required Investments in the Energy Sector (USD billion)

Investment in Electricity	**2023–2050**	**2023–2030**	**2031–2050**	**Public Sector Funding**	**EU Funding Sources**	**Private Sector Funding**
New investments – electricity generation and storage capacity	27.3	16.1	11.2	9.7	2.2	15.4
New investments – transmission and distribution networks	4.2	2.2	2.1	1.8	0.3	2.1
Operational and fuel costs	43.2	17.2	26.0	–	–	43.2
Other costs	1.2	1.2	0.0	0.9	0.3	–
Total	**75.9**	**36.7**	**39.3**	**12.4**	**2.8**	**60.7**

Source: World Bank data, 2022

Romania plans to add 10,000 MW of green energy capacity by 2030, with a budget of 4 billion euros for the energy sector, including renewables, power grids and high-efficiency cogeneration

Transelectrica, the electricity transmission network operator, has approved a development plan for the period 2024–2033, worth 9.49 billion RON (approximately 1.92 billion USD). This plan includes modernizing the existing grid, integrating renewable generation, increasing interconnection capacity and ensuring security of energy supply.

The energy sector is estimated to need approximately $39.9 billion to achieve decarbonization goals. These investments are important for deploying renewable energy sources (such as solar and wind) and for adapting the electricity infrastructure to the increased energy demand caused by the electrification of the economy. In addition, electricity demand is expected to increase by 15-20% by 2050 due to population growth and the transition to electric sources (Figure 1)..

Figure 1: Investment needs in the energy sector

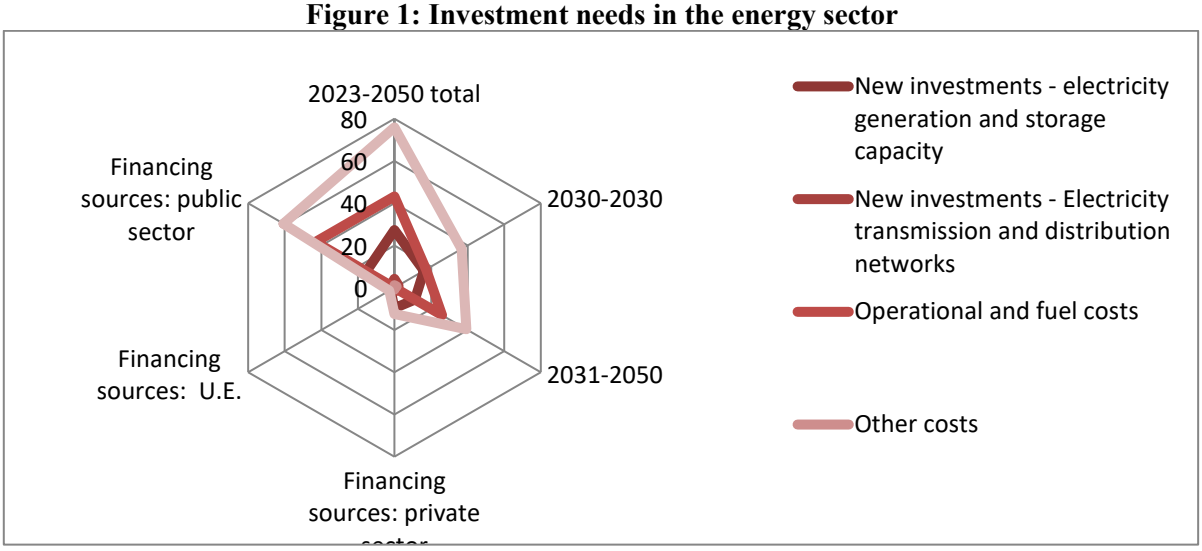

Source: World Bank data, 2022

Construction Sector

In the context of the transition to a low-carbon economy, the construction sector, and in particular the buildings sector, is becoming an essential pillar for achieving Romania's climate goals. With a high potential to reduce emissions, improve energy efficiency and increase the quality of life, the renovation of the built stock is more than a technical measure: it is a strategic investment in the sustainable future of the country. Data on planned investments until 2050 underline the crucial role of this sector in the decarbonization of the economy (Table 3).

Table 3: Required Investments in the Construction Sector (billion USD)

Construction Investments	**2023–2050**	**2023–2030**	**2031–2050**	**Public Sector Funding**	**EU Funding Sources**	**Private Sector Funding**
Buildings						
Building Renovations	85.3	14.2	71.1	14.8	23.3	47.2
Other Costs	-43.2	-1.8	-41.1	–	–	-43.2
Total	41.8	12.4	30.0	14.8	23.3	4.0

Source: World Bank data (2022)

Total net investment in the construction sector is estimated at USD 41.8 billion over the period 2023–2050. This figure takes into account a massive volume of gross investment – USD 85.3 billion allocated to building renovation – but also significant savings estimated at USD -43.2 billion, mainly achieved through increased energy efficiency. These data highlight that, although renovation involves a considerable financial effort, it generates consistent net savings in the costs of operating, heating and maintaining buildings.

This economic reality makes renovation not only an environmental necessity, but also a sound financial decision in the long term. An energy-efficient building reduces energy dependency, improves occupant comfort and contributes to lower greenhouse gas emissions.

The timing of the renovation investment will be in two major phases: USD 12.4 billion by 2030, with the remaining USD 30 billion planned for 2031–2050. This phase suggests a gradual but steady start, followed by an acceleration in the second phase, when both the benefits of initial interventions and the pressures to scale up efforts to achieve climate neutrality will become visible.

A defining aspect of this investment effort is the composition of the financing sources. Unlike the energy sector, where the private sector clearly dominates, in the construction sector, financing comes overwhelmingly from public funds (USD 14.8 billion) and European funds (USD 23.3 billion). The private sector provides only USD 4.0 billion, i.e. less than 10% of the total financing (Figure 2).

Figure 2: Investment needs in the construction sector

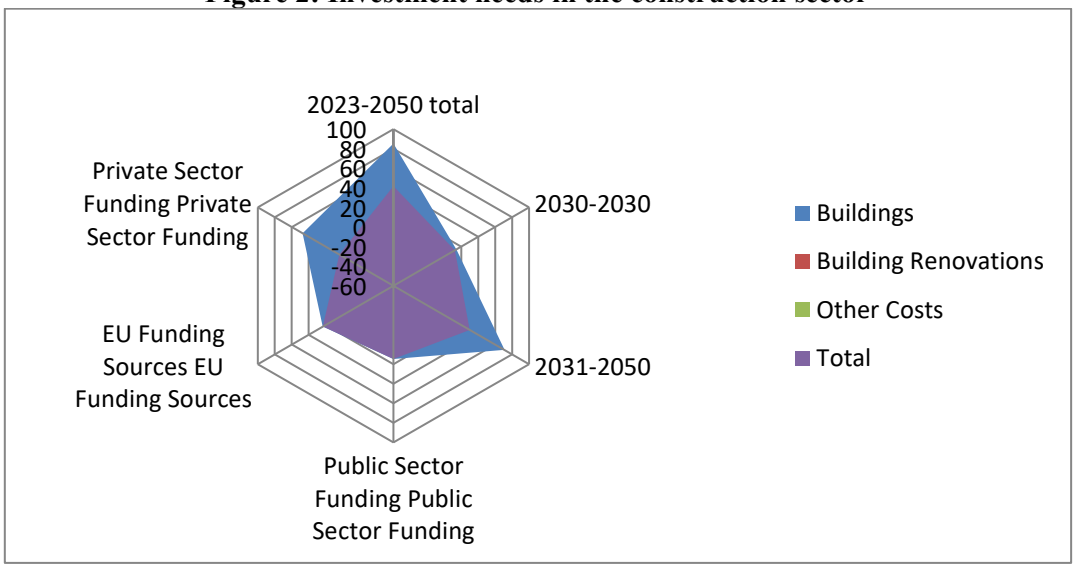

Source: World Bank data (2022)

This distribution reflects both the social nature of the renovations – many of the buildings targeted are homes or public institutions – and the lack of direct economic interest for the private sector to invest in such projects, in the absence of incentives. For this reason, the role of the state is essential, not only as a financier, but also as a facilitator – through coherent public policies, support schemes for owners, clear technical standards and effective partnerships with local administrations.

Transport sector

During the period 2023-2050, the transport sector will require investments of USD 230.6 billion, representing 1.9% of the country's total GDP over this period. Investments will target several areas, such as rail transport, electric vehicle charging infrastructure, vehicle stock development, active mobility and road infrastructure. A rapid decarbonization scenario would imply an increase in investments by USD 50.6 billion, covering all areas, except road infrastructure.

The private sector is expected to contribute approximately 68% of the total investment required between 2023 and 2050, and in the transport sector the contribution will be between 74-78% (Table 4).

Table 4: Required Investments in the Transport Sector (billion USD)

Transport Investments	2023–2050	2023–2030	2031–2050	Funding Sources: National + EU	Funding Sources: Private Sector
New Investments: Infrastructure	180.0	75.5	104.5	40.4	139.7
Road Network	30.2	16.2	14.0	27.9	2.3
Rail Transport	13.4	4.9	8.5	8.4	4.9
Charging Infrastructure	6.0	0.5	5.5	0.2	5.8
Expansion of Vehicle Fleet	130.5	54.0	76.6	3.9	126.6
Cycling Infrastructure	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Other Costs	48.7	23.6	25.0	0.0	48.7
Total	408.8	174.7	234.1	80.8	328.0

Source: World Bank data (2022)

The estimated investment in the transport sector is $230.6 billion. These funds will support the transition to electric vehicles, improve transport infrastructure and reduce carbon emissions in this sector.

In the construction sector, $85.3 billion in investments are needed to renovate and make buildings energy efficient. This includes implementing energy efficiency solutions and electrifying heating systems.

Total investment

For the period 2023–2050, the total investment required is estimated at USD 346.8 billion, an amount that includes both direct investments and additional costs associated with the transition. Of this amount, USD 298.1 billion represents actual investments in infrastructure, technologies and modernization, while USD 48.6 billion covers additional costs such as professional retraining, maintenance of new infrastructure or adaptation of administrative systems.

This figure reflects not only Romania's ambitions in terms of decarbonization, but also the systemic complexity of the green transition. We are talking about a gradual reconstruction of the entire economic, energy and social model, which must be achieved without compromising competitiveness or social cohesion.

Temporal distribution: an accelerated effort in the first years, the investments are distributed as follows: by 2030: USD 148.3 billion and between 2031–2050: USD 198.5 billion.

This distribution highlights a peak of effort in the first transition period, up to 2030. This is the critical stage in which the prerequisites for reducing emissions must be created – building renewable energy infrastructure, modernizing electricity grids, launching energy efficiency programs, electrifying transport and digitizing industrial processes. In this phase, the pace of investment is accelerated, to ensure that the trajectory towards climate neutrality becomes irreversible. In the second phase, up to 2050, efforts will focus on expansion, maintenance, consolidation and adaptation, as well as on innovations in emerging areas such as green hydrogen, advanced energy storage or carbon capture and storage.

CONCLUSIONS

Decarbonization in Romania has a mixed financial impact, with significant upfront costs for the transition to clean energy, but with long-term savings and benefits, including in the areas of public health, energy savings and reduced import dependency. Managing this process, especially through a well-thought-out public policy supported by external financing (EU funds and public-private partnerships), will be essential for the success of the transition and minimizing economic and social risks.

For Romania's energy transition to be sustainable and equitable, it is essential to reduce financial and bureaucratic barriers, increase administrative capacity, but also ensure a just transition that does not leave vulnerable communities behind. Only an integrated approach, supported by political will and strategic planning, can transform decarbonization from a challenge into a real development opportunity.

In conclusion, while Romania is making steps towards decarbonization, policy coherence, efficient mobilisation of finance and attention to the social dimension of the transition are essential for these objectives to become a reality.

Romania is at a critical stage of its energy transition: it has significant potential for decarbonisation, but progress is hampered by ageing infrastructure, dependence on fossil fuels and slow implementation of reforms. Accelerating investments in clean sources and digitalising the energy grid are essential to achieving the climate targets undertaken by 2030 and 2050.
Romania benefits from significant funding from the European Union to support sustainable development, economic growth and social inclusion. These funds are estimated at around 37% of the country's GDP over the next five years, coming from two main sources: the EU's Multiannual Financial Framework (MFF) for the period 2021-2027 and the Next Generation EU Fund (NGEU) for the period 2021-2026.

From the MFF, Romania will receive around 24% of its GDP, a significant increase from 16% in the previous period. These funds are essential for achieving the objectives on resilience, adaptation and climate change mitigation. In addition, Romania benefits from a sizeable allocation from the NGEU, equivalent to 13% of its GDP, to support the green and digital transitions, as well as the post-pandemic economic recovery. The NGEU funds are available through the Recovery and Resilience Mechanism (RRM), and a significant part of them is allocated to green projects under the National Recovery and Resilience Plan (NRRP).
However, Romania's track record in absorbing EU funds is marked by institutional difficulties, especially in terms of low administrative capacity and complex processes, which led to an absorption of only 56.7% of the allocated funds between 2014 and 2020, even though this rate increased to 82% in August 2023. Persistent problems in managing the funds are also due to institutional bottlenecks and long time periods needed for project implementation. Despite the new mechanisms introduced, such as results-based payments in the PNRR and new thematic areas (digital, green and just transition), it will need to strengthen institutional capacity to ensure the efficient use of these funds. Also, even in the case of full absorption of European funds, additional investments will be needed, especially from the private sector, to support the country's sustainable development.

BIBLIOGRAPHY:

1. Bâra, A., Oprea, S.-V., & Oprea, N. (2023). *How fast to avoid carbon emissions: A holistic view on the RES, storage, and non-RES replacement in Romania*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(6), 5115. https://doi.org/10.3390/ijerph20065115

2. Capozza, I. (2024). *Decarbonising Romania's economy*. OECD Economics Department Working Papers, No. 1812. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/256205df-en
3. Cătuți, M., & Dudău, R. (2019). *The decarbonisation challenge of Southeast Europe: A case study of Romania*. *Intereconomics*, 54(6), 341–346. https://doi.org/10.1007/s10272-019-0851-y
4. Deloitte. (2023). Deloitte Global Human Capital Trends 2023.
5. European Commission. (n.d.). *Modernisation Fund – Romania*. Retrieved from https://ec.europa.eu
6. Energynomics.ro. (2024). *Romania to add 10,000 MW of green energy capacity by 2030*. Retrieved from https://www.energynomics.ro/en/romania-to-add-10000-mw-in-new-green-energy-capacity-by-2030
7. European Environment Agency. (2024). *Trends and Projections in Europe 2024*. Retrieved from https://www.eea.europa.eu
8. European Scientific Advisory Board on Climate Change (ESABCC). (2024). *Towards EU climate neutrality: Progress, policy gaps and opportunities*. Publications Office of the European Union. https://doi.org/10.2800/216446International Energy Agency. (n.d.). *Romania: Energy profile*. Retrieved from https://www.iea.org/countries/romania
9. Ministry of Energy. (2021). *National Integrated Plan for Energy and Climate Change (PNIESC) 2021–2030*. Retrieved from https://energie.gov.ro
10. Ministry of Investments and European Projects. (n.d.). *National Recovery and Resilience Plan (PNRR)*. Retrieved from https://mfe.gov.ro
11. Ministry of Transport and Infrastructure. (n.d.). *Transport Infrastructure Development Strategy for the period 2021–2030*. [Retrieved from government portal].
12. OECD. (2024). *Decarbonising Romania's economy*. OECD Economics Department Working Papers, No. 1812. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/256205df-en
13. OECD. (2024). *OECD Economic Surveys: Romania 2024*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/106b32c4-en
14. OECD. (2024). *Co-ordination of green policies at the centre of government in Romania*. OECD Public Governance Policy Papers, No. 45. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/86439554-en
15. Rezmerița, A., Radu, S. M., Călămar, A.-N., Lorinț, C., Florea, A., & Nicola, A. (2022). Urban air quality monitoring in decarbonization context: Case study—Traditional coal mining area, Petroșani, Romania. *Sustainability*, 14(13), 8165. https://doi.org/10.3390/su14138165repository.globethics.net+2
16. Schneider, F., Walter, L., & Haley, B. (2024). *Pathways for decarbonising Romania's economy*. Carbon Free Europe. https://www.carbonfreeeurope.org/product/pathways-for-decarbonising-romanias-economy
17. Transelectrica. (2025). *Electricity network development plan for the period 2024–2033*. Retrieved from https://www.transelectrica.ro
18. Schneider, F. A., Walter, L., & Haley, B. (2024). *Pathways for decarbonising Romania's economy*. Carbon Free Europe. https://www.carbonfreeeurope.org/product/pathways-for-decarbonising-romanias-economy
19. World Bank. (2022). *Romania: Infrastructure investment data*. [Publisher not specified]. Retrieved from https://www.worldbank.org/en/country/romania

THE CONTRIBUTION OF DECARBONIZATION STRATEGIES IN THE TRANSITION TO CLIMATE NEUTRALITY AT EU LEVEL

Silvia Elena Isachi
Scientific Researcher, PhD, "Victor Slăvescu" Centre for Financial and Monetary Research, Bucharest, Romanian Academy

Abstract: In this paper we aim to analyze the role of decarbonisation strategies in the European Union's transition towards climate neutrality, focusing on the legislative framework, implementation mechanisms, and the impact on greenhouse gas emission reductions. Building on the commitments made by the European Green Deal and the European Climate Law, the main strategic instruments used by the EU are highlighted, such as innovative technological solutions, economic mechanisms such as the ETS system, and sectoral policies applied in key areas such as transport, industry, and agriculture. The paper also highlights current challenges in the implementation process, including disparities between member states, financial obstacles, and the social implications of the transition. An integrated approach highlights the importance of coherent climate governance, supported by a sound financial framework and the active involvement of all relevant actors. The conclusions suggest that while decarbonisation strategies play a key role in achieving the European Union's climate objectives, long-term success is based on policy flexibility, constant innovation, and a fair transition for all regions of the Union.

Keywords: decarbonisation, climate neutrality, EU strategies, renewable energy, green technology.

Introduction

The climate crisis is one of the challenges of the 21st century, with direct effects on the environment, economy and society at a global level. In this context, the European Union (EU) has established itself as a world leader in combating climate change, committing to reducing greenhouse gas (GHG) emissions and making the transition to a climate-neutral economy. The EU's strategic objective is to achieve climate neutrality by 2050, in accordance with the European Green Deal, adopted in 2019. To achieve this transition, the Union has developed and implemented a series of decarbonisation strategies, designed to gradually reduce dependence on fossil fuels, accelerate the energy transition and support sustainable development. These strategies include technological, economic, legislative and sectoral measures, supported by a robust legal and financial framework. At the same time, the challenges associated with this process — such as development differences between Member States, the resilience of some industries, or the social impact of the transition — require a careful analysis of the efficiency and applicability of these policies.

This paper aims to analyze the role and contribution of the decarbonisation strategies promoted by the European Union in achieving the climate neutrality objective. Through a structured approach, the main strategic directions are identified; their effects on emission reduction as well as the current challenges in implementing climate policies are assessed.

The European Union has developed a robust legislative and strategic framework to achieve its goal of becoming climate neutral by 2050. This vision is centred on the European Green Deal, which is the EU's main action plan for the transition to a sustainable, competitive and resource-efficient economy. The deal goes beyond reducing greenhouse gas emissions and aims to transform all economic sectors: energy, industry, transport, agriculture and construction. One of the fundamental legislative acts of the European legal framework is the European Climate Law (Regulation (EU) 2021/1119), adopted in 2021. This law legally establishes the objective of achieving climate neutrality by 2050 and sets an interim target of reducing emissions by at

least 55% by 2030, compared to 1990 levels. The law ensures stability and predictability in European climate policies, imposing on Member States the obligation to draw up integrated national energy and climate plans (NECPs) and to regularly report on progress made. To implement these commitments, the European Commission launched in 2021 the "Fit for 55" legislative package, which includes a series of reforms and initiatives designed to align the European Union with the objectives set for 2030. The proposed measures include reforming the Emissions Trading System (EU ETS), updating emission standards for cars, introducing a new ETS for buildings and road transport, and proposing a Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM), which aims to prevent carbon leakage outside the European Union. The European Union supports the Renewable Energy Strategy, which establishes that, by 2030, at least 42.5% of final energy consumption should come from renewable sources, with an ambition of 45%. At the same time, through the REPowerEU programme, launched in response to the energy crisis caused by Russia's invasion of Ukraine, the EU aims to accelerate the energy transition, diversify energy supply sources and reduce dependence on imported fossil fuels. These initiatives benefit from a solid financial framework, which includes funds such as the Just Transition Mechanism, InvestEU and the Modernisation Fund, designed to support the regions and sectors most affected by the ecological transition. In this way, the European Union aims to ensure a just transition that does not exclude vulnerable communities and maintains economic and social cohesion across Europe.

1. Typologies of decarbonisation strategies in the European Union

In achieving its climate goals, the European Union has adopted a diverse range of decarbonisation strategies, covering both the technological and economic, legislative and sectoral dimensions. They are designed to facilitate the transition to a low-carbon economy, without compromising competitiveness and social cohesion.

a) Technological strategies - the technological dimension plays a key role in the decarbonisation process. Innovative solutions are applied in energy, industry and infrastructure. The most promoted technologies are listed in Table 1.

Table 1: Key technologies for EU decarbonisation

Technology	Main Application Area	Objective	Advantages
Renewable Energy	Electricity, heating	Replacing fossil fuels	Zero direct emissions
Carbon Capture and Storage (CCS)	Heavy industry, energy sector	Capturing emissions from industrial processes	Reduces unavoidable emissions
Green Hydrogen	Heavy transport, chemical industry	Emission-free fuel	Versatile and scalable
Energy Storage Batteries	Power grids, transport	Storing surplus energy	Energy flexibility

Source: data processed by IEA report (2023)

The Union supports the development of these technologies through dedicated research funds (Horizon Europe), the European Hydrogen Alliance, or the CCS Platform.

b) Economic and regulatory strategies - in addition to technologies, economic and legislative instruments provide incentives and sanctions for decarbonisation (table 2). The best known is EU ETS, which works on the principle "polluter pays."

Table 2: EU economic and regulatory instruments

Instrument	Type	Main Purpose	Launch Date
EU ETS	Economic	Limiting emissions through a carbon certificate market	2005
EU Taxonomy	Regulation	Defining green activities	2021
CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism)	Commercial	Combating emissions relocation	2026 (pilot)
National carbon taxes	Fiscal	Discouraging fossil fuel consumption	Variabil

Source: data processed by ICAP report (2023)

These mechanisms are accompanied by financing and subsidy schemes, with a focus on investments in energy efficiency and clean technologies.

c) Sectoral strategies - decarbonisation strategies differ according to the specificity of each economic sector (table 3). The EU has set out dedicated plans for transport, industry, agriculture and buildings.

Table 3: Sectoral strategies in key areas

Sector	Share in GHG Emissions (%)	Main Measures Adopted
Transport	~25%	Electro mobility, CO_2 standards, green infrastructure
Industry	~22%	CCS, energy efficiency, circular economy
Agriculture & LULUCF	~13%	Organic farming, carbon capture in soil
Buildings	~12%	Energy renovation, efficient heating

Source: data processed by European Environment Agency (2023)

In the transport sector, the "Fit for 55" plan proposes to remove thermal engines from sale by 2035. In industry, the transition to a circular economy is encouraged, and in agriculture, low-emission farms are supported by the Common Agricultural Policy.

2. Impact of decarbonisation strategies on the transition to climate neutrality in the European Union

The implementation of decarbonisation strategies at the European Union level has generated significant effects in the process of reducing greenhouse gas (GHG) emissions and accelerating the transition to a climate-neutral economy. These strategies have influenced both the national policies of the Member States and the decisions of the private sector, contributing to the reconfiguration of European energy, industrial and financial markets. According to data provided by the European Environment Agency, the EU reduced its net emissions by around 32% between 1990 and 2022, while GDP grew by over 60% over the same period (Table 4). This demonstrates the possibility of decoupling economic growth from carbon emissions, a key objective of the ecological transition.

Table 4: Evolution of GHG emissions and GDP in the EU (1990–2022)

Year	GHG Emissions (Mt CO_2-eq)	EU GDP (billion Euros, 2022 prices)	Remarks
1990	5,720	8,500	Reference year
2005	5,100	11,600	Launch of EU ETS
2015	4,460	13,800	Paris Agreement
2020	3,650	13,200	COVID-19 pandemic
2022	3,880	14,100	Post-COVID economic recovery

Source: data processed by EEA (2023), Eurostat (2023)

Although the EU has made significant progress, the dynamics of emission reduction vary considerably between Member States, namely countries in North-Western Europe (e.g. Sweden, Denmark, Germany) have advanced more rapidly, due to investments in renewable energy, transport electrification and favourable fiscal policies (table 5).

Table 5: Selected progress of EU Member States (2022)

Country	Emissions Reduction Compared to 1990 (%)	Renewable energy in the national mix (%)	Committed Neutrality
Suedia	-46%	62%	2045
Danemarca	-41%	50%	2045
Germania	-38%	42%	2045
România	-57%	24%	2050
Polonia	-14%	19%	2050

Source: data processed by EEA (2023), Eurostat (2023)

Although Romania has recorded a significant reduction in emissions following the restructuring of the post-1990 industry and the closure of some polluting production capacities, the pace of implementation of green technologies remains modest compared to Western countries.

The transition to a green economy generates both economic opportunities and challenges. On the one hand, decarbonisation strategies stimulate innovation, the creation of green jobs and the attraction of investments in clean technologies. On the other hand, the transition may affect communities dependent on carbon-intensive industries, requiring Just Transition Mechanism measures. The European Commission estimates that the full implementation of the "Fit for 55" package could generate between 1 and 2 million new jobs in green sectors by 2030, in parallel with an increase in GDP by approximately 0.5–1%.

Decarbonisation strategies adopted at the European level are becoming models of good practice for other regions of the world. The EU promotes high climate standards beyond its borders through the CBAM and trade policy. The impact of European decarbonisation strategies is visible, both in environmental indicators and in economic developments. However, achieving climate neutrality by 2050 requires maintaining the current pace of reform, coupled with solidarity between states and adaptability to emerging geopolitical and economic risks.

3. Challenges and limitations in the application of decarbonisation strategies at the European Union level

Even though the European Union has made significant progress in formulating and implementing decarbonisation strategies, the transition towards climate neutrality faces a number of systemic, structural and geopolitical challenges. These obstacles can affect the pace

and coherence of the ecological transformation, especially in the context of the economic and political diversity of the Member States.

Significant differences in the capacity of Member States to implement climate policies, such as Central and Eastern European countries (e.g. Romania, Bulgaria, Poland) with limited financial and technological resources compared to Western European countries, create gaps in the pace of the transition. These disparities generate risks of political fragmentation, as perceptions of the "costs of the transition" differ significantly. For example, in Poland, where over 70% of energy comes from coal, decarbonisation requires major investments and the restructuring of a considerable part of the economy and the workforce.

Sectors with high GHG emissions – such as steel, chemicals, cement and heavy road transport – face difficulties in adopting clean technologies due to high costs and the lack of viable alternatives on an industrial scale. Although the ETS (Emissions Trading System) provides incentives, the international competitiveness of these industries may be affected, which generates political pressure to maintain exemptions.

The energy transition requires a deep modernisation of the European infrastructure: smart grids, energy storage capacities, expansion of electric public transport, hydrogen networks, etc. Currently, these infrastructures are underdeveloped in many regions of the EU (example: penetration of electric vehicle charging stations is uneven, with high concentrations in Germany, France and the Netherlands, but very low in South-Eastern Europe).

The transition towards climate neutrality requires overcoming significant technological and infrastructure challenges. The technologies needed for deep decarbonisation – such as energy storage, green hydrogen, carbon capture and storage (CCS) – are still at an early stage of development or involve high costs. Access to the raw materials essential for the energy transition (lithium, cobalt, nickel) is limited, influenced by geopolitical factors and recycling capacity.

Existing infrastructure – be it electricity, transport or industrial networks – is not adapted to the new requirements of a low-emission economy. Modernising energy networks, integrating renewable and developing zero-emission transport corridors requires massive investment and cross-border coordination. The biggest obstacle is the disparities between Member States in terms of the degree of digitalisation, administrative capacity and existing green infrastructure. Without a unified approach and targeted support mechanisms, these differences can slow down the transition and exacerbate regional inequalities.

Table 6: Estimates of the impact of employment by 2030, in the context of the green transition

Sector	Current Jobs	Estimated Jobs (2030)	Trend
Extractive Industry	1.2 million	0.7 million	Decrease
Renewable Energy	1.3 million	2.4 million	Increase
Construction (Energy Efficiency)	1.0 million	1.8 million	Increase
Green Transport and Mobility	0.9 million	1.5 million	Increase

Source: data processed by European Commission (2021)

Table 6 highlights how the climate transition will affect different economic sectors in the European Union by 2030. Estimates show a significant decrease in jobs in the extractive industry, as a result of the gradual phasing out of fossil fuels. In contrast, sectors related to renewable energy, energy efficiency in buildings and green mobility will see considerable increases in employment.

These dynamic highlights the need for vocational retraining programmes and economic support for negatively affected regions, but also the strategic opportunity to create new sustainable jobs in the green economy. The net impact on employment will depend on the extent to which public policies manage this transition in a fair and efficient way.

The main technological and infrastructure obstacles encountered in the transition towards climate neutrality, as well as the current state of development and related challenges, are highlighted in Table 7.

Table 7: The main technological and infrastructure obstacles in the green transition

Technology/Infrastructure	Development Stage	Main Obstacles
Green Hydrogen	Emerging	High costs, lack of transport infrastructure
Energy Storage	In the process of maturation	Limited capacity, dependence on rare raw materials
Carbon Capture and Storage (CCS)	Pilot/prototype	High investments, low social acceptance
Smart Grids	Expanding	Requires modernization of existing infrastructure
Electric Transport	Growing	Insufficient charging infrastructure, limited range

Sources: data processed by reports IEA 920210, European Commission (2022)

Despite the fact that programmes such as the Just Transition Mechanism, InvestEU or NextGenerationEU provide substantial financial support, the distribution of funds sometimes remains inefficient or delayed (Table 8). Accessing these funds is often difficult due to bureaucracy and the limited administrative capacity of some Member States.

Table 8: The main beneficiary countries of the Just Transition Mechanism (2021–2027)

Country	Total Allocation (billion EUR)	Funding Priorities
Poland	3.85	Coal region reconversion, clean energy
Germany	2.50	Renewable, industrial innovation
Romania	2.14	Mine closures, energy efficiency
Czech	1.45	Industrial modernization, vocational training
Bulgaria	1.18	Energy transition and green mobility

Source: data processed by European Commission report, 2022; JTF Dashboard

The war in Ukraine and the energy crisis that began in 2022 have highlighted the EU's vulnerability to external shocks. Even though the green transition involves abandoning fossil fuels, especially natural gas, many Member States have had to temporarily return to coal or import LNG at high costs. These events have reinforced the need to accelerate energy independence through renewable sources, but have also postponed some decarbonisation measures. At the same time, they have also highlighted the critical dependence on strategic raw materials (lithium, cobalt, nickel), largely imported from outside the EU. Another important obstacle is public resistance to climate policies perceived as restrictive or costly (e.g. carbon taxes, traffic bans, energy price increases). For decarbonisation strategies to be effective, a just transition that does not leave vulnerable regions, sectors or social categories behind is essential. Public communication and citizen participation in decision-making are therefore key elements.

The implementation of decarbonisation strategies in the EU is influenced by a number of structural, economic and geopolitical constraints. Overcoming these obstacles requires an integrated approach: flexible policies, solidarity mechanisms between Member States, fair economic incentives and investments in technology and human capital. Only in this way can the transition to climate neutrality become a sustainable and equitable process for all regions of the European Union.

Conclusions

The decarbonisation strategies adopted at the European Union level are a central element in achieving the objective of climate neutrality by 2050. They have been developed within a coherent framework of integrated policies and have had a real impact on reducing greenhouse gas emissions, modernising the energy sector and reshaping economic markets. Between 1990 and 2022, the EU's total emissions fell by around a third, while the economy continued to grow. The share of renewable energy has also increased steadily, and fiscal and investment policies have been reoriented to support the green transition. However, the pace and efficiency of implementation vary considerably across Member States, reflecting structural, institutional and economic disparities. Moreover, the recent geopolitical context has generated significant pressures on the European energy system and highlighted the current limits of green infrastructure. Thus, we can formulate the following conclusions for action to strengthen and accelerate the decarbonisation process in the European Union:

1. Strengthening solidarity between Member States - it is necessary to strengthen support mechanisms for countries with reduced transition capacity (e.g. additional funds, technical assistance, know-how transfer), in order to avoid internal fragmentation and delaying common objectives.

2. Accelerating investments in green infrastructure - it is recommended to expand and modernise transport, energy and digital communications networks, with a focus on interconnectivity, energy storage, green hydrogen and electric mobility.

3. Simplifying access to finance - reducing bureaucracy and digitalising application processes for European transition funds could increase absorption, especially in less developed regions.

4. Developing green skills - education and training programmes need to be adapted to support the redeployment of the workforce from polluting sectors to green and technological areas, thus contributing to a just transition.

5. Improving public participation and transparency - clear and inclusive communication of climate objectives, together with the involvement of citizens and local authorities in the decision-making process, are essential for increasing the social acceptability of decarbonisation policies.

6. Resilience to external risks - decarburization strategies must be linked to energy security and geopolitical policies, to reduce dependence on external sources and to protect the transition from major shocks.

Climate neutrality is not just a technical target, but also a deeply transformative process at economic, social and cultural levels. The European Union is in a unique position to become a global model for sustainable development, but this requires constant commitment, strengthened transnational cooperation and constant adaptation to changing realities. Integrating climate objectives into all public policies – from agriculture, transport, digitalization to taxation – will be essential for the ultimate success of the transition. Equally, political will and social support will decide whether the current strategy can truly transform the Union into a competitive, fair and sustainable economy for all future generations.

BIBLIOGRAPHY:

1. Bodansky, D. (2019). The Paris Agreement: A New Beginning. In K. R. Gray, R. Tarasofsky, & C. Redgwell (Eds.), The Oxford Handbook of International Climate Change Law (pp. 397–415). Oxford University Press.
2. Mazzucato, M., & Perez, C. (2020). Innovation, Growth and the Green Economy: The European Case. Cambridge Journal of Economics, 44(5), 1055-1076. https://doi.org/10.1093/cje/beaa008
3. Pettit, M., & Howarth, R. B. (2019). The Role of Decarbonization in Achieving Climate Neutrality. Energy Policy, 129, 343-352. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2019.01.040
4. Sovacool, B. K., Kivimaa, P., & Schmidt, L. (2020). The EU's global leadership in renewable energy. Renewable and Sustainable Energy Reviews, 134, 110218. https://doi.org/10.1016/j.rser.2020.110218
5. *** European Commission. (2020). A hydrogen strategy for a climate-neutral Europe. Retrieved from https://ec.europa.eu
6. *** European Commission. (2020). EU Taxonomy Regulation (Regulation (EU) 2020/852).
7. *** European Commission. (2020). The European Green Deal. https://ec.europa.eu/info/publications/communication-european-green-deal_en
8. *** European Commission. (2021). Proposal for a Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) (COM(2021) 564 final).
9. *** European Commission. (2021). Fit for 55 package. Retrieved from https://climate.ec.europa.eu/eu-action/european-green-deal/delivering-european-green-deal/fit-55-package_en
10. *** European Commission, (2021). Renovation Wave for Europe – Greening our buildings (COM(2020) 662 final). Retrieved from https://ec.europa.eu
11. *** European Commission, (n.d.). Just Transition Fund. Retrieved May 5, 2025, from https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/just-transition-fund_en
12. *** European Environment Agency. (2022). Trends and projections in Europe 2022 – Tracking progress towards climate and energy targets (EEA Report No 13/2022). Retrieved from https://www.eea.europa.eu
13. *** European Environment Agency. (2023). Greenhouse gas emissions by country and sector – EEA. Retrieved from https://www.eea.europa.eu
14. *** Eurostat, (2023). GHG emissions by sector – Data Explorer. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat
15. *** International Carbon Action Partnership (ICAP). (2023). Emissions Trading Worldwide: Status Report 2023. Retrieved from https://icapcarbonaction.com
16. *** International Energy Agency (IEA). (2023). CCUS in clean energy transitions. Retrieved from https://www.iea.org/reports/ccus-in-clean-energy-transitions
17. *** International Renewable Energy Agency (IRENA). (2022). World Energy Transitions Outlook 2022: 1.5°C Pathway. https://www.irena.org
18. *** Intergovernamental Panel Climate Change (IPCC). (2021). Climate Change 2021: The Physical Science Basis – Summary for Policymakers. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/

ALBANIA: NAVIGATING THE COMPLEXITIES OF EMIGRATION AND IMMIGRATION

Edlira Titini
PhD, University of Tirana

Abstract: The prolonged transition to democracy in Albania and ongoing socio-economic challenges have led many educated and skilled individuals, including those with trades, to migrate to more developed countries. Push factors such as unemployment, low wages, and limited career opportunities are key drivers of emigration, while pull factors like higher living standards, better employment prospects, and favorable immigration policies in developed nations attract professionals and skilled workers to fulfill labor market demands abroad. At the same time, Albania is experiencing another side of the migration dynamic: the influx of labor, primarily from Asian countries, brought in by local businesses to sustain operations amidst shortages of domestic workers. Additionally, cases of illegal immigration via the Balkan route add complexity to these patterns. These labor flows,marked by the emigration of skilled individuals and the immigration of predominantly unskilled workers, create a multifaceted set of challenges for Albania. This article will examine the push and pull factors shaping these migration trends, followed by an examination of their potential implications for Albania's socio-economic development and the European integration process in this shifting landscape.

Keywords: Albania, emigration, immigration, European integration, labor flow

Post-communist migration in Albania

As Albania's communist regime collapsed, thousands of citizens sought political asylum in Western European embassies, yearning for freedom after decades of isolation from the rest of the world. However, the transition to democracy was not enough to stop the wave of emigration. In 1989, the population of Albania was recorded at 3,182,417 residents.[1] In the early years following the fall of communism, between 1991 and 1993, an estimated 300,000 Albanians-about 10% of the population-left the country.[2] Another major exodus occurred in 1997, during the civil unrest that followed the collapse of financial pyramid schemes, which had wiped out the savings of many Albanians, especially those living abroad.

In the first decade after the fall of communism, approximately 20% of Albania's population emigrated, settling in foreign countries. Migration rates from Albania were strikingly high-roughly four to five times greater than the average for contemporary emigration.[3] According to Sergio Anselmi, the large-scale emigration during this period was driven by a mix of oppressive social systems, outdated agricultural practices, poor urbanization, chaotic and stagnant economic development, and hunger.[4] At the time, unemployment affected around 40% of the population, while the average monthly salary was only $20.[5]

During this period, Albania also experienced significant internal migration. Many Albanians, especially from rural areas, moved to larger cities, particularly Tirana, in search of jobs and basic services that had become scarce in villages. The collapse of state-owned farms and agricultural cooperatives left much of the rural population unemployed, while cities offered better access to education, healthcare, and infrastructure, driving continued migration.

[1] Migracioni në Shqipëri, INSTAT 2014, p.9
[2] Mary Ward Loreto Foundation, Albanian Mission Against Human Trafficking, Beyond Borders, Analytical Research Report on migration in Albania, GEER, Tirana, 2019, p.14
[3] Mary Ward Loreto Foundation, Albanian Mission Against Human Trafficking, Beyond Borders, Analytical Research Report on migration in Albania, GEER, Tirana, 2019, p.14
[4] Cirogu Eldisa, Migrazione circolare: il caso Albanese, Dituria, Tiranë, p.58
[5] Mary Ward Loreto Foundation, op.cit. p.14

More than three decades after the collapse of the communist regime, emigration remains a defining phenomenon for Albania. By 2010, the number of Albanian emigrants had reached 1.44 million,[6] representing 51% of the resident population recorded in the 2011 census (2.8 million). In recent years, emigration has continued to rise, with 46,460 individuals leaving Albania in 2022, marking a 10.5% increase compared to 2021.[7] Despite this persistent outflow, the return of emigrants has remained limited.

The abolition of short-stay visa requirements in 2010 allowed Albanians to travel to the Schengen Area for up to 90 days. This has often been used as a legal route to seek asylum in more developed countries or, in some cases, to cross borders dangerously, such as via the English Channel in inflatable boats. In 2015, Albania ranked fifth in asylum applications in EU and EFTA countries, with 66,000 applications. Between 2010 and 2015, Albania ranked sixth globally in the percentage of adults intending to emigrate. After 2015, Germany emerged as the primary destination for Albanian emigrants, with migration to Germany increasing steadily each year.

Economic hardship continues to drive emigration. According to the 2019 Labor Force Survey, 83.7% of respondents cited employment opportunities as their main reason for leaving.[8] During 2020–2021, Albania consistently ranked last in Europe for per capita income and purchasing power, with the lowest regional average salary. Of growing concern is the trend of potential emigration, particularly among highly educated individuals. A 2018 study revealed that 52% of those planning to emigrate hold advanced degrees, while 65.1% of university students express intentions to leave.[9] This reflects the widespread dissatisfaction with Albania's labor market and working conditions, prompting skilled individuals to pursue better opportunities abroad, particularly in Germany, North America, and other developed European nations.[10]

The ongoing brain drain presents serious challenges to Albania's development, eroding its skilled workforce and hindering its potential for innovation and economic sustainability. These trends highlight the urgent need for policies that mitigate emigration's long-term socio-economic effects while creating opportunities for growth and workforce retention within the country.

The Impact of Emigration on Albania's Demographics and Economy

The emigration of working-age Albanians has had a profound effect on the country's demographics[11] and economy. According to the 2010 census, 50.5% of Albanians residing in European countries were under 29 years old, while 86.9% were below 49. The departure of individuals in their prime childbearing years has contributed to a significant decline in Albania's birth rate, which fell from 34,000 births in 2011 to 23,617 in 2023.[12] Similarly, the average number of children per woman dropped from 1.65 in 2011 to 1.21 in 2022[13], far below the replacement level of 2.1 required for population sustainability.

This demographic shift is further reflected in Albania's aging population. The proportion of individuals aged 65 and older increased from 11% in 2011 to nearly 20% in 2023,

[6] Gedeshi Ilir, King Russell, New Trends in Potential Migration from Albania, Friedrich-Ebert-Stiftung, Tirana 2018, p.14
[7] https://www.instat.gov.al/media/11653/popullsia-e-shqiperise-1-janar-2023.pdf
[8] Diaspora e Shqipërisë në shifra, INSTAT 2020, p.25
[9] Ivi., p.14
[10] Gedeshi Ilir, King Russell, Op. Cit. p.42
[11] According to the 2023 Population and Housing Census, Albania's resident population now stands at 2.4 million, reflecting a significant demographic shift over the past decade; https://www.instat.gov.al/al/statistikat-në-shkolla/popullsia-e-shqipërisë Accessed on April 26, 2025
[12] https://databaza.instat.gov.al:8083/pxweb/sq/DST/START__BD__BIRTH/BD0008/table/tableViewLayout1/ Accessed on April 26, 2025
[13] https://databaza.instat.gov.al:8083/pxweb/sq/DST/START__BD__DI/Indeksi01/table/tableViewLayout1/ Accessed on April 26, 2025

while the average age rose from 35.3 to 42.5 years over the same period. These changes have placed increasing pressure on the pension system, which now relies heavily on state budget support due to a low contributor-to-beneficiary ratio of 1.17.[14] Reduced purchasing power and rising healthcare costs have exacerbated these challenges.

From an economic perspective, emigration highlights the fragility of a labor market built on low-cost, non-unionized employment. Investments in education are becoming increasingly ineffective, as many young Albanians seek opportunities abroad rather than contributing to the domestic economy. This ongoing brain drain weakens Albania's potential for creativity, innovation, and long-term economic growth.

Over the years, countries such as Germany[15], Canada[16], and the United Kingdom[17] have implemented policies, such as immigration laws and citizenship incentives, designed to attract highly skilled individuals from various nations, including Albania.

As a result, Albania's labor market is facing significant imbalances due to a growing shortage of qualified professionals.

In the past decade alone, over 3,000 doctors have emigrated, leaving Albania at the bottom of the European rankings with just 18.79 doctors per 10,000 inhabitants.[18]

The labor market suffers from a dual deficit: a lack of academically qualified professionals in specialized sectors such as medicine, engineering, and IT, alongside a shortage of skilled workers in industries like textiles, food production, electromechanics, mining, and tourism.[19]

This shortage has also had a profound impact on public administration. According to the Albanian Prime Minister, more than 20% of job competitions across various sectors fail to select any candidates. In certain professional categories within public administration, competition failure rates reach as high as 50%, resulting in positions remaining vacant.[20]

The absence of qualified professionals has further contributed to urban overcrowding and a decline in the overall quality of services available to citizens.

Addressing these labor market challenges requires targeted policies aimed at retaining talent, enhancing education and training programs, and fostering a more competitive economic environment.

Immigration Trends and Challenges in Albania

In recent years, Albanian entrepreneurs have sought to address labor shortages by recruiting workers from abroad, primarily from Asian countries such as India, Nepal, Bangladesh, and the Philippines. However, integrating foreign labor presents multiple challenges, including higher operational costs, approximately EUR 600 per worker per month, as employers must provide housing and meals.[21]

---

[14] https://faktoje.al/kolapsi-i-pa-evitueshem-i-pensioneve-ne-shqiperi/ Accessed on April 26, 2025

[15] https://www.deutschland.de/en/topic/business/skilled-workers-in-germany-simplifying-immigration-from-abroad Accessed on April 26, 2025

[16] https://immigration.ca/fast-track-high-demand-occupations/ Accessed on April 26, 2025

[17] https://www.gov.uk/government/publications/skilled-worker-visa-eligible-occupations/skilled-worker-visa-eligible-occupations-and-codes Accessed on April 26, 2025

[18] https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/medical-doctors-(per-10-000-population) Accessed on May 2, 2025

[19] https://dosja.al/aktualitet/analiza-e-dw-ne-shqiperi-shqetesim-kryesor-mungesa-e-fuqise-punetore-i316531 ; https://shqiptarja.com/lajm/rama-sipermarrjet-po-perballen-me-mungese-punonjesish-te-kualifikuar-kapitali-njerezor-eshte-i-pari-kane-rritur-pagat-ndjeshem Accessed on May 2, 2025

[20] Hantke, F. (Ed.), Rezultate dhe Rekomandime të konferencës kombëtare: Profesionet më të kërkuara. Ekonomia shqiptare ka nevojë për aftësi të mira. Friedrich Ebert Stiftung, Tirana 2016 ; https://abcnews.al/600-vende-te-lira-ne-administrate-drejtoresha-e-dap-konkurset-i-mbyllim-pa-fitues/ ; https://www.imalbania.com/problematikat-e-administrates-publike-ne-shqiperi-mungesa-e-stafit-dhe-politizimi-ne-fokus-sonte-ne-31-minuta/ Accessed on May 2, 2025

[21] https://faktor.al/2024/02/18/lamtumire-largohen-punonjesit-e-huaj-ne-shqiperi-nuk-rrine-me-as-marokenet/ Accessed on May 2, 2025

Most foreign workers employed in Albania are unskilled, necessitating additional investment in retraining programs. Furthermore, many of them perceive Albania as a temporary transit point rather than a long-term employment destination, with the intention of moving to Western Europe.[22]

The high rate of job abandonment among foreign employees has made Albanian entrepreneurs increasingly reluctant to invest in their training, viewing foreign labor as a temporary solution rather than a sustainable strategy.

By the end of 2023, the number of foreigners holding residence permits in Albania had reached 21,460, marking an 18.2% increase compared to 2022.[23] Among them, only 48.3% held permits for employment, while the rest comprised 22.2% for family reunification, 13.3% for other reasons, 12.4% for humanitarian purposes, and 3.7% for studies.[24] Despite this increase, the number of foreign workers remains negligible in relation to Albania's labor market needs.

Organized crime has frequently exploited labor market demands for financial gain, using employment schemes as a façade for human trafficking to Western Europe.[25]
Although Albania hosted the first joint Frontex operation as a non-EU country in 2019, irregular migration continues. However, the number of irregular migrants identified within Albanian territory or at its borders, lacking proper documentation, has dropped significantly, from 18,835 individuals in 2020 to 6,630 in 2023.[26] Despite these trends, Albania's labor market remains unattractive to foreign workers due to low wages, reinforcing its role as a transit country rather than a long-term migration destination.

Emigration and its effects on Albania's European Union integration

In July 2022, the decision to open accession negotiations with Albania was finally made, marking the culmination of a long and challenging journey undertaken by the country. In October 2024, Albania opened its first negotiation cluster with the EU, followed by the second in April 2025, marking continued progress in the accession process.

Under these circumstances, the intensity of efforts to fulfill accession obligations has multiplied, driving an increased demand for qualified human resources. However, according to the 2024 ITUC Global Rights Index, Albania is classified among the countries regularly violating workers' rights. This reality is compounded by the fact that average salaries in Albania are the lowest in the Western Balkans, and worker protections are often merely formal, lacking effective implementation.[27] Furthermore, recruitment, dismissal, and career advancement in public administration are, to some extent, influenced by political party affiliations.[28]

The appeal of foreign labor markets, along with immigration incentives targeting the young and qualified, highlights one of the weaknesses of Albania's EU integration process. The ongoing emigration of this segment of the population, coupled with concerning numbers of potential emigrants, diminishes hopes for effectively advancing all the reforms required of Albania as a candidate country.[29]

---

[22] https://www.reporter.al/2023/04/20/punetoret-e-huaj-e-shohin-shqiperine-si-trampoline-drejt-perendimit/ Accessed on May 2, 2025
[23] https://www.instat.gov.al/media/13789/publikimi-te-huajt-ne-shqiperi-2023_shqip.pdf Accessed on May 2, 2025
[24] https://www.instat.gov.al/media/13789/publikimi-te-huajt-ne-shqiperi-2023_shqip.pdf
[25] https://shteg.org/rrjeti-i-emigracionit-te-paligjshem-permes-shqiperise/ Accessed on May 2, 2025
[26] https://www.instat.gov.al/media/13789/publikimi-te-huajt-ne-shqiperi-2023_shqip.pdf , p.6 Accessed on May 2, 2025
[27] https://www.monitor.al/informaliteti-gri-si-shkelen-te-drejtat-e-punonjesve-shqiptare/; Accessed on May 2, 2025
2024 ITUC Global Rights Index The World's Worst Countries for Workers, p.17
[28] Hackaj Ardian, Trendet e punësimit rinor në Shqipëri: Çfarë kërkon tregu?, Friedrich-Ebert-Stiftung, Tirana 2015, p.4; https://www.imalbania.com/problematikat-e-administrates-publike-ne-shqiperi-mungesa-e-stafit-dhe-politizimi-ne-fokus-sonte-ne-31-minuta/ Accessed on May 2, 2025
[29] Titini, E., Titini, S., Albania, la trappola dell'emigrazione, Balcani Occidentali. Riconciliazione delle Memorie Storiche, Cattedra sui Balcani, Edizione Rezzara, Vicenza 2023, p.200

Since September 2013, Albania has been governed by the Socialist Party. During his first term, the Prime Minister regarded emigration as a closed chapter.[30] However, in his second term, he shifted his perspective, arguing that emigration in Albania is not politically driven but rather a historical phenomenon, one that mirrors trends observed in EU countries such as Croatia, Poland, Romania, and Italy.[31]

He highlights the positive aspects of emigration, particularly remittances. While he emphasizes their significance, official data indicates that remittances increased from €597 million in 2015 to €1.05 billion in 2024. Additionally, he emphasizes the benefits of know-how, professional experience, and cultural exchange brought back by emigrants.

According to the Prime Minister, Albanians have emigrated in the past, continue to emigrate today, and will keep emigrating in the future, as Albania cannot become like Germany, even after five terms of governance.[32]

To ensure Albania fulfills its EU accession commitments despite a shortage of qualified human resources, the government must implement concrete reforms to reduce skilled worker migration. This includes creating dignified, well-paid job opportunities within the country. Additionally, effective investments in high-quality education at all levels and increased funding for research will be crucial to securing a sustainable future for Albania's workforce. At the same time, a relentless fight against corruption, starting from the highest levels of power, is essential to dismantling the culture of impunity and establishing meritocracy as the sole path to professional advancement.[33]

Conclusions

Migration continues to shape Albania's economic and demographic landscape. While remittances remain a crucial source of financial support for households and contribute to economic stability, the persistent outflow of citizens has led to labor shortages and accelerated population decline. In recent decades, emigration has increasingly been dominated by educated individuals, particularly young professionals. This trend has intensified the country's brain drain, making it more difficult to retain the intellectual capital essential for long-term development.

At the same time, relying on foreign workers to fill labor shortages presents significant challenges. Low wages fail to provide sufficient incentive for them to view Albania as a viable long-term destination, often prompting them to seek better opportunities elsewhere. Additionally, rising operational costs hinder the ability of local businesses to expand and compete, further complicating labor market dynamics. As Albania advances in its EU accession process, structural reforms are urgently needed, not only to create dignified, well-compensated employment opportunities but also to rebuild institutional trust and implement effective anti-corruption measures. Without meaningful intervention, restoring confidence among skilled professionals will remain a challenge, fueling further emigration.

Addressing these issues requires a comprehensive, forward-thinking strategy. Albania must tackle both the economic and institutional drivers of emigration while preparing for demographic shifts that threaten workforce sustainability and national competitiveness.

[30] https://www.youtube.com/watch?v=0w7GkPGBpQc Visita del Primo ministro Albanese Edi Rama alla Fiera del Levante, Bari 2015

[31] https://www.kryeministria.al/newsroom/emigrimi-shqiptareve-si-fenomen-historik-ne-renie-2/ Accessed on May 2, 2025

[32] https://www.youtube.com/watch?v=SS6SaY6Ft_8

[33] Titini, E., Titini, S., op.cit., p. 201

BIBLIOGRAPHY:

1. Barjaba K., *Contemporary patterns* in *Albanian emigration*, «South- East Europe Review», 2/2000
2. Cirogu E., Migrazione circolare: il caso Albanese, Dituria, Tiranë
3. Diaspora e Shqipërisë në shifra, INSTAT 2020
4. Gedeshi I., King Russell, *New Trends in Potential Migration from Albania*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Tirana 2018
5. Hackaj A., Trendet e punësimit rinor në Shqipëri: Çfarë kërkon tregu?, Friedrich-Ebert-Stiftung, Tirana 2015
6. Hantke, F. (Ed.), Rezultate dhe Rekomandime të konferencës kombëtare: Profesionet më të kërkuara. Ekonomia shqiptare ka nevojë për aftësi të mira. Friedrich Ebert Stiftung, Tirana 2016
7. 2024 ITUC Global Rights Index The World's Worst Countries for Workers
8. Mary Ward Loreto Foundation, *Albanian Mission Against Human Trafficking, Beyond Borders*, Analytical Research
9. Report on migration in Albania, GEER, Tirana, 2019
10. Migracioni në Shqipëri, INSTAT 2014
11. Rezultate dhe Rekomandime të konferencës kombëtare: Profesionet më të kërkuara. Ekonomia shqiptare ka nevojë për aftësi të mira. Friedrich Ebert Stiftung, Tirana 2015
12. Titini, E., Titini, S., Albania, la trappola dell'emigrazione, Balcani Occidentali. Riconciliazione delle Memorie Storiche, Cattedra sui Balcani, Edizione Rezzara, Vicenza 2023
13. http://www.instat.gov.al
14. https://abcnews.al
15. https://ata.gov.al
16. https://databaza.instat.gov.al
17. https://dosja.al
18. https://eur-lex.europa.eu
19. https://faktoje.al
20. https://faktor.al
21. https://immigration.ca
22. https://shteg.org
23. https://top-channel.tv
24. https://www.deutschland.de
25. https://www.gov.uk
26. https://www.imalbania.com
27. https://www.kryeministria.al
28. https://www.monitor.al
29. https://www.reporter.al
30. https://www.who.in
31. https://www.youtube.com

ARISTOTELIAN INFLUENCES IN PLUTARCH'S ETHICAL CONCEPTION

Alexandru-Lucian Voinea
Prf. PhD, "Mihai Eminescu" National College, Baia Mare

Abstract : This paper aims to revalue the philosopher Plutarch of Chaeronea (46-125), author of the renowned Parallel Lives, but also of a collection of treatises on practical morality and philosophy, entitled Moralia, less known in Romania. From these treatises, we learn that Plutarch reveals himself as a follower of Platonism in opposition to Stoicism and Epicureanism. However, the philosopher of Chaeronea agrees with Aristotle in some respects, particularly the well-known principle of moderation: virtue is the golden middle way (aurea mediocritas) between these two extremes, excess (ὑπερβολή) and deficiency (ἔλλειψις), a principle that became commonplace (locus communis) in the Renaissance.

Keywords: ethics, virtue, temperance, Plutarch, Aristotle

I. Considerații preliminare.

De-a lungul istoriei, o serie de gânditori au avut ca temă de reflecţie problematica eticii care este indispensabilă în toate domeniile vieţii si organizării societăţilor. Marii gânditori ne-au lăsat idealurile morale, tocmai pentru ca o societate să se poată organiza mai bine, pentru ca omul să se poate integra mai uşor în comunitatea din care face parte.

"Etica şi morala sunt permanenţe ale vieţii spiritual-umane" dar, în noile condiţii de astăzi, "ele sunt tot mai solicitate să contureze profiluri etico-morale potrivite cu noile rascruci apărute la intrarea în secolul XXI"[1].

În contextul crizei economice mondiale, al crizei de imagine de care suferă de mult timp clasa politică din majoritatea statelor lumii, al intoleranţei religioase şi al unor predicatori care se grăbesc să anunţe sfârşitul lumii, considerăm că readucerea în prim plan a unor a unor valori şi virtuţi morale din Antichitatea greco-romană este mai mult decât necesară sau oportună. Nu putem ignora astfel soluţiile pe care cei de odinioară le-au descoperit cu mult timp în urmă pentru a depăşi momentele de criză politică, religioasă şi economică. Căci – trebuie s-o spunem – adevărata criză a umanităţii este de fapt una morală. T. Sârbu constată că:

"Societatea este copleşită şi răvăşită în acelaşi timp de antivalori ca hedonismul, egoismul, dorinţa de putere, de glorie, avariţia. Valorile căutate sunt astfel non-valori sau pseudo-valori. În majoritatea emisiunilor, filmelor sau reclamelor TV predomină mesajele subculturale, subumane, dezagreabile şi morbide"[2].

„În acest context, valorile etice sunt imperioase ca repere pentru mentalul comunitar modern", remarcă în mod pertinent Teodor Vidam[3].

Cercetarea de faţă are menirea de a aduce contribuţii teoretice în domeniul eticii antice în raport cu cercetările anterioare. Nevoia acută de moralitate care simte în zilele noastre reprezintă un alt argument pentru lucrarea de față.

Dar de ce un studiu despre etică la Plutarh și Aristotel? Cu greu am accepta că cineva este „cultivat" dacă nu dispune, cât de cât, de o cunoaştere a filosofiei. De asemenea, dacă la un om cultivat ne aşteptăm să nu fie complet ignorant în ceea ce priveşte Grecia şi Roma, să cunoască astfel originile culturii europene, la fel de bine am putea să ne aşteptăm ca el să ştie ceva despre Aristotel, unul dintre cei mai mari gânditori care au existat vreodată. Se impune astfel să

[1] Sârbu, Tănase, *Etică: valori şi virtuţi morale*, Editura Societăţii Academice „Matei - Teiu Botez", Iaşi, 2005, p. 3.
[2] *Idem*.
[3] Vidam, Teodor, *Dimensiuni ale eticii comunicării şi mass-media*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2007, p. 184.

reflectăm cu mai multă atenție asupra revenirii la sursele originare ale culturii europene, așa cum au preconizat Heidegger și Derrida, căci filosofii antici „trăiesc în funcție de convingerile lor și gândeau societatea și lumea în care trăiau", precizează în mod pertinent Luc de Brabandere[4].

Propunem astfel în prezenta lucrare o incursiune în filosofia morală a lui Plutarh prin raportare la concepția etică a lui Aristotel, încercând să demonstrăm că nu doar Platon şi Aristotel ne-au lăsat o moştenire şi un tezaur trainic în domeniul filosofiei morale, ci şi gânditori precum Plutarh din Cheroneea.

Cu toate că numele gânditorului grec şi fragmente ale operei sale sunt citate adesea în multe studii semnificative, dar mai ales în operele unor autori de seamă din antichitatea târzie sau din timpul Renaşterii, opera sa este lacunar tradusă în limba română, în timp ce studiile publicate, şi aşa extrem de puţine, abordează doar secvenţial şi neunitar reperele importante ale creaţiei sale. Din păcate, la noi în ţară Plutarh este cunoscut mai mult ca scriitor sau ca istoriograf, datorită celebrei lucrări *Vieţi paralele*, singura operă tradusă integral în limba română de către N. I. Barbu, care este şi autorul primei lucrări consacrate moralistului din Cheroneea, în timp ce vasta sa culegere de tratatate moral-filosofice, intitulată *Moralia* (*Scrieri morale*) este prea puțin cunoscută, așa cum rezultă din puținele articole publicate până în prezent pe această temă. Vom arăta în lucrarea de faţă că de fapt Plutarh este filosof ca Platon şi Aristotel, că "în ceea ce priveşte filosofia greacă, el ne oferă panorama cea mai completă" după Aristotel şi „înainte de neoplatonism" [5], pe care îl anticipează. Precizăm că moralistul din Cheroneea este un reprezentant de seamă al platonismului, mai exact al platonismului mediu[6].

II. Plutarh față de Aristotel.

În ceea ce-l priveşte pe Aristotel, vom arăta în cele ce urmează că Plutarh îşi aminteşte adesea de el şi de discipolii săi în morală, în fizică, în biologie şi în metafizică. În opinia lui R. Flacelière, Plutarh nu a afirmat niciodată superioritatea ideilor filosofice ale lui Aristotel faţă de cele ale lui Platon din acelaşi domeniu[7]. Putem fi de acord cu această apreciere, dar numai cu condiţia să scoatem din această ecuaţie problema virtuţii. Astfel, pentru Plutarh primează ideile filosofice platoniciene în toate domeniile filosofiei, mai puţin în aceea a problematicii virtuţii, unde se apropie de Aristotel, detaşându-se de Platon. Trebuie să preiczăm însă că nu a fost doar un "imitator stângaci" al Stagiritului, aşa cum îl acuză unii cercetători[8]. Deşi Plutarh porneşte de la principiile aristotelice, dezvoltă el însuşi atât o teorie a virtuţii, dar şi o etică a virtuţii proprie, aşa cum se va putea vedea din cele ce urmează,.

Obiectivul primordial al lui Plutarh este dobândirea şi practicarea virtuţii (*arete*), ca de altfel şi pentru alţi filosofi antici precum Aristotel. *De virtute morali* este opusculul care ne dezvăluie concepţia de sorginte asristotelică a lui Plutarh în privinţa virtuţii. Majoritatea cercetătorilor este de acord că Plutarh cunoştea opera Stagiritului, bazându-se pe citatele aristotelice (e adevărat, nu foarte numeroase) care se regăsesc în întreaga operă a lui Plutarh. Apropierea de ideile filosofice peripatetice este justificată de cercetătorii plutarhieni prin

[4]Apud Vidam, Teodor*, Repere ale gândirii etice contemporane*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2012, p. 27.
[5]Vidam, Teodor, *Repere ale gândirii etice contemporane*, *ed.cit.,* p. 38.
[6]*Idem.* Vezi și F. Copleston, *Istoria filosofiei*, vol. I, *Grecia și Roma*, Ed. All, București, 2008, p. 406.
[7] Flacelière, Robert, *Introduction generale,* in Plutarque, *Oeuvres Morales,* Tome I, Partie I, Les Belles Lettres, Paris, 1987*,* p. XXXV.
[8] Vezi Hartman, J. J., *De Plutarcho scriptore et philosopho*, Leyde, 1916, p. 203. Se arată aici că cele două tratate *An virtus doceri possit* şi *De virtute morali* sunt două exemple alei unei imitaţii plutarhiene de proastă calitate, iar Plutarh este considerat un impostor:
Denique et libellum An virtus doceri possit et hunc De virtute morali insignia equidem duo exempla ineptissimae imitationis, qua ita Plutarchi personam sumit impostor ut ultro se indicet.

apartenenţa sa la platonismul mediu, "caracterizat printr-o influenţă constantă şi o contaminare tenace a tuturor temelor platoniciene şi peripatetice[9].

Sunt şi istorici ai filosofiei, precum É. Bréhier sau F. Copleston care îmbrăţişează această ipoteză[10]. F. Becchi este însă de altă părere. "În mod contrar, - constată F. Becchi - suntem de părere că aportul moralei aristotelice predomina în gândirea sa şi că îl putem apropia de primii comentatori ai lui Aristotel, făcând din el un reprezentant al aristotelismului mediu"[11]. Chiar dacă e limpede că îi critică pe stoici (în *De virtute morali*) şi epicureici (în *Contra Colotes*) cu argumente de sorginte aristotelică, suntem de părere că D. Babut exagerează în această privinţă. Plutarh, în manieră aristotelică, este împotriva eliminării pasiunilor care trebuie stăpânite, educate, cu ajutorul virtuţii care se numeşte *cumpătare,* combătându-i astfel pe stoici[12]. În ceea ce-l priveşte pe Colotes, filosof epicureic, Plutarh demască grosolănia şi necinstea procedeelor utilizate de acesta în polemica sa împotriva filosofilor, cărora Plutarh le ia apărarea, căci ei "au în mâini tratatele strămoşilor[13]", invocând şi aici aprecierea pe care o avea faţă de predecesorii săi. În concepţia înţeleptului din Cheroneea, "doar aceia au realizat idealul vieţii umane, care au unit practica afacerilor cu studiul speculativ al virtuţii"[14].

În ceea ce priveşte alte probleme filosofice Plutarh îl contrazice pe Aristotel care, în *De Caelo* se dezicea de ipoteza pluralităţii lumilor. Am putea oferi multe exemple de acest fel. (*Vieţi paralele, Alexandru; De Iside et Osiride* – reia teme din *Metafizica*).

D*e anima* a lui Aristotel este cunoscută de Plutarh, căci "în *De virtute morali* el opune două fraze ale filosofiei lui Aristotel, din care prima ar fi caracterizată, în acest caz, de o aliniere a psihologiei sale la cea a lui Platon, în timp ce, în a doua, s-a distanţat faţă de aceasta din urmă, rămânând totuşi mai aproape de aceasta decît acelea care reclamă monismul psihic"[15]. Astfel, după ce a expus în pasajul 442 B, 2-6 principiile psihologiei platonice, autorul adaugă:

„Aristotel admite într-o mare măsură aceste principii, aşa cum reiese vizibil din scrierile sale. Dar mai apoi, el adaugă elementul irascibil la concupiscibilitate, apreciind că furia este un fel

---

[9] Donini, P. L., *Il platonismo medio e l' interpretazione dell' etica aristotelica,* în *Tre studi sull'aristotelismo nel II secolo*, Torino, 1974, p. 63- 125, apud Babut, Daniel, *Plutarque, Aristote et l' aristotélisme*, In: Parerga. Choix d'articles de Daniel Babut (1974-1994). Lyon : Maison de l'Orient et de la Méditerranée Jean Pouilloux, 1994, pp. 505-529. (Collection de la Maison de l'Orient méditerranéen ancien. Série littéraire et philosophique). Cf. http:// www.persee.fr/web/ouvrages.

[10] Vezi Brehier, Émile, *Histoire de la philosophie, Histoire de la philosophie,* Tome premier,
L' Antiquité et le Moyen Age, Paris, Quadrige / Puf, 1987 şi Copleston, Frederick, *op. cit.*

[11]Becchi, F., *Aristotelismo e antistoicismo nel* ***De virtute morali*** *di Pluraco*, în *Prometheus,* 1975, p. 160 – 180, apud Babut, Daniel, *Plutarque, Aristote et l' aristotélisme*, In: Parerga. Choix d'articles de Daniel Babut (1974-1994). Lyon : Maison de l'Orient et de la Méditerranée Jean Pouilloux, 1994, pp. 505-529. (Collection de la Maison de l'Orient méditerranéen ancien. Série littéraire et philosophique).
Cf. http:// www.persee.fr/web/ouvrages.

[12] Cf. Gréard, Octave, *op. cit*., pp. 57 – 58, referindu- se la *De virtute morali* şi la "educarea pasiunilor" : "Este doctrina pură a lui Aristotel; nu am şti cum am putea mai formal să-l detaşăm de Platon".
Zeller, Edouard, *La philosohie des grecs, op. cit*., III, 2, p. 180*:* "expozeul lui Plutarh în ceea ce priveşte virtutea etică îl urmează pe Aristotel " *(l'exposé de Plutarque sur le vertu éthique suit Aristote*). Zucchelli, B., *Il Περί δυσωπίας di Plutarco,* în *Maia N.S*., 17, 1965, apud Babut, Daniel, *op. cit*., p. 506 ; pp. 215-231; p. 221: "Este cunoscut faptul că Aristotel şi şcoala peripatetică au exercitat asupra lui Plutarh o influenţă relevantă în ceea ce priveşte doctrina sa etică şi în particular asupra eticii moderaţiei, metriopatiei". *(È noto che Aristotele e la scuola peripatetica esercitarono su Plutarco un influsso rilevante in relazione alle dottrine etiche e in particolare a quella della μετριοπάθεια)*.
Dumortier, J., Plutarque, *OEuvres morales,* VII, 1, Paris, 1975, p. 18 : "Plutarh, în această operă de tinereţe care este *Despre virtutea morală*, se separă deci de Platon, pentru a urma doctrina lui Aristotel. Putem fi surprinşi, dar trebuie s-o constatăm. Cartea sa de căpătâi, când a compus acest tratat, este *Etica Nicomahică* " (*Plutarque, dans cette oeuvre de jeunesse qu'est le De virtute morali, se sépare donc de Platon comme des Stoïciens pour suivre l'enseignement d'Aristote. On peut en être surpris, mais il faut bien le constater. Son livre de chevet, quand il compose son traité, est l'Éthique à Nicomaque*).
Dillon, J. M., *The Middle Platonists*, London, 1977, p. 195: *It is interesting that Plutarch, although in other respects dependent on Alexandrian Platonism, takes in ethics an Aristotelian tack*.
Becchi, F., *op. cit*., 1990, p. 15: *... oggi si puo parlare ... di un generale accordo tra gli studiosi nel rilevare quando profundamente Aristotele e la scuola peripatetica abbiano influenzato le dottrine etiche di Plutarco, in particolare quella della virtu - μεσότης , ammettendo un' utilizzazione diretta da parte di Plutarco delle Etiche aristoteliche.*

[13] Plutarch, *Moralia, Contra Colotes*, 1108 D, 5-11.

[14]Gréard, Octave, *op. cit*., p. 59.

[15] Babut, Daniel, *Plutarque, Aristotel et l' aristotélisme*, *op. cit*., p. 517.

de dorinţă, de aspiraţie la răzbunare. Totuşi el nu a încetat să considere până la capăt elementul pasional şi iraţional ca fiind distinct de raţional"[16]. Suntem de părere că toate acestea ne arată că Plutarh a cunoscut lucrarea *De anima* a lui Aristotel, putând aprecia astfel gândirea filosofică a acestuia. Numeroşi exegeţi ai lui Plutarh, precum Donini, Becchi, Babut, consideră că se poate vorbi în tratatul *De virtute morali* de teme împrumutate de înţeleptul din Cheroneea din etica peripatetică. D. Babut nu este de acord cu ipoteza formulată de F. Becchi, conform căreia, a existat o evoluţie în concepţia etică a lui Plutarh care l-ar fi condus progresiv la a depăşi platonismul original pentru a se ralia moralei mai perfecţionate a lui Aristotel. Babut argumentează în acest sens că, "oricât de incertă ar fi cronologia operelor lui Plutarh, e cert că *De animae procreatione in Timaeo*, ultimele şase cărţi din *Qaestiones convivales* şi mai ales *Dialogurile pitice*, în care se afirmă în maniera cea mai incontestabilă *platonismul* autorului, trebuie să aparţină ultimei perioade ale creaţiei literare a acestuia din urmă". Prin urmare, noi suntem de acord cu D. Babut, care precizează cât se poate clar că „ nu este loc, în cariera autorului *De virtute morali,* pentru o «convertire» la morala aristotelică"[17]. De asemenea se impune să amintim şi că Platon ocupă un loc de cinste în acest tratat, *De virtute morali*, inclusiv prin raportare la Aristotel, aşa cum reiese din capitolul al treilea al acestui tratat. Acelaşi D. Babut subliniază că „suntem obligaţi să recunoaştem că Plutarh şi-a plasat expozeul său din *De virtute morali,* ca şi celelalte eseuri filosofice, sub patronajul lui Platon". Acest lucru nu înseamnă însă că vom uita de "distanţa incontestabilă care există între platonismul său şi gândirea Maestrului său pe care a reclamat-o întotdeauna".

Putem conchide astfel că Plutarh, deşi a împrumutat materiale de-ale lui Aristotel sau ale tradiţiei peripatetice, a continuat să-l considere pe Platon maestrul său, cu toate că era conştient, după toate probabilităţile, de divergenţele existente între cele două sisteme de gândire. Babut constată astfel că "aceste materiale aristotelice sau peripatetice nu reprezentau în ochii săi decât arme eficace în lupta sa contra monismului stoic, luptă realizată în numele dualismului metafizic şi psihologic, în care a văzut, la rândul său, mesajul esenţial al lui Platon"[18].

Aşa cum arătat deja, Plutarh a avut ca model *Etica Nicomahică* a lui Aristotel, atunci când a redactat opusculul *De virtute morali*, cu siguranţă cel mai important dintre tratatele referitoare la virtute, mai exact la ceea ce se numeşte teoria virtuţii. Căci deosebim teoria virtuţii sau aretelogia de etica virtuţii[19]. Ideile filosofice din acest tratat vor fi aplicate în lucrările sale de filosofie practică, precum *Vieţi paralele, Coniugalia praecepta, De tuenda sanitate praecepta, De cohibenda ira* şi lista poate continua cu alte exemple.

Pentru a înţelege problematica virtuţii plutarhiene se impune să reluăm câteva idei de bază ale lui Aristotel în această privinţă. Astfel, teoria a morală a Stagiritului e cuprinsă în cele trei *Etice: Etica Nicomahică*, *Etica lui Eudemos* şi *Etica Mare (Magna Moralia)*[20]**.** "Problema fundamentală a eticii aristotelice – subliniază S. Petecel - gravitează în jurul naturii şi mijloacelor de realizare a Binelui Suprem, instituit ca scop absolut, spre care tinde totul, dar nu este vorba de Binele în sine, abstract şi transcendent profesat de şcoala platoniciană, prin a

---

[16] Plutarch, *Moralia, De virtute morali,* 442 B, 2- 6 (trad. ns.).
Sandbach, F.H., *Plutarch and Aristotle* , ICS 7, 1982, p. 219, apud D. Babut, *op. cit.,* p. 512 , constată că "Plutarh nu se mulţumeşte să releve în mod repetat adeziunea lui Aristotel la tripartiţia platoniciană a sufletului şi la definiţia sa a furiei ca "dorinţă de răzbunare": propunerea sa vizează în primul rând să sublinieze succesiunea cronologică (cf. *ἐπὶ πλέον, ὑστερον δε, μέχρι παντός*) şi mai ales opoziţia acestor două concepte" (cf. *καίτοι ... διετέλεσεν).*

[17]Babut, Daniel, *op. cit*., pp. 519 - 520.

[18]*Ibidem*, p. 520. Cf. *De animae procreatione in Timaeo*, 1015 B 2-12.
Vezi Plutarque, *De la vertu éthique*, Introduction, texte, traduction et commentaire par Daniel Babut, Paris, Les Bellles Lettres, 1969, p. 42.

[19]Vezi Cozma, Carmen, *Introducere în aretelogie,* Ed. Univ. „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2001, p. 9. Autoarea identifică „teoria virtuţii" cu "aretelogia", adică o „ştiinţă despre excelenţa fiinţei umane".

[20]Vezi *Introducere* în Aristotel*, Etica Nicomahică,* introducere, traducere, comentarii şi index de Stella Petecel, Editura Iri, Bucureşti, 1998, p. 9.

cărui analiză critică Aristotel îşi defineşte net poziţia, ci de Binele realizabil în practică, deci de un bine accesibil omului“[21].

După T. Vidam, Binele suveran profesat de Platon este considerat iluzoriu de Aristotel. Astfel, “scopul moralei după Aristotel este de a aduce claritate în problema înţelegerii binelui şi a mijloacelor de a-l realiza, de aceea cunoaşterea morală presupune o cunoaştere a experienţei în prealabil“[22].

Chiar dacă etica este pentru Aristotel „o ramură a a științei politice ori sociale”, F. Copleston este de părere că „el tratează mai întâi despre știința etică a individului și apoi despre știința etică politică, din *Politica*”[23].

Scopul vieţii este, în concepţia lui Aristotel, fericirea, dar e vorba aici de o fericire care “poate fi cu adevărat accesibilă oricărui om, cu condiţia s-o vrea”, explică T. Vidam[24]. F. Copleston a observat că Stagiritul, „la sfârşitul *Eticii Nicomahice* reflectează asupra vieţii ideale constituite din activitate conformă virtuţii, viaţa cu adevărat fericită a omului”[25].
După Aristotel, “Virtutea este aşadar, o dispoziţie habituală dobândită în mod voluntar, constând în măsura justă în raport cu noi, determinată de raţiune, şi anume în felul în care o determină posesorul înţelepciunii practice. Ea este calea de mijloc între două vicii, unul provocat de exces, celălalt de insuficienţă”[26]. Virtutea stă între cele două vicii, cel al excesului şi cel al lipsei.

Din îndoita funcţiune a raţiunii, care constă anume, pe de o parte, în a stăpâni pasiunile şi, pe de alta, de a-şi dobândi ea însăşi perfecţiunea, rezultă împărţirea virtuţilor în etice şi dianoetice, sau practice (ale caracterului) şi intelectuale. Virtutea este un mijloc între o lipsă (un defect) şi o exagerare.

Filosoful din Stagira este considerat “fondatorul unui sistem de filosofie morală”[27]. Dar “morala lui Aristotel nu este o moraă a conştiinţei sau a responsabilităţii (...), ci o morală a înţelepciunii practice (*phronesis*), al cărei imperativ este punerea în aplicare efectivă a virtuţii“[28].

După această scurtă recapitulare a eticii aritotelice, vom aborda problematica virtuţii aşa cum reiese din lucrările lui Plutarh. La fel ca şi Aristotel, şi Plutarh pune virtutea în raport cu viciul. Dar Plutarh pune virtutea, *virtus* şi în raport cu soarta, *fortuna*[29]. Plutarh este un filosof cu suflet religios şi un teolog ataşat de raţiune. El recomandă procedarea cu mult tact în toate, precum şi preceptul aristotelic *aurea mediocritas* (*„*aurita cale de mijloc*”*). După cum se ştie, pe frontispiciul templului de la Delphi, unde Plutarh a fost preot apollinic, se vedeau scrise două dictoane: *Gnothi seauton* („Cunoaşte-te pe tine însuţi”), şi „*Medén ágan*”, („Nimic peste măsură”), primul de sorginte socratică, iar cel de-al doilea de origine aristotelică.

În ceea ce-l priveşte pe omul politic, Plutarh susţine că acesta trebuie să fie: prevăzător şi zelos în toate, să-şi aleagă colaboratorii mai ales dintre cei care au însuşirile pe care el nu le posedă; să caute drept răsplată a faptelor lui mai ales cinstirea virtuţilor sale; să facă daruri poporului cu multă băgare de seamă. Este limpede că obiectivul primordial al lui Plutarh este învăţarea şi practicarea virtuţii (*areté)*. Suntem aici în acord cu renumiţi cercetători plutarhieni ca Daniel Babut şi Robert Flacelière care susţin acest lucru.

Problema aceasta a măsurii, a moderaţiei există în atenţia filosofilor cu mult timp înainte de Aristotel, încă de pe vreme celor şapte înţelepţi. Astfel, pentru Kleobul din Lindos,

---

[21]*Ibidem*, p. 11.
[22]Vidam, Teodor, *Introducere în filosofia moralei,* Ed. Inter-tonic, Cluj-Napoca, 1994, p. 8.
[23]Copleston, Frederick, *Istoria filosofiei*, vol. I, *Grecia şi Roma*, traducere în lb. rom. de Georgescu, D. şi D. Roşca, Editura All, Bucureşti, 2008, p. 300.
[24]Vidam, Teodor, *Introducere în filosofia moralei, ed. cit*., p. 9.
[25]Copleston, Frederick, *op. cit.,* p. 301.
[26]Aristotel, *Etica Nicomahică, ed. cit.,* B, 6 sqq. Vezi şi cărţile a III-a şi a IV-a.
[27]*Ibidem*, p. 12.
[28]*Ibidem*, p. 11.
[29]Plutarch, *Moralia, ed. cit*., vol. I, p. 9.

"măsura este lucrul cel mai bun (metron ariston)", iar Solon din Atena afirmă „Nimic prea mult". Chiron lacedemonianul aminteşte îndemnul „Cunoaşte-te pe tine însuţi". Thales din Milet este de părere că "lipsa de stăpânire este vătămătoare".[30] Gânduri morale cât se poate de profunde şi perspective morale precise ne oferă şi tragicii greci, căci opera lor se dezvoltă în paralel cu dezvoltarea filosofiei morale. Îl vom aminti aici pe Eschil care în *Perşii*, subliniază că preceptul delfic "cunoaşte-te pe tine însuţi" desemnează mai întâi, înainte ca Socrate să-l fi îndepărtat de primul său înţeles: "cunoaşte limitele naturii omeneşti şi nu uita niciodată măsura („nimic prea mult" este de asemenea un adagiu delfic) şi dreptatea"[31]. Intră aici în discuţie şi una dintre virtuţile cardinale: dreptatea, asociată ideii de măsură. Pitagoreicii priveau lucrurile existente ca pe un "echlibru"(*isomoira)* între contrarii (*enantia*). Dar Platon este cel care aduce "medianitatea" pe tărâmul eticii, numind extremele nelimitat (apeiron), iar cuantificatul , amestecatul, "limită" (*peras*)[32].

Excelenţa în etică este aşadar "buna cale de mijloc", iar „*areté* este *mesótes*", - constată C. Cozma –, care este de acord cu Aristotel că "Virtutea reprezintă excelenţa umanului; ea fiind excelenţa intermediarităţii", adică o „medie între două extreme"[33]. Toţi cercetătorii din domeniu au căzut de acord că definiţia aristotelică a virtuţii ca o „cale de mijloc între cele două extreme" este cea mai potrivită.

Cercetarea lui Aristotel presupune o parte raţională a sufletului şi o alta iraţională, dar în ultima (în cea iraţională) este operată o distincţie între funcţiile vieţii vegetative care scapă în întregime gândirii şi cele ale vieţii pasionale, impulsurile sau poftele, care se supun când autorităţii raţiunii, când îi opun rezistenţă. Este domeniul virtuţilor morale, care sunt obiceiuri dobândite prin voinţa liberă şi care facilitează practica binelui moral. Aici este momentul să distingem virtuţile intelectuale, ca ştiinţa, inteligenţa, *cumpătarea*[34]. În aceste perspective, partea raţională a sufletului are de îndeplinit o dublă funcţie; una ştiinţifică sau teoretică ce priveşte necesarul: este domeniul inteligenţei şi al ştiinţei; cealaltă funcţie, morală şi practică are ca obiect eventualul, şi ţine de resortul cumpătării[35].

Plutarh distinge şi el între virtuţile etice şi cele teoretice încă de la începutul lucrării sale *De virtute morali*[36]. Virtutea etică este esenţialmente o dispoziţie preferenţială pentru binele moral. Or, acesta nu este o extremă, ci *o cale de mijloc între* două extreme la fel de supărătoare, şi această cale de mijloc este relativă pentru fiecare dintre noi: fiecare om trebuie să practice în raport cu el însuşi fiecare virtute. Fixarea corectă a căii de mijloc îi aparţine, căci aceasta diferă de la individ la individ după imprejurările in care acesta este plasat. Este domeniul virtuţii numită cumpătare. Putem afirma că şi pentru Plutarh, ca și pentru Aristotel, *areté* este *mesótes,* așa cum precizează el însuși în tratatul mai sus amintit:

"Virtutea reprezintă calea de mijloc (justa măsură) pe care o numim (virtute) etică."[37]. Este vorba de de cunoscutul principiu aristotelic, *ἀρετή μεσότης (ἐστὶ)* preluat și adaptat de Plutarh, principiu care propune temperarea pasiunilor pe care filosofii stoici le doreau eliminate. De asemenea, același tratat (443c-d) înțeleptul din Cheroneea definește conceptul de moralitate (*τὸ ἦθος*) ca o calitate a părții iraționale a sufletului, fiind produsă de obișnuință (*ἔθει)* și modelată de rațiune (*λόγος*). Înțeleptul din Cheroneea explică în continuare că virtuțile

[30]Reale, Giovanni, *Istoria filosofiei antice*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu – Lăpuş, 2008, pp. 19-20. Vezi Plutarch, *Moralia, Septem sapientem convivium (Banchetul celor şapte înţelepţi).*

[31] Flacelière, Robert, *Istoria literară a Greciei antice,* Editura Univers, Bucureşti, 1970, p. 204.

[32] Vezi Peters, E. Francis., *Termenii filosofiei greceşti,* Editura Humanitas, bucureşti, 2007, p. 174; Platon, *Philebos,* 23c-26d. Se impune să precizăm că termenul de "medianitate" cu referire la "aurita cale de mijloc" aparţine lui Carmen Cozma. Vezi *Introducere în aretelogie, ed. cit*., p. 80.

[33] Cozma, Carmen, *ed. cit.,* p. 80 și 87.

[34] Aristotel, *Etica Nicomahică*, trad. rom. de Stella Petecel, Editura IRI, Bucureşti, 1998, XIII, 1118a.

[35] É. Bréhier, *op. cit.*, p. 43.

[36] Plutarch, *Moralia, De virtute morali*, 440 D.

[37] *Ibidem,* 443 d-e (trad. ns.)*: ἐπεὶ δ' οὐ πᾶσαν ἀρετὴν μεσότητα ποιοῦσιν οὐδ' ἠθικὴν καλοῦσι...*

etice sunt generate de moralitate, ele fiind „nu negări ale pasiunilor, ci echilibru chibzuit în pasiuni, și juste căi de mijloc“ (*μεσότητας*). Pentru o edificare mai clară a asemănării între Plutarh și Aristotel pe această temă, redau, atât în limba română, cât și în original, în limba greacă veche fragmente semnificative atât din tratatul *De virtute morali*, cât și din *Etica Nicomahică*:

„Iată de ce, pe bună dreptate, i s-a dat acest nume « moralității » (*τὸ ἦθος*); deoarece, pentru a o defini pe scurt, moralitatea e o calitate a părții irațională, ea a primit acest nume fiindcă această calitate specifică e produsă de obișnuință (*ἔθει*) în partea irațională modelată de rațiune, care nu vrea să elimine complet pasiunea – ceea ce nici nu e posibil, nici de dorit – ci îi impune o anume limită şi o ordine, şi dă naştere unor virtuți etice, care nu sunt negări ale pasiunilor, ci echilibru chibzuit în pasiuni, şi juste căi de mijloc”[38].

Din cartea a VI-a a *Eticii Nicomahice* a filosofului din Stagira aflăm că „virtutea este calea de mijloc între extreme”, adică o „medietate”:

„Virtutea se află, deci, în relație cu afectele și acțiunile, în care excesul este greșit și insuficiența blamată, pe când măsura justă este lăudată și înseamnă rectitudine, amândouă aceste trăsături fiind proprii virtuții (...) Așadar, virtutea este un fel de medietate, ținta ei fiind măsura justă dintre două extreme (...)

Excesul și insuficiența aparțin viciului, în timp ce virtuții îi este proprie calea de mijloc (...)

Virtutea este, așadar, o dispoziție habituală dobândită în mod voluntar, constând în măsura justă în raport cu noi, determinată de rațiune (...)”[39].

Cumpătarea, σωφροσύνη (sophrosýne), pregăteşte şi coordonează toate activităţile morale, apreciază Aristotel în *Etica Nicomahică*.[40] De asemenea, „oamenii îi iubesc (...) și pe cei cumpătați (*καὶ τοὺς σώφρονας*), fiindcă nu sunt nedrepți”, ne arată același Aristotel în *Retorica*[41].

O putem defini prin contrast cu dezgustul şi cu ceea ce duce la acesta. Or, aceasta înseamnă moderaţie în satisfacerea simţurilor, gust cultivat, stăpânit. Adică nu simţurile producătoare de plăceri (*hedoné*) sunt cele care ne domină, ci noi le dominăm pe ele. Aceasta este explicația pe care André – Comte Sponville o oferă acestei virtuți aparte:

„Cumpătarea înseamnă moderaţie în dorinţele simţurilor, (...) gust luminat, stăpânit, cultivat (...). Cumpătarea este această moderaţie prin care rămânem stăpânii plăcerilor noastre, în loc să le devenim sclavi”, dar și acea “prudenţă aplicată plăcerilor.[42]”

DEX-ul o defineşte ca „măsură, moderaţie, (la mâncare şi băutură), sobrietate.”[43] De asemenea, *temperantia* din limba latină se traduce prin „măsură, cumpătare, moderaţie”[44]. Cumpătarea este o virtute, o excelenţă atunci când reuşeşti să o dobândeşti. Este strunirea dorinţelor, până la urmă, pentru a nu ajunge la desfrânare, la nefericire.

În concepția lui Plutarh, pentru educarea cumpătării nu se pune problema să suprimăm asemenea dorinţele şi pasiunile, ci să le controlăm, să le echilibrăm şi să le armonizăm cât mai bine. Înţeleptul din Cheroneea consideră că pasiunile pot fi bine educate astfel prin stăpânirea de sine şi cumpătare[45].

---

[38]*Ibidem*, c-d (trad. ns.). Traducerea acestui fragment din limba greacă veche în română a mai fost publicată în: L. Voinea, *Despre curiozitate şi vorbărie la Plutarh şi Apuleius*, capitol din volumul coordonat de D. Dunca și P. Dunca, *Etică și comunicare,componente teoretice şi implicaţii pragmatice*, Editura PRO UNIVERSITARIA, București, 2015, pp. 61-62.

[39]Aristotel, *Etica Nicomahică*, 1106b, 25-36; traducere în limba română de Stella Petecel, 1988, p. 41.

[40]*Ibidem*, X, 1125 b.

[41]Aristotel, *Retorica,* II, 4, 1381a, 9-10, respectiv 1381a, 22-23, traducere, studiu introductiv și index de Maria-Cristina Andrieș, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2011, pp. 200-203.

[42]Comte-Sponville, André, *Micul tratat al marilor vituți,* Editura Univers, București, 1998, pp.45-46.

[43]DEX - *Dicționarul explicativ al limbii române,* Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 260.

[44]Vezi Guțu, Gh, *Dicționar latin-român,* Editura Humanitas, București, 2003, p. 1319. A se vedea și *temperatio:* „ordine, orânduire, combinaţie proporţională, îmbinare fericită, măsură potrivită”.

[45]Plutarch, *Moralia, De virtute morali*, 440 D.

În acord cu gândirea aristotelică, Plutarh pune în legătură virtutea etică cu dualitatea sufletului. De asemenea, putem distinge mai multe grade între virtuţi şi vicii, idee care are o continuitate, referindu-se la virtutea, *mesotes*, ca mijloc de stăpânire a pasiunilor. De asemenea, şi el distinge, precum Aristotel, între virtuţile etice şi cele dianoetice. Astfel, în opusculul *De virtute morali* care face parte din culegerea sa de tratate morale, intitulată *Moralia*, Plutarh tratează în capitolul al patrulea problema virtuţii etice în general, şi în special o continuă pe aceea a virtuţii etice ca „măsură justă (*mesote*s)". Astfel, în pasajul 445 a, Plutarh arată prin exemple cum virtuţile etice se definesc ca măsuri juste între pasiuni opuse. Autorul face aici şi o analiză comparată a cumpătării şi a stăpânirii de sine (*enkrateia*), astfel putem constata că Plutarh face o diferenţă între cele două virtuţi, înrudite, dar diferite. Căci pasiunea şi raţiunea nu sunt în mod necesar forţe antitetice, ci ele pot să se asocieze şi să colaboreze armonios, tot aşa cum intră în conflict (445 b-c).

Depăşirea măsurii este un viciu, iar calea de mijloc adevărata virtute, atât la Plutarh cât şi la poeţii din epoca augustană, precum Ovidiu şi Horaţiu. Poetul sulmonez, inaintea lui Plutarh, este cel care propune o etică a moderaţiei, în manieră aristotelică. *In medio stat virtus* este o maximă atribuită lui Ovidiu de mulţi cercetători moderni. Însă această expresie datează de la Aristotel[46], pe care l-am putea numi întemeietorul eticii moderaţiei. Regăsim această temă şi la Horaţiu, în *Sermones* (*Satire)*: „est modus in rebus"[47], respectiv în *Carmina*: *aurea mediocritas* („aurita cale de mijloc")[48], dar şi la filosofii scolastici medievali.

Prin urmare, expresia îşi trage rădăcinile din această cugetare a lui Aristotel, "virtutea se află între extreme", iar seva din cartea a II-a a *Metamorfozelor* lui Ovidiu, mitul lui Phaeton.[49]. Se citează atunci când vrem să conciliem două păreri diametral opuse sau când încercăm un compromis (e. g. în timpul unei medieri sau negocieri), adică în situaţii când românul, de obicei, ar spune: „adevărul e la mijloc", sau „împăcăm şi capra şi varza". Depăşirea măsurii este un viciu care atrage după sine pedeapsa divină. Putem fi ghidaţi spre acţiunea justă prin renunţarea la ideea că binele şi răul sunt opuse, gândindu-ne în schimb, la bine ca aflându-se "la cumpăna" dintre extremele excesului şi ale deficienţei. De exemplu, curajul se află la cumpăna dintre excesul de impetuozitate şi nesăbuinţă, şi deficienţa care constă în laşitate; generozitatea este calea de mijloc între avariţie şi extravaganţă; bunătatea, între dezinteres şi indulgenţă. Opunându-se modului în care este percepută adesea moralitatea, etica lui Aristotel nu se rezumă la ideea de a fi bun, ci propune un plan al unei vieţi corecte. Prin urmare, a face ceea ce este corect nu înseamnă doar să urmezi nişte reguli, ci şi să găseşti echilibrul perfect, în funcţie de circumstanţele în care te afli - fie ele pozitive sau negative.

Plutarh propune şi el, tot în manieră aristotelică, virtutea cumpătării ce reprezintă calea de mijloc pentru a putea stăpâni pasiunile cele rele: mânia, trufia, durerea, frica, pofta, iubirea şi plăcerea. Doar că înţeleptul din Cheroneea dezvoltă o etică a moderaţiei proprie, în care virtuţi secundare precum „blândeţea" (*πρᾳότης, praotes*), „stăpânirea de sine*" (ἐγκράτεια, enkrateia,* care are uneori şi sensul de „moderaţie") şi „moderaţia" *(μετριότης*, *metriotes)* ocupă un loc aparte. Se observă astfel că Plutarh admite mai multe grade în ceea ce priveşte această virtute cardinală, cumpătarea. Plutarh este de acord şi aici cu Aristotel.[50] În tratatul *De virtute morali*, consideră că virtutea morală introduce *raţiunea (ratio)* în domeniul pasiunilor (printre care și mânia), fără să pretindă să le distrugă. Excesul este cel care dăunează în tot. Plutarh, preot la Delphi, se supune aici înţelepciunii apolinice: *Μηδέν ἄγαν* („Nimic prea mult!").

---

[46]Cf. Aristotel, *Etica Nicomahică,* II, 6: *meson te kai ariston,* consemnată și de Diogenes Laertios în lucrarea sa, *Despre vieţile şi doctrinele filosofilor.*
[47]Cf. Horatius, *Sermones*, I, 1, 106.
[48]*Idem*, *Carmina*, II, 10.
[49]Cf. Ovidius, *Metamorphoses*, II*,: Altius egressus caelestia tecta cremabis, inferius terras:* / *Inter utrumque tem,* ***medio tutissimus ibis***: *http://www.thelatinlibrary.com/ovid/ovid.met2.shtml.*
[50]Aristotel*, Etica Nicomahică*, II, 7. 1107.

Françoise Frazier[51] constată că Plutarh ne propune astfel un nou ideal de moderaţie şi de „ politeţe": *μετριότης (metriótes).* Căci respectarea „ măsurii"*, metriotes,* este înainte de toate o moderaţie exteriorizată, sau, mai exact, ea se prezintă mai puţin ca tendinţă a caracterului decât o supunere voluntară la o normă exterioară exprimată prin neutrul substantivat, *to metrion*. Autoarea a identificat în lucrarea plutarhiană *Vieţi paralele* aproape de două ori mai multe utilizări ale adjectivului la neutru, numind un lucru şi ale adverbului decât ale substantivului şi a adjectivului raportat la o persoană. F. Frazier echivalează termenul grec *μετριότης (metriótes) cu moderatio* din latină, citându-l pe Valerius Maximus, care oferă următoarea explicaţie:

Transgrediar ad saluberrimam partem animi, moderationem, quae mentes nostras inpotentiae <et> temeritatis incursu transversas ferri non patitur[52].

„*Moderatio* este integrată sufletului şi reglează din interior mişcările imprudente datorate absenţei controlului sau a reflexului. Ea menţine sufletul pe drumul drept şi acţiunea sa corespunde perfect sensului verbului *moderari* de la care se formează acesta", în timp ce termenul "*metriotes* nu este în raport cu un verb, ci cu un adjectiv- *metrios*, el însuşi format pe *metron*, măsura*,* valoarea esenţială pentru greci", explică în continuare autoarea franceză[53]. Această „măsură" ne permite să nu avem gânduri deasupra naturii umane, să evităm *hybris-ul* şi gânditorii orgolioşi (*mega phronein*)[54].

Precizăm însă că termenul *moderatio* fusese utilizat deja de către celebrul orator și filosof latin, Marcus Tullius Cicero, care se traduce în limba română prin: „moderare, moderație, măsură justă, cumpătare", folosit în unele contexte cu sens diferit de *temperantia* („stăpânire de sine", e. g.: *Temperantia et moderatia naturare tua*e, expresie care se traduce în limba română prin „stăpânirea și moderația firii tale"); *moderator* este „cel care ține justa măsură", în timp ce adjectivul *moderatus* are sensul de „moderat, măsurat"[55].

III. Concluzii.

Reconsiderarea operei plutarhiene ca operă fundamentală a Antichității și a lui Plutarh, ca filosof al moralei, a constituit unul dintre obiectivele studiului de față. Am arătat că Plutarh este filosof ca Platon și Aristotel. Am realizat o scurtă comparație între principiile etice care se regăsesc în opera lui Plutarh și Aristotel, și am identificat influența lui Aristotel în unele dintre tratatele plutarhiene. Problema încadrării lui Plutarh într-o orientare filosofică este extrem de dificilă, mai ales din pricina unor cercetători care s-au grăbit să-l catalogheze pe înţeleptul din Cheroneea drept eclectic, alţii adept al unui stoicism blând, acuzându-l că este un "stoic care se ignoră". Ba mai mult, unii au considerat că este un adept al medioaristotelismului, alţii că este un platonist pitagoreic sau reprezentant al platonismului mediu. Plutarh nu este un eclectic, aşa cum îl consideră cei mai mulţi cercetători şi istorici ai filosofiei precum E. Zeller sau O. Gréard. Căci Plutarh, deşi îi citează pe Platon şi Aristotel, pe stoici şi epicureici, el nu aderă decât la princiile lui Platon, singurul pe care îl recunoaşte ca maestru al său. Moralistul din Cheroneea este un reprezentant de seamă al platonismului. În istoria filosofiei îl putem încadra în ceea ce se numeşte platonismul mediu, fiind cel mai seamă de seamă reprezentant al acestei şcoli filosofice. Exegeţii îl compară cu o albină care îşi prepară miererea din polenul tuturor florilor.

Plutarh recunoaşte şi el cele patru virtuţi cardinale, stabilite de Platon, în *Legile*: *phronesis (înţelepciunea practică), sophrosyne (cumpătarea), dikaiosyne (dreptatea) şi andreia (curajul)*[56]. Dar și în această privinţă se apropie mai mult de doctrina Stagiritului. De asemenea,

---

[51]Frazier, Françoise*, Histoire et morale dans les* „*Vies parallèles*" *de Plutarque*, Les Belles Lettres, Paris, 1996, p. 239.
[52]Apud Frazier, Françoise, *op. cit.,* p. 239.
[53]Frazier, Françoise, *op. cit.,* p. 239.
[54]*Idem.* Vezi şi Horatius, *Sermones*, I, 1, v. 106-107: „*Est* ***modus*** *în rebus, sunt certi denique fines* (....)".
[55] Guțu, Gh., *op. cit.,* p. 831.
[56]Platon, *Legile*, 631 c.

înţeleptul din Cheroneea acordă o importanţă aparte virtuţilor secundare (e.g. *blândeţea / praotes)*.

El recomandă procedarea cu mult tact în toate, precum şi preceptul aristotelic *aurea mediocritas (aurita cale de mijloc).* După cum se ştie, pe frontispiciul templului de la Delphi, unde Plutarh a fost preot apollinic, se vedeau scrise două dictoane: *Gnothi seauton* („*Cunoaşte-te pe tine însuţi*"), şi „*Meden agan*", („*Nimic prea mult"),* primul de sorginte socratică, iar cel de-al doilea de origine aristotelică.

Este limpede că obiectivul primordial al lui Plutarh este învăţarea şi practicarea virtuţii (*areté*). Suntem aici în acord cu renumiţi cercetători plutarhieni ca Daniel Babut şi Robert Flacelière ce susţin acest lucru fast.

Plutarh, în conceperea fiinţei umane nu poate face abstracţie de aristotelism. Virtuţile morale sunt obiceiuri dobândite prin voinţa liberă şi facilitează practica binelui moral. Precum Aristotel, Plutarh distinge şi el între virtuţile etice şi cele teoretice încă de la începutul lucrării sale *De virtute morali*[57]. Virtutea etică este esenţialmente o dispoziţie preferenţială pentru binele moral. Or, acesta nu este o extremă, ci *o cale de mijloc între două extreme* la fel de supărătoare. Este domeniul virtuţii numită *cumpătare.* Putem afirma că şi pentru Plutarh, *areté* este *mesótes*[58].

Cumpătarea, σωφροσύνη (sophrosýne), pregăteşte şi coordonează toate activităţile morale. Este strunirea dorinţelor, până la urmă, pentru a nu ajunge la desfrânare, la nefericire. După Plutarh, pentru educarea cumpătării nu se pune problema să suprimăm asemenea dorinţele şi pasiunile, ci să le controlăm, să le echilibrăm şi să le armonizăm cât mai bine. Înţeleptul din Cheroneea consideră că pasiunile pot fi bine educate astfel prin stăpânirea de sine şi cumpătare. Aşadar, Plutarh propune şi el, tot în manieră aristotelică, virtutea cumpătării ce reprezintă calea de mijloc pentru a putea stăpâni pasiunile cele rele: mânia, trufia, durerea, frica, pofta, iubirea şi plăcerea. Doar că înţeleptul din Cheroneea dezvoltă o etică a moderaţiei proprie, în care virtuţi secundare precum *blândeţea (πρᾳότης), stăpânirea de sine (ἐγκράτεια,* care are uneori şi sensul de "moderaţie") şi *"moderaţia" (μετριότης)* ocupă un loc aparte. Atingem aici gândirea profundă a lui Plutarh, care este cea a umanismului.

Cumpătarea (*σωφροσύνη)* pregăteşte şi coordonează toate activităţile morale, căci ea este virtutea supremă pentru Plutarh, aşa cum era dreptatea pentru Platon. Linia moderată a vieţii, o regăsim deopotrivă la Aristotel şi Plutarh. Gândirea sa etică dă dovadă de valoare practică.
Mai cu seamă filosof decât istoric, Plutarh cucereşte prin caracterul său viu şi plin de sinceritate, prin reţetele sale practice pentru asigurarea fericirii (*eudaimonia)*, utile în orice perioadă de criză a umanităţii şi, nu în ultimul rând, prin simţul echilibrului în morală, în politică, de fapt în toate domeniile activității umane.

"Admirabil în toate privinţele", Plutarh este considerat de O. Gréard „breviarul secolului"[59], iar „cultura sa este cea a cremei filosofilor", precizează moralistul francez Montaigne.

BIBLIOGRAPHY:

[57]Plutarch, *Moralia, De virtute morali*, 440 D.
[58]*Ibidem*, 443 D-E: "*ἐπεὶ δ' οὐ πᾶσαν ἀρετὴν μεσότητα ποιοῦσιν οὐδ' ἠθικὴν καλοῦσι... Virtutea reprezintă calea de mijloc (justa măsură) pe care o numim (virtute) etică" (trad. ns.).*
[59]O. Gréard, *De la morale de Plutarque,* Librairie Hachette, Paris, 1902, p. 149.

1. Aristotel, *Etica nicomahică*, introducere, traducere, comentarii şi index de Stella Petecel, Editura IRI, Bucureşti, 1998.
2. Babut, Daniel, *Plutarque, Aristote et l' aristotélisme*, In: Parerga. Choix d'articles de Daniel Babut (1974-1994). Lyon : Maison de l'Orient et de la Méditerranée Jean Pouilloux, 1994, pp. 505-529.
3. Becchi, Francesco, *Aristotelismo ed antistoicismo nel* ***De virtute morali*** *di Plutarco*, *Prometheus*, 1, Firenze, 1975, pp. 160-180.
4. Cherniss, H., *Introduction*, în Plutarch, *Moralia*, vol. XIII, 1, Loeb Classical Library, Harvard University Press, Cambridge, Massachusets, London, 1993, pp. 136-149. 5. Comte-Sponville, André, *Mic tratat al marilor virtuţi*, traducere de D. R. Stănescu, B. Udrea, C. Hădăreanu, prefaţă de V. Morar, Editura Univers, Bucureşti, 1998.
6. Copleston, Frederick, *Istoria filosofiei*, vol. I, *Grecia şi Roma*, traducere în lb. rom. de Georgescu, D. şi D. Roşca, Editura All, Bucureşti, 2008.
7. Cozma, Carmen, *Introducere în aretelogie: mic tratat de etică,* Editura Universităţii "Al. I. Cuza", Iaşi, 2001.
8. Flacelière, Robert*, Istoria literară a Greciei antice,* Editura Univers, Bucureşti, 1970.
9. Frazier, Françoise, *Histoire et morale dans les* ***Vies parallèles*** *de Plutarque*, Les Belles Lettres, Paris, 1996.
10. Reale, Giovanni, *Istoria filosofiei antice*, volumul al doilea, traducere din limba italiană de Cristian Şoimuşan, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuş, 2008.
11. Gréard, Octave, *De la morale de Plutarque*, Librairie Hachette, Paris, 1902.
12. Plutarque, *De la vertu éthique*, introduction, texte, traduction et commentaire par Daniel Babut, Les Belles Lettres, Paris, 1969.
13. Plutarque, *Oeuvres Morales*, Tome I, partie I: Introduction génèrale par Robert Flacelière et Jean Irigoin, Les Belles Lettres, Paris, 1987.
14. Sârbu, Tănase, *Etică: valori şi virtuţi morale*, Editura Societăţii Academice „Matei - Teiu Botez", Iaşi, 2005.
15. Vidam, Teodor, *Introducere în filosofia moralei*, Ed. Inter-tonic,Cluj-Napoca, 1994.
16. Vidam, Teodor, *Dimensiuni ale eticii comunicării şi mass-media*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj – Napoca, 2007.
17. Vidam, Teodor, *Repere ale gândirii etice contemporane*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2012.

STUDENT DEMONSTRATIONS – LEGAL IMPACT

Andreea Constanţa Mihaela Nedelcu
PhD, University of Craiova

Abstract: In the first decades of the 20th century, young students organized a series of demonstrations aiming to achieve some important rights in the academic field, such as freedom of expression, guaranteeing academic freedom, better funding for academic education, and respect for university autonomy by reducing the interference from authorities. To gain a better understanding of the legal developments and the social environment, it is essential to first take a look at the current situation. After that, an analysis of the regulations and legal changes during the 20th century will follow. In order to see if the actions of the students back then really had a long-lasting legal impact, we must look closely at the legal framework related to student protests and also at the status of the associations behind them. These actions happened through different means, like public student assemblies, general meetings of students, or even by submitting petitions, All of them being strongly influenced by a deep feeling of national identity. From a legal protection perspective, these actions did not benefit from a clearly defined framework to protect them. From a legal point of view, they were similar to strikes organized by professional unions, and often people even called them "student strikes," even though that name wasn't really legally accurate. This raises questions about whether there was a proper legal framework for such actions, whether their demands were truly necessary, and how all of this left a mark on today's society.

Keywords: field, university autonomy, protests, national identity, legal framework

19. Contextul istoric

În contextul dezvoltării și expansiunii mediului universitar la nivel național, acest aspect a condus firesc și la constituirea unor asociații studențești la nivelul celor 7 mari centre universitare, respectiv București, Iași, Cluj, Timișoara, Cernăuți, Oradea și Chișinău. În anul 1919 după momentul marii Uniri, sentimentul cuprinzător al naționalismului a pătruns majoritatea tinerilor, aceștia au simțit că prin intermediul solidarității pot obține drepturi pentru toți tinerii, având astfel rolul de eroi. [1]

Studenții emiteau mai multe forme de revendicare a drepturilor, de exemplu studenții basarabeni din cadrul Universității din Iași au organizat un protest pe care l-au intitulat „Un strigăt de durere al studenților basarabeni'' adoptat în Adunarea Generală din data de 25 mai 1920. Aceștia spuneau că în ciuda trecerii a mai mult de 2 ani de la Marea Unirea și la încheierea războiului, așteptând realizarea marelui ideal național, însă se întâmpla opusul prin ignorarea crimelor și jafurilor care aveau loc peste Prut.[2] În cadrul asociațiilor studențești din perioada imediată Marii Uniri de la 1918, accentul era pus pe naționalism și împământenirea sentimentului de dragoste de patrie și cel de a face orice pentru a obține drepturile lor. Dezideratul principal necesitatea de a naționaliza în totalitate și de a folosi fonduri naționale pentru program și personal național. [3] Ulterior erau promovate aspecte precum crearea condițiilor mai bune pentru studenți, crearea unor cantine cu mâncare buna și prețuri accesibile, crearea condițiilor bune pentru cămine, activități culturale și de recreere, organizarea de conferințe și de manifestații științifice, școli de vară și de iarnă pentru aprofundarea materiei.[4] Un alt exemplu este reprezentat de manifestul care a fost semnat de către „Studențimea

[1] C. Ciornea „Sandu Tudor și asociațiile creștine studențești din România Interbelică'', București, 2017, Editura Eikon, p. 68
[2] A.N.I.C, Fond nr. 33, dosar nr. 4513, ff.19-20
[3] A.C.N.S.A.S, fond documentar, dosar nr. 014758, ff. 48-49
[4] A..C.N.S.A.S., fond Documentar dosar nr. 010767, vol. I, f. 5

comunistă din România'' care cheamă studenții la lupta revoluționară a proletariatului. Mesajul este unul cu însemnătate, curajos, specific tinerilor, care fac un apel frățesc, invocând-se motive precum datoria națională, aceștia făcând apel la conștiința poporului de a lupta solidar împotriva burgheziei.[5] De asemenea, Apelul Comitetului Executiv al Cercului Studenților Basarabeni Universitari din Iași care anunță proclamarea grevei protest în care se invocă motivele de protest precum încălcarea autonomiei universitare, prin intermediul arestărilor și percheziților, neavând avizul autorităților universitare, studenții invocă apel la demnitatea lor și la solidaritate și unitate pentru obținerea drepturilor.[6]

1. Protecția juridică a asociațiilor studențești

Greva constituie o formă de rezistență pentru apărarea drepturilor și a demnității acestora. Însă, în ceea ce privește perspectiva juridică, chiar dacă era foarte utilizat în acea perioadă termenul de grevă, acela nu era unul conform realității juridice. Acestea sunt acțiuni publice revendicative, având ca sorginte articolul 40 din Constituția României cu privire la libertatea de întrunire și asociere. Ce este important de menționat este faptul că, spre deosebire de grevă, întrunirile și mitingurile, chiar și în situația în care, având un caracter de interes public, fac referire la orice categorie sociala, culturală și profesională, pe când greva este indisolubil legată de lucrători. Astfel, trebuie făcută o precizare cu privire la faptul că greva se poate manifesta și prin mitinguri, demonstrații și întruniri publice, ce sunt prevăzute de Legea 60/1991 și în situația prevederilor prevăzute în norma legală precizată anterior atrage ilegalitatea dispozițiilor acesteia, iar nu ilegalitatea grevei.[7] Trebuie precizat că ceea ce deosebește întrunirile de simplele aglomerări de persoane este faptul că întrunirile presupun o legătură între cei care participă, scopul să fie unul comun și un minim de organizare.[8] Potrivit art. 43 alin. (1) din Constituția României, dreptul la grevă este unul ce aparține salariaților pentru apărarea intereselor sociale și economice. Aceasta reprezintă un fenomen social complex prin intermediul căruia un grup de salariați întrerup sau perturbă activitatea zilnică pe care o desfășoară pentru angajator având ca scop principal recunoașterea și oferirea drepturilor.[9] În ceea ce privește asociațiile studențești, acestea nu pot să aibă dreptul la grevă, în sensul conferit de Codul Muncii sau de Legea Dialogului Social 367/2022, aceștia însă pot să își revendice drepturile și să își exprime nemulțumirea prin alte modalități precum protestele colective, manifestațiile publice, mitinguri, marșuri. De asemenea, ca și în cazul asociațiilor studențești, grevele sunt organizate de către sindicate, așa cum statuează art. 42 din Legea 168/1999. Potrivit art. 217 alin. (1) „sindicatele reprezintă persoane juridice independente care nu au un scop patrimonial și se constituie în scopul apărării și promovării drepturilor individuale.'' De menționat, faptul că Ordonanța 26/2000 privind asociațiile și fundațiile art. 1 alin. (3) statuează că sindicatele nu intră sub incidența acestuia, acestea fiind persoane juridice cu caracter obștesc.[10] Ceea deosebește în primul rând asociațiile studențești de sindicate este protecția juridică. Potrivit art. 223 din Codul muncii reprezentanții aleși în cadrul de conducere a sindicatelor le sunt asigurate protecția împotriva oricăror forme de condiționare, constrângere ori de exercitare a funcției lor. Pe când, în situația liderilor organizațiilor studențești protecția nu este una reglementată, cu toate că prevederi legale precum Legea învățământului superior 199/2023 și Codul drepturilor și obligațiilor studentului din Ordinul 4394/2024 prevăd mai multe drepturi pentru studenți, precum dreptul la învățământ de calitate, dreptul la suport de curs gratuit, dreptul de a participa gratuit la servicii de informare și consiliere academică, dreptul la cazare, cantină, însă dreptul la grevă sau protest nu este reglementat și nici nu este

[5] A.N.I.C, Fond nr. 33, dosar nr. 4513, f. 21, f. 23-24
[6] A.N.I.C, Fond nr. 33, dosar nr. 2241, f. 92
[7] E. Boișteanu, N. Romandaș, Dreptul Muncii, Chișinău, 2015, p. 700
[8] G. Iancu, Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale în România, p. 278
[9] M.C Preduț, Codul Muncii comentat, Editura Universul Juridic, 2016, p. 433
[10] E. Chelaru, Drept Civil Persoanele, Editura C.H.Beck, 2020, p. 196

prevăzută o protecție a liderilor asociațiilor, cum este prevăzută pentru liderii sindicali. Potrivit art. 1 din Convenția privind protecția reprezentanților lucrătorilor din cadrul întreprinderii și facilitățile acordate acestora, care au fost avizate de Conferința Generală a Organizației Internaționale a Muncii în data de 23 iunie 1971, ratificată ulterior de țara noastră prin Decretul 83/1975, ce este publicat în Buletinul Oficial, Partea I, nr. 86 din 2 august 1975, această prevedere faptul că reprezentanții lucrătorilor dintr-o întreprindere au dreptul să beneficieze de o protecție eficace împotriva măsurilor care ar putea să le aducă vreun prejudiciu, inclusiv concedierea și activitatea acestora de reprezentanți ai lucrătorilor.[11] De asemenea, acest aspect este confirmat și vechea Lege a sindicatelor nr. 54/2003 în cadrul art. 10 alin. (1) care statuează faptul că pe timpul mandatului și în termen de 2 ani de la încetarea mandatului, reprezentanților aleși în organele de conducere ale organizațiilor sindicale nu li se poate desface contractul individual de muncă pentru motive neimputabile lor, lăsate la aprecierea angajatorului. Acest aspect fiind reiterat de reglementarea actuală, respectiv Legea 367/2022 privind Dialogul social în cadrul articolului 62 alin. (1). Aceste prevederi fiind cumulate și cu prevederile art. 226 din Codul muncii.[12] Așadar, se poate observa cum protecția juridică este una mult mai solidă, spre deosebire de asociațiile studențești.

2. Evoluție legislativă

2.1. Impactul asupra legii 21/1924

Impactul acestor evenimente istorice se poate observa și prin faptul că aceste proteste și greve studențești din perioada 1920-1921 și-au pus amprenta, astfel că la scurt timp după în 1924 s-a promulgat prima reglementare cu privire la persoanele morale, respectiv Legea 21/1924 cu privire la persoanele juridice (asociații și fundații). [13] la doar un an după apariția Constituției din anul 1923, fiind și prima Constituție unde dreptul la liberă asociere era reglementat. [14] Până atunci legea de la 11 februarie 1864 care avea rolul de a înființa Consiliul de Stat oferea posibilitatea de a-și da avizul asupra formării stabilimentelor de utilitate publică, dar cu toate acestea frecvent apărea o nouă formă de reglementare de fiecare dată când intra în discuție o astfel de persoană juridică, cu toate acestea regimul acestor persoane juridice nefiind normat. [15]În acest sens, încă de atunci se poate observa efectul la nivel legislativ și cum realitatea socială se transpune și în cea juridică. Acest aspect se poate observa și prin modul în care studenții își revendică drepturile după acea perioadă, respectiv studenții Școlii Superioare de Științe de Stat din București ce se adresează Consiliului profesorului școlii în legătură cu eliminarea unui număr de 16 studenți. De la modul în care aceștia se adresează, la argumentarea logică a solicitării, în care aduc exemple pertinente și fac o solicitare oficială, solicitările fiind mult mai formale și mai bine structurate, documentul, având forma unei petiții, ce este semnată de membrii conducerii.[16] Mai mult, aceștia au început să formuleze procese-verbale ale Adunărilor generale studențești. Aceștia fac solicitări mult mai pertinente, ce fac referire recunoașterea de către stat a unui act. Se invocă argumente și idei clare, ce fac referire la taxe școlare și despre condițiile în care acestea trebuie achitate, chiar și posibilitatea de returnare a taxelor în cazul unei retrageri, aduc în discuție subiecte importante precum statutul studenților și accesul la anumite drepturi academice, dreptul de a frecventa cursurile gratuit sunt invocate chiar articole de lege, ceea ce anterior nu era posibil, astfel revendicările având o forță juridică superioară.[17] Un alt exemplu în acest sens este reprezentat de apelul studenților școlii de stat din București către Colegiul din provincie pentru a veni la Congresul General al acestei școli.

[11] L. Uță, F. Rotaru, S. Cristescu, Codul Muncii adnotat, Editura Hamangiu, 2009, p. 301
[12] I.T. Ștefănescu, Tratat de dreptul Muncii, Wolters Kluwer, Romania, p. 99
[13] S. Cercel, Drept Civil. Persoana juridică, Editura Universitaria Craiova, p. 22
[14] C. Carp, Regimul juridic al asociațiilor și fundațiilor, Ed. All Beck, București 2004, p. 17
[15] I. Dogaru, S. Cercel, Drept Civil. Persoanele, Editura C.H.Beck
[16] A.N.I.C, Fondul nr.33, dosarul nr.9686, f. 7
[17] A.N.I.C, Fondul nr. 33, dosarul nr. 9686, f. 9

Acest congres are o ordine de zi în care sunt abordate aspecte precum reforma școlară și viitorul tinerilor studenți, vor participa la acest congres delegații ale unui comitet studențesc.[18] Caracterul reglementat se putea sesiza încă din cadrul congreselor datorită faptul că fiecare centru universitar trimitea mai multe delegații care erau formate fiecare din 3 membrii. Fiecare centru universitar avea un comitet, un statut, președintele centrului și un număr de delegați care intrau în comitetul Uniunii. În ceea ce privește președintele, vice-președintele și secretarul întrunirii, aceștia erau întotdeauna aleși din centru universitar București, pentru că era cel mai ușor accesibil. Scopul principal al uniunii fiind lupta studenților naționaliști.[19] În cadrul acestor congrese se discutau subiecte importante, iar spre deosebire de situația actuală, la aceste întruniri erau prezenți rectorul universității și cadre universitare, care erau implicate în discuții, se discuta despre libertatea academică a studențimii, implicarea studenților în conducerea căminelor și cantinelor, apariția unei publicații precum ziarul „Cuvântul Studențesc'' să fie transformat într-o periodică săptămânală, fiind susținută din fondurile Uniunii și a comitetelor universitare. Nu în ultimul rând, se discuta importanța sporirii relațiilor cu universitățile din străinătate pentru a ridica prestigiul studenților din România. [20]Observăm, așadar un cadru mult mai reglementat, care le permite și le oferă studenților șansa să obțină mult mai fundamentat drepturile, aceștia emițând și trimițând scrisori oficiale, cum este de exemplu când un student nu poate participa la o adunare generală, ori dreptul de a constitui o filială, alegerea unui comitet de acțiune în mod egal, democratic[21], ori dreptul de a împuternici pe altcineva să îl reprezinte sau încheierea unor procese-verbale ale ședințelor adunărilor generale.[22] Toate aceste aspecte fiind posibile datorită cadrului legal constituit prin prisma Legii nr. 21/1924. Cele mai relevante articole în acest sens fiind art. 34 și art. 35 care enunță că organele principale ale asociației de stat sunt o adunare generală și o direcție, un comitet, sau un consiliu de administrație și art. 36 care enunță faptul că adunarea generală este organul suprem al unei asociații, care îndeplinesc condițiile prevăzute în cadrul statutului și al actului constitutiv. De asemenea, ce se poate menționa este că realitatea socială este cea care a determinat contextul juridic, toate aceste prevederi legale având drept izvor realitatea și evenimentele care au determinat și cadrul normativ. Cel mai clar exemplu fiind acela că adunări generale existau în înainte de 1924 ca acestea să fie oficial reglementate și cadrul nu era unul reglementat. Ce este important de menționat este faptul că Legea 21/1924 reglementează aspectele strict legate de persoanele juridice de drept privat fără scop patrimonial, respectiv asociațiile și fundațiile.[23] Voința corporativă se putea exprima, doar cu ajutorul persoanelor care avea conducerea și responsabilitățile principale de reprezentare a asociației care erau adunarea generală și direcțiunea sau comitetul. În ceea ce privește delegarea activităților și competențelor aceasta se poate face în orice fel permite statutul, cu excepția aspectelor ce sunt strict în sarcina adunării generale, respectiv aspectele ce țin de procedura de votare, asupra cvorumului și a majorității care ia hotărârile, asupra numirii direcției sau a organelor ce aparțin administrației și controlului, aspecte prevăzute în cadrul art. 38. A doua formă de conducere a asociației este reprezentată de comitet sau direcțiune, atunci când statutul nu prevede modalitatea de compunere adunarea generală este cea care va alege comitetul. Aceste reglementări determinând ulterior redactarea art. 36 din aceeași normă care enunță faptul că Adunarea Generală reprezintă organul suprem al asociației. Referitor la raporturile între organele de conducere ale asociației, în cazul în care statutele nu prevăd expres, se vor aplica regulile mandatului din Codul civil. Acestea fiind doar câteva dintre prevederile principale ale acestei

[18] A.N.I.C, Fond nr. 33, dosar nr. 9686, f 12-13
[19] A.C.N.S.A.S, fond documentar, dosar nr. 010767, vol. I, f. 80
[20] A.C.N.S.A.S, fond documentar, dosar nr. 10767, vol I, f. 86-111
[21] A.N.I.C, fond nr. 33, dosar nr. 9686, f. 30
[22] A.N.I.C, fond nr. 33, dosar nr. 9686, f. 7
[23] D. Lupașcu, Discuții cu privire la instanța competentă să acorde personalitate juridică asociațiilor fără scop lucrativ și fundațiilor, Dreptul 7/1997

legi, George Mârzescu, ministrul Justiției din acea perioadă motivând faptul că în lipsa instrumentelor juridice naționale suficiente, s-a utilizat legislația germană, spaniolă, belgiană și franceză. Utilizarea reglementărilor de inspirație internațională este determinată de faptul că nu este vorba de aspecte de profund naționalism cum pot fi cele care fac referire la dreptul familiei sau la succesiuni, ci este vorba de rolul important al colectivităților în societate, și punerii în valoare al dreptului la liberă asociere reglementat de Constituție în cadrul art. 29 și pot altfel să fie puse în valoare aceste organe esențiale ale dezvoltării activității sociale, dacă nu au o reglementare adecvată.[24] Prin urmare, putem să sesizăm că identitatea națională joacă un rol semnificativ în constituirea cadrului legal pentru legea asociațiilor și fundațiilor, determinând importante modificări legislative și la nivelul legii fundamentale a țării, cum este reglementarea libertății de asociere.

3.2 Impactul asupra legii învățământului superior

3.2.1 Revendicările studențești din acea perioadă

Odată reglementate Adunările Studențești forța lor juridică a crescut, aceștia solicitând într-un mod argumentat și fundamentat în cadrul unor petiții semnate de toți membrii adunării drepturi precum cel de a participa gratuit la cursuri, recunoașterea actelor de studii și o situația mai bună a studenților în raport cu administrația universitară.[25] Aceștia foloseau toate modalitățile posibile și legale pentru a-și manifesta drepturile, precum organizarea unor congrese generale unde erau așteptați toți studenții, acest congres având ca temă principală reforma școlară și viitorul studenților.[26] În cadrul altor congrese se discutau aspecte precum accesul studenților în căminele și cantinele studențești și problema cu privire la taxele școlare care trebuie să fie accesibile pentru toți studenții, punând în lumină o situație extrem de sensibilă, respectiv problema studenților cu privire la accesul la educație.[27] Determinarea și speranța studenților în acea perioadă, alimentată de un sentiment de puternic naționalism, studenții de la Școala Superioară de Științe de Stat din București au fost la audiență în Ministerul Învățământului, în care au dezbătut subiecte cum este statutul Uniunii Generale a Studenților și necesitatea de a păstra continuitatea studiilor și respectarea cadrului statutar.[28] Alte doleanțe din partea studenților erau cele cu privire caracterul complex al unui centru universitar, respectiv caracterul economic, dar și administrativ al universității, alături de cel științific, reorganizarea învățământului în acord cu cerințele societății și rolul activ al studenților în procesul de decizie.[29]Nu în ultimul rând, principalele revendicări ale studenților făceau referire la aspecte cum este cel al garantării libertății academice, reforme administrației universitare, creșterea fondurilor pentru educație și eliminarea ingerințelor autorităților în viața universitară[30] , oferirea de fonduri în ceea ce privește căminele și bursele, garantarea dreptului la liberă exprimare în mediul academic, constituirea unui consiliu de studenți autonom și respectarea principiilor esențiale ale învățământului superior.[31]

Toate aceste revendicări și mișcări ale studenților nu cu mult mai târziu și-au pus amprenta asupra cadrului legislativ, astfel că nu mai târziu de iulie 1928 când dl. Costachescu, ministrul Instrucției susținea o prelegere în cadrul senatului cu privire la importanța legii învățământului superior, mulțumind universităților care s-au implicat în mod direct și au lucrat în comisii, colaborând la anteproiectul de lege, printre aspectele menționate se numără

[24] Expunere de motive din proiectul Legii nr. 21/1924, rapoartele, desbaterile adunărilor legiuitoare și circulările ministeriale pentru aplicarea dispozițiunilor ei, București, 1924, p. 77-114
[25] A.N.I.C, dosarul nr. 9686, f.9
[26] A.N.I.C, dosarul nr. 9686, f 12-13
[27] A.N.I.C, dosarul nr. 9686, f. 46
[28] A.N.I.C., dosarul nr. 8686, f.8
[29] A.N.I.C, dosar nr. 9686, f. 32
[30] A.N.I.C, dosarul nr. 9686, f. 44-45
[31] A.N.I.C., dosarul nr. 9686, f. 10

autonomia universitară și directiva generală în privința învățământului superior.[32] La data de 3 august 1931 a fost promulgată legea autonomiei universitare, în urma mai multor dezbateri electorale. În cadrul acestor dezbateri au fost făcute mai multe observații. D.A. Oteleișeanu avea câteva precizări cu privire la proiectul de lege, una dintre acestea fiind legată de denumirea actului normativ, pentru că în cadrului articolului 1 se relevă că învățământul universitar se predă în următoarele așezăminte care depind de ministerul Instrucțiunii Publice fiind enumerate universitățile din țară printre care și Academia de Drept din Oradea, Academia de Arte frumoase, Politehnica. Așadar, chiar din textul de lege se relevă că avem mai multe tipuri de categorii ce aparțin învățământului superior, deci nefiind vorba doar de învățământul universitar. În acest sens, o altă denumire mai potrivită ar fi legea pentru autonomia învățământului superior. Ulterior, acesta enunță importanța art. 2 din cadrul aceleiași legi care statuează faptul că învățământul superior este absolut autonom, acesta susținând că este extrem de important ca această autonomie a învățământului superior să fie cât mai mare. Acesta susține că în cartea intitulată ,,Reforma învățământului'' sunt enumerate o serie de motive expuse de fostul ministru al Instrucțiunii, enumerând o serie de probleme cu care se confruntă învățământul, de la cel primar la cel superior. Mai mult, acesta prezintă faptul că problema autonomiei universitare nu este una ce a fost abordată odată cu acesta lege, ci legiuitorii discută această problemă de ceva vreme. Legile din 1898 și din 1901 nu au respectat deloc acest principiu al autonomiei, legea din 1912 aborda mai pe larg această problemă, dar nu suficient.[33] Acest proiect de lege prezintă o serie de soluții la problemele învățământului, precum sistemul de numire al profesorilor ori controlul vieții universitare, prezentând noțiunea de autonomie universitară eliminând orice abuzuri ar putea avea loc în ceea ce privește acest principiu.[34] La scurt timp după a fost adoptată și legea învățământului superior în data de 22 aprilie 1932. După ce sumarul a primit avizul pozitiv, dl. prof. Nicolae Iorga roagă senatul să discute cu în mod deosebit legea învățământului universitar, această lege având printre altele și rolul de consolida autonomia universitară. D. Tomescu prezintă faptul că este esențial să se stabilească în lege, alături de rolul științific și rolul economic, administrativ, dar și rolul de a se ocupa de cultura maselor și în evident a intelectualităților. Alte alocuțiuni au fost aduse de C. Angelescu care enunța faptul că această reformă este necesară, în primul rând de nevoia de unificare a învățământului superior, învățământul universitar trebuie să facă obiectul unei noi orientări.[35] Învățământul superior trebuie adaptat realității sociale, principala problemă fiind determinată de numărul exorbitant de studenți înscriși, acesta depășind nevoile și posibilității societății din România, existând situații în care studenții erau înscriși la mai multe facultăți în același timp.[36] În privința legii învățământului universitar, Nicolae Iorga a avut o cuvântare în ceea ce privește faptul că libertatea de gândire și de exprimare și cercetare intelectuală erau în contradicție cu subordonarea politică, de aici rezultând legitimarea autonomiei universitare și reducerea rolului ministerului de instrucțiune publică.[37] Legea învățământului superior a suferit o serie de reforme ulterior, în anul 1937 a apărut o nouă lege a învățământului superior care restrânge în mod clar autonomia universitară. În cadrul Adunării Generale extraordinare a profesorilor universitari, a fost dezbătut acest aspect atrăgând atenția asupra acestuia ca fiind un pericol național, fiind ofensat întregul corpul profesoral. În cadrul acestei cuvântări au loc o serie alocuțiuni printre care și a dl. profesor Marin Ștefănescu care susține că acest proiect de lege constituie o mare primejdie la nivelul societății, acesta trebuind retras și oferind studenților exemplul demnității, în momentul în care libertatea este restrânsă în mod vădit. De asemenea, domnul Decan al Facultății de Drept, Emil Antonescu susține că în cazul în care domnii miniștri

[32] Dreptatea, nr. 1047, aprilie 1931, p. 11
[33] Monitorul Oficial, Desbaterile Parlamentare, Adunarea Deputaților-Sesiunea Extraordinară, nr. 18, p. 553
[34] Monitorul Oficial: Desbaterile parlamentare, Sentaul, Sesiunea ordinară, martie-mai 1931, p. 818
[35] Universul, martie 1932 (Anul 49, nr. 59-89), p. 96
[36] Enciclopedia României, vol. 1-4, 1938, p. 479
[37] P. Șeicaru, Curentul, aprilie 1932, nr. 1502, p. 25

se vor prevala de imunitatea parlamentară, a doua zi vor fi dați în judecată pentru calomnie și vor fi condamnați, susținând că acest proiect ar trebui respins și în situația în care ar fi presupus avantaje patrimoniale pentru profesori. De asemenea, acesta face o mențiune și în privința taxelor studențești, Antonescu susține că acestea ar trebui desființate, dat fiind că studentul din punct de vedere economic nu produce, ci consumă, acesta fiind susținut de familie care mai are și alte dări, taxele trebuind să se întoarcă înapoi la studenți.[38] În 1948 a avut loc o nouă reformă a învățământului, în august 1948. La scurt timp după promulgare, a apărut o reacție ce face referire la impactul pozitiv al acesteia. Aceasta era expusă ca o salvare în ceea ce privește toate problemele anterioare, învățământul superior fiind expus în plină expansiune cu universități, politehnici, institute. Toate acestea având ca deziderat principal spiritul realist-științific adecvat condițiilor actuale și cu privire la actuală structură a statului, pregătind indivizii să se adapteze pentru viață și în mediul profesional și nu dreptul de a răbda de foame cu diplomele în buzunar.[39]

Mult timp, a fost aplicată această lege, însă în data de 13 mai 1968 Marea Adunare Națională promulga Legea nr. 11/1968 privind învățământul în Republica Socialistă România. În urma unor dezbateri intense implicând o serie de specialiști, dintr-o serie de domenii ale învățământului, ce sunt preocupați de importanța învățământului, după o analiză aprofundată realizată în aprilie în Comitetul Central al Partidului și conform directivelor ce au fost adoptate Marea Adunare Națională a aprobat legea învățământului și Republica Socialistă România. Principalele măsuri care au fost luate erau menite să rezolve problemele cele mai urgente în acest domeniu și în principal să elimine carențele legii reformei învățământului din 1948. Prin intermediul reformei anterioare învățământul dobândea o structură unitară, fiind accesibil tuturor tinerilor de la orașe și sate, indiferent de sex, religie și naționalitate. Una dintre principalele idei ale legii învățământului este aceea a adecvării structurii învățământului la cerințele actuale ale societății.[40] Ultimele două reforme, respectiv cea din 1948 și cea din 1968 aveau un caracter de subordonare politică în care autonomia universitară era anihilată. Cu toate acestea, la scurt timp după căderea comunismului, la începutul anului 1991, ministrul învățământului Gheorghe Ștefan a prevăzut un sistem modular în care erau prevăzute 5 legi printre care legea autonomiei universitare, legea învățământului superior, legea învățământului preuniversitar, la elaborarea acestora fiind luate în vedere atât prevederile legale anterioare cu privire la această temă, dar și normele legale internaționale de care nu se poate face abstracție. Între timp, ministrul s-a schimbat, iar dl. Sorin Cristea, secretar de stat a elaborat un proiect care mai mult sau mai puțin reitera același aspecte expuse în proiectul de lege anterior, acesta atacând chestiuni de fond. Printre acestea, era abordată autonomia universitară. Acesta enunța că autonomia universitară se stabilește în forma sa de exercitare prin ordin de ministru. Însă, acesta este un act administrativ, revocabil, astfel că nu există o stabilitate, acesta depinzând de vârful administrației. Astfel, se constată neconstituționalitatea proiectul, dat fiind că art. 32 alin. (6) din legea fundamentală a țării garantează autonomia universitară.[41] Cu privire la acest proiect de lege și-au pus punctul de vedere prof.dr. Emil Constantinescu, rectorul Universității din București, acesta criticând sever acest proiect de lege, enunțând faptul că tot mediul academic-universitar și-a exprimat nemulțumirea asupra acestuia, toate senatele instituțiilor învățământ având o opinie negativă asupra respectivului proiect. Pe de altă parte, prof. dr. Constantin Bărbulescu, rectorul A.S.E avea o părere bună despre acest proiect de lege, susținând că de când este rector, a beneficiat de autonomie și chiar atunci când a sesizat vreo problemă nu a simțit rezistență din partea vreunui organism. Și Liga Studenților și-a exprimat punctul de vedere, susținând că își doresc să fie parte din ,,programele de soluționare a tuturor

[38] M. Daneș, Porunca vremii, 1937 p. 3744
[39] C. Petrescu, Semnalul, august 1948, nr..//, 1876, p. 21
[40] I. Vlad, N. Kalios, C. Mureșan, Tribuna, ianuarie-iunie 1968, nr. 25, p. 197
[41] L. Ionescu, România liberă, Cultură, Autonomia universitară – un principiu doar enunțat, p. 4, 1992

problemelor din viața studențească'' în punctul de vedere cu privire la restructurarea vieții studențești se regăseau solicitări precum, inviolabilitatea universitară, autonomia decizională, dar faptul ca legea să includă în articolele acesteia prevederile statutelor asociațiilor studențești în ceea ce privește soluționarea conflictelor de muncă și protecția liderilor de sindicat.[42] Ministerul Învățământului condus de Virgil Petrescu finalizează proiectul Legii organice a învățământului nr. 84/1995. Ulterior, executivul aprobă proiectul de lege pentru modificarea Legii Învățământului, ministrul susținând ca acest act are scop, accelerarea reformei învățământului, cu toate acestea executivul profită de ultima ședință în care mai putea da ordonanțe și modifică Legea Învățământului cu 59 de amendamente. Sindicatele cadrelor universitare încep să protesteze, iar Liga studenților remarcă cum în vacanța studențească se modifică această lege fundamentală printr-o ordonanță de urgență.[43] Mai mult, în momentul în care ordinul ministrului introducea taxe pentru repetenție, pentru restanțe, cu aplicare retroactivă, ministerul Învățământului emițând astfel un act ilegal, studenții au ieșit în stradă, obținând nu doar câștiguri de ordin material, dar și o lecție usturătoare pentru clasa politică actuală.[44] Astfel, fiecare revendicare studențească a avut un impact la nivelul legilor care reglementau învățământul superior, determinând noi modificări legislative, adaptate la nevoile actuale ale studenților.

Concluzii

Așadar, având în vedere toate aspectele menționate precedent se poate observa cum impactul la nivel legislativ este unul direct în ceea ce privește asociațiile studențești, astfel că solicitările studenților, precum eliminarea ingerințelor autorității în viața universitară, respectarea drepturilor studenților, eliminarea taxelor studențești excesive, alinierea cerințelor academice la nevoile actuale ale societății sunt toate aspecte ce au fost discutate de-a lungul tuturor reformelor învățământului pe parcursul secolului XX fie în 1932, mai puțin în 1948 și 1968 când autonomia universitară era anihilată, universitatea fiind subordonată politic, dar și ulterior în 1995 când problema autonomiei universitare a fost dezbătută intens. Toate aceste dezbateri parlamentare au avut un factor determinant, respectiv asociațiile studențești, acestea fiind implicate și luate în considerare, chiar obținând o serie de drepturi pe care le revendicau în urma acestor manifestații, toate acestea fiind fundamentate pe solidaritatea și sentimentul identității naționale a studenților. Prin urmare, se poate observa impactul direct al manifestațiilor studențești asupra cadrului normativ și cum fiecare act normativ are la bază una din revendicările principale ale asociațiilor studențești.

BIBLIOGRAPHY:

32. Carmen CIORNEA , Sandu Tudor și asociațiile creștine studențești din România Interbelică, Editura Eikon, București, 2017
33. Cerasela CARP, Regimul juridic al asociațiilor și fundațiilor, Editura All Beck, București, 2004
34. Eduard BOIȘTEANU, Nicolai ROMANDAȘ, Dreptul Muncii, Î.S.F.E.P. „Tipografia centrală'', Chișinău, 2015
35. Enciclopedia României, vol. 1-4, 1938
36. Eugen CHELARU, Drept Civil. Persoanele, Editura C.H.Beck, 2020
37. Expunere de motive din proiectul Legii nr. 21/1924, rapoartele, desbaterile adunărilor legiuitoare și circulările ministeriale pentru aplicarea dispoziţiunilor ei, București, 1924

[42] L. Ivănescu, Curierul Național, Întrebări și răspunsuri despre legea învățământului, Curierul național, p. 63, 1992
[43] C. Popa, Modificarea Legii Învățământului, România Liberă, aprilie 1998, p. 170
[44] A. Ciornea, O lecție usturătoare pentru politicienii români, Revista 22, iulie-dec 1995, nr. 44, p. 303

38. Gheorghe IANCU, Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale în România, Editura All Beck, 2003
39. Ioan Traian ȘTEFĂNESCU, Tratat teoretic și practic de drept al muncii, Editura Universul Juridic, București, 2010
40. Ion DOGARU, Sevastian CERCEL, Drept civil. Persoanele, Editura C.H. Beck, 2007
41. Lucian UȚĂ, Florentina ROTARU, Simona CRISTESCU, Codul muncii adnotat, Editura Hamangiu, 2009
42. Marius-Cătălin PREDUȚ, Codul Muncii comentat, Editura Universul Juridic, 2016
43. Monitorul Oficial, Desbaterile Parlamentare, Adunarea Deputaților-Sesiunea Extraordinară, nr. 18
44. Monitorul Oficial: Desbaterile parlamentare, Sentaul, Sesiunea ordinară, martie-mai 1931
45. Sevastian CERCEL, Drept Civil. Persoana juridică, Editura Universitaria, Craiova, 2007
46. 1920, mai, Iași, Manifest care cuprinde protestul studenților basarabeni de la Universitatea din Iași intitulat „Un strigăt de durere al studenților basarabeni, adoptat în adunarea generală din 25 mai 1920, care demasca starea de asediu și teoria din Basarabia 31 mai 1920 (A.N.I.C, Fond nr. 33, dosar nr. 4513, ff.19-20)
47. 1920, decembrie, Manifest semnat de Studențimea comunistă din România care cheamă studenți să participe la lupta revoluționară a proletariatului (A.N.I.C, Fond nr. 33, dosar nr. 4513, f. 21, 23-24)
48. 1921, martie, Apelul Comitetului Executiv al Cercului Studenților Basarabeni Universitari din Iași care anunță proclamarea grevei de protest de 3 zile, 28 martie (A.N.I.C, Fond nr. 33, dosar nr. 2241, f. 92)
49. 1921, iunie 7, *Referatul*, întocmit de un anume comisar special din cadrul Subinspectoratului Brigăzilor Centrale, ca urmare a adresei nr. 35/ 10.XII.1920 a Biroului de Contrainformații din Marele Stat Major, prin care se dispunea cercetarea asociației Y.M.C.A. din București. Suspiciunea care a determinat acest demers era aceea că printre membrii societății s-ar fi numărat și numeroși evrei, care ar acționa și în serviciul bolșevicilor (A.C.N.S.A.S, fond Documentar, dosar 014758, vol. I, ff. 48-49)
50. 1924, iulie, Govora, *Telegrama cifrată* către Ministerul de Interne, în care sunt prezentate aspectele organizatorice ale apropiatului Congres studențesc al U.N.S.C.R.-ului (A.C.N.S.A.S, fond Documentar, dosar nr. 010767, vol. I, f. 5)
51. 1925, octombrie, Proces-verbal încheiat la 29 octombrie 1925 cu prilejul constituirii filialei (A.N.I.C, fond nr. 33, dosar nr. 9686, f. 30-32)
52. 1926, martie, *Memoriul* semnat al studenților Școlii Superioare de științe de stat București, adresat Consiliului profesorului școlii în legătură cu eliminarea unui număr de studenți (A.N.I.C, Fondul nr.33, dosarul nr.9686, f. 7)
53. 1926, martie, *Proces-verbal* al unei Adunări studențești, 14 martie (A.N.I.C, Fondul nr. 33, dosarul nr. 9686, f. 9)
54. 1926, martie, *Apel* al studenților școlii de științe de stat din București către Colegiul din provincie de a veni la Congresul General al acestei școli, 19 martie 1926 (A.N.I.C, Fond nr. 33, dosar nr. 9686, f. 12-13)
55. 1926, martie, *Proces-verbal* din 7 martie al ședinței studenților de la Școala Superioară de Stat din București (A.N.I.C, fond nr. 33, dosar nr. 9686, f. 7)
56. 1926, martie, *Proces-verbal* al unei Adunări studențești, 14 martie 1926 (A.N.I.C, Fondul nr. 33, dosarul nr. 9686, f. 9)
57. 1926, martie, *Apel* al studenților Școlii de Științe de stat din București către Colegiul din provincie de a veni la Congresul General al acestei școli, 19 martie 1926 (A.N.I.C,

dosarul nr. 9686, f 12-13)
58. 1926, martie, Proces-verbal al comisiei studenților în științe de stat în care se hotărăște convocarea unui congres al studenților în științe de stat (A.N.I.C, dosarul nr. 9686, f. 46)
59. 1926, *Scurtă informare* a delegației de studenți de la Școala Superioară de Științe de Stat din București care au fost în audiența ministerului Învățământului (A.N.I.C., dosarul nr. 9686, f.8)
60. 1926, *Comunicatul Comitetului de Științe* al studenților în științe de stat din România către opinia publică românească și către studențimea în științele de stat prin care se aduce la cunoștință că au hotărât în unanimitate abținerea la cursuri până la soluționarea cererilor lor (A.N.I.C, dosarul nr. 9686, f. 44-45)
61. 1926, martie, *Memoriul* societății studenților în științe de stat adresat ministerului Instrucțiunii și reguli privind asimilarea acestor școli cu institutele de învățământ superior (A.N.I.C., dosarul nr. 9686, f. 10)
62. 1926, noiembrie, Cluj, *Raportul informativ* nr. 23918 întocmit de Inspectorul General de Siguranță din Cluj cu date legate de Congresul Național Studențesc: numărul/numele delegaților/participanților din Oradea și data plecării (A.C.N.S.A.S, fond documentar, dosar nr. 010767, vol. I, f. 80)
63. 1926, decembrie, Iași, *Raportul informativ* al Inspectoratului General de Siguranță din Iași care cuprinde o prezentare amănunțită a activităților din cele 4 zile ale Congresului General al Uniunii Naționale a Studenților din România de la Iași (A.C.N.S.A.S, fond documentar, dosar nr. 10767, vol I, f. 86-111)
64. Andrei CIORNEA, O lecție usturătoare pentru politicienii români, Revista 22, nr. 44, 1995 Camelia POPA, Modificarea Legii învățământului, România Liberă, nr. 2455, 1998
65. Cezar PETRESCU, Reforma învățământului, Semnalul, nr. 1876, 1948
66. Corpurile legiuitoare, ședințele de la 7 martie, Senatul, Legea învățământului universitar, Universul, nr. 68 martie, 1932
67. Dan LUPAȘCU, Discuții cu privire la instanța competentă să acorde personalitate juridică asociațiilor fără scop lucrativ și fundațiilor, Dreptul nr. 7/1997
68. Ion VLAD, Nicolae KALIOS, Camil MUREȘAN, Legea învățământului și perspectivele învățământului universitar, Tribuna, nr. 25, 1968
69. Legea învățământului superior, Cuvântarea d-lui Costăchescu, ministrul instrucției, Dreptatea, nr. 1047, 1931
70. Liana IONESCU, Autonomia universitară – un principiu de drept doar enunțat, România Liberă, 1992
71. Lucia IVĂNESCU, Întrebări și răspunsuri despre legea învățământului, Curierul național, decembrie nr. 535, 1992
72. Mihail DANEȘ, Adunarea generală extraordinară a Asociației profesorilor universitari, Porunca Vremii, nr. 678, 1937
73. Pamfil SEICARU, Legea învățământului universitar, Curentul, nr. 1502, 1932

SOCIAL MEDIA AS A WEAPON OF MANIPULATION IN ELECTION CAMPAIGNS

Gheorghe Paul Szaniszlo
PhD, Technical University of Cluj Napoca

Abstract: We examine social media as an instrument of manipulation in electoral campaigns, situating the phenomenon within a broader philosophical and epistemological framework. In the digital era, truth becomes increasingly precarious, supplanted by simulacra and discursive constructs designed to alter collective perception. In this paradigm of hyperreality, theorized by Jean Baudrillard, social media emerges as a medium in which signs and symbols no longer correspond to reality but rather replace it, constructing an artificial world dominated by political narratives and algorithms that amplify polarization. Thus, critical thinking is suspended, and the citizen becomes a passive receptor of a prefabricated media discourse, devoid of ontological authenticity. This article presents ideas and extracts initially developed in my doctoral thesis 'Argumentation and Communication in the Rhetoric of Romanian Political Discourse'."

Building on Marshall McLuhan's concept that "the medium is the message," the author highlights the structural role of digital technologies in reshaping human cognition and political praxis. Social media algorithms do not merely distribute content; they filter and prioritize it in ways that reconfigure reality perception, generating what Eli Pariser has termed "filter bubbles." As a result, individuals are confined within discursive spheres that reinforce their pre-existing beliefs, eliminating the dialectical confrontation necessary for forming genuine discernment. This phenomenology of digital control redefines the public sphere, transforming it into an arena of simulacrum, where truth is relativized, and rhetoric becomes the principal weapon for constructing social reality.

We do not merely present a pessimistic assessment of this phenomenon but also proposes solutions to counteract the negative effects of manipulation through social media. Media education, understood as an exercise in demystifying influence strategies, is seen as an ethical and civic imperative capable of rehabilitating critical thinking and restoring citizens' capacity for discernment. Furthermore, regulating digital platforms becomes a necessity to prevent their use as instruments of ideological control and propaganda. In this sense, a reflection on the relationship between technology and ethics, the limits of freedom of expression, and the responsibility of digital corporations in maintaining an authentic public sphere is required.

In conclusion, the article highlights that social networks are not merely communication platforms but actual mechanisms of power that influence the structure of thought and electoral behaviour. This philosophical problematization situates social media within the broader context of postmodernity, where truth is no longer an objective reality but a fragile construct negotiated in the digital space. Therefore, combating manipulation in electoral campaigns cannot be reduced to technical measures alone; it must be accompanied by a revival of reflexive thinking and a reconsideration of how we interact with technology and information.

Keywords: *social media, fake news, education, manipulation, campaigns*

Discursul politic contemporan constituie un câmp de analiză complex, în care interacțiunea dintre argumentație, retorică și ideologie modelează percepțiile publice și influențează deciziile colective. În această dinamică, procesul argumentativ nu se reduce doar la o simplă demonstrație logică, ci devine un instrument strategic prin care actorii politici își legitimează pozițiile și își construiesc autoritatea discursivă. Într-un context democratic, retorica utilizată de actorii politici nu este doar un instrument de comunicare, ci și un mecanism prin care se exercită influență și putere. Prin tehnici argumentative și strategii persuasive, discursul politic urmărește să legitimeze anumite ideologii, să consolideze adeziunea electoratului și să discrediteze opoziția.

Un aspect fundamental al retoricii politice îl constituie utilizarea strategiilor de manipulare lingvistică, care pot induce în eroare audiența prin ambiguitate semantică,

eufemisme sau utilizarea unui limbaj emoțional excesiv. Aceste tactici sunt menite să declanșeze reacții afective puternice, diminuând astfel capacitatea critică a receptorilor. Totodată, discursul politic se sprijină pe structuri narative ce creează un cadru interpretativ favorabil celui care îl emite. Miturile politice, apelul la tradiție sau utilizarea simbolurilor naționale sunt frecvent mobilizate pentru a conferi legitimitate unui anumit punct de vedere. În acest sens, conceptul de „post-adevăr" devine relevant, întrucât relevă tendința de a favoriza emoția și convingerea subiectivă în detrimentul faptelor obiective.

Analiza critică a discursului politic este esențială pentru consolidarea unei culturi democratice autentice. Examinarea atentă a strategiilor argumentative și a mijloacelor de influență utilizate de liderii politici contribuie la dezvoltarea unui electorat informat și capabil să discearnă între faptele obiective și manipulările discursive. În acest cadru, teoriile lui Foucault despre relația dintre discurs și putere, precum și concepțiile lui Habermas despre spațiul public și comunicarea rațională, oferă repere teoretice relevante pentru înțelegerea mecanismelor prin care discursul politic influențează opinia publică.

Un rol major în proliferarea și amplificarea discursului politic revine mediului digital și rețelelor de socializare. Social media a transformat radical modalitățile de difuzare și receptare a mesajelor politice, oferind liderilor politici o platformă directă pentru a interacționa cu electoratul. Totodată, algoritmii care personalizează conținutul expus utilizatorilor contribuie la crearea unor „bule informaționale", care pot întări convingerile preexistente și pot reduce diversitatea opiniilor accesibile.

În epoca digitală, spațiul electoral nu mai este doar unul fizic – tribuna, afișul, mitingul –, ci se mută cu o viteză tulburătoare în virtual, acolo unde algoritmul și influenceri fără apartenență politică devin vehiculele de transmitere a unor mesaje cu miză politică profundă. Campaniile electorale pentru alegerile prezidențiale din România, desfășurate în noiembrie 2024 și aprilie 2025, au reprezentat cazuri emblematice al instrumentalizării rețelelor sociale ca armă de manipulare și dezinformare în lupta pentru putere.

Aceste informații false sunt răspândite intenționat pentru a influența opinia publică în direcția dorită de anumite grupuri de interese. Unul dintre principalele instrumente de manipulare politică în era social media este fenomenul fake news (știri false). Aceste informații false sunt răspândite intenționat pentru a influența opinia publică în direcția dorită de anumite grupuri de interese.

Definiția sa e foarte variată de la impropriu spus „știre falsă"[1] , cum o spune și prof. univ. dr. Alina Bârgăoanu, pentru că uneori se întâmplă să aibă jumătăți de adevăr pentru a părea verosimilă, până la știri „contrafăcute, verosimile, plauzibile"[2] .

Filosoful francez Jean Baudrillard ar putea interpreta acest fenomen ca un exemplu de hiperrealitate, în care distincția dintre realitate și reprezentarea sa media devine tot mai neclară. În acest sens, social media poate crea o realitate artificială, în care adevărul este distorsionat sau complet ignorat. Pornind de la perspectiva habermasiană asupra comunicării, putem observa că spațiul public ar trebui să funcționeze ca un loc al deliberării raționale, în care schimbul de argumente să fie guvernat de criterii de validitate și coerență. Cu toate acestea, realitatea discursului politic actual evidențiază o tendință spre strategii persuasive care, mai degrabă decât să favorizeze dialogul autentic, manipulează percepțiile colective prin recursul la emoție, hiper-realitate și construcția unor narațiuni selective, așa cum sugerează autorul francez Jean Baudrillard.

El descrie hiperrealitatea printr-o stare în care simulacrul – copia unei realități – devine mai real decât realitatea însăși. În contextul social media, acest lucru se întâmplă atunci când reprezentările mediatice ale evenimentelor, informațiilor și politicului devin atât de puternice încât ele înlocuiesc sau distorsionează percepția noastră asupra realității. „Lumea reală nu mai

[1] Alina Bârgăoanu, *#Fake news, noua cursă a înarmării,* București, Ed. Evrika Publishing, 2018, p. 135
[2] Ibidem

există decât ca și concept. Simulacrele nu mai sunt copii ale realității, ele sunt hiperrealități care au devenit adevărul însuși. Aceasta este epoca hiperrealității, în care nu mai există distincții între realitate și reprezentarea ei."[3] Acest citat sugerează că în epoca modernă, inclusiv în mediul digital și social media, oamenii nu mai pot distinge între realitate și reprezentarea ei media, deoarece ceea ce este mediat devine noua „realitate". Baudrillard discută despre cum simulacrele (reprezentări false ale realității) pot distorsiona complet înțelegerea oamenilor despre ce este real. Într-un astfel de context, social media poate fi văzută ca o platformă care creează și propagă simulacre, determinând astfel o confuzie între adevăr și minciună. „Suntem înconjurați de simulacre, care înlocuiesc realitatea. Simulacrele nu doar că îmbracă realitatea, ci o suprimă și o înlocuiesc. Adevărul este redus la o simplă referință vagă, la o perspectivă obsoletă, depășită de hiperrealitate."[4] Prin aceasta, autorul francez explică modul în care simulacrele pot înlocui realitatea cu o versiune falsificată a acesteia. În cadrul rețelelor de socializare, acest lucru este vizibil în proliferarea știrilor false, a manipulărilor vizuale și a distorsiunilor narative, care creează o realitate artificială, separată de adevăr.

În continuarea ideii despre hiperrealitate, Baudrillard filosofează și despre cum mediile moderne nu mai reflectă lumea reală, ci produc o lume artificială care este percepută până la nivelul de lume mai „reală" decât realitatea însăși. Acest lucru este direct aplicabil în contextul social media, unde algoritmii și filtrele creează o realitate personalizată pentru fiecare individ. „Trăim într-o lume în care modelele media și simulările tehnice înghit realitatea și îi dizolvă consistența, astfel încât ceea ce rămâne este doar o lume de semne care nu mai reprezintă nimic din realitatea originară."[5] Și filosoful francez nu e deloc departe de adevăr dacă ne raportăm doar la noile cercetări și aplicații promovate de gigantul social media Facebook și planurile lui Mark Zuckerberg de a revoluționa tehnologia cu ajutorul Metaversului, un sistem care promitea să schimbe tot ce se știa despre mediul virtual. În acest context, social media creează o hiperrealitate în care percepțiile oamenilor sunt dominate de conținutul generat digital, care nu mai reflectă realitatea factuală, ci o versiune distorsionată a acesteia. În această nouă „realitate", distincția dintre adevăr și fals, între real și artificial, devine tot mai neclară, în timp ce simulacrele – imaginile și informațiile distorsionate – preiau controlul asupra percepției noastre asupra lumii.

Algoritmii rețelelor sociale joacă un rol crucial în acest proces, deoarece sunt concepuți cu scopul de a oferi utilizatorilor conținut care să le confirme convingerile preexistente. Astfel, utilizatorii sunt expuși doar unor informații selective, care fortifică polarizarea și extremismul. Filosoful canadian Marshall McLuhan, cunoscut pentru afirmația sa "mediul este mesajul", ar putea argumenta că structura tehnologică a social media în sine modelează nu doar conținutul informațional, ci și modul în care gândim și interacționăm cu lumea. McLuhan a introdus ideea că mediul prin care este transmis un mesaj influențează mult mai profund percepția și comportamentul decât mesajul însuși. În contextul social media, mediul digital – cu structura sa algoritmică, feed-uri personalizate, și reacții instantanee – influențează modul în care oamenii se informează, interacționează și își formează opiniile. Structura tehnologică determină nu doar ce tip de informație este prezentată, ci și felul în care această informație este procesată de utilizatori. „Conținutul oricărui mediu sau tehnologie este la fel important precum substanța unei imagini din oglindă. Ceea ce contează cu adevărat este schimbarea pe care mediul o produce în structura și activitatea umană."[6] În cazul social media, structura tehnologică, care amplifică anumite tipuri de conținut (de exemplu, viral, polarizant), modelează direct modul în care gândim și interacționăm, schimbând natura discursului public și felul în care percepem realitatea.

[3] Baudrillard, Jean, *Simulacre și simulare,* Ed. Idea Design & Print în colecția Panopticon, 2008
[4] Ibidem
[5] Ibidem
[6] McLuhan, Marshall, *Understanding Media: The Extensions of Man*, 1964, [epub]

McLuhan susține că mediile tehnologice nu sunt neutre; ele modelează activitățile și structurile mentale ale oamenilor. Social media, ca mediu digital, promovează o formă de comunicare fragmentată, rapidă și bazată pe imagini, ceea ce afectează modul în care oamenii gândesc și procesează informația. Interacțiunile rapide și feedback-ul instant (like-uri, share-uri) stimulează o formă de gândire superficială și emoțională: „Mediile ne reorganizează mental și fizic simțurile și percepțiile, de la mediile orale și scrise, până la mediile digitale. Fiecare mediu introduce o formă unică de gândire și interacțiune."[7]

Filosoful canadian subliniază că modul în care mediile digitale sunt construite, cum este cazul platformelor de social media, modelează direct felul în care oamenii gândesc și reacționează la informațiile din jurul lor. El este cunoscut pentru lansarea conceptului de „sat global", care descrie cum tehnologia modernă conectează întreaga lume într-un mod instantaneu și continuu. Social media duce această idee la un nou nivel, prin crearea unui spațiu virtual în care oamenii din întreaga lume interacționează în mod constant. Însă, mediul digital al social media, structurat de algoritmi care prioritizează conținutul viral și emoțional, modelează comportamentul utilizatorilor, concentrându-se pe click-uri și reacții rapide: „tehnologiile electrice formează un sat global prin eliminarea distanței și conectarea imediată a tuturor într-o rețea. Aceste tehnologii ne schimbă nu doar percepția timpului și a spațiului, ci și modul în care gândim și interacționăm."[8]

Social media reprezintă o manifestare clară a acestui concept: o rețea globală care redefinește nu doar distanțele, ci și tiparele comportamentale și cognitive, făcând oamenii să fie mult mai reactivi și influențabili față de stimuli rapizi și emoționali. Analiza critică a discursului politic devine astfel esențială pentru consolidarea unei culturi democratice autentice. Examinarea atentă a strategiilor argumentative și a mecanismelor de influență utilizate de liderii politici contribuie la dezvoltarea unui electorat informat, capabil să facă distincția între faptele obiective și tehnicile de manipulare discursivă.

Tehnologia media ne modifică nu doar gândirea, ci și relațiile sociale și interacțiunile. Social media, prin modul său specific de structurare a interacțiunilor (like-uri, comentarii, mesaje), modelează felul în care oamenii își construiesc identitatea și se conectează cu alții. Conectivitatea digitală creează o formă nouă de relaționare, care este mai superficială și mai orientată către aparență. Despre impactul mediilor asupra relațiilor sociale McLuhan susține că „tehnologia electronică ne transformă societățile într-un mozaic de identități fragmentate. Interacțiunile devin mai efemere, mai rapide, dar și mai superficiale."[9]

Putem concluzia astfel că structura tehnologică a social media modelează nu doar ce tip de informații consumăm, ci și cum gândim și interacționăm cu lumea. Algoritmii și mediul digital influențează profund comportamentul și percepțiile utilizatorilor, creând un spațiu în care informațiile sunt distorsionate, iar interacțiunile sunt transformate în funcție de specificul tehnologic al platformelor.

Din punct de vedere etic, utilizarea social media în scopuri politice este un subiect intens dezbătut. Unii filosofi susțin că social media poate contribui la democratizarea accesului la informație și la implicarea cetățenilor în procesul politic. Totuși, atunci când este folosită în mod manipulatoriu, rețelele sociale subminează valorile fundamentale ale democrației.

Astfel, platforme precum TikTok, inițial percepute ca spații pentru divertisment, au fost transformate într-un teren de luptă ideologică, în care realul și ficțiunea se contopesc periculos. TikTok, platforma dominantă în rândul tinerilor, a fost utilizată în mod coordonat pentru a susține un anumit candida în campania electorală pentru alegerile prezidențiale din noiembrie 2024.

---

[7] Ibidem
[8] McLuhan, Marshall, *Understanding Media: The Extensions of Man*, 1964, [epub]
[9] Ibidem

Serviciul francez VIGINUM a publicat un raport detaliat privind manipularea alegerilor prezidențiale din România din noiembrie 2024, evidențiind o campanie sofisticată de influențare digitală desfășurată în principal pe platforma TikTok. Conform raportului publicat de VIGINUM[10] – agenția franceză de supraveghere a amenințărilor digitale –, în perioada premergătoare alegerilor românești, au fost mobilizați peste 100 de influenceri care, în mod aparent apolitic, au transmis mesaje omogene, construite pe același schelet ideologic, dar stilizate emoțional și vizual pentru a părea „organice". Aceștia au fost implicați într-o campanie coordonată care a vizat favorizarea unui anumit candidat, folosindu-se de formatul „inoffensive but catchy"[11], menit să evite detecția clasică a propagandei. Mesajele erau adaptate stilistic publicului tânăr, dar conțineau substraturi ideologice bine calibrate. Conținutul nu era doar sincronizat, ci provenea dintr-un nucleu de comandă aflat pe canale închise precum Telegram și Discord, unde se distribuiau „kituri de propagandă" cu instrucțiuni clare pentru influenceri. Un cont denumit „BOGPR" a transferat 381.000 de dolari către acești creatori de conținut, sub forma unor „donații pentru educație civică".

Potrivit raportului, între 10 și 24 noiembrie 2024, contul de TikTok al candidatului Călin Georgescu și-a triplat numărul de urmăritori. Hashtagul #calingeorgescu a acumulat peste 73,2 milioane de vizualizări în doar o săptămână, ceea ce sugerează o creștere nenaturală, susținută de mecanisme de amplificare artificială. VIGINUM a identificat aproximativ 25.000 de conturi implicate în campanie, dintre care 797 fuseseră create înainte de 2018 și reactivare simultan în perioada alegerilor. Aceste conturi au fost utilizate pentru a crea o falsă percepție de sprijin popular – tehnică denumită astroturfing digital.

Campania a fost orchestrată prin canale dedicate de Telegram și Discord, unde erau distribuite instrucțiuni privind utilizarea algoritmilor TikTok, evitarea moderării automate și sincronizarea mesajelor cheie. Această infrastructură digitală a conferit campaniei un grad înalt de eficiență și opacitate. Mecanismul a permis o manipulare profundă a algoritmilor de recomandare și o captare a atenției publicului fără a trezi suspiciuni privind propaganda.

Raportul VIGINUM nu doar documentează cazul românesc, ci avertizează asupra riscurilor pentru democrațiile europene. Campaniile de influență informațională nu mai necesită resurse militare sau diplomatice; este suficientă o infrastructură digitală bine pusă la punct și o rețea de actori dispuși să contribuie la deformarea percepției publice. Fenomenul de astroturfing, combinat cu instrumentalizarea creatorilor de conținut, redefinește ecologia comunicării electorale, făcând ca procesele democratice să devină vulnerabile în fața actorilor care înțeleg logica rețelelor sociale mai bine decât instituțiile tradiționale. Cazul alegerilor prezidențiale din România 2024, așa cum este prezentat de raportul VIGINUM, indică o tranziție periculoasă către un nou tip de manipulare politică: invizibilă, descentralizată și greu de detectat în timp real. În lipsa unor cadre legale și tehnologice adecvate, astfel de campanii riscă să devină norma în spațiul electoral european.

Este esențială dezvoltarea unor mecanisme transnaționale de monitorizare și contracarare a influenței digitale, precum și includerea alfabetizării media ca prioritate în educația civică modernă.

Această practică intră în sfera a ceea ce filosofia politică denumește „simulacru informațional" – un concept pe care Jean Baudrillard l-a teoretizat, indicând stadiul în care semnul nu mai are legătură cu realitatea, ci funcționează autonom, generând o hiper-realitate. Publicul, în special cel tânăr, a fost astfel expus unui univers informațional falsificat, în care

---

[10] https://www.sgdsn.gouv.fr/files/2025-02/20250204_VIGINUM_Rapport%20public_Elections_Roumanie_risques_France_ROU.pdf
VIGINUM (Serviciul de supraveghere și protecție împotriva ingerințelor digitale străine) este o structură tehnică și operațională a statului francez, creată în 2021, cu scopul de a detecta și analiza campaniile de manipulare a informațiilor desfășurate pe platformele digitale de către actori străini.

[11] Trad.: „inofensiv, dar captivant"

alegerile nu mai erau decise rațional, ci afectiv, prin mimetică și estetizare digitală a candidaților.

Mai grav, rețelele sociale au facilitat și propagarea unor teorii conspiraționiste despre presupuse fraude electorale, ingerințe externe și „lovituri de stat electorale". Așa cum a remarcat Kant în etica sa, minciuna nu este doar o abatere de la adevăr, ci o formă de instrumentalizare a celuilalt, o anulare a raționalității interlocutorului. Minciuna electorală, deci, este o formă de violență simbolică asupra demosului, o erodare a contractului democratic.

Pentru a proteja integritatea procesului democratic, este esențial să recunoaștem și să combatem utilizarea sub formă de manipulare a acestor instrumente, iar educația este una din modalitățile sigure prin care se poate reuși, în special educația media și promovarea gândirii critice. Concret se impune înlocuirea simplificării mesajelor învățate pasiv la școală cu exerciții care să implice analiza și dezbaterea unor subiecte actuale prin diferite surse media, astfel încât elevii să învețe să formeze opinii informate și să nu accepte narațiuni simpliste.

Educația media trebuie să fie parte integrantă a programei școlare, începând încă din școala primară. Aceasta ar trebui să îi ajute pe elevi să dezvolte abilități de discernământ, să înțeleagă impactul media asupra percepțiilor lor și să învețe cum să verifice sursele de informație. În plus, promovarea gândirii critice trebuie să includă învățarea despre manipularea informației și identificarea agendelor politice sau comerciale din spatele anumitor mesaje media. Încurajarea unei educații care să antreneze tinerii să depășească consumul pasiv al informației și să aprecieze importanța argumentării logice și a gândirii critice.

Este esențială instruirea în gândirea reflexivă și aprofundată, deoarece efectele mediei asupra percepției și comportamentului uman sunt fundamentale și adânc înrădăcinate. Dacă social media și internetul stimulează un consum rapid și superficial al informației, atunci învățarea trebuie să contracareze această tendință, promovând reflecția și analiza profundă.

O soluție ar fi promovarea unor metode educaționale care favorizează aprofundarea subiectelor. Un exemplu ar fi aplicarea unor metode didactice care includ învățarea bazată pe proiecte și dezbateri, unde elevii sunt încurajați să exploreze și să analizeze în profunzime teme de actualitate.

Activitățile ar putea include dezbateri pe teme legate de etica social media, impactul algoritmilor asupra informațiilor pe care le consumăm, dar și posibilitatea de a crea materiale media (bloguri, videoclipuri, podcasturi) care să promoveze o viziune critică asupra subiectelor de interes. De asemenea, învățarea prin analiza critică a conținutului media ar putea include provocări de a descompune argumentele și mesajele transmise de diverse surse media, folosind tehnici de argumentare logică și analiza retoricii.

O direcție importantă pentru combaterea „prostirii prin social media" este crearea unui spațiu digital mai solid și mai responsabil, care să promoveze discuții și colaborări constructive între utilizatori. Crearea și încurajarea unor platforme sau grupuri de discuții care să fie moderat structurate, având scopul de a promova un dialog respectuos, bazat pe argumente, și de a facilita învățarea și schimbul de cunoștințe. De asemenea, aceste platforme ar putea pune accent pe colaborarea între educatori, activiști și utilizatori pentru a facilita conștientizarea asupra fenomenului de „infodemie" și manipulare online. Aceste grupuri ar putea include teme de dezbatere despre etica digitală, despre pericolele „eco-chamber" (bulele informaționale) și despre cum să nu cazi în capcanele dezinformării.

Filosoful Evgeny Morozov[12], scriitor, cercetător și critic al tehnologiilor digitale și al impactului acestora asupra societății, născut în Belarus, subliniază pericolele „soluționismului tehnologic"[13] și ale încrederii prea mari în tehnologii pentru a rezolva problemele sociale. El critică ideea că internetul aduce doar libertate și democrație susținând că regimurile autoritare

[12] Evgeny Mozorov - https://en.wikipedia.org/wiki/Evgeny_Morozov , accesat pe 29.01.2025

[13] Evgheni Mozorov, The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom (*Iluzia rețelei. Latura întunecată a libertății pe Internet)*, New York, Ed. Public Affairs, 2011, passim

pot utiliza internetul pentru a-și întări puterea și a manipula opinia publică, iar conceptul de „libertate digitală” poate fi mai complex și mai periculos decât pare la prima vedere.

El susține cum că guvernele pot folosi internetul pentru supraveghere și control, subminând astfel drepturile fundamentale ale cetățenilor și considerând că tehnologia poate fi folosită în moduri care nu sunt întotdeauna benefice pentru democrație. „Internetul nu face decât să adâncească puterea celor care o dețin deja. În loc să ajute la eliberarea indivizilor din subjugare, Internetul devine un instrument de control mai subtil, dar la fel de eficient ca orice alt regim autoritar.”[14] Acest citat reflectă una dintre ideile principale ale lui Morozov din lucrarea sa, și anume aceea că tehnologia, în special internetul, nu este un panaceu pentru libertate sau democrație, ci poate fi folosită pentru consolidarea regimurilor autoritare și pentru manipularea opiniei publice.

Un răspuns viabil la toate situațiile și ideile expuse ar fi o colaborare strânsă între educatori, dezvoltatori de platforme și guverne pentru a reglementa și încuraja utilizarea responsabilă a social media. Este necesară crearea unor reglementări care să sprijine dezvoltarea unor platforme care promovează educația digitală și învățarea continuă. Platformele de social media ar putea implementa inițiative care să ofere utilizatorilor instrumente educaționale pentru a învăța despre eficiența și riscurile utilizării platformelor digitale. De asemenea, guvernele ar putea sprijini educația media și digitală în școli și universități, alocând fonduri și resurse pentru programe care ajută tinerii să dezvolte abilități digitale și critice.

Prin investiții în educația media și digitală, prin promovarea gândirii critice și prin construirea unui spațiu digital mai responsabil și mai educațional, putem încerca să contracarăm efectele negative ale social media asupra societății și să încurajăm o dezvoltare cognitivă mai profundă și mai sănătoasă.

Pe scurt, rețelele de socializare, generic denumite social media, au devenit un instrument, chiar o armă manipulatoare, extrem de puternică în discursul politic contemporan, iar ele pot fi folosite atât pentru a promova dialogul democratic, cât și pentru a manipula și distorsiona adevărul. Televiziunea a fost un prim pas în „imbecilizarea” gândirii, iar social media continuă acest proces prin accelerarea diseminării informațiilor și prin manipularea acestora. Posibilele soluții pentru combaterea acestei „prostiri” sunt educația media, promovarea gândirii critice și educația digitală.

Pentru a proteja integritatea procesului democratic, este esențial să recunoaștem și să combatem utilizarea manipulatoare a acestor instrumente, iar educația este una din modalitățile sigure prin care se poate reuși.

Structura tehnologică a social media modelează nu doar ce tip de informații consumăm, ci și cum gândim și interacționăm cu lumea. Algoritmii și mediul digital influențează profund comportamentul și percepțiile utilizatorilor, creând un spațiu în care informațiile sunt distorsionate, iar interacțiunile sunt transformate în funcție de specificul tehnologic al platformelor. „Video-cultura” și „video-copilul” sunt alegătorii contemporani incapabili de raționamente, prizonieri ai „post-gandirii“, inculți până la aberație.

Consiliul Național al Audiovizualului (CNA), într-un demers fără precedent, a intervenit ferm în fața acestui fenomen, aplicând sancțiuni semnificative unor televiziuni care au contribuit la inflamarea spațiului public. Realitatea Plus a fost amendată cu 200.000 de lei pentru titluri și afirmații alarmiste, în timp ce postul tv „România TV” a primit sancțiuni pentru difuzarea unor conținuturi cu caracter conspiraționist, legate de influența unor entități străine în procesul electoral. Acțiunile CNA reprezintă o formă de reacție instituțională la ceea ce filosofia politică ar considera un „defect epistemic” al cetățeanului manipulat – acela de a fi privat de condițiile minime ale unui proces deliberativ autentic.

[14] Ibidem

Totodată, în lumina noilor reglementări europene (Digital Services Act – DSA), CNA și-a extins atribuțiile și în mediul online, putând emite ordine de eliminare a conținutului ilegal și coordona măsuri împotriva platformelor care tolerează astfel de devieri. Este un pas necesar într-o eră în care granița dintre jurnalism și influencereală este tot mai subțire, iar propaganda poate fi livrată sub forma unui dans pe TikTok sau a unei glume aparent inofensive.

Așadar, manipularea electorală nu mai este limitată la fake news în sensul clasic, ci se diversifică în forme subtile, adaptate ecosistemului digital. Tehnicile utilizate în campania din 2025 – de la astroturfing și microtargeting până la influențare algoritmică – conturează o nouă ordine a minciunii politice, una care operează nu prin forța constrângerii, ci prin seducția culturală. Filosoful Harry Frankfurt, în celebra sa lucrare On Bullshit, distinge între mincinosul care cunoaște adevărul și-l ascunde și manipulatorul care nici măcar nu respectă ideea de adevăr. Campania din 2025 a demonstrat că ne apropiem periculos de cea de-a doua categorie. Pentru a proteja integritatea procesului democratic, este esențial să recunoaștem și să combatem utilizarea sub formă de manipulare a acestor instrumente, iar educația este una din modalitățile sigure prin care se poate reuși, în special educația media și promovarea gândirii critice.

Concret se impune înlocuirea simplificării mesajelor învățate pasiv la școală cu exerciții care să implice analiza și dezbaterea unor subiecte actuale prin diferite surse media, astfel încât elevii să învețe să formeze opinii informate și să nu accepte narațiuni simpliste.

Pentru a salva democrația de la acest declin post-adevăr, este esențial ca statul să nu devină cenzor, ci garant al transparenței și al integrității informaționale. Educația media, parteneriatele între platforme și ONG-uri, precum și legislația clară privind publicitatea politică sunt doar începutul. Însă fără o reformă epistemică a publicului – fără formarea unei conștiințe critice, în spiritul iluminismului kantian – orice reglementare va fi doar o barieră temporară în fața unei avalanșe de simulacre.

În concluzie, campania electorală din România – noiembrie 2024 și aprilie 2025 – a confirmat că social media nu este doar un canal de comunicare, ci un teritoriu de luptă simbolică. Este imperativ ca acest spațiu să fie regândit nu doar juridic, ci și filosofic, ca loc al responsabilității civice și al veracității, fără de care niciun proces democratic nu poate fi autentic.

BIBLIOGRAPHY:

1. Baudrillard Jean, Simulacre și simulare, București, Editura Idea Design, colecția Panopticon, 2008
2. Bauman Zygmunt, Modernitatea lichidă, București, Editura Antet, 2000
3. Bârgăoanu Alina, #Fake news, noua cursă a înarmării, București, Editura Evrika Publishing, 2018
4. Codoban, Aurel, Imperiul comunicării. Corp. Imagine și relaționare, Cluj Napoca, Ed. Ideea, 2011
5. McLuhan Marshall, Să înțelegem media. Extensiile omului, București, Editura Curtea Veche, 2011
6. Mozorov Evgheni, The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom, New York, Editura PublicAffairs, 2011
7. Pariser Eli, The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You, New York, Editura Penguin Press, 2011
8. Rawls John, O teorie a dreptății, Iași, Editura Universitatea Al. I. Cuza, 2011
9. Sadu Antonio, Introducere în sociologie, Iași, Editura Lumen, 2016
10. Sartori Giovani - Homo videns. Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea, București, editura Humanitas, 2006

THE NEED FOR THEOSOPHY. PERSPECTIVES ON THEOSOPHICAL THINKING

Anca Bonto,
PhD, Technical University of Cluj Napoca

Abstract: Theosophy has existed since ancient times. It is considered a doctrine that aims at the knowledge of God.Theosophists view it as the science of sciences which can be defined as the gathering of truths that are the basis of all religions. Theosophy offers us answers? The Theosophical Society contributed to the knowledge of Eastern esotericism. The need for theosophy is a natural need to better understand the world we live in, to receive answers

Keywords: Theosophy, Theosophical Society, karma

La prima vedere termenul de teozofie poate suna misterios și intimidant. Teozofia este puntea dintre ezoterismul occidental și cel oriental. Invățăturile teozofice datează din antichitate. Etimologia este simplă Theos este zeu sau divin și sophos adică înțelepciune divină, o înțelepciune asemeni zeilor. Porphyr (234-305) ar fi fost primul care a introdus termenul ***théosophes*** era pentru el ''o ființă ideală ce reunește în ea însăși calitatea unui filozof, a unui artist și a unui preot de cel mai înalt nivel ''[1]

Antoine Faivre îl consideră pe Jakob Bohme (1575-1624) ca reprezentantul nucleul corpusului teozofic clasic. Certificatul de naștere a teozofiei este cartea lui Jakob Bohme cu titlul Aurora. Teozofia lui Bohme este un amestec între tradiția mistică medievală și cosmologia de tip paracelsian. Antoine Faivre identifica câteva trăsături comune ale teozofiei. [2] Prima este triunghiul Dumnezeu-Om-Natură. Între cele trei există raporturi complexe. A doua caracteristică este primatul miticului. Imaginația teozofului se sprijină pe datul Revelației. Acentul cade pe aspecte mitice care devin și mai mitice. Sunt puse în scenă personaje, miteme, scenarii ca spre exemplu căderea lui Lucifer sau a lui Adam elemente pe care teologii le trec sub tăcere. Teozofia devine conform lui Antoine Faivre o teologie a imaginii. Iar a treia caracteristică identificată de Faivre este accesul direct la lumile superioare. Omul se apropie de lumină, are partea de a doua naștere***. Cele trei componente prezente simultan conferă specificitatea discursului teozofic.***

Teozofia se ivește în ținutul luteran și devine o modă a celor sătui de certurile religioase ale perioadei. Nevoia de teozofie este o nevoie firească de întoarcere la izvoare ;,, Acest amestec paradoxal de misticism și raționalism. Este o dorință de unificare a gândirii de solidaritate a savanților de formare a unei științe totale. Ea este globalizată și , predispusă să integreze totul într-o armonie generală'' [3]. Discursul are un aspect poetic, este o întrepătrundere a literaturii cu știința. Teozoful pretinde că el cunoaște mai bine decât muritorul de rând natura oricărui lucru.Teozofii analizează ființa umană cu cele trei componente: sufletul, spiritul și trupul. Teozofii pretind ca înțeleg misterele naturii, sunt într-o căutare permanentă a grației divine. Tot ce ne înconjoară pare emanat de către substanța divină și trebuie să se întoarcă în cele din urmă la ea. Acest spirit universal sălășluiește în toate lucrurile. Ființa umană conține acea scânteie divină, are spirit astral și corp .Promovarea ideii de biserică interioară îl provoacă pe om să se concentreze la ***Dumnezeul din inima lui***. Il descoperim pe Dumnezeu prin cunoaștere senzorială, prin cunoaștere intelectuală dar și prin cunoașterea supremă revelată. Omul devine chintesența. El degradează prin păcatul său întreaga lume. Natura nu operează la

[1] Antoine Faivre Cai de acces la ezoterismul occidental, Editura Nemira, Bucuresti, 2007p 72
[2] Antoine Faivre, Cai de acces la ezoterismul occidental, Editura Nemira, Bucuresti, 2007,p 78
[3] Ibidem p 81

întâmplare ci ea este o expresie a Constiinței,,totul este impregnat cu Conștiință,[4]. Intelepții și sfinții numesc această Conștiință Dumnezeu. Universul devine interacțiunea dintre conștiință și materie. Noi oamenii deși suntem suflete nemuritoare nu suntem conștienți de natura noastra divină. Când intrăm în viață devenim arhitecții unei opere de artă. La finalul vieții noi murim și ne reîncarnăm.Viitoarea existență ar trebui să ne facă potrivit principiilor teozofice mai puternici și mai înțelepți . Reîncarnarea ar trebui să însemne continuarea muncii de perfecționare, de șlefuire.

Teozofia poate să fie privită și ca o doctrină care are ca obiect cunoașterea lui Dumnezeu. Teozofii o numesc știința științelor, ea a fost definită drept,, întrunirea tuturor adevărurilor care formează baza tuturor religiilor'' [5].

Odată cu înființarea Societății Teozofice de către Helena Petrovna Blavatsky în 1875, s-a constatat nașterea unei mișcări ce se ocupă cu ceea ce presupune cunoașterea celor divine dintr-o perspectivă care nu este teologică, este o nouă cale de transformare.

Data de naștere a Societatății Teozofice este 17 noiembrie 1875 la New York, iar scopul este foarte clar trasat în direcția[6]:

- formării unui nucleu de frăție umană universală fără distincție de rasă, credință, sex, castă sau culoare;
- încurajării studiului comparativ al religiilor, filosofiei și științei ;
- investigării legilor ne-explicate ale naturii și puterilor ce zac latente în om.

Conducerea Societății Teozofice este formată din colonelul Henry Steel Olcott președintele, Madame Blavatsky secretară și consilier William Quan Judge. Nașterea Societății Teozofice este anunțată în anul 1888 în revista ,,Lucifer'' cu scopul aprofundării unor învățături oculte care nu fusese popularizate în lucrările Helenei Blavatsky. Celor care se înscriau în această societate li se pretindea un comportament fără cusur iar învațăturile erau nescrise și secrete.

Deși Teozofia încurajează căutarea adevărului credinței, ea nu impune dogme. In calitate de știință ocultă își bazează cunoașterea pe observații și experiențe. Teozofia are trei crezuri fundamentale [7]:

- Întreaga existența este Absolutul sursa tuturor lucrurilor manifestate, văzute sau nevăzute de simțurile umane.El se manifestă în tot ce ne înconjoară;
- Absolutul operează printr-o lege universală nealterată și nealterabilă;
- Omul este inseparabil de întreg, adică de tot ceea ce îl înconjoară .

Geoffrey Farthing în cartea „Deity Cosmos ans Man '' ***Divin,cosmos și om*** definește scopul teozofiei,, știința esoterică poate fi definită drept un mănunchi de învățături religioase, filosofice și științifice care formează miezul unei tradiții de înțelepciuni universale atemporale ''[8].Primul principiu este așadar ***Absolutul*** sau ***Dumnezeu,***acest principiu imuabil, omiprezent și etern. Creația este un proces al devenirii din interior spre exterior prin ,,densificarea graduală a spiritului în materie,,[9]. Starea Unită este cel de-al doilea principiu și conține potențialul tuturor particularităților..Filozofia antică chineză a numit această stare Tao sau centrul întregii existențe. Divinul este o conștiință ce controlează cosmosul din interior. Există o singură ființă iar noi oamenii suntem manifestarea proiectată de aceasta. Conform concepției teozofice energia și materia sunt duale. Materia este subordonată energiei. Dumnezeu a creat lumea din propriul său gând. Gândul a devenit lumina și Dumnezeu a zis,, Să fie lumina și s-a făcut lumină (Biblia, Geneza 1:3)Cuvântul ca sunet devine universul iar lumina devine materie '' [10]

[4] Eugen Matzota-Teozofia-Ultimul raspuns , Intrand intr-o noua era, 2025, p 63
[5] C. M Ciocazan , Spiritism-Teozofie, Credinta, Editura Saeculum Vizual , Bucuresti 2012 p79
[6] Irina Cupe, Scurta introducere in Teozofie,Editura Casa Cartii de Stiinta, Cluj-Napoca, 2011, p 16
[7] Ibidem ,p 41
[8] Ibidem, p 43
[9] Ibidem, p 44
[10] Irina Cupe, Scurta introducere in Teozofie,Editura Casa Cartii de Stiinta, Cluj-Napoca, 2011, p 51

Manifestarea spiritului în materie este căderea în păcat din religii ‘[11] . Nu există distincție dintre spirit și materie, este o monedă cu două fațete. Absolutul și spiritul omului este identic cu El [12]. Viața este indestructibilă formele pe care le ia Absolutul sunt supuse schimbării deci nașterii și morții. „ Formele pier viața însă este nepieritoare ‘[13] Dumnezeu nu pedepsește. Există un principiu cu rol de armonizare, acesta este **Karma . *Legea universală este legea Karmei.*** Cuvântul Karma provine din limba sanscrită, ***kri*** înseamnă a face. Aceasta lege a cauzei și efectului asigură echilibrul în întreg universul. Karma nu înseamnă ceea ce noi contemporanii am introdus în limbajul zilnic ci este „ un modus operandi al universului, legea prin care fiecare acțiune aduce cu sine reacția și consecința echivalentă cu acțiunea’’. In cartea Cheia Teozofiei Blavatsky explică: „ karma este legea ultimă a universului, sursa, originea celorlalte legi existențe în natură. Ea nu greșește, ea ajustează efectul cauzei atât pe plan fizic cat și mental și spiritual. Karma nu recompensează și nu pedepsește, noi oamenii o facem. In momentul în care noi facem rău conduși fiind de egoism noi creăm un dezechilibru în armonia universală care trebuie în mod automat reechilibrat. Există si oameni care și-au incheiat evoluția pe pământ, ei devin învățători sau maeștrii. Sufletele sunt însă egale între ele datorită naturii lor divine, de aici și conceptul de fraternitate pe care se fundamentează Societatea Teozofică. Indiferent de nivelul de evoluție al sufletelor, ele sunt surori.

Moartea în viziunea teozofică este un proces firesc și nu un eveniment major. Evoluția din punct de vedere științific se întâmplă doar în planul fizic. În Teozofie evoluția se manifestă pe trei planuri: spiritual, intelectual și fizic.

Doar teozofia poate eradica perversitatea egoismului practic predicat în Biblia mozaică, cel puțin aceasta este concepția teozofică. Toți oamenii au din punct de vedere spiritual și fizic același origine acesta fiind învățătura fundamentală a teozofiei. Religia a devenit sursa de ură și dezbinare tocmai pentru că fiecare religie se consideră unică posesoare a adevărului absolut. Adevărul complet s-ar afla în concepțiile combinate ale tuturor religiilor asta după ce a fost îndepărtat tot ceea ce este fals în fiecare dintre ele. Omul trebuie să-și păstreze vii intuițiile sale spirituale să contracareze fanatismul de orice formă fie el religios, științific sau social . Teozofia încurajează studierea științelor oculte în loc de credințele superstițioase întemeiate pe credința oarbă și autoritate. Teozofia nu este religie ci este esența tuturor religiilor și a adevărului absolut. Se consideră că toate mările religii ar deriva din ideile teozofice. Tocmai de aceea Dumnezeul teologiei este „ o aglomerare de contradicții și o imposibilitate logică[14] Divinitatea Teozofică se află în fiecare atom al Cosmosului vizibil ca și a celui invizibil „ea este puterea misterioasă de evoluție și involuție, omniprezentă, omnipotentaă și chiar omniscientă potențialitate creatoare [15] Dumnezeu nu gândește pentru că este Gândul Absolut. Divinitatea este Constructorul Universului care evoluează și care se desfășoară din propria esență. Teozofia nu promovează credința în rugăciuni în sensul clasic al cuvântului ci doar în ***voința-rugăciune*** care „este o poruncă internă și nu o cerere’’[16]. Teozofii se roagă omului interior care este singurul Dumnezeu. Tatăl nostru care este în ceruri devine esența dumnezeiască de care suntem conștienți înăuntrul nostru. Voința-rugăciune are forță creatoare și produce efecte în conformitate cu dorința noastră.. Egoismul uman cere„ pâinea noastră cea de toate zilele’’ în loc să muncească pt ea. Creștinul îl imploră pe Dumnezeu să nu-l ducă în ispită ceea ce evident distruge încrederea omului în sine . Puterea este identificată și căutată în teozofie în sinele superior. Nu există încrederea într-un Dumnezeu personal. Nu apare termenul de credință în vocabularul teozofic ci doar cel de cunoaștere întemeiată pe observație și experiență. Eu-l spiritual conține cunoașterea înnăscută pe când sinele personal este creația

[11] Ibidem, p 53
[12] Ibidem, p 56
[13] Ibidem, p 57
[14] Irina Cupe, Scurta introducere in Teozofie,Editura Casa Cartii de Stiinta, Cluj-Napoca, 2011,
[15] Ibidem, p 60
[16] Ibidem, p 62

mediului său și sclavul memoriei. Ego-ul spiritual nu este sinele superior . Teozofiei nu cred în rai sau iad ci doar în stare post-mortem. Legea Karmei retrimite prin reîncarnare sufletul pe pământ acolo unde își va ispăși fiecare gând sau faptă rea. Karma restabilește echilibrul. Astfel Binele și Răul devin sinonime. Tot așa durerea și suferința apare datorită lipsei Armoniei. Armonia este tulburată de egoism. Nu există destin ci doar ceea ce stabilim noi înșine. Nu există mântuire sau osândă în afară celei pe care o generăm noi.In acest mod nu se poate vorbi de cruzimea providenței, karma veghează și îi păzește pe cei buni în această existență și în cele viitoare. Teozofii consideră sistemele politice ca fiind construite pentru încălcarea drepturilor celuilalt, politicul devine o crudă afirmare a egoismului.

Helene Blavatsky ajunge la concluzia că educația modernă îngreunează cunoașterea teozofiei. Din cauza educației, mintea este plină de preconcepții astfel încât intuiția și percepția naturală nu pot acționa. Obiectivul educației ar trebui să fie altul, să instruiască și să formeze caracterul nu să sporească invidia și ura pentru dobândirea onorurilor. Școlile devin un antrenament al memoriei, ele nu contribuie la o cultivare reală a gândirii și a puterii de judecată. Aceste idei promovate creează o veritabilă modă iar teozofia devine o mișcare importantă a secolului al XIX-lea . In scurt timp ideile teozofice devin neprietenoase pentru cler. Credința în reîncarnare și în Karma este pentru budiști cât se poate de clară, dar nu este îmbrățișată de celelalte religii. Promotorii teozofiei observă că egoismul, fărădelegea și imoralitatea crește pe măsură ce crește nivelul de civilizație materială. Un teozof trebuie să fie un exemplu, să aibă milă și toleranță, caritate și răbdare. Societatea Teozofică nu promovează asceza fizică ci doar cea morală. În Isis dezvăluită Helene Blavatsky vorbește despre un cler nespiritual dogmatic și corupt precum și despre cele trei mari religii între care există discordie în loc de bună înțelegere. Religiile alunecă înspre materialism .Un alt argument dat de către teozofi este că textele ebraice sacre au fost mutilate prin traducere, și că foarte puțini creștini înțeleg cu adevărat teologia iudaică.

Concluzii

Nevoia de teozofie este una firească, progresul științei contribuind la creșterea popularității teozofiei. Progresul științific contrastează puternic cu religia, cea care avea și are aceleași tradiții de 2000 de ani. Teozofia profită și folosește pământul extrem de fertil al confuziei propunând o viziune diferită de știință și de religie. Ea devine populară prin faptul că redă umanității ,, ceea ce parea a fi pierdut''[17] Ideea principală este aceea că există adevăr dincolo de ceea ce omul vede și aude sau simte. Aparent ceea ce omul nu vede sau nu simte nu există. Omul are o capacitate limitată de întelegere, dincolo de lumea vizibilă în care trăiește. Aceea realitate situată dincolo de percepția umană devine brusc mult mai valoroasă. Sunete pe care urechea umană nu le poate auzi și luminile pe care ochiul nu le poate vedea, adică ceea ce ne scapă devine definitoriu. Teozofia jonglează cu faptul că știința nu ne oferă toate răspunsurile de care noi avem nevoie. Oamenii de știință ai fizicii cuantice recunosc starea de neputință în care se află. Aparent teozofia intră in conflict cu știința clasică pentru că privește dincolo de realitatea fizică. .Invățăturile teozofiei lărgesc spectrul vizual, lumea este privită în ansamblul . în Conceptele morale promovate de către Biserică nu sunt esența. Universul nu mai poate să fie privit atât de îngust..Din acest unghi lărgit teozofia apare ca o construcție firească și necesară în evoluția umanității. Astfel perspectiva este una curajoasă,,adevărurile teozofice rămân la fel de mii de ani si, atenție din când în cînd, știinta vine să le confirme''[18],, Chiar dacă pare că știința a ajuns suficient de departe pentru a confirma adevăruri teozofice de mii de ani, totuși, știința clasică pune accent pe materie, neglijând progresul spiritual, și acest lucru nu

[17] Eugen Matzota-Teozofia-Ultimul raspuns , Intrand intr-o noua era, 2025, p 17
[18] Eugen Matzota-Teozofia-Ultimul raspuns , Intrand intr-o noua era, 2025, p 28

ajută la progresul mai rapid „[19]Practic idea de progres nu coincide cu progresul științific, este evident dincolo de ea.

Teozofii nu sunt extratereștrii, ei nu sunt decât niște oameni ca noi, care se încăpățânează să caute răspunsuri. Nevoia de teozofie este o nevoie de a înțelege de unde venim și încotro ne îndreptăm, care este rolul nostru în Univers. Oare teozofia ne răspunde la toate aceste întrebări? Răspunsul este Nu,dar măcar încearcă. Teozofii au înțeles rolul distructiv al egoismului . Omul complet își doreste accesul spre esența lui divină. Motto-ul „Nu există religie deasupra Adevărului„ poate să fie un exercițiu de întelepciune , o înțelepciune care este dincolo de religie sau de perioda istorică. Unde a greșit Societatea Teozofică? In mod evident greșelile sunt numeroase. Chiar dacă la prima vedere pare o societate închegată totuși în realitate a fost o construcție utopică.. Dorința de evoluație și căutare a răspunsurilor este lăudabilă..Fraternitatea universală este un obiectiv idealist, de neatins în acele vremuri...Ființa umană încă nu știa și nu știe nici în prezent să fraternizeze cu adevărat.. Căutarea adevărul presupune un efort susținut. Naziștii urau teozofia .pentru că ei promovau exact opusul valorilor teozofice.Teozofia i-a inspirat în sens negativ..Ce șanse are teozofia în viitor ?Are șanse mari doar dacă umanitatea își depășește egoismele și pășește spre un alt nivel de evoluție.

Teozofia a lăsat totuși o amprentă puternică. Principiile teozofice se regăsesc în toate constituțiile statelor democratice precum și în Carta ONU. Teozofia ne readuce în atenție importanța sufletului aflat într-o permanentă evoluție.

Căutarea răspunsurilor este definitorie pentru ființa umană, indiferent de perioada istorică în care se află. Societatea Teozofică a fost o societate avangardistă care a luptat cu prejudecățile. Chiar dacă nu ne-a oferit toate răspunsurile de care aveam nevoie, ne-a învățat să punem întrebări, sau să punem sub semnul întrebării.

BIBLIOGRAPHY:

1. Helena Petrovna Blavatsky, Isis dezvaluita, Partea I, Volumul I, Stiinta, Editura Ganesha Publishing House, Bucuresti 2013
2. Helena Petrovna Blavatsky, Isis dezvaluita, Partea I, Volumul II, Stiinta, Editura Ganesha Publishing House, Bucuresti 2014
3. Helena Petrovna Blavatsky, Cheia Teosofiei, Editura Antet, Bucuresti, 1997
4. Irina Cupe, Scurta introducere in Teozofie,Editura Casa Cartii de Stiinta, Cluj-Napoca, 2011
5. Antoine Faivre, Cai de acces la ezoterismul occidental, Editura Nemira, Bucuresti, 2007
6. C. M Ciocazan , Spiritism-Teozofie, Credinta, Editura Saeculum Vizual , Bucuresti 2012
7. Rudolf Steiner-Teozofia –Introducere in cunoasterea suprasensibila a lumii si a determinarii omului, Editura Univers Enciclopedic, Bucuresti 2003
8. Annie Besant-Crestinism esoteric , Editura Antet,
9. Bucura Dumbrava, Pe drumurile Indiei, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008
10. Walter Martin –Imparatia cultelor eretice, Editura Cartea Crestina, Oradea 2001
11. Rene Guenon-Iluziile ocultismului modern in cautarea spiritual, Eseuri despre spiritism, Teozofism si reincarnare, Editura Herald, Bucuresti 2022
12. Mircea Eliade, Yoga, Nemurire si Libertate, Editura Humanitas, Bucuresti 2006
13. Mircea Eliade , Itinerariu spiritual, Scrieri din tinerete, 1927, Editura Humanitas, Bucuresti 2003
14. Mircea Eliade, Mythes, reves et mysteres, Editura Gallimard, 1957
15. Liviu Bordas- Teozofie si nationalism in Transilvania- Cazul Dionisie Stoica
16. Eugen Matzota-Teozofia-Ultimul raspuns , Intrand intr-o noua era, 2025

[19] Ibidem, pp 28-29

EMPLOYMENT OR USE OF MINORS IN BREACH OF THEIR LEGAL EMPLOYMENT REGIME

Ciprian Coadă
PhD, University of Craiova

Abstract: *According to art. 49 paragraph 1 of the Romanian Constitution, children and young people enjoy a special regime of protection and assistance in realizing their rights.*

At the same time, according to art. 49 paragraph 3 of the Constitution, the exploitation of minors, their use in activities that could harm their health, morals or that could endanger their life or normal development are prohibited. Finally, according to art. 49 of the fundamental act, minors under the age of 15 cannot be employed as employees.

The importance of these principles elevated to the constitutional level is materialized both by the consecration of protective provisions at the level of labor legislation, and by the criminalization of acts that violate the social values protected by the Constitution, such as those that art. 265 of the Labor Code stipulates as crimes in the labor regime of children and foreigners, victims of human trafficking.

This legal text regulates two crimes, the relatively equal importance of which is manifested by the similar punishment limits, as well as by the fact that both express the effort of the Romanian state to combat the activities of exploitation of certain categories of vulnerable people.

The current incrimination provisions of art. 265 of the Labor Code regulate the crime of employing a minor without complying with the legal age conditions or of using a minor to perform activities in violation of the legal provisions regarding the work regime of minors, as well as the crime of hiring a person who is in a situation of illegal stay in Romania, knowing that he or she is a victim of human trafficking.

The common regulation of the two offenses is explained by the fact that both offenses represent forms of violation of a set of social values protected in a special way by rules integrated into the labor legislation, as well as by the fact that this type of violations is included in the phenomenon of exploitation of certain categories of vulnerable people, whose forms of manifestation are more and more numerous, more and more diverse and, therefore, more and more difficult to counteract.

Like the labor exploitation of victims of human trafficking, the phenomenon of labor exploitation of minors is not heavily publicized nor is it under the special attention of judicial bodies in Romania, but it manifests itself in certain fields, such as those in the agricultural sector, the tourism industry or seasonal activities. The expansion of this phenomenon is due, on the one hand, to the problems generated by the lack of qualified personnel in certain fields, and on the other hand, to the acute financial problems that certain segments of the population face and which minors try to overcome, by performing activities or services corresponding to their experience and level of training.

As the offense provided for by art. 265 paragraph 2 of the Labor Code, the offense provided for by art. 265 paragraph 1 of the same normative act has attracted less attention from the Romanian doctrine and, precisely for this reason, bringing into discussion some aspects less signaled in the literature and judicial practice in our country can prove its usefulness, contributing to the promotion of a topic of debate, which could continue to remain in focus.

The usefulness of a future analysis on the same topic stems from the fact that the phenomenon of labor exploitation is in a continuous dynamic, and the identification of the problems of applying the labor legislation could contribute to the improvement of the normative framework in the matter, given the increased importance that protection measures for certain categories of vulnerable people have acquired in the recent period.

Keywords: work regime of minors; offenses provided for in special laws; the offenses provided for in art. 265 of Law no. 53/2003, regarding the Labor Code; employment of a minor with non-compliance with the legal age conditions of minors; using a minor to perform activities in violation of the legal provisions regarding the work regime of minors.

1. Argument

În scopul dezvoltării armonioase a tinerelor generații, care, prin potențialul pe care îl prezintă, asigură viitorul și continuitatea oricărei societăți, Constituția României a consacrat dreptul copiilor și tinerilor la un regim special de protecție și asistență, care completează celelalte drepturi ce îi privesc în mod direct și chiar în exclusivitate. În acest sens, dispozițiile constituționale *sintetizează* unele măsuri de protecție pe care statul trebuie să le valorifice și care corespund obligației sale de a asigura copiilor și tinerilor condițiile necesare dezvoltării aptitudinilor fizice și intelectuale. În scopul atingerii acestor obiective, Constituția României *garantează* un regim special de protecție și asistență și *interzice* o serie de acțiuni ce contravin acestui drept, valorificând principiul enunțat de art.10 pct.3 din Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale, potrivit cărora copii și tinerii trebuie protejați împotriva exploatării economice și sociale.[1]

Constituția prevede, astfel, că tinerii și copiii se bucură de un regim special de protecție și asistență în realizarea drepturilor lor (art.49 alin.1) și că exploatarea minorilor sau folosirea lor în activități care le-ar putea dăuna sănătății, moralității sau care le-ar putea pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzise (art.49 alin.3). Totodată, Constituția prevede că minorii sub vârsta de 15 ani nu pot fi angajați ca salariați (art.49 alin.4).

Importanța acestor principii ridicate la rang constituțional se manifestă prin consacrarea în legislația muncii a unor dispoziții de protecție a minorilor și tinerilor, dar și prin incriminarea ca fapte penale a unor comportamente ce ar putea periclita aceste valori, cum sunt infracțiunile la regimul de muncă al copiilor și străinilor, victime ale traficului de persoane, prevăzute de art.265 din Codul muncii.[2]

Dispozițiile de incriminare enunțate reglementează infracțiunea de încadrare în muncă a unui minor cu nerespectarea condițiilor legale de vârstă sau de folosire a unui minor pentru prestarea unor activități cu încălcarea prevederilor legale referitoare la regimul de muncă al minorilor, precum și pe aceea de primire la muncă a unei persoane aflate în situație de ședere ilegală în România, cunoscând că aceasta este victimă a traficului de persoane.

Textul de lege reglementează, așadar, două infracțiuni, a căror importanță relativ egală se reflectă prin limitele similare de pedeapsă, ca și prin faptul că ambele exprimă efortul statului român de a combate activitățile de trafic și exploatare a unor categorii de persoane vulnerabile. Reglementarea comună a celor două infracțiuni se explică prin faptul că ambele conduite incriminate încălcă aceleași valori sociale protejate prin normele dreptului muncii, iar ele se înglobează fenomenului de exploatare a unor categorii de persoane vulnerabile, ale cărui dimensiuni și forme de manifestare sunt tot mai numeroase și din ce în ce mai greu de controlat.

Ca și exploatarea prin muncă a victimelor traficului de persoane, fenomenul exploatării prin muncă minorilor nu este intens mediatizat și nici nu se află în atenția specială a organelor judiciare din România, însă el se manifestă în domeniul turismului, în sectorul agricol și alte sfere ale raporturilor de muncă, în care activitățile sezoniere dețin o pondere semnificativă.

Exinderea acestui fenomen este cauzată de lipsa personalului calificat și de dificultățile materiale, cu care anumite familii se confruntă și pe care acestea încearcă să le depășească, determinându-i pe minori să presteze activități corespunzătoare experienței și nivelului lor de pregătire.

Ca și infracțiunea de primire a unei persoane aflate în situație de ședere ilegală în România, cunoscând că aceasta este victimă a traficului de persoane, infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii a reținut mai puțin atenția doctrinei din România și, tocmai de

[1] Ioan Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, Volumul I, Editura Actami, București, 1995, pagina 257; Ion Deleanu, *Drept constituțional și instituții politice. Tratat*, Volumul II, Editura Europa Nova, București, 1996, pagina 165.

[2] Legea nr.53/2003, privind Codul muncii, a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.75 din 5 februarie 2003 și republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.345 din 18 mai 2011.

aceea, semnalarea unor aspecte mai puțin analizate își poate dovedi utilitatea, contribuind la promovarea unui subiect de dezbatere, ce ar putea rămâne în atenție.

Utilitatea unei viitoare analize pe aceeași temă decurge și din faptul că fenomenul exploatării prin muncă este într-o continuă dinamică, iar identificarea problemelor de aplicare a legii poate contribui la îmbunătățirea unor soluții normative, în raport cu importanța crescută pe care protecția unor categorii de persoane vulnerabile o capătă în ultima perioadă.

2. Încadrarea în muncă a unui minor cu nerespectarea condițiilor legale de vârstă sau folosirea acestuia pentru prestarea unor activități cu încălcarea regimului legal de muncă. Noțiune și reglementare

Potrivit dispozițiilor art.265 alin.1 din Legea nr.53/2003, republicată, privind Codul muncii, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă încadrarea în muncă a unui minor cu nerespectarea condițiilor legale de vârstă sau folosirea acestuia pentru prestarea unor activități cu încălcarea prevederilor legale referitoare la regimul de muncă ale minorilor.

Prin reglementarea acestei infracțiuni de pericol, al cărei conținut constitutiv a suferit unele modificări de-a lungul timpului, leguitorul a urmărit a-i ocroti în relația cu angajatorii pe minorii, care, în calitate de beneficiari ai măsurilor de protecție prevăzute de lege, nu pot fi încadrați în muncă decât după dobândirea capacității juridice depline sau restrânse, după caz, precum și pe tinerii salariați în vârstă de până la 18 ani.[3]

Incriminarea pe plan intern a acestei infracțiuni concretizează unul din principiile de protecție a copiilor și adolescenților prevăzut de art.10 pct.3 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, care prevede, pe de o parte, că folosirea copiilor și adolescenților la lucrări de natură a le dăuna moralității sau sănătății, de a le pune viața în primejdie sau de a le dăuna dezvoltării lor normale trebuie sancționate, iar pe de altă parte, că statele trebuie să stabilească limite de vârstă sub care folosirea muncii salariate a copiilor va fi interzisă și sancționată prin lege.

Fiind prevăzută și în legislația anterioară intrării în vigoare a Codului penal, infracțiunea a suferit câteva modificări operate prin art.127 pct.3 din Legea nr.187/2012[4], ocazie cu care a fost înlocuit pluralul ce îi viza pe subiecții pasivi ai infracțiunii cu singularul[5], în scopul sublinierii caracterului penal al faptei în cazul încadrării în muncă a unui singur minor. Pe această cale, au fost eliminate criticile din doctrină, privind lipsa de claritate a legii penale[6], ce au condus și la motivări izolate, dar surprinzătoare ale unor soluții de achitare, întemeiate pe încadrarea în muncă a unui singur minor.[7] Odată cu înlăturarea unei controverse

[3] Adrian Segneanu, *Răspunderea penală a angajatorului în dreptul muncii*, articol publicat la data de 26 octombrie 2023 pe platforma Universuljuridic.ro PREMIUM și accesat la data de 10 februarie 2025, ora 12:27; Alexandru Țiclea – coordonator, *Codul muncii, comentat și adnotat*. Volumul II, Editura Universul Juridic, București, 2010, pagina 465.

[4] Legea nr.187/2012, pentru punerea în aplicare a Legii nr.286/2009 privind Codul penal, a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.757 din 12 noiembrie 2012.

[5] Înainte de modificările operate prin Legea nr.187/2012, elementul material al infracțiunii prevăzute de art.265 alin.1 din Codul muncii era reprezentat de acțiunea de încadrarea în muncă a *minorilor* cu nerespectarea condițiilor legale de vârstă sau de folosire a *acestora* pentru prestarea unor activități cu încălcarea prevederilor legale referitoare la regimul de muncă al minorilor.

[6] Ștefan Boboc, *Răspunderea penală în dreptul muncii în contextul intrării în vigoare a noului Cod penal*, în Revista Română de Dreptul Muncii, nr.4/2014 (www.idrept.ro); Adrian Segneanu, op.cit.

[7] Curtea de Apel Cluj, Secția penală și de minori, decizia penală nr.1506/2015 din 4 decembrie 2015, redată în rezumat în Valentina Dinu, *Răspunderea penală în dreptul muncii*, Editura C.H. Beck, București, 2023, paginile 339-340.

iuridice nejustificate, în opinia noastră[8], au fost modificate și limitele pedepsei cu închisoarea, fiind prevăzută și amenda penală ca sancțiune alternativă pedepsei închisorii.[9]

3. Obiectul infracțiunii

Obiectul juridic al infracțiunii îl constituie relațiile sociale formate în legătură cu obligațiile impuse angajatorilor de a aplica reglementările în domeniul raporturilor de muncă, securității și sănătății în muncă, ce urmăresc ocrotirea minorilor care nu pot fi încadrați în muncă decât după dobândirea capacității juridice restrânse sau depline, precum și protejarea tinerilor salariați.[10] Aceste reglementări urmăresc protejarea respectivelor categorii de persoane împotriva oricărei forme de exploatare, care i-ar putea vătăma ca urmare a încadrării în muncă sau folosirii în activități care le-a putea pune în pericol viața, sănătatea ori dezvoltarea fizică sau psihică la o vârstă prea fragedă. Aceste valori, ocrotite prin incriminarea ca fapte penale a unor comportamente cu un grad sporit de pericol social, sunt protejate prin dispozițiile art.49 din Constituția României și cele din Legea nr.272/2004, privind protecția și promovarea drepturilor copilului[11], care, printre alte principii fundamentale, enunță și principiul protecției copilului împotriva oricărei forme de exploatare economică (art.91).[12]
Infracțiunea este lipsită de obiect material.

4. Subiecții infracțiunilor

Subiectul activ al infracțiunii prevăzute de art.265 alin.1 din Codul muncii nu este unul calificat. Această calitate poate reveni oricărei persoane fizice sau juridice, care îndeplinește condițiile generale ale răspunderii penale[13] și care, din postura de angajator sau reprezentant al angajatorului, recurge la serviciile unui minor, pe care îl încadrează sau folosește în muncă.

Deși în literatura de specialitate s-a exprimat și opinia că subiectul activ al infracțiunii este unul calificat, identificându-se cu angajatorul [14], în ceea ce ne privește nu achiesăm la acest punct de vedere, întrucât calificarea (calitatea) subiectului activ al infracțiunii reprezintă o condiție exterioară comportamentului interzis, indicată de lege (prin norma de incriminare)[15]

---

[8] Pentru o opinie în același sens, Valentina Dinu, op.cit., paginile 339-341. De altfel, atunci când se referă la tineri și minori, chiar și Constituția României folosește pluralul (art.49). Această exprimare este lipsită de semnificație juridică penală, întrucât, potrivit argumentelor de interpretare literală, așa cum folosirea singularului implică din punct de vedere sintactic pluralul, folosirea pluralului nu exclude singularul, ci, dimpotrivă, îl implică, exceptând situația când legea separă construcțiile lexicale realizate cu ajutorul acestora în mod explicit. În acest sens, Narcis Giurgiu, *Legea penală și infracțiunea*, Editura Gama, Iași, 1994, pagina 74.

[9] Până la modificările aduse prin Legea nr.187/2012, infracțiunea era pedepsită numai cu închisoarea de la 1 la 3 ani.

[10] Mihai Adrian Hotca, Mirela Gorunescu, Norel Neagu, Dominic George Pop, Alexandru Sitaru, Radu Florin Geamănu, *Infracțiuni prevăzute în legi special. Comentarii și explicații*, Ediția 6, Editura C.H. Beck, București, 2023, pagina 395; Alexandru Țiclea, *Tratat de dreptul muncii*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2007, pagina 933.

[11] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.159 din 5 martie 2014.

[12] Potrivit art.91 alin.1-3 din Legea nr.272/2004, (1) Copilul are dreptul de a fi protejat împotriva exploatării și nu poate fi constrâns la o muncă sau activitate domestică ori în afara familiei, inclusiv în instituții de învățământ, de protecție specială, reeducare și detenție sau în domeniul cultural, artistic, sportiv, publicitar și de modeling, ce comportă un risc potențial sau care este susceptibilă să îi compromită educația ori să îi dăuneze sănătății sau dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale ori sociale. (2) Este interzisă orice practică prin intermediul căreia un copil este dat de unul sau de ambii părinți ori de reprezentantul lui legal, în schimbul unei recompense, unor datorii sau nu, cu scopul exploatării copilului prin muncă. (3) În situațiile în care copiii de vârstă școlară se sustrag procesului de învățământ, desfășurând munci cu nerespectarea legii, unitățile de învățământ sunt obligate să sesizeze de îndată serviciul public de asistență socială. În cazul unor asemenea constatări, serviciul public de asistență socială împreună cu inspectoratele școlare județene și cu celelalte instituții publice competente sunt obligate să ia măsuri în vederea reintegrării școlare a copilului.

[13] Mihai Adrian Hotca ș.a., op.cit., pagina 395.

[14] Radu Răzvan Popescu, *Dreptul penal al muncii*, Editura Wolters Kluwer, București, 2008, pagina 126. Autorul este de părere că subiectul activ al infracțiunii este unul calificat, această calitate aparținând reprezentantului angajatorului, cu atribuții de încadrare în muncă; în același sens, Alexandru Țiclea, op.cit., pagina 933.

[15] Narcis Giurgiu, op.cit., pagina 161; Mihail Udroiu, *Dicționar de drept penal și de procedură penală*, Editura C.H. Beck, București, 2009, paginile 381 – 382; Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept penal. Partea generală*, Volumul I, Editura Universul Juridic, București, 2014, paginile 276 -277; Mihai Ștefan Ghica, *Subiecții abuzului în serviciu*, în Caiete de Drept Penal nr.2/2024, Editura Universul Juridic, pagina 76.

și pe care autorul trebuie să o îndeplinească la momentul săvârșirii infracțiunii[16], dar pe care nu o poate dobândi concomitent cu aceasta.

În cazul infracțiunii prevăzute de art.265 alin.1 din Codul muncii, calitatea de angajator a subiectului activ nu este indicată prin norma de incriminare, ceea ce înseamnă că aceasta nu trebuie să fie premergătoare săvârșirii faptei, putând fi dobândită și de persoana fizică sau juridică, ce recurge la încadrarea în muncă sau folosirea unui minor, fără a beneficia până la acea dată de servicii prestate în cadrul unor raporturi specifice de muncă (de exemplu, persoana juridică ce își desfășoară activitatea în baza unor servicii de voluntariat).

Mai mult, dacă infracțiunea ar fi condiționată de o anumită calitate a subiectului activ, ar însemna ca aceasta să funcționeze numai în raporturile juridice întemeiate pe încheierea unui contract individual de muncă, în temeiul căruia beneficiarul muncii dobândește calitatea de angajator. Pe baza acestui raționament, ar însemna ca modalitatea normativă a infracțiunii prevăzute de art.265 alin.1 teza a II-a din Codul muncii, constând în folosirea minorilor la prestarea de activități cu încălcarea regimului de muncă al acestora, să fie condiționată de încadrarea minorului în muncă, deoarece numai astfel subiectul activ dobândește calitatea de angajator. Or, nu credem că voința legiuitorului a fost de a restrânge incidența normei de incriminare la o atare ipoteză, câtă vreme cele mai multe din situațiile de nelegalitate întâlnite în practică se caracterizează prin lipsa încheierii contractului individual de muncă între părți, nu doar prin încălcarea regimului legal de muncă al minorilor.

Tocmai de aceea, în doctrină s-a arătat că dispozițiile art.265 alin.1 din Codul muncii, se aplică tuturor categoriilor de angajatori, organizațiilor neguvernamentale, persoanelor fizice autorizate, asociațiilor familiale, precum și persoanelor fizice care utilizează munca minorilor, urmărind să îi protejeze pe tineri împotriva oricărei forme de exploatare economică și oricărei munci care ar putea să dăuneze securității, sănătății sau dezvoltării fizice, psihologice, morale ori sociale ori care ar putea să pericliteze educația acestora.[17] Astfel fiind, subiect activ al infracțiunii poate fi persoana fizică angajatoare, reprezentantul legal al persoanei juridice, cu atribuții de încadrare în muncă (președintele consiliului de administrație, directorul general al unității sau orice altă persoană mandatată în acest sens de către angajator)[18], precum și persoana juridică angajatoare, care îndeplinește condițiile de antrenare a răspunderii penale, prevăzute de art.135 Cod penal.

Infracțiunea poate fi săvârșită în participație, sub forma coautoratului, instigării sau complicității, instigator sau complice putând fi orice persoană.

Subiectivul pasiv principal al infracțiunii este statul român[19], în timp ce *subiectul pasiv secundar* este minorul care nu îndeplinește condițiile legale de vârstă pentru a putea fi încadrat în muncă sau minorul folosit la efectuarea de activități ce încălcă dispozițiile legale referitoare la regimul de muncă al minorilor.[20]

În cazul pluralității de subiecți pasivi secundari, practica judiciară a reținut că, dacă în realizarea aceleiași rezoluții infracționale și la diferite intervale de timp, autorul încadrează în muncă sau folosește mai mulți minori, cu încălcarea regimului legal de vârstă sau regimului de muncă al minorilor, în sarcina acestuia urmează a i se reține o singură infracțiune în formă continuată, prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii, cu aplicarea art.35 alin.1 Cod penal.[21]

---

[16] Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, Ediția a V-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2023, pagina 156; Costică Bulai, Bogdan Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2007, paginile 217 – 218; Matei Basarab, Viorel Pașca, Gheorghiță Mateuț, Constantin Butiuc, *Codul penal comentat. Vol.I Partea generală*, Editura Hamangiu, București, 2007, pagina 154.

[17] Adrian Segneanu, op.cit.

[18] Radu Răzvan Popescu, op.cit., pagina 126.

[19] Mihai Adrian Hotca ș.a., op.cit., pagina 395.

[20] Alexandru Țiclea, op.cit., pagina 933.

[21] Curtea de Apel Galați, Secția penală și pentru cauze cu minori, decizia penală nr.700 din 23 iunie 2021, redată în rezumat în Valentina Dinu, op.cit., paginile 348-349, disponibilă și pe www.sintact.ro.

Dacă încadrarea sau folosirea la muncă a minorului se realizează în contextul comiterii de către autor a infracțiunii de trafic de minori, infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii se va reține în concurs cu aceea prevăzută de art.211 Cod penal, având în vedere că, potrivit noilor dispoziții ale art.211 alin.4 Cod penal, în forma modificată prin Legea nr.202/2024, dacă faptele prevăzute de art.211 alin.1 și 2 Cod penal sunt urmate de exploatarea efectivă a minorului, în sensul art.182, se aplică regulile concursului de infracțiuni.[22] Chiar dacă prin exploatarea unei persoane se înțelege și supunerea persoanei la executarea unei munci sau îndeplinirea de servicii *în mod forțat,* potrivit art.182 lit. a Cod penal, primirea sau supunerea la muncă a minorului victimă a traficului de persoane fără folosirea constrângerii întrunește elementele de tipicitate ale ambelor infracțiuni prevăzute de art.265 alin.1 din Codul muncii și art.211 alin.1 Cod penal, deoarece textul art.265 alin.1 din Codul muncii nu distinge după cum încadrarea sau folosirea la muncă a minorului se realizează în mod voluntar sau forțat. De asemenea, potrivit art.2 din Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului, privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, atunci când faptele menționate la alineatul 1[23] sunt îndreptate împotriva unui copil, acestea constituie infracțiunea de trafic de persoane, chiar dacă nu a fost folosit niciunul dintre mijloacele de constrângere menționate la alineatul 1.

5. Latura obiectivă

5.1. Elementul material

Infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii poate fi săvârșită în două modalități alternative, care conțin și condiții suplimentare atașate elementului material.

Prima dintre acestea constă în *încadrarea în muncă a unui minor, cu nerespectarea condițiilor legale de vârstă*. Noțiunea de ”încadrare în muncă” nu este sinonimă cu încheierea unui contract individual de muncă în formă scrisă, potrivit Codului muncii, deoarece, în caz contrar, infracțiunea nu ar mai putea fi reținută în situațiile de nelegalitate cele mai des întâlnite în practică, când angajatul prestează o activitate fără a încheia un contract de muncă.

Prin urmare, infracțiunea trebuie reținută atât în cazul încheierii unui contract de muncă în formă scrisă, cât și în cazul în care un astfel de contract nu respectă condiția de a fi încheiat în formă scrisă, cel mai târziu în ziua anterioară începerii activității, potrivit art.16 din Codul muncii.[24]

De asemenea, infracțiunea poate fi reținută și în cazul activităților pe care minorii le pot desfășura ca zilieri, în conformitate cu art.3 alin.2 și 3 din Legea nr.52/2011, privind exercitarea unor activități cu caracter ocazional desfășurate de zilieri[25], dacă aceștia nu îndeplinesc condiția de vârstă impusă prin lege[26].

În cazul în care infracțiunea nu ar putea fi reținută și în această situație, angajatorul ar putea ocoli interdicția legală întemeiată pe vârstă, apelând la o formă de angajare ce nu implică încheierea unui contract individual de muncă, deși între el și zilier există un raport de muncă, ce nu se bazează pe încheierea unui contract în formă scrisă.

---

[22] Valentina Dinu, op.cit., paginile 347-348; în același sens, a se vedea Curtea de Apel Galați, Secția penală și pentru cauze cu minori, decizia penală nr.700 din 23 iunie 2021, în care infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii a fost reținută în concurs cu infracțiunea de trafic de minori, întrucât fiind angajate la pensiunea C.A. calitate de barman sau ospătari, victimele minore au fost determinate de inculpat să întrețină relații sexuale cu diferiți clienți, după ce inculpatul le-a recrutat și adăpostit, în scopul exploatării acestora, cunoscând că erau persoane vulnerabile, unele provenite din centre sociale, lipsite de mijloace de subzistență și având-și originea în medii lipsite de afecțiune.

[23] Potrivit art.2 alin.1 din Directiva 2011/36/UE, *traficul de persoane* este definit drept ”recrutarea, transportul, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, inclusiv schimbul sau transferul de control asupra persoanelor în cauză, efectuate sub amenințare sau prin uz de forță sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, prin fraudă, prin înșelăciune, prin abuz de putere sau profitând de starea de vulnerabilitate sau prin oferirea sau primirea de bani sau de alte foloase pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra alteia, în vederea exploatării.”

[24] Valentina Dinu, op.cit., pagina 343.

[25] Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.947 din 22 decembrie 2015.

[26] Valentina Dinu, op.cit., pagina 344.

În această modalitate de săvârșire, infracțiunea poate fi reținută numai dacă minorul încadrat în muncă nu îndeplinește condiția legală de vârstă pentru a putea fi primit la muncă.

Această condiție este reglementată de art.13 alin.1 din Codul muncii, care prevede că ”Persoana fizică dobândește capacitate de muncă la împlinirea vârstei de 16 ani.”, ceea ce înseamnă că angajarea în muncă a unui minor sub 18 ani, dar care a împlinit vârsta de 16 ani, nu constituie infracțiune.

În ceea ce îi privește pe minorii care au împlinit vârsta de 15 ani, aceștia pot fi încadrați în muncă în calitate de salariați, dar numai cu acordul părinților sau celorlalți reprezentanți legali și numai cu privire la activități potrivite cu dezvoltarea fizică, aptitudinile și cunoștințele lor, dacă nu le sunt periclitate sănătatea, dezvoltarea și pregătirea profesională, conform art.13 alin.2 din Codul muncii. Rezultă, așadar, că infracțiunea va fi reținută dacă încadrarea în muncă îl privește pe minorul care nu a împlinit vârsta de 15 ani, precum și pe minorul care a împlinit această vârstă, dar care nu beneficiază de acordul părinților sau reprezentanților legali.[27]

Aceeași va fi soluția și în cazul zilierilor - care, potrivit art.3 din Legea nr.52/2011, pot desfășura activități ocazionale dacă au împlinit vârsta de 16 ani sau vârsta de 15 ani, cu acordul părinților sau reprezentanților legali - atunci când condiția legală de vârstă nu este îndeplinită sau acordul din partea părinților sau reprezentanților legali nu există.

În egală măsură, infracțiunea va putea fi reținută și în cazul retragerii acordului de către părinții sau reprezentanții legali ai minorului cu vârsta între 15 și 16 ani, care continuă să își desfășoare activitatea ca salariat, deoarece deși în acest caz contractul de muncă încetează, potrivit art.56 alin.1 lit. j din Codul muncii, prestarea activității de către minor se desfășoară în baza unor raporturi de muncă ce se derulează în afara cadrului legal.[28]

Tot în afara cadrului legal se desfășoară și acea activitate, pe care minorul cu vârsta cuprinsă între 15 și 16 ani o desfășoară cu acordul părinților sau reprezentanților legali, dar care îi pune minorului în pericol sănătatea, dezvoltarea sau pregătirea profesională, numai că în acest caz în sarcina autorului se va reține infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii în modalitatea folosirii minorului pentru prestarea unor activități cu încălcarea normelor legale.[29]

Infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii se va reține și în cazul prestării de către minorul sub 16 ani a unei activități în baza unui contract de ucenicie, întrucât, potrivit art.208 alin.2 și art.208 alin.3 din Codul muncii, în baza acestui contract de muncă atipic ucenicul este încadrat în muncă, beneficiind de o formare profesională într-o meserie, potrivit domeniului de activitate al angajatorului și de un salariu în schimbul muncii prestate. Această concluzie este susținută de faptul că, în cazul minorului ce dobândește statutul de ucenic, neîndeplinirea condiției legale de vârstă de 16 ani, prevăzută de art.7 din Legea nr.279/2005, privind ucenicia la locul de muncă[30], nu intră sub incidența contravenției de la art.23 din 279/2005, care sancționează doar acele abateri de la condițiile impuse ucenicului care nu constituie infracțiuni. Aceeași concluzie este întărită și de faptul că art.265 alin.1 din Codul muncii incriminează orice încadrare în muncă a minorului care nu îndeplinește condiția legală de vârstă, indiferent de titlul ce stă la baza încadrării, fără a se limita la contractele individuale de muncă încheiate în baza art.16 din Codul muncii.[31]

Prin excepție, nu vor întruni elementele de tipicitate ale infracțiunii faptele de încadrare în muncă a unui minor cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani, în baza unui contract de prestări de servicii încheiat de minor în nume propriu, dar cu încuviințarea părinților sau reprezentanților legali, cu privire la activitățile remunerate în domeniile culturale, artistice, sportive, publicitare

[27] Judecătoria Caransebeș, sentința penală nr.158 din 26 aprilie 2016, www.sintact.ro.
[28] Valentina Dinu, op.cit., pagina 344.
[29] Valentina Dinu, op.cit., pagina 343.
[30] Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.498 din 7 august 2013.
[31] Valentina Dinu, op.cit., pagina 346.

și modelling prevăzute la art.2 alin.3 din Hotărârea Guvernului nr.75/2015[32] și nici faptele de încadrare în muncă în baza unui contract încheiat de organizatorul acelorași activități cu părinții sau reprezentanții legali ai minorului cu vârsta mai mică de 14 ani.

Cu privire la acest gen de activități, art.2 alin.5 din H.G. nr.75/2015 prevede că minorii care au împlinit vârsta minimă pentru angajare pot încheia contracte individuale de muncă în condițiile prevăzute de Codul muncii, astfel încât infracțiunea se va putea reține numai dacă minorul cu vârsta mai mică de 14 ani este angajat în lipsa unui contract de prestări servicii încheiat cu părinții sau reprezentanții legali sau dacă minorul cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani nu beneficiază de încuviințarea părinților sau reprezentanților legali cu ocazia încheierii contractului.

În legătură cu această ultimă ipoteză, în doctrină a fost exprimată și opinia contrară, în sensul că infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii nu va putea fi reținută, întrucât pentru acest gen de activități legea a prevăzut posibilitatea încheierii contractului de prestări servicii, care nu echivalează cu încadrarea în muncă, tocmai pentru a da posibilitatea minorului mai mic de 15 ani de a se angaja.[33]

În ceea ce ne privește, apreciem că infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii trebuie reținută și într-o atare situație, întrucât organizatorul acestor activități ar putea eluda o condiție legală expresă prevăzută în interesul minorului, refuzând să solicite acordul părinților sau reprezentanților legali ai acestuia ori acceptând să îl primească la muncă pe minor, în pofida unei opoziții exprese din partea părinților sau reprezentanților săi legali.

Recurgând la o asemenea soluție, angajatorul ar putea face apel la contractul de prestări servicii în scopul de a-l angaja pe minor în orice alte activități pentru care legea nu prevede necesitatea încheierii unui contract individual de muncă, astfel încât acordul părinților sau reprezentanților legali ai minorului și-ar pierde rațiunea de a fi. Acest acord este prevăzut de lege cu un anumit scop, fiind instituit în interesul minorului, dar și în interesul părinților, care au dreptul de a asigura creșterea și educarea minorului potrivit propriilor convingeri, respectând principiul interesului superior al copilului și putând refuza accesul la activitățile care îl pot prejudicia sau pune în pericol pe minor.

Prin urmare, odată prevăzut prin lege, acest acord trebuie obținut în toate cazurile, întrucât unele dintre activitățile prevăzute de H.G. nr.75/2015 pot fi dăunătoare minorului, ca persoană a cărei stare de vulnerabilitate este prezumată legal.

De aceea, rațiunile ce au stat la baza reglementării speciale pledează ca și activitățile ce încalcă dispozițiile art.2 alin.1 din H.G. nr.75/2015 să fie sancționate nu doar din punct de vedere civil, ci și din punct de vedere penal, mai ales dacă ele, fiind condiționate de obținerea unei încuviințări de către organizator, se derulează cu eludarea sau nesocotirea cu bună știință a acestei cerințe.

În acord cu opinia exprimată în doctrină[34], credem însă că, *de lege lata*, infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii nu poate fi reținută în cazul încheierii contractului de internship, reglementat de Legea nr.176/2018. Acest contract, potrivit art.2 lit. e din lege, este încheiat, în calitate de intern, de minorul cu vârsta de 16 ani sau de minorul cu vârsta de 15 ani, în acest caz numai cu acordul părinților sau reprezentanților legali, în scopul pregătirii profesionale de către o organizație-gazdă, pentru care internul desfășoară o activitate specifică, sub autoritatea organizației-gazdă ce îi asigură o remunerație pe o durată determinată.

Pentru că legea nu asimilează acest contract cu un contract de muncă, așa cum o face în cazul contractului de ucenicie, încheierea acestui contract cu nerespectarea condiții legale de vârstă nu poate intra sub incidența legii penale, cu atât mai mult cu cât o astfel de conduită nu este sancționată nici din punct de vedere contravențional prin dispozițiile art.26 din Legea

[32] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.115 din 13 februarie 2015.
[33] Valentina Dinu, op.cit., pagina 345.
[34] Valentina Dinu, op.cit., pagina 347.

nr.176/2018. Rațiunile care ne-au determinat să apreciem că încheierea de către minor a contractului de prestări servicii reglementat de H.G. nr.75/2015, fără îndeplinirea condiției legale de vârstă, constituie infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii nu sunt aplicabile în cazul contractului de internship, deoarece componenta contractelor de prestări servicii reglementate prin H.G. nr.75/2015 o reprezintă activitățile remunerate în domeniile culturale, artistice, sportive, publicitare și modelling, în timp ce componenta de bază a contractului de internship este reprezentată de o activitate de formare profesională, care nu se asigură în baza unui contract individual de muncă de tip particular, ca în cazul contractului de ucenicie.

În acea de a doua modalitate normativă, infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii se comite prin *folosirea unui minor la prestarea unor activități cu încălcarea prevederilor legale referitoare la regimul de muncă al minorilor*.

Folosirea unui minor la prestarea unor activități implică utilizarea serviciilor minorului în cadrul anumitor raporturi juridice de muncă reglementate prin lege sau într-un segment al unor activități lucrative, în care funcționează norme de protecție a minorului, a căror încălcare configurează elementele de tipicitate a infracțiunii.

Folosirea minorului în acest gen de activități nu este condiționată de încadrarea în muncă în baza unui contract individual de muncă sau a altui tip de contract, însă este necesar ca activitățile încredințate minorului să se desfășoare în cadrul unor raporturi juridice de muncă, iar nu în mod ocazional.

Dacă minorul a fost încadrat în muncă, iar încadrarea a avut loc cu încălcarea condițiilor legale de vârstă, fiind urmată de folosirea acelui minor la prestarea unor activități cu încălcarea prevederilor legale referitoare la regimul de muncă al minorilor, în sarcina autorului se va reține o unică infracțiune prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii.[35]

În această modalitate, infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii mai presupune ca desfășurarea activităților de către minor să contravină prevederilor legale ce se referă la regimul de muncă al minorilor. Aceste prevederi urmăresc protejarea minorilor și tinerilor împotriva riscurilor specifice pentru sănătatea, securitatea și dezvoltarea lor, riscuri ce rezultă din conștientizarea insuficientă a unor pericole existente sau potențiale și din lipsa de experiență datorată vârstei ori a faptului că tinerii sunt încă în dezvoltare.[36]

Această condiție este îndeplinită în cazul în care activitățile desfășurate de minor nu pot fi îndeplinite decât de către un angajat care a împlinit vârsta de 18 ani, așa cum este cazul activităților desfășurate în locuri de muncă grele, vătămătoare sau periculoase, prevăzute de art.13 alin.5 din Codul muncii și a căror reglementare formează obiectul legislației secundare. Aceste acte normative sunt reprezentate, cu titlu de exemplu, de Hotărârea Guvernului nr.600/2007, privind protecția tinerilor la locul de muncă[37], ce enumeră activitățile în care angajarea tinerilor este interzisă (art.9 alin.2) sau de Hotărârea Guvernului nr.867/2009, privind interzicerea muncilor periculoase pentru copii[38], care conține o serie de criterii de determinare a muncilor periculoase pentru copii (art.3), precum și o anexă ce cuprinde o listă cu tipuri de activități de acest gen.

Pentru identificarea riscurilor și activităților periculoase, angajatorul trebuie să pună în practică măsurile necesare pentru organizarea securității și planificarea sănătății tinerilor, pe

[35] Valentina Dinu, op.cit., pagina 348.
[36] Alexandru Țiclea, op.cit., pagina 738.
[37] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.473 din 13 iulie 2007. În sensul acestui act normativ, *tânăr* este orice persoană în vârstă de cel puțin 15 ani și de cel mult 18 ani, iar *copil* este orice tânăr care nu a atins vârsta de 15 ani sau orice tânăr în vârstă de cel puțin 15 ani și de cel mult 18 ani care face încă obiectul școlarizării obligatorii pe bază de program integral, stabilit de lege.
[38] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.568 din 14 august 2009.

baza evaluării riscurilor existente pentru aceștia și legate de munca lor, mai înainte ca tinerii să înceapă munca și la orice modificare semnificativă a condițiilor de muncă.[39]

Implicarea minorilor în activitățile enunțate de lege, precum și în alte activități care, prin specificul lor, sunt similare celor exemplificate de lege, va constitui infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 teza a doua din Codul muncii, ale cărei elemente de tipicitate vor fi detectate prin determinarea naturii periculoase a muncii prestate, în funcție de criteriile sau de tipul activităților periculoase pentru copii indicate de lege ori de tipul de activități și procedee, care pot antrena riscuri specifice pentru securitatea, sănătatea și dezvoltarea tinerilor.

În stabilirea elementelor de tipicitate ale infracțiunii se va urmări și dacă prin frecvența, durata și/sau intensitatea muncii prestate se împiedică frecventarea de către copii și tineri a învățământului general obligatoriu, participarea la programe de orientare sau de formare profesională aprobate de autoritatea competentă ori capacitatea copilului de a beneficia de instruire.[40]

Infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii va fi reținută și în cazul în care nu sunt respectate alte norme cu rol de protecție a minorilor, cum sunt și cele referitoare la timpul de lucru (art.112 alin.2 din Codul muncii)[41], la interdicția desfășurării de către tinerii în vârstă de până la 18 ani de ore suplimentare (art.114 alin.6 și art.124 din Codul muncii)[42], la interdicția prestării de către tinerii de până la 18 ani a muncii pe timp de noapte (art.128 alin.1 din Codul muncii)[43] și la regimul de protecție al minorilor la locul de muncă, prevăzute în H.G. nr.600/2007 (programul de lucru, pauzele, concediul de odihnă de care minorii beneficiază)[44]. În cazul încălcării acestor interdicții, infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii va fi reținută chiar și atunci când părinții sau reprezentanții legali și-au exprimat consimțământul ca minorul să desfășoare activități ce contravin anumitor dispoziții legale și chiar dacă încălcarea anumitor norme (cum sunt cele privind depășirea duratei timpului de lucru și prestarea muncii suplimentare) se sancționează contravențional în cazul majorului.[45]

Această concluzie este susținută prin faptul că normele de protecție și interdicțiile prevăzute de lege în favoarea minorilor au un caracter absolut. Prin urmare, aceste norme nu pot forma obiect al dreptului de dispoziție din partea majorului, de vreme ce minorii nu pot desfășura anumite activități sau nu le pot efectua decât în anumite condiții.

---

[39] Alexandru Țiclea, op.cit., pagina 739.

[40] Adrian Segneanu, op.cit.

[41] Potrivit art.112 alin.2 din Codul muncii, în cazul tinerilor în vârstă de până la 18 ani, durata timpului de muncă este de 6 ore pe zi și de 30 de ore pe săptămână. Această durată este diferită de durata normală de lucru, de 8 ore pe zi și 40 de ore pe săptămână.

[42] Infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii a fost reținută în situația angajării unor minori, în vârstă de 17 ani, care, fără a beneficia de un contract individual de muncă, au fost folosiți la desfășurarea unor activități sezoniere, cu specific estival, timp de 7 zile pe săptămână, cel puțin 10 ore pe zi, până la începutul lunii septembrie 2017, în cadul unui beach bar (Judecătoria Constanța, sentința penală nr.635 din 10 iunie 2021, redată în rezumat în Valentina Dinu, op.cit., paginile 351 - 352 și disponibilă pe www.sintact.ro.). De asemenea, aceeași infracțiune a fost reținută în cazul utilizării minorilor în vârstă de 16 ani la desfășurarea unor activități în folosul societății într-un număr de 8 ore pe zi, deși legea interzice prestarea muncii de către tinerii care nu au împlinit 18 ani într-un cuantum mai mare de 6 ore pe zi (Curtea de Apel Constanța, Secția penală și pentru cauze penale cu minori și de familie, decizia penală nr.45 din 22 ianuarie 2020, redată în rezumat în Valentina Dinu, op.cit., pagina 352 și disponibilă pe www.sintact.ro.).

[43] În acest sens, în practica judiciară infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii s-a reținut în situația în care minorul, angajat în baza unui contract individual de muncă, deși figura cu o normă de 6 ore pe zi, a prestat muncă pe timp de noapte și muncă suplimentară, aspect dovedit prin documentele puse la dispoziția organelor de control de către angajator (Curtea de Apel Constanța, Secția penală și pentru cauze penale cu minori și de familie, decizia penală nr.45 din 22 ianuarie 2020, redată în rezumat în Valentina Dinu, op.cit., pagina 352 și disponibilă pe www.sintact.ro.).

[44] Pentru o analiză a acestor norme de protecție, a se vedea Alexandru Țiclea, op.cit., pagina 739.

[45] Judecătoria Tulcea, sentința penală nr.2003 din 20 decembrie 2017, prin care s-a reținut că inculpatul se face vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art.265 alin.1 teza a II-a, cu referire la art.128 alin.1 din Codul muncii, întrucât, având consimțământul părinților minorei, a dispus ca minora, angajată în funcția de ospătar, să presteze activități și pe timpul nopții, în cadrul unui program de lucru ce se desfășura în intervalul orar 19,00 – 04,00 (disponibilă pe www.sintact.ro).

5.2. Urmarea imediată și raportul de cauzalitate

Urmarea imediată constă într-o stare de pericol ce se crează pentru buna desfășurare a raporturilor de muncă odată cu încadrarea în muncă a unui minor cu nerespectarea condițiilor legale de vârstă sau cu folosirea unui minor pentru prestarea unor activități cu încălcarea prevederilor legale referitoare la regimul de muncă al minorilor. Legătura de cazalitate dintre faptă și rezultatul produs reiese din însăși săvârșirea infracțiunii, care, odată consumată, produce o stare de pericol pentru valorile sociale ocrotite.

6. Latura subiectivă

Infracțiunea prevăzută de art.265 alin.1 din Codul muncii este una intenționată, fără a fi însă condiționată de scopul sau mobilul săvârșirii acesteia [46].

Intenția directă sau indirectă a comiterii faptei este evidențiată de împrejurarea că încadrarea în muncă sau în folosirea unui minor la prestarea unor activități cu încălcarea prevederilor legale privind regimul de muncă al minorilor nu se poate realiza decât printr-o acțiune [47], fiind, deci, aplicabile regulile art.16 alin.6 teza I Cod penal.[48] Mai mult, așa cum se argumentează într-o opinie ceva mai veche[49], dacă legea ar fi urmărit să sancționeze aceleași fapte comise din culpă, ar fi trebuit să prevadă în mod expres această posibilitate, așa cum o impun actualele dispoziții ale art.16 alin.6 teza a II-a Cod penal[50], or, această posibilitate nu este prevăzută de lege.

De asemenea, este necesar ca autorul să cunoască faptul că persoana anagajată este minoră[51] și că în raport cu aceasta nu este respectat regimul legal de vârstă al minorilor sau regimul legal de efectuare a unor activități de către minori.

În cazul erorii asupra vârstei minorului, autorul poate invoca necunoașterea acestui element de tipicitate a infracțiunii cu privire la întreaga activitate infracțională derulată [52] sau numai cu privire la o parte din aceasta[53], cu excepția cazului când autorul nu a depus niciun fel de diligențe cu ocazia angajării, întrucât verificarea vârstei minorului cu prilejul primirii actelor de identitate este obligatorie, iar omisiunea efectuării minimelor verificări în acest sens devine imputabilă.

7. Forme, variante și sancțiuni

7.1. Forme

Actele preparatorii și tentativa, deși posibile, nu sunt incriminate de lege. Consumarea faptei are loc în funcție de modalitatea săvârșirii infracțiunii, fie cu ocazia încadrării în muncă a minorului ce nu îndeplinește condiția legală de vârstă, fie la momentul folosirii minorului în activitățile ce îi sunt interzise de lege.

---

[46] Mihai Adrian Hotca, ș.a., op.cit., pagina 396.

[47] Adrian Segneanu, op.cit.; Alexandru Țiclea – coordonator, *Codul muncii, comentat și adnotat*. Volumul II, Editura Universul Juridic, București, 2010, pagina 465; Alexandru Țiclea, *Tratat de dreptul muncii*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2007, pagina 933.

[48] Potrivit art.16 alin.6 teza I din Codul penal, fapta constând într-o acțiune sau inacțiune constituie infracțiune când este săvârșită cu intenție.

[49] Ion Traian Ștefănescu, *Modificările Codului muncii – comentate – Ordonanța de urgență a Guvernului nr.65/2005*, Editura Lumina Lex, București, 2005, paginile 110 – 111.

[50] Potrivit art.16 alin.6 teza a II-a Cod penal, fapta comisă din culpă constituie infracțiune numai când legea o prevede în mod expres.

[51] Valentina Dinu, op.cit., paginile 352-353.

[52] Valentina Dinu, op.cit., pagina 353; Curtea de Apel Cluj, Secția penală și de minori, decizia penală nr. 1506 din 4 decembrie 2015, redată în rezumat în Valentina Dinu, op.cit., paginile 353-354.

[53] În sensul reținerii formei de vinovăției a intenției numai cu privire la activitatea infracțională pe care inculpatul a desfășurat-o după primirea unei procuri din partea părinților, prin care se acorda permisiunea ieșirii din România a angajatei minore, în vederea efectuării unei excursii în străinătate, s-a pronunțat Tribunalul Prahova, Secția penală, prin sentința penală nr.14 din 22 ianuarie 2020, redată în rezumat în Valentina Dinu, op.cit., pagina 353.

Prin natura sa, infracțiunea presupune o desfășurare în timp, adică o formă continuă de săvârșire, dar se poate prezenta și în formă continuată, dacă, la diferite intervale de timp și în realizarea aceleiași rezoluții infracționale, autorul primește la muncă aceeași persoană ori diferite alte persoane.

În ambele situații, infracțiunea prezintă și un moment al epuizării, care coincide cu momentul la care activității infracționale i se pune capăt. Acest moment al epuizării prezintă relevanță cu privire la modul de calcul al termenului de prescripție de răspunderii penale, potrivit art.154 alin.2 Cod penal, precum și cu privire la incidența unui act de amnistie și de grațiere.

7.2. Sancțiuni

Infracțiunea prevăzută de art.265 alin.2 Cod penal se pedepsește cu închisoarea de la 3 luni la 2 ani sau amenda penală, al cărei cuantum se stabilește potrivit art.61 alin.4 lit. b Cod penal.

Acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, iar sesizarea organelor competente poate aparține oricărei persoane, inclusiv procurorului sau instanțelor de judecată, care învestite fiind cu soluționarea anumitor cauze, iau la cunoștință de săvârșirea acestor infracțiuni.[54]

Competența de soluționare a cauzei aparține judecătorului, iar cercetarea penală este efectuată de către organele de poliție, sub supravegherea procurorului din cadrul parchetului corespunzator instanței competente să judece cauza în fond.[55]

8. Concluzii

Ca ramură de drept privat, dreptul muncii a apărut și a evoluat în contextul nevoilor de reglementare a drepturilor și obligațiilor angajatorilor și lucrătorilor, datorită inegalităților evidente existente între posibilitățile economico-sociale ale salariaților și forța de care mulți dintre angajatori dispuneau în primele etape istorice ale dezvoltării relațiilor de muncă.

Aceste necesități au făcut ca odată cu dezvoltarea răspunderii patrimoniale, disciplinare și contravenționale, în această ramură a dreptului să fie reglementată și răspunderea penală cu privire la o serie de fapte imputabile angajatorilor, al căror grad sporit de pericol social este natură să antreneze pedepse și alte sancțiuni de drept penal.

În rândul acestor fapte, o importanță tot mai mare o capătă infracțiunile ce pun în pericol buna desfășurare a raporturilor de muncă, printre care și cele de exploatare a unor categorii de persoane vulnerabile, așa cum sunt minorii și cetățenii străini, victime ale traficului de ființe umane.

Protecția eficientă a acestor categorii de persoane impune o mult mai mare diligență în investigarea infracțiunilor de acest gen, exercitarea rolului activ de către organele judiciare și alocarea resurselor umane corespunzătoare, în scopul respectării standardelor de operativitate specifice acestui tip de anchetă.

Deși potrivit jurisprudenței CEDO aceste standarde vizează anchetele penale privind infracțiuni săvârșite cu violență împotriva minorilor și altor persoane vulnerabile, acest nivel de promptitudine trebuie respectat și în alte categorii de cauze, în scopul protejării valorilor sociale fundamentale, ocrotite în orice stat democratic.

Concomitent cu protejarea acestor valori, statul trebuie să fie preocupat de respectarea standardelor de calitate a legii, fără de care interpretarea previzibilă a dreptului și șansele de reușită ale unui eventual succes nu pot fi asigurate în procedurile judiciare.

În cazul infracțiunii prevăzute de art.265 alin.1 din Codul muncii, eficiența legii penale ar fi mai bine asigurată, dacă, așa cum s-a opinat deja în doctrină[56], sintagma legală ce se referă

[54] Adrian Segneanu, op.cit.
[55] Radu Răzvan Popescu, op.cit., pagina 127.
[56] Valentina Dinu, op.cit., paginile 344 și 403.

la ”încadrarea în muncă a unui minor....” ar fi înlocuită cu ”primirea la muncă a unui minor”, utilizată în cuprinsul alineatului 2 al textului de lege.

Actuala formulare pare să limiteze incidența normei de incriminare la situația încheierii unui contract individual de muncă, pe care Codul muncii o relevă prin mai multe dispoziții, astfel că o viitoare intervenție legislativă nu ar face decât să elimine problemele de interpretare a terminologiei folosite și ar consolida voința reală a legiuitorul, care a urmărit a-i ocroti pe minori împotriva oricărei forme de abuz.

Tot astfel, *de lege ferenda*, ar trebui incriminate penal și faptele săvârșite în contextul încheierii de către minori a contractelor de internship și celor de prestări servicii în domeniile prevăzute de H.G. nr.75/2015, cu nerespectarea condițiilor legale de vârstă ori în absența încuviințării părinților ori reprezentanților legali.

Deși reacția represivă a legii penale nu reprezintă o garanție a faptului că infracțiunile de acest gen pot fi descurajate, suntem de părere că majorarea limitelor pedepsei cu închisoarea prevăzute de art.265 alin.1 din Codul muncii ar fi și ea binevenită, în contextul împrejurărilor actuale, ce îi expune pe tineri și minori la forme tot mai agresive de exploatare.

Numai cu respectarea acestui set de garanții sistemul de protecție juridică a minorilor și altor categorii de persoane vulnerabile își poate arăta eficiența, iar confuziile și erorile de aplicare a legii în domeniul relațiilor de muncă pot fi eliminate, fără ca ele să genereze noi prejudicii în detrimentul victimelor infracțiunilor.

Odată asigurate aceste premise, fenomenul ”muncii la negru”, al muncii neremunerate ori slab remunerate, alături de cel al încadrării și exploatării prin muncă a tinerilor și minorilor, va putea fi mai bine controlat, iar o legislație fermă, coerentă și eficientă nu ar face decât să descurajeze metodele de ocolire a legii, determinându-i pe angajatori să încheie convenții de muncă în respectul datorat legii și bunei credințe.[57]

[57] Adrian Segneanu, op.cit.

BIBLIOGRAPHY:

1. Ioan Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, Volumul I, Editura Actami, București, 1995;
2. Ion Deleanu, *Drept constituțional și instituții politice. Tratat*, Volumul II, Editura Europa Nova, București, 1996;
3. Mihai Adrian Hotca, Mirela Gorunescu, Norel Neagu, Dominic George Pop, Alexandru Sitaru, Radu Florin Geamănu, *Infracțiuni prevăzute în legi special. Comentarii și explicații*, Ediția 6, Editura C.H. Beck, București, 2023;
4. Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, Ediția a V-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2023;
5. Costică Bulai, Bogdan Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2007;
6. Narcis Giurgiu, *Legea penală și infracțiunea*, Editura Gama, Iași, 1994;
7. Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept penal. Partea generală*, Volumul I, Editura Universul Juridic, București, 2014;
8. Matei Basarab, Viorel Pașca, Gheorghiță Mateuț, Constantin Butiuc, *Codul penal comentat. Vol.I Partea generală*, Editura Hamangiu, București, 2007;
9. Mihail Udroiu, *Dicționar de drept penal și de procedură penală*, Editura C.H. Beck, București, 2009;
10. Mihai Ștefan Ghica, *Subiecții abuzului în serviciu*, în Caiete de Drept Penal nr.2/2024, Editura Universul Juridic;
11. Valentina Dinu, *Răspunderea penală în dreptul muncii*, Editura C.H. Beck., București, 2023;
12. Alexandru Țiclea, *Tratat de dreptul muncii*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2007;
13. Adrian Segneanu, *Răspunderea penală a angajatorului în dreptul muncii*, articol publicat la 26 octombrie 2023, disponibil on-line pe platforma Universuljuridic.ro PREMIUM;
14. Alexandru Țiclea – coordonator, *Codul muncii, comentat și adnotat*. Volumul II, Editura Universul Juridic, București, 2010;
15. Ion Traian Ștefănescu, *Modificările Codului muncii – comentate – Ordonanța de urgență a Guvernului nr.65/2005*, Editura Lumina Lex, București, 2005;
16. Ștefan Boboc, *Răspunderea penală în dreptul muncii în contextul intrării în vigoare a noului Cod penal*, în Revista Română de Dreptul Muncii, nr.4/2014 (www.idrept.ro);
17. Radu Răzvan Popescu, *Dreptul penal al muncii*, Editura Wolters Kluwer, București, 2008.

THE IMPORTANCE OF THE ORGANIZATION FOR SECURITY AND COOPERATION IN EUROPE IN MAINTAINING PEACE AND PROTECTING HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS

Ioan-Ciprian Dospinoiu,
PhD Student, Free International University of Moldova

Abstract: *The continuous development of states and the desire for progress have outlined the need for regional organizations, which are central to the desire to preserve peace, maintain security and protect fundamental human rights and freedoms.*
The article analyzes the importance in the global security architecture of the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), considered the largest regional organization in the world, explaining the need for its establishment, the way decisions are taken, the principles on which it operates, with details of the dimensions taken into account in the adoption of decisions, namely politico-military, economic and environmental, as well as human, focused on the protection of human rights.
The main objective is to present the evolution of the OSCE, both in terms of its importance for the maintenance of regional and global peace and security, and from the perspective of the human dimension, i.e. the protection of citizens' rights and freedoms.
The purpose of the research is related to the recognition of the importance of the Organization for Security and Cooperation for regional peace, as well as the analysis of its functioning, which ensures good cooperation between states, as well as regional and global progress.

Keywords: *international law, OSCE, human rights, regional organization.*

Introduction

The Organization for Security and Cooperation in Europe, abbreviated OSCE, is the largest regional security organization in the world, comprising 57 full-fledged states, not only in Europe but also in Central Asia and North America, with 11 cooperation partners, including six Mediterranean states (Algeria, Egypt, Israel, Jordan, Morocco, Tunisia, Israel) and five Asian states (Japan, Thailand, Afghanistan, South Korea, Australia, Thailand, Afghanistan, South Korea).

This regional organization takes a broad, comprehensive approach to security, encompassing politico-military, economic and environmental as well as human aspects, which outlines the wide range of concerns related not only to security and peacekeeping, arms control, confidence and security building measures, but also to human rights, national minorities, democratization, policing strategies, counter-terrorism, economic and environmental activities.

Within this regional organization, the defining element is that all participating states, comprising more than one billion citizens, enjoy equal status and political decisions are taken by consensus, a characteristic feature of international law[1], and are binding, although the OSCE has no legal status under international law, despite the fact that it is the only security institution or organization in Europe considered as a regional security arrangement within the meaning of Chapter 8-Regional Arrangements, Art.52-54 of the UN Charter, which outlines its essential role as the primary instrument for early warning, conflict prevention, crisis management and post-conflict reconstruction, essentially confidence-building between states through cooperation.

[1] Aurescu Bogdan, *Sistemul jurisdicțiilor internaționale, ediția* 2, Editura CH Beck, București, 2013, p. 1.

We point out that in order to maintain regional peace and security, the OSCE, appreciated as a complex organization[2], relies on political dialogue on common values and, in this regard, cooperates with the governments of member states, civil society and the private sector, this organization is also focused on the protection of fundamental human rights and freedoms as a basis for progress not only regionally but also globally.

The history of OSCE and its functioning principles

The emergence of the Organization for Security and Cooperation was the result of the decision of the two military and political blocs that separated Europe, based on the realization that the Cold War period (1947-1991) had generated an accelerated arms race, especially nuclear weapons, generating huge financial costs and resource allocations that gradually drained all the states involved, with direct effects on the development of the respective societies, the ultimate goal being to deter and block each other's aggressive intentions, especially those of the two superpowers, the USA and the USSR.

Thus, between 1960-1970, there was a need to defuse the tension and give greater importance to trade, gradually increasing trust between the two blocs and opening new bridges of permanent communication in an institutional framework, which was achieved with the emergence of the OSCE, in which not only military aspects play an important role, but also those related to the protection of human rights.

The OSCE has existed under this name since 1994, with its origins in the Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE for short), which in 1973 launched a multilateral East-West dialogue on European cooperation and security, also known as the Helsinki Process, which marked the beginning of the thaw in relations between Western Europe and the communist bloc states. The conference opened in Helsinki on July 3, 1973, continued in Geneva between September 18, 1973 and July 21, 1975, and ended with the adoption in 1975 of the Helsinki Final Act signed on August 1, 1975 by 35 states, including the USA and the USSR.

In 1989 - 1990, with the fall of the Iron Curtain, the signatory states of the Helsinki Final Act realized the importance of reshaping the political and economic order of Europe and the world, so that the thirty-three states and Germany, which had just met, signed the Charter of Paris for a New Europe between 19 and 23 November 1990. The Paris Summit in 1990 marked the beginning of the process of "institutionalization" of the CSCE in the context of the new challenges and opportunities offered by the end of the Cold War, with the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFFE) being signed by 22 states on 19 November 1990.

Against the backdrop of the challenges of the 1990s, the disintegration of the USSR and Yugoslavia, which accelerated institutionalization and the creation of new mechanisms, the Charter of Paris for a New Europe established a permanent administrative infrastructure: a Secretariat and a Conflict Prevention Centre, an Office for Democratic Institutions and Human Rights, and operational capacities, and in 1992 the Forum for Security Cooperation, the Economic and Environmental Forum and the High Commissioner on National Minorities were created. The first field presences were the missions in Kosovo, Vojvodina and Skopje.

In 1994, at the Budapest Summit, the CSCE became the OSCE - the Organization for Security and Co-operation in Europe, and in 1999, on 18-19 November, the Istanbul Summit took place, which adopted the OSCE Charter for European Security, a document that provides the framework for improving the OSCE's operational capabilities and strengthening co-operation with OSCE Partners.

[2] Rădulescu Dragoș - Lucian, *Organziații regionale și politici de cooperare*, Editura Pro Universutaria, București, 2013, p. 9.

The objectives and rules of action of the OSCE respond to the principles taken from the Helsinki Final Act, which enshrines ten fundamental principles, protecting not only states from the abuse of others, but also the population from the abuse of their own state. The principles, also known as the Decalogue, for inter-state relations are sovereign equality, respect for the inherent rights of sovereignty, non-use or threat of force, inviolability of borders, territorial integrity of states, peaceful settlement of disputes, non-interference in internal affairs, respect for human rights and fundamental freedoms, including freedom of thought, conscience, religion or belief, equal rights and self-determination of peoples, cooperation among States and the fulfillment in good faith of obligations assumed in accordance with international law.

The comprehensive approach to security is a specific element of OSCE action and an indicator of added value in relations with other international and regional organizations, consisting in basing any action on the interaction between three dimensions: politico-military, economic and environmental, human, and on the ever more pressing need for cooperation[3].

Thus, the political-military dimension has the Security Cooperation Forum (FSC) as its main forum of activity, with priority themes related to confidence- and security-building measures (CSBMs), established by the Vienna Document, the Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security, small arms and light weapons (SALW).

The main themes of the economic and environmental dimension are the promotion of good governance, the potential of economic and environmental activities to lead to confidence building in conflict zones, sustainable development, energy security, toxic and radioactive waste management, natural disasters, etc., and the Secretariat has a Coordinator for Economic and Environmental Activities.

The third dimension, the human dimension, focuses on issues that are fundamental for a democratic state, i.e. respect for human rights, the rule of law and democracy, actions in support of the organization of democratic elections, media freedom, combating intolerance and discrimination, targeting vulnerable groups[4], with the human dimension activities being coordinated by the ODIHR - Office for Democratic Institutions and Human Rights, the HCNM - High Commissioner on National Minorities and the RFOM - Representative on Freedom of the Media.

As far as decision-making is concerned, all participating States have equal status, decisions are taken by consensus, are of a political nature, have no legal force, and the major objectives of the OSCE are discussed at Summits, which are regular meetings of Heads of State or Government where the priorities of the organization, the guidelines and principles for future work are set.

The functioning of OSCE

The OSCE holds Ministerial Councils, annual meetings of foreign ministers, organized by the country holding the annual Chairmanship-in-Office, where OSCE priorities are set and key decisions are taken. Between Summits, the decision-making power on day-to-day matters rests with the Ministerial Council, which meets at least once a year, but not in the year in which the Summits are held, to consider aspects of the security process relevant to the OSCE and assess the activities of the organization, thus ensuring the achievement of the main objectives set at the Summits and taking the necessary day-to-day decisions, these meetings being essential to maintain the link between the political decisions taken at the Summits and the day-to-day functioning of the organization.

From the human dimension, according to the Document of the Prague Meeting of the CSCE Council of January 30-31, 1992 on the further development of CSCE institutions and

[3] Rădulescu Dragoș – Lucian, *Instituții internaționale de cooperare*, Editura Pro Universitaria, București, 2012, p. 9.
[4] Rădulescu Dragoș-Lucian, *Raporturile juridice de muncă. Discriminarea multiplă*, Editura Didactică și Pedagogică S.A., București, 2021, p. 3.

structures, the Council may, in order to enhance the OSCE's ability to guarantee human rights, democracy and the rule of law by peaceful means, take the necessary measures where appropriate without the consent of the State concerned, in case of flagrant, serious and persistent violations of the relevant OSCE commitments, actions consisting of political declarations or other measures of a political nature, applied outside the territory of the State concerned, which do not derogate in any way from other existing mechanisms within the OSCE framework.

The Permanent Council meets weekly in Vienna at ambassadorial level, discussing topical political issues and adopting relevant decisions, and is responsible for the day-to-day operational activities of the organization between Ministerial Council meetings.

The members of the Permanent Council are the permanent representatives to the OSCE of the member countries, who meet weekly at the Hofburg Congress Center in Vienna, convened and chaired by the Chairman-in-Office or his representative. The Permanent Council is composed of 57 permanent delegates from the participating States, and high-level officials from the participating States and other international organizations and institutions may be invited to attend meetings as speakers. Under the aegis of the Permanent Council, various ad hoc working groups, open to the participation of all Member States, operate.

Another important institution is the Human Dimension Committee, a structure for ongoing dialogue, which meets on a monthly basis and supports the preparation of Human Dimension Implementation Meetings (HDIMs) and other human dimension meetings.

The decision-making body of the OSCE also includes the Chairmanship-in-Office, which is annual and is held by the foreign minister of a member state acting as Chairman-in-Office, with the Chairmanship being responsible for all OSCE activities for the duration of one year, and is mainly responsible for coordinating, representing and overseeing actions related to conflict prevention, crisis management and post-conflict rehabilitation, as issues of particular importance in the security environment[5], may appoint personal or special representatives on specific issues. The President is assisted in his work by the former and incoming Presidents of the Organization, the three of them forming the so-called Troika, with the office of President of the Organization being held for one year by the foreign minister of one of the Member States.

Another important element in the decision-making body is the OSCE Parliamentary Assembly based in Copenhagen, which provides a forum for inter-parliamentary dialogue, conducts election observation missions and contributes to strengthening international cooperation in the areas corresponding to the three OSCE dimensions. The Charter of Paris for a New Europe, recognizing the importance and the role that parliamentarians can play in the Helsinki process, proposed the creation of an Assembly comprising members of the parliaments of the Member States, with all Member States' parliaments having the right to be represented in the Parliamentary Assembly in proportion to the population of each country.

The primary objective of the Assembly is to facilitate inter-parliamentary dialogue, while pursuing the implementation of OSCE objectives in the legislation of member states, discussing and analyzing issues put forward by the Ministerial Council and meetings of Heads of State and Government, developing and promoting mechanisms for conflict prevention and resolution, strengthening and consolidating democratic institutions in member states, contributing to the development of cooperation among members.

In order to achieve these objectives, the Assembly adopts declarations, resolutions and recommendations, conducts seminars, organizes missions, delegations and programmes in member states and in certain conflict areas or for election monitoring.

The Parliamentary Assembly maintains close relations with the other OSCE bodies, all its activities being reported to the Chairman-in-Office and the Permanent Council; the

[5] Filofteia Repez, Delia-Mihaela Marinescu, *Provocări la adresa securității societale în Uniunea Europeană*, articol publicat în Buletinul Universității Naționale de Apărare Carol I, decembrie 2020, p. 52

Assembly also has representatives in each of the OSCE institutions. Externally, the Assembly cooperates with the Parliamentary Assemblies of the Council of Europe, N.A.T.O., the European Union, the Western European Union and the Assembly of the Inter-Parliamentary Union. All these assemblies have observer status in the OSCE Parliamentary Assembly.

Romania in the context of CSCE/OSCE

In the preparatory negotiations for the organization and conduct of the CSCE, Romania was a promoter of the democratic orientation of the Helsinki Process, supporting measures and guarantees to prevent the use of force and promoting the principles of international law. Romania was also one of the initiators of the democratic rules and norms of the Helsinki Process, based on the sovereign equality of states, the rotation of the chairmanship of meetings and the adoption of decisions by consensus, a central element of state and international organization[6].

On substantive issues, Romania has focused on developing and affirming the Decalogue of Principles, agreeing on confidence- and security-building measures, various economic cooperation programs and ensuring the institutional framework for the continuation of the Helsinki Process. In the period prior to the collapse of the communist regime, Romania's position in the CSCE was characterized by a strong focus on political, military and economic issues.

After 1989, the CSCE process entered a new phase, with new foreign policy guidelines geared towards European and Euro-Atlantic structures. At the first meeting of the CSCE Ministerial Council - Berlin, June 1991 - Romania presented a document reflecting the new security concept and the role it was to assume in the CSCE.

After 1994, Romania's efforts have been aimed at adapting the OSCE to the new realities, transforming the organization into a useful and effective tool in the field of conflict prevention and crisis management and ensuring a comprehensive approach to security through cooperation.

It should be noted that Romania has actively participated in the debates on the new security model for 21st century Europe and in the drafting of the Charter on European Security. Over the years, Romania has made efforts to use the OSCE's potential in settling tensions and conflicts, showing particular interest in the political settlement of the conflict in the Republic of Moldova, based on respect for the sovereignty and territorial integrity of this country and the complete withdrawal of foreign forces, and has been actively involved in OSCE actions in Bosnia-Herzegovina, Albania, the former FR Yugoslavia, Belarus, Kosovo and others, with many Romanian representatives being members of OSCE missions, occupying seats in the Secretariat or participating as observers in elections. Romania has held the position of OSCE Head of Mission in Chechnya, Tajikistan, Turkmenistan, Serbia and Montenegro, Montenegro.

Romania also held the chairmanship of the OSCE Security Committee in 2015, 2016 and 2023, as a proof of its importance within the Organization and a recognition of its active involvement in recent years in issues related to the maintenance of peace, security and the protection of human rights, as well as its constant support for democratic principles, Romania's priorities in its relations with the OSCE being harmonized with the objectives of national and European Union foreign and security policy, which are achieved at the highest level[7].

The activity of the Romanian representatives, both in Vienna and in the various specialized OSCE meetings, aims at supporting the importance of the OSCE's contribution to the creation of a Security Community without dividing lines, based on the recognition, affirmation, respect and implementation of all OSCE commitments, principles and values;

[6] Năstase Adrian, Aurescu Bogdan, *Drept internațional public. Sinteze. Ediția 6*, Editura C H Beck, București, 2011, p. 73.
[7] Fuerea Augustin, *Manualul Uniunii Europene, Ediția a V-a revăzută și adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009*), Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 299.

affirming the comprehensive concept of security through cooperation in three dimensions - the politico-military, the economic and environmental and the human dimensions; promoting democratic principles, the rule of law, respect for fundamental rights and freedoms, including for persons belonging to national minorities; respecting the mandate and autonomy of the three core institutions within the human dimension: Office for Democratic Institutions and Human Rights, the High Commissioner on National Minorities and the Representative on Freedom of the Media; promoting the role of the Organization as an instrument for conflict cycle management, with a focus on the need to resolve protracted/frozen conflicts in the Republic of Moldova, Georgia and the Nagorno-Karabakh related conflict; promoting the strengthening of the OSCE's operational capacity, the effectiveness of its instruments and mechanisms for preventive diplomacy, crisis management and post-conflict reconstruction; ensuring the functioning of the conventional arms control regime in Europe and compliance with the acquis of principles, norms and commitments in the politico-military field; adapting the organization to new realities, strengthening its capacity to face new challenges without undermining the existing acquis of commitments; enhancing the organization's ability to respond to new security threats.

Conclusions

It is well known throughout the world that conflict prevention is the best investment for the future, the humanitarian, financial and political efforts and costs required for conflict prevention being much lower than those required to maintain peace or rebuild a society or a country after the outbreak of violent conflict, which is the main motivation for the OSCE's growing role in conflict prevention and crisis management.

The Organization for Security and Co-operation in Europe is a benchmark within regional organizations in view of its continuous evolution and improvement over a long period of time, proving that through the art of political consensus and dialogue, not only lasting peace is achieved, but also human rights and fundamental freedoms are protected, which are the global benchmark.

Thus, the way in which this organization was formed, as well as its operating structure, shows that not only the politico-military, economic and environmental components are of particular importance, but also the human ones, which emphasize the obligation to respect human rights, which outlines a complex profile of the OSCE, recognizing the need for active involvement of global and regional organizations in the promotion and protection of fundamental human rights, a guarantee of world progress.

BIBLIOGRAPHY:

1. Aurescu Bogdan, *Sistemul jurisdicţiilor internaţionale, ediţia* 2, Editura CH Beck, București, 2013.
2. Fuerea Augustin, *Manualul Uniunii Europene, Ediția a V-a revăzută și adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009*), Editura Universul Juridic, București, 2011.
3. Filofteia Repez, Delia-Mihaela Marinescu, *Provocări la adresa securităţii societale în Uniunea Europeană*, articol publicat în Buletinul Universității Naționale de Apărare Carol I, decembrie 2020, pp. 49-54.
4. Năstase Adrian, Aurescu Bogdan, *Drept internațional public. Sinteze. Ediția 6*, Editura C H Beck, bucureşti, 2011.
5. Rădulescu Dragoș - Lucian, *Organziații regionale și politici de cooperare*, Editura Pro Universutaria, București, 2013.
6. Rădulescu Dragoș – Lucian, *Instituții internaționale de cooperare*, Editura Pro Universitaria, București, 2012.
7. Rădulescu Dragoș-Lucian, *Raporturile juridice de muncă. Discriminarea multiplă*, Editura Didactică și Pedagogică S.A., București, 2021.

THE PERSONALITY OF THE GREAT RABBI ALEXANDRU ŞAFRAN, REFLECTED IN THE PRESS OF THE TIME

Sorin Benescu
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: The present research aims to identify the main character traits that defined the personality of the Great Rabbi Alexandru Șafran, as reflected in the press of the time. We identified the following virtues: mercy, integrity, courage, humility, wisdom, and memory, which are recorded in writing by those who knew him or read his work.

Keywords: Rabbi, Kabbalah, personality, character, Safran.

1. Introducere

Din Analele Academiei Române[1], aflăm că Alexandru Șafran s-a născut la 12 septembrie 1912, la Bacău, tatăl său fiind Bezalel Șafran, prim-rabinul Comunității Evreiești din Bacău. El făcut liceul în orașul Bacău, apoi a absolvit la Viena Facultatea de Filosofie a Institutului de Teologie Mozaică. În 1934, obține titlul de doctor în filosofie al Universității din Viena, titlul de rabin al Institutului de Teologie Mozaică și titlul de mare rabin al Consistoriului Israelit din Bruxelles[2], după care revine în România și îi ia locul tatălui său. În 1940, devine șef-rabin al Cultului Mozaic din România și senator în Parlamentul României. În general, este caracterizat drept cel mai mare luptător pentru apărarea intereselor iudaice din regiune[3] din perioada nazistă, cărturar, filosof, teolog, literat, istoric, figură reprezentativă a iudaismului mondial contemporan[4]. A fost profesor la instituții universitare din Geneva, la universități din Israel, americane și europene. Pe scurt, aceasta a fost viața lui Șafran. Dar ce fel de om a fost Alexandru Șafran? Pentru a desluși acest lucru, am cercetat presa vremii și volumele omagiale, pentru că personalitatea lui se reflectă în operele sale și în conștiințele apropiaților săi, în amintirile celor care l-au cunoscut, care apoi au fost exprimate în scris, fie în ziare și reviste, fie în volume omagiale. Pentru a înțelege personalitatea și prezența sa fizică, trebuie să apelăm la fragmentele de istorie scrisă. Astfel, dintr-un articol din *Observator Cultural*[5], aflăm că autorul a fost impresionat de chipul lui Șafran, la care remarca ochii blânzi,

[1] Acad. Alexandru Surdu, președintele Secției de Filosofie, Teologie, Psihologie și Pedagogie, „Analele Academiei Române", Anul 131 (1997), Seria a V-a, volumul VIII, Editura Academiei Române, 209-210.

[2] 1930-1934 sunt anii de studii la Viena, când a fost remarcat de Freud, cu care a avut multe convorbiri. La 29 de ani, devine Mare Rabin al României și, prin urmare, unicul reprezentant al aproximativ 800 000 de evrei în Parlament. Vezi Carol Iancu, „O importantă figură a iudaismului contemporan", *Realitatea evreiască*, anul XLV, nr. 124-125 (924-925), 1-30 septembrie 2000 4, și Hary Kuller, „Alexandru Șafran, un intelectual de vârf al iudaismului european", Observator Cultural, anul VII, nr. 76 (333), 10-16 august 2006 15. Șafran a ținut conferințe în vacanțele din timpul studenției la Viena, fiind invitat în acest sens de instituții culturale evreiești din Germania. A ținut conferințe și prelegeri în diferite orașe și a participat la congrese ale comunităților evreiești din România și la cele sioniste mondiale din Geneva, 1939, și Zurich, 1937. La Geneva a reprezentat mișcarea sionistă Mizrahi. A publicat, înainte de 1940, zeci de articole în limba română, în revistele: *Renașterea noastră*, *Tribuna evreiască*, *Hasmonaca*, *Curierul israelit*, *Știri din lumea evreiască*, *Adam*, *Cultura*. În limba ebraică a publicat studii de exegeză, în revistele Ecoul / *Ha-Hed*, din Ierusalim și *Darkenu* / Drumul nostru, din Cernăuți. Vezi C. Iancu, „Alexandru Șafran", *Apostrof – revistă a uniunii scriitorilor*, anul XX, nr. 1 (224), 2009 13-14.

[3] Regele Mihai I al României a recunoscut aceasta când a spus că Șafran a purtat întotdeauna pe umerii săi suferințele generațiilor de evrei. Majestatea Sa Regele Mihai I al României: „Era un apropiat familiei mele și țării", în *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.

[4] Șafran a făcut parte din grupul de cărturari originari din România dintre cei mai cunoscuți la nivel mondial. Mesajul lui a fost „ecumenic". El a fost profesor de istoria religiilor la Universitatea din Geneva și conferențiar la academii din Israel, Franța și SUA. în 1999 i s-a decernat „Premiul Consistoriului Israelit din Franța" și al revistei „L'Arche". Vezi Radnev, Manase, Țicu, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, București, 2002, 327, 328.

[5] Adrian Niculescu, „Destinul excepțional al lui Alexandru Șafran", Observator Cultural, anul XI, nr. 266 (523), 6-12 mai 2010, 14-15.

de un albastru clar, profunzimea și frumusețea lor, tonul vocii cald, limba română clară. Din alt articol, publicat în *Realitatea evreiască*[6], în care autorul a reiterat portretul făcut de pastorul Marc Faesler, aflăm că avea silueta fină, firavă, vocea caldă, mâini expresive, chipul strălucitor, privire de o limpezime celestă și poseda o unitate interioară[7]. La aceste calități, *Realitatea evreiască*[8] adaugă bunătatea, vigoarea, vorba „cu greutate". Un portret al lui Șafran din ultima parte a vieții este întocmit într-un alt articol al aceleiași reviste[9]: om scund, puțin adus de spate, barbă mare, albă, ochi albaștri, foarte frumoși, limbă românească elegantă, parfumată cu sintagme vechi, glasul cald. Șafran moștenea aura spirituală a înaintașilor lui, o luminozitate tandră care învăluia, o lumină comunicativ-fraternă, creând impresia unui om de omenie[10], care izvora, consider eu, dintr-o mare putere sufletească și din înțelepciune[11]. Zâmbetul său venea, parcă, dintr-o „lume superioară celei cotidiene"[12], vorba lui era dulce și melodioasă[13]. Se remarca la Șafran[14] o atitudine prietenoasă și călduroasă, seninătate. Aceasta era imaginea fizică a lui Șafran, întipărită în conștiința contemporanilor și a urmașilor. Ea era dublată însă de un caracter și o personalitate spirituală extrem de puternică, care l-au făcut prezent chiar și „în absență" în comunitatea de evrei din România și după ce a fost numit Mare Rabin al Genevei. Această *șekhină* șafraniană a fost subliniată într-un articol[15] extrem de sentimental și afectiv[16], unde autoarea mărturisește că avea astfel impresia că Șafran era „lângă noi, cu noi"[17] și adaugă apoi că l-a auzit pe Șafran rostind de nenumărate ori cuvântul dor, cu referire la Templul Coral din România, ceea ce demonstrează un atașament față de comunitatea iudaică românească și de România, în general.

Esther Starobinski-Șafran[18], fiica lui Șafran, persoana cea mai apropiată și cea mai în măsură să îl caracterizeze, îl leagă pe tatăl său de Baal Șem Tov și de Rabi Șenur Zalman din Liady, prin intermediul datei de naștere, 18 Elul. Ea își descrie sintetic tatăl prin termenul *selita*,

[6] Hary Kuller, „Eternul Șafran", *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 259-260 (1059-1060), 16.09 – 15.10 2006 4-5.
[7] Liana Saxone-Horodi, „Marele Rabin Șafran are continuatori", *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.
[8] Horodi, „Marele Rabin Șafran are continuatori", 11.
[9] Mesaje de condoleanțe, în *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.
[10] Interviu acordat prof. univ. Ion Pop, publicat în revista „România literară", nr. 26, 4-10 iulie 2001. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 308-309.
[11] Acest lucru este evidențiat și de Ion Pop, „Memoria este un act etic, și etic înseamnă acțiune, înseamnă viitor", *România literară*, anul XXXIV, nr. 26, 4 – 10 iulie 2001 12-13, 18.
[12] Iulia Deleanu remarca acest lucru în „Dr. Alexandru Șafran, Șef Rabin al Genevei: Fie-vă milă...! Nu-i trimiteți la moarte!... Opriți aceste tragedii!", Realitatea evreiască, anul XLVI, nr. 152-153 (952-953), 16 noiembrie – 6 decembrie 2001 12.
[13] Cf. Ruth Dreifuss, în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 31.
[14] Cf. Albert Lawi, Președintele Comunității Israelite din Geneva, în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 77.
[15] Cf. Deleanu, "Dr. Alexandru Șafran, Șef Rabin al Genevei" 12.
[16] Deleanu l-a cunoscut pe Șafran, la început, prin intermediul povestirilor lui Tudor Steriade.
[17] Ea spune că Șafran era prezent în comunitatea iudaică românească prin diferite texte pe care le publica în revista Realitatea evreiască: o binecuvântare, o apreciere, un gând venit de la Geneva etc. Apreciez sentimentele d-nei Deleanu, dar din cercetările pe care le-am făcut până acum, Șafran nu era nicidecum prezent în fiecare număr al revistei și oricât respect aș avea pentru admirația pe care o are pentru Șafran, trebuie să precizez acest lucru, pentru o mai bună obiectivitate a lucrării. Ceea ce spune d-na Deleanu este un pic exagerat și de altfel nici nu avea cum să fie prezent în fiecare număr al revistei cu un articol.
[18] Profesoară de Istoria Religiilor la Universitatea din Geneva, căsătorită cu Joseph Starobinski, judecător federal și fratele criticului Jean Starobinski, Cf. Niculescu, „Destinul excepțional", 14-15. Mărturia ei a fost consemnată în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 34-40.

adică spirit reflexiv și echilibrat[19], la care se adaugă simțul umorului[20]. Șafran avea, în opinia lui Esther, calități intelectuale, erudiție, memorie foarte bună - un „rezervor care nu pierde”[21] - , asemenea lui Rabi Eliezer. El poseda, de asemenea, o vigoare a scrisului, stil literar, daruri oratorice, darul cunoașterii limbilor străine[22] și era un om de acțiune[23]. Șafran avea, de asemenea, o stăpânire de sine perfectă, indiferent de împrejurări, dublată de sensibilitate. El a respins comportamentele pasionale și irațională, fiind în permanență preocupat de refacerea legăturilor sociale[24]. Acesta este pe scurt portretul spiritual și intelectual al lui Șafran. El a fost însă cu siguranță o personalitate complexă, greu de definit și caracterizat. Am încercat să identific în cele ce urmează principalele caracteristici ale acestei fascinante personalități, pe care le-am grupat în trăsături de caracter cum ar fi mila, integritatea, curajul, smerenia, și calități intelectuale, cum ar fi înțelepciunea și memoria, pe care le voi descrie pe larg în continuare.

2. Mila

Șafran a fost un om milostiv, iar acest lucru se vede și din opera sa, care este străbătută de la un capăt la altul de acest fir roșu, dar și din manifestările și luările de poziție pe care Șafran le-a avut în timpul vieții, consemnate apoi în presa vremii și care ascund sub diferite forme de exprimare această milostivire. Revista *Apostrof*[25] pomenește astfel sensibilitatea, o formă a milei, Șafran[26] remarcându-se printr-o umanitate profundă. El avea o inimă mare[27], fiind caracterizat[28] drept un „om de inimă”; dar caracterul și personalitatea lui Șafran și esența Cabalei pe care o va elabora ulterior, adică milostivirea, se conturează poate cel mai clar din cuvântul pe care l-a rostit la Sinagoga Malbim în 1942, anul soluției finale, unde a vorbit despre Providența-Mila divină, cea care, spunea el atunci, rânduiește ce este mai bine pentru poporul evreu, în condițiile în care în Sinagogă era prezent Gestapo-ul și agenții poliției secrete. Încerca atunci să inspire încredere. Mai târziu, avea să declare[29] că și-a luat înțelepciunea din

[19] Echilibrul, ca trăsătură de caracter, este sesizat și de Carol Iancu, în „Cunoașterea spiritualității iudaice”, recenzie a cărții „Israel și rădăcinile sale” de Alexandru Șafran, în *Realitatea evreiască*, anul XLVII, nr. 162-163 (962-963), 16 aprilie – 15 mai 2002 7, unde el numește pe Șafran filosof talentat, partizan al echilibrului. La fel, Țicu Goldstein, în „Alexandru Șafran – un înțelept al vremurilor noastre”, *Realitatea evreiască*, anul XLIX, nr. 236 (1036), 1 – 15 septembrie 2005 11, spune despre marele rabin: urmaș al lui Hilel, harismatic, îndrăgostit de cărți, filosof și teolog riguros, maestru, literat fin, poliglot, cunoscător, adept al echilibrului, ferm dar blând. Șafran însuși mărturisește, într-un interviu, că a căutat un fel de balanță, un fel de echilibru, cel puțin în relațiile pe care le-a avut din postura de rabin al României. El a susținut că rugăciunea a fost cea care l-a ajutat și l-a însoțit permanent. Pop afirmă că „Memoria este un act etic”, 12-13, 18. Lucia Dărămuș zice și ea că Șafran încearcă, în operele sale, o conciliere între fizic și spiritual, între material și imaterial. El construiește un echilibru valoric, rezultat dintr-o concordanță fecundă a contrariilor. Lucia Dărămuș, „Nu se respinge o ființă în favoarea altei ființe”, recenzie la cartea Etica evreiască și modernitatea, în Tomis, noiembrie 2007 27-29.

[20] Educația primită de la tată este consemnată apoi ca fiind marcată de sinceritate.

[21] Avot, II, 11.

[22] Șafran cunoștea limba ebraică foarte bine.

[23] Acest lucru este caracteristic iudaismului, iar Șafran și-a trăit cu intensitate religia. Activismul a fost remarcat și de acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici, în „Omul de acțiune și gânditorul”, *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 259-260 (1059-1060), 16.09 – 15.10 2006 4-5, sau de Iulia Deleanu, în „Militant pentru drepturile omului, pentru cunoașterea istoriei Holocaustului în România”, *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 259-260 (1059-1060), 16.09 – 15.10 2006 4-5. Goldstein, de asemenea, preia de la René-Samuel Sirat cuvintele referitor la Șafran: „nu s-a închis între cei patru coți ai jurisprudenței”. Vezi Goldstein, „Alexandru Șafran – un înțelept al vremurilor noastre”, 11.

[24] Lucru remarcat de David Banon. Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 49.

[25] Vasile Morar, „Alexandru Șafran văzut de Carol Iancu”, Apostrof – revistă a uniunii scriitorilor, anul XX, nr. 1 (224), 2009 18-19.

[26] Cf. Serge Klarsfeld Președintele Asociației „Fiii și Fiicele Deportaților Evrei” din Franța. Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 76.

[27] Cf. Rolf Bloch Președintele Federației Elvețiene a Comunităților Israelite, în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 77.

[28] Cf. Iancu, „O importantă figură”, 4.

[29] Interviu acordat prof. univ. Ion Pop, publicat în revista „România literară”, nr. 26, 4-10 iulie 2001.

rugăciune[30] și că, din punctul său de vedere, răzbunarea este inadmisibilă, existând doar idealul de înțelegere[31] și solidaritatea istorică[32].

3. Integritatea

Deși neizolat într-un turn de fildeș, Șafran a fost plin de pasiune, nepărtinitor și sensibil[33], și totodată neatins de tentațiile puterii și ale succesului. Pe lângă această imunitate, revista *Apostrof*[34] pomenește și rezistența la ipotezele seducătoare, pasiunea nepărtinitoare și onestitatea intelectuală, împreună cu pasiunea pentru adevăr, angajarea, trăirea și acțiunea la timpul prezent. La Șafran, nu se putea disocia trăirea de doctrina iudaică, de concepția asupra iudaismului. El a fost mândru că era evreu, fără a fi însă orgolios. El a fost „exemplar", fără însă a se da exemplu pe sine. Ceea ce îl caracteriza pe Șafran[35] era prestanța și demnitatea, și acest lucru îi crea o imagine a unui om mai „bătrân" și mai „înalt" decât era în realitate. Post-mortem[36], aceste calități au fost reliefate și recunoscute, spunându-se că a conferit credibilitate conceptului de religie, ca loc social și colectiv.

4. Curajul

Această trăsătură de caracter a fost unanim recunoscută și i-a adus supranumele de nemuritor în conștiința coreligionarilor. Șafran[37] a fost „încă din tinerețe" demn și curajos[38]. Aceste calități îi sunt atribuite[39] datorită luptei duse pentru ființa evreiască din anii naziști. Această trăsătură de caracter și dubla calitate de martor și de participant al acelor evenimente tragico-dramatice din perioada nazistă au fost evocate cu ocazia sărbătoririi celor 50 de ani în funcția de Șef Rabin din orașul elvețian[40]. De asemenea, Șafran[41] a avut nu numai curaj, ci și un înalt simț al responsabilității, el fiind supranumit[42] „salvatorul coreligionarilor" lui. În aceeași ordine de idei, un articol[43] publicat în revista *Minimum* din Tel Aviv, în anul 2000, spune că Șafran a avut o contribuție decisivă în „lupta pentru supraviețuire" din anii nazismului, observându-se[44] pertinent că evenimentele și istoria nu au trecut pe deasupra lui sau pe lângă el, ci prin el. Șafran a fost, deci, nu numai comentator, ci și participant activ curajos. El a reînnoit umanismul biblic atunci când Europa, care se voia civilizată, a trecut printr-o perioadă numită de Goldstein prin sintagma neo-păgânism&neo-barbarism. Curajul lui Șafran[45] s-a

---

[30] Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 324.
[31] Interviu acordat prof. univ. Ion Pop, publicat în revista „România literară", nr. 26, 4-10 iulie 2001.
[32] Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 318-320.
[33] Cf. Carol Iancu, în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 65.
[34] Morar, „Alexandru Șafran văzut de Carol Iancu", 18-19.
[35] Cf. Ruth Dreifuss, în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 31.
[36]Cf. David Banon. Vezi mesajele de condoleanțe din *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.
[37] Dorel Dorian îl descrie astfel, Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 43.
[38] Această trăsătură de caracter s-a manifestat pregnant atunci când Șafran a avut curajul să declare că evreii, cel puțin cei din România, nu erau răspunzători în nici un fel de situația grea în care se afla țara, după primirea ultimatumului sovietic. Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 61.
[39] Cf. Manase Radnev, în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 22.
[40] Cf. Ruth Dreifuss, membră în Consiliul Federal al Confederației Elvețiene, cea mai înaltă autoritate publică din Elveția. Membrii exercită prin rotație funcția de Președinte al statului. Mărturia lui Ruth Dreifuss este cuprinsă în volumul editat în 1998, la Geneva, de către Comunitatea evreiască din acest oraș, cu ocazia celor 50 de ani de când Șafran exercita funcția de Șef Rabin din orașul elvețian. Vezi și Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 31.
[41] Rolf Bloch sublinia acest lucru, el fiind Președintele Federației Elvețiene a Comunităților Israelite. Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 77.
[42] Cf. Serge Klarsfeld, Președintele Asociației „Fiii și Fiicele Deportaților Evrei" din Franța. Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 76.
[43] Cf. Itzhak Artzi, fost vice primar al Tel Aviv-ului și deputat în *Kneset*-ul din Israel.Vezi Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 56.
[44] Cf. Țicu Goldstein, în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 225-227.
[45] El a înțeles Israelul mai bine decât Lévinas, nu era mirat de conflictele arabo-palestiniene, având un simț politic dezvoltat. A crezut în puterea dialogului și a reușit să se ridice la nivelul așteptărilor, deși era greu să devii Mare Rabin după Niemirower.

manifestat în special în plan politic și religios, atât în perioada nazistă, cât și în cea comunistă. Astfel, *Realitatea evreiască*[46] amintește mărturia lui Gideon Hausner, care îl numește pe Șafran erou, datorită intervențiilor numeroase pe care acesta le-a avut în favoarea comunității evreiești pe care o conducea, și spune despre el[47] că a fost un cercetător și scriitor, dar, în același timp, un „refuznic" (protestatar) al comunismului, demn continuator al tatălui său[48], pilon de sprijin al evreimii şi un mare anticomunist, prin fuga și refuzul său de a accepta teroarea sovietică. Faptul că Șafran nu a acceptat totalitarismul[49], nici pe cel brun, nici pe cel roșu, confirmă curajul evocat mai sus aproape de toți cei care au scris despre el. Acest lucru a determinat însă apariția de sentimente contradictorii în sânul românilor și al evreilor, lucru care a fost sesizat și amintit[50] ulterior, alături de controversele[51] existente în jurul personalității[52], în jurul rolului pe care Șafran l-a jucat în cei aproximativ opt ani cât a exercitat funcția de Șef Rabin al României, fiind astfel liderul spiritual al iudeilor români, când, datorită lui, „soluția finală" nu s-a putut realiza în România. Presa vremii[53] aducea în sprijinul acestei afirmații declarația făcută de Ghideon Hausner, președintele Yad Vashem, care spunea că Șafran și-a riscat propria viață și a înfruntat regimul nazist și pentru aceasta va fi pururea pomenit ca luptător pentru salvarea fraților aflați în suferință. De altfel, post-mortem, s-a remarcat[54] astfel faptul că s-a maturizat în timpul anilor „stelari". Ajuns apoi la vârsta de 90 de ani[55], Șafran rămăsese, la un moment dat, unicul supraviețuitor dintre conducătorii care au fost în fruntea luptei pentru salvarea iudaismului român. La vârsta senectuții[56], Șafran a fost însă deziluzionat de repetarea istoriei. El se aștepta ca după căderea celor două regimuri antisemite și totalitare, cel nazist și cel comunist, lumea să fi tras învățăminte. În loc de aceasta, a constatat o accentuare a șovinismului, a antisemitismului, a integralismului, dușmănie și antipatie față de evrei. Astfel, după Șafran, iudaismul este „vinovat" de aducerea pe lume a atributului unicității divine, a celui de creator, și, ca o consecință, ideea unei omeniri ce se revendică de la paternitatea divină[57].

Lui Șafran[58] i s-a atribuit titlul de luptător (ceea ce presupune curaj) pentru cauza Sionului, inclusiv datorită faptului că a ajutat și la plecarea clandestină a evreilor în Ereț Israel, iar într-o prezentare[59] a cărții ce urma să apară la editura Hasefer în colecția *Caiete culturale*, Șafran

---

Vezi „Șafran rămâne de-a pururi steaua care arată Nordul", *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 259-260 (1059-1060), 16.09 – 15.10 2006 4-5.

[46] Cf. Itzhak Artzi, „Mulți ani de sănătate și de capacitate creatoare", *Realitatea evreiască*, anul XLV, nr. 124-125 (924-925), 1-30 septembrie 2000 4.

[47] Cf. Kuller, „Eternul Șafran", 4-5.

[48] Kuller precizează că „Encyclopedia Judaică" spune despre el că era o „bibliotecă a literaturii rabinice".

[49] Deleanu, "Dr. Alexandru Șafran, Șef Rabin al Genevei" 12.

[50] De către Manase Radnev. Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 5.

[51] Personalitatea lui Șafran a focalizat opinii despre viața și opera sa așa cum nimeni nu a mai făcut-o, dintre intelectualii de etnie iudaică. Vezi „Pledoarie pentru umanism", *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 259-260 (1059-1060), 16.09 – 15.10 2006 4-5.

[52] A avut curajul să protesteze împotriva regimurilor totalitare.

[53] Cf. Artzi, „Mulți ani de sănătate", 4.

[54]Cf. Itzhak Artzi, Vezi mesajele de condoleanțe din *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.

[55] Șafran a promovat învățătura iudaică și a apărat demnitatea și identitatea iudaică. Cajal și Sorin și-au exprimat într-un articol sentimentele de afecțiune și prețuire, la împlinirea vârstei de 90 de ani. Cf. Nicolae Cajal, acad., președintele F.C.E.R., Iulian Sorin, Av. secretar general, „V-ați încrustat efigia în istoria evreilor din România", *Realitatea evreiască*, anul XLV, nr. 124-125 (924-925), 1-30 septembrie 2000 4.

[56] Singer constata la Șafran, aflat la venerabila vârstă de 93 de ani, vitalitate intelectuală, o cunoaștere în profunzime a vieții iudaice românești, un interes pentru viața culturală a fostei lui obști. Alexandru Singer, „Idealul mesianic, biblic, al păcii", interviu cu Marele Rabin Alexandru Șafran, din 16 ianuarie 2004, Geneva, în Realitatea evreiască, anul XLVIII, nr. 202 (1002), 21 ianuarie – 13 februarie 2004 6-7.

[57] Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 297-300.

[58] Cf. Țicu Goldstein, în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 78-79.

[59] Cf. Manase Radnev, „Alexandru Șafran – cărturarul și luptătorul", Realitatea evreiască, anul XLVII, nr. 157 (957), 1 – 18 februarie 2002 2. Șafran a fost pragmatic, a avut abilități diplomatice, a posedat capacitatea de a construi punți. Vezi Iulia

este descris prin epitetele luptător și cărturar, cu o reputație prestigioasă la nivel internațional. Personalitatea lui[60] se rezumă, cel puțin în ce privește activitatea politico-religioasă, într-un singur cuvânt definitoriu: luptă. Șafran a fost, deci, un om de acțiune curajos.

Viața lui Șafran a fost sintetizată la comemorarea morții sale prin următoarele: afirmarea timpurie, situațiile dure cu care s-a confruntat[61], tenacitatea și curajul cu care s-a angajat în viața comunității. S-au adăugat apoi ca trăsături de caracter responsabilitatea și demnitatea[62] și s-a subliniat așa-numita închidere a cercului, adică reabilitarea sa de către Statul Român[63].

5. Smerenia

Smerenia ca trăsătură de caracter am sesizat-o atunci când Șafran a declarat că omul, fiind trecător pe pământ, nu e în măsură să înțeleagă faptele, actele divine, dar le primește, le acceptă cu umilință, sperând că i se va explica, la sfârșit, rațiunea care a stat la baza lor[64]. Șafran[65] a fost deci un „păstor" sufletesc, capabil de umilire de sine pentru ne-umilirea obștii, pentru evitarea aneantizării ei.

Atunci când vorbește despre exigențele impuse celor care vor să se dedice studiului Torei și Cabalei, Șafran se autocaracterizează: fermitate morală, simț ascuțit al responsabilității[66]. Revista *Apostrof*[67] îi pomenește și ea smerenia și subliniază capacitatea lui de a-și pune în discuție concluziile proprii. Se adaugă[68] calitățile umane: generozitatea intelectuală și modestia. *Realitatea evreiască*[69] scoate în evidență un aspect important al personalității lui Șafran: rugăciunea – caracteristică a oamenilor smeriți. Șafran a fost un om al rugăciunii, și aceasta reiese din confesiunea pe care i-a făcut-o lui Deleanu, mărturisind că atunci când Antonescu i-a spus că evreii și-au meritat soarta, el a început să se roage în gând *Șema Israel*, rugăciune care se rostește pe patul de moarte de către cei care sunt pe cale de a trece în lumea cealaltă. Ea menţionează și anul 1943, când se hotărâse distrugerea cimitirelor evreiești[70], iar Șafran a apelat la soția mareșalului, spunându-i atunci că nici cei mai puternici oameni nu se ating de taina morții, pentru că toți oamenii sunt muritori, iar respectând morții ne autorespectăm și ne recunoaștem condiția comună tuturor, ceea ce denotă o atitudine smerită. Ironia sorții a făcut ca aceeași soție să vină cu un apel similar la Șafran în 1946, după condamnarea la moarte a mareșalului[71].

6. Înțelepciunea

Înțelepciunea i-a fost de asemenea unanim recunoscută și, datorită ei, Șafran a fost propulsat în fruntea comunității iudaice. Ea a fost consemnată în presă atât în timpul vieții, cât și post-mortem. Astfel, Șafran[72] a fost un rabin „bătrân-de-înțelept încă din tinerețe", cumpănit, lucid. El a creat[73] impresia unui om care nu se grăbește a da răspunsuri[74]. Înțelepciunea era, de

---

Deleanu, „Lider spiritual al evreilor români într-un timp bezmetic", preluare din „Observator cultural", 17-23 august 2006, în *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.

[60] Cf. Niculescu, „Destinul excepțional", 14-15.

[61] Dictaturile: carlistă, antonesciană, proletară.

[62] Datorită refuzului de a înstrăina bunurile comunității și de a semna condamnarea la moarte a lui Maniu.

[63] Cf. Vainer, „Șef Rabinul Șafran a salvat viața a jumătate din populația evreiască din România", în *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 259-260 (1059-1060), 16.09 – 15.10 2006 4-5.

[64] Cuvântare rostită la Templul Coral în martie 1995. Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 269.

[65] Dorel Dorian îl descrie astfel, Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 43.

[66] Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 169.

[67] Morar, „Alexandru Șafran văzut de Carol Iancu", 18-19.

[68] Cf. René-Samuel Sirat, Șef Rabinul Consistoriului Central Israelit din Franța. Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 75.

[69] Cf. Deleanu, "Dr. Alexandru Șafran, Șef Rabin al Genevei" 12.

[70] Ciurchi din Iași, Sevastopol din București.

[71] A cerut să poată să-și îngroape soțul creștinește.

[72] Dorel Dorian îl descrie astfel, Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 43.

[73] Cf. Ion Iliescu. Rezultă din discuția avută cu prilejul unei călătorii la Geneva, când președintele l-a vizitat pe Șafran.

[74] Pentru că interogația neobosită, gândurile cu tensiunile lui și căutarea sunt „premise ale adevărului".

asemenea, una din caracteristicile lui Șafran, fiind și moștenire și îndatorire totodată[75]. Revista *Apostrof*[76] pomenește precizia academică, cultura vastă, exprimarea cu acuratețe, adică puterea de a deosebi între cert și probabil. S-au remarcat[77] la Șafran, de asemenea, pe lângă înțelepciune, o strălucire morală, spirituală, și o statură intelectuală deosebită. Cu prilejul sărbătoririi a 50 de ani de la numirea în funcția de Mare Rabin al Genevei, în anul 1998, Șafran[78] este numit „filosof talentat" și „savant cabalist". El a excelat prin „exigența rigorii", prin erudiție, a fost un conferențiar excelent, care stăpânea arta de a rosti, dar având și darul unui scris ales, limpede, precis și frumos[79]. Într-un alt articol[80], Șafran este descris ca fiind un om de litere, filosof, savant cabalist, adeptul echilibrului între responsabilitate și libertate. Autorul îl numește pe Șafran înțelept, harismatic, teolog, dascăl fără rival. Îl caracterizăm deci pe Șafran[81] prin cuvintele: gânditor original, publicist talentat, cu o vorbă[82] ce impresiona prin cultură. S-au remarcat[83] astfel la Șafran cuvintele echilibrate și înțelepciunea. Șafran[84] avea un spirit nobil, cunoștințe vaste, o profundă inteligență. El a fost un învățat al epocii sale, având o personalitate strălucitoare. S-au sesizat[85] astfel la el învățătura și autoritatea moral-religioasă de care se bucura și s-a spus despre el că a adunat laolaltă oamenii, răspândind învățătura Torei. Cardinalul Roger Etchegaray[86] aduce un elogiu spiritului ecumenic specific lui Șafran și îl caracterizează ca pe un „maestru al misticii și al Cabalei", pentru că datorită cărților sale, el a înțeles conceptul de interioritate. El afirmă importanța cunoașterii din interior a semenului tău. Șafran[87] a fost numit „Patriarh al iudaismului român", Înțelept și Conducător, intelectual de clasă, cărturar, care a împletit cultura universală cu cea iudaică, fiind caracterizat[88] ca filosof și om de acțiune, apoi prin cuvintele: dascăl în iudaism, cabalist, erudit. La acestea se adaugă[89]: originalitatea gândirii, personalitatea rabinică a epocii sale. El a fost considerat un cărturar cu un orizont foarte vast, care s-a preocupat de progresul cunoașterii în toate domeniile[90], un om de cultură desăvârșit, delicat și blând, dar necruțător și aspru când vine vorba despre condamnarea urii rasiale, a dușmăniei față de Israel. Următoarele calități ale lui Șafran au fost adăugate de presă[91]: pragmatismul, diplomația, capacitatea de a realiza conexiuni interreligioase, ecumenice, forța de a trezi conștiința[92].

---

[75] După Ion Iliescu. El îl descrie pe Șafran într-o continuă căutare a armoniei, având o iubire de oameni imensă. Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 25-26.

[76] Morar, „Alexandru Șafran văzut de Carol Iancu", 18-19.

[77] Cf. Serge Klarsfeld, Președintele Asociației „Fiii și Fiicele Deportaților Evrei" din Franța. Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 76.

[78] Cf. Carol Iancu, Profesor la Universitatea Paul Valéry din Montpellier III – Franța, istoric specialist în sitoria evreilor români. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 59.

[79] Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 65.

[80] Cf. Iancu, „O importantă figură", 4.

[81] Cf. Manase Radnev, în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 22.

[82] Cf. Ruth, în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 31.

[83] Cf. Albert Lawi, Președintele Comunității Israelite din Geneva. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 77.

[84] Cf. Rolf Bloch, Președintele Federației Elvețiene a Comunităților Israelite. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 77.

[85] Cf. René-Samuel Sirat Șef Rabinul Consistoriului Central Israelit din Franța. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 74.

[86] Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 67.

[87] Cf. Itzhak Artzi, fost vice primar al Tel Aviv-ului și deputat în *Kneset*-ul din Israel. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 56.

[88] Cf. Artzi, „Mulți ani de sănătate", 4.

[89] Cf. Radnev, „Alexandru Șafran – cărturarul și luptătorul", 2. Șafran a fost pragmatic, a avut abilități diplomatice, a posedat capacitatea de a construi punți. Vezi Deleanu, „Lider spiritual", 11.

[90] Acest atribut l-a urmat și după ce a trecut dincolo, pentru că, la moartea sa, Adler a evidențiat forța de convingere a lui Șafran și a imaginat Raiul ca o casă cu patru camere. În cea mai apropiată de Divin, o cameră plină de cărți, el l-a văzut pe Șafran, sperând, fiind convins că era aproape de Dumnezeu, rugându-se pentru noi.

[91] Cf. Iulia Deleanu, „Alexandru Șafran, un lider spiritual al evreilor români într-un timp anomic", Observator Cultural, anul VII, nr. 77 (334), 17-23 august 2006 12.

[92] Acest lucru reiese cu precădere din discuția cu Patriarhul Nicodim, când i-a reamintit acestuia de justiția divină și l-a acuzat de complicitate. Deleanu subliniază faptul că a existat un gest de bunăvoință din partea patriarhului, chiar dacă rezultatul a fost

Șafran a fost asemănat cu Moses Gaster[93] și numit alături de acesta „ambasador al culturii românești”[94], și „depozitar” deschis al tradiției[95]. Atunci când a fost omagiat cu ocazia împlinirii vârstei de 95 de ani[96], Șafran[97] a fost descris drept un filosof-cabalist talmudist, care a creat o punte între modernitate și tradiție, care a dezvoltat o operă ce interesează și pe evrei și pe neevrei[98], care a promovat dialogul între religiile și spiritualitățile monoteiste (pentru că au aceeași rădăcină) și cauza înțelegerii între națiuni, alături de univeralismul iudaic[99].

La comemorarea morții sale, Șafran era deja un simbol[100] și cei care au luat cuvântul au scos în evidență diferite aspecte ale personalității[101] și destinului[102] său remarcabil. S-au subliniat cu această ocazie[103], la Templul Coral[104], spiritul ecumenic al lui Șafran, inteligența și simţul diplomatic, faptul că a strâns oamenii și a răspândit învățătură[105]. A fost numit înțelept al lui Israel, maestru în Cabala, în mistică[106]; s-a amintit faptul că a fost senator pe viață al României, un mare învățat iudaist, autor de numeroase articole, studii şi cărți despre Cabala, Talmud, morală iudaică[107]. El a vorbit apoi despre doctrina iudaică esoterică cu privire la viața de după moarte [108]. În semn de respect, la moartea sa, Baniera Marii Loji Naționale „Dacia” a fost coborâtă în bernă[109] pentru cel care a predicat „atât de devreme[110] și atât de târziu”[111], subliniind astfel înțelepciunea lui Șafran.

7. Memoria

minim, adică o încetinire a deportărilor. Spre deosebire de acest efect minim, intervenția la Mitropolitul Bălan este considerată de Deleanu cu efecte notabile, pentru că s–au salvat atunci evreii din sudul Transilvaniei.

[93] Șef Rabin al Londrei, profesor la Universitatea din Oxford.

[94] Cf. Țicu Goldstein, în Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 78-79.

[95] Țicu Goldstein, „Un depozitar al tradiției, cu ferestre larg deschise spre lume”, Realitatea evreiască, anul XLV, nr. 124-125 (924-925), 1-30 septembrie 2000 4.

[96] Baruh spunea că a avut o gândire lucidă până în ultima clipă. Baruh Tercatin, „Unul dintre cei mai mari dascăli ai generației sale”, *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.

[97] Cf. Goldstein, „Alexandru Șafran – un înțelept al vremurilor noastre”, 11.

[98] Același lucru a reușit și Emmanuel Levinas, spune Goldstein.

[99] Pe același model, Goldstein propune un dialog iudeo-islamic. El amintește și de dialogul știință-religie.

[100] Pop îl descrie pe Șafran ca fiind un simbol. Pop, „Memoria este un act etic” 12-13, 18. El este descris post-mortem ca un astru care indică drumul corect: „Șafran rămâne de-a pururi steaua”, 4-5.

[101] Î.P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanu, „Mare teolog și filosof evreu și mare român”, *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 259-260 (1059-1060), 16.09 – 15.10 2006 4-5. Î.P.S. Ioan Robu, „Carisma și spiritul de frățietate”, *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 259-260 (1059-1060), 16.09 – 15.10 2006 4-5.

[102] Hacohen a evidențiat faptul că Șafran, studios, eminent, a avut toate cele trei coroane de care se vorbește în „Pirkei Avot”[102]: coroana domniei, a benedicției și cea a învățăturii. Mai mult, el posedă și lumina numelui bun, care strălucește în veci. Mare Rabin Menachem Macohen, „Lumina numelui bun strălucește etern”, *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 259-260 (1059-1060), 16.09 – 15.10 2006 4-5. Vezi și Niculescu, „Destinul excepțional”, 14-15.

[103] Șafran a decedat la 27 iulie 2006 la Geneva, Elveția.

[104]Cf. Aurel Vainer, președintele F.C.E.R., vezi mesajele de condoleanțe din *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.

[105]Cf. René-Samuel Sirat, vezi mesajele de condoleanțe din *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.

[106]Cf. Cardinalul Roger Etchegaray. Vezi mesajele de condoleanțe din *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.

[107] Cf. Hary Kuller, „Un intelectual de vârf al iudaismului european”, Realitatea evreiască, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11. Iancu îl numește pe Șafran „figură prestigioasă” a iudaismului contemporan și „savant fecund”, cu „autoritate”. Vezi Iancu, „Cunoașterea spiritualității iudaice”, 7.

[108] Drumul sufletului prin *Olam ha Dimyone*, rememorarea vieții din trup, în cazul lui Șafran Kuller subliniind continuitatea nu numai biologică, ci și spirituală cu părintele său, eforturile depuse în perioada nazistă, apoi retrospectiva auto-critică, adâncirea deciziilor luate, *Kaf ha-kela*. Urmează treapta a treia, terapia de exorcizare a efemerului și a contradictoriului din interiorul sufletului, apoi etapa sufletului purificat, *Gan-Eden*-ul, și ultima fază, Eonul Mesianic, *Olam-haba*, Învierea Morților. Cf. Kuller, „Eternul Șafran”, 4-5.

[109] Mare Maestru**, (ss.)**, Dorian Orz, Mare Secretar, (ss.) Adrian Mihai Ionescu-Miu, „Vă rog să adăugați doliului dvs. și doliul nostru”, *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.

[110] Cel mai tânăr șef rabin din lume. Cf. Kuller, „Alexandru Șafran, un intelectual”, 15.

[111] Deleanu, „timp anomic”, 12. În 1997, la Bacău, i s-a decernat diploma de cetățean de onoare. La Iași a primit titlul de *doctor honoris causa*. Apoi, a fost numit membru de onoare al Academiei Române. Niculescu remarcă paralela dintre destinul lui Șafran și cel al lui Moses Gaster, similitudinea dintre cei doi: umilința și discriminarea cauzată de expulzarea din țara natală, tardivitatea primirii sub cupola Academiei. Cf. Niculescu, „Destinul excepțional”, 14-15.

Șafran[112] avea o memorie foarte bună, pentru că își aducea aminte precis toate discuțiile pe care le purtase, interesându-se cu predilecție de evreii români intelectuali și de activitatea acestora, de contribuția lor la civilizația, cultura sau știința țării în care trăiau[113]. Pentru el, datoria de ne aminti făcea parte dintr-o terapeutică a memoriei. Neuitarea, zicea el, este imperios necesară, cu precădere atunci când e vorba despre fapte de ură[114]. Memoria, zice rabinul, presupune o retrăire și ferește de repetiție, ajută la obținerea unei reparații, imposibilă total în cazul Șoahului. Omul șafranian are așadar dreptul la memorie. Șafran vorbește despre purificare, curățire interioară, în strânsă legătură cu memoria. Astfel, pentru el, chiar și răspunderea indirectă, a celui care asistă, este tot directă[115]. El a fost[116] o personalitate cu inteligență și umor, dublată de o memorie extraordinară. La moartea sa, Esther Starobinski Șafran[117], fiica lui, a subliniat spiritul universalist și memoria.

8. Concluzii

În urma cercetării, am reușit să creionez personalitatea celui care a fost Marele Rabin Alexandru Șafran. Am demonstrat că mila, integritatea, curajul, smerenia, înțelepciunea și memoria au fost elemente ale caracterului lui, acestea fiind consemnate și mărturisite fie în presa vremii, în timpul vieții sau post mortem, fie în diferite cărți omagiale. Scopul cercetării a fost atins.

BIBLIOGRAPHY:

1. **Carol**, Iancu, *Alexandru Șafran : o viață de luptă – o rază de lumină*, trad. Țicu Goldstein, Editura Hasefer, București, 2008.
2. Cartea **Zohar**: Cartea Strălucirii, Editura Pim, Iași, 2022.
3. **Dancă**, Wilhelm, *Mircea Eliade: Definitio sacri*, Editura Spandugino, București, 2022.
4. **Fredriksen**, Paula, *Pe când creștinii erau evrei : prima generație*, Traducere din engleză de Dionisie Constantin Pîrvuloiu, Editura Humanitas, București, 2023.
5. **Graeber**, David, **Wengrow**, David, *Zorii tuturor lucrurilor : o nouă istorie a omenirii*, trad. de Miruna Munteanu, Editura Polirom, Iași, 2022.
6. **Huntington**, P., Samuel, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Trad. Radu Carp, prefață: Iulia Motoc, Editura Antet Revolution, București, 2012.
7. **Iancu**, Carol, *Alexandru Șafran și Șoahul neterminat în România. Culegere de documente (1940-1944)*, Cuvânt înainte de Dr. Aurel Vainer, Prefață de Prof. Dr. Andrei Marga, Editura Hasefer, București, 2010.
8. **Idel**, Moshe, *Răul primordial în Cabala Totalitate, Perfecțiune, perfectibilitate*, Editura Polirom, București, 2015.
9. **Radnev**, Manase, **Țicu**, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, Editura Hasefer, București, 2002.
10. https://revista22.ro/actualitate-interna/alexandru-safran-o-viata-de-lupta-o-raza-de-

[112] Nicolae Cajal observa, ca și fiica lui, Esther, memoria excelentă a lui Șafran. El menționează de asemenea calitățile cinste și corectitudine. Acest lucru este menționat într-un interviu cu academicianul Nicolae Cajal, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, interviu consemnat de Manase Radnev.

[113] Cf. Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 27-30.

[114] Aici, Șafran se depărtează de tradiția creștină, care recomandă nu numai iertarea, ci și uitarea.

[115] Radnev, Goldstein, *Șafran printre nemuritori*, 318-320. Șafran face aici aluzie la *legea tăcerii,* activă și astăzi în Biserică, rezultată din idolatrizarea virtuții ascultării și care împiedică și astăzi curățarea morală din interior a instituției și reparația morală datorată poporului evreu, prin recunoașterea publică și exprimarea *mea culpa* de către conducătorii Bisericii, inclusiv pentru perioada comunistă (vezi interzicerea accesului la dosarele CNSAS ale ierarhiei BOR).

[116]Cf. Nicolae Cajal. Vezi mesajele de condoleanțe din *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.

[117]Vezi mesajele de condoleanțe din *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006 11.

lumina, accesat la data 19.10.2024.
11. **Schneider**, Stanley, Jerusalem, Israel, Berke, Joseph H., London, UK, *FREUD'S MEETING WITH RABBI ALEXANDRE SAFRAN*, DOI: 10.3366/E146082350900052X.
12. „Analele Academiei Române", Anul 131 (1997), Seria a V-a, volumul VIII, Editura Academiei Române.
13. *Apostrof – revistă a uniunii scriitorilor*, anul XX, nr. 1 (224), 2009.
14. *Apostrof – revistă a uniunii scriitorilor*, anul XX, nr. 1 (224), 2009.
15. *Apostrof – revistă a uniunii scriitorilor*, anul XX, nr. 1 (224), 2009.
16. *Apostrof – revistă a uniunii scriitorilor*, anul XXV, nr. 7 (290), 2014.
17. *Observator Cultural*, anul VII, nr. 76 (333), 10-16 august 2006.
18. *Observator Cultural*, anul VII, nr. 77 (334), 17-23 august 2006.
19. *Observator Cultural*, anul XI, nr. 266 (523), 6-12 mai 2010.
20. *Observator Cultural*, anul XI, nr. 306 (563), 17-23 februarie 2011.
21. *Observator Cultural*, anul XIV, nr. 437 (695), 17-23 octombrie 2013.
22. *Observator Cultural*, anul XVII, nr. 857 (599), 26 ianuarie-1 februarie 2017.
23. *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 258 (1058), 25 august – 15 septembrie 2006.
24. *Realitatea evreiască*, anul L, nr. 259-260 (1059-1060), 16.09 – 15.10 2006.
25. *Realitatea evreiască*, anul LXII, nr. 520-521 (1320-1321), 1 iulie – 31 august 2018.
26. *Realitatea evreiască*, anul XLIV, nr. 104-105 (904-905), 1 octombrie – 1 noiembrie 1999.
27. *Realitatea evreiască*, anul XLIX, nr. 231-232 (1031-1032), 19 mai – 10 iunie 2005.
28. *Realitatea evreiască*, anul XLIX, nr. 236 (1036), 1 – 15 septembrie 2005.
29. *Realitatea evreiască*, anul XLIX, nr. 238-239 (1038-1039), 1 – 31 octombrie 2005.
30. *Realitatea evreiască*, anul XLV, nr. 124-125 (924-925), 1-30 septembrie 2000.
31. *Realitatea evreiască*, anul XLV, nr. 129-130 (929-930), 16 noiembrie – 15 decembrie 2000.
32. *Realitatea evreiască*, anul XLVI, nr. 145-146 (945-946), 11 iulie – 15 august 2001.
33. *Realitatea evreiască*, anul XLVI, nr. 152-153 (952-953), 16 noiembrie – 6 decembrie 2001.
34. *Realitatea evreiască*, anul XLVII, nr. 157 (957), 1 – 18 februarie 2002.
35. *Realitatea evreiască*, anul XLVII, nr. 162-163 (962-963), 16 aprilie – 15 mai 2002.
36. *Realitatea evreiască*, anul XLVII, nr. 175 (975), 6 – 25 noiembrie 2002.
37. *Realitatea evreiască*, anul XLVII, nr. 187-188 (987-988), 16 mai – 5 iunie 2003.
38. *Realitatea evreiască*, anul XLVII, nr. 193-194 (993-994), 4 -23 septembrie 2003.
39. *Realitatea evreiască*, anul XLVIII, nr. 202 (1002), 21 ianuarie – 13 februarie 2004.
40. *Realitatea evreiască*, anul XLVIII, nr. 204 (1004), 2 – 19 martie 2004.
41. *Realitatea evreiască*, anul XLVIII, nr. 205 (1005), 20 – 31 martie 2004.
42. *Realitatea evreiască*, anul XLVIII, nr. 216 (1016), 1 – 22 octombrie 2004.
43. *România literară*, anul XXXIV, nr. 26, 4 – 10 iulie 2001.
44. *Tomis*, noiembrie 2007 27-29.

THE PROTECTION OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF VULNERABLE PEOPLE ACCORDING TO UTILITARIAN THEORY

Alina-Georgiana Nedea (Pangrate)
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Utilitarianism, as a consequentialist ethical theory, evaluates the morality of actions based on their outcomes, particularly in terms of maximizing overall happiness and minimizing suffering. In the context of human rights and particularly the protection of vulnerable individuals, utilitarianism provides both a sound rationale for defending fundamental rights, but also raises significant ethical challenges. This paper examines how utilitarian theory, often criticized for its focus on aggregate well-being, can be interpreted to support the protection of fundamental rights for vulnerable populations. By examining different strands of utilitarian thought and their practical applications, the paper argues that a nuanced understanding of utilitarianism can align with human rights principles, particularly when considering the long-term well-being of society and the inclusion of marginalized groups.

Keywords: fundamental rights, happiness, vulnerable, ethic, moral,

Utilitarismul, ca teorie etică consecințialistă, joacă un rol esențial în filosofia morală. Ea presupune că acțiunea corectă din punct de vedere moral este cea care produce cea mai mare cantitate de fericire sau utilitate pentru cel mai mare număr de oameni. Acest principiu, cunoscut sub numele de *„principiul celei mai mari fericiri”,* a ghidat deciziile într-o varietate de sfere, de la politicile sociale la guvernanța globală. Utilitarismul este atrăgător datorită simplității și concentrării pe maximizarea bunăstării colective. Cu toate acestea, aplicarea sa drepturilor omului – în special în cazul protecției persoanelor vulnerabile – ridică provocări etice semnificative.

În contextul drepturilor omului, în special al protecției populațiilor vulnerabile, utilitarismul oferă atât o rațiune convingătoare pentru apărarea drepturilor fundamentale, cât și dileme atunci când se analizează potențialele compromisuri între bunăstarea individuală și cea colectivă. Accentul teoriei pe utilitatea agregată poate uneori să intre în conflict cu nevoia de a proteja drepturile minorităților sau ale grupurilor marginalizate. Tensiunea etică apare atunci când căutarea unei fericiri generale mai mari necesită sacrificarea bunăstării sau a drepturilor unor câțiva vulnerabili.

Această lucrare examinează modul în care utilitarismul, în ciuda criticilor aduse concentrării sale pe maximizarea bunăstării agregate, poate fi interpretat pentru a sprijini protecția drepturilor fundamentale pentru persoanele vulnerabile. Argumentul de bază este că o înțelegere nuanțată a utilitarismului, una care încorporează bunăstarea societală pe termen lung, se poate alinia cu principiile drepturilor omului și poate proteja grupurile marginalizate. Printr-o examinare a diferitelor ramuri ale gândirii utilitariste – *utilitarismul clasic, utilitarismul regulilor, utilitarismul preferințelor și abordarea capacității* – această lucrare va demonstra că etica utilitaristă poate completa protecția drepturilor omului într-un mod care aduce beneficii atât populațiilor vulnerabile, cât și societății în ansamblu. Procedând astfel, abordează modul în care utilitarismul poate fi aplicat în termeni practici pentru a se asigura că drepturile persoanelor vulnerabile sunt respectate fără a submina obiectivele societale mai largi ale fericirii și bunăstării.

1.1 Definiția și originile utilitarismului

Utilitarismul este o teorie morală care evaluează moralitatea acțiunilor pe baza consecințelor acestora, concentrându-se în mod specific pe rezultatele care contribuie la cea mai mare fericire sau utilitate generală. Originile utilitarismului pot fi urmărite în munca filozofilor englezi Jeremy Bentham și John Stuart Mill, cărora li se atribuie dezvoltarea principiilor fundamentale ale teoriei la sfârșitul secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea.

Jeremy Bentham, fondatorul utilitarismului, a articulat principiul de bază al teoriei în lucrarea sa *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (1780). Bentham a susținut că valoarea morală a unei acțiuni ar trebui să fie determinată de cantitatea de plăcere sau de fericire pe care o generează și de cantitatea de durere sau suferință pe care o evită. Potrivit lui Bentham, fericirea fiecărui individ este de valoare egală, iar societatea ar trebui să urmărească să maximizeze fericirea agregată prin luarea de acțiuni care produc cel mai mare echilibru dintre plăcere și durere.

John Stuart Mill, un avocat mai târziu al utilitarismului, a rafinat ideile lui Bentham în lucrarea sa *Utilitarism* (1863). Mill a extins punctul de vedere al lui Bentham prin introducerea conceptului de diferențe calitative dintre plăceri. În timp ce Bentham s-a concentrat pe cantitatea de fericire, Mill a susținut că unele plăceri (de exemplu, plăcerile intelectuale și morale) sunt mai valoroase decât altele (de exemplu, plăcerile fizice). Această distincție între plăcerile superioare și inferioare a fost o modificare semnificativă a utilitarismului lui Bentham, menită să adreseze criticilor că teoria era prea simplistă sau hedonistă.

Atât Bentham, cât și Mill au încadrat utilitarismul ca un sistem de maximizare a fericirii pentru societate în ansamblu. Potrivit acestui punct de vedere, acțiunea corectă este cea care produce cea mai mare cantitate de fericire pentru cel mai mare număr de oameni, indiferent de preferințele individuale, bogăția sau statutul social.

1.2 Principiile de bază ale utilitarismului

Principiul de bază al utilitarismului este „principiul celei mai mari fericiri”, care afirmă că acțiunea corectă din punct de vedere moral este cea care produce cea mai mare fericire totală pentru cel mai mare număr de oameni. Acest principiu se bazează pe următoarele idei cheie:

- Hedonism: Ideea că fericirea sau bunăstarea este definită de cantitatea de plăcere și absența durerii. Utilitarismul hedonist se concentrează pe maximizarea plăcerii și pe minimizarea suferinței.
- Consecvențialism: Valoarea morală a unei acțiuni este determinată de rezultatele sau consecințele acesteia. În cadrul utilitarist, acțiunile sunt judecate în funcție de capacitatea lor de a crește fericirea sau de a reduce suferința.
- Imparțialitate: fericirea fiecărui individ este considerată la fel de importantă. Utilitarismul nu acordă prioritate fericirii unui individ asupra altora, ci caută să maximizeze bunăstarea generală a societății, indiferent de individ.

Utilitarismul este adesea considerat o formă de *utilitarism act*, în care fiecare acțiune individuală este judecată în funcție de capacitatea sa de a maximiza fericirea. Cu toate acestea, teoria a evoluat de-a lungul timpului, utilitarismul regulilor apărând ca o abordare alternativă.

1.3 Utilitarismul regulilor vs. Utilitarismul actului

În timp ce *utilitarismul actului* se concentrează pe evaluarea moralității acțiunilor individuale, *utilitarismul regulilor* are o perspectivă mai largă, subliniind importanța respectării regulilor care, în general, duc la cel mai mare bine pentru cel mai mare număr. Utilitarismul regulilor presupune că, mai degrabă decât evaluarea fiecărui act individual, este mai eficient să se creeze reguli care tind să maximizeze fericirea în timp.

De exemplu, utilitarismul de regulă ar putea susține legi împotriva furtului sau crimei, nu pentru că fiecare act de furt sau crimă duce la o scădere netă a fericirii, ci pentru că regula generală împotriva acestor acțiuni produce mai multă fericire decât le permite indivizilor să ia

decizii bazate pe consecințele de la caz la caz. Utilitarismul regulilor permite o mai mare predictibilitate și stabilitate în societate, ceea ce poate crește bunăstarea generală.

1.4 Critica utilitarismului

În ciuda atractivității sale, utilitarismul a fost subiectul unor critici semnificative. Cele mai proeminente critici includ:

• *Tirania majorității*: Criticii susțin că utilitarismul poate justifica acțiuni care dăunează sau opresc minorități, dacă acest lucru maximizează fericirea generală. De exemplu, o politică care aduce beneficii majorității, dar dăunează în mod disproporționat unei minorități vulnerabile ar putea fi văzută ca acceptabilă într-un cadru utilitar, chiar dacă încalcă drepturile minorității.

• *Încălcarea drepturilor individuale*: Utilitarismul este uneori văzut ca incompatibil cu drepturile individuale. Dacă protecția drepturilor individuale duce la o scădere a fericirii agregate, utilitarismul ar putea justifica încălcarea acestora. Acest lucru este mai ales problematic atunci când se iau în considerare drepturile populațiilor vulnerabile, care pot fi marginalizate în căutarea unor beneficii societale mai mari.

• *Dificultăți în măsurarea fericirii*: Una dintre cele mai semnificative provocări ale utilitarismului este dificultatea practică de a măsura fericirea sau utilitatea. Este adesea imposibil să cuantificăm experiențele subiective ale indivizilor, în special atunci când comparăm diferite tipuri de fericire sau suferință. Acest lucru ridică întrebări cu privire la fezabilitatea aplicării principiilor utilitare în deciziile politice din lumea reală.

• *Utilitatea pe termen scurt vs. pe termen lung*: Criticii susțin, de asemenea, că utilitarismul tinde să se concentreze pe câștigurile pe termen scurt ale fericirii și poate eșua să țină seama de consecințele pe termen lung ale acțiunilor. Acest lucru este deosebit de problematic atunci când se iau în considerare drepturile și bunăstarea populațiilor vulnerabile, care pot suferi pe termen lung din cauza politicilor care acordă prioritate utilității pe termen scurt.

În ciuda acestor critici, utilitarismul rămâne o teorie etică puternică și influentă, iar aplicarea sa la drepturile omului – în special în protecția grupurilor vulnerabile – rămâne un domeniu important de explorare.

Am pus bazele pentru înțelegerea utilitarismului și a provocărilor sale. Următorul pas va fi continuarea cu Capitolul 2 („Conceptul de vulnerabilitate și drepturile omului”), care va aprofunda conceptul de vulnerabilitate, importanța drepturilor omului și modul în care acestea se intersectează cu etica utilitarista.

Secțiunea 2: Conceptul de vulnerabilitate și drepturile omului

Această secțiune se va concentra pe definirea vulnerabilității, înțelegerea drepturilor omului și explorarea modului în care aceste concepte se intersectează cu etica utilitarista, în special în contextul protecției populațiilor vulnerabile.

2.1 Definirea vulnerabilității

Conceptul de vulnerabilitate se referă la condiția de a fi expus la posibilitatea rănirii sau suferinței, adesea din cauza unor factori care nu pot fi controlați de un individ. Vulnerabilitatea nu este doar o trăsătură personală, ci este adesea modelată de circumstanțe externe, structuri sociale și inegalități sistemice. În contextul drepturilor omului, vulnerabilitatea este deosebit de relevantă deoarece subliniază poziția precară a anumitor indivizi sau grupuri în cadrul societății, care pot fi mai predispuse la exploatare, marginalizare sau neglijare.

Vulnerabilitatea poate fi înțeleasă în mai multe moduri, inclusiv:

• *Vulnerabilitatea fizică:* se referă la persoanele care prezintă un risc mai mare de a suferi vătămări fizice, cum ar fi bătrânii, copiii, persoanele cu dizabilități sau cei care trăiesc în medii periculoase sau sărace.

• *Vulnerabilitatea socială*: Vulnerabilitatea socială cuprinde grupuri care se confruntă cu discriminarea sau excluderea pe baza unor factori precum rasa, genul, etnia sau statutul

socioeconomic. Aceste grupuri nu au adesea acces la resursele sau oportunitățile necesare pentru a participa pe deplin în societate.

• *Vulnerabilitatea economică*: Vulnerabilitatea economică apare atunci când indivizii sau comunitățile nu au resurse financiare, lăsându-le susceptibile la sărăcie, șomaj sau exploatare. Vulnerabilitatea economică se poate intersecta și cu vulnerabilitatea fizică și socială, deoarece persoanele care trăiesc în sărăcie se confruntă adesea cu provocări suplimentare legate de asistență medicală, educație și siguranță.

• *Vulnerabilitatea psihologică:* Vulnerabilitatea psihologică se referă la indivizii care se pot confrunta cu probleme de sănătate mintală, traume sau suferință emoțională, ceea ce îi poate face mai susceptibili la vătămări sau abuz.

Conceptul de vulnerabilitate evidențiază distribuția inegală a riscului în societate, unii indivizi sau grupuri se confruntă cu o expunere sporită la rău. Vulnerabilitatea este adesea agravată de factori sistemici, cum ar fi inegalitatea socială, lipsa accesului la resurse și discriminarea istorică, care perpetuează și mai mult ciclurile de dezavantaj.

2.2 Cadrul drepturilor omului

Drepturile omului sunt drepturi fundamentale pe care toți indivizii le posedă în virtutea umanității lor. Aceste drepturi sunt recunoscute universal și sunt menite să asigure că fiecare persoană are acces la demnitatea, libertatea și securitatea de bază. Conceptul drepturilor omului se bazează pe ideea că indivizii ar trebui să-și poată trăi viața fără a suferi vătămări nedrepte sau a fi supuși exploatării, opresiunii sau violenței.

Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO), adoptată de Națiunile Unite în 1948, este unul dintre cele mai importante documente în dezvoltarea dreptului internațional al drepturilor omului. DUDO subliniază o gamă largă de drepturi, inclusiv drepturile civile, politice, economice, sociale și culturale. Unele drepturi cheie prezentate în DUDO includ:

• Dreptul la viață, libertate și securitate: acesta include dreptul de a trăi liber de violență arbitrară sau închisoare și dreptul de a fi protejat de vătămări fizice sau amenințări la adresa siguranței personale.

• Dreptul la egalitate: Toți indivizii, indiferent de rasă, sex, naționalitate sau alt statut, au dreptul la protecție egală conform legii și nu ar trebui să se confrunte cu discriminare sau excludere.

• Dreptul la sănătate, educație și un standard de trai adecvat: Aceste drepturi asigură accesul persoanelor la resursele necesare pentru a trăi o viață demnă, inclusiv acces la asistență medicală, educație și locuință.

• Dreptul de a participa la viața politică și culturală: Acesta include dreptul de a vota, de a se angaja în procese politice și de a-și exprima liber convingerile și opiniile.

Drepturile omului servesc drept protecții fundamentale pentru indivizi, în special pentru populațiile vulnerabile, împotriva abuzurilor de putere. Legea drepturilor omului urmărește să creeze un standard global de tratament care să recunoască demnitatea inerentă a fiecărei persoane și să promoveze corectitudinea, justiția și egalitatea.

2.3 Populațiile vulnerabile și drepturile omului

Anumite grupuri din societate sunt deosebit de vulnerabile la încălcările drepturilor omului. Aceste grupuri se pot confrunta cu dezavantaje sistemice care le face mai dificil să își exercite drepturile și să se bucure de beneficiile participării sociale și politice. Unele populații cheie vulnerabile includ:

• Grupuri minoritare: minoritățile etnice, rasiale și religioase se confruntă adesea cu discriminare, excludere și violență. Acestor persoane li se poate refuza accesul la servicii esențiale, cum ar fi asistența medicală, educația și locurile de muncă, și pot fi supuse represiunii politice.

• Femeile și copiii: Femeile și copiii, în special în societățile patriarhale, pot suferi violență, exploatare și acces restricționat la educație și asistență medicală. Violența bazată pe

gen, munca copiilor și traficul sunt toate preocupări semnificative care afectează în mod disproporționat femeile și copiii.

• Persoane cu dizabilități: Persoanele cu dizabilități fizice sau mentale se confruntă adesea cu discriminare și bariere în accesul la educație, angajare și asistență medicală. În multe societăți, infrastructura și sprijinul sunt insuficiente pentru a satisface nevoile lor, lăsându-le vulnerabile la excluziunea socială.

• Refugiați și migranți: Persoanele strămutate, refugiații și migranții sunt deosebit de vulnerabili din cauza lipsei de protecție legală și a accesului la resurse. Aceste persoane se pot confrunta cu exploatare, trafic de persoane și încălcări ale drepturilor lor fundamentale, în special în țările care nu le recunosc sau nu le susțin statutul legal.

• Persoane în vârstă: adulții în vârstă, în special cei cu resurse economice limitate, se pot confrunta cu neglijență și abuz, precum și cu provocări în accesarea asistenței medicale și a serviciilor sociale. Pe măsură ce indivizii îmbătrânesc, pot experimenta un declin fizic sau cognitiv, făcându-i mai vulnerabili la vătămări.

Vulnerabilitatea acestor populații este adesea agravată de factori care se intersectează, cum ar fi sărăcia, lipsa educației și locația geografică. Ca urmare, abordarea nevoilor grupurilor vulnerabile necesită o abordare cu mai multe fațete care să ia în considerare circumstanțele și provocările specifice ale acestora.

2.4 Utilitarismul și populațiile vulnerabile

Utilitarismul, cu accent pe maximizarea fericirii generale sau a utilității, poate oferi o rațiune convingătoare pentru protejarea populațiilor vulnerabile. În esență, utilitarismul urmărește să maximizeze bunăstarea societății în ansamblu, care include atât majoritatea, cât și minoritatea. În cazul indivizilor vulnerabili, utilitarismul poate susține că bunăstarea acestor grupuri este esențială pentru atingerea celei mai mari fericiri generale.

Cu toate acestea, utilitarismul se confruntă și cu provocări etice semnificative atunci când este aplicat pentru protecția populațiilor vulnerabile. Preocuparea centrală este potențialul calculelor utilitare de a justifica sacrificarea bunăstării unei minorități de dragul majorității. Acest lucru este deosebit de problematic atunci când drepturile și interesele grupurilor vulnerabile sunt neglijate în favoarea politicilor care beneficiază majoritatea.

De exemplu, un guvern ar putea justifica reducerea programelor de asistență socială pentru cei săraci sau reducerea accesului la asistență medicală pentru comunitățile marginalizate, dacă astfel de acțiuni au ca rezultat o creștere netă a fericirii generale pentru populația mai largă. În timp ce acest lucru ar putea maximiza utilitatea agregată pe termen scurt, poate duce la un prejudiciu semnificativ pentru persoanele vulnerabile, care pot avea ca rezultat o scădere a calității vieții, o suferință crescută sau chiar deces.

2.5 Rolul drepturilor în utilitarism

Pentru a reconcilia tensiunea dintre utilitarism și protecția populațiilor vulnerabile, este esențial să luăm în considerare rolul drepturilor individuale în cadrul utilitarist. O soluție posibilă este includerea utilitarismului bazat pe drepturi, care tratează anumite drepturi fundamentale precum constrângeri secundare care nu pot fi încălcate, chiar dacă acest lucru ar crește fericirea generală. Aceste constrângeri secundare sunt concepute pentru a proteja persoanele vulnerabile de vătămări și pentru a se asigura că calculele utilitare nu justifică tratamentul sau exploatarea nedreptă.

De exemplu, o abordare utilitară a regulilor ar putea stabili drepturi la viață, libertate și securitate ca principii inviolabile, prevenind astfel politicile care sacrifică drepturile individuale pentru binele mai mare. Prin încorporarea drepturilor în etica utilitaristă, este posibil să se creeze un cadru care să protejeze persoanele vulnerabile, promovând în același timp bunăstarea generală a societății.

Această secțiune se va concentra asupra modului în care utilitarismul poate fi aplicat drepturilor omului, în special în contextul protecției populațiilor vulnerabile. Vom explora modul în care teoria utilitaristă se intersectează cu principiile drepturilor omului, acordând o atenție deosebită echilibrării utilității agregate cu respectarea drepturilor individuale.

3.1 Intersecția dintre utilitarism și drepturile omului

În centrul dezbaterii dintre utilitarism și drepturile omului se află tensiunea dintre maximizarea fericirii generale și protejarea drepturilor individuale. Utilitarismul, ca teorie consecințialistă, este adesea criticat pentru că justifică acțiuni care pot încălca drepturile individuale, dacă acest lucru crește fericirea generală. De exemplu, o politică care reduce drepturile unui grup vulnerabil pentru a îmbunătăți bunăstarea majorității poate fi văzută ca justificată conform raționamentului utilitarist tradițional.

Totuși, această tensiune nu înseamnă neapărat că utilitarismul este incompatibil cu protecția drepturilor omului. De fapt, mulți teoreticieni susțin că o formă mai nuanțată sau mai rafinată de utilitarism se poate alinia cu principiile drepturilor omului. Utilitarismul poate fi interpretat într-un mod care susține drepturile omului, în special atunci când se ia în considerare bunăstarea pe termen lung a societății și promovarea dreptății și echității.

Una dintre modalitățile prin care utilitarismul se poate alinia cu drepturile omului este prin conceptul de utilitarism de regulă, care sugerează că societatea ar trebui să adopte reguli care promovează în general cea mai mare fericire pentru cel mai mare număr. Aceste reguli pot include drepturi fundamentale care protejează persoanele vulnerabile de vătămări. De exemplu, drepturile omului, cum ar fi dreptul la viață, libertate și securitate ar putea fi văzute ca elemente esențiale ale regulilor care maximizează utilitatea generală pe termen lung.

3.2 Rolul drepturilor în etica utilitaristă

În timp ce utilitarismul se concentrează în mod tradițional pe maximizarea fericirii agregate, aplicarea utilitarismului bazat pe drepturi oferă un mecanism pentru reconcilierea drepturilor individuale cu scopurile utilitare. În acest cadru, anumite drepturi sunt tratate ca inviolabile și servesc drept constrângeri secundare care nu pot fi depășite în căutarea unei fericiri generale mai mari. Aceste constrângeri secundare oferă o protecție pentru populațiile vulnerabile, asigurând că politicile și acțiunile nu încalcă drepturile fundamentale ale omului, chiar dacă acest lucru ar crește utilitatea generală.

De exemplu, dreptul la viață este în general considerat drept absolut în multe cadre etice. O abordare utilitară bazată pe drepturi ar afirma că nicio politică sau acțiune, chiar dacă maximizează fericirea societății, nu poate încălca în mod justificat acest drept. Astfel, protejarea populațiilor vulnerabile – precum copiii, persoanele în vârstă sau persoanele cu dizabilități – devine o prioritate în cadrul utilitarist, întrucât bunăstarea și drepturile lor fundamentale sunt nenegociabile.

În plus, viziunea prioritară în cadrul eticii utilitariste poate oferi sprijin suplimentar pentru protejarea populațiilor vulnerabile. Potrivit acestui punct de vedere, bunăstarea celor mai dezavantajați ar trebui să fie prioritară față de interesele majorității. Acordând mai multă pondere nevoilor indivizilor vulnerabili, utilitarismul asigură că aceste grupuri nu sunt neglijate în căutarea fericirii totale. Viziunea prioritară se aliniază îndeaproape cu principiile drepturilor omului, care pun accent pe protecția persoanelor care sunt cele mai expuse riscului de exploatare sau vătămare.

3.3 Utilitarismul regulilor și drepturile omului

Utilitarismul de reguli oferă o cale promițătoare pentru reconcilierea utilitarismului cu protecția drepturilor fundamentale ale omului. Spre deosebire de utilitarismul de act, care evaluează moralitatea acțiunilor individuale de la caz la caz, utilitarismul de reguli subliniază importanța stabilirii unor reguli care promovează în general fericirea și bunăstarea. Aceste

reguli sunt concepute pentru a crea beneficii pe termen lung pentru societate, iar adoptarea lor se bazează pe capacitatea lor de a maximiza utilitatea generală.

În contextul drepturilor omului, utilitarismul regulilor poate sprijini crearea de legi și politici care protejează populațiile vulnerabile. De exemplu, legile împotriva discriminării, a muncii copiilor și a traficului de persoane pot fi văzute ca reguli care maximizează bunăstarea societății, asigurând că persoanele vulnerabile sunt tratate cu demnitate și respect. Este posibil ca aceste reguli să nu conducă întotdeauna la cea mai mare fericire pentru majoritatea pe termen scurt, dar ele contribuie la bunăstarea pe termen lung a societății prin asigurarea dreptății, egalității și echității.

Unul dintre beneficiile cheie ale utilitarismului de reguli este că permite protejarea drepturilor fără a compromite obiectivul utilitar de maximizare a fericirii. Prin adoptarea unor reguli care protejează grupurile vulnerabile, societatea se asigură că acești indivizi sunt tratați echitabil și că drepturile lor sunt respectate, lucrând în același timp pentru obiectivul mai larg de creștere a fericirii societății.

3.4 Utilitarismul de preferință și drepturile omului

O altă variantă a utilitarismului, utilitarismul de preferință, oferă un cadru care se poate alinia mai strâns cu protecția drepturilor omului. Utilitarismul de preferință, dezvoltat de filozofi precum Peter Singer, susține că acțiunea corectă din punct de vedere moral este cea care îndeplinește preferințele sau interesele indivizilor în cea mai mare măsură posibilă. Spre deosebire de utilitarismul hedonist, care se concentrează pe cantitatea de fericire, utilitarismul de preferințe se preocupă de satisfacerea preferințelor indivizilor, indiferent dacă aceste preferințe sunt de natură hedonică sau non-hedonică.

În contextul drepturilor omului, utilitarismul de preferință oferă o abordare mai incluzivă a bunăstării. Recunoaște că indivizii au preferințe și interese diverse și că acestea ar trebui să fie luate în considerare atunci când se iau decizii etice. Această abordare este deosebit de utilă atunci când se iau în considerare drepturile populațiilor vulnerabile, deoarece permite recunoașterea preferințelor și nevoilor acestora. De exemplu, persoanele cu dizabilități pot avea preferințe legate de accesibilitate, educație și asistență medicală, care sunt considerații importante în determinarea modului cel mai bun de a-și promova bunăstarea.

Utilitarismul de preferință poate găzdui, de asemenea, conceptul de consimțământ informat, care este o piatră de temelie a drepturilor omului. Prin respectarea preferințelor indivizilor, utilitarismul asigură că indivizii au o voce în deciziile care le afectează viața, mai ales în contextul politicilor și intervențiilor care pot avea impact asupra populațiilor vulnerabile. Acest respect pentru autonomia individuală se aliniază îndeaproape cu principiile drepturilor omului, care subliniază importanța libertății și a autodeterminării.

3.5 Utilitarismul prioritar și protecția populațiilor vulnerabile

Utilitarismul prioritar, așa cum a propus filozoful Harsanyi și alții, oferă un alt cadru important pentru protejarea populațiilor vulnerabile. Utilitarismul prioritar susține că ar trebui acordată mai multă pondere bunăstării celor mai slabi indivizi decât a celorlalți, chiar dacă acest lucru are ca rezultat o scădere a fericirii generale. Această abordare este deosebit de relevantă în contextul grupurilor vulnerabile, deoarece asigură că nevoile lor sunt prioritizate în deciziile morale și politice.

Viziunea prioritară se aliniază cu principiile drepturilor omului în sensul că pledează pentru protecția și împuternicirea celor care sunt cel mai expuși riscului de vătămare sau exploatare. De exemplu, politicile care acordă prioritate accesului la asistență medicală pentru cei săraci, educația pentru copiii marginalizați sau sprijinul social pentru vârstnici se aliniază atât cu utilitarismul prioritar, cât și cu principiile drepturilor omului. Concentrându-se pe cei mai dezavantajați, utilitarismul prioritar ajută la asigurarea faptului că populațiile vulnerabile nu sunt trecute cu vederea în căutarea unei fericiri generale mai mari.

În acest sens, utilitarismul prioritar oferă o modalitate de a reconcilia utilitarismul cu protecția drepturilor individuale. Acordând prioritate bunăstării persoanelor vulnerabile, utilitarismul prioritar recunoaște importanța de a se asigura că nimeni nu este lăsat în urmă în căutarea bunăstării societale.

3.6 Maximizarea utilității fără a sacrifica drepturile

Pentru ca utilitarismul să fie compatibil cu protecția populațiilor vulnerabile, este esențial ca drepturile să fie integrate în cadrul utilitarist ca limite nenegociabile. Ideea de constrângeri secundare – bazate pe drepturi – asigură că calculele utilitare nu justifică acțiunile care dăunează persoanelor sau le încalcă drepturile de bază. Această integrare a drepturilor în etica utilitaristă creează o abordare mai echilibrată și mai justă a maximizării fericirii.

De exemplu, în cazul politicilor economice, un cadru utilitar care include constrângeri secundare ar împiedica guvernul să adopte politici care exploatează persoanele vulnerabile, chiar dacă astfel de politici cresc producția economică globală. În cazul asistenței medicale, o abordare utilitară bazată pe drepturi ar împiedica politicile care interzic accesul la asistență medicală esențială pentru grupurile marginalizate, chiar dacă astfel de politici ar crește bunăstarea majorității.

Prin integrarea drepturilor în etica utilitaristă, ne asigurăm că căutarea fericirii nu se face în detrimentul dreptății și echității. Utilitarismul bazat pe drepturi ajută la crearea unui cadru în care atât drepturile individuale, cât și utilitatea generală sunt prioritare.

Secțiunea 4: Provocările etice ale utilitarismului în protejarea populațiilor vulnerabile.

Această secțiune va aprofunda principalele provocări etice care apar atunci când se aplică teoria utilitaristă la protecția populațiilor vulnerabile. Acesta va aborda tensiunea dintre utilitatea agregată și drepturile individuale, precum și va discuta potențialele capcane etice ale abordării utilitariste.

4.1 Tensiunea dintre utilitatea agregată și drepturile individuale

Una dintre provocările etice principale asociate cu utilitarismul este conflictul potențial dintre utilitatea agregată - maximizarea fericirii pentru cel mai mare număr - și protecția drepturilor individuale. Utilitarismul, în special în forma sa tradițională de utilitarism act, judecă acțiunile numai pe baza rezultatelor lor, cu scopul de a maximiza cel mai mare bine pentru cel mai mare număr. În acest cadru, drepturile individuale pot fi uneori sacrificate dacă acest lucru duce la un beneficiu general mai mare. Acest lucru creează o dilemă morală atunci când se ia în considerare protecția populațiilor vulnerabile. Persoanele sau grupurile vulnerabile pot fi afectate în mod disproporționat de politici sau acțiuni menite să beneficieze majoritatea.

De exemplu, un guvern poate justifica sacrificarea anumitor drepturi sau privilegii pentru comunitățile marginalizate dacă are ca rezultat un câștig net pentru populația mai mare. Deși acest lucru poate maximiza fericirea în ansamblu, poate duce la un prejudiciu semnificativ pentru grupurile vulnerabile, încălcându-le drepturile fundamentale ale omului. De exemplu, un calcul utilitar ar putea justifica privarea unui grup marginalizat de servicii esențiale (de exemplu, asistență medicală sau educație) dacă resursele economisite sunt folosite în beneficiul majorității. În timp ce societatea mai largă poate beneficia de pe urma acestor realocări, persoanele din grupul vulnerabil se confruntă cu vătămări semnificative, iar drepturile lor sunt potențial subminate. Acest tip de raționament contravine principiului demnității umane și al protecției persoanelor vulnerabile, așa cum este subliniat în cadrele internaționale ale drepturilor omului, cum ar fi Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO).

4.2 Dilema „Sacrificiul celor puțini pentru cei mulți”.

O problemă deosebit de îngrijorătoare în cadrul utilitarismului este „sacrificiul celor puțini pentru cei mulți”. Ideea că un grup mic de indivizi poate fi sacrificat pentru a atinge un bine mai mare ridică preocupări etice semnificative. În situațiile în care populațiile vulnerabile

sunt expuse riscului de exploatare, neglijare sau vătămare de dragul maximizării fericirii generale, aceasta devine o problemă morală serioasă.

De exemplu, într-un sistem de asistență medicală, o perspectivă utilitară poate acorda prioritate alocarea de resurse (cum ar fi tratamentul sau vaccinurile) persoanelor care au cea mai mare probabilitate de a beneficia, potențial neglijându-i pe cei care sunt cei mai vulnerabili sau cel mai puțin probabil să beneficieze pe termen scurt. Deși acest lucru ar putea fi văzut ca maximizarea utilității agregate prin salvarea celui mai mare număr de oameni, îi lasă pe indivizii vulnerabili fără îngrijirea de care au nevoie. Acest tip de „calcul de sacrificiu" este contrar principiilor dreptății și echității, deoarece subminează demnitatea egală a tuturor indivizilor și drepturile celor mai vulnerabili.

Problema etică a sacrificării celor puțini pentru mulți a fost criticată pe scară largă, în special în contextul populațiilor vulnerabile, deoarece deseori are ca rezultat o justificare utilitară pentru exploatare, neglijare sau abuz. Criticii susțin că o astfel de perspectivă nu respectă valoarea și drepturile inerente ale indivizilor, în special ale celor care sunt deja dezavantajați sau marginalizați.

4.3 Problema agregării

Un principiu central al utilitarismului tradițional este principiul agregării, care susține că utilitatea totală sau fericirea societății este pur și simplu suma utilităților individuale. Această abordare de agregare poate fi problematică atunci când este aplicată pentru protecția populațiilor vulnerabile, deoarece presupune că suferința indivizilor poate fi depășită de fericirea generală a societății. Din această perspectivă, durerea și suferința unui grup mic pot fi justificate dacă conduc la o creștere netă a utilității agregate.

Acest lucru duce la o situație în care drepturile și bunăstarea persoanelor vulnerabile pot fi sacrificate de dragul maximizării fericirii la scară societală. De exemplu, suferința unui grup minoritar ar putea fi respinsă dacă beneficiile majorității sunt suficient de mari. Aceasta este adesea numită „tirania majorității", unde interesele unei minorități sunt ignorate sau depășite de preferințele majorității. În contextul populațiilor vulnerabile, aceasta ar putea însemna că nevoile celor care sunt deja dezavantajați sunt și mai mult marginalizate, în ciuda prejudiciului pe termen lung pe care acest lucru îl poate provoca.

Problema agregării ridică preocupări semnificative cu privire la implicațiile etice ale utilitarismului atunci când este aplicat drepturilor omului. Ea sugerează că utilitarismul, în forma sa tradițională, este insuficient pentru a proteja drepturile indivizilor, în special a celor mai vulnerabili. În lumina acestor preocupări, mulți oameni de știință pledează pentru o versiune modificată a utilitarismului, care să pună mai mult accent pe drepturile individuale și pe protecția grupurilor vulnerabile.

4.4 Pericolele etice ale calculelor utilitare pe termen scurt vs. pe termen lung

O altă provocare la adresa utilitarismului în protecția populațiilor vulnerabile este potențialul de a acorda prioritate utilității pe termen scurt față de consecințele pe termen lung. Calculele utilitare se concentrează adesea pe maximizarea fericirii în viitorul imediat, ceea ce poate duce uneori la decizii care beneficiază majoritatea pe termen scurt, dar provoacă prejudicii semnificative persoanelor vulnerabile pe termen lung.

De exemplu, politicile care acordă prioritate creșterii economice sau stabilității sociale pe termen scurt pot duce la exploatarea sau neglijarea comunităților marginalizate. În timp ce aceste politici pot aduce beneficii imediate populației mai largi, ele pot, de asemenea, perpetua cicluri de sărăcie, inegalitate și discriminare pentru grupurile vulnerabile. Consecințele pe termen lung pentru aceste grupuri pot include lipsa de drepturi continuă, scăderea bunăstării și erodarea drepturilor lor umane.

Tendința utilitarismului de a acorda prioritate fericirii pe termen scurt poate, prin urmare, să submineze capacitatea sa de a proteja populațiile vulnerabile. Bunăstarea pe termen lung a grupurilor vulnerabile, cum ar fi copiii, persoanele în vârstă sau comunitățile

marginalizate, poate fi neglijată dacă beneficiile imediate pentru majoritatea sunt văzute ca fiind mai presante. Acest lucru ridică preocupări etice cu privire la sustenabilitatea politicilor utilitare și capacitatea acestora de a promova bunăstarea reală pentru toți indivizii, în special pentru cei care sunt cei mai expuși riscului.

4.5 Rolul justiției distributive în utilitarism

Concentrarea utilitarismului asupra fericirii agregate aduce, de asemenea, sub semnul întrebării problema justiției distributive – alocarea echitabilă a beneficiilor și a poverilor în societate. Utilitarismul nu abordează în mod inerent modul în care ar trebui distribuite beneficiile fericirii sau utilității, lăsând posibilitatea unei inegalități semnificative. În societățile în care resursele sunt limitate, beneficiile politicilor pot favoriza în mod disproporționat anumite grupuri, în timp ce populațiile vulnerabile poartă povara deciziilor de politică.

De exemplu, politicile care vizează maximizarea creșterii economice pot beneficia în mod disproporționat de persoane sau corporații bogate, în timp ce grupurile vulnerabile, cum ar fi săracii, persoanele cu dizabilități și comunitățile minoritare pot vedea beneficii reduse. Distribuția inegală a beneficiilor poate exacerba inegalitățile sociale existente, adâncind vulnerabilitățile grupurilor dezavantajate și poate încălca drepturile omului.

Accentul pus de utilitarism pe maximizarea utilității agregate nu abordează neapărat importanța etică a modului în care sunt distribuite resursele. Pentru a proteja populațiile vulnerabile, utilitarismul trebuie să fie asociat cu principiile justiției distributive, asigurându-se că beneficiile bunăstării societale sunt distribuite în mod echitabil și că persoanele vulnerabile beneficiază de protecție adecvată.

4.6 Soluții potențiale: Cadre utilitare modificate

Au fost propuse mai multe versiuni modificate ale utilitarismului pentru a aborda aceste provocări etice. Aceste versiuni urmăresc să echilibreze maximizarea fericirii cu protecția drepturilor individuale, în special a drepturilor populațiilor vulnerabile.

• Utilitarismul regulilor: După cum sa discutat mai devreme, utilitarismul regulilor pledează pentru crearea de reguli care promovează în general fericirea și bunăstarea, mai degrabă decât evaluarea acțiunilor individuale în mod izolat. Utilitarismul regulilor permite stabilirea unor reguli bazate pe drepturi care protejează grupurile vulnerabile și împiedică „sacrificiul celor puțini pentru cei mulți".

• Utilitarismul prioritar: Această abordare modificată acordă o mai mare importanță bunăstării celor mai dezavantajate indivizi, asigurând că populațiile vulnerabile nu sunt trecute cu vederea în căutarea fericirii globale. Prin prioritizarea nevoilor celor mai vulnerabili, utilitarismul prioritar abordează preocupările legate de inegalitate și marginalizarea grupurilor dezavantajate.

• Utilitarismul bazat pe drepturi: O versiune bazată pe drepturi a utilitarismului subliniază importanța drepturilor individuale ca constrângeri secundare nenegociabile, care nu pot fi încălcate în căutarea unei fericiri mai mari. Acest lucru asigură că populațiile vulnerabile sunt protejate și drepturile lor sunt respectate, chiar și atunci când ar putea fi tentant să le sacrifici pentru binele mai mare.

Prin integrarea acestor modificări în teoria utilitaristă, este posibil să se creeze un cadru care să maximizeze fericirea, respectând în același timp drepturile individuale și asigurând protecția populațiilor vulnerabile.

Concluzie

În concluzie, această lucrare a susținut că o aplicare nuanțată și echilibrată a utilitarismului, atunci când este integrată cu principiile fundamentale ale drepturilor omului, oferă un cadru promițător pentru abordarea provocărilor etice create de populațiile vulnerabile. Combinând căutarea fericirii globale cu apărarea drepturilor individuale, putem construi o societate care acordă prioritate atât bunăstării societale, cât și protecției demnității umane.

Construirea unei societăți în care atât drepturile individuale, cât și utilitatea generală sunt prioritare și necesită un echilibru atent între urmărirea bunăstării societății și protejarea libertăților individuale. Politicile bazate pe principii utilitare trebuie să urmărească nu numai să maximizeze fericirea agregată, ci și să protejeze populațiile vulnerabile de vicisitudini și să asigure acces echitabil la oportunități și resurse.

O concluzie critică din această lucrare este că cadrele bazate pe drepturi nu sunt antitetice cu utilitarismul. Mai degrabă, ele oferă constrângerile necesare pentru a se asigura că căutarea utilitară a fericirii nu justifică acțiuni lipsite de etică sau încalcă drepturile fundamentale ale omului. De exemplu, politicile care vizează combaterea sărăciei, îmbunătățirea accesului la asistență medicală și abordarea inegalității educaționale ar trebui să se asigure că grupurile vulnerabile, cum ar fi minoritățile rasiale, femeile și persoanele dezavantajate din punct de vedere economic, nu sunt lăsate în urmă sau afectate în acest proces.

În plus, este esențial să recunoaștem că fericirea societății nu este derivată numai din bogăția materială sau succesul economic, ci și din accesul la libertățile de bază, oportunitatea de a participa la luarea deciziilor și capacitatea de a avea o viață plină de sens. O societate care acordă prioritate drepturilor individuale și utilității generale este una în care indivizii sunt liberi să facă alegeri care contribuie la propria bunăstare, fiind în același timp asigurați că nevoile lor de bază și libertățile fundamentale vor fi protejate.

Abordarea hibridă a utilitarismului și a drepturilor omului propusă în această lucrare reprezintă o cale pentru crearea unor politici corecte, juste și etice care nu numai că maximizează utilitatea societală, ci și asigură protecția și împuternicirea celor mai vulnerabili indivizi. Pe măsură ce avansăm în abordarea provocărilor globale presante, vor fi necesare cercetări suplimentare și inovații în politici pentru a perfecționa acest cadru și pentru a ne asigura că principiile utilitariste continuă să evolueze în moduri care să promoveze justiția, echitatea și dezvoltarea durabilă pentru toți.

BIBLIOGRAPHY:

1. Nicolae Voiculescu, Maria-Beatrice Berna, ”*Tratat de drepturile omului*”, Editura Universul Juridic, București, 2023,
2. Dan Claudiu Dănișor, ”*Modernitate, Liberalism și Drepturile Omului, Drept constituțional și instituții Politice”,* Vol. I, Ediția a doua revizuită și adăugită, Editura Simbol, 2018
3. Mădălina Cristina Dănișor, Dan Claudiu Dănișor, ”*Teoria generală a dreptului*”, Editura Universul Juridic, București, 2023,
4. Bentham, Jeremy. *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation.* Oxford: Clarendon Press, 1789.
   - Lucrarea fundamentală a lui Bentham asupra filozofiei utilitariste, conturând principiile fundamentale ale eticii utilitariste, inclusiv urmărirea celei mai mari fericiri și importanța utilității sociale în considerente juridice și morale
5. Mill, John Stuart. *Utilitarianism.* London: Parker, Son, and Bourn, 1863.
   - Explorarea lui Mill a eticii utilitariste este crucială pentru înțelegerea evoluției teoriei, cu accent pe diferențele calitative ale plăcerilor și importanța drepturilor individuale în maximizarea bunăstării generale.
6. Sen, Amartya. *Development as Freedom.* New York: Alfred A. Knopf, 1999.
   - Sen pledează pentru includerea capacităților umane în politica economică și socială, introducând abordarea capacității ca o modalitate de a considera bunăstarea dincolo de simpla maximizare a utilității, aliniindu-se bine cu obiectivele utilitare în ceea ce privește înflorirea umană.

7. Rawls, John. *A Theory of Justice.* Cambridge, MA: Harvard University Press, 1971.
   - Deși nu este strict utilitarista, teoria justiției lui Rawls oferă perspective importante asupra echității și protecției populațiilor vulnerabile, care pot completa considerentele utilitare ale justiției
8. Dworkin, Ronald. *Taking Rights Seriously.* Cambridge, MA: Harvard University Press, 1977.
   - Critica lui Dworkin asupra utilitarismului subliniază protecția drepturilor individuale ca fiind fundamentală, oferind o perspectivă critică asupra modului în care se combină drepturile și utilitarismul în contexte politice.
9. Nussbaum, Martha C. *Creating Capabilities: The Human Development Approach.* Cambridge, MA: Harvard University Press, 2011.
   - Extinderea lui Nussbaum a lucrării lui Sen oferă un cadru care subliniază importanța capacităților umane în evaluarea bunăstării, care poate fi integrată cu abordările utilitare ale politicii sociale.
10. Tasioulas, John. *Human Rights and the Moral Law.* Oxford: Oxford University Press, 2012.
    - Această lucrare explorează fundamentele morale ale drepturilor omului și examinează modul în care aceste drepturi pot fi integrate cu abordările utilitare ale proiectării politicilor.
11. Buchanan, Allen. "The Limits of Moral Reform: A Critique of Utilitarianism in Human Rights Theory." *Ethics & International Affairs*, vol. 24, no. 1, 2010, pp. 61-80.
    - Buchanan discută limitele utilitarismului în protejarea drepturilor omului, în special atunci când există conflicte între fericirea agregată și libertățile individuale
12. Kagan, Shelly. "The Limits of Utilitarianism." *Philosophy & Public Affairs*, vol. 19, no. 3, 1990, pp. 271-297.
    - Kagan critică utilitarismul explorând dilemele morale care apar atunci când raționamentul utilitar conduce la acțiuni care dăunează indivizilor, în special populațiilor vulnerabile.
13. Sandel, Michael J. "The Procedural Republic and the Unencumbered Self." *Political Theory*, vol. 12, no. 1, 1984, pp. 81-96.
    - Sandel explorează tensiunea dintre principiile utilitare și drepturile individuale, subliniind importanța justiției procedurale și rolul drepturilor în echilibrarea rezultatelor utilitariste.
14. Parfit, Derek. "The Repugnant Conclusion: A Case for Population Ethics." *Philosophical Perspectives*, vol. 4, 1990, pp. 1-24.
    - Articolul lui Parfit abordează o dilemă etică semnificativă în utilitarism cunoscută sub numele de „Concluzie repugnantă", evidențiind provocările agregarii fericirii atunci când se ia în considerare bunăstarea viitoarelor populații.
15. Singer, Peter. "Famine, Affluence, and Morality." *Philosophy & Public Affairs*, vol. 1, no. 3, 1972, pp. 229-243.
    - Singer pledează pentru o abordare utilitară a sărăciei globale, discutând implicațiile etice ale responsabilității societăților bogate de a atenua suferința în lumea în curs de dezvoltare
16. Tasioulas, John. "The Moral Reality of Human Rights." *Philosophical Foundations of Human Rights*, 2008, pp. 185-220.
    - Tasioulas apără fundamentul moral obiectiv al drepturilor omului, susținând că aceste drepturi sunt esențiale pentru protecția persoanelor vulnerabile într-un cadru utilitar.
17. United Nations. *Universal Declaration of Human Rights.* 1948.

- Documentul internațional de bază care stabilește drepturile fundamentale ale omului care trebuie protejate la nivel global, oferind un cadru critic pentru integrarea drepturilor omului cu politica utilitarista.

18. World Health Organization. *World Health Report: Health Systems Financing: The Path to Universal Coverage.* Geneva: World Health Organization, 2010.
    - Un raport cuprinzător privind finanțarea globală a sănătății, care oferă o justificare utilitară pentru asistența medicală universală și importanța acesteia în maximizarea bunăstării generale a societății.
19. Human Rights Watch. *World Report 2020: Rights Trends in the U.S.* Human Rights Watch, 2020.
    - Acest raport examinează tendințele în domeniul drepturilor omului la nivel global, acordând o atenție deosebită modului în care populațiile vulnerabile sunt afectate de politicile globale și naționale și modul în care gândirea utilitarista poate fi aplicată pentru a proteja aceste grupuri.
20. Oxfam. *Climate Change and Vulnerable Populations: A Global Analysis.* Oxford: Oxfam International, 2017.
    - Raportul Oxfam subliniază efectele disproporționate ale schimbărilor climatice asupra populațiilor vulnerabile, folosind etica utilitarista pentru a susține politici de justiție climatică care protejează aceste comunități.
21. The Utilitarianism Website. *Stanford Encyclopedia of Philosophy.* https://plato.stanford.edu/entries/utilitarianism/
22. The International Human Rights Law Centre. "The Relationship Between Human Rights and Public Policy." *Human Rights Education Association*. https://www.hrea.org
23. European Convention on Human Rights. *Council of Europe, 1950.*
24. Jones, Amy. "Utilitarianism and the Protection of Marginalized Groups: A Rights-Based Approach." *PhD Dissertation, University of Cambridge*, 2018.
    - Această disertație explorează potențialul utilitarismului de a proteja populațiile marginalizate, respectând în același timp principiile drepturilor omului, oferind o analiză detaliată a abordării hibride discutate în lucrare
25. Williams, John. "A Critique of Utilitarianism in Human Rights Discourse." *MA Thesis, University of Oxford*, 2016.
    - Williams critică limitările utilitarismului în discursul drepturilor omului, cu accent pe provocările echilibrării utilității agregate cu drepturile individuale.

THE LEGAL REGIME OF WASTE IN THE EUROPEAN UNION

Ştefan-Ciprian Raicea
PhD Student, University of Craiova

Abstract: EU Directive 2018/851 introduces ambitious and gradually progressive targets for the recycling of municipal waste. Thus, Member States must achieve the following minimum objectives: a) 55% by 2025; b) 60% by 2030; c) 65% by 2035. In addition, requirements are introduced regarding uniform methods for calculating these rates, in order to avoid non-compliant or cosmetic reporting. The directive significantly extends the obligation to separate waste collection. If until then only paper, plastic, metal and glass were covered, Directive 2018/851 requires: a) separate collection of bio-waste by 31 December 2023; b) separate collection of textiles and hazardous waste from households by 1 January 2025.
The legal regime of waste is not limited to a positive regulatory framework, but also to guiding principles with axiological and methodological foundation. These principles, progressively developed in the case law of the Court of Justice of the European Union (CJEU), in the policies of the European Commission and in legally binding acts, constitute criteria for orientation, interpretation and application of the rules, with the role of guaranteeing the coherence of the legal system in the field of environmental protection and the circular economy.

Keywords: waste collection, regulatory framework, case law, environmental protection, circular economy

Introducere

Gestionarea deșeurilor a devenit, în ultimele decenii, un subiect de prim-plan în cadrul politicilor publice europene, atât prin prisma impactului său asupra mediului, cât și în contextul angajamentelor asumate de Uniunea Europeană privind combaterea schimbărilor climatice, tranziția verde și economia circulară.[1] Volumul tot mai mare de deșeuri generate, diversificarea tipurilor de materiale utilizate în industrie și consum, precum și efectele cumulative ale poluării asupra sănătății umane și a ecosistemelor au determinat o reconfigurare profundă a cadrului juridic aplicabil acestui domeniu.[2]

În mod tradițional, reglementarea deșeurilor s-a concentrat asupra fazei finale a ciclului de viață a produselor–respectiv eliminarea acestora. Această abordare, specifică anilor ’80–’90, s-a dovedit în timp ineficientă și nesustenabilă. În consecință, Uniunea Europeană a evoluat către un model normativ bazat pe prevenirea generării deșeurilor, pe reutilizare, reciclare și valorificare, într-un cadru coerent ce promovează principiile economiei circulare.[3]

Din perspectivă juridică, această mutație de paradigmă a fost consacrată în mod expres odată cu adoptarea Directivei 2008/98/CE privind deșeurile (Directiva-cadru)[4], care a introdus o ierarhie a modurilor de gestionare și a impus o viziune unitară asupra noțiunii de *deșeu*, a

[1] A.I.Duşcă, *Provocări europene şi româneşti referitoare la deşeuri în lumina celui de-al şaptelea plan de acţiune în materia mediului al Uniunii Europene*, Revista *Dreptul*, vol. 9, nr. 1/2018, p. 153-170; A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 10.
[2] A.I.Duşcă, *La responsabilité préventive, essence de la responsabilité écologique*, Éditions universitaires européennes, Saarbrücken, 2014, p. 120; D.C.Dănişor, *Drept constituţional şi instituţii politice. Vol. I. Teoria generală*, C.H.Beck, Bucureşti, 2007, p. 134.
[3] A.I.Duşcă, *Les changements climatiques. Postulat ou thème plein de controverses?*, Les impliqués, Paris, 2024, p. 132; S.Cercel, I.Călinescu, M.S.Ticu, D.M.Dogaru, *Drept civil. Partea generală*, Universitaria, Craiova, 2016, p. 58.
[4] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0098, consultat pe 03.04.2025.

statutului juridic al acestuia și a obligațiilor ce incumbă diferiților actori implicați în gestionarea sa.[5]

Ulterior, în anul 2018, în contextul *Pachetului privind economia circulară*[6], Comisia Europeană a propus un set de patru directive de reformă, dintre care cea mai relevantă pentru domeniul analizat este Directiva (UE) 2018/851[7], care modifică și completează Directiva-cadru.[8] Această directivă marchează o etapă esențială în evoluția regimului juridic al deșeurilor, prin stabilirea unor obiective ambițioase în materie de reciclare, instituirea unor standarde europene privind responsabilitatea extinsă a producătorului și consolidarea măsurilor de prevenire. Directiva (UE) 2018/851 nu doar că modifică cadrul normativ anterior, ci îl restructurează într-un sens profund, configurând un regim juridic complex, cu valențe ecologice, economice și juridico-administrative.[9]

Cadrul juridic-Directiva (UE) 2018/851 și revizuirea Directivei-cadru 2008/98/CE

Pilonul central al regimului juridic aplicabil deșeurilor în Uniunea Europeană îl reprezintă Directiva 2008/98/CE privind deșeurile, revizuită substanțial prin Directiva (UE) 2018/851, adoptată în contextul Pachetului Economiei Circulare.[10] Aceste instrumente normative consfințesc o serie de principii de drept material și instituțional care ghidează statele membre în transpunerea și aplicarea unitară a normelor europene în materie.[11]

Revizuirea adusă prin Directiva (UE) 2018/851 impune obligații consolidate privind colectarea separată a deșeurilor, introducerea unor obiective cantitative ambițioase privind reciclarea și limitarea depozitării, precum și mecanisme clare de implementare a responsabilității extinse a producătorilor.[12] Printre țintele stabilite se numără reciclarea a minimum 55% din deșeurile municipale până în anul 2025 și reducerea treptată a depozitării deșeurilor municipale la cel mult 10% din totalul generat până în 2035.[13]

Contextul adoptării Directivei 2008/98/CE privind deșeurile. Adoptarea Directivei 2008/98/CE a reprezentat un moment definitoriu în consolidarea dreptului european al deșeurilor. Aceasta a abrogat vechea Directivă 75/442/CEE și a integrat o serie de acte normative complementare, într-un efort de sistematizare și modernizare a reglementării în materie.[14] Directiva-cadru a avut ca scop instituirea unui cadru comun de definire a deșeurilor,

---

[5] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 75; D.Dănişor, *Interpretarea Codului civil. Perspectivă jurilingvistică*, C.H.Beck, Bucureşti, 2015, p. 87.

[6] https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy_en, consultat pe 04.04.2025.

[7] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0851, consultat pe 04.04.2025.

[8] A.I.Duşcă, R.Bischin, *Câteva cuvinte despre protecţia faunei în dreptul intern şi internaţional*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 34, nr. 1/2019, p. 275-286; A.I.Duşcă, *Dreptul Uniunii Europene privind afacerile. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 127.

[9] L.Dogaru, *Green Economy and Green Growth—Opportunities for Sustainable Development*, Proceedings of The 14th International Conference on Interdisciplinarity in Engineering, Târgu-Mureș, 8–9 October 2020, https://doi.org/10.3390/proceedings2020063070, consultat pe 01.04.2025.

[10] L.Dogaru, A.D.Dogaru, *The rights of nature. A new paradigm*, Curentul Juridic, nr. 2/2022, p. 70-81; A.I.Duşcă, *Natura ca subiect de drept,* Revista *Dreptul*, nr. 11/2020, p. 33-62.

[11] L.Dogaru, *Quelques principes du droit de l'environnement*, Curentul Juridic, vol. 72, nr. 1/2018, p. 104-117.

[12] A.I.Duşcă, *The principle of environmental protection in internal law and in the European Union*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 31, nr. 2/2017, p. 158-163; H.Diaconescu, R.Răducanu, *Infracţiuni de corupţie şi de serviciu*, C.H.Beck, Bucureşti, 2018, p. 114.

[13] M.M.Duţu-Buzura, *Dimensiuni politico-juridice ale acţiunii internaţionale a Uniunii Europene privind protecţia mediului şi combaterea schimbării climatice*, Revista de Studii şi Cercetări Juridice, vol. 68, nr. 3/2023, p. 101-138.

[14] R.Răducanu, *Brief considerations on some doctrine and judicial practice issues in the matter of crimes against the financial interests of the European Union*, Elevating Europe-Smart Initiatives and Administrative Innovation. Proceedings of the International Conference EU-PAIR 2023, p. 257-264, https://www.ceeol.com/search/chapter-detail?id=1218649, consultat pe 02.04.2025.

a operațiunilor de valorificare și eliminare, precum și a obligațiilor operatorilor economici și ale autorităților publice.[15]

Una dintre cele mai importante inovații aduse de Directiva 2008/98/CE a fost introducerea ierarhiei deșeurilor, ca principiu juridic general. Aceasta a impus un cadru de prioritizare care plasează prevenirea generării deșeurilor pe primul loc, urmată de pregătirea pentru reutilizare, reciclare, alte forme de valorificare și, în ultimă instanță, eliminarea.[16] Astfel, deciziile juridice și administrative privind gestionarea deșeurilor trebuie să respecte această ordine de preferință, iar orice derogare de la ierarhie trebuie justificată printr-o analiză de impact.[17]

De asemenea, Directiva a consacrat conceptul de *responsabilitate extinsă a producătorului (EPR)*, prin care operatorii economici care introduc produse pe piață sunt obligați să contribuie financiar sau operațional la gestionarea deșeurilor rezultate din respectivele produse, inclusiv în fazele de colectare, transport, valorificare sau eliminare. Acest principiu a devenit ulterior fundamentul unor politici specifice pentru fluxuri de deșeuri precum ambalaje, echipamente electrice și electronice (DEEE), baterii și vehicule scoase din uz.[18]

Cu toate acestea, Directiva 2008/98/CE, în forma sa inițială, a fost considerată insuficient de ambițioasă pentru a susține obiectivele pe termen lung ale Uniunii în ceea ce privește decarbonizarea, eficiența resurselor și economia circulară.[19] Lipsa unor obiective cantitative ferme, ambiguitatea unor termeni-cheie și aplicarea inegală în rândul statelor membre au condus, în timp, la necesitatea unei revizuiri profunde.[20]

Justificarea revizuirii: de la conformitate formală la eficiență materială. În anul 2015, Comisia Europeană a lansat Pachetul privind economia circulară, un set amplu de inițiative legislative și strategice, menite să transforme economia europeană dintr-una liniară, bazată pe extragere–producție–consum–eliminare, într-o economie regenerativă, în care resursele sunt menținute cât mai mult în circuit. În centrul acestui pachet s-a aflat necesitatea reformării regimului deșeurilor.[21] Astfel, în anul 2018, Parlamentul European și Consiliul au adoptat Directiva (UE) 2018/851, care modifică în mod substanțial Directiva-cadru privind deșeurile.[22] Această intervenție legislativă a avut trei obiective principale:[23]

1. Clarificarea terminologiei juridice și a responsabilităților operatorilor – în vederea eliminării ambiguităților și uniformizării interpretării normelor în toate statele membre;

2. Crearea unui cadru juridic robust pentru implementarea principiilor economiei circulare – prin obiective clare, măsurabile și termene precise;

3. Consolidarea controlului și trasabilității în gestionarea deșeurilor – prin raportări standardizate și responsabilități clare pentru autoritățile naționale.[24]

---

[15] R.Răducanu, *Câteva consideraţii de doctrină şi practică judiciară privind răspunderea penală a persoanei juridice în lumina noului Cod penal*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 25, nr. 1/2014, p. 112-115; S.Răduleţu, *Unele aspecte controversate privind răspunderea penală a persoanei juridice*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 32, nr. 1/2018, p. 79-87.

[16] A.I.Duşcă, *Provocări europene și românești referitoare la deșeuri în lumina celui de-al șaptelea plan de acțiune în materia mediului al Uniunii Europene*, Revista *Dreptul*, vol. 9, nr. 1/2018, p. 153-170; S.Cercel, I.Călinescu, M.S.Ticu, D.M.Dogaru, *Drept civil. Drepturi reale*, Universitaria, Craiova, 2016, p. 124.

[17] A.I.Duşcă, *Natura ca subiect de drept*, Revista Dreptul, nr. 11/2020, p. 33-61; D.Ghiţă, *Executarea obligaţiilor prin mijloace indirecte*, C.H.Beck, Bucureşti, 2016, p. 134; V.Găină, A.M.Găină, *Reprezentarea societății comerciale și actele juridice încheiate de administratori*, Revista *Dreptul*, nr. 10/2017, p. 21-26.

[18] A.I.Duşcă, *Generațiile viitoare ca subiect de drept*, Revista *Dreptul*, nr. 9/2020, p. 64-86;

[19] A.I.Duşcă, *Les changements climatiques. Postulat ou thème plein de controverses?*, Les impliqués, Paris, 2024, p. 84.

[20] Ibidem; A.I.Duşcă, *Generațiile viitoare ca subiect de drept*, Revista *Dreptul*, nr. 9/2020, p. 64-86;

[21] A.B.Ilie, *Dreptul mediului*, C.H.Beck, Bucureşti, 2017, p. 128; A.B.Ilie, *Sistemul procedural al evaluării și autorizării activităților cu impact asupra mediului*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 30, nr. 2/2016, p. 114-127.

[22] A.B.Ilie, *The right to a healthy environment in international and EU states legislation*, Revista de Ştiinţe Politice, nr. 55/2017, p. 100-110; V.Găină, *Deschiderea și efectele procedurii simplificate de insolvență aplicabilă persoanelor fizice consumatori*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 38, nr. 1/2021, p. 39-53.

[23] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 115.

[24] Ibidem; A.I.Duşcă, *The principle of environmental protection in internal law and in the European Union*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 31, nr. 2/2017, p. 158-163; D.Ghiţă, *Discuţii privitoare la aplicarea penalităţilor în cazul neexecutării unor*

Noutăţile aduse de Directiva (UE) 2018/851. Directiva (UE) 2018/851 introduce ținte ambițioase și gradual progresive pentru reciclarea deșeurilor municipale. Astfel, statele membre trebuie să atingă următoarele obiective minime: a) 55% până în 2025; b) 60% până în 2030; c) 65% până în 2035. În plus, sunt introduse cerințe privind metodele uniforme de calcul al acestor rate, în scopul evitării raportărilor neconforme sau cosmetizate.[25] Directiva extinde semnificativ obligația colectării separate a deșeurilor. Dacă până la acel moment doar hârtia, plasticul, metalul și sticla erau vizate, Directiva 2018/851 impune: a) colectare separată a bio-deșeurilor până în 31 decembrie 2023; b) colectare separată a textilelor și a deșeurilor periculoase provenite din gospodării până în 1 ianuarie 2025.[26]

Această cerință are ca scop nu doar sporirea cantităților reciclabile, ci și îmbunătățirea calității materialelor colectate, reducând contaminarea.[27] În vederea unei aplicări coerente a principiului *poluatorul plătește*, Directiva stabilește o serie de cerințe minime obligatorii pentru toate sistemele de responsabilitate extinsă a producătorului, inclusiv: a) transparența costurilor; b) echitate în repartizarea obligațiilor între producători; c) criterii de performanță și audit periodic; d) monitorizarea fluxurilor și trasabilitate.[28]

Astfel, producătorii devin parte integrantă a regimului juridic de gestionare a deșeurilor, nu doar din perspectivă financiară, ci și organizațională.[29] Directiva clarifică posibilitatea încetării calității de deșeu a unui material atunci când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: a) materialul este destinat utilizării într-un scop specific; b) există o piață sau o cerere pentru materialul respectiv; c) utilizarea acestuia este legală și nu aduce prejudicii mediului sau sănătății.[30]

Această prevedere facilitează reintroducerea materialelor reciclate în economie și reduce presiunea asupra resurselor primare.[31] Directiva instituie o serie de cerințe pentru autoritățile naționale, precum: a) adoptarea de planuri de gestionare a deșeurilor și programe de prevenire; b) obligații de raportare anuală către Comisia Europeană privind performanțele de reciclare; c) cooperare între statele membre pentru transferurile legale de deșeuri și combaterea traficului ilicit.[32] În plus, Comisia Europeană poate emite orientări metodologice și poate declanșa proceduri de infringement pentru neconformitate. Acest cadru de

---

obligaţii de a face sau de a nu face în lumina art. 906 din noul Cod de procedură civilă şi art. 1516 din noul Cod civil, Revista *Dreptul*, nr. 1/2016, p. 46-62.

[25] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 118; D.Dănişor, A.I.Duşcă, *Consumers and European Contract Law*, The knowlegge-Based Organization the 20th International Conference, 12-14 June 2014, Land Forces Academy, Nicolae Bălcescu Land Forces Academy Publishing House, p. 64-69.

[26] L.Dogaru, *European Union Strategies and Policies in the Current Context of Technologization*, Proceedings of The 15th International Conference on Interdisciplinarity in Engineering, Târgu-Mureș, 7-8 octombrie 2021, https://link.springer.com/, consultat pe 04.04.2025.

[27] L.Dogaru, *Eco-Innovation and the Contribution of Companies to the Sustainable Development*, Procedia Manufacturing, vol. 46/2020, p. 294-298, https://doi.org/10.1016/j.promfg.2020.03.043, consultat pe 04.04.2025.

[28] L.Dogaru, *Green Economy and Green Growth—Opportunities for Sustainable Development*, Proceedings of The 14th International Conference on Interdisciplinarity in Engineering, Târgu-Mureș, 8–9 October 2020, https://doi.org/10.3390/proceedings2020063070, consultat pe 05.04.2025.

[29] D.Dănișor, A.I.Duşcă, *Dreptul la dezvoltare durabilă*, LDMD 5, Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2018, p. 475-483, https://asociatia-alpha.ro/ldmd/05-2017/LDMD-05-Socs.pdf, consultat pe 05.04.2025.

[30] D.Dănișor, *Imaginea animalului în drept*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 31, nr. 1/2017, p. 165-174; A.I.Duşcă, *Discuţii relative la calitatea de subiect de drept a animalelor*, Revista *Dreptul*, nr. 3/2021, pp.83; A.B.Ilie, *Sistemul procedural al evaluării şi autorizării activităţilor cu impact asupra mediului*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 30, nr. 2/2016, p. 114-127.

[31] L.Dogaru, *Green Economy and Green Growth—Opportunities for Sustainable Development*, Proceedings of The 14th International Conference on Interdisciplinarity in Engineering, Târgu-Mureș, 8–9 October 2020, https://doi.org/10.3390/proceedings2020063070, consultat pe 05.04.2025.

[32] A.I.Duşcă, Ş.C.Raicea, *Dreptul mediului. Caiet de seminar. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2024, p. 72; D.Dănișor, *Méthodologie juridique. Ethique et intégrité académique*, Simbol, Craiova, 2020, p. 87; L.Săuleanu, *Principiile salvgardării societăţilor şi superiorităţii interesului social*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 32, nr. 1/2018, p. 88-99.

supraveghere activă transformă regimul deșeurilor într-un domeniu de aplicare concretă a principiului subsidiarității și al armonizării progresive.[33]

Transpunerea și aplicarea Directivei (UE) 2018/851 în România. Adoptarea OUG nr. 92/2021–cadrul legislativ național reconfigurat

România a transpus Directiva (UE) 2018/851[34] de modificare a Directivei 2008/98/CE privind deșeurile prin adoptarea Ordonanței de Urgență nr. 92/2021 privind regimul deșeurilor, care abrogă în întregime Legea nr. 211/2011 și creează un cadru unitar de reglementare în domeniul gestionării deșeurilor, în concordanță cu cerințele europene.[35] Actul normativ marchează o schimbare de paradigmă în dreptul mediului din România, consolidând conceptele de economie circulară, responsabilitate extinsă a producătorului și prevenire a generării deșeurilor.[36]

Ordonanța reflectă cu fidelitate structura și conținutul Directivei (UE) 2018/851, introducând: a) o ierarhie clară a deșeurilor; b) cerințe minime pentru sistemele de responsabilitate extinsă a producătorului; c) obligații de colectare separată extinse; d) noțiunea de *sfârșit al statutului de deșeu* și criteriile aferente; e) obligații explicite pentru autoritățile publice locale, producători, operatori economici și cetățeni.[37] Totodată, OUG nr. 92/2021 prevede sancțiuni contravenționale severe pentru nerespectarea obligațiilor de mediu, consolidând astfel componenta coercitivă a regimului juridic.[38]

Instituțiile competente și responsabilitățile acestora. Implementarea noilor reglementări este împărțită între mai multe autorități și instituții publice, fiecare cu roluri specifice: a) Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor (MMAP)–coordonează politicile naționale în domeniu, elaborează strategii, monitorizează implementarea planurilor de gestionare a deșeurilor și colaborează cu Comisia Europeană; b) Administrația Fondului pentru Mediu (AFM)–gestionează schemele EPR și supraveghează finanțarea instrumentelor economice pentru colectare și reciclare; c) Garda Națională de Mediu–realizează inspecții și aplică sancțiuni pentru nerespectarea legislației; d) Autoritățile publice locale–au obligația de a organiza servicii de salubrizare, colectare separată și de a atinge țintele de reciclare.[39] Această distribuție instituțională este complexă, necesitând o colaborare interinstituțională susținută, coordonare eficientă și un sistem clar de monitorizare și raportare.[40]

---

[33] D.Dănișor, *Metafora dreptului*, Revista *Dreptul*, nr. 9/2018, p. 73-89; L.Săuleanu, *Interpretarea dispozițiilor art.241[1] alin.3 din Legea nr. 31/1990 privind societățile; condiții: existența unei creanțe la momentul divizării și dovada imposibilității obiective de recuperare a creanței de la societatea divizată*, Revista Română de Drept Comercial, nr. 3/2020, p. 142-149.

[34] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0851, consultat pe 07.04.2025.

[35] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 206.

[36] Ibidem, p. 207; M.Duțu, *Impactul schimbărilor climatice asupra drepturilor omului. Spre un drept uman fundamental la o climă stabilă*, Revista *Dreptul*, nr. 4/2021, p. 107-134; D.Dănișor, *Interpretarea Codului civil. Perspectivă jurilingvistică*, C.H.Beck, București, 2015, p. 124.

[37] A.I.Duşcă, *Probleme în implementarea dreptului european al mediului în România*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 43, nr. 2/2023, p. 56-64; A.I.Duşcă, *Discuții relative la calitatea de subiect de drept a animalelor*, Revista *Dreptul*, nr. 3/2021, p. 82-103; A.I.Duşcă, *The principle of sustainable development in The European Union*, Journal of Romanian Literary Studies, nr. 8/2016, p. 225-230.

[38] A.I.Duşcă, R.Bischin, *Câteva cuvinte despre protecţia faunei în dreptul intern şi internaţional*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 34, nr. 1/2019, p. 275-286; L.Dogaru, *Green Economy and Green Growth—Opportunities for Sustainable Development*, Proceedings of The 14th International Conference on Interdisciplinarity in Engineering, Târgu-Mureş, 8–9 October 2020, https://doi.org/10.3390/proceedings2020063070, consultat pe 07.04.2025.

[39] D.Dănişor, A.I.Duşcă, *Dreptul la dezvoltare durabilă*, LDMD 5, Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2018, p. 475-483, https://asociatia-alpha.ro/ldmd/05-2017/LDMD-05-Socs.pdf, consultat pe 08.04.2025; A.I.Duşcă, R.Bischin, *Câteva cuvinte despre protecţia faunei în dreptul intern şi internaţional*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 34, nr. 1/2019, p. 275-286; A.I.Duşcă, Ş.C.Raicea, *Dreptul mediului. Caiet de seminar. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2024, p. 72.

[40] M.Duțu, *Probleme ale efectivității, eficienței și dezvoltării dreptului mediului în România. Aspecte de drept substanțial și drept procedural*, Revista Dreptul, nr. 11/2020, p. 11-36; A.I.Duşcă*, The principle of sustainable development in the European Union,* Journal of Romanian Literary Studies Issue No. 8/2016.

Probleme în aplicarea normelor: decalajul dintre lege și realitate. Deși transpunerea legislativă a fost realizată formal în termen, România se confruntă cu multiple provocări în aplicarea efectivă a regimului juridic al deșeurilor. Printre acestea se remarcă:[41]

a) Lipsa infrastructurii pentru colectare separată și reciclare: în multe localități, în special din mediul rural, sistemele de colectare separată sunt inexistente sau nefuncționale, iar deșeurile reciclabile ajung în continuare la groapa de gunoi. Lipsa de stații de sortare, compostare și reciclare duce la neatingerea țintelor impuse de legislația europeană.

b) Performanță administrativă redusă: capacitatea instituțională a autorităților locale și județene este limitată, atât în ceea ce privește resursele umane, cât și expertiza tehnică. În plus, lipsa unor platforme digitale integrate pentru trasabilitatea deșeurilor îngreunează supravegherea conformității.

c) Participare redusă a cetățenilor și lipsa educației ecologice: gradul de implicare civică în separarea la sursă și reciclare rămâne scăzut, iar educația ecologică este insuficient promovată în sistemul de învățământ. Această realitate afectează implementarea principiului prevenției și eficiența economică a întregului sistem.

d) Inconsistențe în aplicarea principiului *poluatorul plătește*: sistemele de responsabilitate extinsă a producătorului funcționează parțial, cu diferențe semnificative între fluxurile de deșeuri (DEEE, ambalaje, baterii etc.). Unele organizații de transfer de responsabilitate (OTR) nu respectă integral obligațiile legale, ceea ce conduce la denaturări ale pieței și la pierderi financiare pentru operatorii corecți.[42]

În pofida eforturilor legislative, România a făcut obiectul mai multor proceduri de infringement în domeniul deșeurilor, inclusiv pentru: a) neînchiderea gropilor de gunoi neconforme; b) depășirea cotelor de depozitare; c) nerespectarea cerințelor privind colectarea separată.[43] Aceste proceduri indică nu doar neconformități administrative, ci și o deficiență sistemică în guvernanța de mediu. Răspunsul autorităților române a constat în strategii reactive, elaborate adesea sub presiunea unor termene limită impuse la nivel european.[44] Pentru o aplicare eficientă a Directivei (UE) 2018/851, este necesară o abordare integrată, care să includă: a) investiții în infrastructura deșeurilor, finanțate prin PNRR și Fondul pentru o Tranziție Justă; b) profesionalizarea administrației locale și a actorilor privați implicați în colectare și reciclare; c) crearea unei piețe funcționale pentru materialele reciclate, prin stimulente fiscale și achiziții publice verzi; d) dezvoltarea sistemelor informatice de trasabilitate și audit digital; e) implicarea societății civile și a mediului academic în educația ecologică și în monitorizarea conformității.[45]

Principii directoare

Regimul juridic al deșeurilor nu se circumscrie doar în jurul unui cadru normativ de reglementare pozitivă, ci și în baza unor principii directoare cu valoare de fundament axiologic

[41] A.I.Duşcă, S.Badea, *Protection of The Human Right to A Healthy Environment in Europe*, Indian Journal of Applied Research. Volume: 5 Issue: 2 Feb 2015, pag. 298-301; A.I.Duşcă, *Principiul efectivităţii - un nou principiu al dreptului mediului în Uniunea Europeană*, Revista de Ştiinţe Juridice, nr. 1/2015, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, pag. 144-152.

[42] A.I.Duşcă, *The principle of environmental protection in internal law and in the European Union*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 31, nr. 2/2017, p. 158-163; A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 180; D.C.Dănişor, *Justificarea necesităţii restrângerii exerciţiului drepturilor ori libertăţilor într-o societate liberală*, Revista Română de Drept Privat, nr. 1/2014, p. 48-59; A.L.Nicu, *Rights and liberties of the human being within the democratic society in-between allegedly excessive importance and lack*, Jurnalul Libertății de Conștiință, vol. 9, nr. 3/2021, p. 530-567.

[43] A.I.Duşcă, *Probleme în implementarea dreptului european al mediului în România*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 43, nr. 2/2023, p. 56-64; L.Dogaru, *Dreptul mediului. Ediţia a II-a revăzută şi adăugită*, Pro Universitaria, Bucureşti, 2020, p. 133.

[44] Ibidem; A.I.Duşcă, *The principle of environmental protection in internal law and in the European Union*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 31, nr. 2/2017, p. 158-163; A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 180; M.C.Dănişor, D.C.Dănişor, *Teoria generală a dreptului*, Universul Juridic, Bucureşti, 2023, p. 230; G.Gîrleşteanu, *Drept constituţional şi instituţii politice*, Universul Juridic, Bucureşti, 2012, p. 127.

[45] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 207.

și metodologic.[46] Aceste principii, dezvoltate progresiv în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE), în politicile Comisiei Europene și în actele cu forță juridică obligatorie, constituie criterii de orientare, interpretare și aplicare a normelor, având rolul de a garanta coerența sistemului juridic în domeniul protecției mediului și al economiei circulare.[47]

Principiul ierarhiei măsurilor de gestionare a deșeurilor. Consacrat expres în articolul 4 din Directiva-cadru privind deșeurile, principiul ierarhiei măsurilor de gestionare a deșeurilor stabilește o ordine de priorități în ceea ce privește măsurile de gestionare a deșeurilor, după cum urmează: a) prevenirea generării deșeurilor; b) pregătirea pentru reutilizare; c) reciclarea; d) alte forme de valorificare (inclusiv valorificare energetică); e) eliminarea (depozitare sau incinerare fără recuperare de energie).[48]

Această ierarhie trebuie respectată în mod obligatoriu de toate autoritățile competente și operatorii economici, iar abaterile de la ea trebuie motivate printr-o analiză de impact asupra mediului, sănătății umane și viabilității economice.[49] În practică, principiul ierarhiei implică un angajament structural al statelor membre pentru: a) dezvoltarea instrumentelor de prevenire (taxe ecologice, interdicții asupra anumitor produse, campanii de conștientizare); b) susținerea infrastructurii pentru reutilizare și reciclare; c) descurajarea eliminării deșeurilor prin depozitare.[50] CJUE a confirmat caracterul imperativ al acestui principiu, stabilind că simpla existență a unor capacități de incinerare sau depozitare nu justifică derogarea de la prioritățile ierarhiei.[51]

Principiul *poluatorul plătește*. Conform articolului 191 alin. (2) TFUE și reluat în articolul 14 din Directiva-cadru, principiul *poluatorul plătește* stipulează că costurile gestionării deșeurilor trebuie suportate de producătorul deșeului sau de deținătorul actual ori anterior al acestuia.[52] Acest principiu are două dimensiuni: a) financiară, prin care costurile activităților de colectare, transport, tratare, valorificare sau eliminare sunt transferate asupra celor responsabili; b) juridică, prin care operatorii economici și cetățenii sunt obligați să internalizeze efectele negative ale activităților lor asupra mediului.[53]

În virtutea acestui principiu, Uniunea Europeană a instituit sisteme de responsabilitate extinsă a producătorului, în care producătorii de produse ambalate, echipamente electrice sau alte bunuri trebuie să finanțeze sau să organizeze colectarea și valorificarea deșeurilor aferente.[54]

---

[46] D.Dănișor, *Metafora dreptului*, Revista *Dreptul*, nr. 9/2018, p. 73-89; D.Dănișor, *Méthodologie juridique. Ethique et intégrité académique*, Simbol, Craiova, 2020, p. 88.

[47] A.I.Duşcă, *The principle of environmental protection in internal law and in the European Union*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 31, nr. 2/2017, p. 158-163; A.I.Duşcă, *Dreptul Uniunii Europene privind afacerile. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 60.

[48] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 207; M.M. Duţu-Buzura, *Dimensiuni politico-juridice ale acţiunii internaţionale a Uniunii Europene privind protecţia mediului şi combaterea schimbării climatice*, Revista de Studii şi Cercetări Juridice, vol. 68, nr. 3/2023, p. 101-138; R.Răducanu, *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Infracţiuni contra persoanei şi patrimoniului*, Universul Juridic, Bucureşti, 2016, p. 73.

[49] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 150; A.B.Ilie, *Legislation and public policies regarding energy performance certification*, Revista de Ştiinţe Politice, nr. 70/2021, p. 117-128; A.B.Ilie, *The right to a healthy environment in international and EU states legislation*, Revista de Ştiinţe Politice, nr. 55/2017, p. 100-110.

[50] A.B.Ilie, *Dreptul mediului*, C.H.Beck, Bucureşti, 2017, p. 144; A.B.Ilie, *Precautionary Principle - too Vague to be a Viable Policy?*, Revista de Ştiinţe Politice, nr. 53/2017, p. 34-44; R.Răducanu, *Drept penal transfrontalier*, Sitech, Craiova, 2018, p. 112.

[51] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 208.

[52] A.I.Duşcă, *Provocări europene şi româneşti referitoare la deşeuri în lumina celui de-al şaptelea plan de acţiune în materia mediului al Uniunii Europene*, Revista *Dreptul*, vol. 9, nr. 1/2018, p. 153-170; A.B.Ilie, *Dreptul mediului*, C.H.Beck, Bucureşti, 2017, p. 29.

[53] A.B.Ilie, *Dreptul mediului*, C.H.Beck, Bucureşti, 2017, p. 33; G.Dănișor, D.Dănișor, *Raționea ca fundament al drepturilor omului: de la idealul universal la voința politică*, Conferința anuală a Institutului de Cercetări Socio-Umane din Craiova-C.S.Nicolăescu-Plopșor, Craiova, 6-8 noiembrie 2024, https://icsu.ro/wp-content/uploads/2024/10/volum-conferinta_2024-1.pdf, consultat pe 11.04.2025.

[54] M.M.Duţu-Buzura, *Noi dimensiuni şi probleme ale contenciosului climatic*, Revista Universul Juridic, nr. 7/2023, p. 6-15; M.Duţu, *Constituționalizarea dreptului mediului în România. Evoluția reglementărilor, contribuția jurisprudenței și reacția*

Aceste sisteme sunt obligatorii și reglementate unitar în temeiul Directivei (UE) 2018/851, iar lipsa implementării corecte atrage proceduri de infringement, cum a fost și cazul României.[55]

Principiul proximității și autosuficienței. Articolul 16 din Directiva-cadru instituie obligația statelor membre de a asigura tratarea deșeurilor în apropierea locului în care acestea sunt generate, cu scopul de a: a) reduce impactul transportului asupra mediului și sănătății; b) încuraja dezvoltarea unor infrastructuri locale sau regionale; c) preveni exportul ilegal sau excesiv al deșeurilor către alte țări, în special către cele în curs de dezvoltare.[56]

Principiul proximității este complementat de cel al autosuficienței, prin care fiecare stat membru trebuie să dispună de suficiente capacități proprii pentru tratarea deșeurilor, în special a celor periculoase.[57] Aceste principii nu interzic comerțul cu deșeuri în cadrul pieței interne, dar impun o echilibrare între libera circulație și protecția mediului, sub controlul autorităților competente.[58] În cazul României, aceste principii au fost încălcate în practică prin importuri masive de deșeuri pentru incinerare, ceea ce a generat reacții publice și intervenții legislative de urgență în anii 2021–2022.[59]

Principiul precauției și al acțiunii preventive. Consacrate în dreptul primar al Uniunii (art. 191 TFUE) și reflectate în întregul regim juridic al deșeurilor, principiul precauției și principiul acțiunii preventive impun: a) adoptarea de măsuri chiar și în lipsa unor dovezi științifice certe privind riscurile; b) anticiparea și evitarea apariției poluării, în locul remedierii ulterioare.[60]

În domeniul deșeurilor, aceste principii justifică reglementarea strictă a deșeurilor periculoase, interzicerea amestecului de deșeuri, cerințele privind depozitarea controlată și standardele de mediu pentru instalații.[61] Aplicarea acestor principii conduce la transferul sarcinii de dovadă asupra operatorului economic–acesta trebuie să demonstreze că o practică este sigură, nu autoritatea publică că este periculoasă.[62]

Principiul economiei circulare. Direct invocat în preambulul Directivei (UE) 2018/851 și reflectat transversal în toate dispozițiile sale, principiul economiei circulare depășește viziunea clasică de mediu și oferă un nou model economic și juridic, bazat pe: a) menținerea resurselor în circuitul economic cât mai mult timp; b) reducerea consumului de materii prime și a generării de deșeuri; c) valorificarea materialelor secundare în detrimentul resurselor primare; d) reproiectarea produselor și serviciilor pentru a permite reutilizarea, repararea și reciclarea.[63]

---

doctrinei, Revista *Dreptul*, nr. 3/2022, p. 80-111; D.Dănișor, *Statul–metaforă şi realitate juridică*, Revista de Drept Public, nr. 2/2018, p. 57-66.

[55] M.M.Duțu-Buzura, *The principle of ensuring a high level of climate protection under European Union Law*, https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=1108057, consultat pe 08.04.2025.

[56] A.Duţu-Buzura, *"Sustainable development" clauses in the trade deals of the european union–a legal instrument for environmental protection*, https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1067602, consultat pe 08.04.2025; A.L.Nicu, *Consideraţii privind claritatea, precizia, previzibilitatea actului normativ şi patologia raporturilor juridice de drept administrativ*, Revista de Drept Public, nr. 3/2018, p. 34-41.

[57] M.Duțu, *Infracțiunile de mediu în Uniunea Europeană: se impune armonizarea extinsă sau noi instrumente de aplicare?*, Revista Dreptul, nr. 8/2016, p. 157-171; D.Dănișor, *Privire de ansamblu asupra legislației europene antidiscriminare și asupra principiilor drepturilor omului*, în volumul II al lucrărilor Conferinței de toamnă a Academiei
Oamenilor de Știință din România, Convergența reală România – Uniunea Europeană, Brașov, 20-21 septembrie 2019, Editura Expert, București, 2019, p. 536-543.

[58] Ibidem; A.I.Duşcă, *La responsabilité préventive, essence de la responsabilité écologique*, Éditions universitaires européennes, Saarbrücken, 2014, p. 125; G.Gîrleşteanu, *Persoana juridică–titular al dreptului fundamental la libertate economică*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 21, nr. 2/2012, p. 125-134; S.Răduleţu, *The Role of International Criminal Tribunals in Promoting Human Rights*, Revista *Dreptul*, nr. 1/2013, p. 3-9.

[59] A.I.Duşcă, *Probleme în implementarea dreptului european al mediului în România*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 43, nr. 2/2023, p. 56-64.

[60] A.B.Ilie, *Precautionary Principle - too Vague to be a Viable Policy?*, Revista de Ştiinţe Politice, nr. 53/2017, p. 34-44; A.B.Ilie, *Dreptul mediului*, C.H.Beck, Bucureşti, 2017, p. 29; H.Diaconescu, R.Răducanu, *Infracţiuni contra libertăţii persoanei*, C.H.Beck, Bucureşti, 2015, p. 132.

[61] M.Duțu, *Pentru un nou, veritabil și eficient drept represiv (penal) al mediului*, Revista *Dreptul*, nr. 11/2020, p. 11-32.

[62] D.Dănișor, A.I.Duşcă, *Dreptul la dezvoltare durabilă*, LDMD 5, Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2018, p. 475-483, https://asociatia-alpha.ro/ldmd/05-2017/LDMD-05-Socs.pdf, consultat pe 05.04.2025.

[63] M.Duțu, *De la "dreptul deşeurilor" la "dreptul economiei circulare"*, Revista *Universul Juridic*, nr. 5/2022, p. 7-15;

Acest principiu determină nu doar reglementarea deșeurilor, ci și interacțiunea cu alte ramuri ale dreptului european: dreptul concurenței, achizițiile publice, fiscalitatea ecologică, dreptul consumatorului.[64] În plan normativ, economia circulară presupune transformarea regimului juridic al deșeurilor într-un instrument de politică industrială și de inovare. Astfel, gestionarea deșeurilor devine un domeniu de interes strategic, cu impact asupra securității resurselor, autonomiei industriale și competitivității verzi a Uniunii Europene.[65]

Principiile directoare care fundamentează regimul juridic al deșeurilor în Uniunea Europeană conferă unitate conceptuală și stabilitate normativă întregii arhitecturi legislative. Ele transformă domeniul deșeurilor dintr-un simplu sector tehnic într-un teren de aplicare concretă a valorilor fundamentale ale Uniunii: protecția mediului, sustenabilitatea, responsabilitatea economică și solidaritatea intergenerațională.[66] În mod ideal, aceste principii trebuie să fie operaționalizate de autoritățile publice, încorporate în legislația națională și transpuse în politicile publice. Doar în acest mod regimul juridic al deșeurilor își poate îndeplini funcția de garant al unui model de dezvoltare durabilă și echitabilă.[67]

Propunem cu titlu *de lege ferenda* instituirea unei obligaţii de refolosire minimă pentru anumite produse în etapa de preconsum prin revizuirea Directivei 2008/98/CE privind deşeurile în sensul introducerii unei cote minime obligatorii de produse reutilizabile în comerţul cu amănuntul şi comerţul electronic (de exemplu, ambalaje, produse textile, echipamente electronice), stabilită progresiv la 15% până în 2030, în etapa de preconsum, înainte de intrarea în circuitul deșeurilor. Directiva actuală pune accent pe reciclare, dar refolosirea, o etapă superioară în ierarhia deșeurilor, este în continuare slab reglementată și rareori aplicată în practică. Prin instituirea unei cote obligatorii de produse reutilizabile puse pe piață, se poate reduce semnificativ cantitatea de deșeuri generate, în special în sectoarele unde se consumă resurse intens (industria ambalajelor, industria textilă, industria produselor electronice de larg consum). Această măsură ar încuraja producția durabilă, ar diminua extracția de materii prime și ar consolida ciclurile scurte de reutilizare, contribuind la decarbonizarea economiei europene.

Regimul juridic de transport transfrontalier al deşeurilor în Uniunea Europeană

Transferul transfrontalier de deșeuri este reglementat, la nivelul Uniunii Europene, prin Regulamentul (CE) nr. 1013/2006 privind transferurile de deșeuri[68], cunoscut și sub denumirea de *Regulamentul privind transportul deșeurilor* (Waste Shipment Regulation–WSR). Acest act normativ este de aplicare directă în toate statele membre și transpune, în mare măsură, Convenția de la Basel privind controlul transportului peste granițe al deșeurilor periculoase și eliminarea acestora[69], completată de Decizia OCDE nr. C(2001)107[70].[71] Obiectivul principal al regulamentului este asigurarea unei gestionări ecologice solide a deșeurilor transferate, fie în interiorul UE, fie în și din afara acesteia. Regulamentul stabilește proceduri administrative

[64] Ibidem; A.I.Duşcă, *Dreptul Uniunii Europene privind afacerile. Ediția a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 276.
[65] A.I.Duşcă, *Natura ca subiect de drept*, Revista *Dreptul*, nr. 11/2020, p. 33-61; E.G.Olteanu, *The extrapatrimonial rights of the person from the perspective of the new Romanian Civil Code*, Conferința Dny práva – 2012 – Days of Law, Masaryk University, Conference proceedings on line http://www.dnyprava.cz/dokumenty/19245, p. 128-130.
[66] A.I.Duşcă, *Generațiile viitoare ca subiect de drept*, Revista *Dreptul*, nr. 9/2020, p. 64-86; D.Dănişor, *Discursul juridic relativ la statul de drept*, Revista de Drept Public, nr. 3/2018, p. 42-59.
[67] M.Duțu, *Probleme ale efectivității, eficienței și dezvoltării dreptului mediului în România. Aspecte de drept substanțial și drept procedural*, Revista *Dreptul*, nr. 10/2020, p. 11-36; E.G.Olteanu, *Mandatul organismelor de gestiune colectivă*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale, nr. 2/2010, p. 16-20.
[68] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1013, consultat pe 08.04.2025.
[69] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:21993A0216(02), consultat pe 08.04.2025.
[70] https://one.oecd.org/document/C(2001)107/FINAL/en/pdf, consultat pe 09.04.2025.
[71] M.Duțu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 224.

clare, obligații de notificare și autorizare, precum și interdicții specifice privind exportul anumitor categorii de deșeuri.[72]

În 2023, Parlamentul European a adoptat o revizuire substanțială a regulamentului, în vederea alinierii sale cu obiectivele Pactului Verde European și cu principiile economiei circulare.[73] Printre cele mai importante modificări se numără: a) restricționarea exporturilor de deșeuri plastice către țări terțe; b) digitalizarea completă a procedurilor de notificare și control; c) consolidarea cooperării administrative între statele membre; d) accent pe trasabilitate și responsabilitate extinsă a generatorilor de deșeuri.[74]

Interdicții și restricții privind transferul de deșeuri. Regulamentul (CE) nr. 1013/2006 stabilește o distincție esențială între deșeurile periculoase și nepericuloase, tratate diferențiat din perspectiva transferurilor:[75]

a) interdicţii absolute: este interzis exportul de deșeuri periculoase către țări care nu sunt membre OCDE; deșeurile pentru eliminare (nu pentru valorificare) nu pot fi exportate în afara UE și OCDE; sunt interzise exporturile de deșeuri către țări care nu pot demonstra o capacitate adecvată de tratare ecologică. Aceste interdicții au la bază principiul proximității, autosuficienței și suveranității statelor, consacrat inclusiv de Convenția de la Basel.

b) regimuri speciale: exporturile către state OCDE sunt permise în condițiile în care deșeurile sunt destinate valorificării și tratării în condiții conforme cu standardele europene; importurile în Uniune sunt permise dacă tratamentul final respectă cerințele de protecție a mediului echivalente celor europene. Astfel, cadrul juridic european îmbină libera circulație a bunurilor (în măsura în care deșeurile sunt considerate *mărfuri speciale*) cu necesitatea de a proteja sănătatea umană și mediul, în conformitate cu articolul 191 TFUE.[76]

Proceduri de notificare și control. Regimul transferurilor de deșeuri implică două proceduri principale:[77]

a) Procedura de notificare prealabilă scrisă și aprobare (art. 4–9 Regulament) care se aplică în cazul transferurilor de deșeuri periculoase sau a celor pentru eliminare și presupune: 1. transmiterea unei notificări de către expeditor către autoritățile competente ale statului de origine, de destinație și de tranzit; 2. însoțirea transportului de un document de mișcare care permite trasabilitatea; 3. obținerea unui acord scris de la toate autoritățile implicate, în termen de 30 de zile; 4. garanții financiare oferite de expeditor pentru cazuri de refuz, accidente sau abandon.

b) Procedura de informare generală (art. 18) care se aplică deșeurilor nepericuloase (listate în anexa III), care pot fi transferate în interiorul UE doar cu obligația de informare prealabilă, fără aprobare explicită, dar cu păstrarea documentației pentru verificare. Această

---

[72] Ibidem; A.I.Duşcă, *La responsabilité préventive, essence de la responsabilité écologique*, Éditions universitaires européennes, Saarbrücken, 2014, p. 134.

[73] A.Duţu-Buzura, *„Pactul verde pentru Europa" şi provocările sale. Dimensiuni juridico-instituţionale*, Studii şi Cercetări Juridice–Serie Nouă, nr. 2/2020, p. 135-149; G.Olteanu, *Dreptul proprietăţii intelectuale. Ediţia a 2-a*, C.H.Beck, Bucureşti, 2008, p. 132.

[74] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 206; A.I.Duşcă, *Provocări europene şi româneşti referitoare la deşeuri în lumina celui de-al şaptelea plan de acţiune în materia mediului al Uniunii Europene*, Revista *Dreptul*, vol. 9, nr. 1/2018, p. 153-170; D.Dănişor, *Legal Translation within the European Union: Current Strakes and Challenges*, The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue, Arhipelag XXI Press, Târgu-Mureş, 2015, p. 138-144.

[75] R.Răducanu, *Drept penal transfrontalier*, Sitech, Craiova, 2018, p. 114; R.Răducanu, *Brief considerations on some doctrine and judicial practice issues in the matter of crimes against the financial interests of the European Union*, Elevating Europe-Smart Initiatives and Administrative Innovation. Proceedings of the International Conference EU-PAIR 2023, p. 257-264, https://www.ceeol.com/search/chapter-detail?id=1218649, consultat pe 09.04.2025.

[76] Ibidem; A.I.Duşcă, *The principle of environmental protection in internal law and in the European Union*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 31, nr. 2/2017, p. 158-163; A.I.Duşcă, *The principle of sustainable development in The European Union*, Journal of Romanian Literary Studies, nr. 8/2016, p. 225-230.

[77] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 145.

diferențiere procedurală este esențială pentru menținerea echilibrului între protecția mediului și eficiența economică a reciclării și valorificării transfrontaliere.[78]

Mecanisme de aplicare și sancționare. Statele membre au obligația de a desemna autorități competente pentru supravegherea și controlul transferurilor de deșeuri. În România, aceste funcții sunt exercitate în principal de: a) Garda Națională de Mediu, care controlează transporturile la punctele de trecere a frontierei; b) Agenția Națională pentru Protecția Mediului, care emite avizele de transfer; c) Autoritatea Vamală Română, care poate reține transporturile neconforme.[79]

Regulamentul prevede, de asemenea, obligația statelor membre de a coopera administrativ, prin sistemul de schimb rapid de informații și raportări către Comisia Europeană. Neîndeplinirea obligațiilor poate conduce la răspundere contravențională, civilă și penală, în funcție de natura abaterii și cadrul național.[80]

Propunem cu titlu de *lege ferenda* revizuirea Directivei 2008/98/CE (astfel cum a fost modificată prin Directiva (UE) 2018/851) în sensul introducerii unei obligații legale generale de implementare a unui sistem digital de trasabilitate a deșeurilor la nivelul tuturor statelor membre, aplicabil tuturor tipurilor de deșeuri generate, transportate, tratate sau eliminate în cadrul Uniunii. În prezent, trasabilitatea deșeurilor se realizează fragmentar și inegal între statele membre, iar lipsa unui sistem digitalizat unitar contribuie la pierderi semnificative de materiale reciclabile, fraudă, precum și la exporturi ilegale către țări terțe. Prin implementarea unei platforme digitale interoperabile (inclusiv utilizând tehnologia blockchain, acolo unde este oportun), ar putea fi asigurată monitorizarea în timp real a fluxurilor de deșeuri, consolidând controlul și prevenind impactul negativ asupra mediului, în special în ceea ce privește deșeurile periculoase și materialele plastice.

Jurisprudență relevantă a Curții de Justiție a Uniunii Europene. CJUE a consacrat, în mai multe hotărâri, principii importante privind regimul transferurilor de deșeuri, dintre care se remarcă:[81]

a) Cauza C-324/99 Daimler Chrysler[82]–a statuat că lipsa documentației prevăzute de Regulament echivalează cu un transfer ilegal, indiferent de buna-credință a expeditorului;

b) Cauza C-113/02–Comisia vs. Țările de Jos[83] – a confirmat dreptul statelor membre de a refuza importul de deșeuri destinate incinerării, în baza principiului proximității;

---

[78] Ibidem; R.Răducanu, *Drept penal transfrontalier*, Sitech, Craiova, 2018, p. 157.

[79] M.Duțu, *Probleme ale efectivității, eficienței și dezvoltării dreptului mediului în România. Aspecte de drept substanțial și drept procedural*, Revista *Dreptul*, nr. 10/2020, p. 11-36.

[80] A.I.Dușcă, *Provocări europene și românești referitoare la deșeuri în lumina celui de-al șaptelea plan de acțiune în materia mediului al Uniunii Europene*, Revista *Dreptul*, vol. 9, nr. 1/2018, p. 153-170.

[81] A.I.Dușcă, *Dreptul mediului. Ediția a III-a revăzută și adăugită*, Universul Juridic, București, 2021, p. 208.

[82] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61999CJ0324, consultat pe 10.04.2025. În cauza C-324/99 Daimler Chrysler AG, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a interpretat articolul 5 alineatul (3) din Convenția de la Bruxelles din 1968 (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41998A0126) privind competența jurisdicțională. Cauza privea o acțiune în justiție pentru încălcarea drepturilor asupra unei mărci înregistrate, unde reclamantul a dorit să sesizeze instanța din statul în care a avut loc fapta prejudiciabilă. CJUE a stabilit că, în cazul încălcării drepturilor de proprietate intelectuală, instanțele din statul în care a avut loc actul de contrafacere au competență teritorială. Astfel, locul materializării prejudiciului poate fundamenta competența instanței. Hotărârea clarifică aplicarea regulilor de competență în materie delictuală transfrontalieră.

[83] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62002CJ0113, consultat pe 10.04.2025. În cauza C-113/02, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a constatat că Țările de Jos nu și-au îndeplinit obligațiile care le revin în temeiul articolului 43 CE (actualul art. 49 TFUE). Statul olandez impunea restricții privind participarea entităților străine la capitalul anumitor societăți, păstrând drepturi speciale (golden shares) în întreprinderi privatizate. CJUE a decis că aceste măsuri constituie o restricție nejustificată a libertății de stabilire, întrucât descurajează investițiile transfrontaliere. Hotărârea reafirmă principiul liberalizării pieței interne și interzice măsurile naționale care creează bariere nejustificate pentru operatorii economici din alte state membre.

c) Cauza C-292/19–Valsts vides dienests[84]–a clarificat obligația autorităților de a verifica conformitatea sistemului de tratare în statul de destinație, nu doar formalitatea actelor de însoțire.

Această jurisprudență reflectă tendința Curții de a consolida regimul de precauție și trasabilitate, în detrimentul unui formalism documentar excesiv.[85]

Transpunerea în dreptul intern al statelor membre. Cazul României

În arhitectura juridică a Uniunii Europene, directivele impun statelor membre o obligație de rezultat, lăsându-le acestora libertatea de a alege forma și mijloacele prin care ating scopurile stabilite.[86] Directiva (UE) 2018/851, prin care s-a revizuit Directiva-cadru 2008/98/CE privind deșeurile, a introdus un set de obligații esențiale pentru reglementarea regimului juridic al deșeurilor, inclusiv noi ținte de reciclare, măsuri de prevenire și implementarea ierarhiei deșeurilor.[87]

Transpunerea corectă și completă a acestor prevederi este esențială pentru: a) asigurarea unității regimului juridic la nivelul Uniunii; b) evitarea procedurilor de infringement din partea Comisiei Europene; c) facilitarea monitorizării obiectivelor Pactului Verde European și ale Planului de Acțiune pentru Economia Circulară.[88]

Statele membre sunt obligate să notifice Comisiei transpunerea măsurilor naționale adoptate, să instituie mecanisme de colectare a datelor și să elaboreze planuri și programe naționale de gestionare a deșeurilor și de prevenire a generării acestora.[89] În România, transpunerea Directivei (UE) 2018/851 s-a realizat prin adoptarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 92/2021 privind regimul deșeurilor, publicată în Monitorul Oficial nr. 820 din 27 august 2021[90]. Acest act normativ a abrogat în totalitate Legea nr. 211/2011 privind regimul deşeurilor[91], care fusese anterior principalul instrument de transpunere a Directivei 2008/98/CE.[92]

OUG nr. 92/2021 reprezintă o reformă sistemică a cadrului național privind gestionarea deșeurilor, aducând următoarele elemente inovatoare: a) introducerea expresă a ierarhiei deșeurilor, ca principiu fundamental de interpretare și aplicare; b) reglementarea responsabilității extinse a producătorului; c) introducerea unor noi obligații pentru operatorii economici, privind trasabilitatea, sortarea și raportarea datelor; d) clarificarea regimului aplicabil autorităților administrației publice locale, în ceea ce privește responsabilitățile de colectare separată, tarifare diferențiată și integrarea în Sistemul Național de Management al Deșeurilor.[93]

Deși România a notificat formal transpunerea Directivei 2018/851 în termenul prelungit (iulie 2021), procesul a fost marcat de întârzieri, incoerențe și carențe de fond. Printre deficiențele sesizate atât de societatea civilă, cât și de Comisia Europeană, se remarcă: a)

[84] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:62019CO0292, consultat pe 10.04.2025. În cauza C-292/19, CJUE a interpretat Directiva 2008/98/CE privind deșeurile, în contextul unei activități de transport transfrontalier de deșeuri neautorizat. Litigiul a vizat dacă autoritățile unui stat membru pot impune returnarea deșeurilor către statul de expediere, chiar dacă acestea au fost deja valorificate. Curtea a decis că returnarea este posibilă pentru a restabili legalitatea și a descuraja transporturile ilegale. În plus, CJUE a subliniat importanța cooperării între statele membre și aplicarea principiului „poluatorul plătește". Hotărârea întărește mecanismele de control privind mișcarea deșeurilor în interiorul Uniunii.

[85] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 208.

[86] A.I.Duşcă, *Dreptul Uniunii Europene privind afacerile. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 57.

[87] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 206.

[88] A.I.Duşcă, *Probleme în implementarea dreptului european al mediului în România*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 43, nr. 2/2023, p. 56-64.

[89] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 174.

[90] https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/245846, consultat pe 10.04.2025.

[91] https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/133184, consultat pe 10.04.2025.

[92] M.Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Universul Juridic, Bucureşti, 2022, p. 174.

[93] A.I.Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021, p. 207.

transpunerea incompletă a principiului economiei circulare, fără stabilirea unor obiective sectoriale clare; b) absența unor mecanisme coerente de responsabilitate extinsă a producătorului (de exemplu, în domeniul ambalajelor sau echipamentelor electrice); c) lipsa de claritate privind sancțiunile aplicabile autorităților locale pentru nerespectarea obligațiilor de colectare separată; d) insuficiența reglementării tehnice privind pregătirea pentru reutilizare.[94] Ca urmare, România a fost notificată de Comisia Europeană, în martie 2022, cu privire la încălcarea obligației de transpunere completă, fiind inclusă în procedura de constatare a neîndeplinirii obligațiilor de transpunere a directivelor Uniunii Europene, procedură ce a rămas fără obiect ca urmare a îndeplinirii ulterioare de către România a obiectivelor solicitate.[95]

Pe lângă deficiențele de transpunere, aplicarea concretă a noilor norme este afectată de o serie de probleme structurale și instituționale:[96]

a) infrastructura deficitară: România se confruntă cu lipsa unor instalații adecvate pentru sortarea, tratarea și valorificarea deșeurilor, în special în zonele rurale. În multe județe, colectarea separată este doar formală, iar fracția reciclabilă ajunge, de facto, la depozitare.

b) lipsa unei baze de date funcționale: Sistemul Național de Raportare privind Deșeurile (SIATD) este deocamdată doar parțial operațional, ceea ce afectează monitorizarea țintelor asumate. Multe UAT-uri nu raportează datele în format unitar, iar ANPM nu dispune de personal suficient pentru auditare.

c) subfinanțarea autorităților locale: implementarea sistemului *plătește pentru cât arunci* presupune investiții în infrastructură, sisteme de cântărire și educație publică. Multe primării nu dispun de resursele necesare, iar Fondul pentru Mediu a distribuit fonduri insuficiente sau tardive.

d) rolul incert al producătorilor: Sistemele de răspundere extinsă (OIREP) funcționează într-un cadru legislativ ambiguu, marcat de lipsa unor reglementări clare privind trasabilitatea, concurența loială și relația cu autoritățile locale.[97]

În încercarea de a corecta aceste deficiențe și de a accelera tranziția către economia circulară, România a adoptat recent mai multe măsuri semnificative: a) PNRR – Componenta Managementul Deșeurilor, care alocă fonduri pentru digitalizare, înființarea de centre de colectare și infrastructură pentru reciclare; b) lansarea platformei online naționale de monitorizare a fluxurilor de deșeuri, prevăzută pentru 2025; c) adoptarea în 2023 a Strategiei Naționale pentru Economia Circulară, care prevede măsuri legislative, fiscale și educaționale pentru perioada 2023–2030.[98] Totodată, au fost inițiate consultări privind revizuirea OUG nr. 92/2021, în vederea clarificării dispozițiilor privind responsabilitatea extinsă a producătorului și a sancționării autorităților ce nu se conformează cerințelor directivei.[99]

Transpunerea Directivei (UE) 2018/851 în dreptul român prin OUG nr. 92/2021 a reprezentat un pas esențial pentru armonizarea cu dreptul european al mediului, dar insuficient din punctul de vedere al coerenței și eficacității. România rămâne în urmă față de media europeană în ceea ce privește atingerea obiectivelor de reciclare, colectare separată și valorificare.[100] Este necesară o revizuire legislativă amplă, însoțită de măsuri administrative și

---

[94] M.Duțu, *Dreptul mediului și al climei Vol 1: Partea generală*, Universul Juridic, București, 2022, p. 180.

[95] M.Duțu, *Dreptul mediului și al climei Vol 1: Partea generală*, Universul Juridic, București, 2022, p. 182; A.I.Dușcă, *Probleme în implementarea dreptului european al mediului în România*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 43, nr. 2/2023, p. 56-64.

[96] A.I.Dușcă, *Probleme în implementarea dreptului european al mediului în România*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 43, nr. 2/2023, p. 56-64; D.Dănișor, *Legal Translation within the European Union: Current Strakes and Challenges*, The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue, Arhipelag XXI Press, Târgu-Mureș, 2015, p. 138-144.

[97] Ibidem; D.Dănișor, A.I.Dușcă, *Dreptul la dezvoltare durabilă*, LDMD 5, Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2018, p. 475-483, https://asociatia-alpha.ro/ldmd/05-2017/LDMD-05-Socs.pdf, consultat pe 05.04.2025.

[98] M.Duțu, *De la "dreptul deșeurilor" la "dreptul economiei circulare"*, Revista *Universul Juridic*, nr. 5/2022, p. 7-15;

[99] Ibidem; A.I.Dușcă, *Provocări europene și românești referitoare la deșeuri în lumina celui de-al șaptelea plan de acțiune în materia mediului al Uniunii Europene*, Revista *Dreptul*, vol. 9, nr. 1/2018, p. 153-170.

[100] A.I.Dușcă, *Dreptul mediului. Ediția a III-a revăzută și adăugită*, Universul Juridic, București, 2021, p. 207.

financiare, pentru a face posibilă aplicarea reală a normelor europene, într-o manieră adaptată realităților locale. Numai printr-un efort concertat, susținut și integrat, România își poate atinge obiectivele asumate în cadrul Pactului Verde European și al Planului de Acțiune pentru Economia Circulară.[101]

Propunem cu tiltu *de lege ferenda* introducerea unui sistem de sancționare progresivă pentru autoritățile publice locale care nu ating țintele de colectare separată prin completarea OUG nr. 92/2021 privind regimul deșeurilor în sensul introducerii unui mecanism de sancţionare progresivă aplicabil autorităților administrației publice locale care nu ating țintele minime anuale de colectare separată și reciclare, stabilite prin legislația secundară. Sancțiunile ar trebui să crească progresiv în funcție de gradul de neîndeplinire și să fie însoțite de măsuri corective obligatorii (ex: planuri de remediere, obligația de a reinvesti sumele în infrastructura deșeurilor). OUG nr. 92/2021 privind regimul deşeurilor reglementează obligațiile autorităților locale, dar nu instituie un mecanism sancționator eficient și gradual, ci doar prevede în mod generic aplicarea unor amenzi. În practică, multe UAT-uri nu ating țintele de colectare separată, fără consecințe juridice semnificative. Introducerea unui regim de răspundere graduală și orientată pe performanță ar stimula investițiile locale în infrastructură, educație ecologică și parteneriate public-private, contribuind direct la protecția mediului.

O altă propunere *de lege ferenda* este instituirea unei obligaţii legale de audit ecologic anual pentru marii generatori de deșeuri. OUG nr. 92/2021 ar trebui modificată prin instituirea unei obligații anuale de audit ecologic independent pentru toți operatorii economici care generează peste un anumit prag de deșeuri (de exemplu, peste 100 tone/an), audit care să fie transmis către autoritățile de mediu și inclus într-un registru public digital național al performanței ecologice. În prezent, raportarea datelor privind deșeurile este declarativă, iar verificarea este aleatorie sau formală. Printr-un audit extern obligatoriu, realizat de experți independenți acreditați, se poate evalua obiectiv conformarea marilor generatori cu obligațiile legale privind reducerea, reciclarea și valorificarea deșeurilor. Publicarea acestor date într-un registru național ar stimula transparența, responsabilitatea corporativă și presiunea publică, ceea ce ar contribui semnificativ la creșterea standardelor de mediu în sectorul economic.

Concluzie

Regimul juridic al deșeurilor în Uniunea Europeană a cunoscut o evoluție complexă, orientată progresiv către realizarea unei economii circulare sustenabile, în care resursele sunt utilizate eficient, iar impactul asupra mediului este minimizat. Directiva (UE) 2018/851, ca instrument de revizuire a Directivei-cadru 2008/98/CE, marchează o schimbare de paradigmă, nu doar în privința țintelor cantitative, ci și prin integrarea unor principii normative și administrative moderne, precum responsabilitatea extinsă a producătorului, ierarhia deșeurilor și prevenirea generării acestora.

Transpunerea în dreptul intern al statelor membre, cu accent pe cazul României, evidențiază dificultățile întâmpinate în procesul de aliniere legislativă, în special în ceea ce privește coerența reglementării, capacitatea administrativă și nivelul de infrastructură. Deși România a adoptat OUG nr. 92/2021 ca instrument principal de transpunere, persistă carențe de ordin instituțional, tehnic și financiar, care afectează eficiența aplicării normelor și îndeplinirea obiectivelor asumate la nivel european. În acest context, este evidentă necesitatea unei recalibrări legislative și administrative, în care simpla transpunere formală a prevederilor europene să fie suplimentată de măsuri efective de implementare, monitorizare și control. Este

[101] A.I.Duşcă, *Probleme în implementarea dreptului european al mediului în România*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 43, nr. 2/2023, p. 56-64; L.Dogaru, A.D.Dogaru, *The rights of nature. A new paradigm*, Curentul Juridic, nr. 2/2022, p. 70-81; D.Dănişor, *Legal Translation within the European Union: Current Strakes and Challenges*, The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue, Arhipelag XXI Press, Târgu-Mureş, 2015, p. 138-144.

esențial ca statul român să își întărească capacitatea instituțională, să dezvolte instrumente de colectare și analiză a datelor, să sprijine autoritățile locale și să asigure o implicare activă a actorilor economici și a societății civile.

În perspectivă, regimul juridic al deșeurilor va trebui să continue să se adapteze dinamic la exigențele de mediu, tehnologice și sociale ale deceniului actual. Uniunea Europeană, prin inițiativele legislative recente privind substanțele periculoase, ambalajele și produsele durabile, trasează un cadru normativ ambițios. Rămâne ca fiecare stat membru, inclusiv România, să își asume cu responsabilitate rolul de participant activ la tranziția verde, nu doar ca destinatar pasiv al obligațiilor europene, ci ca actor conștient al unei politici publice durabile și eficiente în domeniul deșeurilor.

BIBLIOGRAPHY:

45. Sevastian Cercel, Irina Călinescu, Mădălin Savu Ticu, Dan Mihail Dogaru, *Drept civil. Drepturi reale*, Universitaria, Craiova, 2016;
46. Sevastian Cercel, Irina Călinescu, Mădălin Savu Ticu, Dan Mihail Dogaru, *Drept civil. Partea generală*, Universitaria, Craiova, 2016;
47. Dan Claudiu Dănișor, *Drept constituţional şi instituţii politice. Vol. I. Teoria generală*, C.H.Beck, Bucureşti, 2007;
48. Diana Dănișor, *Interpretarea Codului civil. Perspectivă jurilingvistică*, C.H.Beck, Bucureşti, 2015;
49. Diana Dănișor, *Méthodologie juridique. Ethique et intégrité académique*, Simbol, Craiova, 2020;
50. Mădălina Cristina Dănișor, Dan Claudiu Dănișor, *Teoria generală a dreptului*, Universul Juridic, Bucureşti, 2023;
51. Horia Diaconescu, Ruxandra Răducanu, *Infracţiuni de corupţie şi de serviciu*, C.H.Beck, Bucureşti, 2018;
52. Horia Diaconescu, Ruxandra Răducanu, *Infracţiuni contra libertăţii persoanei*, C.H.Beck, Bucureşti, 2015;
53. Lucreţia Dogaru, *Dreptul mediului. Ediţia a II-a revăzută şi adăugită*, Pro Universitaria, Bucureşti, 2020;
54. Anca Ileana Duşcă, *Dreptul mediului. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021;
55. Anca Ileana Duşcă, *Dreptul Uniunii Europene privind afacerile. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2021;
56. Anca Ileana Duşcă, *La responsabilité préventive, essence de la responsabilité écologique*, Éditions universitaires européennes, Saarbrücken, 2014;
57. Anca Ileana Duşcă, *Les changements climatiques. Postulat ou thème plein de controverses?*, Les impliqués, Paris, 2024;
58. Anca Ileana Duşcă, Ştefan Ciprian Raicea, *Dreptul mediului. Caiet de seminar. Ediţia a III-a revăzută şi adăugită*, Universul Juridic, Bucureşti, 2024;
59. Mircea Duţu, *Dreptul mediului şi al climei Vol 1: Partea generală*, Universul Juridic, Bucureşti, 2022;
60. Mircea Duţu, *Introducere în dreptul penal al mediului*, Hamangiu, Bucureşti, 2013;
61. Daniel Ghiţă, *Executarea obligaţiilor prin mijloace indirecte*, C.H.Beck, Bucureşti, 2016;
62. Adrian Barbu Ilie, *Dreptul mediului*, C.H.Beck, Bucureşti, 2017;
63. Gabriel Olteanu, *Dreptul proprietăţii intelectuale. Ediţia a 2-a*, C.H.Beck, Bucureşti, 2008;

64. Ruxandra Răducanu, *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Infracţiuni contra persoanei şi patrimoniului*, Universul Juridic, Bucureşti, 2016;
65. Ruxandra Răducanu, *Drept penal transfrontalier*, Sitech, Craiova, 2018;
66. Lucreţia Dogaru, *Eco-Innovation and the Contribution of Companies to the Sustainable Development*, Procedia Manufacturing, vol. 46/2020, p. 294-298, https://www.sciencedirect.com/;
67. Lucreţia Dogaru, *Green Economy and Green Growth—Opportunities for Sustainable Development*, Proceedings of The 14th International Conference on Interdisciplinarity in Engineering, Târgu-Mureş, 8–9 October 2020, https://doi.org/10.3390/proceedings2020063070, consultat pe 03.02.2025.
68. Lucreţia Dogaru, *Quelques principes du droit de l'environnement*, Curentul Juridic, vol. 72, nr. 1/2018, p. 104-117;
69. Lucreţia Dogaru, Antonia Diana Dogaru, *The rights of nature. A new paradigm*, Curentul Juridic, nr. 2/2022, p. 70-81;
70. Anca Ileana Duşcă, Robert Bischin, *Câteva cuvinte despre protecţia faunei în dreptul intern şi internaţional*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 34, nr. 1/2019, p. 275-286;
71. Anca Ileana Duşcă, *Generaţiile viitoare ca subiect de drept*, Revista *Dreptul*, nr. 9/2020, p. 64-86;
72. Anca Ileana Duşcă, *Natura ca subiect de drept*, Revista *Dreptul*, nr. 11/2020, p. 33-62;
73. Anca Ileana Duşcă, *Probleme în implementarea dreptului european al mediului în România*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 43, nr. 2/2023, p. 56-64;
74. Anca Ileana Duşcă, *Provocări europene şi româneşti referitoare la deşeuri în lumina celui de-al şaptelea plan de acţiune în materia mediului al Uniunii Europene*, Revista *Dreptul*, vol. 9, nr. 1/2018, p. 153-170;
75. Anca Ileana Duşcă, *The principle of environmental protection in internal law and in the European Union*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 31, nr. 2/2017, p. 158-163;
76. Mircea Duţu, *De la "dreptul deşeurilor" la "dreptul economiei circulare"*, Revista *Universul Juridic*, nr. 5/2022, p. 7-15;
77. Mircea Duţu, *Probleme ale efectivităţii, eficienţei şi dezvoltării dreptului mediului în România. Aspecte de drept substanţial şi drept procedural*, Revista *Dreptul*, nr. 10/2020, p. 11-36;
78. Mircea M. Duţu-Buzura, *Dimensiuni politico-juridice ale acţiunii internaţionale a Uniunii Europene privind protecţia mediului şi combaterea schimbării climatice*, Revista de Studii şi Cercetări Juridice, vol. 68, nr. 3/2023, p. 101-138;
79. Viorel Găină, Alexandru Mihnea Găină, *Reprezentarea societăţii comerciale şi actele juridice încheiate de administratori*, Revista *Dreptul*, nr. 10/2017, p. 21-26;
80. Adrian Barbu Ilie, *Sistemul procedural al evaluării şi autorizării activităţilor cu impact asupra mediului*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 30, nr. 2/2016, p. 114-127;
81. Adrian Barbu Ilie, *The right to a healthy environment in international and EU states legislation*, Revista de Ştiinţe Politice, nr. 55/2017, p. 100-110;
82. Edmond Gabriel Olteanu, *Mandatul organismelor de gestiune colectivă*, Revista Română de Dreptul Proprietăţii Intelectuale, nr. 2/2010, p. 16-20;
83. Edmond Gabriel Olteanu, *The extrapatrimonial rights of the person from the perspective of the new Romanian Civil Code*, Conferința Dny práva – 2012 – Days of Law, Masaryk University, Conference proceedings on line http://www.dnyprava.cz/dokumenty/19245, p. 128-130;
84. Ruxandra Răducanu, *Brief considerations on some doctrine and judicial practice issues in the matter of crimes against the financial interests of the European Union*, Elevating Europe-Smart Initiatives and Administrative Innovation. Proceedings of the International Conference EU-PAIR 2023, p. 257-264,

https://www.ceeol.com/search/chapter-detail?id=1218649, consultat pe 02.04.2025;
85. Ruxandra Răducanu, *Câteva consideraţii de doctrină şi practică judiciară privind răspunderea penală a persoanei juridice în lumina noului Cod penal*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 25, nr. 1/2014, p. 112-115;
86. Sebastian Răduleţu, *The Role of International Criminal Tribunals in Promoting Human Rights*, Revista *Dreptul*, nr. 1/2013, p. 3-9;
87. Sebastian Răduleţu, *Unele aspecte controversate privind răspunderea penală a persoanei juridice*, Revista de Ştiinţe Juridice, vol. 32, nr. 1/2018, p. 79-87.

THE RELEVANCE OF ACCOUNTING INFORMATION IN THE DECISION-MAKING PROCESS IN LOCAL PUBLIC ADMINISTRATION

Margareta Făgădar (Ghişa)
PhD Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

Abstract: Local public administration, an organizational and management system that aims to efficiently manage public resources to improve the lives of citizens, by providing quality public services and through local economic development. This study analyzes the relevance of accounting information in the decision-making process in public administration in Romania. To study the evolution of the relevance of accounting information, the linear regression model was used, in Python, which allows a complex approach, integrating financial variables to determine the extent to which each of them influences managerial decisions, by analyzing the correlations between budget revenues and gross domestic product and resident population, from the period 2000-2022, a period characterized by numerous legislative changes. The conclusions of the study reflect the positive correlations between the variables, and gross domestic product and population significantly influence budget revenues, support their formation and growth, and guide managerial decisions in establishing local community development strategies.

Keywords: relevance of accounting information, managerial decisions, decision-making process in local public administration, managers, financial variables.

JEL Classification: H 83, M 41.

Introduction

The promotion of a modern type of administration, based on the digitalization of public services, is a necessity for the intensive use of accounting information, which has an impact on economic growth. Public management resorts to information and communication technology or the support of mathematical models to manage the large volume of accounting information for decision-making. Local public administration managers call on the help of accounting information to create the necessary conditions for the economic development of local communities, in order to attract a high level of budget revenues. The research study "The relevance of accounting information in the decision-making process in local public administration" has as its main purpose the highlighting of accounting information in the decision-making process and starts from the question: "Is accounting information relevant in the managerial process in local public administration?" To answer this question, we used the Python program to build an econometric model using the multiple linear regression method, which allows, through a complex approach, the integration of several financial variables to determine to what extent each of them influences the managerial process in local public administration, by analyzing the correlations between budget revenues and gross domestic product and stable population.

Statistical regression, a method of analysis used to model and estimate the relationship between a dependent variable and one or more independent variables, invented by Francis Galton in the 19th century, later researchers such as Udny Yule and Karl Pearson extended and applied the concept of regression in a more general statistical context, with the main goal being to predict values of the dependent variable based on independent variables.

Adrien-Marie Legendre in 1805 and Carl Friedrich Gauss in 1809 were two outstanding mathematicians of the era, whose contributions had a lasting impact on mathematics. Significant is the contribution made to number theory, the development of Legendre's formula

for the sum of squares, introducing essential methods and formulas. In 1809, Gauss, considered the "father" of mathematics, published fundamental works in number theory, laying the foundations of modern mathematics. Adolphe Quetelet perfected the concept of normal distribution and contributed significantly to the understanding of human behavior and social phenomena. The large number of researchers who have applied econometric models in the analysis of economies reflects the complexity and diversity of the subjects investigated. Thus, Bardsen, Nymagen and Jansen (2005), as well as Pesaran and Smith (1985), addressed aspects related to macroeconomic models, contributing to the understanding of the dynamics of national and global economies. Anghelache (2013) emphasized, through his studies, the importance of macroeconomic analysis and how it can be applied to understand general economic trends. Yin (2009) studied the correlation between macroeconomic variables, emphasizing the relevance of statistical indicators in the interpretation and prediction of economic behavior. In addition, Chéron, Hairault and Langot (2013) focused on the study of jobs throughout the life cycle, highlighting how labor market dynamics influence and are influenced by macroeconomic developments. Maestas, Mullen and Powell (2016) investigated demographic trends and the effects of these changes on labor availability, as well as on general economic performance. They highlighted that an increase in the proportion of older people can lead to a reduction in the active labor force, which can have negative impacts on productivity, but also that adapted policies can mitigate these effects.

Research methodology

The research methodology is configured according to the proposed objectives and validates the working methods and techniques for the analysis of the studied processes. The paper combines theoretical research by applying qualitative and quantitative methods. Qualitative research is carried out through a deductive approach starting from theoretical notions, using specific methods for documentation and content analysis by reviewing the specialized literature and the normative framework. The quantitative research carried out during the study used econometric modeling in the Python software, using the multiple linear regression method so that the model parameters minimize the global error of the model, the sum of squared residuals or Ordinary Least Squares (OLS) estimation and to analyze the intensity of the links between budget revenues, the dependent variable and the independent variables gross domestic product and stable population. The specification of the econometric model is based on economic theory.

It was assumed that budget revenues, an essential financial indicator for a country's economic health, are mainly influenced by Romania's gross domestic product and stable population. A high GDP indicates a growing economy, which generates higher tax revenues, which allows local public administration to invest in development projects and improve public services. At the same time, a stable and growing population can lead to an increase in the tax base, contributing to an increase in budget revenues.

In a multiple regression model, it is essential to respect the basic assumptions of multiple regression, such as linearity, normality of residuals, homoscedasticity (constant variance of residuals), and their independence.

If there is a straight relationship between the dependent variable, total income, and the independent variables, GDP and stable population, linear regression is an appropriate tool. The Scatter diagram provides a visual representation of the correlation between variables and can show the direction and strength of the relationship, as can be seen in Figure 1 below.

Figure no. 1. Scatter diagram of the variables

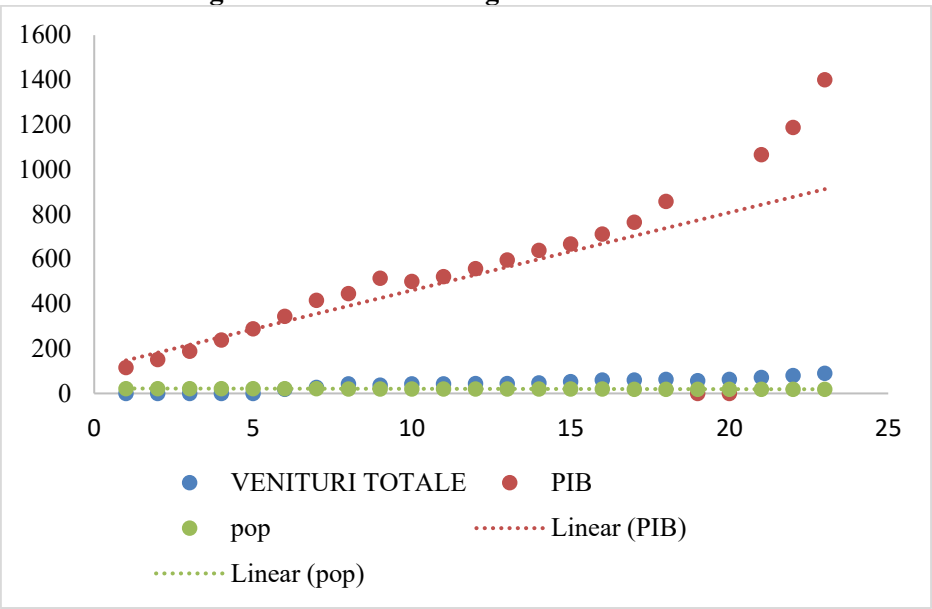

Source: Own processing

The point cloud represents the dispersion of the data and the relationship between the independent and dependent variables. In the scatter diagram of the variables, it is observed that they are distributed uniformly around the regression line, in the straight regression line, which shows a positive direction, the degree of association, and the intensity of the link between the variables are strong, and the values of the variables are directly proportionally associated.

A detailed summary of the model parameters, in Python, (using regression with statsmodels) such as means (mean) and standard deviations (Std.dev.) are obtained using the summarize command (summarize ven, summarize pib, summarize pop), as can be seen in table no. 1, below:

Table no. 1. Summary of variables

Variables	**Mean**	**Std Dev**	**Min**	**Max**
Total revenue	45.33	27.96	0.03	91
GDP	648.16	365.04	116.7	140.3
Stable population	20.91	0.94	19.12	22.44

Source: Own processing

The AVERAGE function returns the average value (arithmetic mean) of all cells in a range that meet a certain criterion. Empty cells, logical values, text, or error values in the array or reference are ignored. Thus, the average of budget revenues is 45.33, the standard deviation, a measure of the dispersion of its values around a mean, is 27.96. The standard error is a measure of the variability of the estimate of the sample mean and indicates how precise this estimate is. In the construction of confidence intervals [0.03-91], the standard error is used to determine the margin of error of budget revenues. The standard deviation (St.dev.) is used to measure the risk associated with variations in budget revenues. Risk plays an essential role in managing budget revenues, as it influences the way financial resources are planned and allocated. The standard error is a measure of the variability of the estimate of the sample mean

and indicates how precise that estimate is. In the construction of confidence intervals, the standard error is used to determine the margin of error.

The results of the analyzed data, in the Python model, show the relationship between the 3 variables in table no. 2, below.

Table no. 2. OLS Regression Results

Dep. Variable:	VENITURI_TOTALE	R-squared:	0.950
Model:	OLS	Adj. R-squared:	0.943
Method:	Least Squares	F-statistic:	134.4
No. Observations:	23	Prob (F-statistic):	1.20e-08
Df Residuals:	20	Log-Likelihood:	-10.123
Df Model:	2	AIC:	26.25
Covariance Type:	nonrobust	BIC:	31.45

	coef	std err	t	P>|t|	[0.025	0.975]
const	-50.123	25.678	-1.954	0.065	-103.002	2.755
PIB	0.0456	0.005	9.122	0.000	0.034	0.057
pop	2.345	1.234	1.900	0.072	-0.234	4.923

Omnibus:	0.456	Durbin-Watson:	2.123
Prob(Omnibus):	0.798	Jarque-Bera (JB):	0.324
Skew:	0.123	Prob(JB):	0.851
Kurtosis:	2.456	Cond. No.	1350

Notes:[1] Standard Errors assume that the covariance matrices are correctly specified.

Source: Own processing in Python

The linear trend of the point cloud of the three variables, based on the linear regression model can be expressed mathematically, by equation no. (1), which ability to provide an understanding of the relationships between the studied variables.

$$Income = -50.123 + 0.0456 \times GDP + 2.345 \times Population \quad (1)$$

where:

• const (-50.123) is the intercept of the model, that is, the estimated value of income when all explanatory variables are equal to 0.

• GDP (0.456) is the coefficient for GDP, it assumes that for each unit of GDP growth, income will increase by 0.0456, assuming that the other variables remain constant.

• pop (2.345) is the coefficient for population, which means that for every unit of population growth, income will increase by 2.345, assuming that GDP remains constant.

The coefficients of the two independent variables suggest a directly proportional increase in budget revenues, which means that they are important predictors of income and contribute significantly to explaining income variation in this model.

The intercept (-50.123) from a statistical point of view represents the estimated value of income when both explanatory variables are 0, respectively, negative income values.

Evaluating the significance of the model and testing statistical hypotheses

The F-test value of 134.4 indicates that the regression model is significant, and the included predictors significantly explain the dependent variable, that is, we can reject the null hypothesis that the coefficients of all explanatory variables are equal to zero. Comparing and observing two independent samples, in order to calculate the mean differences between them, is done using the student t-test.

Assumptions of the t-test in multiple linear regression

• Null hypothesis H0: =0 β1=0 - the explanatory variable X1(GDP) does not have a significant influence on the dependent variable Y in the presence of the other explanatory variable.

• Alternative hypothesis H1: β1≠0 - the explanatory variable X1 has a significant influence on the dependent variable Y (budget revenue).

P > |t| = 0.000: This extremely small p-value shows that there is a very small probability that the result obtained would occur by chance if the null hypothesis were true.

In conclusion, with a t = 9.122 and P > |t| = 0.000, the null hypothesis is rejected with very high confidence. In this case, the coefficient of the respective variable is extremely statistically significant. Also, with a t = 1.900 and P > |t| = 0.072, the null hypothesis is rejected with very high confidence. In this case, the coefficients of the respective variables are extremely statistically significant.

The coefficient of determination, R2 (R-squared), a measure of the concentration of experimental points around the regression line is equal to 0.943, meaning that the model explains approximately 94.3% of the variation of the dependent variable, in this case, the model has a good ability to explain the variation in the data. This indicates that the independent variables have a clear impact on the dependent variable.

Model diagnosis

Residuals analysis: Df Residuals, equal to 20, represents the number of degrees of freedom of the residuals, i.e., information available to assess the variability unexplained by the model. Df Model is 2 and represents the degrees of freedom of the model. Log-likelihood -10.123 indicates the likelihood of the model for the data set used.

The AIC (Akaike Information Criterion) and BIC (Bayesian Information Criterion) values indicate criteria for selecting statistical models, and the difference between them is equal to 5, which is considered small, which shows that there is no penalty, and the model is considered good. Covariance Type: nonrobust indicates that the linear regression model has data that are normally distributed, and the residual errors are homoscedastic (have a constant variance).

The Omnibus test value, 0.456, suggests a significant relationship between the variables included in the model, skew (asymmetry) with a value of 0.123, shows a symmetrical distribution of the residuals, kurtosis (Kurtosis) measures the "sharpness" of the distribution, that is, how concentrated the values around the mean are compared to a normal distribution. In the case of linear regression, Kurtosis equal to 2.456 indicates that the data distribution has a shape close to that of a normal distribution.

Autocorrelation check:

The Durbin-Watson test, with a value of 2.123, indicates that there is no autocorrelation of the residuals (errors) in the regression model. In this case, we can consider that the errors are uncorrelated with each other, which is an important condition for the validity of the linear regression model. Normality of the residuals: The Jarque-Bera test is 0.15 and the associated p-value is greater than 0.05, this suggests that the distribution is normal. The probability for the Jarque-Bera statistic Prob(JB), equal to 0.851, refers to the p-value associated with the Jarque-Bera test, which evaluates the normal distribution of the data. The multicollinearity check Cond. No. = 1350, indicates that there is a possible sensitivity of the model coefficients to small changes in the input data.

Conclusions

The linear regression model validated the working hypothesis and confirmed a positive and strong correlation between the three variables. In conclusion, the formation and growth of

budgetary revenues, a financial indicator, is influenced by the gross domestic product and the stable population of Romania, between 2010 and 2022.

The effective use of this information allows the formulation of well-founded public policies, which support and strengthen the capacity of local decision-makers. In order to develop effective policies, it is essential that accounting information is accessible and transparent, so that decision-makers can correctly assess the financial situation and performance of institutions. The role of managers in local public administration is to plan and develop projects and budgets, and, implicitly, to make effective decisions based on this data.

The relevance of accounting information in shaping managerial decisions aims to provide accurate and reliable financial information, which contributes to improving managerial decisions and efficient resource management.

By using this information, local administration can develop strategies adapted to the needs of the community, improving the quality of life of citizens and ensuring responsible management of public resources.

In conclusion, accounting information is a fundamental tool for efficient and transparent governance at the local level, facilitating well-founded decision-making, supporting community development and strengthening citizens' trust in public administration.

BIBLIOGRAPHY:

1. Agresti, A. și Finlay, B., (2014) Statistical methods for the social sciences. Harlow Essex: Pearson.
2. Anghelache C. și alții (2013), Model de analiză macroeconomică bazat pe funcţia de regresie, Romanian Statistical Review nr. 1 / 2013, https://www.revistadestatistica.ro/wpcontent/uploads/2014/02/RRS_01_2013_a2_ro.pdf
3. Anghelache, C., Mitruţ, C., Voineagu, V. (2013), Statistică macroeconomică. Sistemul Conturilor Naţionale. Economică Publishing, Bucureşti.
4. Anghelache, (2008). (Anghelache, C. (2008). *Tratat de statistică teoretică și economică*, Editura Economică, București.
5. Bardsen, G., Nymagen, R., Jansen, E. (2005). *The Econometrics of Macroeconomic Modelling*, Oxford University Press (Pesaran, M.H., Smith, R.P. (1985). *Evaluation of macroeconometric models*, Economic Modelling, 2(2).
6. Chéron, A., Hairault, J.O., Langot, F., 2013. "Life-Cycle Equilibrium Unemploy**ment**," Journal of Labor Economics, University of Chicago Press, vol. 31(4), pages 843-882.
7. Maestas, N., Mullen K.J., și Powell, D., (2016) The Effect of Population Aging on Economic Growth, the Labor Force and Productivity, NBER Working Paper No. 22452 July 2016, http://www.nber.org/papers/w22452.
8. Niculescu, M., Vasile, N., 2011, Epistemiologie, Perspectivă interdisciplinară, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2011, p. 108
9. Stigler, Stephen M. (1986). *The History of Statistics: The Measurement of Uncertainty before 1900*. Cambridge: Harvard. ISBN 0-674-40340-1.
10. Yin, J. (2009). *Econometric model of underground Economy Scale Estimation*, International Journal of Nonlinear Science.
11. https://www.telework.ro/ro/analiza-de-regresie/?srsltid=AfmBOooGenJBQACX48jjmDvBT4kh7l5HRjSxQXakeg7S8OsjENdeJE

TERMINATION OF THE BILATERAL PROMISE OF SALE-PURCHASE AND THE GRANTING OF LATE PAYMENT PENALTIES

Daniela-Isabela Scarlat
Lecturer, PhD, University of Craiova

Abstract: The bilateral promise of sale-purchase represents a synallagmatic contract by which the parties – namely the promissory seller and the promissory buyer – undertake the obligation to conclude a future sale contract, determining from the outset both the asset to be transferred and the agreed price. At the maturity date of this obligation, in the event of an unjustified refusal by the debtor to fulfill it, the creditor benefits from a right of option, being able to choose among several legal remedies, including the termination (rescission) of the promise. This sanction is grounded in the non-performance of the assumed obligation, but not any breach gives rise to it—only the failure to perform an essential obligation for which the party committed.
Consequently, the creditor – the only one entitled to invoke rescission – may request the termination of the contract, which entails restoring the previous legal situation and the restitution of the performances already made, when such an option best serves the creditor's interests.

Keywords: Termination for breach, bilateral promise of sale-purchase, late payment penalties, contractual liability, good-faith

Over time, it has been noted that one of the most useful legal categories in human life is the contract. Driven by needs or desires, people have continually sought to establish economic relationships, the legal regulation of which is provided by the existence of various contracts.

Both the legislator and the doctrine, which is quite vast in this field, have identified the contract as the "agreement of wills." However, not any understanding between the parties can constitute a contract, but only to the extent that the law grants it this quality, thus providing a legitimate recognition of the effects that the subjects of the legal relationship have had in mind[1], in the sense of the three prerogatives provided by Art. 1166 of the Civil Code: "to establish, modify or extinguish a legal relationship."

Sometimes, in everyday reality, the legal subjects wish to conclude a sale, but do not directly resort to this, establishing an agreement on it through a preparatory act, such as the bilateral promise of sale-purchase.

The bilateral promise of sale-purchase represents a synallagmatic contract in which the parties—the promisor-seller and the promisor-buyer—assume the obligation to conclude a sale contract in the future, already establishing the good to be transferred and its price.

Although their intention is to conclude a sale contract, the intervention of temporary circumstances prevents the immediate finalization of the legal act, causing them to assume only an obligation to act, consisting of completing the agreement within a certain term.[2]

The legislator, regulating this type of contract, has stipulated in Art. 1279 (1) of the Civil Code: "The promise to contract must contain all the clauses of the promised contract, without which the parties could not execute the promise." Thus, the parties establish the essential elements of the sale, namely the price and the goods being sold, but the promise of sale cannot be assimilated to the sale. The parties commit to obligations to act, namely to finalize the promised contract, the transfer of ownership, corresponding to the obligation to

[1] Ion TURCU, Vânzarea în Noul Cod civil, Editura C.H.Beck, București, 2011, p.5
[2] Manuela Lavinia ISTRĂTOAIE, Contracte civile speciale, Editura C.H.Beck, București, 2017, p. 17

give, which occurs only when this performance is executed, more specifically at the conclusion of the sale contract in authentic form.[3]

Often, the parties to the bilateral promise of sale-purchase set a term in order to prepare the finalization of the sale to ensure its validity. This legal method of concluding a contract is defined by the legislator in Art. 1411 of the Civil Code as an event whose existence is certain. Thus, unlike a condition, whose fulfillment does not depend on the will of the individuals, whether they are parties to the contract or third parties to it, in the case of the term, uncertainty is not accepted, as it is fulfilled due to the passage of time, which does not lie within the power of the human being, but is a quality of nature.

Generally, the term affecting the promise to sell or purchase is suspensive and originates from the convention, meaning that through it, the performance of the assumed obligation is postponed by the will of the parties. In other words, until the term is fulfilled, the creditor cannot exercise their claim, requesting the debtor to fulfill their obligation[4], which becomes due only when the stipulated term is reached.

Once the stipulated term in the promise is fulfilled, the obligation to finalize the promised sale contract must be executed. Thus, if one of the parties refuses to finalize the contract, the other party, depending on the interest they pursue, may request the court to order the resolution of the promise and to oblige the co-contractor to pay damages or, if their own obligation has been executed, to request a decision that substitutes the sale contract.[5]

At the time of maturity, in the case of an unjustified refusal to perform by the debtor, the creditor of the promise benefits from an option between several remedies, including the resolution of the contract. This is based on the non-performance of the assumed obligation, but not any non-performance justifies this remedy, only the non-performance considered essential by the party who assumed it.[6] The creditor, the only one entitled to invoke the resolution, seeks the annulment of the agreement and the restoration of the previous situation, including through the restitution of the performed prestations, since this variant is more favorable to their interest in the given context.

To encourage the performance of obligations or anticipating possible failures, the parties may include a penalty clause in the bilateral promise, which determines in advance the amount of compensation owed by the debtor in case of non-performance. Thus, contractual civil liability intervenes as a form of constraint and legal reparation.

Wanting to emphasize the binding force of the contract, by stating that the parties must fulfill their obligations that they have contracted, the legislator, through Art. 1516 of the Civil Code, entitles the creditor to "complete, exact, and timely performance of the obligation." In other words, the debtor, having assumed the contract, must perform the prestation they undertook under the following aspects: in full, not partially, as was foreseen at the time of contracting, meaning making all the necessary efforts to achieve the result for which the contract was made, and also within the time frame established by the parties or necessary to achieve the intended goal, making this completion useful to the co-contractor.

In case of non-compliance by the debtor with any of the conditions provided, the legislator has stipulated in paragraph (2) of the same Art. 1516 of the Civil Code the sanction, which complements the provision of the first paragraph. Thus, it grants the creditor the option to choose between several legal instruments[7] to satisfy their claim, which in certain cases may even be combined with damages, meaning monetary compensation for the injury suffered.

---

[3] Manuela Lavinia ISTRĂTOAIE, Contracte civile speciale, Editura C.H.Beck, București,2017

[4] Gabriel BOROI, Carla Alexandra ANGHELESCU, Curs de drept civil Partea generală, Editura Hamangiu, 2012, p.190

[5] Prof. Univ. Dr. Francisk DEAK, Prof. Univ. Dc. Lucian MIHAI, Prof. Univ. Dc. Romeo POPESCU, Tratat de drept civil Contracte Speciale, Ediția a V-a actualizată și completatată, Volumul I, Universul Juridic, București, 2017, p.54

[6] Liviu POP, Ionuț Florian POPA, Stelian Ioan VIDU, Drept civil Obligațiile, Ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 234

[7] Paul VASILESCU, Drept civil. Obligațiile, Editura Hamangiu, București, 2012, p.511

Therefore, the rights of the active subject of the legal relationship justified by the lack of execution of contractual clauses by the passive subject, known in doctrine as remedies for non-performance, are activated by the mere fact of non-compliance with the obligations generated by the conclusion of the contract.

The legal provisions, however, show that not any non-performance gives rise to this privilege granted to the creditor, but only the "unjustified" one, meaning in the absence of a reason permitted by the law, which does not stem from the debtor's attitude but is external to their will and which they cannot foresee or prevent or, as the case may be, overcome, such as force majeure and fortuitous events.

Also, even if, to benefit from this right, the creditor does not have to prove the significance of the non-performance, for invoking certain remedies, such as the case of resolution, the non-performance of the contract must be significant in relation to its cause.

Moreover, the debtor must be in default, meaning the obligation must have reached maturity, meaning the term granted to them to fulfill the prestation they undertook has expired. However, this delay works in favor of the debtor, as the legislator grants them the privilege of an additional term for execution, thus attempting to save the agreement between the parties[8], preventing, before this procedure is exhausted, the creditor's option to request the annulment of the contract.

As stated earlier, resolution stems from the unjustified non-performance of the obligation assumed through a contract and can be requested as an option by the creditor, with the purpose of annulling the contract.

According to Art. 1550 of the Civil Code, "Resolution can be ordered by the court, upon request, or, where applicable, may be unilaterally declared by the entitled party." Therefore, we are faced with two types of resolution: judicial and conventional.

Regardless of how it operates, whether judicially or conventionally, the resolution of the contract produces the same legal effects, i.e., the termination of the contract with retroactive effect, meaning from the moment it was concluded. In the subsidiary case, where some of the obligations provided for in the contract have been executed, they must be returned in full, putting the parties back in the situation they were in before concluding the contract and freeing them for the future from any burden arising from the contract. According to Art. 1637 of the Civil Code, "restitution is made in kind or by equivalent." Thus, depending on the nature of the obligation, which may be to give, do, or refrain from doing, and its object, restitution will be made in kind depending on the possibility that has arisen concretely in the case, with restitution by equivalent being the exception.

To the extent that the creditor of the obligation has suffered damage due to non-performance or if a penalty clause was inserted in the contract between the parties, which is activated due to non-compliance with the execution, the debtor of the obligation found in fault can be required, in addition to returning the prestation they benefited from, to pay a sum of money as damages.

Doctrine has identified two categories of damages: compensatory damages, which aim to repair the harm caused by non-compliant, quantitative, and qualitative non-performance. Thus, the harm suffered by the creditor must be the result of total or partial non-performance or improper performance of the obligation.[9] On the other hand, moratory damages are compensations that the debtor is required to pay for delayed execution of the obligation, by which they prejudiced the creditor. While compensatory damages cannot be combined with

[8] Ionuț-Florian POPA, Rezoluțiunea și rezilierea contractelor în noul cod civil, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 99

[9] Ion DOGARU, Pompil DRĂGHICI, Drept civil Teoria generală a obligațiilor, Editura C.H.Beck, București, 2019, p. 592

performance in kind of the obligation, as they replace it[10], moratory damages can be combined with this.

To determine the amount of the payment obligation representing the repair of the harm caused by the non-performance of the prestation the debtor has assumed through their will, there are three methods of evaluation: legal, conventional, and judicial.

Legal evaluation represents the means of determining the value of the damage suffered by the creditor. Thus, by virtue of the law, the amount owed by the debtor is established, but primarily, legal provisions refer to obligations that consist of money. The performance of such a prestation can only be made in kind, and the creditor cannot demand compensatory damages, as it would mean asking for the same prestation as the one provided in the contract[11], which is legally and practically ineffective. Therefore, for the non-performance of such an obligation within the stipulated time, moratory damages will be due, as stipulated by Art. 1535 of the Civil Code: "If a sum of money is not paid at maturity, the creditor is entitled to moratory damages, from the due date until payment."

Legal provisions also show that the sum owed will be equal to the one provided by the parties, and in the absence of such a provision in the parties' agreement, it will be the one stipulated by the law, meaning the legal interest. Also, by virtue of the law, the creditor is exempt from proving the damage[12], and in the case where the amount of the equivalent damage is evaluated conventionally or, as the case may be, legally, the liable party, i.e., the debtor, is not entitled to prove a lower value of the harm suffered by the creditor. However, this amount will be modified, but in a higher amount, as according to Article 1535, paragraph (2) of the Civil Code, in the situation where the debtor, before the expiration of the execution term, was obligated to pay larger amounts of money in relation to the interest provided by law, the damages for the delay in performing the obligation will be established based on the amount of interest that would have applied before the expiration of the execution period.

Legal interest is regulated by special legislation, specifically by Government Ordinance No. 13/2011, which distinguishes between remunerative legal interest, which is ”owed by the debtor of the obligation to pay a sum of money on a specific date, calculated for the period prior to the maturity of the obligation”[13], and penalizing legal interest, defined in Article 1, paragraph (3) as ”the interest owed by the debtor of the monetary obligation for non-performance of the respective obligation at maturity”.

Another way of assessing the amount of damages is, as previously mentioned, the conventional method, with a specific name, namely the penalty clause, which the legislator defines in Article 1538 of the Civil Code as an agreement between the parties regarding the execution of another performance that arises due to the failure of the primary obligation resulting from the contract, meaning an equivalent of the first obligation. Therefore, before the damage occurs, the parties agree in their contract on the amount by which the debtor will compensate the creditor for the non-performance of the contractual obligation, a clause that is activated only after the maturity date.[14] By determining the amount of damages in this way, the parties will not assign to the court the role of evaluating them[15], only requesting that their agreed-upon right be respected. However, Article 1538, paragraph (2) of the Civil Code establishes a right of option for the creditor, who can request the court to either ”enforce the

[10] Prof. Univ. Dr. Radu I. MOTICA, Prof. Univ. Dr. Ernest LUPAN, Teoria generală a obligațiilor civile, Editura Luminalex, București, 2008, p. 562

[11] Liviu POP, Ionuț Florian POPA, Stelian Ioan VIDU, Curs de drept civil Obligațiile, Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 245

[12] Codul civil, Ed. Îngrijită de Prof. Univ. Dr. Dan LUPAȘCU, Universul Juridic, București, 2023

[13] https://lege5.ro/Gratuit/gi3danjxg4/art-1-dobanda-legala-remuneratorie-si-penalizatoare-pentru-obligatii-banesti-ordonanta-13-2011?dp=gu3dqmjrg44tm

[14] Paul VASILESCU, Drept civil. Obligații, Editura Hamangiu, 2012, p. 538

[15] Ion DOGARU, Pompil DRĂGHICI, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Ediția a 3-a, Editura C. H. Beck, București, 2019, p. 611

principal obligation in kind or the penalty clause". Furthermore, from the provisions of paragraph (3) of the same article, it can be deduced that the choice belongs only to the creditor, not to the debtor, as the latter is not in the situation of an alternative obligation.[16]

If the parties have not conventionally assessed the amount of compensation the debtor is obligated to pay for the damage caused by the non-compliant performance of the contractual obligation, and if this is not established by an explicit legal provision, the role of evaluating the damages will belong to the court seised with the dispute between the parties. The court will need to apply the legal provisions concerning execution by equivalent and establish the amount justly based on certain rules, such as the full compensation of the damage the creditor of the unperformed obligation is entitled to, considering the actual loss suffered by the creditor as well as the advantages the creditor could have obtained[17] if the obligation had been performed. Moreover, the court will oblige the debtor to compensate only the certain damages suffered by the creditor, which are unequivocally resulting from the non-performance of the contract.

In conclusion, based on the study conducted, we note the legal importance of concluding a contract, as the legislator gives "legal force" to the contract for the parties that enter into it, obligating them to comply with the commitment they assumed by expressing their consent to it. Therefore, if one of the parties to the contract does not fulfill their agreement, they may be compelled by the other party through legal action to perform it as indicated in the agreement or to provide another equivalent performance to the primary one.

[16] Liviu POP, Ionuț Florian POPA, Stelian Ioan VIDU, Curs de drept civil. Obligațiile, Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 249

[17] Art. 1531 alin. (2) Cod civil

BIBLIOGRAPHY:

1. Boroi G., Stănciulescu L., Instituții de drept civil, Ed. Hamangiu București, 2012,
2. Baias F.A., Chelaru E., Constantinovici R., Macovei I., Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Editia 1. Revizuită, CH Beck. București, 2012
3. Boilă L.R., Luntraru L.B., Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ed. C.H. Beck, București, 2023
4. Bularca A.R., Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ediția a 2- a, Ed. C.H. Beck, București, 2023
5. Dogaru I., Drăghici P., Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ed. C.H. Beck, București, 2014
6. Istrătoaie M. L., Contracte civile speciale, Ed. C.H.Beck, București, 2017
7. Neamț I.I., Toma-Dăuceanu L., Drept civil. Obligațiile. Caiet de seminar, Ediția a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2019
8. Pop L., Popa I. Fl., Vidu S.I., Drept civil. Obligațiile, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2020
9. Vasilescu P., Drept civil. Obligații, Ediția a II-a revizuită, Ed. Hamangiu, București, 2017
10. Verres E., Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ediți a 6-a, Ed. C.H. Beck, București, 2023
11. Zamșa C.E., Drept civil. Teoria general a obligațiilor, Ed. Hamangiu, București, 2023
12. Zamșa C., Drept civil. Teoria general a obligațiilor. Manual de seminar, Ediția 3, Ed. Hamangiu, București, 2022
13. Codul civil. Actualizat la 15.09.2023, Teoria general a obligațiilor, Ediția a 2- a, Ed. C.H. Beck, București, 2023
14. www.sintact.ro
15. www.rejust.ro

THE SOCIAL INFLUENCE IN JUDICIAL DECISIONS

Cristina-Maria Florescu
PhD, Judge at the Bucharest Court of Appeal

Abstract: The paper aims to analyze the mechanisms of social influence in the judicial procedure. In the deliberative process, as in any psychological decision-making process, social influence naturally appears. Knowing its mechanism contributes to take a decision in fair and balanced conditions, while preserving the independence of each member of the panel against any harmful influences external to the group.

Keywords: social influence, judicial decision, independence, conformism, minority influence

1. Introducere

Mecanismul adoptării unei hotărâri judecătoreşti este atât unul juridic, cât şi unul psihologic. Din perspectivă juridică, deliberarea are loc în vederea adoptării unei decizii într-un litigiu la finalul procesului, după ce s-au administrat probele şi s-au închis dezbaterile asupra cauzei. Din perspectivă psihologică, procesul decizional este rezultatul unor procese psihice, decizia fiind ghidată de reprezentarea mintală a valorii pe care o au consecinţele alternativelor care stau la baza alegerii. În cadrul acestui proces, creierul construieşte modele sau reprezentări mintale a ceea ce ne înconjoară şi, pornind de la acestea, generează convingeri şi aşteptări, anticipează rezultate şi proiectează acţiuni (Martinez Selva, 2022, p. 21). Decizia de grup a fost definită ca procesul în care părerile personale iniţiale, opiniile şi informaţiile împărtăşite de membrii grupului exprimă consensul. O astfel de decizie presupune că membrii grupului combină preferinţele lor (poziţii şi opinii iniţiale) într-o decizie finală (Rujoiu, 2010, pp. 48-49).

Strâns legat de mecanismele influenţei sociale în cadrul procesului decizional, la nivelul grupului se pot întâlni două fenomene: de normalizare sau de polarizare. Fenomenul de normalizare explică luarea deciziilor prin aceea că media opiniilor sau a judecăţilor fiecăruia a devenit „norma" tuturor, că opinia sau alegerea fiecăruia a fost luată în calcul şi că prin concesii reciproce s-a conturat o opinie sau o alegere comună, ca efect al prevalenţei punctului de vedere al majorităţii. În acest caz, decizia este efectul compromisului sau la mediei opiniilor, membrii grupului convenind să găsească o normă pe care fiecare să o poată accepta şi care să le satisfacă poziţiile. Astfel, decizia care conduce la normă confirmă de fapt punctul de vedere al majorităţii (Doise şi Moscovici, 2001, p. 320). În acest caz se încearcă evitarea conflictului, reducându-se la minimum discuţiile şi interacţiunile dintre membrii grupului. Aceasta se explică prin tendinţa fundamentală a omului de a-şi modera opiniile şi conduita luând în considerare opiniile şi conduita celorlalţi.

Polarizarea reprezintă accentuarea unei tendinţe iniţial dominante într-un grup (Doise şi Moscovici, 2001, p. 325). Fenomenul de polarizare presupune că persoanele îşi prezintă succesiv opiniile şi le discută şi ulterior iau o decizie. În acest caz, decizia se îndepărtează de medie sau de compromis şi se apropie de unul din polii de opinii preexistente în grup, acordând o pondere mai mare opiniilor minoritare (Doise şi Moscovici, 2001, p. 320). În acest caz conflictul este lăsat să se desfăşoare şi se oferă tuturor punctelor de vedere, inclusiv a celor disidente, posibilitatea de a fi exprimate.

Modul în care o decizie va tinde spre normalizare sau spre polarizare depinde de gradul de implicare şi de conflict în grup. Decizia va tinde spre normalizare (spre medie sau compromis) în cazul în care gradul de implicare şi de conflict este scăzut, atunci când persoanele sunt mai

puţin implicate şi opiniile lor au pentru ele mai puţină importanţă. Decizia va tinde spre polarizare atunci când persoanele îşi apără opiniile, simţindu-se mai implicate şi cu cât acestea au mai multă importanţă, cu cât cred mai mult în ele (Doise şi Moscovici, 2001, pp. 320-321).

În ceea ce priveşte decizia judecătorească, ca act al unui grup, deliberările au caracter secret şi la acestea participă numai membrii completului de judecată. Caracterul secret al deliberărilor se explică prin aceea că asigură liniştea chibzuinţei, relaxarea psihologică, dar şi încrederea în obiectivitatea judecătorilor (Butoi, 2019, p. 298). În cadrul deliberărilor, toţi membrii completului îşi exprimă opinia. Opiniile sunt exprimate începând cu judecătorul cu vechimea cea mai mică, tocmai pentru ca judecătorii cu experienţă mai mare, inclusiv preşedintele completului, ce ar putea avea o autoritate mai mare, să nu îi influenţeze pe cei cu vechime mai mică. De aceea, ultimul care îşi exprimă opinia este preşedintele completului (Butoi, 2019, p. 307).

Din punctul de vedere al psihologiei organizaţionale s-a pus şi problema dacă o decizie în grup este mai bună decât o decizie individuală. Astfel, experimente de laborator au încercat să verifice dacă grupurile iau decizii mult mai încet decât indivizii, dacă deciziile în grup sunt mult mai bune decât cele individuale şi dacă deciziile majorităţii sunt luate mult mai repede decât cele care necesită unanimitate. Rezultatele experimentelor au relevat că grupurile pot să fie mai rapide în luarea deciziei decât indivizii şi că grupurile iau decizii mult mai bune decât indivizii (Rujoiu, 2010, pp. 57-58). În privinţa deciziilor judecătoreşti, considerăm, la rândul nostru, alături de alţi autori (Doise şi Moscovici, 2001, p. 328) că, pentru o decizie echilibrată şi argumentată trebuie evitate tehnicile de reducere a conflictului, cum ar fi o decizie „contra cronometru" şi că, de asemenea, trebuie evitate concesiile făcute de membrii grupului doar pentru evitarea unor conflicte. Dimpotrivă, în vederea adoptării deciziei, trebuie facilitată posibilitatea ca fiecare membru al grupului să-şi apere punctul de vedere, iar punctele de vedere exprimate trebuie apreciate cu grijă înainte de a exprima opinia personală. Orice decizie judecătorească trebuie să fie fundamentată, echilibrată, cu baze logice şi conform exigenţelor legii, fără să lase loc pentru chestiuni personale, de tip emoţional, sau care provin din presiuni exercitate de alţii (Martinez Selva, 2022, p. 34). Presiunea timpului, tensiunea, stresul, oboseala, influenţele emoţionale şi chiar excesul de informaţii pot periclita luarea unei decizii echlibrate.

2. Influenţa socială în luarea deciziilor

Influenţa socială reprezintă efectele pe care indivizii sau grupurile le au unii asupra altora în privinţa atitudinilor şi comportamentelor, unii fiind ţinta, iar ceilalţi sursa influenţei (Chelcea, 2021, p. 125; Neculau, 2004, p. 242; Moscovici, 1998, p. 116). Altfel spus, influenţa socială este orice schimbare pe care relaţiile unei persoane cu altele (indivizi, grupuri, instituţii, societatea în ansamblu) o produce asupra activităţilor ei intelectuale, asupra emoţiilor sau acţunilor acesteia. Influenţa socială în general, include fenomene şi procese variate (Chelcea, 2021, p. 125). Dintre aceste fenomene şi procese ne vom concentra asupra normalizării, conformismului şi influenţei minoritare, considerându-le pretabile şi în cadrul deciziilor judecătoreşti. Influenţa socială la care ne referim vizează numai membrii completului, modul în care la adoptarea deciziei apare influenţa socială între membrii completului, iar nu între avocaţi, părţi şi judecători. Desigur, avem în vedere limitele normale ale exercitării acestei funcţii şi a influenţei sociale, cu respectarea independenţei fiecărui judecător.

Din perspectiva influenţei sociale, în procesul deliberării, judecătorii sunt atât surse, cât şi agenţi de influenţă interpersonală (Zimbardo şi Leippe, 2022, p. 557). Completul de judecată este un grup de persoane aflate în interacţiune, care, în majoritatea situaţiilor, acţionează compact, printr-o similaritate a atitudinilor şi conduitelor ce îl face ca să acţioneze ca un singur individ şi, deci, să adopte o decizie în unanimitate. Opinia unanimă a judecătorilor asupra unui caz litigios rezultă dintr-o modalitate comună de interpretare a probelor, a faptelor şi a

dispoziţiilor legale. Teoriile influenţei sociale au încercat să explice sursa acestei uniformităţi în comportamentul uman în general, însă mai puţin în ceea ce priveşte luarea deciziilor în sistemul judiciar. Aceasta s-ar putea explica prin faptul că activitatea de judecată se caracterizează prin independenţa şi imparţialitatea judecătorilor şi excluderea lor de la orice influenţă asupra deciziilor. Considerăm, însă, că mecanismele influenţei sociale între membrii completului nu pot fi excluse, ci sunt un efect firesc al deliberărilor. Pe de altă parte, trebuie avut în vedere că la adoptarea deciziei cântăreşte şi propria conştiinţă a judecătorului, precum şi propria abordare a cazului, interpretare a probelor şi a legislaţiei. De aceea, deciziile pot fi luate şi în opinie majoritară, la care se alătură opinia minoritară sau separată, atunci când nu se poate impune uniformitatea.

3. Normalizarea

a. Noţiune

Un grup nu poate exista decât dezvoltându-se în jurul normelor sale (Oberlé şi Beauvois, 2001, p. 316). O normă a grupului este o opinie comună care s-a stabilizat şi care defineşte ceea ce este dezirabil, având valoarea unei prescripţii. O normă le indică persoanelor ce comportament sau ce raţionament să adopte într-o anumită situaţie (Oberlé şi Beauvois, 2001, pp. 309-310).

b. Teorii

Psihologul american Floyd Allport a observat că oamenii se supun tendinţei generale şi emit judecăţi mai puţin extreme şi mai conservatoare atunci când sunt în grup decât atunci când sunt singuri (Mitrofan şi Gâtej, 2019, p. 224). Psihosociologul american Muzafer Sherif considera că normele sociale apar pentru a ghida comportamentul în situaţii ambigue. El a definit norma ca fiind un standard sau o scală constând din categorii care definesc o marjă de comportamente şi atitudini acceptabile şi o marjă de comportamente şi atitudini nonacceptabile pentru membrii unei unităţi sociale.

Fenomenul de formare a normelor a fost folosit sub denumirea de „normalizare” pentru prima dată de psihologul social francez Serge Moscovici. Pentru Moscovici, norma de grup este rezultatul concesiilor reciproce. Formarea normelor unui grup social (sau normalizarea) se referă la presiunile pe care fiecare membru le exercită asupra celorlalţi pentru a se ajunge la un rezultat care poate fi acceptat de întregul grup (Boncu, 2002, p. 92). Moscovici distinge între normalizare şi conformism. Conformismul presupune rezolvarea conflictului în favoarea majorităţii, prin preluarea normei de grup de către individ. În schimb, normalizarea presupune că încă nu există o normă de grup care să se impună eventualilor devianţi, ci ea abia se formează, prin efortul tuturor membrilor grupului. În ceea ce ne priveşte, achesând opiniei lui Moscovici, am abordat în mod distinct, dar în co-dependenţă mecanismele de influenţă socială ale normalizării de cele ale conformismului, acestea din urmă fondându-se pe primele.

Procesul normalizării a făcut obiectul de studiu al psihologiei sociale. Astfel, Muzafer Sherif a studiat efectul autocinetic (Chelcea, 2021, p. 125). Experimentul a presupus proiectarea pe un ecran a unui spot luminos fix într-o cameră întunecoasă, constatând că se creează iluzia că spotul se mişcă. Subiecţilor experimentului li s-a solicitat să indice pe ce distanţă se deplasează punctul luminos. Experimentul a demonstrat că, aflaţi în grup, subiecţii tind să se apropie de media estimărilor grupului, renunţând la estimarea pe care o făceau anterior în mod individual. Altfel spus, judecata individuală se schimbă în funcţie de opinia grupului. Aceasta se explică întrucât prin preluarea normei de grup, persoanele aflate în situaţii de acest tip, elimină incertitudinea. Pentru Sherif, factorul fundamental în formarea normelor este căutarea unui criteriu obiectiv pentru determinarea exactităţii judecăţilor. Astfel, fie luaţi singular, fie consideraţi în cadrul grupului, indivizii simt nevoia de a stabili corectitudinea evaluărilor pe care le fac (Boncu, 2002, p. 103). Mecanismul psihologic este următorul:

individul care se află într-un grup se sprijină pe judecăţile celorlalţi pentru a avea coerenţă şi stabilitate în evaluările sale, iar atunci când se află singur, individul, pentru a atinge acelaşi scop, se bazează pe judecăţile sale anterioare. Cum divergenţa atât în situaţia individuală, cât şi în cea de grup produce incertidine, normele sociale devin cadrul de referinţă al echilibrului şi stabilităţii decizionale. Sherif se baza pe ideea că grupul este o entitate unică şi, deci, că în domeniul perceptiv, interacţiunea indivizilor conduce la construirea unor norme comune, diferite de standardele individuale şi preluate de indivizii care îşi abandonează propriile norme (Boncu, 2002, p. 120).

Serge Moscovici, în schimb, se îndoieşte că indivizii ar putea, în situaţia autocinetică experimentată de Sherif, să-şi restabilească certitudinea făcând apel la opiniile altora. El consideră că s-ar impune o altă explicaţie privind formarea normelor sociale, anume aceea că persoanele acordă credit tendinţei centrale sau că evită un conflict, subiecţii fiind dispuşi să facă o serie de concesii care le-ar aduce consensul cu ceilalţi membri ai grupului social (Neculau, 2004, p. 244). Aceasta înseamnă că pentru Moscovici valenţa informaţională a răspunsului celuilalt trece în plan secund şi că importantă este relaţia dintre subiect şi sursa influenţei.

Psihologul social american Floyd Allport considera că există o tendinţă a individului de a-şi tempera judecăţile şi conduita ţinând cont de judecăţile şi conduitele celorlalţi. El sublinia că individul presupune că judecăţile sale extreme îl vor plasa în dezacord cu ceilalţi, ceea ce el nu-şi doreşte, context în care moderarea judecăţii sale se impune de la sine (Boncu, 2002, p. 107). Observăm că şi Allport, ca şi Moscovici considerau că normalizarea se întemeiază pe dorinţa individului de a evita să intre în conflict cu celălalt.

c. Poate exista normalizare în procedurile judiciare?

În cadrul procedurii deliberării judiciare, grupul nu se constituie *ad-hoc*, ci este foarte bine şi în detaliu reglementat de norme procedurale prestabilite, iar membrii grupului nu pot interveni asupra acestora, în sensul modificării, completării sau desfiinţării lor. Întrucât normalizarea, ca fenoment de influenţă socială presupune, dimpotrivă, lipsa unei norme stabilite dinainte, ci creearea acesteia în cadrul grupului, ne-am pus problema dacă poate exista o normalizare în cadrul grupului de judecători. Subliniem că, în cadrul deliberărilor, grupul interpretează şi aplică norme procedurale astfel că, în cadrul operaţiunii de interpretare şi aplicare a normelor juridice nu este exclus să apară şi opinii divergente, context în care apar şi mecanismele influenţei sociale în ce priveşte luarea unei decizii referitoare la cum trebuie interpretate şi aplicate anumite dispoziţii procedurale. Considerăm că însăşi stabilirea în cadrul grupului a modului în care o normă juridică trebuie interpretată şi aplicată devine ea însăşi o „normă" în cadrul grupului, una fundamental juridică ca natură, comună şi repetabilă în situaţii similare, care se naşte tot prin mecanisme ale influenţei sociale ale membrilor în cadrul grupului.

4. Influenţa majoritară (conformismul)

a. Noţiune

Influenţa socială nu se limitează la formarea normelor de grup, ci, odată produse acestea, se pune problema cum influenţează grupul judecăţile şi conduita indivizilor sau cum se manifestă influenţa majorităţii membrilor grupului. Conformismul sau influenţa majoritară este cea mai importantă formă de influenţă socială şi reprezintă procesul prin care grupul exercită presiuni asupra membrilor pentru a respecta normele de grup, de a judeca sau acţiona în concordanţă cu grupul (Neculau, 2004, p. 244). În influenţa majoritară, diferenţa mare dintre opinia individuală şi aceea de grup se numeşte „devianţă" (Boncu, 2002, p. 111).

b. Teorii

Diverse teorii au încercat să explice resorturile psihice care stau la baza conformismului. Psihosociologul american Solomon Asch afirma că sub influenţa unei majorităţi numerice, s-ar putea să ajungem să numim „negru" ceea ce este „alb". În schimb, dacă persoana este deja sigură de ceea ce este potrivit şi corect, atunci comportamentul altora va fi în mare măsură irelevant şi nu o va influenţa (Mitrofan şi Gâtej, 2019, p. 225). Se consideră că persoanele care se conformează o fac mai ales din două motive: unii pentru că au certitudinea că majoritatea membrilor grupului dau răspunsuri corecte, ceilalţi pentru că nu doresc să se diferenţieze. Altfel spus, indivizii sunt conştienţi de presiune şi acţionează într-o manieră raţională fie pentru că au mai multă încredere în raţionamentul grupului decât în cel propriu, fie din complezenţă, urmând majoritatea pentru a nu se separa de aceasta şi a nu trece drept rebeli sau iraţionali (Moscovici, 1998, p. 118).

c. Tipuri de conformare

Efectele conformismului au fost explicate (Chelcea, 2021, p. 129, Neculau, 2004, p. 246) prin influenţa informaţională şi normativă. Cele două tipuri de conformare pot acţiona concomitent. Influenţa informaţională se naşte din incertitudinea subiecţilor cu privire la răspunsul corect şi din nevoia lor de a avea opinii în concordanţă cu adevărul obiectiv (nu sunt siguri pe propiile cunoştinţe şi utilizează comportamentul celorlalţi ca pe o sursă de informare corectă). Influenţa informaţională are la bază încrederea în opinia de grup. Influenţa normativă se referă la influenţa generată de recompensele şi pedepsele controlate de grup, subiectul resimţind presiunea grupului spre conformism, prin intermediul aşteptărilor pozitive ale celorlalţi membri. Persoanele acceptă norma grupului întrucât doresc să fie acceptaţi de grup, iar nu criticaţi sau izolaţi.

În măsura în care influenţa are rădăcini normative, presiunea grupului se soldează cu acordul public al ţintei, dar neînsoţit de o acceptare privată. Altfel spus, conformismul public (complezenţa sau complianţa) este acceptarea publică, nu însă şi privată, a influenţei normative, este o conformare la suprafaţă, fără a se schimba convingerile profunde. Când dispare teama de sancţiuni, de constrângeri, atunci se pregăteşte schimbarea comportamentală la nivel profund, fiind vorba de interiorizarea schimbării. În cazul în care influenţa are o natură informaţională, conformismul public este însoţit de acceptarea privată, respectiv subiectul crede în validitatea judecăţilor sursei şi le adoptă ca şi cum ar fi propriile judecăţi (Moscovici, 1998, p. 118).

Totodată, nu trebuie confundată conformarea cu conformismul. Conformarea este, aşa cum am arătat, adaptarea la o situaţie colectivă, punerea de acord cu ceilalţi, iar conformismul este o trăsătură negativă de personalitate ce presupune acceptarea necritică a ideilor, deciziilor, obiceiurilor (Boncu, 2002, pp. 177-178).

d. Factorii care influenţează conformarea

Dintre factorii care pot influenţa procesul de conformare subliniem atributele de personalitate (de exemplu, nevoia de sprijin sau aprobare socială, nevoia de autocontrol etc) şi factori situaţionali (cum sunt dimensiunea grupului şi unanimitatea grupului). Desigur că respectarea normelor de grup constituie, într-o oarecare măsură, un comportament care ţine de structura de personalitate, însă nu trebuie absolutizat rolul trăsăturilor de personalitate în determinarea comportamentului conformist. Explicaţia faptului că unele persoane se conformează, iar altele rămân independente ţine şi de calităţile grupului, ale sarcinii, ale situaţiei şi ale relaţiei dintre individ şi grup (Boncu, 2002, p. 194).

S-a mai pus problema dacă există o relaţie proporţională între dimensiunea grupului şi conformismul social. În principiu răspunsul este afirmativ, respectiv cu cât este mai mare majoritatea, cu atât mai mare va fi influenţa. Cu toate acestea, principiul proporţionalităţii tinde

să dispară sub imperiul preocupării pentru corectitudine şi al răspunsurilor bazate pe raţiune, iar, pe de altă parte, persoanele tind să se conformeze şi să preia opinia unor grupuri coerente informaţional, indiferent de dimensiunea lor (Mitrofan şi Gâtej, 2019, p. 230). Traducând această concluzie în materia deliberărilor, putem spune că principiul proporţionalităţii, deşi real, nu poate fi absolutizat, ci trebuie privit cu o oarecare rezervă având în vedere preocuparea fiecărui judecător pentru corectitudine şi pentru soluţii bazate pe raţiune, iar „conformarea", atunci când se produce, s-ar traduce în ralierea la o opinie deja exprimată în dezbateri în mod coerent şi temeinic argumentat.

e. Influenţa majorităţii în deciziile judecătoreşti

În planul deciziilor judecătoreşti, mecanismul psihologic de realizare a consensului este cel mai frecvent întâlnit: în situaţiile în care nu există unanimitate de la început, soluţia sau verdictul este cel favorizat de majoritate. Considerăm, alături de alţi autori (Zimbardo şi Leippe, 2022, p. 559), că în procesul deliberării se pot identifica două tipuri generice de influenţă: influenţa informaţională, prin care oamenii adoptă comportamentele sau atitudinile altora pentru că ei percep că ceilalţi au informaţii mai multe şi mai valide şi influenţa normativă, prin care oamenii se conformează pentru a menţine armonia relaţiilor sociale. În privinţa influenţei informaţionale, în timpul deliberării, aceasta se manifestă prin aceea că judecătorii îşi prezintă opinia argumentată. Opinia minoritară trebuie să se confrunte cu argumentele majorităţii. În acest caz, avem de a face cu o situaţie de persuadare, în care mesajul cu cel mai mare număr de argumente rezonabile creează schimbarea de atitudine. Influenţa normativă apare urmare încercării minorităţii de a câştiga aprobarea socială şi de a evita dezaprobarea socială, pentru atingerea scopului pentru care funcţionează completul, anume pronunţarea unui verdict (Zimbardo şi Leippe, 2022, p. 559). Considerăm, însă, că influenţa informaţională are pregnanţă în cadrul deciziei grupului de judecători, iar nu cea normativă, ca efect firesc al specializării, profesionalizării şi responsabilităţii specifice acestui tip de grup social, prioritar fiind caracterul corect, echitabil şi profesionist al deciziei, iar nu pur şi simplu pronunţarea unui verdict.

f. Avantajele influenţei majoritare

În acord doctrina (Boncu, 2002, p. 217), considerăm că susţinerea unei idei de către majoritate amplifică motivaţia persoanei din grup de a procesa mesajul în mod sistematic. Potrivit efectului de „fals consens", indivizii se aşteaptă ca opiniile şi atitudinile lor să fie împărtăşite de majoritatea celor din jur. Atunci când ei constată că aceste aşteptări sunt infirmate, se angajează într-o procesare sistematică a mesajului, ceea ce înseamnă că presiunea majorităţii nu inhibă, ci stimulează elaborarea mesajului. Totodată, trebuie evitată ideea preconceputăpotrivit căreia căreia conformismul este un rezultat indezirabil al interacţiunii de grup. Conformismul nu anulează individualitatea, nu diminuează creativitatea şi nu încurajează mediocritatea, ci facilitează coordonarea comportamentelor individuale şi asigură eficienţa acţiunii grupului.

5. **Influenţa minorităţii**

a. Noţiune

În ceea ce priveşte puterea minorităţii de a determina o decizie, se subliniază în literatura de specialitate (Mitrofan şi Gâtej, 2019, p. 231) că unanimitatea are un impact puternic, dar factorii mai subtili din punct de vedere psihologic provin tocmai din lipsa de unanimitate. Independenţa în alegeri şi în manifestarea raţională a propriilor capacităţi este favorizată de diversitatea opiniilor şi, odată deschisă posibilitatea exprimării libere, mintea umană caută soluţia corectă, neexistând teama de a fi disonant cu grupul sau chiar respins de el.

b. Teorii

Influenţa minoritară are la bază conflictul generat de dorinţa minorităţii de a-şi vedea acceptat punctul de vedere (Boncu, 2002, p. 232). În privinţa explicaţiei pentru care opinia minoritară prezintă atracţie, aceasta poate fi pentru că argumentele corespund cu ceea ce publicul ţintă gândeşte în mod particular, fie pentru că ele tulbură convingerile existente, ori pentru că persoanele sunt atrase de cei care îndrăznesc să înfrunte oprobiul public (Moscovici, 1998, p. 120). În cazul în care, pentru un motiv sau altul, persoana admite punctul de vedere disident, se creează un conflict între opiniile şi valorile sursei de influenţă şi cele care le aparţin ţintei. Astfel, cât priveşte publicul ţintă, acesta este supus unei tensiuni, are sentimentul unei neplăceri sau al unei confuzii atunci când se află în faţa unei păreri sau a unei evaluări care diferă de a sa (Moscovici, 1998, p. 118). Ţinta are tendinţa să manifeste rezistenţă faţă de conţinutul mesajului primit, fie nemodificându-şi părerea, fie orientându-se în sens opus acestui conţinut. De asemenea, pentru sursă, adică pentru individul sau minoritatea care are o opinie diferită de aceea a majorităţii şi doreşte să exprime o judecată particulară, nouă, conflictul este inevitabil. Conflictul interior nu se poate rezolva cu uşurinţă întrucât nu putem ceda la ceea ce diferă şi întrucât, chiar dacă există dorinţa unei schimbări, persoanele sunt reţinute de forţe interpersonale şi sociale cum ar fi puterea ataşamentului, riscul unei excluderi din partea grupului sau nesocotirea valorilor comune (Moscovici, 1998, pp. 120, 124).

Referitor la influenţa minorităţii, Moscovici a lansat teoria conversiunii, considerând că există o diferenţiere între influenţa majoritară şi cea minoritară: majoritatea ar obţine mai degrabă complezenţă fără acceptare privată, iar minoritatea ar genera acceptare privată în lipsa comportamentului de complezenţă, ceea ce presupune că ţinta se schimbă la nivel profund, inconştient, fără a se schimba însă la nivel manifest (acest tip de influenţă fiind denumit conversiune). Acesta înseamnă că judecăţile formulate de o majoritate sunt acceptate pasiv, fără a fi trecute prin filtrul cognitiv al subiectului, iar opiniile minorităţii nu sunt acceptate decât după ce subiectul le-a examinat îndelung (Boncu, 2002, p. 253). Totuşi, alte studii au arătat că şi majoritatea are un impact latent (Boncu, 2002, p. 281).

Tot în spectrul interacţiunilor dintre majoritate şi minoritate subliniem că există şi forme de rezistenţă în faţa minorităţii, cum ar fi negarea. Aceasta constă în calificarea mesajului minoritar ca fiind fals, utopic, iraţional. Moscovici consideră că negarea duce la diminuarea influenţei directe a minorităţii, dar la amplificarea influenţei ei indirecte, întrucât subiectul care neagă mesajul minoritar identifică argumentele împotriva lui, deci se intensifică activitatea cognitivă generatoare de efecte latente (Boncu, 2002, p. 279).

c. Influenţa minorităţii în deciziile judecătoreşti

Referitor la deciziile judecătoreşti, putem afirma că în practică, statistic vorbind, predomină conformarea la opinia majorităţii, prin influenţa informaţională, dar şi normativă. Influenţa informaţională însă trebuie privită şi cu o oarecare rezervă întrucât ea nu trebuie să constituie o regulă, ci fiecare membru al completului trebuie să cunoască normele şi probele cauzei, neputându-se baza exclusiv pe cunoştinţele şi opiniile celorlalţi. În cazul deciziilor judecătoreşti, nu există un raport de subordonare a minorităţii faţă de majoritate, nici majoritatea nu se percepe într-o poziţie superioară în raport cu sursa, ci toţi membrii grupului sunt pe poziţie de egalitate, indiferent de vârstă şi de experienţa profesională. Ca în orice mecanism al influenţei, minoritatea, pentru a se impune, trebuie să fie „vocală şi insistentă” (Zimbardo şi Leippe, 2022, p. 567). Din perspectiva psihologiei sociale, caracteristica unei minorităţi de a fi „vocală” semnifică faptul că aceasta este aptă să-şi susţină perspectiva în ciuda tuturor presiunilor majorităţii, să repete mesajul în mod hotărât, să răspundă repede şi fără ezitare la întrebările care i se pun în legătură cu poziţia sa (Boncu, 2002, p. 241), fapt care poate determina grupul să ia decizii mai bine gândite, mai creative decât atunci când nu există o minoritate care să se opună.

În cadrul deliberărilor, a fi „vocal” nu are semnificaţia comună a termenului, ci trebuie circumscris profesionalismului, normelor procedurale şi de drept substanţial, al tăriei argumentelor şi cu respectarea limitelor impuse de exercitarea profesiei. Considerăm, alături de alţi autori (Zimbardo şi Leippe, 2022, pp. 568-569), că pentru a influenţa majoritatea nu este suficient ca o minoritate să insiste în opoziţia sa, ci este necesar şi ca acesta să lase impresia siguranţei de sine, să evite să dea impresia că ar fi rigidă şi dogmatică, precum şi să adopte un comportament caracterizat prin consistenţă. Consistenţa presupune repetiţia unui răspuns, adeziunea fermă la un postulat sau la o credinţă, prin evitarea contradicţiei şi prin elaborarea de probe logice pentru a demonstra soliditatea acestei credinţe la care sursa aderă cu toată convingerea (Boncu, 2002, p. 241). Tocmai consistenţa minorităţii este cea care accentuează conflictul între punctul de vedere al majorităţii şi cel al minorităţii. Experimente efectuate de Moscovici şi colaboratorii săi au relevat că minoritatea obţine mult mai multă influenţă atunci când îşi menţine neschimbată poziţia, iar stilul consistent de comportament al minorităţii reprezintă o sursă de schimbare (Boncu, 2002, pp. 242-243). Însă, spre deosebire de Moscovici, care considera că influenţa minorităţii se datorează numai convingerii şi coerenţei acesteia, subliniem din nou că în planul deciziilor judecătoreşti influenţa minorităţii se datorează nu numai consistenţei acesteia, ci şi competenţei profesionale. Pe de altă parte, întrucât consistenţa este văzută de Moscovici ca o repetiţie sistematică a aceluiaşi comportament, în plan judiciar acest lucru nu ar putea aduce beneficii de fiecare dată procesului deliberativ, care ar presupune mai multă flexibilitate a ideilor şi mai multă deschidere spre nou. Desigur, consistenţa şi flexibilitatea pot coexista, întrucât consistenţa se referă la conţinutul mesajului, iar flexibilitatea ţine de stilul de negociere, de modul în care minoritatea ştie să relaţioneze cu majoritatea (Boncu, 2002, p. 250).

Pe de altă parte, doctrina aminteşte de experimente făcute în cadrul curţilor cu juri, care au relevant că o minoritate poate avea impact chiar dacă nu repetă răspunsul său, ci atunci când creează impresia de hotărâre şi încredere în propria judecată (Boncu, 2002, p. 245). Altfel spus, oricât de consistentă este minoritatea, ea nu declanşează o transformare instantanee a tuturor membrilor majorităţii, ci mai degrabă creează breşe în consensul majoritar pentru ca, în final, să obţină consensul în jurul opiniei care iniţial era minoritară. Aceasta înseamnă că primii membri ai majorităţii care sunt convinşi de argumentele minoritare devin ei înşişi agenţi ai minorităţii, iar eficienţa minorităţii creşte dacă ea poate demonstra că un membru al majorităţii şi-a schimbat opinia (Boncu, 2002, p. 247). Ulterior se produce un aşa-numit efect al bulgărelui de zăpadă, minoritatea câştigând, treptat, „teren”.

Din perspectiva deliberărilor, un alt avantaj al influenţei minoritare ţine de legătura acesteia cu creativitatea. Cercetătoarea americană Charlan Nemeth considera că atât majorităţile, cât şi minorităţile stimulează concentrarea atenţiei subiectului pe obiectul aflat în dispută, majorităţie stimulând gândirea convergentă, cercetarea obiectului judecăţii fiind din perspectiva opiniei sugerate de majoritate, iar minorităţile stimulând gândirea divergentă, adică reconsiderarea obiectului judecăţii din unghiuri diferite (Boncu, 2002, p. 282). În acest context, s-au studiat metodele pe care oamenii le folosesc pentru a-şi testa ipotezele în situaţiile de rezolvare de probleme. Watson considera că majoritatea oamenilor utilizează o strategie confirmatorie pentru testarea ipotezelor, chiar dacă în sarcina respectivă strategia infirmatorie ar fi fost mai eficientă. Infirmarea presupune luarea în considerare simultan a ipotezei proprii şi a ipotezei alternative, iar o sursă minoritară, spre deosebire de una majoritară, va stimula folosirea de către subiecţi a infirmării, cu luarea în calcul a alternativelor (Boncu, 2002, p. 284).

Putem concluziona, din cele prezentate, că şi în procesul deliberativ judiciar, minoritatea stimulează activitatea cognitivă a ţintei într-o mai mare măsură decât o face majoritatea şi are un impact latent mai substanţial decât cel al majorităţii. Minoritatea, văzută ca individ sau ca grup mic, nu este numai un receptor al influenţei, ci ea însăşi poate fi o sursă de influenţă (iar schimbările sunt de obicei generate de iniţiativa unei minorităţi). Subliniem şi

faptul că este posibil ca minoritatea să nu îşi impună în final opinia. Cu toate acestea, minoriatea exercită un rol deosebit de benefic în deliberări întrucât determină majoritatea să proceseze informaţiile cu maximă atenţie, să regândească problema, să o examineze din mai multe unghiuri, deci să adopte decizii mai bine gândite.

6. Concluzii

Adoptarea deciziilor reprezintă principala activitate a instanţelor de judecată şi reprezintă punctul final al unei proceduri judiciare. Deşi în acest mecanism predomină normativarea, reglementarea legală a procedurii şi, deci, obiectivarea acesteia, nu trebuie ignorate mecanismele psihologice ale adoptării deciziilor, între care sunt inerente mecanismele influenţei sociale. Cunoaşterea schimbărilor care se petrec în interiorul persoanei atunci când se află într-un grup ajută la adaptarea la grup şi la cooperarea în luarea deciziilor, părstrându-şi independenţa şi caracterul raţional al unei decizii, evitarea ca grupul să ajungă să domine individul, riscând să-i altereze abilitatea de a lua o decizie pe cont propriu.

BIBLIOGRAPHY:

1. Boncu, Ş. (2002), *Psihologia influenţei sociale*, Iaşi: Polirom;
2. Butoi, T. B. (2019), *Tratat universitar de psihologie judiciară*, Bucureşti: Pro Universitaria;
3. Chelcea, S. (2021), *Psihosociologie: teorii, cercetări, aplicaţii*, Bucureşti: Pro Universitaria;
4. Mitrofan, L., Gâtej, E.-R. (2019), *Psihologie şi psihopatologie socială*, Bucureşti: Sper;
5. Martinez Selva, J. M. (2022), *Cum luăm decizii. Confruntarea cu hazardul şi incertitudinea în procesul decizional*, Bucureşti: Litera;
6. Doise, W, Moscovici, S. (2001), Deciziile în grup. În P. De Visscher, A. Neculau, *Dinamica grupurilor* (pp. 317-328), Bucureşti: Polirom;
7. Moscovici, S. (1998), *Psihologia socială a relaţiilor cu celălalt*, Iaşi: Polirom;
8. Neacşu, A.T. (2014), *Convinge judecătorul. Tehnica şi arta convingerii instanţei*, Bucureşti: Wolters Kluwer;
9. Neculau, A. (coord.) (2004), *Manual de psihologie socială*, Iaşi: Polirom;
10. Oberlé, D., Beauvois, J.-L. (2001), Coeziune şi normativitate. În P. De Visscher, A. Neculau, *Dinamica grupurilor* (pp. 303-316), Bucureşti: Polirom;
11. Rujoiu, O. (2010), *Încredere, decizie, gândire de grup: despre patologia grupurilor decizionale*, Bucureşti: Editura ASE;
12. Zimbardo, Ph. G., Leippe, M. R. (2022), *Psihologia influenţei sociale şi a schimbării de atitudine*, Bucureşti: Trei

SCHLEIERMACHER'S HERMENEUTICS: FROM TEXT INTERPRETATION TO UNDERSTANDING HUMAN EXISTENCE

Alina-Daiana Vaş
PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Center of Baia Mare

Abstract: Psychological-historical interpretation in Schleiermacher's hermeneutics represents a central pillar of his theory of textual understanding. He argued that the process of interpretation is not limited to a linguistic examination or a simple localization of the historical context but also involves a reconstruction of the author's intentions and inner states. For F. Schleiermacher, the interpreter must approach the thinking of the creator of the text, mentally recreate the creative process and emotionally connect with it. Thus, interpretation renders a deep psychological dimension, transforming itself into an act of intellectual empathy, in which the reader tries to penetrate the subjective universe of the author.

This psychological approach deepens the historical perspective, providing not only the objective context of events, but also a deepening of meanings through the filter of subjectivity. While the historian outlines the general framework of reality, the psychological dimension reveals the complexity of feelings and intentions, enriching the understanding of the meanings that lie at the base of human actions and thoughts. Schleiermacher argued that the interpreter must penetrate the author's thought with a deeper understanding than the author himself, thus suggesting that the interpretive process is not limited to cold and rational analysis but also involves an empathetic intuition that reveals the motivations, feelings, and latent experiences behind the words. In his view, hermeneutics transcends simple objective decoding, becoming an act of inner dialogue, in which the interpreter and the author are in a silent but revealing interaction between their consciousnesses.

Keywords: subject, consciousness, interpretation, comprehension, hermeneutics

Introducere

Hermeneutica, ca disciplină filosofică și metodologică, a cunoscut o evoluție semnificativă de-a lungul istoriei, adaptându-se la diferite contexte culturale, intelectuale și filosofice. Etapa psihologico-istorică a hermeneuticii aparține contextului religios, istoric și cultural al Reformei. Ruptura care intervine o dată cu acest context este tot dublă: ruptura de tradiția catolică, în ordine religioasă, și ruptura dintre om și natură în ordinea culturii și civilizației occidentale. Hermeneutica reformei, prin Friedrich Schleiermacher, tinde să refacă relația cu fondul creștin prim al Scripturii, conform imperiativului lui Luther „*Sola Scriptura*". Hermeneutica psihologico-istorică devine astfel o metodă specifică științelor spiritului, adică a disciplinelor socio-umane.[1]

Friedrich Schleiermacher (1768-1834) este recunoscut ca unul dintre părinții fondatori ai hermeneuticii, datorită extinderii aplicabilității acesteia dincolo de domeniul textelor sacre, transformând-o într-o teorie generală a interpretării. Influențat de idealismul german, romanticismul și iluminismul, el a căutat să armonizeze analiza obiectivă cu profunzimea subiectivă a înțelegerii, avansând ideea că interpretarea nu trebuie să se limiteze la o simplă decodificare a limbajului și a structurii gramaticale a textului, ci trebuie să pătrundă în psihologia autorului, descoperind intențiile și stările sale lăuntrice.[2]

Schleiermacher a conturat o hermeneutică care se bazează pe două dimensiuni fundamentale: cea psihologică și cea istorică. Dimensiunea psihologică presupune că, interpretul nu doar analizează gândirea autorului, dar reconstituie și procesele sale mentale,

[1] Codoban Aurel, *Semn și interpretare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
[2] Scharlemann Robert, *Friedrich Schleiermacher,* https://www.britannica.com/biography/Friedrich-Schleiermacher .

înțelegând motivațiile și structura interioară a ideilor exprimate, ceea ce impune un act de empatie și intuiție profundă. În același timp, dimensiunea istorică subliniază faptul că, orice text este un produs al contextului său temporal și social, iar pentru a fi interpretat corect, acesta trebuie să fie situat în contextul cultural, social și lingvistic al epocii sale. Schleiermacher este fondatorul hermeneuticii moderne, ca teorie a comprehensiunii. Încă din 1819 Schleiermacher vorbește despre o artă a interpretării, al cărei prim demers este sesizarea legilor universale ale fenomenului comprehensiunii.[3]

Interpretarea psihologică la Schleiermacher

Hermeneutica se ocupă cu înțelegerea discursului prin intermediul limbajului. Tot ce presupune aceasta este limbajul. Limba poate fi privită din două unghiuri: fie ca un sistem comun folosit de o întreagă comunitate, fie ca un mijloc prin care o persoană își exprimă gândurile și sentimentele proprii. În funcție de aceste două perspective, hermeneutica abordează interpretarea în mod diferit.

Sarcina hermeneuticii, în viziunea lui Schleiermacher, constă în a anticipa dificultăţile în reconstituirea semantică a textului şi în desfăşurarea gândirii logice. Pornind de la faptul că neînţelegerea se prezintă spontan, iar înţelegerea trebuie voită şi căutată punct cu punct, lectura comprehensivă trebuie organizată la nivel teleologic şi motivaţional, având ca finalitate interpretarea hermeneutică. Prin interpretare, înţelegem, de fapt, modalitatea de explicare a textului, utilizată atât ca metodă de evaluare, cât şi ca obiectiv. Interpretarea hermeneutică constituie astfel stratul obiectivat al înţelegerii. Ea a luat naştere din simpla practică a comprehensiunii şi, deoarece nu a avut în vedere decât cazurile dificile, a devenit un agregat de observaţii utile şi practice.[4]

În primul caz, interpretarea este gramaticală și obiectivă, deoarece se referă la un cadru general al limbii. În al doilea caz, interpretarea trebuie să descopere modul personal de utilizare a limbajului, iar acest tip de interpretare este tehnic, deoarece urmărește specificitatea și creativitatea autorului în exprimarea trăirilor sau gândurilor sale.

Schleiermacher, numește interpretarea ca fiind una psihologică, și nu tehnică, deoarece accentul cade tot mai mult pe faptul că discursul este o creație ideatică. Regulile interpretării gramaticale nu sunt suficiente. Textul reprezintă un moment al vieții autorului, deci interpretul trebuie să reproducă în conștiința sa starea psihică ce a dat naștere operei, el trebuie să recreeze o stare interioară, o stare de suflet. Receptivitatea pentru psihicul autorului este cea care asigură înțelegerea. O înțelegere psihologică, poate interveni numai dacă între interpret și autor există o afinitate psihologică profundă. [5]

Această latură a hermeneuticii lui Schleiermacher, numită psihologică, este cea prin care autorul propune o concepţie dualistă asupra limbajului, hermeneutica generală cuprinzând teoria interpretării gramaticale şi teoria interpretării psihologice. Interpretarea este o artă, dar ea trebuie să urmeze reguli clare, aplicabile în cazuri concrete, nu să se rezume la precepte generale. De cele mai multe ori înţelegerea se produce de la sine, dar ea nu este întotdeauna corectă. Pentru Schleiermacher, neînţelegerea este un fenomen general, iar înţelegerea corectă este o excepţie. Necesitatea hermeneuticii apare în momentul în care conştientizăm dificultatea înţelegerii unui discurs. Înţelegerea este un fenomen natural, iar neînţelegerea apare ca un accident. Schleiermacher inversează acest raport şi vorbeşte de universalitatea neînţelegerii. Astfel, obiectul hermeneuticii devine discursul în sine, iar interpretarea trebuie să urmeze reguli stricte, fiindcă orice discurs are în mod natural şi o latură comprehensibilă. Interpretarea unui text este o activitate continuă. Fiecare cuvânt ascunde o lume spirituală, care îl depăşeşte pe

[3] Codoban Aurel, *Semn și interpretare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
[4] Barbaroș Ninel, *Abordarea ştiinţifico-pedagogică a relaţiilor dintre lectura comprehensivă, decodare, receptare şi interpretare* , https://ibn.idsi.md/
[5] Codoban Aurel, *Semn și interpretare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

utilizatorul semnelor. Trebuie să înţelegem un autor, aşa cum s-a înţeles el însuşi, şi să încercăm chiar să îl înţelegem mai bine decât a făcut-o el însuşi.[6]

În ceea ce privește regulile tehnice ale hermeneuticii, Schleiermacher se mulțumește să reia pentru partea gramaticală, procedeele vechii hermeneutici filologico-retorice, iar pentru partea tehnico-psihologice să vorbească despre ,,divinație'', prin care înțelege pur și simplu ghicirea a ceea ce autorul a vrut să spună. Întrucât din punct de vedere psihologic hermeneutică, e o reconstrucție, sarcina ei este de a înțelege discursul mai întâi la fel de bine, apoi mai bine decât autorul său. [7]

Hermeneutul german, vede lectura unui text ca un proces invers față de cel al scrierii. Această abordare implică atât o interpretare gramaticală, cât și una psihologică. În viziunea lui Schleiermacher, limbajul are o dublă natură: pe de o parte, este o construcție culturală colectivă, preexistentă individului, iar pe de altă parte, reprezintă expresia personală a fiecărui vorbitor. Potrivit lui Dumitru Tucan, ideea dualității discursului în concepția hermeneutului german a influențat teoria literară, ducând la convingerea că literatura funcționează ca un dialog între sensul intenționat de autor și sensul emergent din text, independent de intenția inițială. Această perspectivă a stat la baza dezvoltării a două direcții hermeneutice: cea intenționalistă, dominantă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, și cea anti-intenționalistă, care s-a conturat începând cu a doua jumătate a secolului XX.

Sarcina interpretării psihologice cuprinde două aspecte ce par foarte diferite în raport cu totalitatea operei, dar care sunt foarte asemănătoare în raport cu ceea ce reprezintă producția elementelor acesteia. Primul aspect constă în a înțelege întreaga idee fundamentală a unei opere, iar cel de-al doilea în a înțelege elementele componente ale acestei opere, plecând de la viața autorului. Primul aspect este cel din care se dezvoltă totul, al doilea reprezintă cel mai adesea întâmplătorul. Ambele trebuie însă înțelese plecând de la particularitatea autorului.[8]

Prima sarcină constă, așadar, în a înțelege unitatea operei ca fapt al vieții autorului. Se ridică problema modului în care autorul a ajuns la ideea sa, din care s-a dezvoltat întregul, altfel spus, ce legătură are ea cu ansambul vieții lui și cum se comportă momentul genezei față de toate celelalte momente ale vieții autorului. Cu cât mai multă operă este izvorâtă din esența interioară a autorului, cu atât mai nesemnificative sunt împrejurările exterioare pentru problema hermeneutică, însă putem concluziona, cu cât mai mult autorul a fost determinat de exterior să creeze opera, cu atât mai necesară este cunoașterea cauzelor exterioare. Numai că în cazul operelor propriu-zise, întrebarea se transformă în cea despre raportul dintre conținut și formă. Din acea perspectivă, problema hermeneutică are un orizont extraordinar de vast. Dar intenția, scopul unei opere pot fi înțelese foarte diferit. Această diversitate nu este suprimată în mod necesar și imediat prin intermediul regulilor hermeneutice. Fiecare interpret va aplica în felul său și aceeași regulă conform punctului său de vedere. Există totuși cazuri în care autorul își dezvăluie intenția sa cea mai profundă, dar și acest lucru este făcut, în mod propriu, dacă citim mai departe, având în minte perspectiva intenției. Și apar pasaje fără urma acelei intenții, atunci devine îndoielnic faptul că autorului a avut într-adevăr o asemenea intenție. În felul acesta, soluționarea problemei hermeneutice este mult mai îngreunată. Cel mai dificil este însă atunci când ne aflăm în fața unei opere ancorate în sfera oficială. Aici există cazuri în care intenția este voit ascunsă, rezolvarea devine mai ușoară dacă deținem cunoștințe, despre mentalitate, despre modul de a gândi, despre situația autorului și despre existența sau nu a unui anumit raport între operele sale.[9]

---

[6] Cristina Cîrtiță Buzoianu, *Semn, text și interpretare în viziunea lui Schleiermacher*, https://www.roslir.goldenideashome.com/

[7] Codoban Aurel, *Semn și interpretare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

[8] Schleiermacher F.D.E., *Hermeneutica*, Trad. note și studiu introductiv de Nicolae Râmbu, Editura Polirom, 2001.

[9] Codoban Aurel, *Semn și interpretare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

O întrebare esențială pe care ar trebui să ne-o punem atunci când citim o lucrare este: ce tip de operă avem în față? Pentru a înțelege corect un text, trebuie să cunoaștem întreaga activitate a autorului. Să ne imaginăm că un scriitor a creat o operă principală, dar aceasta s-a pierdut, iar singurele texte rămase sunt studiile pregătitoare. Dacă nu știm acest lucru, ne va fi dificil să avem o perspectivă corectă asupra intențiilor autorului.

Într-o astfel de situație, s-ar putea crede în mod greșit că opera este incompletă sau insuficient elaborată. Această impresie ar fi eronată și ar duce la o înțelegere distorsionată a gândirii autorului. De asemenea, un alt cititor ar putea concluziona că lucrarea nu are coerență și că autorul nu a tratat subiectul în mod unitar, ci doar parțial. Și această interpretare ar fi incorectă. Ambele abordări sunt dăunătoare unei analize hermeneutice corecte și provin din necunoașterea ansamblului operei autorului. Pe scurt, conceptul hermeneutic al lui Schleiermacher poate fi rezumat astfel: înțelegerea este procesul invers al construirii unui discurs. Pornind de la text și de la expresia lingvistică, trebuie să reconstituim gândul autorului și intenția sa. Dacă în crearea unui discurs ideea apare mai întâi, iar apoi este transpusă în cuvinte pentru a fi transmisă cât mai clar, în procesul de interpretare parcurgem drumul invers, descifrând textul pentru a ajunge la esența gândirii autorului.[10]

Hermeneutica, așa cum o concepe Schleiermacher, nu se limitează la simpla analiză a textului, ci presupune o reconstrucție profundă a intenției autorului și a contextului în care opera a fost creată. Înțelegerea corectă a unui text necesită atât cunoașterea întregii activități a autorului, cât și o abordare dual, gramaticală și psihologică, care să țină cont de structura lingvistică și de procesul de gândire al creatorului. Orice interpretare care ignoră aceste aspecte riscă să fie incompletă sau eronată. Prin urmare, interpretarea textului devine un proces complex, în care cititorul trebuie să depășească simpla lectură și să pătrundă în profunzimea sensului, evitând neînțelegerile și identificând relația dintre formă și conținut, dintre intenție și expresie. Dacă hermeneutica premodernă concepea înţelegerea şi interpretarea ca nişte activităţi cu caracter riguros finit, hermeneutica lui Schleiermacher postulează caracterul deschis şi practic nelimitat al înţelegerii.

Concluzie

Friedrich Schleiermacher este considerat fondatorul hermeneuticii moderne, datorită extinderii sale dincolo de textele sacre și juridice spre o teorie generală a interpretării. El a susținut că procesul de înțelegere implică mai mult decât o simplă analiză a cuvintelor, fiind necesară și o reconstrucție a gândirii autorului. Astfel, hermeneutica sa combină două abordări: una gramaticală, care analizează structura limbii și regulile ei într-un context istoric, și una psihologică, ce urmărește să reconstituie procesul creativ al autorului și intențiile sale. Prin această dublă perspectivă, Schleiermacher a subliniat complexitatea interpretării, recunoscând atât dimensiunea obiectivă a limbajului, cât și cea subiectivă a actului de comunicare.

[10] Schleiermacher F.D.E., *Hermeneutica*, Trad. note și studiu introductiv de Nicolae Râmbu, Editura Polirom, 2001.

BIBLIOGRAPHY:

1. Barbaroş Ninel, *Abordarea ştiinţifico-pedagogică a relaţiilor dintre lectura comprehensivă, decodare, receptare şi interpretare* , https://ibn.idsi.md/
2. Buzoianu Cîrtiţă Cristina, *Semn, text și interpretare în viziunea lui Schleiermacher*, https://www.roslir.goldenideashome.com/
3. Codoban Aurel, *Semn și interpretare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
4. Schleiermacher F.D.E., *Hermeneutica*, Trad. note și studiu introductiv de Nicolae Râmbu, Editura Polirom, 2001.
5. Scharlemann Robert, *Friedrich Schleiermacher,* https://www.britannica.com/biography/Friedrich-Schleiermacher .